

5
ROMÂNIA

Ahdaf Soueif

~~39.95~~
33.95
PÎNĂ LA
30.04

Harta iubirii

„Un roman care amintește de scrierile
lui Gabriel García Márquez și Isabel Allende.“
(*The Guardian*)

POLIROM

Roman nominalizat la Booker Prize 1999

„O poveste de dragoste intensă și pasionantă.“

Sunday Telegraph

„Un roman de care membrii juriului Booker Prize s-au declarat cucerțiți în unanimitate. **Harta iubirii** este povestea unei pasiuni având drept scenă deșertul, o carte care îmbină exotismul oriental și provocările istoriei recente.“

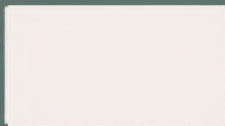
The Guardian

„**Harta iubirii** este relatarea unei aventuri romantice și, în același timp, o incursiune în trecutul și prezentul Egiptului. O carte pe cât de ambițioasă, pe atât de tulburătoare.“

London Review of Books

„O descriere emoționantă a felului în care iubirea ajunge să se transforme într-o declarație de independență politică, mai ales atunci când protagoniștii provin din două lumi fundamentale diferite.“

The Independent

www.polirom.ro

POLIROM

Ahdaf Soueif

Harta iubirii

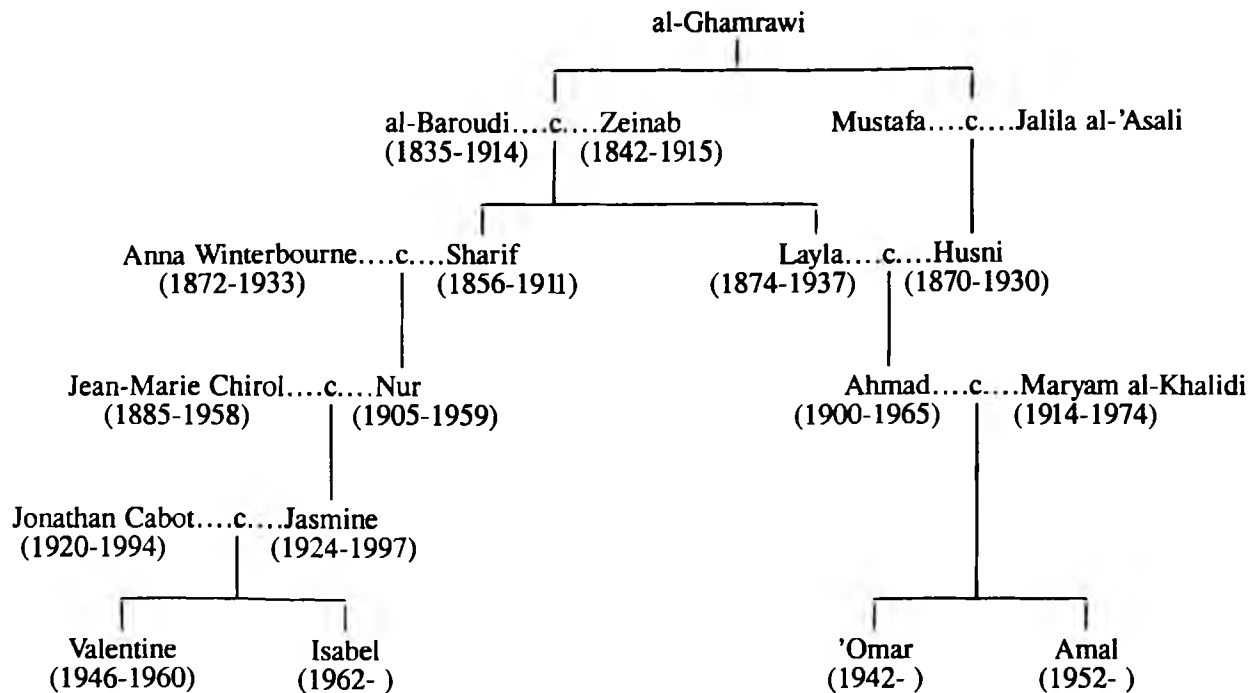
Traducere din limba engleză
de Ada Tanasă

POLIROM
2009

Scriitoare de origine egipteană, **Ahdaf Soueif** s-a născut în 1950, la Cairo, dar și-a petrecut copilăria în Anglia, unde mama ei se pregătea pentru doctorat. A studiat în Anglia și Egipt, manifestând întotdeauna o fascinație aparte pentru literatură. În 1973 a obținut masterul în literatură engleză la Universitatea din Cairo, apoi doctoratul în lingvistică la Universitatea Lancaster. A predat la Universitățile Cairo și King Seoud. Deși genul ce a impus-o ca scriitoare a fost proza scurtă, în care a dovedit că excelează atât prin *Aisha* (1983), cartea sa de debut, nominalizată la *Guardian Fiction Prize*, cât și prin *Fluierarul* (1996), Ahdaf Soueif și-a reconfirmat talentul și valoarea prin romane ca *In the Eye of the Sun* (1992) sau *The Map of Love (Harta iubirii, 1999)*, nominalizat la *Man Booker Prize*. De asemenea, a scris eseuri și articole pentru numeroase reviste și ziare, precum *Sunday Telegraph*, *Times Literary Supplement*, *Washington Post*.

Romanul *Harta iubirii* este o apologie a dragostei și a puterii sale de-a învinge diferențele culturale. Structurată pe două planuri, narațiunea urmărește destinele uimitor de asemănătoare a două femei pe care dragostea le poartă spre același tărâm misterios și exotic – Egiptul. Mergând la Cairo să se documenteze pentru un proiect și totodată să descopere lumea bărbatului pe care îl iubește, tânăra ziaristă americană Isabel Parkman aduce cu sine un cufăr cu jurnale și obiecte personale ale străbunicii sale și o întâlnește pe Amal, una dintre rudele ei egiptene de care familia se îndepărtase. Împreună, cele două femei se lasă în voia unei investigații mult mai pasionante – descifrarea carnetelor scrise în engleză și arabă din cufăr. Din praful unui secol de uitare se ivește astfel tulburătoarea poveste de dragoste dintre străbunicii lui Isabel – lady Anna Winterbourne, o tânără văduvă englezoaică, și Sharif al-Baroudi, un naționalist egiptean credincios cauzei sale. Descrierea Egiptului din timpul ocupației britanice și din perioada actuală conferă romanului o uimitoare autenticitate.

Pentru Ian

„E ciudat că această perioadă [1900-1914] în care colonialiștii și colaboratorii lor credeau că domnea pacea a fost una dintre cele mai fertile din istoria Egiptului. A avut loc o profundă examinare a sinelui și o extraordinară reîncărcare cu energie în vederea unei noi Renașteri.“

Gamal 'Abd el-Nasser, *The Covenant*, 1962

Un început

„Nici măcar zeii nu pot schimba trecutul.“

Agathon (447-401 î.Hr.)

...acolo, pe masa de sub fereastra dormitorului, se află vocea care a aruncat-o din nou în visare. Crâmpeie dintr-o viață trăită cu mult, mult timp în urmă. De la o distanță de un secol, vocea femeii îi vorbește – atât de limpede, încât nu-i vine să creadă că nu poate să pună mâna pe stilou și să-i răspundă.

Copilul doarme. Nur al-Hayah : lumina vieții mele.

Anna probabil a pus tocul deoparte, își spune Amal, și s-a uitat la copilul lipit de ea : la fața îmbujorată de somn, la gura deschisă ușor, la bucla udă de păr negru care îi atârna pe frunte.

Am încercat cât de bine m-am priceput să-i spun. Dar nu poate – sau nu vrea – să înțeleagă și să renunțe la speranță. Îl așteaptă neîncetat.

Amal citește, citește fără oprire, până noaptea târziu. Citește și lasă cuvintele Annei să se reverse înăuntrul ei, cercetând cu blândețe visele, speranțele și durerile pe care le așternuse în ordine, le etichetase și le pusese deoparte.

Hârtii îngălbenite și roase de vreme, pagini, pagini întregi. Cele mai multe sunt în engleză, acoperite cu un scris mărunț, ferm, înclinat. Amal le-a sortat după tipul și dimensiunea hârtiei, după culoarea cernelii. Altele sunt în franceză. Unele sunt puse în plicuri, altele legate neglijent împreună în mape de piele. Mai sunt și un jurnal verde mare și un altul legat în piele maro, cu o broască mică, de alamă încastrată în încuietoria gravată. Amal a găsit mai târziu și cheia pe fundul unei genți de păslă verde – o geantă care îți trezea o

senzație de repulsie la atingere, de parcă ar fi fost confecționată pentru un proiect școlar – și împreună cu ea erau două verighete, una mai mică decât cealaltă. S-a uitat cu atenție la cuvintele inscripționate în interior și, la început, singura parte a inscripției de pe fiecare inel pe care a reușit s-o înțeleagă a fost data: 1896. Un plic mare, maro conținea un singur caiet: șaiszeci și patru de pagini de scris îngrijit cu caractere arabe *ruq'a*¹. Amal a recunoscut imediat scrisul: literele verticale, scurte, dar drepte, unghiurile ascuțite, coada lui *ya*² încovrigată sub corp. Scrisul citeț și îngrijit al bunicii ei. Hârtia e albă, cu linii înguste, legată între coperte de un gri marmoreean. Paginile rigide trosnesc și opun rezistență. Când le întoarce și le netezește, stau într-o poziție ciudată, păstrându-și rigiditatea până când închide din nou caietul. Câteva tăieturi din ziare: *al-Ahram*, *al-Liwa*, *The Times*, *Daily News* și altele. Un program de la un teatru italian. Altă geantă, de data asta din catifea albastru închis. A răsturnat-o în palmă și din ea a căzut un șirag de mătănii cu treizeci și trei de mărgele din lemn șlefuit și un ciucure de mătase neagră. Tot restul zilei mâna i-a mirosit ușor a lemn vechi de santal. Câteva albume de schițe cu diverse desene. Mai multe caiete de caligrafie arabă. Le-a frunzărit, remarcând diferențele de cursivitate și de încredere. Câteva caiete cu exerciții de arabă, citate, notițe etc. Un medalion, destul de curios, fiindcă e turnat dintr-un metal greu, mat și atârână de un lanț subțire de oțel. Când a apăsat pe resortul lui, s-a deschis și dinăuntru a privit-o o femeie tânără. E o pictură splendidă și o cercetează de mai multe ori. Își spune că trebuie să aducă o lupă și să o privească așa cum trebuie. Părul femeii e blond și îl poartă liber și ondulat în stilul pe

-
1. Scriere arabă neprotocolară, utilizată în scrisori cu caracter personal, ciorne și notițe. *Ruq'a* desemnează de asemenea foaia de hârtie pe care este scris textul respectiv. Posibil: text scris pe o bucată de hârtie mai degrabă decât scrierea oficială *naskh* (standard), scrisă pe o foaie tip. (în arabă, în orig.) (Acolo unde nu există precizări suplimentare, notele îi aparțin autoarei.)
 2. Element introductiv al cazului vocativ. Este opțional când cuvintele în cazul vocativ se află la începutul enunțului și obligatoriu când acestea se află în mijloc. (în arabă, în orig.)

care l-au făcut celebru prerafaeliții. Are o frunte netedă și senină, o față ovală și o bărbie delicată. Gura pare gata să înflorească într-un surâs. Însă ochii ei, care au cea mai ciudată nuanță de albastru, violet chiar, privesc drept spre tine și spun... spun multe. Există o forță în privirea aceasta, o încăpățănare; ai putea spune chiar sfidare dacă nu ar fi atât de veselă. E privirea pe care ar avea-o – ar fi avut-o – o femeie dacă ar invita un bărbat, un străin, să spunem, la dans. Data de pe dos e 1870, iar de capacul concav cineva a prins o cheie micuță de aur. O geantă de stambă și, înăuntrul ei, spălată și călcată cu grijă, cu un săculeț de lavandă ascuns printre pliuri, o rochiță de bebeluș din cel mai fin bumbac alb, cu o mulțime de pliseuri albastre, galbene și roz în partea de sus. Și, împăturită o dată și învelită în muselină, o tapiserie destul de curioasă, pe care se zăresc imaginea unui faraon și o inscripție în arabă. Mai era și un șal, de felul celor purtate de țărânci la ocazii speciale: „de culoarea untului“, de fapt alb. Astăzi poți cumpăra unul la fel din Ghuriyya¹ pentru douăzeci de lire egiptene. Și mai e unul, mai elegant, din lână gri pal, cu flori de un roz stins – atât de purtat că în anumite părți aproape se vede prin țesătură.

Mai erau și alte lucruri. Lucruri împachetate în pânză sau în hârtie satinată sau ascunse în plicuri: o cutie plină cu lucruri, un sipet cu comori, un cufăr, de fapt. E un cufăr.

O poveste poate să înceapă de la cele mai ciudate lucruri: o lampă fermecată, o conversație surprinsă fără voia ta, o umbră ce alunecă pe perete. Pentru Amal al-Ghamrawi, povestea a început de la un cufăr. Un cufăr demodat, îmbrăcat în piele maro, acum crăpată și scorojită, cu un capac boltit peste care erau petrecute două curele închise cu catarame de alamă, înnegrite de vreme și uitare.

Americanca venise acasă la Amal. O chema Isabel Parkman, iar cufărul era încuiat în portbagajul mașinii pe care o închiriasse. Amal nu se putea preface că nu era reticentă. Reticentă și deja plictisită: o americancă – o jurnalistă, îi spusese la telefon. Dar i-a zis că fratele lui Amal îi spusese să sune,

1. Ghuriyya – piață din Cairo. (n. t.)

așa că Amal a fost de acord să o primească. Și își adunase toate forțele : fundamentalistii, vâlul, pacea cu Israelul, poli-gamia, statutul femeii în Islam, mutilarea genitală – care din toate acestea va intra în discuție ?

Dar Isabel Parkman nu era obraznică sau tăioasă ; de fapt, era mai degrabă modestă, aproape timidă. Îl cunoscuse pe fratele lui Amal la New York. Îi spusese că venea în Egipt ca să se ocupe de un proiect despre noul mileniu și el îi dăduse numărul lui Amal. Amal s-a arătat neîncrezătoare că Isabel avea să dea peste cineva cu vederi sau teorii milenariste mărețe. Era încredințată că Isabel avea să descopere că, în mare, toată lumea era pur și simplu îngrijorată – bolnavă de îngrijorare gândindu-se la ce avea să se întâmple cu Egiptul, cu țările arabe, cu „lumea a treia“ în secolul XXI. Însă i-a oferit o cafea și câteva nume și Isabel a plecat.

La cea de-a doua vizită Isabel abordase subiectul cufărului. Îl găsisese când mama ei intrase în spital – pentru totdeauna. Se uitase prin el și găsisese niște hârtii vechi în engleză, scrise, credea ea, de străbunica ei. Dar erau și multe hârtii și documente în arabă. Mai erau și altele : obiecte. Iar hârtiile în engleză erau în cea mai mare parte nedatate și legate împreună, dar păreau să înceapă la mijlocul frazei. Știa că acolo trebuie să se afle o parte din propria ei istorie, însă era de asemenea încredințată că s-ar fi putut găsi și o poveste. Nu voia să-i impună nimic, însă fratele lui Amal se gândise c-ar putea fi interesată...

Amal a fost mișcată de ezitarea ei. I-a promis că va arunca o privire prin cufăr și a trimis portarul să-l aducă sus. Pe când acesta îl căra și îl așeza în mijlocul livingului ei, a zis :

— Cutia Pandorei ?

— O, sper că nu ! a exclamat Isabel, părând sincer alarmată.

Mă numesc Anna Winterbourne. Nu prea sunt de acord cu cei care susțin că stelele ne călăuzesc destinul.

1

„Un copil părăsit, trezindu-se pe neașteptate,
A cărui privire speriată rătăcește pe toate lucrurile
din preajmă
Și vede doar că nu poate vedea
Ochii dragostei care te-ntâmpină.“

Citat care figurează în *Middlemarch*

Cairo, aprilie 1997

Unii oameni își pot provoca singuri plânsul. Eu îmi pot provoca singură spaima. Când eram copil – înainte să am propriii mei copii –, făceam asta gândindu-mă la moarte. Acum mă gândesc la stele. Mă uit la stele și îmi imaginez universul. Apoi mă întorc la galaxia noastră și după aceea la planeta noastră – rotindu-se prin acea imensitate. Rotindu-se la disperare. Și preț de o clipă nesiguranța totală, pura improbabilitate a lucrurilor mă copleșesc. De ce ne putem agăța?

Noaptea trecută am visat că mă plimbam încă o dată prin casa în care a copilărit tatăl meu : sub picioarele mele – marmura rece din holul de la intrare, deasupra capului meu – plafonul înalt din grinzi de lemn : mii de flori pictate strălucind întunecat în înalt. Și mai era terasa cu grilaj de lemn a *haramlek*¹-ului, iar dincolo de lemnăria bogat ornamentată am zărit umbra unei femei. Apoi ușa grea din spatele meu s-a deschis dintr-odată și m-am întors : proiectată pe un dreptunghi strălucitor de lumină, am văzut (așa cum nu mai văzusem niciodată în viață) silueta înaltă, cu umeri lați, a străunchiului meu, Sharif Basha al-Baroudi, și, când mi-am deschis ochii și mi-am tras cearșaful alb și apretat până sub bărbie, l-am văzut oprindu-se, dându-și jos *tarbush*²-ul și întinzându-l, împreună cu bastonul lui din lemn de abanos, servitorului nubian care se înclina în fața lui, rostind cuvinte de bun venit. A aruncat o privire la parmalăcul terasei și a înaintat spre mine și pe lângă mine, pierzându-se în umbrele micului vestibul despre care știam că ducea la scările dinspre

1. Parte a casei rezervată femeilor. (în arabă, în orig.)

2. Fes. (în arabă, în orig.)

camerele femeilor. N-am mai pus piciorul în casa asta de când fiul meu cel mic avea nouă ani ; cu zece ani în urmă. Îi plăcea la nebunie casa și, privindu-l cum se juca și explora în timp ce paznicii muzeului se uitau la el cu bunăvoință, m-am trezit întrebându-mă : și dacă am fi păstrat-o ?

Dar asta nu este povestea mea. E o poveste ivită dintr-o cutie ; un cutăr învelit în piele care a călătorit de la Londra la Cairo și înapoi. Care a stat mulți ani în debaraua unui apartament din Manhattan, apoi a găsit din nou calea de întoarcere și a poposit pe podeaua livingului meu, aici, în Cairo, în primăvara anului 1997. E povestea a două femei : a lui Isabel Parkman, americanca, femeia care mi l-a adus, și a Annei Winterbourne, englezoaica, străbunica ei, căreia i-a aparținut la început. Și dacă mă amestec în ea, o fac doar așa cum a făcut-o și bunica mea acum un veac, când a spus povestea iubirii fratelui ei.

Zi după zi am despachetat, am desfăcut, am dezlegat. Am stat pe podea împreună cu Isabel și ne-am minunat de eleganța pliseurilor de pe rochița de bebeluș pe care am găsit-o, de finețea mărgelilor șiragului de mătănii din lemn de santal eliberate din geanta lor de catifea, de lustrul suporturilor de lumânare din sticlă. I-am tradus pasaje din tăieturile din ziarele arăbești. Am vorbit despre timp și iubire, despre familie și pierdere. Am dus jurnalele și hârtiile în dormitor și am citit și răscitit cuvintele Annei. Aproape că le știu pe de rost. Îi aud vocea și o văd în miniatura din medalion : portretul mamei căreia îi semăna atât de mult.

La masa de sub fereastră, am potrivit cheia din geanta de pâslă în încuietoarea delicată a jurnalului maro, am răsucit-o și m-am trezit dintr-odată într-o toamnă englezească din 1897, iar sufletul zbuciumat al Annei stă deschis în fața mea :

...și totuși, îl iubesc cu-adevărat, în sensul că îi doresc numai binele și dacă mi-ar sta în putere să-i ofer o soartă mai fericită și mai multă mulțumire în suflet, aș face-o din toată inima, aș face totul cu un entuziasm plin de voioșie... Dar, ca să fiu dreaptă, trebuie să spun că am încercat. Înțelegerea mea – în special în ceea ce privește

bărbații – este, prin forța lucrurilor, limitată. Însă în limitele ei am încercat din răsputeri – încerc din răsputeri – să fiu o soție și o tovarășă credincioasă și iubitoare...

Nu e așa cum am crezut că va fi când eram fată – doar acum doi ani –, când stăteam lângă pavilion și îl urmăream, iar sufletul mi se umplea de bucurie când arunca zâmbind câte o privire în direcția mea după o alergătură bună sau când călăream împreună și piciorul lui îl atingea pe al meu.

Schimbă crichetul cu fotbalul și aș putea fi eu în locul ei. Ar putea fi Arwa sau Deena sau oricare din fetele cu care am copilărit aici, în Cairo, în anii '60. Ce importanță are un veac – sau un continent?

Cât de dureros, acum mai mult ca niciodată, simt lipsa mamei mele. Și totuși nu aș putea spune că Edward s-a schimbat. Nicidecum. Îmi arată aceeași curtoazie pe care o credeam promisiunea lucrurilor minunate ce aveau să vină, vestitoarea unei afecțiuni strânse și a unei intimități a minții și spiritului.

Suntem cam pe la jumătatea jurnalului, care a trecut deja bine de începuturile sale de fată, când Anna se pregătea să scrie cronica unei vieți fericite de femeie căsătorită – începuturi mișcătoare prin presupunerea unei ordini, a unui tipar previzibil în desfășurarea lui.

Mama e tot timpul în mintea mea. Mai mult chiar decât tatăl meu drag – deși mă gândesc mult și la el. Mă întreb cum erau împreună. Nu reușesc să mi-i amintesc împreună. Până când a murit, nu mi-am amintit-o decât pe ea. Iar în amintirea mea e înconjurată întotdeauna de lumină. O văd călărind – iute; întotdeauna la trap sau la galop. Și răsând: la masă, în timp ce dansa, când intra în camera copiilor, când mă ținea în fața ei în șa și mă învăța cum să mânuiesc frâiele. Mi se pare că tata a început să existe pentru mine abia când aveam nouă ani – când ea a murit. Mi-l amintesc jelind-o. Plimbându-se prin grădină sau stând în bibliotecă. Întotdeauna blând

și iubitor cu mine, însă trist. Nu mai existau dansuri, dineuri la care să cobor în pijamale ca să fiu sărutată de noapte bună. Sir Charles venea adesea să-l vadă. Și vorbeau despre India și despre Irlanda, despre regină și despre canal, despre Egipt. Discutau despre rebeliune, bombardament, proces. Dar nu vorbeau niciodată despre mama.

L-am întrebat pe sir Charles, acum câteva luni, după înmormântarea tatei, despre mama. L-am întrebat cum erau ea și tata împreună. Fuseseră fericiți? Iar el, părând oarecum surprins, a spus: „Așa îmi închipui, draga mea. Era o femeie minunată, iar el era un adevărat gentleman“. Sir Charles nu vorbește prea mult despre lucruri intime. Se simte mai fericit pe făgașul mult mai sigur al vieții publice. Deși „fericit“ e un cuvânt nepotrivit, fiindcă e foarte nemulțumit de viața publică și a fost într-o dispoziție proastă la festivitățile Jubileului din iunie. Acum două săptămâni ne aflam în Saughton, în vizită la George Wyndham, și am luat cina acolo împreună cu Dick Grosvenor, Edward Clifford, Henry Milner, John Evelyn și lady Clifden. S-a pus întrebarea dacă popoarele barbare aveau dreptul să existe, George susținând – pornind de la Darwin și supraviețuirea celui mai adaptat – că nu-l aveau, iar restul invitaților fiind cam de aceeași părere. Sir Charles era foarte mânios și a pus capăt discuției spunând (oarecum cu tărie) că Imperiul Britanic a făcut atâta rău atâtor oameni, încât merita să piară și atunci ar fi prea târziu ca să mai spui sau să mai faci ceva. Edward a rămas, în cea mai mare parte a timpului, tăcut, fiindcă, îmi închipui, era într-adevăr de acord cu grupul mai tânăr, însă avea grijă să nu-și jignească tatăl. Singurul aliat al lui sir Charles a fost John Evelyn, care și-a anunțat intenția de a-și trimite fiul pe Nil, către izvor, ca să „învețe araba, să țină un jurnal și să-și însușească deprinderea de a observa și de a se baza pe propriile opinii și de a nu asimila principiile șoviniste“. Mi-aș dori – dacă nu e o dorință prea păcătoasă –, mi-aș dori să fiu eu fiul acela.

Edward vine din când în când în camera mea și e tandru și afectuos când pleacă. Am crezut mult timp că era un semn al firii mele capricioase faptul că în asemenea ocazii eram copleșită de emoții și impulsuri atât de contradictorii

prin natura lor, încât mă simțeam ca o ființă lipsită de rațiune : plângeam cu capul înfundat în perne, mă plimbam încoace și-ncolo prin cameră, deschideam ferestrele ca să pătrundă aerul rece al nopții în cameră, mă aplecam peste pervaz și îmi doream – Dumnezeu să mă ierte – să nu fi avut o constituție atât de robustă, încât să nu pot să mă molipsesc de o răceală fatală și să pun capăt nefericirii mele. Adesea, dimineața, ajunsesem să-mi pun comprese reci pe ochi pentru ca nici o urmă de durere necuviincioasă să nu se zărească pe chipul meu când coboram la micul dejun.

M-am întrebat dacă a sesizat vreo umbră a acestei neli-niști sufletești, pentru că aș fi fost bucuroasă să-l liniștesc și să-l consolez cât de bine m-aș fi priceput, însă, fiindcă pleca întotdeauna atât de repede și cu atâta aparentă nepăsare, am ajuns la concluzia că neliniștile acelea erau numai și numai ale mele și că izvorau dintr-o slăbiciune a naturii mele feminine și m-am străduit – mă străduiesc – să mi le stăpânesc și să le înving. În acest scop am născocit diverse stratageme mărunte, dintre care cea mai reușită a fost aceea de a lăsa mici treburi neterminate la îndemână. Când soțul meu se ridică din pat, mă ridic odată cu el și îl conduc până la ușă ca să îi urez noapte bună și, după ce închid ușa, mă întorc imediat la desenul meu sau la cartea mea până când sunt sigură că sentimentele tică-loase au trecut și că pot să ridic capul în siguranță.

Jurnalul nu mi-e de nici un ajutor în asemenea ocazii, fiindcă n-ar face decât să încurajeze exprimarea acestor emoții care mă amenință și pe care trebuie să le alung. Nu pot să cred că e fericit.

2

„O, ce lucru neprețuit și încântător e începutul
unei iubiri!“

Aphra Behn, c. 1680

Cairo, mai 1997

Isabel îmi oferă doar frânturi din povestea ei. Îmi spune cum l-a cunoscut pe fratele meu. O versiune searbădă, pentru public, pe care, pe măsură ce ajung s-o cunosc, pe măsură ce ajung să mi-o închipui tot mai bine, o completez eu însămi. Isabel gândește în imagini: când vorbește, văd unduirea luminii ce scaldă masa veche de stejar...

New York, februarie 1997

Lumina se unduiește pe masa veche de stejar, scoțând la iveală fibrele mai întunecate ale lemnului și apoi lăsându-le în umbră. În mijlocul ei strălucește un bol în care plutesc trei lumânări, asemenea unor nuferi galbeni, răsfirați.

— M-am gândit că poate seamănă cu aniversările, spune Isabel.

Vocea ei are acel tremur ușor, dar profund pe care l-a remarcat în ultima vreme. Nu știe dacă altcineva îl poate auzi. Nu știe de unde vine. Așază cu grijă furculița pe farfurie.

— Vreau să zic, spune uitându-se în jos, privindu-și degetele care se odihnesc încă pe furculiță, știți cum e în copilărie, când fiecare aniversare are o semnificație uriașă? Ridică privirea. Da, e încă atent la ea. Ți închipui chiar, continuă încurajată, că după o aniversare totul va fi într-un fel diferit, că *tu* vei fi diferit; că o să fii *nou*...

— Și după asta...

— Și după asta, mai târziu – ridică din umeri – îți dai seama că nu e așa.

— Fată dragă... mă ierți, domnișoară dragă, nu se poate să știi asta de pe acum.

Flirtează cu ea? Se lasă pe spate, cu o mână pe masă și un braț întins pe spătarul scaunului. Dincolo de bolul luminos, femeia cu care a venit se întoarce răsând spre Rajiv Seth. O perdea de păr castaniu-roșcat îi cade pe față, ascunzându-i-o. Fratele meu se joacă cu piciorul paharului de vin; dosul mâinii îi e acoperit cu un păr negru, fin. Se uită țintă la el: chipul lui îi e atât de cunoscut de la televizor și din ziare. Îl urăsc, dar nu se pot sătura de el. Când dirijează, o groază de lume stă la coadă să-l vadă, ca la premiera unui film de Spielberg. „Maestrul Molotov“, așa l-au poreclit, „Dirijorul Kalașnikov“. Dar lumea care se îmbulzește în fața caselor de bilete îl iubește. Acum ochii lui întunecați, adânciți în orbite sticlesc pironiți asupra ei. Râde de ea.

Din capul mesei Deborah strigă:

— Mai vrea cineva salată?

Se aude un zăngănit general de tacâmuri și de farfurii schimbate și după o clipă Deborah zice:

— Mă duc să aduc înghețata.

Louis, partenerul ei, oftează și ea îi aruncă un zâmbet.

Isabel se ridică și, deși Deborah îi spune „Stai jos, stai jos, mă ocup eu“, ia farfuria ei și pe-a lui și le duce la bucătărie.

— Nu-i așa că e un scump? șoptește Deborah printre oalele strălucitoare de alamă, tigăi și strecurători.

— Da, e într-adevăr superb, e de acord Isabel, neprefăcându-se că nu știe la cine se referă Deborah. Și e abordabil. Cine e doamna?

— Samantha Metcalfe, spune Deborah. Predă la Universitatea de Stat de aici.

— Ea e... sunt... împreună?

Deborah se strâmbă, sprijinindu-se de frigider.

— Pentru moment, presupun că da. De ce? Se îndreaptă și îi zâmbește cu subînțeles lui Isabel. Interesată?

— Poate.

— Are cincizeci și cinci de ani, spune Deborah punând două boluri mari de înghețată pe tavă. Și...

— ...e destul de bătrân ca să-ți fie tată, o completează Isabel zâmbind. Chiar are legături cu teroriștii? o întreabă.

Deborah ridică din umeri și aranjează vafele pe un platou de porțelan albastru.

— Cine știe? Totuși aș fi surprinsă. Nu arată a terorist. Isabel ia bolurile și o urmează pe Deborah afară din bucătărie.

Când se așază, el se întoarce spre ea.

— Nu râdeam de tine, să știi.

Ochii îi zâmbesc încă.

— Nu?

— Nu, pe cuvânt. Pe cuvânt. Doar că păreai atât de solemnă.

— Păi...

— Deci continuă. Îmi vorbeai despre aniversări.

— Ce voiam să spun e că – ei bine, pentru noi, e abia a treia oară când vedem sosind un nou secol. Și nu am mai avut niciodată parte de un mileniu. Deci poate că suntem...

— Ca niște copii mici? S-a mai spus.

— Ce? Ce s-a mai spus?

Louis se apleacă peste masă, din dreapta lui Isabel, și fruntea înaltă îi lucrează în lumina lumânărilor. E mândru că cheleşte și își poartă părul negru pieptănat pe spate ca spaniolii.

— Nu poți să faci așa ceva! strigă Deborah.

— Ce nu pot să fac? întrebă Louis.

— Să te bagi așa într-o discuție. Aici nu suntem pe Wall Street. Suntem...

— De ce nu? Nu era o discuție intimă. Era o discuție intimă?

— Nu, nu, nu era, spune Isabel. Tocmai spuneam că toată agitația asta în jurul mileniului...

— O, nu, *nu* mileniul, spune Laura, ducându-și mâinile la cap; mileniul, mileniul, oriunde te învârți, dai peste mileniu. Credeam că nu vrei să te ocupi de proiectul despre mileniu.

— Ce faci? întrebă Louis. Credeam că trebuie să termini...

— A mai adăugat o opțiune... începe Laura.

— Dar tocmai asta e ideea, spune Isabel. Cred că e posibil ca mileniul să conteze pentru noi doar pentru că suntem foarte tineri... ca țară, vreau să zic. Poate ar fi interesant de văzut ce cred oamenii dintr-o țară cu adevărat veche despre el.

— E un punct de vedere, admite Deborah.

— India, spune Louis. Poate Raji e în stare să te ajute în privința asta. Raji?

Capul bărbos se întoarce de la conversația cu Samantha.

— Ce crede India despre mileniu? Întreabă Louis.

— De ce n-o întrebi pe ea, frate?

Un tremur în colțul buzelor, însă ochii nu zâmbesc.

— Haide, Louis, ai destulă minte ca să nu te bagi în chestia asta, spune Deborah.

— E al naibii de misterios, spune Louis.

— Haideți să bem cafeaua în living, spune Deborah ridicându-se.

— Ce vrei să faci? o întreabă el când intră în living.

— Mă gândesc să mă duc în Egipt. Să văd ce cred cei de-acolo despre mileniu.

— În Egipt? De ce în Egipt? De ce nu la Roma? Aia e o țară într-adevăr veche.

— Da, dar Egiptul e și mai vechi. E ca și cum ai reveni la începuturi. Șase milenii de istorie imortalizată.

— Și ei sărbătoresc mileniul? Vrei frișcă? Deborah îi întinde lui Isabel o ceașcă de cafea și așteaptă, ținând la îndemână bolul de argint cu frișcă. Nu respectă calendarul musulman?

— Le respectă pe amândouă, spune el. Și au și un calendar copt¹.

— Știi că sărbătoresc Anul Nou de două ori, spune Isabel, turnându-și câteva picături de frișcă și întinzându-i bolul lui Deborah.

— Orice scuză e bună ca să te distrezi. Zâmbește. Nu vreau cafea, mulțumesc. Trebuie să plecăm curând.

— Mă întreb, se aventurează Isabel, dacă mi-ai putea da unele indicii. Am mai fost acolo, dar asta s-a întâmplat demult și nu am păstrat legătura cu nimeni.

— O, cred că fți vei da seama că oamenii își amintesc de tine...

— Uite, vezi, din nou râzi de mine.

— Nicidecum, draga mea. Sunt sigur că le-ai lăsat o impresie puternică. Ce treabă aveai pe-acolo?

1. Cea mai drastică persecuție a creștinilor în Egipt a avut loc în timpul domniei împăratului roman Dioclețian. Biserica Coptă a adoptat anul venirii lui la putere, 284, ca an de început al unui nou calendar: Timpul Martirilor.

— Am făcut un an de școală în străinătate prin clasa a unsprezecea...

— Nu-i așa că apartamentele astea sunt pur și simplu adorabile? îi întreabă Laura alăturându-li-se.

— Sunt atât de elegante.

— Asta e frumos, spune Isabel. Și îmi plac pereții roșii. Se uită cu toții la încăperea înaltă, boltită.

— Sună-mă, îi spune fratele meu lui Isabel. Vrei să mă sune? Am să mă gândesc la câțiva oameni pe care poți să te duci să-i vezi. Uite, hai să-ți dau numărul meu. Se scotocește prin buzunare. Ai cumva o carte de vizită sau o bucată de hârtie sau ceva?

Ea caută în geantă și îi întinde un carnețel alb. El scoate capacul stiloului și măzgălește numărul cu cerneală neagră.

— Poți să descifrezi scrisul? Când vrei să vorbim? Ai un termen limită?

— Da, spune Isabel. Iminent.

— Bine. Sună-mă. Vorbim.

Se întoarce din nou spre ea.

— Cum ajungi acasă? Putem să te lăsăm undeva?

— E în regulă, spune Isabel. Sta u lângă Central Park, pe partea cealaltă. Am aranjat cu un taximetrist să mă ducă.

Cerul reflectă luminile orașului în ferestrele ei și cine știe ale câtor altora. Isabel își aruncă pantofii și rămâne în picioare, uitându-se afară peste vârful pâlcurilor de copaci de dedesubt. Dacă ar deschide fereastra și s-ar apleca peste pervaz, ar vedea, dincolo de întuneric, luminile de la Plaza și apoi în jos, pe Fifth Avenue, unde - își închipuie doar sau chiar zărește o sclipire acolo unde sunt vitrinele de la Tiffany's? Tentată să deschidă fereastra, pune mâna pe mâner, însă e o noapte înghețată de februarie, așa că se întoarce în cameră și aprinde una din veiozele de pe masă. După doi ani e încă fascinată de libertatea de-a nu fi jumătatea unui cuplu, de plăcerea de-a se întoarce acasă, la tăcere, de faptul că nu e nevoită să se simtă ușurată că lui Irving i-a plăcut seara aceea sau să se revanșeze față de el dacă nu i-a plăcut - de absența resentimentelor din viața ei.

E trecut de miezul nopții și totuși e încă plină de energie. Traversează camera până la birou și verifică robotul. Nimic. Nimic nici pe computer sau pe fax. Se îndreaptă spre un raft și scoate *Who's Who* :

Ghamrawi, Omar A. Fiul lui Ahmad al-Ghamrawi și Maryam, fostă al-Khalidi; *născ.* pe 15 septembrie 1942, în Ierusalim; educ. la Cornell University, New York și... instruit de... Pianist *de carieră*, dirijor și scriitor; debut la Filarmonica din New York în 1960... turnee... *The Politics of Culture*, 1992, *A State of Terror*, 1994, *Borders and Refuge*, 1996...

Treizeci și șapte de ani de muzică și cinci ani de cuvinte. Și abia în acești ultimi cinci ani a ajuns să se vorbească despre el. În dormitorul ei, dă drumul la televizor și îl prinde pe Jerry Springer punctând, aducând argumente: „Tu i-ai născut copilul – tu i-ai întins o cursă în mod *deliberat*...” O femeie corpulentă, pe fața căreia rimelul se scurge odată cu lacrimile, îi răspunde țipând: „El trebuie să fie *serios*...” Isabel apasă pe Mute, intră în baie și răsuțește robinetele.

Cu părul prins în creștetul capului cu o clamă uriașă în formă de fluture, ceafa sprijinită de un prosop răsucit, ochiurile de apă de un verde pal lucind printre dealuri moi de spumă, își ridică picioarele peste marginea căzii și își lasă brațele să plutească, așezându-se în poziția ei preferată. Îi trece automat prin minte că ar fi frumos să pună și niște muzică, însă alungă imediat gândul. De câte ori nu a pus un disc și după câteva minute a început s-o enerveze? Și apoi a fost nevoită să lipăie cu picioarele ude până în dormitor, ca să-l oprească înainte s-o scoată din minți. Nu poate folosi telecomanda din pricina poziției combinei. Nu, o să stea acolo în tăcere, iar când va simți nevoia să o rupă, o să-și schimbe poziția, iar pleoscăitul slab al apei îi va oferi sunetul pe care simte nevoia să-l audă.

Ar fi prea devreme dacă l-ar suna mâine?

Degete de faraon, spunea odată Irving, pe vremea când mai vorbea încă despre degetele ei de la picioare – despre ea. Degete lungi, drepte, egale, care ar fi putut aparține

oricăreia dintre siluetele înfățișate din profil în basoreliefuri și fresce, doar că ale ei erau albe, nu maronii. Le răsfiră și se încruntă, concentrându-se asupra unghiilor îngrijite, pătrate, date cu un singur strat de lac alb sidefat. Nu e scorojit ; mai rezistă poate vreo două-trei zile. Și de altfel e iarnă, cine o să le vadă oricum ? Își lasă piciorul să cadă, afundându-se și mai mult în apă. Degete numai bune la așa un nume. Tatăl ei i-l explicase. Isa Bella : Isis cea Frumoasă. „Deci vezi“, spusese el în acea zi de vară, în pădurea ce se întindea în spatele casei din Connecticut, „porți numele primei zeițe dintre toate zeițele, mama Dianei, mama lumii“. Mergea alături de el, ținând un băț lung, bifurcat la capăt, absorbită de o sarcină divină : întinzându-l, așteptând să tremure, să-i spună că găsise apă, acolo, sub pământul acoperit de iarbă. Și apoi în leagăn, când el o împingea, iar ea se ridica tot mai sus și mai sus cu fiecare avânt, în minte i s-a înfiripat un cântec : „Isa-Bella, Isa-Bella...“

Marcând curgerea timpului cu mici pleoscăituri în apă, Isabel se lasă în voia amintirilor cu tatăl ei, mâna ei mică ocrotită într-a lui, strânsoarea caldă, picioarele lor improșcând cu picuri de apă când merg de-a lungul plajei din Maine – mama ei, puțin mai departe, neliniștită, aproape ținându-și respirația, temându-se că, dacă se va destinde o clipă, dacă o va scăpa din priviri, fetița aceea îi va fi răpită, așa cum îi fusese răpit celălalt copil. Jasmine Chirol Cabot nu a încetat niciodată să jelească moartea fiului ei ; s-a agățat de aniversări, de hiturile lui Buddy Holly, de fotografii. Isabel crescuse cu un frate mai mare cu șaisprezece ani decât ea, care avea pururea paisprezece ani și care întorcea o clipă privirea de la peștele din mână, de la mingea din aer, de la panta acoperită de zăpadă din față, ca să se uite la aparatul de fotografiat. Un frate absent.

Ar fi prea devreme dacă l-ar suna mâine ?

Alunecă pe de-a-ntregul în cadă, cu clama în formă de fluture cu tot, până când apa se închide deasupra feței ei și simte cum o furnică pielea când apa i se strecoară prin păr.

3

„Orice s-ar întâmpla, acum
Noi avem mitraliera, iar ei nu.“

Hilaire Belloc, 1898

Cairo, mai 1997

Sunt obsedată de jurnalul Annei Winterbourne. A devenit la fel de reală ca Dorothea Brooke. Trebuie să umplu golurile, să aflu cine sunt oamenii despre care vorbește, să pictez decorul în mijlocul căruia își trăiește viața aici, pe pagina din fața mea.

Mă duc la biblioteca de la Consiliul Britanic, la Dar al-Kutub¹, la standurile cu cărți la mâna a doua, deși au fost mutate din Sur el-Azbakiyya sus, la Darrasa și nu mai e atât de plăcut să le răsfoiești. Îi scriu chiar fiului meu, la Londra, și îi cer tăieturi din numere mai vechi din *The Times*.

Și pun fragmentele poveștii cap la cap.

Londra, octombrie 1898-martie 1899

Lumina nu seamănă cu nimic din ce i-a fost dat să vadă Annei. Zi după zi o atrage, făcând-o să revină. Zi după zi se risipește pe covoarele bogate, pe podelele de piatră sau de marmură, pe rogojini. Se revarsă prin parmalâcul de lemn, trasându-i modelele pe pereții acoperiți cu mozaicuri, pe ușile incrustate și pe faldurile țesăturilor, luminând florile și fețele, mâinile întinse sau încrucișate.

Anna se uită în jos, la mâinile ei, încrucișate strâns în poală: verigheta strălucind stins pe pielea albă, încheieturile ca niște movilițe de un alb și mai intens. Își descleștează mâinile, întinde degetele și își așază din nou mâinile, ușor desfăcute, pe genunchi.

Nu mai e deloc în apele lui. Am mai auzit fraza asta și iată că acum e rândul meu să o folosesc. Edward, soțul meu, nu e în apele lui.

1. Biblioteca Națională a Egiptului.

Șapte luni în șir am urmărit, împreună cu sir Charles, toate știrile despre evenimentele din Sudan. Șapte luni în șir m-am rugat să fie în siguranță și să se întoarcă teafăr și nevătămat. Și acum că s-a întors, abia dacă îl mai recunosc. A slăbit și, deși fața îi e rumenită de soarele sudului, parcă un fel de paloare se ascunde dedesubt.

Domnul Winthrop l-a consultat și a zis că s-a molipsit de vreo molimă de la tropice și că o să se facă bine iarăși, dar că are nevoie de liniște, mâncare hrănitoare și, mai târziu, de mișcare. La insistențele lui (ale domnului Winthrop), ies în fiecare zi la plimbare ca să iau aer. Și m-am obișnuit să merg la muzeul South Kensington, un loc foarte frumos și liniștitor unde am dat peste niște picturi ale domnului Frederick Lewis. Au o frumusețe atât de luminoasă, că în prezența lor mă simt ca și cum o mână blândă mi-ar mângâia sufletul.

Pe un pat jos, sprijinită de un maldăr de perne, e întinsă o femeie care doarme. Deasupra ei atârnă o perdea lată, prin al cărei verde strălucitor și tremurător se pot desluși umbrele fluide ale obloanelor sculptate și, dincolo de ele, lumina. O rază de soare – dinspre fereastra deschisă de deasupra capului ei – scoate din penumbră fața și gâtul femeii adormite, combinezonul crem pe care îl lasă la vedere nasturii descheiați ai corsajului. O mică amuletă îi strălucește la gât. Anna se uită la ceas: mai are încă zece minute.

Astăzi l-am găsit pe sir William Harcourt în holul de la intrare, luându-și la revedere de la Edward și de la sir Charles. Sir Charles, strângându-i de mai multe ori mâna, a spus (în obișnuitul lui stil vehement) că era o zi tristă pentru Anglia când un om ca sir William își dădea demisia de la conducere din cauza convertirii partidului la imperialismul șovinist. A vorbit cu asprime despre Rosebery și despre Chamberlain, numindu-i oameni ai războiului, iar sir William a spus că acela era spiritul vremii și că îmbătrânise prea mult ca să mai lupte împotriva lui. Edward a devenit foarte agitat și s-a retras în camera lui. A refuzat să mă lase să stau cu el sau să-i aduc ceai.

Au trecut deja opt săptămâni de când Edward s-a întors din Sudan și, aș fi crezut, destul timp ca să se facă bine

din nou, însă mă tem acum că răul care îi îmbolnăvește trupul e de fapt o boală a spiritului. Nu vrea să discute nimic important cu mine și abia răspunde când îi vorbesc despre lucruri obișnuite. Stă nepăsător în bibliotecă ore în șir și totuși tresare când cineva intră brusc, așa că am învățat să fac un mic zgomot înainte de-a intra în cameră și o întreagă tevatură din apăsarea clanței. Nu suportă să audă zăngănitul ceștii de ceai pe farfurioară...

Așadar Anna și-a făcut un obicei din a pune șervețele de muselină împăturite sub cești. Știe că nu își va bea ceaiul, însă acceptă ceașca din mâna ei și îi îngăduie să-l viziteze – nu, îi îngăduie să stea în aceeași cameră, pentru că nu se poate spune că ar fi într-adevăr cu el. Nu reușește, de pildă, să-și dea seama ce gânduri îi trec prin minte în clipa asta. Doar că nu sunt gânduri prea fericite – nici măcar liniștitoare. Stă drept în scaunul mare, cu halatul de lână gri legat cu grijă în talie, părul pieptănat pe spate, mustața ascunzându-i buza de sus, buza de jos crispată. Ochii lui fixează un obiect aflat în spatele umărului ei stâng, apoi se îndreaptă spre fereastra ascunsă de perdea, apoi spre podea. Nu-i întâlnesc niciodată pe-ai ei. Un mușchi i se zbate din când în când pe obrazul ras cu grijă. Așteaptă ca formalitatea asta cu băutul ceaiului să se termine pentru ca ea să-l lase singur.

— Edward, spune Anna, am vorbit cu domnul Winthrop și a fost de acord că o schimbare a aerului ți-ar putea face bine.

— Nu.

— Edward dragă, am putea merge la Horsham pentru câteva zile. Poți să călărești, să stai la aer...

— Nu, Anna. Nu merg nicăieri. Tot nu se uită la ea, dar strânge mai tare brațul scaunului și, deși nu ridică tonul, vocea îi e mai înaltă cu o notă. Nu vrei să înțelegi odată? Nicăieri. Dacă vrei tu să mergi...

— Dar, Edward, nu-mi doresc nimic pentru mine. Am crezut doar...

— Să nu vorbim despre asta. Nu am nici poftă, nici putere...

— Te rog, dragul meu, liniștește-te.

Anna pune ceașca jos și se ridică, aplecându-se asupra lui. Își pune mâna pe a lui, încercând să-și strecoare degetele între palma lui și brațul scaunului. Nereușind, își lasă pur și simplu mâna peste a lui.

— Nu trebuie să te enervezi. Nu trebuie să faci nimic dacă nu vrei. Nu-mi doresc decât să te ajut; să te ajut să-ți revii. Te rog, dragul meu, nu vrei să-mi spui ce pot să fac?

Neprimind nici un răspuns, Anna se apleacă mai tare și își lipește buzele și obrazul de fruntea lui. E fierbinte și puțin umedă. Edward Winterbourne mângâie mâna soției, așezată peste a lui, și și-o retrage pe a sa.

— Te rog, Anna. Nu e nevoie să fii atât de îngrijorată. E doar o problemă de odihnă.

Anna stă în picioare alături de el. Știe că nu i-ar plăcea să se așeze din nou. Însă nu e doar o absurditate femeiască; sunt cu toții îngrijați. Servitorii își văd de treburi cu pași înfunțați. Vizitatorii lasă cărți de vizită la care ea răspunde cu mesaje politicoase, spunând că Edward e indispus pentru moment, însă de îndată ce se va simți mai bine... Tatăl lui e foarte îngrijorat, furios chiar. Ieri după-amiază a intrat în bibliotecă și l-a găsit vorbind cu majordomul. Când a auzit-o intrând pe ușă, a înaintat și i-a luat mâinile într-ale lui.

— Ah, Anna. Tocmai l-am rugat pe Wilson să scoată toate gloanțele din puști. Doar o măsură de prevedere, înțelegi. Nu are nici un sens să lași toți plumbii ăia să zacă pe-aici. Ce crezi?

— Da, desigur, sir Charles, a încuviințat ea. Nu e nici o nevoie.

Și când Wilson a ieșit din cameră și a închis ușa în urma lui, a lăsat teama să i se citească în voce și în privire.

— Doar nu credeți, nu-i așa?

— Nu, nu. Sigur că nu. Sigur că nu. S-a îndepărtat de ea, silueta țepănă a soldatului îndreptându-se cu pași mari spre capătul mesei din bibliotecă. Sper că nu te superi, draga mea... A arătat înspre cizme. Am venit pe neașteptate de la călărie, înțelegi.

Anna a clătinat din cap. Pe jumătate întors, s-a oprit și a lovit cu pumnul în spătarul unui scaun.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Mă ierți, draga mea, dar îmi vine să-l bat cu biciul. Dacă nu avea destul curaj pentru așa ceva, ce l-a împins să se ducă? El a cerut însărcinarea asta — doar nu era să-l refuze.

— Credea că procedează corect.

Și totodată, și-a zis, voia acțiune, aventură, un țel, o misiune...

— I-am spus totuși. I-am spus că nu era un război cinstit. Era un război născocit de politicieni, un război care să o mulțumească pe văduva aceea atât de satisfăcută de imperiul ei londonez... Ah, ce rost are?

A tăcut, iar Anna s-a apropiat de el. Împreună, s-au uitat pe fereastră la copacii care se întunecau în piața tăcută. S-a întors spre ea.

— Ar trebui să mai ieși din casă, draga mea. Pentru o femeie tânără, asta nu-i viață.

— Dar ies, sir Charles. Ies o oră în fiecare zi. Domnul Winthrop a spus că trebuie. A spus că trebuie neapărat să mă plimb și să iau aer. Ies în fiecare zi la trei și nu mă întorc până la ora patru. Lui Edward îi place să se odihnească atunci, înțelegeți...

— Dar ești cam trasă la față, Anna, draga mea.

A apucat-o de bărbie și la acea atingere blândă a simțit cum îi dau lacrimile – așa cum simte și acum.

— Edward dragule, vrei ceva? Pot să-ți aduc ceva?

— Cred că ar trebui să mă odihnesc puțin.

Rușine, rușine, Anna. Să-ți plângi de milă acum, într-un asemenea moment. Toate gândurile tale ar trebui să fie îndreptate spre el, devotate lui. El e cel care are nevoie de liniște și nu o poate găsi.

Cât de diferită e această întoarcere acasă de aceea a tatălui său, pe vremea când eram doar o copilă de zece ani, părăsită de curând de mama ei, și stăteam pe un colț al covorului din fumoar, studiind harta Egiptului pe care mi-o dăduse sir Charles, și îl ascultam povestindu-ne cum îl învinseseră pe Urabi¹ și cuceriseră Tel el-Kebir. L-am auzit vorbind despre eroism și trădare, depre politică și obligații și i-am simțit furia față de sarcina care i se încredințase.

1. Ahmed Urabi (1841-1911) – ofițer și apoi general de armată care, în 1879, s-a revoltat împotriva conducătorului Egiptului (Khedive) și a dominației europene în Egipt. (n. t.)

Însă Edward nu vrea să vorbească și mi-e frică. Nu am îndrăznit să dau glas acestui gând, însă mi-e teamă că suntem în puterea unui lucru rău – că soțul meu e în puterea unui lucru rău, ceva care nu-l lasă să se scuture de boală și să-și revină.

Caroline Bourke îmi spune că sir William Butler, întâlnindu-se cu generalul Kitchener când a ajuns la Dover, i-a zis: „Ei bine, dacă nu aruncați un blestem asupra Imperiului Britanic pentru tot ce-ați făcut, atunci nu mai există adevăr în sânul creștinătății“. Iar Kitchener s-a uitat pur și simplu la el. Am întrebat-o ce voia să spună. Ce altceva au mai făcut în afară de a cuceri Sudanul și a restabili ordinea? Iar ea a spus că nu știa – însă cu niște priviri atât de întunecate, încât m-au umplut de presimțiri sumbre. Îmi doresc să-mi pot întreba soțul ce înseamnă, fiindcă simt instinctiv că asta e cheia spre ceea ce îl îmbolnăvește, însă mi-e teamă. S-a schimbat atât de mult, iar acum nu e în stare să mănânce nimic în afară de cea mai limpede supă și câteva coji de pâine.

Anna se ridică și se plimbă încet prin galerie, oprindu-se în fața unui bătrân cu barbă și turban de un alb intens pe fundalul peretelui auriu de cărămidă pe care sunt atârdate foi albe de hârtie cu înscrisuri. În fața lui, pe podea, înveșmântați în nuanțe vii de roșu și albastru, stau copiii pe care îi învață. O pisică vărgată de razele soarelui zace tolănită pe o pernă verde, uitându-se la o pereche de porumbei care ciugulesc grăunțe presărate pe o rogojină. În cadrul ușii pe jumătate deschise, cel mai mic dintre copii se codește să intre.

Pe stradă, Anna grăbește pasul. E ora patru și lumina pălește repede.

L-am dezamăgit. Îl dezamăgesc negreșit și repetat. Dacă aș putea găsi cheia ușii închise a minții lui, aș putea alunga toate spaimile care stau ascunse acolo. Și s-ar face bine din nou.

Fiindcă știu că înăuntrul său există multe spaimi și că acestea sunt legate de misiunea la care a luat parte, care a culminat săptămâna asta, ceva mai devreme, cu semnarea Convenției din Sudan. Un eveniment care i-a înfuriat

atât de tare pe sir Charles și pe prietenii săi, încât au scris la The Times :

Domnule,

Ce s-ar spune în viața privată dacă un protector și un mandatar care a luat asupra lui sarcina de a administra proprietatea unui minor ar lăsa proprietatea de izbeliște și apoi ar intra în posesia ei, justificându-și gestul prin lipsa ei de valoare? În 1884 am obligat guvernul egiptean să abandoneze Sudanul și să-l lase în părăsire, iar acum, că s-a ivit ocazia, intrăm în posesia acestei țări cu justificarea că nu aparține nimănui. Este un comentariu asupra tonului epocii faptul că facem așa ceva cu aprobarea aparentă a întregii lumi, morale și religioase.

S-ar părea, de asemenea, conform convenției semnate de lordul Cromer și Boutros Pașa, că punem în spinarea Egiptului costurile și eforturile unui război de recucerire care nu s-a încheiat încă și tragem la răspundere bugetul lui pentru deficitele din Sudan.

Această invenție, Imperiul Britanic, ne va compromite total poziția de regat onest.

Ai dumneavoastră etc.

După câte îmi povestește sir Charles, George Wyndham i-a spus deschis că marile puteri au convenit că scopul operațiunilor din Africa este acela de-a o civiliza în interesul Europei și că pentru atingerea acestui țel orice mijloace sunt bune.

Nu pot să cred că George voia într-adevăr să spună că „orice” mijloace sunt bune – dar e subsecretar la Ministerul de Război și este obligat să se dedice unor principii mai războinice decât crede sir Charles că ar fi potrivit.

Vreau să-l rog pe sir Charles să vorbească cu Edward despre Sudan și să încerce să-i dezlege limba – însă mă tem că sir Charles este prea nerăbdător și prea schimbător din fire. Tatăl meu ar fi fost un om mai potrivit pentru o asemenea sarcină, căci era blând din fire...

Doamne Dumnezeule, iubite Doamne Iisuse, mă rog fără încetare pentru mintea și sufletul soțului meu. E din ce în ce mai slăbit și nu poate sau nu vrea să iasă din camera lui.

Caroline a venit în vizită și mi-a povestit ce se zvonește : că oamenii lui Kitchener au profanat trupul Mahdi-ului, pe care localnicii îl socotesc un om sfânt, și că Billy Gordon i-a tăiat capul pentru ca generalul să-l poată folosi drept călimară. Nu poate fi adevărat, pentru că dacă e – încep să mă tem de-adevăratelea pentru Edward.

Sir Charles îmi spune că Billy Gordon confirmă povestea cu tăierea capului, dar e furios că fapta îi e imputată – însă refuză să spună cine a făcut-o. Sir Charles nu a vrut să vorbească despre asta la început, însă când și-a dat seama cât de multe știam deja, a văzut că nu mai avea ce face și că ar fi mai amabil din partea lui să mă lase să vorbesc cu el, fiindcă fără îndoială nu mai e nimeni altcineva cu care să pot vorbi despre asta.

O, cât îmi doresc, acum mai mult ca niciodată, ca mama mea iubită să fie aici ! Fiindcă sunt sigură că m-ar sfătui într-un fel simplu, feminin cum să ajung la bietul meu soț întemnițat. Nu am nici o confidentă în afară de Caroline Bourke și ea, mă tem, pune interesul meu personal – așa cum îl vede ea – prea mult la inimă ca să fie în stare să mă sfătuiască, spunându-mi cum pot să-mi ajut cel mai bine soțul.

Edward vomită acum tot ce-i dăm. Stomacul lui nu poate înghiți mai mult de o ceașcă de terci subțire și îmi închipui că încearcă să se purifice de... tot felul de lucruri. Mă rog să prindă inimă, fiindcă Domnul veghează cu siguranță asupra lui, așa cum veghează asupra noastră, a tuturor, și Dumnezeu judecă faptele oamenilor, însă cu siguranță le judecă după mințile și inimile lor, fiindcă altfel cum poți distinge între o faptă și alta ? El va face fără îndoială această distincție – însă Edward se îndepărtează tot mai mult.

Între timp, aflu că sora generalului Gordon s-a detașat tot timpul de această expediție. A spus că, dacă trebuie să-și răzbune fratele, atunci nu vrea să fie răzbunat și că e sigură că nici el nu și-ar fi dorit-o deloc. Spune că știe că Mahdi nu și-a dorit ca generalul Gordon să moară, ci mai curând să trăiască pentru a-l putea preda în schimbul libertății lui 'Urabi Pașa, liderul exilat al răscoalei egiptene din 1882. Îi spune oricui vrea s-o asculte că fratele ei a fost printre primii

care și-au oferit serviciile când domnul Blunt a înființat fondul pentru acoperirea cheltuielilor necesare apărării lui 'Urabi și că zisese: „Aici sunt banii - Pun pariu că 'Urabi îi va restitui el însuși în câțiva ani“.

Acum fiecare zi aduce cu sine noi suferințe, iar Edward se simte din ce în ce mai rău, așa că nu mă pot hotărî să ies din casă, nici nu vreau, ci mă mușumesc, în timp ce el doarme, cu o raită prin grădină - grădina în care toate lucrurile sunt atât de ruginii, de golașe și de moarte, încât pare imposibil să vină luna mai și să înfrunzească iarăși - și totuși, astăzi am zărit celălalt vesel al primilor ghiocei: cei cinci obișnuiți, credincioși locului lor de la rădăcina prunului bătrân - și inimă mi s-a umplut de un fel de speranță melancolică...

Preacurată Marie, Maica Domnului, mă rog pentru sufletul soțului meu așa cum mă rog pentru sufletele tuturor bărbaților care au luat parte la acel eveniment îngrozitor...

Numai despre asta scriu ziarele: o armată de 7 000 de soldați britanici și 20 000 de soldați egipteni pierde 48 de oameni, omoară 11 000 de derviși și rănește 16 000 în doar șase ore.

Winston Churchill promite să publice o carte în care să povestească cum generalul Kitchener a ordonat ca toți răniții să fie uciși și cum el (Churchill) a văzut Batalionul 21 de lăncieri străpungând răniții pe unde zăceau și lăsându-se cu toată greutatea pe lănci, ca acestea să pătrundă prin hainele muribunzilor, și cum Kitchener i-a lăsat pe soldații britanici și egipteni să se dezlănțuie asupra orașului timp de trei zile și să violeze și să jefuiească.

Venerabilul Algernon Bourke, rudă cu lady Caroline, îi povestește lui sir Charles că pentru ziua aceea s-au ordonat „cheltuieli de război“ însemnate, iar comunicațiile cu Londra au fost întrerupte sub un pretext oarecare, pentru ca nici un îndemn la cumpătare să nu ajungă la urechile generalului.

Oh, mă tem atât de mult pentru soțul meu acum, fiindcă, dacă e adevărat și dacă a luat parte la faptele acelea cumplite, el, care pune onoarea înaintea tuturor și care a

crezut într-adevăr că, pornind în această expediție, a pornit spre îndeplinirea unei sarcini curajoase și onorabile, nu văd cum va reuși să treacă peste asta – mai ales acum, când trupește e foarte bolnav și pradă febrei care îl mistuie ore întregi și îl lasă, când îl lasă, fără vlagă, atât de slăbit încât abia dacă poate înghiți apa pe care i-o ducem la buze.

Edward Winterbourne a murit pe 20 martie 1899.

Stătuse pe câmpia de la Umm Durman și gândul care îi dăduse târcoale în 'Atbara, în Sawakin, în popota ofițerilor – gândul pe care îl ținuse la distanță săptămâni în șir – s-a ridicat din praful câmpului de bătălie și l-a izbit în față cu lumina lui orbitoare. Și de îndată ce gândul i s-a dezvăluit și a pus stăpânire pe el, dervișii fanatici s-au preschimbât sub ochii lui în bărbați – bărbați cu taberele lor sărăcicioase, cu cohortele lor amărâte de femei, copii și capre, cu lunile de înfometare săpate în trupuri, cu sulile și puștile lor ridicole în mâini și cu steagurile lor zdrențuite fluturând deasupra capetelor. Bărbați însuflețiți de ideea de libertate și dreptate pe propriul lor pământ. Dar, deși și-au înfipt steagurile și s-au năpustit înainte cu sulile, era prea târziu, prea târziu ca să mai faci altceva decât să te ridici și să tragi.

I-am spus lui sir Charles că sunt incredințată că, în sufletul lui, Edward a fost drept și onorabil până la sfârșit. Și că sunt incredințată că, la sfârșit, a fost mai aproape de convingerile tatălui lui decât a fost în stare s-o spună. Sper că asta îi va aduce o oarecare mângâiere – cu timpul.

4

„Am jeli și voi mai jeli încă
La fiecare întoarcere a primăverii.“

Walt Whitman

Dar pentru Anna era vreo mângâiere?

Era înmormântarea. Era pomenirea. Erau treburile practice : avocații cu care trebuia să se întâlnească, hârtiile pe care trebuia să le semneze. Toate acestea sunt consemnate într-un stil plat și prozaic, ca și când le-ar fi așternut meticolos pe hârtie împreună cu datele și numele. Anna își făcea datoria – ceea ce-i mai rămânea din ea – față de soțul și de căsnicia ei.

Și mai erau durerea, întrebările, regretele. Luni în șir jurnalul legat în piele maro e un amalgam de notații sumare, de fragmente, exclamații...

Măcar să fi murit mulțumit... Măcar să fi murit împăcat...

Nu sunt copii de mângâiat, nici amintiri sau scrisori de pus în ordine și din cauza cărora să plângi, nu e nici o poveste sfâșietoare de spus. Nu există ritualuri de doliu. În cei douăzeci și ceva de ani în care am trăit în Anglia, nu am descoperit niciodată cum jelesc englezii. Se pare că e o înmormântare și după aceea... nimic. Doar un vid. Nici prieteni, nici rude care să umple întreaga casă. Nici nopți de priveghi. Nici slujbe de pomenire la patruzeci de zile. Nimic.

Casa e deja tăcută din cauza lungii absențe și boli a soțului ei. O văd pe Anna rătăcind prin ea. O văd stând în bibliotecă, cu ceaiul neatins lângă ea, cu o carte închisă pe genunchi...

Măcar să fi murit mulțumit...

E durerea lui sir Charles...

Sir Charles vine să mă vadă aproape în fiecare zi. Stăm împreună, tăcuți în cea mai mare parte a timpului...

Prietenii vin în vizită. Emily, fata în casă, o ceartă pe Anna că nu iese nici măcar până în grădină...

Astăzi am stat o oră în grădină. N-am fost în stare nici măcar să-l conving să iasă la aer. Dacă l-aș fi înțeles mai bine... Dacă aș fi fost în stare să-l fac să-mi vorbească...

Zi după zi retrăiește scena aceea: el stă în bibliotecă sau în camera lui sau întins în pat. E palid și tras la față, ochii lui privesc dincolo de ea, cuvintele pe care le rostește ea nu sunt niciodată potrivite, mângâierile pe care i le oferă nu sunt niciodată potrivite.

Dacă aș fi fost în stare să-l fac să-mi vorbească...

Anna nu e în stare să vorbească cu nimeni, să rostească gândurile care o apasă atât de mult. Pe la începutul doliului îl întrebuse pe sir Charles:

— Ce-ar fi trebuit să fac?

Iar el îi răspunsese:

— Nimic. Ai făcut tot ce-ai putut, draga mea.

Și au lăsat-o așa. Fiindcă nu vrea să reînvie durerea lui sir Charles. E durerea lui sir Charles – și furia lui. Slavă Domnului că e furios; asta îl face să se țină drept și îi întărește pasul.

Sir Charles vine adesea să mă vadă. Stăm împreună, tăcuți în cea mai mare parte a timpului, în afară de momentele în care se lansează în tirade împotriva imperiului – sau mai degrabă a spiritului imperiului, fiindcă faptele lui Kitchener în Africa de Sud, ale regelui belgienilor în Congo, ale americanilor în Filipine și ale tuturor națiunilor europene în China îl înfurie în egală măsură. E foarte greu, ascultându-l, să nu te simți prins fără voie într-un timp teribil al brutalității și chiar și el e incapabil, în afara scrisorilor trimise la The Times, să facă altceva decât să aștepte ca istoria să-și urmeze cursul. Dar, dincolo de furia sa, îl aud spunându-și necontenit: Și când te gândești că mi-am pierdut fiul pentru așa ceva.

Într-o seară de luni, pe la începutul lui iunie, îi povestește cum Arthur Balfour a convins parlamentul să îl răsplătească pe Kitchener pentru campanie ; cum au votat să-l ridice la rangul de pair și să-i ofere 30 000 de lire și cum după aceea ceilalți pairi au părăsit Camera fără să-i vorbească. „E al naibii de greu, iartă-mă, draga mea. Al naibii de greu“, îl aud spunând când simte că a vorbit prea mult, prea vehement, iar mâna lui mare și aspră se odihnește o clipă pe mâna ei albă și subțire ; tăișul ascuțit al durerii pe care bătrânul soldat englez îl lasă să iasă la iveală. Și apoi îngrijorarea lui pentru această fiică nefericită care i-a rămas.

Astăzi am mers – așa cum am mers de-atâtea ori în timpul bolii lui – până la muzeul South Kensington. Totuși, când am ajuns acolo, am descoperit că nu eram în stare să privesc tablourile lui Lewis, care ajunseseră să-mi placă atât de mult...

Privesc și ascult, incapabilă să dau o mână de ajutor. Nu are nici un rost să spui „O să treacă și asta“. O vreme, nici măcar nu vrem să treacă. Ne agățăm de durere, temându-ne că risipirea ei va fi ultima trădare.

Trebuie să se fi îmbrăcat în negru, deși nu pomenește nicăieri de ajustări și de croitori. Însă în ianuarie 1900 se hotărăște să o însoțească pe lady Caroline Bourke la Roma :

13 ianuarie

Caroline, gândindu-se la toaletele cu care ne vom îmbrăca mâine la Costanzi, a clătinat din cap cu întristare văzându-mi hainele de doliu și s-a întrebat dacă nu pot fi înveselite cu un corsaj sau cu niște bijuterii. I-am reamintit cu blândețe că nu a trecut nici un an de la moartea lui Edward și a convenit, oarecum împotriva voinței ei, că astfel de podoabe ar fi nepotrivite. I-am spus că nu m-aș supăra deloc dacă s-ar duce fără mine, dar nici n-a vrut să audă și s-a resemnat cu înfățișarea mea nefericită alături de ea. Eram într-adevăr sinceră în propunerea mea, pentru că, la drept vorbind, tot zgomotul și strălucirea mă fac doar să mă simt... nu neapărat mai tristă,

dar mai izolată, mai dată la o parte, iar gândul de a-mi înveseli câtuși de puțin doliul m-a umplut o clipă de un fel de teamă...

Teama că-l va dezamăgi și în moarte, așa cum îl dezamăgise în viață. Fiindcă îl dezamăgise – nu e nici o îndoială în mintea ei. Un bărbat fericit nu ar pleca de acasă și nu s-ar duce să-și caute moartea în deșert. Un bărbat iubit nu ar muri din pricina unor spaima care-i mistuie în tăcere, în taină mintea. Dacă l-ar fi iubit mai mult, poate n-ar fi simțit nevoia să plece în Sudan. Dacă l-ar fi înțeles mai bine, poate că l-ar fi putut îngriji și vindeca.

*Dacă aș putea crede că a murit pentru o cauză nobilă.
Dacă aș putea crede că a murit mulțumit...*

Amabilitatea ocazională a prietenilor, casa tăcută și vidul; absența lui, a celui plecat de atâta vreme... Însă e o absență diferită. Nu mai poate încerca să se apropie, nu mai poate spera că se va întâmpla ceva, că o viață nouă îi va însufleți lumea. Întrebările care îi chinuie atât de mult mintea sunt fără rost, răspunsurile după care tânjește inima ei îi sunt inaccesibile pentru totdeauna.

Un gând îngrozitor: că în durerea mea nu mă gândesc deloc la mine. Nu m-am trezit niciodată gândindu-mă: ce-am să mă fac fără el...

— Dar n-a fost niciodată cu el, spune Isabel.

E așezată pe covorul beduin roșu de pe podeaua livingului meu, cu hârtiile străbunicii ei împrăștiate în jur, cu jurnalul maro în mână. Lumina blândă a veiozei cade pe hârtia veche, presară scânteieri în părul ei blond.

— Nu numai când a fost plecat în Sudan. Nici chiar când era acasă, cu ea...

Dacă l-aș fi iubit mai mult. Dacă aș fi avut mai multă nevoie de el... Poate că atunci aș fi găsit cheia... când era atât de bolnav... atât de disperat...

— Asta e capcana, spune Isabel, suntem antrenate, condiționate să ne învinovățim. Tipul ăsta era nepotrivit, iar ea, femeia, ajunge nu știu cum să ia responsabilitatea asupra ei...

Mai târziu, mai pun niște gheață în Baraka Perrier. Aerul nopții e răcoros și plăcut pe balconul meu, iar întunericul ascunde vederii molozul de pe acoperișurile caselor învecinate. Sorb din Baraka și zic :

— Odată erau grădini pe acoperișurile din Cairo. Erau spalieri și pergole, viță-de-vie și iasomie indiană. Covoare și perne pe jos și porumbare. Iar după apus lumea stătea pe acoperiș — închipuie-ți, fetele și băieții își aruncau ocheade de pe un acoperiș pe altul, copiii se jucau în răcoarea serii, iar în timpul zilei așternuturile erau atârinate pe frânghii și, când erau aduse în casă, împăturite în coșuri mari, puteai să-ți îngropi fața în cearșafurile de in și să simți mirosul razelor de soare...

— Trebuie să fi fost ceva, spune Isabel.

Da. Da, era. Pe capotele mașinilor parcate de-a lungul străzii bărbații stau în grupuri, pălăvrăgind, privind, așteptând ceva acțiune. Acordurile ultimului cântec al lui 'Amr Dyab, acordurile acelea vag spaniole, se înalță până la noi de la magazinul universal încă deschis de dedesubt, de unde copiii mei obișnuiau să-și cumpere „bombe“ în vacanțele de vară, exersându-și araba, urcând scările ca să le arunce în stradă de la balcon: Scumpa mea, lumina ochilor mei, / Tu, care sălășluiești în închipuirea mea, / Te-am iubit ani la rând...

— Cred că mama e pe moarte, spune Isabel.

Mă uit la ea. Am nevoie de o clipă ca să mă sincronizez. Mama lui Isabel, Jasmine, în spațiul îngust pe care i l-am alocat în mintea mea, e doar un copil. Tata mi-a spus povestea : fata Annei a născut o fetiță la Paris și i-a pus numele Jasmine. Iar acum Isabel îmi spune că acel copil e pe moarte.

— Are Alzheimer. A trebuit să se interneze într-un azil. M-am mutat cu ea o vreme, după ce a murit tata. Însă după aceea lucrurile s-au înrăutățit.

— Dar te duci s-o vezi? o întreb destul de neliniștită.

— Da. Bineînțeles că mă duc. Însă de cele mai multe ori nu știe cine sunt.

- Trebuie să fie îngrozitor.
- Nu știe nici cine e ea – de cele mai multe ori.
- Trebuie să fie... O, Doamne! Nu știu cum trebuie să fie.
- Cred... uneori cred că asta vrea.
- Ce? Să scape de ea însăși?
- Era întotdeauna atât de îngrijorată! Iar când nu era îngrijorată, era tristă. Am urmărit-o odată – nu știa că eram acolo, stătea în living, pe sofaua *eau-de-Nil*¹, iar chipul ei... părea atât de trist.
- De ce nu ai intrat s-o îmbrățișezi? Nu puteai s-o faci fericită?
- Nu s-a împăcat niciodată cu pierderea fratelui meu.
- Dar erați apropiate?
- Așa și-așa. Poate. Eram mai apropiată de tatăl meu. Mama era atât de serioasă. Nu te puteai destinde niciodată în preajma ei.

Astăzi stăteam la fereastră când sir Charles a venit în vizită și, preț de o clipă, înainte să-mi dau seama că el era, am văzut un bătrân care pășea cu băgare de seamă. Și am fost cuprinsă – Dumnezeu să mă ierte – de o furie ticăloasă împotriva lui Edward – fiindcă ar fi trebuit să se îngrijească mai bine, de dragul tatălui său...

Am ajuns s-o cunosc pe Anna de parcă ar fi prietena mea cea mai bună – sau mai bine; fiindcă am ascultat cele mai rele și cele mai bune gânduri ale ei și am avut toată viața ei în față, aici, în cufărul pe care mi l-a adus Isabel. I-am netezit hârtiile, am atins lucrurile pe care le-a atins și le-a păstrat cu sfințenie. Am citit ce au scris alții despre ea și a devenit atât de prezentă, încât aproape pot să jur că stă tăcută lângă mine în timp ce încerc să-i aștern pe hârtie povestea.

Dacă aș putea crede că a murit pentru o cauză nobilă...

Ce-a fost a fost, vreau să-i spun. Cum poți să ajungi la cineva care nu vrea să ajungi la el? Ușa aceea la care batem

1. Nuanță de verde-deschis. (n.t.)

o viață întreagă – întoarce-te, pleacă, du-te să călătorești, du-te să te plimbi cu mașina, mănâncă, fă acte de caritate, ia un tonic, călătorește...

Și abia în Roma, la teatrul Costanzi, pe 14 ianuarie, Anna, chinuită de notele pline de avânt și de durerea uluită și plină de pasiune a Floriei, simte tristețea intensificându-se drept răspuns și urcând înăuntrul ei și își apasă batista pe buze în timp ce îngrozitorul vid se umple îndurător cu durere :

Era ca și cum mă străduiam să stau nemișcată, să țin o ușă închisă, să împiedic ceva să urce la suprafață ; ceva ce muzica intensifica și întărea până când ieșea la lumină. Și mai târziu, zile în șir, deși nu eram în stare să-mi exprim sentimentele în cuvinte și cu atât mai puțin să le aștern în acest jurnal, era ca și cum simțeam muzica străbătându-mi trupul, ca un râu ieșit din matcă, involburându-și apele și malurile, și îmi era foarte rău de la febră, după câte îmi spunea biata Caroline, am delirat și m-am purtat insuportabil zile în șir până când, într-o dimineață, m-am trezit și – deși nu am revenit în lume, am zărit ușa prin care puteam să revin.

— Cât i-a luat ? întreabă Isabel. Zece luni ?

— Viața se scurgea mai lent pe-atunci.

— Presupun că da.

Se întinde și brațele ei lungi și albe par să atragă lumina lunii de sus, de pe cerul întunecat și senin. Cască, își lasă brațele în jos și își răvășește părul.

— Te țin trează ?

Clatin din cap : nu mă culc niciodată înainte de două.

— E destul de neobișnuit, nu-i așa, ca o persoană, o femeie, să trăiască singură ? Aici, în Egipt ?

— Da. Dar se întâmplă din ce în ce mai des.

Odată locuiam împreună cu familia. Cu soțul și copiii. Asta era în Anglia. Intr-o casă desprinsă dintr-un roman victorian, cu scări, șemineuri, tavane încadrate de cornișe cu flori și șuierat de trenuri înăbușit de frunzișul bogat al copacilor de la capătul grădinii vaste. Am învățat multe despre anotimpuri. Am învățat că micile mănunchiuri de frunze verzi

și cărnoase dădeau flori albe și albastre de șofran, că ghiociei apăreau peste noapte, că narcisele galbene trebuiau tăiate, iar lalelele nu, că – cu puțin noroc și multă grijă – tufele de trandafiri înfloreau de două ori și că, la sfârșitul iernii, puteai zări pe crengile goale și noduroase bobocii mici și strânși, cu un punctișor verde pal la mijloc, care anunța abundența de frunze ce avea să vină.

Astăzi, pe fereastră, am zărit covorul roz de sub fagul arămiu. Din copac se scuturaseră toate florile și eu nici măcar nu le văzusem deschizându-se. Însă cireșul roz înflorise minunat, așa că am ieșit să mă plimb prin grădină și am găsit degeței-roșii în locurile lor secrete și florile de nu-mă-uita cu inimile lor galbene tefere și neatînse, iar după aceea, uitându-mă la fagul arămiu, am descoperit, cuibărit într-un ungher întunecat de sub ramurile răsfirate, un ultim mănunchi de flori ca un mic candelabru și am fost copleșită de recunoștință, de parcă ar fi rămas acolo ca să-mi spună: Uite! Nu e prea târziu.

Anna se însănătoșește. Chipul care mă privește când mă întorc de la ceainicul din bucătărie nu mai e atât de chinuit, atât de palid. Pașii pe care îi aud pe hol sunt mai grăbiți și mai ușori, foșnetul rochiei de mătase mai însuflețit.

M-am plimbat până la muzeu și am fost să văd tablourile. Nu pot să am pretenții la o minte netulburată – nici nu ar fi potrivit acum –, însă am reușit încă o dată să mă bucur de culorile minunate, de seninătatea și pacea de care sunt impregnate. Și m-am întrebat, ca mai înainte: Lumea aceea există într-adevăr?

5

„E ceva care mă îmboldește să iubesc,
Știu că iubesc, însă nu știu cum și de ce.“

Alexander Brome, c. 1645

New York, martie 1997

Cum poate lovi atât de brusc? Fără nici un avertisment, fără nici o pregătire? N-ar trebui să crească în tine, să-i ia ceva timp, astfel încât în clipa în care gândești „iubesc“ să știi – sau, cel puțin, să-ți închipui că știi – ce anume iubești? Cum se face că forma unor umeri, ritmul unor pași, umbra unei șuvițe căzând pe frunte poate face mareele sufletului să înainteze și să se retragă?

Ce a fost mai întâi, fiorul acela ușor, când inima ei a uitat să mai bată preț de o clipă, sau imaginea lui în cadrul ușii? Isabel a privit masa: cuțitul și furculița ei stăteau pregătite, trainice și neclintite. Atârnând elegant peste marginea farfuriei albe adânci, colțul șervetului ei roz împăturit abia atingea oțelul strălucitor placat cu argint. A închis ochii o clipă și a respirat adânc. Când a ridicat privirea, fratele meu se afla în mijlocul restaurantului, cu mâna ridicată în chip de salut – apoi și-a așezat haina și servieta pe cel de-al treilea scaun și a luat meniul.

— Ai comandat? Ai ajuns de mult? N-am întârziat, nu-i așa? Ce oră e? S-a uitat la ceas. Cred că da. Câteva minute. Îmi pare rău, îmi pare rău, n-am putut pleca. Ce vrei să comanzi? Ți-e foame? Sper că da. Mie mi-e.

Măinele lui ținând meniul. O mână întinsă peste masă ca să o mângâie scurt pe-a ei.

— Știi – s-a rezemat de spătarul scaunului, și-a șters colțurile gurii cu șervetul –, mă simt de parcă te-aș cunoaște de undeva – dinainte, vreau să zic.

Privindu-l, cu capul ușor întors într-o parte, Isabel a zâmbit.

— Nu, serios.

A făcut un gest cu mâna, un gest scurt, de concediere, ca pentru a spune: Nu e o replică, nu flirtez cu tine.

— E ceva, nu știu ce anume...

— Dintr-o viață anterioară?

A întins mâinile, a zâmbit, însă nedumerirea îi stăruia în privire.

Fratele meu. Parcă îl văd în timp ce Isabel vorbește. Nu e nevoie să descrie felul în care intră într-o încăpere, răspândind în jur energie, capetele care se întorc să-l privească. Intră în orice încăpere la fel cum înaintează de-a lungul culoarului lung dintre staluri, pășind grăbit, ca să nu piardă nici o clipă. Chiar și când ajunge la podium adresează spectatorilor câteva plecăciuni cât se poate de iuți înainte de-a se întoarce spre orchestră: la treabă. Și abia la sfârșit, când încremenirea explodează într-un ropot de aplauze și se întoarce pe jumătate buimac cu fața la ei – după o clipă –, pare să vadă publicul și atunci urmează zâmbetul acela larg care îți merge drept la inimă, plecăciunile adânci, gesturile mărețe, expansive care îmbrățișează atât orchestra, cât și sala, mâinile strânse deasupra capului. Fratele meu, care te face să te simți special doar recunoscându-te din capătul celălalt al încăperii și care a luat avionul doar auzind sunetul vocii mele la telefon, care a stat cu mine și m-a ținut în brațe toată noaptea aceea lungă și m-a ajutat să înțeleg ce trebuia să fac; m-a ajutat să fiu o ființă mai bună.

Isabel e îndrăgostită de el. Și nu o învinovățesc. Nu se poate abține. Multe femei n-au putut. Și, după câte văd, nu le-a prins rău deloc.

— Mai mergi vreodată acolo? l-a întrebat când au ajuns la cafea, după ce îi dăduse nume, adrese, numere de telefon.

— Unde? În Egipt? Da, bineînțeles. Nu atât de des pe cât mi-aș dori. Dar...

Din nou mâinile expresive, zâmbetul melancolic.

— Te gândești la tine ca fiind egiptean? Îmi pare rău, e o întrebare personală.

Întrebarea o surprinsese și pe ea, însă el a răspuns cu lejeritate.

— Da. Și american. Și palestinian. Nu am nici un fel de probleme de identitate.

— Ești norocos.

— Sau ghinionist. Uite, trebuie să plec.

Mâna ridicată, de data asta pentru a cere nota.

— Pot să...? se oferă ea, ezitând fiindcă el...

Și într-adevăr :

— Nu, nu. Sigur că nu. Categorie.

— La urma urmei, *eu* am furat niște idei de la tine.

— Și ce dacă? Vrei să mă plătești pentru ideile mele?

A spus-o oarecum tăios... și apoi a zâmbit :

— Nu. E în regulă, draga mea. Mi-a făcut plăcere.

— Atunci, trebuie să mă lași să...

— Ce? Să te las să ce? întreabă el, fiindcă ea ezită.

— Poate altă dată aș putea să te invit *eu* în oraș.

O clipă de tăcere.

— Ți-ar plăcea?

— Da, spune ea liniștită. Da, mi-ar plăcea.

Se uită la ea, apoi dă scurt din cap, hotărând :

— Foarte bine. În regulă. O să te sun.

Când iese din restaurant în acea după-amiază de marți din luna martie, își leagă strâns cordorul pardesiului lung, din păr de cămilă, în jurul taliei, își ridică gulerul, își afundă mâinile în buzunare și o ia la pas. Intrarea Muzeului de Artă Modernă e luminată și primitoare. Deschide ușa și se plimbă fără țintă. Poți să faci asta într-un muzeu. Nu să te gândești, pur și simplu să existe. Când își vine în fire, stă în fața unui tablou de Miro. Are o logică. Albastrul intens, creaturile cu un singur ochi, în culori aprinse, plutind, repezindu-se, sprintene, descătușate. Cumpără o felicitare de la magazinul muzeului. Și acum iadul așteptării, până primește un telefon de la el.

— Mamă, am întâlnit pe cineva. Un bărbat...

Isabel e stânjenită. Nu se poate obișnui s-o vadă pe mama ei aici, în camera asta. Nu e nimic în neregulă cu încăperea aceea – în afară de faptul că e complet diferită de orice cameră în care ar fi ales Jasmine să locuiască : nici flori, nici

perne, nici muzică, nici tablouri, nici obiecte mărunte și absurde de argint și cristal care să capteze lumina și s-o reverse din nou pe marmura cu nervuri sau pe lemnul lăcuit. Nimic. Nici măcar o fotografie în ramă aurită care să vorbească despre o viață petrecută în afara acestui loc. Iar Jasmine stă nemișcată și tăcută, îmbrăcată într-un capot de un albastru decolorat, cu un colț al cămășii albe de noapte ivindu-se pe sub tiv.

— Îmi place mult, spune Isabel. Știi, cred că și ție ți-ar plăcea. Probabil îl cunoști. E celebru. Voiam doar să-ți spun. E mai în vârstă decât mine. Ei bine, chiar mult mai în vârstă. De fapt, are vreo cincizeci de ani, însă i-ai da patruzeci. Arată de patruzeci. E înalt și are un păr negru, încărunțit la tâmpile, foarte distins. Și ochi negri-negri, atât de negri încât ai crede că sunt adânciți în orbite, dar nu sunt.

Părul moale și alb al lui Jasmine e tuns scurt și pieptănat băiețește. Lui Isabel îi evocă un pui abia ieșit din găoace și îi amintește de o imagine de la televizor: o reclamă la... nu-și mai aduce aminte la ce anume. I-au spus că Jasmine a pus mâna pe o foarfecă și și-a tăiat șuvițe lungi din ceea ce devenise o claie inadmisibilă de păr și după aceea ei i-l aranjaseră. Am crezut că ar fi mai bine așa, au zis. Isabel nu știe dacă să-i creadă... că mama ei și-l tăiasse. Jasmine fusese întotdeauna mândră de părul ei. Așa ar fi mai ușor de spălat și de aranjat; gata cu periatul, cu băjbăitul după clame. Fusese furioasă, apoi tristă. Jasmine e și mai departe acum de mama pe care o știa. Se întreabă dacă părul ei e moale sau țepos la atingere. Dar dacă ar încerca să-l atingă — dacă se apropie vreun pic —, mama ei ar deveni agitată, neliniștită, speriată. Mai bine să lase lucrurile așa cum sunt: Jasmine stând calmă și zâmbind din fotoliul de piele cenușie, Isabel pe marginea patului, cu fața spre ea.

— Mamă. Isabel se apleacă în față. Mamă dragă, ești bine?

O umbră de nesiguranță se așterne o clipă pe chipul lui Jasmine. Mâinile pe care și le ține în poală se desfac și planează deasupra brațelor fotoliului de parcă s-ar pregăti să coboare, să o salte de-acolo. Mâini încă frumoase, în ciuda faptului că sunt pline de pete maronii. Jonathan, tatăl lui Isabel, avea și el pete maronii în ultimii ani. Verigheta se

află pe mâna stângă, celelalte inele au dispărut, unghiile sunt tăiate scurt, pătrășos. Isabel se lasă pe spate și mâinile coboară, însă ochii sunt încă plini de nesiguranță.

— E o cameră drăguță, spune Isabel încercând să dea glasului ei o notă veselă și liniștitoare. Nu adaugă acel „nu-i așa?” care i-ar fi stârnit din nou nedumerirea mamei sale.

— Lui Jonathan nu i-a plăcut niciodată cu adevărat, spune Jasmine.

Începe să mângâie brațul fotoliului.

Acum Isabel e nedumerită.

— Nu i-a plăcut? întreabă prudent.

— Nu. Scutură energic din cap. Nu, nu i-a plăcut. O, și-a făcut datoria. A făcut ce trebuia să facă. Întotdeauna făcea asta. Însă nu s-a simțit niciodată în largul lui. Nu i-au plăcut niciodată cu adevărat britanicii. Credea că mai degrabă îi disprețuiesc pe americani. Nu și-a făcut niciodată prieteni. În afară de mine. Însă asta era cu totul altceva, fiindcă eu eram doar pe sfert britanică. Totuși nu sunt sigură. A spus într-un rând că nu era în stare să ghicească niciodată la ce mă gândeam.

— Era adevărat?

— Ce?

— Că el... că Jonathan nu era în stare să ghicească niciodată la ce te gândeam?

— O, da. Da, era adevărat.

— Tu erai în stare să ghicești la ce se gândea el?

— În mare parte, însă era american... și era bărbat.

Preț de o clipă, vechiul zâmbet luminează ochii de un violet spălăcit și fantoma frumuseții dispărute trece peste chipul lui Jasmine. Mâna nu încetează să mângâie ritmat brațul fotoliului. Isabel simte cum i se strânge inima și se întoarce cu fața spre fereastră. Hudson e de un cenușiu oțelit în lumina rece de martie.

— Am vrut să-ți povestesc despre bărbatul ăsta. Mamă? începe iarăși. L-am întâlnit la un dineu și nu l-am mai văzut decât o singură dată de-atunci. E divorțat. Are copii mari. E muzician — dirijor. De talie mondială. La filarmonică și tot. Are niște mâini minunate. Și scrie și cărți. Cred că m-am îndrăgostit de el.

Jasmine zâmbește. Uitându-se la ea. O vede oare? Ce vede oare?

— O, cât aș vrea să fie tata aici!

Isabel își îngroapă fața în mâini. Mâna maică-sii mângâie fotoliul.

Bătrânii sunt înfomețați după mângâieri: nu au nici soț, nici iubit, nici copil care să-și strecoare mâna într-a lor, să le depună sărutări lipicioase pe nas, pe obraz sau pe gură, să se cuibărească și să se lipească de trupul lor. Am privit-o pe străbunica mea – mama mamei mele – în ultimii ei ani de viață: mâna ei, cu pielea pergamentoasă întinsă pe oase, mângâind, mângâind fără încetare scaunele, masa, cuvertura.

— Oricum – Isabel își adună gândurile, își scutură părul, își trece degetele prin el – nu știu ce simte pentru mine. Când sunt cu el, simt că toată atenția îi e concentrată asupra mea. Simt un fel de... de energie între noi. Însă nu știu dacă se gândește măcar la mine când nu sunt cu el. Se uită întristată la mama ei. Nu sunt sigură ce-ar trebui să fac.

— L-am părăsit, bineînțeles, spune Jasmine. Era singurul lucru pe care-l puteam face. E foarte tânăr, înțelegi. Ce ochi! Îmi amintește de Valentine, bineînțeles. Nu e nevoie să mi se spună asta; am știut de la început, din clipa în care l-am văzut. Poate că de aceea l-am adăpostit. Nu-mi mai amintesc despre ce era vorba, Algeria sau Campania pentru Dezarmare Nucleară sau ceva de genul ăsta... erau atâtea demonstrații în vara aia. Dar era rănit. Era în pericol și l-am adăpostit. Nimeni nu se mai putea atinge de el după aceea; se afla pe teritoriu american – deși el nu știa. Jonathan era plecat, așa că l-am adăpostit și i-am bandajat tăietura de la cap. Deja începea să se umfle, ca o plagă hidoasă. Și era atât de înflăcărat când vorbea despre starea lumii și despre cum or să schimbe totul... el și prietenii lui. Era tânăr. Stăteam lângă patul lui și mai târziu, când a adormit, m-am strecurat lângă el. Nu m-am putut abține. Ei bine. Asta a fost. Am fost la el acasă mai târziu, de două ori. Dar după aceea am știut că trebuia să-l părăsesc. Însă a fost greu. A fost ca și cum l-aș fi pierdut din nou pe Valentine.

— Mamă ?

Acum Isabel stă dreaptă. Jasmine părea să fie din nou ea însăși : vorbăreață, plină de regrete, resemnată. Dar... o aventură ? Mama ei avusese o aventură ? Când ? Cu cine ? Tatăl ei știa ? Se uită la ochii încețoșați, la părul alb, tuns scurt.

— Tatăl meu... Jonathan știa ? o întreabă.

— Un om atât de minunat ! clatină Jasmine din cap. Un om atât de minunat ! Și atât de îndrăgostit de mine.

Clătinându-se, se ridică din fotoliu și își vâără picioarele în papucii de casă roz.

— Trebuie să plec acum.

— Mamă, spune Isabel stând dreaptă, temându-se să se întindă și să prindă un braț fragil, temându-se să se agațe de ea. Mamă, când a fost asta ? Cine era el ? Tata știa ?

Îi aruncă lui Isabel o imitație palidă a vechiului ei zâmbet vesel.

— La revedere, spune Jasmine. A fost o plăcere să vorbesc cu tine.

6

„Nu știți că Egiptul e o copie a cerului și templul
întregii lumi?”

Scrib egiptean, c. 1400 î.Hr.

Printr-o întâmplare ciudată – și, sper, prielnică – am ajuns în Alexandria în aceeași zi cu noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Grecești, ce-și are scaunul în acest oraș. Un oarecare domn James Barrington, care a urcat la bord de îndată ce am acostat și s-a prezentat ca fiind însărcinat să mă aștepte și să mă conducă la Cairo în siguranță (o amabilitate de care m-am bucurat multumită scrisorilor lui sir Charles către Agenție), a sugerat cu bunăvoință că poate mi-ar plăcea să asist la festivități și, după ce am expediat repede formalitățile de debarcare, ne-am trezit într-o trăsurică destul de caraghioasă, nu foarte diferită de un faeton, cu bagajele venind în urmă și domnul Barrington cocoțat pe capră alături de vizitiu, cu care părea să stea de vorbă foarte vesel. Cei doi cai, oarecum indiferenți, păreau să cunoască drumul și răspundeau doar cu o clătinare a capetelor împodobite la șfichiurile întâmplătoare de bici, distribuite într-o manieră aproape haotică și – mi s-a părut – mai mult de formă decât de nevoie. În felul ăsta am ajuns la o ceainărie (mai degrabă în stil venețian, mă tem, decât oriental) și, după ce vizitiilor li s-a spus să aștepte (mai târziu l-am văzut pe al nostru stând lângă calul său și hrănindu-l foarte tandru cu o chestie verde căreia, îmi spune domnul Barrington, i se zice barsim¹ și e asemănătoare cu trifoiul nostru), ne-am așezat la o masă de lângă fereastră, am comandat ceai și pandișpan englezesc (care s-a dovedit a fi o simplă brioșă, deși extrem de bine făcută) și am așteptat să înceapă paradele.

-
1. Plantă verde asemănătoare cu trifoiul. Folosită ca hrană pentru vite, măgari etc. (în arabă, în orig.)

Am observat că erau o mulțime de decorațiuni peste tot prin preajmă : steaguri, fâșii de pânză vesel colorate și stindarde – ca să nu mai vorbesc de rozetele roșii și albe ce împodobeau capetele cailor de la trăsuri și hamurile – și, întrebând dacă era obiceiul să se împodobescă atât de bogat orașul cu ocazia unui eveniment creștin, am aflat că Khedive¹ (întorcându-se din Europa) petrece restul verii la palatul Ras el-Tin, aici, în Alexandria și că, deoarece Înălțimea Sa împlinise douăzeci și șase de ani acum trei zile, orașul fusese împodobit în onoarea lui, iar noul patriarh doar beneficia – cum s-ar spune – de pe urma acestei coincidențe de date. O procesiune extrem de interesantă și de pitorească îl însoțea (pe patriarh) din port până la catedrala lui, cu multe costume și trăsuri, cai și uniforme, și n-am putut să nu mă întreb ce înțelegea Emily din toate astea – însă își păstra atitudinea ei obișnuită de indiferență, mutându-și scaunul la o oarecare distanță de masa pe care o împărțeam și întorcându-l într-un unghi diferit de al nostru. Mai târziu, după ce ne-am instalat la pensiune, am făcut o încercare timidă de a-i explica straniețea poziției Egiptului – țara își câștigase independența doar cu numele de la sultanul otoman cam cu șaiszeci de ani în urmă, deși făcea încă, oficial, parte din imperiul acestuia, și acum era guvernată de britanici prin intermediul Agenției, iar ea a spus :

— Fără îndoială, doamnă, trei conducători în loc de unul, asta e foarte ciudat.

În orice caz, e din cale-afară de fericită că pensiunea e foarte decentă, fiind ținută de o văduvă grecoaică despre care domnul Barrington mă asigură că e cât se poate de respectabilă, dar care a fost lăsată să-și croiască singură drumul (și pe-al fetiței sale) în lume, fiindcă soțul ei murise în niște împrejurări tragice, despre care nu părea prea dornic să vorbească și în privința cărora nu m-am lămurit încă.

Am un dormitor și un salon, amândouă cu ferestrele spre mare și destul de bine mobilate, deși mobila e puțin

1. Khedive - titlu al conducătorului Egiptului de la Abbas Pașa, în 1849, la sultanul Hussein Kamel, în timpul Primului Război Mondial.

cam prea întunecată și cam prea masivă pentru gustul meu. Nimic nu-i face mai multă plăcere proprietarei decât să-mi dea camera cea mai impresionantă, cu letto matrimoniale, de care e evident foarte mândră. I-am spus că, situația mea fiind într-o anumită măsură asemănătoare cu a ei, nu-mi va fi de mare folos, însă era hotărâtă. E o chestie foarte urâtă, toată numai măciulii și frunze de alamă, însă foarte solidă și curată, bine apărută cu perdele, draperii și plase pentru țințari sau pentru – și gândul la aceștia mi se pare infinit mai alarmant – gândacii zburători despre care căpitanul Bourke m-a avertizat cu atâta amabilitate că sunt o trăsătură obișnuită a vieții în Africa. Totuși îmi închipui că nu sunt încă în Africa, fiindcă acest loc, din ce-am văzut până acum, are cu siguranță mai mult din Europa mediteraneeană decât oricare altul și, dacă n-ar fi costumele localnicilor arabi și inscripțiile în limba lor, ai putea crede că te afli într-un oraș grecesc sau italian.

N-ar trebui să mai adaug nimic, dragă Caroline, însă am adunat atâtea impresii despre asta, prima mea zi aici, și nici una din ele nu seamănă întru nimic cu lucrurile la care am fost îndemnată să mă aștept – prin lecturile mele sau prin relatările altora –, încât nu simt, se pare, că am imortalizat această zi pe hârtie și nu pot pune tocul jos.

Tocmai am citit încă o dată această scrisoare înainte de-a o expedia la poștă și am descoperit că l-am menționat pe domnul James Barrington de patru ori (asta e a cincea!) și, cunoscându-mi prietena așa cum o cunosc și dându-mi seama de faptul că dorința ei de-a mă vedea fericită i-ar putea îndrepta gândurile într-o anumită direcție, profit de ocazie pentru a menționa că acest domn, deși e cu siguranță un gentleman (educat la Winchester și la Cambridge) și un ghid amuzant, e extrem de tânăr, nu are mai mult de douăzeci și patru sau douăzeci și cinci de ani și, deși s-ar putea dovedi cu timpul un bun prieten, asta e tot ce trebuie să sperî pe moment pentru a ta etc. etc.

Așadar, Anna ajunge în Egipt, iar aceasta, se pare, e prima ei scrisoare ; puțin cam prea timidă, puțin cam prea conștientă

de tiparele genului – *Scrisori din Egipt*¹, *O călătorie pe Nil*, *Alte scrisori din Egipt*. Presupun că ceea ce țin în mână e o copie a scrisorii pe care i-a trimis-o lui Caroline. Poate că se gândea să o publice cândva. În orice caz, îi iert abordarea afectată în vreme ce-și caută drumul prin căminul meu. Ce altceva știe... până acum? Și sunt bucuroasă că a scăpat – că jurnalul legat în piele maro a fost lăsat încet-încet la o parte. Nu a trasat o linie îngroșată sub ultima însemnare. Nu a rupt și nu a folosit nici una din paginile rămase. Le răsfoiesc, așteptând oarecum o însemnare... un comentariu din anii ulterioari asupra acelei dureri timpurii. Însă nu găsesc nimic. Le-a lăsat pur și simplu albe.

Dintr-odată îmi dau seama că sunt curioasă, așa cum aș fi fost dacă un prieten din străinătate ar fi venit în vizită: mă întreb ce părere va avea despre Egipt, cât va vedea – va vedea *cu-adevărat*. Și îmi doresc să fi fost acolo s-o întâmpin, s-o găzduiesc, s-o însoțesc. S-o însoțesc? Eu, care m-am condamnat de bunăvoie la arest la domiciliu, deplasându-mă doar din living în dormitor și din dormitor în bucătărie – evitând camerele copiilor mei. Furioasă pe acest oraș și pe această țară în care m-am întors și pe care le-am găsit atât de schimbate.

Acum mă trezesc din nou în mijlocul traficului, al birocrației și al formalităților, încercând să văd cu ochii mei țara în care a venit Anna. Încerc să o imaginez din nou, să o recreez pentru Isabel. În edificiul de sticlă și beton care găzduiește acum ziarul (deși literele care-i alcătuiesc numele stau încă în picioare în vârful clădirii ruinate și elegante în care își avea sediul) cercetez în amănunt arhivele *al-Ahram*, întorcând microfilmul neclar în aparat în timp ce trei femei purtând bonete cu margini croșetate mă privesc din spatele unei mese.

Descopăr că la loc de cinste, pe 29 septembrie 1900, se află sosirea, cu o zi înainte, a mitropolitului Fotios la scaunul său patriarhal din Alexandria. Articolul menționează discursurile

1. *Letters from Egypt* – memorii de călătorie ale scriitoarei britanice Lucie Duff Gordon (1821-1869). (n. t.)

de bun venit ținute în onoarea mitropolitului în vreme ce se mai afla încă la bordul navei sale, în port, și descrie amănunțit procesiunea care l-a purtat pe străzile din Alexandria: cavaleria, carul ceremonial al Patriarhiei, carele episcopilor și ale preoților, ale consulilor marilor puteri și națiunilor străine, ale persoanelor cu funcții oficiale, ale preoților cu ranguri inferioare, ale conducătorilor comunității ortodoxe și reprezentanților diverselor comunități din toate regiunile Egiptului, ale reprezentanților asociațiilor și frățiilor, ale șeicilor învățați din al-Azhar, ale oamenilor de litere, profesioniștilor, bancherilor și comercianților... Toate acestea au trecut într-o ceremonie fastuoasă prin fața ceainăriei în care o tânără văduvă abia sosită din Anglia stătea împreună cu servitoarea ei și cu atașatul consular în timp ce bagajul ei aștepta într-o trăsură închiriată, oprită după colț, iar vizitiul ținea o mână de *barsim* la botul calului care rumea zgomotos și întorcea capul ca să vadă trecând oamenii de vază.

Alexandria
29 septembrie 1900

Dragă sir Charles,

Gândurile mele s-au îndreptat adesea către dumneata (vreau să spun, mult mai des decât de obicei!) de când s-a auzit strigătul și ne-am grăbit cu toții spre punte ca să scrutăm orizontul și să deslușim acel țărnm jos, albastru-cenușiu pe care l-ai văzut prima oară în împrejurări atât de nefericite acum optsprezece ani.

Noi, totuși, am plutit pașnic până în port, iar eu am fost întâmpinată imediat de un tânăr domn pe nume James Barrington, care a fost instruit de însuși lordul Cromer să mă găsească și să-mi ofere întregul său sprijin. Știi că asta s-a întâmplat mulțumită scrisorilor dumitale și îți sunt foarte recunoscătoare pentru amabilitatea pe care mi-ai arătat-o, fiindcă nu nu mai coborârea de pe vapor pe uscat s-a făcut aproape fără nici o dificultate, însă cum ghidul meu mi-a atras atenția că guvernul, curtea și toți consulii – pe scurt, toată lumea – se aflau încă în Alexandria pentru restul verii, am acceptat să rămân o

vreme în acest oraș ca să admir atracțiile turistice. Și, ca să nu-ți închipui că nu mai sunt fiica pe care o știai și că au început să-mi placă societatea și fastul, te voi asigura că am avut sentimentul că, insistând să îmi continui imediat drumul spre Cairo, le-aș crea neplăceri domnului Barrington și altor persoane – încă necunoscute – care consideră de datoria lor să sprijine și să însoțească o femeie fără apărare pe un pământ străin.

Așadar, am rămas la pensiunea Miramar, în grija unei văduve grecoaică extrem de respectabilă, care are un copil : o fetiță drăgălașă de vreo patru ani, care s-a atașat de Emily și vorbește neconștient cu ea în grecește, implorând-o cu gesturi dintre cele mai cuceritoare să-i pieptene părul și să i-l prindă cu funde și panglici – o favoare pe care Emily e bucuroasă să i-o acorde, deoarece nu consideră că face destul, deși s-ar cuveni cu prisosință !

I-am scris ieri lui Caroline Bourke despre sosirea noastră și, fiindcă sunt sigură că ți se va face o relatare a scrisorii mele, nu voi spune mai mult, decât că astăzi au fost alte alaiuri pe străzi fiindcă Înălțimea Sa, Khedive, a fost binecuvântat cu venirea pe lume a unei mici prințese.

Alexandria pare la prima vedere un loc destul de vesel și astăzi m-am aventurat afară de una singură, la o scurtă plimbare de-a lungul țărmului, prin preajma pensiunii. N-am zărit nici urmă din faimosul dumitale „bombardament” și – fiindcă localnicii m-au întâmpinat numai cu zâmbete și priviri binevoitoare, iar europenii m-au salutat scoțându-și pălăriile de pai – mi-a fost greu să-mi imaginez scene de o cruzime fanatică. Dar locul acesta e încă nou pentru mine și nu știu nimic despre el, în afară de ceea ce se poate vedea la cea mai superficială privire.

Domnul Barrington spune că, dacă tot sunt în Alexandria, trebuie să dau o raită prin locurile care merită văzute : coloana lui Pompei, cimitirul mahomedan, muzeul și catacombele – tocmai aranjează câteva expediții într-acolo. A menționat că Alexandria s-a lăudat cu două splendide obeliscuri ale Cleopatrei și a comentat stranietatea faptului că mai-marii Egiptului le-au făcut cadou – unul nouă și celălalt americanilor. Apoi a spus că, dacă nu le-ar fi făcut cadou, i-ar fi fost luate oricum și a mormăit ceva despre „Budge și Morgan”. Știe foarte multe despre țara

asta și ține mult la ea, cred. Pare a fi un excelent purtător de cuvânt al localnicilor arabi și mă consider extrem de norocoasă să-l am drept ghid și interpret.

Gândurile mele se îndreaptă adesea spre dumneata, dragul meu prieten și părinte. Cât îmi doresc să te fi convins să întreprinzi această călătorie împreună cu mine ! Am totuși mângâierea de-a ști că mă aflu aici cu încurajarea și binecuvântarea dumitale – nu aș fi plecat fără ele, într-adevăr – și că scopul pentru care am hotărât că ar trebui să călătoresc este chiar acum dus la îndeplinire ; fiindcă sănătatea și starea mea sufletească sunt mult mai bune decât au fost mult timp. Trebuie să-i spui asta domnului Winthrop. Bietul om, la ce grea încercare l-am supus în ultimele optsprezece luni ! Am să caut plantele medicinale despre care mi-a vorbit când îmi voi face drum prin souk-urile din Cairo, deși Alexandria trebuie să aibă și ea souk-uri, cu toate că arată întru totul ca un oraș european, însă mă îndoiesc că voi avea timp să le caut ; în afară de asta, îmi închipui că le-ar vrea cât mai proaspete posibil.

Dragul meu sir Charles, vorbesc fără șir, însă asta doar pentru că îmi lipsesc compania dumitale și discuțiile noastre. Când te afli în apropierea cheiului, privește, te rog, Obeliscul Cleopatrei și amintește-ți de mine, care mă aflu pe pământul lui Tutmes al III-lea. Să dea Dumnezeu să fii sănătos și să te găsesc astfel când mă voi întoarce – și să o întâmpini din nou bucuros pe fiica dumitale iubitoare...

Sir Charles stă în apartamentul de pe Mount Street. Casa pe care le-a lăsat-o fiului său și miresei acestuia e goală. Grădinarul vine o dată pe săptămână ca să aibă grijă de flori.

Anna începe un nou jurnal ; un carnet frumos, gros, de culoare verde închis, cu șină albastră.

28 septembrie

În seara asta gândurile mele se îndreaptă neconținut spre Edward, fiindcă acum patru ani a făcut exact aceeași călătorie și a văzut același țărm pe care l-am văzut eu azi, a debarcat chiar în același port. Valurile care se sparg

de digul de sub fereastra mea nu sunt cele pe care le-a auzit, însă sunetul lor nu poate fi prea diferit și mă trezesc întrebându-mă, pe când stau în umbra patului meu mare, dacă l-am fi împărțit în cazul în care am fi venit aici împreună – dacă faptul de-a fi legați printr-o călătorie n-ar fi înfrânt ceva din rezerva aceea care a fost o trăsătură atât de precumpănitoare și de neclintită a căsătoriei noastre. Gânduri fără rost...

7

„La prima întrevvedere cu guvernatorul insulei Sfânta Elena, Napoleon a spus cu emfază: «Egiptul este cea mai importantă țară din lume».“

Lordul Cromer, 1908

Acum îmi pot vedea eroina : stă la fereastra dormitorului ei din pensiunea văduvei grecoaice, cu scrisorile împăturite îngrijit, cu noul ei jurnal deschis pe masa asupra căreia se apleacă pentru a cuprinde cu ochii o priveliște cât mai vastă asupra Portului de Est; două brațe ale orașului se întind pentru a încercui un petic de Mediterană. A văzut oare Anna, când s-a uitat în stânga, luminile fortului sultanului Qaytbay¹? Ediția ei din *Ghidul turistic Cook* nu menționează deloc vechiul fort. Oare James Barrington i-a spus că acesta, mai mult decât orice altceva, e un exemplu al acelei expresii uzate „Egiptul e un palimpsest”? Fiindcă aici se înalță odată marele far al Alexandriei grecești și din ruinele și cu pietrele acestuia sultanul mameluc Qaytbay și-a construit fortul în 1480 împotriva cruciaților ce veneau din nord, iar în fortul acesta a fost mai târziu ridicată o moschee și minaretul acelei moschei a fost distrus de amiralul sir Beauchamp Seymour în bombardamentul din 1882.

Isabel spune că se gândește să facă un film despre viața Annei și că primele cadre ale genericului trebuie să stăruie îndelung asupra vechiului fort.

— Acum e muzeu al armatei, nu știu dacă ai obține aprobarea, zic.

— Sigur c-o voi obține, îmi răspunde încrezătoare. În ghid se spune că în zori pietrele arată de parcă ar fi facute din

1. Al-Ashraf Sayf al-Din Qa'it Bay (1416/18-1496) – al optsprezecelea sultan al Egiptului. A domnit între anii 1468 și 1496. (n. t.)

unt. Ar fi o imagine splendidă : un fort ca un tort de basm, proiectându-se crem pe albastrul mării. La început l-ai putea privi chiar de pe mare, apoi ai putea schimba perspectiva când barca acostează...

— Ar acosta în Portul de Vest...

— Atunci camera se retrage tot mai mult până când ajungem lângă Anna, la fereastră, și vedem ce vede ea.

— Era noapte, spun pur și simplu din încăpățănare.

Vreau s-o păstrez pe Anna pentru mine; nu vreau să mi-o fure cine știe ce actriță.

— Asta e o chestiune de detaliu, spune Isabel.

Anna se uită pe fereastră. E noapte. Afirm insistent că e noapte și, între luminile fortului și ale Silsilei, Mediterana e o întindere neagră și pustie ce se așterne în fața ei. Părul îi e bine periat și îi cade moale pe gât și pe umeri. Poartă un neglijeu (e un neglijeu ? îmi place cuvântul ; mă duce cu gândul la secolul al XIX-lea, la modă și la un anumit tip de femeie, la Europa și la romane. Probabil că Anna Karenina purta neglijeu când se pregătea să meargă la culcare ; unele din eroinele lui Colette purtau cu siguranță așa ceva, însă Anna, englezoaica mea, pare să fie la mii de kilometri distanță de Coline și Rezi, care sunt contemporanele ei) – un neglijeu strâns la umeri, care îi cade peste sâni în falduri mătăsoase. Poate că e tivit cu blană moale în jurul gâtului și la capătul mânecilor lungi și lejere. E de un gri pal ce bate în albastru. Fișa rezemată de măsuța mea de toaletă numește culoarea asta „Hoinar“. Această fișă romantică nu mi-a fost de nici un folos atâția ani și totuși nu mă pot hotărî s-o arunc ; mă uimește faptul că un obiect așa de frumos e atât de puțin prețuit – și totuși așa ceva se găsește în orice B&Q, Sainsbury's HomeBase etc., ca să nu mai pomenesc de magazinele specializate în vopsele și articole de menaj : sute de fișe stivuite, invitând trecătorii întâmplători să ia una, să se uite la ea și s-o arunce în cel mai apropiat coș de gunoi. Inșă uite ce face cu cele șapte culori primare ; te proiectează lent în mijlocul curcubeului și te eliberează în albastru ; te lasă să rătăcești în voie dintr-un capăt al paletei de nuanțe în

celălalt : mări și ceruri, ochi ca albăstrelele, faianța de Isfahân, mantiile madonelor și strălucirea rece a unui safir de pe mânerul unui pumnal yemenit. Oprește-te pe linia dintre albastru și verde – unde se află oare linia dintre albastru și verde? Poți spune cu certitudine „acesta e albastru, iar acela e verde“, însă fișele cromatice îți arată decolorarea, dizolvarea, transformarea – imposibilitatea de-a țintui cu degetul și de-a declara : „In acest loc se termină albastrul și începe verdele“. Zăbovește în zona transformării – întinde brațele de o parte și de alta. Acum dreapta ta se află în albastru și stânga în verde. Iar tu? Tu ești între; în zona transformărilor. Destul. Destul. Și totuși, îmi închipui că Annei i-ar fi trecut prin minte aceleași gânduri despre orice versiune a fișelor cromatice care exista în vremea ei, fiindcă era o femeie căreia îi atrăgeau atenția lucrurile mărunte, nuanțele.

Cairo
8 noiembrie 1900

Dragă sir Charles,

S-a împlinit deja o săptămână de când ne aflăm în splendorul Cairo și am fost primită cu cea mai mare considerație și bunăvoință de către toți cei de aici. Am fost să iau cina la Reședință, unde Nina Baring s-a ocupat de menaj în casa unchiului ei în acești doi ani. Mi s-a spus că lordul Cromer e un om complet schimbat de la pierderea grea pe care a suferit-o și că gentlemanii de la cancelarie au fost foarte ușurați când a sosit domnișoara Baring, fiindcă e veselă și vioaie, își tachinează unchiul și îl face să zâmbescă. I-a dăruit un set complet de perii de argint pe care era gravat cuvântul „Mina“, ceea ce a provocat o oarecare stupoare la Agenție până când le-a spus o veche poveste de familie potrivit căreia contele obișnuia, când era copil, să ridice orice obiect pe care îl putea căra și să strige „mine-a, mine-a“¹, până când aceasta a devenit porecla lui de copil. Poți să-ți închipui că, auzind asta, m-am gândit imediat la dumneata și mi te-am imaginat

1. În limba engleză *mine* înseamnă „al meu“. (n. t.)

dându-ți capul pe spate și râzând – așa cum făceai odată – și apoi spunând: „Atunci, asta explică atitudinea lui față de Egipt“.

Mă surprinzd privind multe lucruri de aici prin ochii dumitale, închipuindu-mi că știu ce ai gândi despre ele. Sunt sigură că ai fi interesat să afli – dacă nu știi deja – că există un ziar, apărut de curând, care militează împotriva Ocupației. Am aflat asta când cineva a pomenit la cină că un a nume ziar, al-Liwa, instigă oamenii scriind împotriva Războiului Burilor și descriind metodele folosite de armata britanică acolo. Am ciulit urechile – în contul dumitale –, însă la întrebările mele lordul Cromer a răspuns pur și simplu că era o publicație fără nici un fel de importanță, plătită de francezi și citită doar de „clasele limbute“. După asta subiectul a fost abandonat printr-o înțelegere tacită și înlocuit cu o discuție despre baronul Empain¹ și despre o companie franceză care a cumpărat o mare suprafață de teren în deșertul din nord-estul orașului Cairo și care plănuiește să construiască un oraș după toate regulile francezilor. Totuși, când l-am întrebat mai târziu despre ziar, domnul Barrington mi-a spus că, din câte bănuia, era finanțat prin subscripții – deși e posibil ca francezii să fi dat o mână de ajutor la început – și că tipărește zece mii de exemplare pe zi. Pare foarte mult pentru o țară în care majoritatea oamenilor nu știu să citească. Trebuie să văd dacă nu pot să fac rost de un exemplar să ți-l trimit, deși va fi cu siguranță în arabă.

Trebuie să-ți spun, dragă sir Charles, că opiniile dumitale sunt bine cunoscute aici, însă respectul pe care îl impui e atât de mare, încât toată lumea mi-a arătat atenție și bunăvoință.

Așa cum ți-am spus în telegramă, stăm la hotelul Shepherd's, situat între noul și vechiul Cairo, și am fost deja o dată în Bazar împreună cu Emily. E exact așa cum mi-am imaginat; mărfuri atât de abundente, culori atât de vii, mirosuri atât de distincte – nu, nu mi-am imaginat

1. Edouard Louis Joseph Empain (1852-1929) – inginer, întreprinzător, finanțist și bogat industriaș belgian, egiptolog amator. (n. t.)

mirosurile – într-adevăr, n-aș fi putut –, însă se potrivesc atât de bine cu întreaga scenă: nenumăratele rafturi cu uleiuri aromatice, sacii cu plante medicinale și mirodenii desfăcuți la gură pentru a da la iveală movilițe fine și roșii de henna, tulpini noduroase de ghimbir, ramuri de roșcove de un negru strălucitor, toate răspândindu-și parfumul pătrunzător și plăcut în aer. E oarecum copleșitor. Totuși nu mi-am imaginat că străzile sunt atât de strâmte și magazinele atât de mici – unele nici nu sunt magazine, ci niște simple nișe în perete în fața cărora stă așezat turcește un bărbat care lucrează la o bucată splendidă de alamă sau cupru. Totuși e dificil să cercetezi locul în voie fiindcă oamenii te strigă neconținut și te îndeamnă să le cumperi mărfurile. Te aud spunându-mi că oamenii aceia se află acolo ca să-și câștige traiul, știu într-adevăr asta și aș cumpăra, numai că nu cunosc prețul potrivit al lucrurilor și am auzit că trebuie să te târguiești, iar eu nu am nici un fel de experiență ca să duc la bun sfârșit un astfel de târg. Voi învăța, fără îndoială. Emily a fost extrem de ușurată când ne-am întors la hotel, căci i-a fost tot timpul teamă că vom fi răpite și târâte într-una din aleile strâmte și întunecoase peste care dădeam uneori între un magazin și altul – și, când am întrebat-o în ce scop, mi-a răspuns că pentru a fi vândute ca sclave, fiindcă se știe bine că orașul Cairo e un centru important al aceluia negoț. Asigurările mele s-au dovedit a nu fi de nici un folos și e hotărâtă ca nici ea, nici eu să nu ne mai aventurăm niciodată în Vechiul Cairo decât sub escortă britanică! Așadar, poți fi incredințat că totul va fi bine în ceea ce mă privește și că sunt supravegheată cu mare atenție aici, în Cairo. A ta iubitoare...

Dar ce e cu Emily? Referirile Annei la ea schițează portretul la care am ajuns să ne așteptăm de la o servitoare a unei lady din acea perioadă: Emily o „ceartă” pe Anna ca s-o convingă să iasă în grădină; Emily își dorește să fie lăsată să aranjeze părul Annei într-un stil mai elaborat; se detașează de spectacolul paradei din Alexandria; e temătoare în Bazar. Încerc să mă concentrez asupra ei în vreme ce așteaptă pe margine, păzind coșul pentru picnic, covorașele și cutia de prim ajutor. Câți ani are? Ce își dorește pentru sine? Pune bani deoparte

ca să-și deschidă o afacere ca modistă? Sau Anna reprezintă întreaga ei viață și ocupație? Poate totuși să facă ce-a făcut servitoarea lui Hesther Stanhope, care în Palmyra a fermecat un șeic aflat în trecere pe acolo, dar i s-a refuzat permisiunea de-a se mărita cu el? Ar face oare ce a făcut Sally, servitoarea lui Lucy Duff Gordon, dispărând pe străzile lăturalnice din Alexandria, purtând în pânțece copilul servitorului preferat al stăpânei sale, Omar al-Halawani? Nu știu; până acum, nimic din hârțile Annei nu-mi oferă vreun indiciu.

Cairo

14 noiembrie 1900

Dragă Caroline,

Sunt în Cairo de aproape două săptămâni și am văzut multe priveliști ciudate – poate cea mai ciudată dintre toate fiind cerul, care e tot timpul albastru ziua și fără umbră de nor. Cât de diferit e aici de luna noiembrie în Anglia! M-aș bucura atât de mult dac-ai veni și tu, fiindcă sunt sigură că ți-ar plăcea. Aseară am luat cina la Agenție (a doua oară de când mă aflu aici) și mi-am imaginat că schimbam priviri cu tine din celălalt capăt al mesei când conversația se îndrepta către vizita lui Khedive în Anglia vara trecută și ce succes a fost și cât de onorat trebuie să se fi simțit „băiatul“ (asta din partea lordului Cromer) că regina i-a acordat Ordinul Regal Victoria. Mi-am amintit cum ai adus Illustrated London News (am păstrat într-adevăr exemplarul acela) și cum l-am citit în grădină...

...și pe copertă e toastul în cinstea Înălțimii Sale: o masă lungă, încărcată cu sfeșnice, flori, tăvi și boluri cu fructe. La ea – îmi spune legenda – sunt așezați prințul și prințesa de Wales, ducele de York, marchizul de Salisbury, primarul Londrei și *Gaikwar*-ul¹ Barodei. Invitații ridică paharele. În mijloc, aplecat ușor către dreapta, înspre silueta mândră, cu

1. *Gaikwar* – titlul membrilor dinastiei Maratha care au condus statul Baroda din vestul Indiei de la jumătatea secolului al XVIII-lea până în 1947, când statul s-a alipit Indiei. (n. t.)

diademă pe cap a prințesei, *Khedive* – cu siguranță mai tânăr cu treizeci de ani decât toți bărbații de-acolo – se înclină și se reazemă cu amândouă mâinile de masă, ca pentru a avea un punct de sprijin. Fiind musulman, nu ar trebui să bea alcool. Cercetând fotografia începând din dreapta, dai peste un alt cap acoperit cu fes: ambasadorul destul de în vârstă al Turciei, ținându-și stânjenit paharul de vin de picior, îl privește îngrijorat pe tânărul *Khedive*. Deasupra capului lui 'Abbas Hilmi atârnă un obiect care pare destul de greu, cu un ciucure la capăt...

...și sir Charles a venit și s-a uitat la copertă și la sceptrul ce atârna pe peretele primăriei, deasupra capului lui Khedive, și a spus: „Cu asta o să-l pocnească peste fes dacă iese din rând“. Cred că atunci am râs prima oară de la moartea lui Edward.

Sunt sigură că opiniile lui sir Charles sunt bine cunoscute aici – trebuie să fie, într-adevăr, fiindcă, departe de a face din ele un secret, le-a așternut pe hârtie și le-a exprimat în mod public de câte ori a avut ocazia – și nu pot să-mi imaginez că sunt privite cu simpatie de această societate. Desigur, nimeni nu vorbește despre asta în fața mea, pe de o parte dintr-o politețe firească, pe de altă parte din considerația pe care se simt datori să mi-o arate de dragul lui Edward. Dar îi aud pomenindu-l pe domnul Blunt, care are opinii identice cu ale socrului meu și pe care-l privesc ca pe un excentric ce alege să trăiască în deșert. Când se referă la el, folosesc expresia „dus“, prin care bănuiesc că vor să spună că vede lucrurile dintr-un punct de vedere diferit. Recunosc că sunt curioasă să-l văd pe domnul Blunt, însă nu frecventează societatea din Cairo și nu pot să-l vizitez decât dacă sunt invitată de lady Anne. Mi se pare că nimic nu ar putea fi mai departe de spiritul deșertului decât viața de la Agenție – într-adevăr, cât timp te afli acolo, nici nu-ți dai seama că nu ești în Cadogan Square, la o aruncătură de băț de parc, ci aproape te bălăcești în apele Nilului.

Trebuie să fie atât de greu să ajungi într-o țară atât de diferită, cu un popor atât de diferit, să preiei controlul și să

inșiți ca totul să se facă în felul tău. Să crezi că totul poate fi făcut *numai* în felul tău. Am citit descrierile Annei și memoriile și relatările acestor englezi de mult dispăruți și mă gândesc la funcționarii de astăzi de la Ambasada Americii și de la agenții, circulând prin Cairo în limuzinele lor securizate, cu geamuri fumurii, deschizând portierele doar când se află în siguranță în complexe pázite de Marină.

Lordul Cromer însuși (sau „el-Lord“ cum sunt informată că i se spune în toată țara – un titlu care, se zice aici, denotă afecțiune și respect) e un bărbat masiv, autoritar, cu ochi triști, încercănați și păr alb și rar. Desigur, nu pot pretinde deloc că-l cunosc bine, dar l-am urmărit stând în capul mesei la cină și iradiind o forță liniștită. E un om cu păreri ferme, întotdeauna respectate atunci când conversația are loc în prezența sa. Bănuiesc că nu ai putea lucra cu el mult timp dacă nu ai subscrie de bunăvoie vederilor sale. E înconjurat de gentlemenii săi, al căror șefe domnul Harry Boyle, secretarul pe problemele orientale. E un personaj extrem de interesant (domnul Boyle) și cred că își face un titlu de onoare dintr-o anumită lipsă de îngrijire excentrică sau chiar un aer ponosit în ce privește hainele sale, precum și din aspectul rebel al mustății sale, însă, după câte îmi spune domnul Barrington, se zice că posedă o înțelegere profundă a firii localnicilor și chiar vorbește limba lor – deși, după cum a subliniat domnul Barrington, cunoștințele sale se limitează doar la dialectul local – și că această înțelegere l-a făcut atât de util lordului Cromer și i-a apropiat atât de mult, încât domnul Boyle și-a câștigat porecla de „Enoh“ (cel ce merge cu Dumnezeu¹). Lordul Cromer nu vorbește deloc araba – în afară de imshi, care e primul cuvânt pe care îl înveți aici și care înseamnă „pleacă“ și, desigur, baksheesh.

Sper să aflu mai multe despre viața localnicilor, deși trebuie să mărturisesc că nu am nici cea mai vagă idee cum să pun această speranță în practică. Inșă am sentimentul că ar fi cam ciudat să bați atâta drum până în

1. Joc de cuvinte bazat pe confuzia dintre cele două sensuri ale cuvântului *Lord* – titlu nobiliar și Dumnezeu. (n. t.)

Egipt și să nu înveți nimic altceva decât alte lucruri despre propriii compatrioți. Cred că dacă sir Charles ar fi aici, ar putea să-mi arate lucruri pe care nu reușesc încă să le văd singură. În orice caz, îmi dau foarte bine seama că știu foarte puține despre această țară și trebuie să mă mulțumesc să încerc să învăț până când voi fi pregătită să-mi formeze propriile păreri.

În același număr din *Illustrated London News*, se află ceea ce numim astăzi „viziunea artistului“ despre Intrarea Triumfală în Transvaal : o mulțime de oameni mărunței stau înșiruiți de-a lungul unei străzi largi și prăfuite. Unii agită bețe subțiri pe care flutură drapele britanice încrucișate. În mijlocul drumului un bărbat în uniformă călărește în fruntea trupelor sale. Însă în prim-plan, mai aproape de noi, artistul a plasat un bătrân cu barbă (un bur?) care le întoarce spatele lordului Roberts și calului său mândru. Stă cu fața spre noi, cititorii, cu ochii lui mânioși, cu pumnul stâng strâns și ridicat la piept.

8

„O femeie ca ea
Ar trebui să dea naștere
Multor copii,
Ca să-și permită să-i vadă
Pe unul sau doi dintre ei murind.“
Ama Ata Aidoo, 1970

Cairo, mai 1997

Țiuitul puternic al interfonului răsună de-a lungul holului. Eram în dormitor, lucrând, așa cum fac adesea acum, la proiectul meu despre Anna, citind despre perioada în care a trăit, uitându-mă la fotografii, încercând să-mi imaginez totul. Întotdeauna mi-a plăcut să lucrez în dormitor, să mă mut de la birou în pat și din pat la măsuța de toaletă și apoi iarăși la birou. Într-o anumită fază a vieții mele am fost nevoită să fac asta ; acum ignor camerele goale și îmi petrec zilele și nopțile în acest colț al apartamentului meu. Mă gândesc la masa de lângă fereastră ca la „masa Annei“, fiindcă acum e acoperită cu hârtiile ei. Le-am aranjat în ordine cronologică, pe cât am putut ; am comparat paginile nedatate cu acelea datate și am potrivit foile. Sunt aranjate în douăsprezece teancuri, câte unul pentru fiecare an – unii ani sunt mai bine reprezentați decât ceilalți. Jurnalele sunt puse deoparte. Am încercat să nu citesc prea mult din ele, să citesc doar câte un singur an odată. Însă atunci știu cum se termină povestea. Nu cred că asta contează. Întotdeauna știm cum se termină povestea. Ceea ce nu știm e ce se întâmplă pe parcurs.

Obiectele Annei le păstrez împachetate exact așa cum le-am găsit, în cutărul care acum e așezat aproape de perețele de lângă măsuța de toaletă.

O așteptam pe Isabel, mă oprisem din lucru și stăteam la fereastră, privind distrată o femeie care atârna rufele pe sfoară. Trebuie să fi spălat doar rufele albe, fiindcă atârână pe sfoară maiouri, maiouri albe, unul după altul : mari, mijlocii, mici. Se apleacă și dispăre o clipă în spatele balustradei balconului, apoi se ridică ținând în mână un maiou și un clește de rufe în gură. Scutură maioul și îl atârână de „umeri“

lângă fratele său. După ce a terminat, a ridicat ligheanul de plastic verde și a intrat în casă, maiourile atârnă umăr la umăr în aerul încremenit.

Și când te gândești că au fost vremuri când bombăneam când venea vorba de rufe. Însă erau de asemenea vremuri când stăteam nemișcată, cu o șosetă udă în mână, străfulgerată de premoniția felului în care mă voi simți când nu vor mai fi șosete de spălat, echipamente sportive de atârnat la uscat în zilele de marți sau de joi, când timpul meu va fi doar al meu și voi putea face cu el tot ce-mi doresc. Ce îmi doresc? Ca eu și soțul meu să fim încă împreună? Copiii mei să locuiască alături? Nimeni nu mai locuiește alături. Femeia aceea de vizavi – cine știe unde vor pleca copiii ei când vor crește mari? În Canada, Dubai, pe Lună. Poate că va avea noroc și unul din ei se va stabili aici, în Cairo, destul de aproape ca să-i ofere nepoți pe care să-i țină pe genunchi și cu care să vorbească la bătrânețe.

Am privit copacii din grădina de dedesubt. M-am întrebat: dacă ar fi spălați, dacă cineva i-ar spăla cu furtunul, cât va dura până când praful se va așeza din nou pe ei? M-am întrebat cât de bătrâni erau copacii: rămăseseră oare aici din vremurile în care în partea aceasta a orașului erau doar câmpuri verzi, cultivate? Sau își începuseră viața ca arbori de oraș? Puțin probabil, după părerea mea. În orașul ăsta copacii erau smulși din pământ, nu plantați. Șirurile de eucalipti gigantiști de la începutul drumului ce pornește din Giza spre Egiptul de Sus fuseseră distruse. Copaci care se înălțau până la șaiszeci de metri, ajungeau până la cer, plantați de Muhammad 'Ali cu aproape două sute de ani în urmă, fuseseră smulși din rădăcini când s-a construit o șosea mai largă pentru mașinile și camioanele care se îndreptau spre Egiptul de Sus.

Fiindcă interfonul a continuat să sune, mi-am zis că era Isabel, care venise mai devreme. M-am dus la ușă, am ridicat receptorul și vocea Tahiyiei mi-a răsunit în ureche:

— *Daktora! Ya Daktora!*¹

— *Aywa*, da, am răspuns, ținând receptorul departe de ureche.

1. Doamnă doctor! (în arabă, în orig.)

— Pot să urc două minute? strigă.

— Sigur, răspund, *itfaddali*¹.

— Acum?

— Da, zic. Urcă.

Tahiyya e nevasta portarului – și prietena mea. Se interesează cum o duc cu sănătatea și își trimite copiii să vadă dacă e nevoie să-mi spele vasele sau să-mi ia hainele de la călătorie. Acum intră zâmbind, cu cel mai mic dintre copii în brațe – are încă piciorul în ghips –, sprijinit de șold.

— O, Doamne, nu cumva dormeai?

— Nu, nu, zic, traversând camera ca să închid ușile de la balcon în timp ce ea lasă copilul pe podea. Însă chestia asta e așa de zgomotoasă; mă sperie de fiecare dată.

— Să chemăm mecanicii s-o oprească? propune uitându-se la ea.

— Am putea, zic aruncându-i și eu o privire.

— Sau ar putea s-o strice, spune.

— Să nu-i chemăm, zic.

E o nouă îmbunătățire, o notă de modernizare, iar ea și 'Am Madani sunt foarte mândri de ea.

— N-am vrea să te trezim.

— Nu dormeam, zic. Hai să facem niște ceai.

Când intrăm în bucătărie, îmi spune:

— Dumneata odihnește-te.

Așa că mă așez la masă în timp ce umple ceainicul. 'Abd el-Rahman ne urmează, aproape târându-se din cauza piciorului în ghips. Se așază pe podea, în fața bufetului înalt al tatălui meu, și deschide sertarul de jos. Aici țin cleștii de rufe din plastic colorat.

— Uită-te la asta în locul meu, spune Tahiyya în timp ce așteptăm ca frunzele de ceai să se depună la fund. Așază în fața mea un plic mare, de culoare maro. Îl deschid și scot din el o radiografie – nu, o ecogramă. Citesc scrisul mărunț, în engleză și ridic ochii spre chipul ei obosit, frumos; ochii căprui, rimelați, cu sprâncenele pensate, subțiri, basmaua albastră strânsă pe frunte:

— Iar? zic. Iar, *ya* Tahiyya?

1. Poftește. (în arabă, în orig.)

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu eu am vrut, protestează. Am zis patru, i-am mulțumit lui Dumnezeu și ne-am oprit aici. E voia Domnului, ce putem face?

— Păi, nu ți-ai pus steriletul? Credeam...

— Ba da, mi l-am pus, dar a început să-mi curgă sânge, așa că mi l-au scos și mi-au spus să stau liniștită o vreme, dar știi cum sunt bărbații. Apoi s-a făcut voia Domnului.

Gustă ceaiul. E ruginiu la culoare, îl toarnă în pahare și pune zahăr cu lingurița.

— Sunt și niște biscuiți, zic, iar ea aduce farfuria, o pune pe masă și îi întinde un biscuit fiului ei.

— Pe barba Profetului, nu mai reușesc să mă descurc cu toți, spune. Ieri fetița a avut temperatură și a fost agitată toată ziua, iar băiatul ăsta m-a ținut trează toată noaptea plimbându-mă de colo-colo. Ghipsul de la picior – mă scuzi – îl mănâncă. Toată noaptea îl port în brațe, îl mângâi și îl liniștesc până când Madani mai că-mi spune: „Dumnezeu cu mila“.

— Drăguț din partea lui, zic.

— Ce poate să facă, *ya Daktora*? întrebă. Muncește toată ziua și a mai făcut și diabet. Sănătatea lui nu mai e ce era.

Parcă o aud pe Isabel: diabetul nu l-a oprit s-o lase gravidă. Când sănătatea lui era ce era, se scula noaptea să-și liniștească odraslele? Dar e într-adevăr Isabel? Sau sunt gândurile mele rostite cu glasul lui Isabel? Desigur, un avort nici nu intră în discuție. „*Haraam¹, ya Daktora*“, ar spune Tahiyya, „la urma urmei e un suflet“.

— Cât de înaintată e sarcina? o întreb.

— Nu sunt sigură.

Mă uit la ecogramă.

— Unsprezece săptămâni, îi spun.

— Uită-te la ea, zice, și citește-o în locul meu. Spune-mi tot ce scrie.

— Scrie că ești gravidă în unsprezece săptămâni și copilul e normal.

— Slavă Domnului! răsuflă ușurată.

— Ce spune 'Am Madani?

1. E păcat/ e vrednic de milă/ trezește compasiunea/ nu ar trebui făcut. (în arabă, în orig.)

— Ce să spună? Spune „Ce-o să le dăm de mâncare?“ și îi mulțumește lui Dumnezeu.

— Dumnezeu se-ngrijește de noi, zic.

— E lucru știut, încuviințează și se ridică să spele paharele.

— *Yakhti*¹, înveselește-te, zic. Cu ce ne alegem din toate astea?

— Cu nimic, îmi răspunde. Soarta omului e să se închine Dumnezeului lui.

— Și vor fi cinci în ochii dușmanului...

Interfonul începe să sune din nou, iar eu mă ridic să răspund.

Când intră Isabel, Tahiyya strânge cleștii de rufe și firimiturile de pe podea. Își zâmbesc.

— *Hallo*, spune Tahiyya tare în engleză, îndreptându-și umerii și zâmbind, apoi își duce mâna la cap și mimează un salut pentru cazul în care Isabel n-ar fi înțeles.

— *Hello*, răspunde Isabel. *Izzay el-sehha*²?

Tahiyya face ochii mari și se întoarce spre mine:

— Vorbește araba!

— Iată câtă deșteptăciune, zic.

— *Yakhti brawa 'aleiha*³. Are o figură inteligentă, încuviințează Tahiyya radioasă. E măritată?

— Nu, spun.

— E frumoasă ca Luna și nu e măritată? De ce? Nu au bărbați acolo, în Amreeka?

— Poate nu vrea un american, glumesc.

— *Khalas*⁴, zice Tahiyya. O mărităm aici. Găsește-i un mire bun printre cunoștințele dumitale și-i facem o nuntă de pomină. Se apleacă să-l ridice pe 'Abd el-Rahman. Pot să fac ceva pentru dumneata înainte să plec?

— Mulțumesc, Tahiyya, nu e nimic de făcut.

— Atunci o să mă duc, spune. Își saltă fiul pe șold, îi manevrează piciorul în ghips pe după ușă. *'Salamu 'aleikum*⁵.

1. Sora mea. (în arabă, în orig.)

2. Ce mai faci? Literal – cum o mai duci cu sănătatea? (în arabă, în orig.)

3. Bravo ei. (în arabă, în orig.)

4. S-a făcut/ Ne-am înțeles. Literal înseamnă „s-a terminat“. (în arabă, în orig.)

5. Pace vouă. Salut tradițional rostit la sosire și la plecare. (în arabă, în orig.)

— Întotdeauna e atât de veselă, spune Isabel, și muncește atât de mult.

— Da, așa e, zic.

— Ultima oară când am fost aici spăla casa scărilor.

— Trebuie să fi fost joi. Vrei... să-ți aduc ceva de băut?

Abia e trecut de șapte.

— Mă gândeam c-am putea ieși în oraș, spune Isabel. Lasă-mă să te invit la cină.

— Mai am niște chestii de făcut aici...

— Hai să ieșim. Chiar nu ieși niciodată?

Ridic din umeri.

— Trebuie să fie vreun loc care să-ți placă.

— Vino la New York, spune Isabel. Vino și stai cu mine.

— Nu, mulțumesc, îi răspund.

— Poți să faci ce vrei, spune Isabel. E spațiu destul. O să ne întâlnim numai când vrei tu.

Clatin din cap.

— Poți să-l vezi pe fratele tău.

— O să-l văd când o să vină în Cairo.

— Dar nu vine prea des.

— Știu.

— Te-ai călugărit sau ce?

— Am hotărât doar să mă întorc acasă. M-am săturat să călătoresc. Și m-aș duce oare la New York fără să mă opresc la Londra? Și m-aș opri oare la Londra fără să-mi vizitez soțul?

— O să vii într-o zi. Sunt sigură.

— Chiar așa?

— O să vii când o să ruleze filmul meu.

— Sigur.

— Vorbesc serios.

— Isabel. Nici măcar nu știi încă restul poveștii. Nu știi ce se va întâmpla.

— Nu contează. O pot vizualiza. Din câte o descrii tu, o pot vizualiza.

Clatin din cap. Parcă tot timpul clatin din cap. Dar e un mare act de curaj din partea mea să vin și până aici, de cealaltă parte a fluviului; la acest restaurant la care am

cinat împreună. Unde el mi-a sărutat mâinile, iar eu m-am prefăcut că nu observ privirile uimite ale chelnerilor.

— Vrei să pariem? întrebă.

— Nu.

— Vezi? Te-am prins. Nu vrei să pariezi.

— Cum îți mai merge cu proiectul tău? Cel despre mileniu?

Ridică privirea spre mine și așteptăm în tăcere până când chelnerul așază pe masă foi de viță umplute, humus stropit cu ulei, *baba ghanoush*, salată de roșii cu brânză, pâine proaspătă și prăjită.

— Sesizez oare un anumit accent pe pronumele ăla? mă întrebă ea cu blândețe.

Zâmbesc. „Are o figură inteligentă“, spusese Tahiyya.

— Ei bine, e mai mult al tău decât al meu, zic.

Isabel se servește cu două foi de viță și niște humus.

— Știi, spune, îmi dau seama că sunt o groază de lucruri pe care nu le cunosc. E un început, nu-i așa?

— Da, zic. Îmi pare rău.

Și chiar îmi pare, fiindcă eu – cu toate pretențiile de „imparțialitate“ și „lipsă de prejudecăți“ – am văzut-o întotdeauna ca pe o „americancă“.

— Totuși, cum îți mai merge cu proiectul? o întreb.

— Nu sunt sigură. Oamenii cu care am discutat au fost extrem de prudenți. Vorbesc în cea mai mare parte despre tehnologie și am sentimentul că nu îmi spun ce gândesc cu-adevărat.

— E foarte greu.

— De ce? De ce e atât de greu?

— Fiindcă ești americancă.

— Dar nu pot face nimic în privința asta.

— Firește că nu poți. Dar din cauza asta unora le e greu să vorbească despre anumite lucruri cu tine.

— Dar n-ar trebui. Am vederi largi. Ce fel de lucruri?

— Totul va fi bine. Ascultă-mă, vom găsi noi o cale, îți promit.

— Oricum, spune Isabel după o clipă de tăcere, acum am devenit interesată de atâtea lucruri. Nu renunț la el... dar sunt și alte lucruri pe care vreau să le fac.

— Dar, Isabel, pot să te întreb ceva? Te... te descurci? Cu toate călătoriile astea și cu restul?

— O, tata mi-a lăsat niște bani. Și am scos la vânzare apartamentul părinților mei. Nu sunt bogată, dar...

Zâmbește și dinții ei fără cusur sclipesc în lumina lumânării cu abajur de sticlă de pe masă.

Un abajur din sticlă opacă. În formă de clopot. Smălțuit. Pensula Annei, muiată în cerneala de un albastru acvamarin, trasa cu îndemânare litere arcuite: alunecând pe linia de bază a unui *alef*¹ ce se deschide ca o floare, urmând coada unui *ya* care explodează într-un jet de artificii ce presară textul cu diacritice. Știa deja destule ca să distingă caracterele, însă nu își dădea încă seama dintr-o privire unde se termina un cuvânt și unde începea altul.

Ridic capul și mă uit la Isabel, frumoasă în bluza ei de catifea roz pal, de cealaltă parte a mesei. Un tată mort și o mamă care ar putea fi la fel de bine – sau la fel de rău – moartă. Suntem amândouă orfane, eu și ea. Un frate mort și un frate absent – ating repede, în taină, partea de dedesubt a mesei de lemn: fratele meu e absent, însă e în viață. O căsnicie destrămată – împărtășim și lucrul ăsta.

— Știi, spun încercând să-mi iau un ton nepăsător, soțul meu și cu mine obișnuiam să venim aici când ne aflam în Cairo. Era restaurantul nostru preferat. E prima oară când vin aici fără el.

— Sunteți divorțați?

— Nu. Dar ne-am despărțit de mult.

Însă eu am copii, iar ea nu. Deși fiii mei nu sunt lângă mine și încerc să nu-mi petrec zilele așteptându-i – așteptând să mă sune: „Mamă, m-am gândit să trec să te văd...” Părul lucios al lui Isabel cade drept până sub bărbie, iar la gâtul grațios poartă un lanț subțire de argint. Ea se află la început, iar eu mă apropii de sfârșit. Îi zâmbesc.

— Știi, mă bucur mult că am ajuns să te cunosc, spune.

Mă întind o clipă și mângâi mâna care se odihnește pe masă, între noi.

— Ai uimit-o pe Tahiyya cu araba ta, zic.

1. Prima literă a alfabetului arab. (n. t.)

— Am învățat alfabetul și îmi dau liste întregi de cuvinte, spune, dar...

— Dar ?

— N-am ajuns s-o stăpânesc. Să-mi dau seama cum funcționează.

— Ascultă, zic, știi alfabetul și ai un dicționar. Totul pornește de la o rădăcină. Iar rădăcina e de cele mai multe ori formată din trei consoane – sau două. Și apoi cuvântul ia diferite forme. Uite – vechea profesoară din mine se trezește la viață în timp ce scotocesc în geantă după hârtie și pix – să luăm rădăcina q-l-b, *qalb*. Vezi, poți să citești asta ?

— Da.

— *Qalb* : inima, inima care bate, inima din miezul lucrurilor. Da ?

Dă din cap, privind atentă semnele de pe hârtie.

— Apoi există un număr fix de forme – aproape un tipar – pe care le poate lua fiecare rădăcină. Deci, în cazul lui *qalb*, obții *qalab* : a răsturna, a da jos, a întoarce cu fundul în sus, a transforma în opusul lui ; de aici *maqlab* : un truc murdar, o răsturnare de situație și de asemenea grămadă de gunoi. *Maqloub* : cu susul în jos ; *mutaqallib* : schimbător ; iar *inqilab* : lovitură...

Deci în inima tuturor lucrurilor se află germenul răsturnării lor ; cu cât ești mai aproape de inimă, cu atât ești mai aproape de schimbare. Nu ai încotro s-o iei decât în jos. Ajungi la miez și după aceea ești aruncat în aer...

— Există o carte în care scrie toate lucrurile astea ? mă întreabă Isabel.

— Nu știu. Trebuie să existe. Asta am dedus singură.

— E într-adevăr util.

— Cred că da. Îți dă un punct de plecare.

— Deci de fiecare dată când folosești un cuvânt, acesta ia după el toate celelalte forme care vin de la aceeași rădăcină.

Da, vin înotând în grup, ca ovulele : regina în centru și apoi toate celelalte ovule, mici și mari, care nu vor fi fecundate de această dată...

— Da. Cam așa ceva. Da. Caută întotdeauna rădăcina : cele trei consoane. Sau două.

— Am să lucrez la chestia asta, spune.

— Să-mi spui la ce rezultate ajungi.

Isabel împătorește hârtia și o pune în geanta ei — „poșeta“ ei, ar spune ea.

Dincolo de ferestrele de sticlă securizată s-a lăsat noaptea, iar de-a lungul bulevardului Maspero mașinile s-au rărit și copacii nu mai par prăfuiți. Luminile vaporului *Omar Khayyam* și *el-Basha* strălucesc pe fluviu. Câte o bărcuță plutește în tăcere, iar lângă parapet zăbovesc cupluri; bărbații poartă cămăși cu mânecă scurtă, fetele — basmale lungi. Tinerii singuri care trec pe lângă ei întorc capetele și îi privesc lung.

Când ieși m din restaurant, mergem una în spatele celeilalte de-a lungul trotuarului îngust până la locul în care e parcată mașina, undeva lângă Ramses Hilton. Refuz invitația lui Isabel de-a intra să bem ceva. Am clocit destule fantome pe ziua asta. Vreau să mă întorc în apartamentul meu, în camera mea.

Întoarcem în fața clădirii televiziunii, care a rămas bari-cadată cu saci de nisip din '67, și o luăm înapoi spre podul Qasr el-Nil.

— Ce mai face Anna? întreabă Isabel.

— Ești pe dinafară, zic.

— Ba nu. Spuneai că a plecat în Egipt — că a venit în Egipt. Am citit bucata despre Alexandria.

— Ei bine, acum e în Cairo și petrece foarte mult timp în societatea engleză. Agenția și toate celelalte. Ambasada britanică. Vrea să învețe araba.

— Cine o să i-o predea?

— Nu știu încă. James Barrington știe arabă.

— A găsit ce căuta — chestiile pentru Lewis?

— Doar câteva; în Bazar. Nu tocmai, nu.

— Le va găsi?

— Nu știu. Sper. Dar are de gând să stea mai mult, așa că trebuie să le fi găsit.

— Deci e o scenă în Bazar?

— Da, una completă — cu măgari și mici artizani bătrâni, strigătele vânzătorilor ambulănți și o servitoare speriată și dezaprobatoare și puștime care cere bacșiș...

— Mă iei peste picior.

— Doar puțin. Și prietenește.

— Știi, semeni teribil cu fratele tău.

A, mă întrebam când va aduce iar vorba despre el. Fratele meu.

9

„...În această poveste a guvernării turcești, albaneze și britanice în Egipt, Egiptul e de fapt cel care contează de fiecare dată. Precum povestea unui bărbat renumit care are o nevastă deșteaptă. Cât timp aceasta îl ajută, prosperă, însă imediat ce aceasta încetează să-l mai ajute, se prăbușește, dar nu e ușor să arăți cum anume s-au întâmplat toate astea.“

George Young, 1927

Cairo
25 ianuarie 1901

Dragă sir Charles,

Zilele astea mi se pare foarte straniu că nu mă aflu în Anglia. Am sentimentul unor întâmplări importante – însă oarecum detașat de trup, fiindcă nimic din jurul meu nu reflectă evenimentele recente, în afară de steagurile coborâte și de tristețea generală de la Agenție – însă aceasta nu mi s-a părut niciodată un loc deosebit de vesel. Restul țării merge mai departe, după câte văd, ca de obicei – oamenii sărbătoresc sfârșitul postului de Ramadan, în timp ce știu că în Anglia, chiar și pentru cei care nu joacă nici un rol în ele, pregătirile pentru încoronare și înmormântare trebuie să trezească atât speranțe, cât și temeri de o iminentă schimbare. E foarte ciudat să te gândești că regina nu mai e, când avea un loc atât de stabil pe firmamentul nostru.

Nu pot spune că sunt mâhnită din cauza asta; era prea distantă – chiar și atunci când o întâlneai – ca să inspire asemenea emoție; sunt mai curând surprinsă de fiecare dată când gândul îmi vine în minte: Nu mai e.

Speri într-o schimbare în mai bine? Mereu ai spus că prințul de Wales știe mult mai multe despre ce se întâmplă în lume decât mama lui sau chiar decât lordul Salisbury. Oare războiul din Africa de Sud va putea fi oprit acum? Ieri mi-am petrecut după-amiaza la Sporting Club și printre cei prezenți era și un domn de la Finanțe pe nume Money¹ (într-adevăr, nici Charles Dickens însuși nu i-ar fi putut găsi un nume mai bun), care a spus că toate cheltuielile pentru campania din Africa de Sud se ridică în prezent

1. Bani. (engl.) (n. t.)

la o sută cincizeci de milioane de lire. I-am povestit că la începutul războiului ai estimat că acesta va costa două sute de milioane de lire și a spus că s-ar putea încă ajunge la asta. Te rog, scrie-mi și spune-mi ce crezi despre toate aceste evenimente fiindcă, din toată viața mea din Anglia, de conversațiile cu dumneata mi-e cel mai dor.

Aici, în Cairo, zilele trec ca de obicei. Astăzi doamna Butcher (despre care cred că ți-am mai scris) a avut marea bunăvoință de-a mă lăsa s-o însoțesc în incursiunea la o minunată biserică veche, construită pe ruinele Fortului Roman al Babilonului, în vechiul cartier creștin din sudul Cairoului. Are un tavan de lemn extrem de curios, ca o barcă răsturnată, și nici un fel de cupole. Un bătrân de acolo ne-a arătat imaginea Fecioarei imprimată pe o coloană de marmură. A vorbit cu toată convingerea când ne-a arătat-o și doamna Butcher m-a informat mai târziu că localnicii cred că Maica Domnului și-a lăsat imaginea aici ca dovadă când i s-a arătat patriarhului Avraam, în anul 969. Califul, al-Muizz, luând drept exemplu textul din Evanghelia după Matei 17:20: „Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință”¹ – i-a cerut patriarhului să mute muntele Muqattam, iar patriarhul i-a răspuns retrăgându-se în biserică să postească și să se roage. În cea de-a treia zi i s-a arătat Fecioara și un cutremur teribil a zguduit muntele Muqattam. Al-Muizz a fost mulțumit și a poruncit ca biserică să fie restaurată și a mai construit și Biserica lui Abusifin pe deasupra. E o poveste frumoasă, însă imaginea seamănă mult cu icoanele din vremea aceea și într-adevăr chipul e aproape identic cu acela dintr-o altă pictură, atârnată la intrarea în biserică, a Maicii Domnului încununate, cu pruncul Iisus, și el încununaț, pe genunchi și Sfântul Ioan, care se apleacă să-l sărute piciorul. Despre pictura aceasta din urmă se spune că ochii Fecioarei se mișcă și te urmăresc oriunde te-ai duce, însă am supus această teorie unui test practic –

1. *Evanghelia după Matei 17:20, Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005. (n. t.)*

atât cât am simțit că era potrivit într-o biserică – și nu cred că ochii ei m-au urmărit. E o biserică foarte frumoasă, deși mică și întunecoasă, și am remarcat că incrustațiile de lemn ale lambriurilor și amvonului, plăcile de faianță de pe pereți, lămpile cu ulei din nișe și dalele de piatră ale pardoselii au multe în comun cu ceea ce am văzut în moscheile mai vechi. Nu ți-ai închipui că e o dovadă a unei anumite unități a impulsului divin și a principiului estetic ce și-a găsit expresia în amândouă ?

Mu'allaqah. Odată, într-o excursie cu școala, acum mulți, mulți ani, am făcut același experiment cu ochii Fecioarei. Voiam să mă urmăresc, dar n-aș putea spune într-adevăr că n-au făcut-o. Îmi amintesc că ghidul din ziua aceea ne-a povestit că grinzile de lemn ale tavanului simbolizau arca lui Noe, iar cele opt coloane – familia lui Noe. Ne-a spus că cele treisprezece coloane de marmură care susțineau amvonul îi reprezentau pe Hristos și pe cei doisprezece apostoli și că coloana neagră din mijlocul lor era Iuda Iscarioteanul. Atunci am simțit că înțelegeam mai bine clădirea. Acum nu sunt sigură cât de corecte erau informațiile pe care ni le dădea, dar era un punct de plecare. În ciuda avertismentelor profesorilor noștri, am coborât scara șubredă de fier ce ducea spre pivnița jilavă de dedesubt și am văzut că fundul acesteia se umpluse cu apă ce prinsese o crustă groasă și verde de mâl. Apoi o făptură întunecată a fâlfâit pe lângă fețele noastre și cineva a țipat că acolo jos erau lilioci, așa că ne-am întors și am urcat în grabă scara. Și ce ușurare am simțit trecând printre perdelele de catifea roșie și pătrunzând în interiorul confortabil și întunecos al bisericii și apoi ieșind din nou la lumina zilei !

Am stat sub un copac despre care se spune că a adăpostit-o pe Maica Domnului în fuga ei spre Egipt împreună cu pruncul Iisus și trebuie să recunosc că am fost mișcată de credința simplă cu care ghidul nostru vorbea despre Settena Maryam¹ și despre fiul ei, Yasu al-Masih² și –

1. Fecioara Maria. (în arabă, în orig.)

2. Iisus Hristos. (în arabă, în orig.)

după cum mi-a transmis doamna Butcher – de convingerea lui neștrămutată că tocmai acel copac și nu altul le-a oferit adăpost. Și, la urma urmei, se poate să fi fost copacul ăsta. Și dacă nu era – fiindcă sunt și alți copaci sub care se spune că s-ar fi odihnit – ce poate fi rău în a crede că tocmai copacul tău le-a oferit atât de ospitalier umbra sa? Atâta timp cât nimeni nu începe să se bată cu vecinii din pricina asta. De ce nu s-ar fi odihnit Fecioara sub mai mulți copaci în timpul călătoriei ei spre această țară?

Doamna Butcher e foarte drăguță și bună la suflet. Ea și vicarul trăiesc deja în Egipt de mulți ani. Vorbește araba și pare să se înțeleagă bine cu localnicii, e lipsită de orice rigiditate a minții și are opinii cât se poate de generoase. Mi-a vorbit cu mare interes și simpatie despre religia vechilor egipteni și despre asemănările sale – în faza ei cea mai dezvoltată – cu creștinismul nostru, spunând că vechii egipteni, ca și creștinii moderni, știau că trăiesc sub privirile Domnului și sub umbra Aripilor Eterne.

Akhen Atun¹. Tânărul rege care s-a răzvrătit împotriva puternicilor preoți ai lui Amun². Care și-a luat soția, pe Nefertiti, cea mai frumoasă dintre reginele Antichității, și întreaga curte și a construit o nouă capitală la Tal el-Amarna și acolo a proclamat venerarea unui singur zeu: Aton³. Ce s-a întâmplat după aceea? Ne-au rămas fragmente dintr-o poveste. Picturi. Chiar pe tronul regal o vedem pe regină aplecându-se, întinzând mâna ca să mângâie tandru colanul regal al regelui așezat, soțul ei. Ne-au rămas imagini fără precedent ale familiei regale la joacă, ale regelui ținând-o pe genunchi pe una din fiicele sale, ale reginei care o sărută

-
1. Akenaton (sau Amenhotep al IV-lea) – al zecelea faraon din dinastia Amenhotep (1379-1362 î.Hr.) – instaurează cultul lui Aton, ca unică divinitate, fiind considerat creatorul primei religii monoteiste. (n. t.)
 2. Amon – în mitologia egipteană, zeu protector al orașului Teba, asimilat ulterior cu zeul soarelui Ra, sub numele de Amon-Ra. (n. t.)
 3. Aton – în mitologia egipteană, reprezenta discul solar și una din manifestările zeului Ra. (n. t.)

pe o alta. Și apoi s-a întâmplat ceva. Ce l-a făcut s-o îndepărteze pe Nefertiti și s-o izgonească? Ce știm e că, atunci când a murit, preoții lui Amun-Ra și-au plănuit cu grijă întoarcerea și au interzis îngroparea trupului său, așa că sora sa i-a furat trupul noaptea, l-a uns cu mir și l-a îngropat și din cauza asta a fost condamnată să fie închisă într-o temniță întunecoasă unde a murit de foame și de sete.

O văd pe Anna punând tocul jos. Citește din nou scrisoarea și o împătorește. E ora unsprezece. Emily s-a dus la culcare, dar Anna e agitată. Se plimbă prin cameră. Deschide obloanele de la ferestre și aruncă o privire afară: e o noapte de ianuarie și nu e nimic de văzut în afară de un cal și de vizitiul lui, care-și așteaptă răbdători stăpânul să-și încheie seara la hotelul Shepherd's și să meargă acasă.

10 februarie

Vorbeam despre învățarea limbii arabe și vicarul Butcher a exclamat: „Ah, vrei să citești Mu'allaqat?”. Când a văzut că, departe de-a vrea s-o citesc, nici măcar nu știam ce era, mi-a explicat că acesta era numele dat celor șapte ode, care sunt cele mai faimoase din toată poezia arabă de dinainte de Islam. Am fost uimită de asemănarea cuvântului cu numele acelei biserici din Egipt, care devine deja preferata mea, și vicarul mi-a explicat că allaqa înseamnă „a suspenda” și că Mu'allaqat se numește așa fiindcă e suspendată pe vechea poartă a fortului roman. Mu'allaqat sunt poeme „suspendate” fiindcă au fost poemele câștigătoare la marele concurs de poezie ce avea loc în fiecare an la Mecca și deci au avut onoarea de-a fi „suspendate” de ușa Casei Domnului (Ka'ba).

Nu eram dispusă să renunț la ideea că numele pe care-l împărțeau avea o anumită semnificație și am întrebat dacă acel epitet mai desemna și altceva. După câteva clipe de gândire, vicarul mi-a răspuns că singurul lucru care-i venea în minte era denumirea Grădinilor Suspendate ale Babilonului de pe Eufrat: 'Hada'iq Babel al-Mu'allaqah.

'A, l, q: a se atașa, a se agăța, dar și a rămâne gravidă, a zămisli; iar în forma emfatică 'a, ll, q: a atârna, a suspenda, dar și a comenta.

Am revenit la Mu'allaqah iar și iar și pe măsură ce îmi devenea tot mai familiară – pe măsură ce ajungeam să cunosc chipurile din picturi, iar expresiile și atitudinile lor deveneau lucruri pe care mai curând le recunoșteam decât le descopeream, pe măsură ce urechea mea se obișnuia cu sunetul oriental al cântărilor copte sau cu liniștea înăbușită a bisericii goale, întreruptă doar de chemarea stranie, în arabă, ce venea din curtea de-afară, pe măsură ce nările mele încetau să mai fie surprinse de mirosul ciudat și ușor înțepător al tămâii – pe măsură ce biserica îmi devenea tot mai familiară, sporea și conștiința efectului pe care îl avea asupra inimii și sufletului meu, un efect pe care l-aș putea descrie doar ca pe o senzație de amplificare a spațiului interior, de parcă vechimea clădirii, anzi în care fusese suspendată ca un spațiu sacru între cele două turnuri romane gemene își croiau drum spre sufletul meu și deveneam și eu o parte a marelui curs al timpului. Mai bine nu pot să mă exprim, însă efectul ei asupra mea e acela al unei liniști adânci și, nădăjduiesc, trainice.

Iar acum vreau să merg din nou acolo. Să citesc cuvintele în arabă săpa te în poarta de piatră : Cere și ți se va da, caută și vei găsi, bate și ți se va deschide. Mă sprijin de marginea patului. Lângă mine, pe podea, stă deschis jurnalul Annei ; iar în jurul lui se află scrisori. Nu vreau să mă molipsesc de neliniște. Îmi schimb poziția și mă așez cu picioarele încrucișate, cu spatele drept și mâinile pe genunchi. Odată îmi plăcea să hoinăresc prin cartierul acela : să vizitez moscheea 'Amr și apoi bisericile. Să mă plimb pe străzile înguste și pietruite din cartierul copt și să stau o vreme în cimitirul – atât de diferit de al nostru – unde sunt înmormântate familiile copte de vază, printre plante perene și statui de marmură. Am să-i spun lui Isabel. Am să-i spun că trebuie să se ducă la Mu'allaqah.

Cât despre Anna, așa cum se întâmplă uneori, odată ce începi să te gândești la ceva, împrejurările te împing să te gândești și mai mult la asta : o scrisoare adresată lui Caroline Bourke, fără prima pagină, însă datată, cred, pe sau în jur de 10 martie :

...dar în cea mai mare parte a timpului era tăcută, în afară de momentele în care domnul Barrington îi cerea sfatul cu privire la vreun cal pe care îl avea în vedere și într-o singură altă ocazie. Printre cei prezenți se afla un tânăr pe nume Temple Gairdner, un bărbat foarte înalt și mătăhălos, cu o claie mare de păr, care fusese hirotonisit ieri în Alexandria și care ardea de nerăbdare să-și înceapă munca de convertire a musulmanilor din Cairo. A fost destul de deconcertat, mi se pare, când doamna Butcher i-a pus întrebări despre înțelepciunea întreprinderii sale; nu se aștepta la asta din partea soției vicarului. A făcut-o cu multă blândețe, însă nu exista nici o îndoială cu privire la intenția ei când i-a atras atenția asupra consecințelor succesului său (pentru cel convertit): problemele legale legate de moșteniri, pierderea irecuperabilă a familiei și prietenilor. Cu toate că mahomedanul din naștere putea lega prietenie – dacă se poate numi așa – cu vecinul lui copt, a zis ea, să-și vadă fiul sau fratele lepădându-se de credința strămoșilor era cu totul altceva. Domnul Gairdner s-a apărat cu mult curaj, spunând că astfel de probleme lumești nu puteau fi comparate cu suferințele Domnului nostru și afirmând că el și ordinul lui vor fi familia de care va avea nevoie convertitul. Apoi lady Anne a rupt tăcerea ca să întrebe de ce considera necesar să convingă un musulman să îmbrățișeze creștinismul, de vreme ce musulmanul e oricum credincios? Merita osteneala pe care i-ar pricinui-o convertitului și tuturor celor care-l cunoșteau, a întrebat ea, doar ca să se închine aceluiași Dumnezeu, dar într-o manieră diferită? Domnul Gairdner s-a trezit astfel prins între două femei distinse, dar teribile și mărturisesc că mi-a părut rău pentru stinghereala sa, fiindcă nu pare să aibă intenții rele; are într-adevăr o înclinație spre a face bine. Totuși disputa s-a încheiat într-o manieră destul de prietenoasă, fiindcă a refuzat să se bage într-o discuție de ordin teologic și s-a mulțumit să spună că, chiar dacă priveam problema dintr-un punct de vedere strict istoric, întregul edificiu al credinței mahomedane este „opus creștinismului” și că dorea să „recâștige” pentru Hristos suflete care erau ale Lui. Doamnele i-au făcut pe plac și au lăsat-o baltă, iar domnul Boyle a spus o poveste despre un băiat care mâna măgarii și care a devenit

faimos fiindcă se arunca în genunchi în fața turistelor strigând : „Doamnă, doamnă, eu crez. Dă la mine Biblie din belșug“, ceea ce suna ca o variație a strigătului obișnuit – „Bacșiș“. Însă doamna Butcher mi-a spus între patru ochi că, după părerea ei, genul de activitate întreprinsă de domnul Gairdner aici făcea mai mult rău și că se îndoia că va izbuti să convertească până și un singur om, cu toată osteneala lui.

Și acum, dragă prietenă, ca să nu crezi că am devenit prea tristă și prea serioasă, îți voi spune că am participat la apogeul sezonului hibernal din Egipt: balul dat de Khedive. A fost amânat din respect pentru doliul nostru, însă fiindcă încoronarea a avut deja loc, s-a considerat că era momentul potrivit să se țină balul – mai ales că este singurul eveniment de aici la care participă toate națiunile și deci are o importanță politică și diplomatică deosebită.

A fost o întrunire foarte grandioasă, ținută la palatul 'Abdin, reședința oficială a lui Khedive (reședința sa personală se află la palatul Qubba), iar seara trăsurile au venit urza după alta de la hotel și s-a înaintat într-adevăr foarte încet. (Chiar mai încet, din cauza unei întâmplări ciudate, fiindcă atunci când am ajuns la capătul sudic al Pieței Operei am fost opriți de ceea ce am crezut că era o procesiune: în jur de două sute de bărbați îmbrăcați în haine de funcționari ai companiei de tramvaie, împreună cu câțiva tineri egipteni îmbrăcați în haine europene, mărșăluind în urma unei fanfare! Au venit din direcția cetății și au ieșit în fața noastră, așa că am fost nevoiți să mergem în urma lor tot drumul până la palat. Nimeni nu știa cine erau, însă păreau să sărbătorească un eveniment.) M-am dus împreună cu lady Wolverton și cu sir Hedworth Lambton și am fost considerați destul de importanți ca să fim prezentați Înălțimii Sale și să ni se ofere o poziție bună în alaiul lui când am intrat în sala de bal. Khedive pare a fi într-adevăr un tânăr foarte plăcut, cu o privire inteligentă, un zâmbet vesel și maniere desăvârșite și e păcat că el și lordul Cromer nu se înțeleg mai bine. Lordul și-a făcut apariția, dar a plecat devreme – chiar înainte de supeu –, însă purtarea i-a fost scuzată având în vedere pierderea suferită și aversiunea sa bine-cunoscută pentru festivități.

Sala de bal e de o măreție fără egal, peste tot vezi numai aur, cristal și catifea și în general tot ceea ce te-ai aștepta să găsești într-un palat regal și chiar mai mult de-atât. La unul din capete avea niște uși imense, care s-au deschis mai târziu în seara aceea pentru a da la iveală o sală de festivități de o egală măreție. La celălalt capăt, un fel de galerie strâmtă înconjura porțiunea mai înaltă a zidului, iar în partea din spate a acesteia era un grilaj aurit, extrem de curios, după care, mi s-a spus, doamnele de la curte stăteau și urmăreau festivitățile dacă aveau chef. Bineînțeles, acesta mi-a stârnit imediat interesul și toată seara m-am trezit înălțând privirea spre el, așa că, dacă aș fi fost bărbat, comportamentul meu ar fi fost fără îndoială interpretat ca o lipsă de delicatețe. Și totuși, cred că în ciuda curiozității mele banale în privința lumii din spatele aceluia grilaj, într-un fel îmi doream mai mult să știu cum le păream noi, cei din sala de bal, ochilor ascunși care ne urmăreau.

Cât despre dansuri, semănau în toate privințele cu acelea care s-ar dansa la un bal oficial dintr-o casă distinsă din Anglia – însă n-am mai văzut niciodată un asemenea amestec de naționalități, fiindcă toți consulii marilor puteri și consulii tuturor celorlalte națiuni se aflau acolo împreună cu soțiile lor și, firește, britanicii erau prezenți în număr mare. Se aflau acolo și personalitățile locale (aceștia sunt oamenii care îmi trezesc cel mai mult curiozitatea, fiindcă n-am întâlnit nici unul, deși mă aflu aici de mai bine de cinci luni), însă printre ele nu era nici măcar o singură doamnă musulmană. Fără îndoială, se aflau toate în spatele grilajului! Localnicii erau îmbrăcați în uniforma armatei egiptene sau în robele ordinelor religioase sau, precum Khedive, în veșminte de gală, cu fes roșu pe cap, și trebuie să recunosc că unii păreau foarte eleganți. Dar se țineau deoparte. N-am văzut nici unul dansând.

Cu siguranță vrei să știi ce rochie purtam. Am ales-o pe cea din mătase liliachie, care lui Emily nu i s-a părut îndeajuns de impresionantă și recunosc că probabil nici nu era, însă, cum știam că avea să fie prezente și personalități musulmane, m-am gândit că ar fi cea mai potrivită și că nu ar aduce nimănui nici o ofensă. La urma urmei ne aflăm în țara lor. Însă am purtat diadema de la lady

Winterbourne și colierul cu ametiste de la mama și cred că nu am făcut de rușine imperiul!

Când s-a deschis ușa spre sala în care avea loc supeul, s-a creat o asemenea învălmășelă, încât ai fi crezut că toți oamenii aceia nu mai puseseră nimic în gură de săptă-mâni întregi. Lady Wolverton și cu mine am rămas pe loc câteva clipe și am remarcat că unii dintre gentlemanii locali au făcut la fel și chiar au profitat imediat de ocazie ca să plece. Am avut sentimentul ciudat că îl mai văzusem undeva pe unul din ei – l-am zărit doar o clipă pe când se întorcea să plece, însă ceva din momentul acela m-a dus cu gândul înapoi la Costanzi și mi s-a părut că aud din nou tânguirea sfâșietoare a lui Darclee înălțându-se în sală – cu asemenea urmări stânjenitoare pentru tine, prietenă dragă...

Însă a fost începutul vindecării mele și sunt îndreptată să îți vei da seama din toate astea că am făcut mari progrese din zilele acelea triste, pe care mi le voi aminti întotdeauna datorită blândeții angelice pe care ai arătat-o față de a ta devotată,

Unul dintre 'Ulama prezenți în seara aceea, purtând „roba ordinului religios“ era șeicul Hassouna al-Nawawi. Într-o scrisoare adresată șeicului Muhammad 'Abdu, acesta scrie că știe, desigur, că obiceiurile străinilor sunt diferite, dar că, din tot comportamentul lor, aspectul pe care l-a găsit cel mai uimitor a fost acela că „doamne cu brațele goale și cu sânii aproape dezgoliți dansau cu alți bărbați în timp ce soții lor priveau cu nepăsare sau cu un aer evident aprobator“.

Cairo

10 martie 1901

Dragă sir Charles,

Am fost încântată să primesc ultima duminică scrisoare, atât de generoasă în ce privește relatarea evenimentelor recente și a conversațiilor prietenilor, încât mi-a trezit o dorință puternică să mă aflu din nou la Londra. Mă cuprinde melancolia gândindu-mă la casa închisă, pustie și rece, dar te asigur că iarna viitoare vom fi din nou cum am fost odată – sau cât mai aproape posibil – și când vei

veni seara să mă vezi, whisky-ul cu apă te va aștepta, iar focul va dudui în șemineu.

În seara asta am cinat devreme, într-o companie foarte plăcută, printre cei prezenți se aflau și vechiul tău prieten, sir Hedworth Lambton, și lady Chelsea, care au promis amândoi să te viziteze la Londra luna viitoare și să-ți povestească pe-ndelete ce mai fac! Lady Anne Blunt era și ea acolo (invitația de a le vizita casa din Heliopolis s-a lăsat așteptată – așa că nu am nici o șansă să-l întâlnesc pe domnul Blunt și voi fi nevoită să aștept până când vei putea aranja o cină la Londra) împreună cu fiica ei Judith, care e foarte veselă și drăguță, și am vorbit mult despre Anglia și despre prietenii și cunoștințele noastre comune.

Totuși ieri am asistat la o discuție (spun am asistat fiindcă rolul meu s-a limitat în mare măsură la acela de ascultător) care te-ar fi interesat și în care, spre deosebire de mine, ai fi avut multe de spus. A avut loc la poalele mării piramide (pe care ți-am elogiat-o deja destul în scrisorile anterioare), unde am luat prânzul după expediția cu vaporul și călare pe măgari (nu am îndrăznit încă să călăresc o cămilă!). Sunt sigură că-ți poți imagina scena: rogojinile întinse, coșurile deschise, mâncarea servită, servitorii ocupați să alunge tot felul de arapi și copii care ofereau servicii, măgari, cămile, escorte până în vârful piramidei sau care cereau pur și simplu bani, și Emily așezată pe colțul unei rogojini. Am reușit să o conving să mă însoțească, spunându-i că nu se putea întoarce în Anglia fără să vadă măcar piramida. Cred că a luat-o ca pe un semn că aveam să plecăm în curând și, dorind să înlăture orice obstacol posibil din calea plecării noastre, a venit cu mine, dar tot timpul a privit cu încăpățănare în partea opusă piramidei, spre vegetația luxuriantă ce se întinde până la Cairo – lucrul cel mai apropiat de civilizație la care poate spera pe moment.

Recunosc că nu pot să cred încă dovada adusă de propriii mei ochi în acea trecere bruscă de la nisipul deșertului la câmpurile cultivate și pâlcurile de palmieri. Ce simte oare călătorul, după zile și nopți întregi în care a traversat vasta întindere a deșertului, zărind deodată un asemenea belșug de verdeață și fertilitate? Trebuie să i se pară un miracol – dar mă îndepărtez de la subiect.

Grupul nostru era compus din Harry Boyle, secretarul pe probleme orientale al Agenției; James Barrington, al treilea secretar; prietenul dumatilă, domnul Rodd, prim-secretar, care va părăsi în curând Egiptul; doamna Butcher (în calitate de însoțitoare a mea); domnul Douglas Sladen și domnul George Young, care scriu amândoi cărți despre Egipt; domnul William Willcocks, care răspunde de construirea marelui baraj și lac de acumulare de la Assuan, și eu. La umbra a patruzeci de secole, discuția s-a îndreptat, cum era și firesc, către Egipt, către modul de viață neîntrerupt al felahului și muncitorului egiptean, către cârmuitorii succesivi ai Egiptului și prezența noastră acolo în acel moment. Domnul Boyle a adoptat poziția la care te așteptai: aceea că țara nu a fost condusă niciodată mai eficient și că egiptenii nu au fost niciodată mai fericiți sau mai prosperi decât sub lordul Cromer. Opoziția s-a pronunțat, deși dintr-o sursă cu totul neașteptată: domnul Willcocks (despre care se știe, după cum am aflat mai târziu de la domnul Barrington, că a făcut o subscripție de cinci lire la un ziar naționalist, al-Mu'ayyad, și că trăiește de multă vreme în dizgrația lordului Cromer) a întrebat de ce atunci ziarele făceau propagandă împotriva noastră? Domnul Boyle a replicat că nu avea cunoștință despre vreo asemenea propagandă și că atât al-Muqattam, cât și The Egyptian Gazette erau destul de prietenoase. Îmi închipui că la acest răspuns toți cei prezenți au schițat un zâmbet, iar domnul Willcocks a spus: „O, nu m-am referit la acestea două. Ci la cele două sute de alte ziare tipărite aici: la ziarele localnicilor“. Domnul Boyle a răspuns (cu oarecare dispreț): „Dragul meu, acelea sunt «clasele limbute», efendi¹. Nemulțumiri de profesie“. Ah, cât de puternică era tentația de a-mi scoate jurnalul și de-a lua notițe în timp ce vorbeau! Dar asta nu se făcea, așa că am recurs la un subterfugiu și mi-am scos blocul de desen și creioanele – fiindcă scena era încântătoare și fiecare persoană avea o înfățișare atât de diferită – și astfel am reușit să aștern pe hârtie discuția aceea ciudată și am scris-o pentru dumneata sub forma unei mici „scene“, care sper că, împreună cu desenele, îți va face plăcere.

1. Om educat, de la oraș. (în arabă, în orig.)

Iată scena de lângă marea piramidă, cu domnii tolăniți în largul lor, doamna Butcher stând foarte dreaptă pe perna ei, îmbrăcată într-o rochie gri cu garnitură bleumarin și o bonetă bine strânsă; Emily e așezată într-un colț, privind în altă parte, iar eu în celălalt, cu blocul de desen pe genunchi; zarva localnicilor așteaptă – la o distanță de câțiva yarzi – să izbucnească. Egiptenii aceștia stau (ghemuiți sau trântiți pe jos) liniștiți o bucată de vreme și începi să crezi că nimic nu-i poate scoate din calmul lor aparent – până când se iscă deodată un murmur și încep să se miște, bărbații se ridică, își agită brațele, ridică vocea și apoi totul se liniștește din nou, pacea și agitația aceea fiindu-mi deopotrivă de neînțeles. Domnul S (care, trebuie să mărturisesc, nu-mi prea place fiindcă are un aer superior care cuprinde toate lucrurile, cu excepția câtorva clădiri vechi) perora înainte pe subiectul acestor efendi pe care îi numește „filfizoni limbuți” și pentru care are cea mai vie aversiune din cauza – pe cât pot spune – încercărilor lor de a rivaliza cu noi. Își bate joc de gulerele lor de golf și de ghetele lor în două culori, de lupta lor „neasimilată” pentru ideile europene de libertate și democrație. Îi bănuiește că au o educație de tip francez.

Domnul S, mic, slab și palid, și HB, mare și rumen la față, par să fie de acord în toate privințele; fiecare continuă din locul în care se oprește celălalt. HB susține că oamenii care contează în Egipt sunt felahii și acestora britanicii le-au adus numai lucruri bune. Îl poți vedea în desen cu mustața lui pleoștită, cu haina în neorânduială și cu câinele lui, Toti, care îl însoțește peste tot, însă e atât de bătrân încât trebuie cărat în brațe. Vezi boneta cu dungii albe și albastre, care îl apără de soare, de pe capul lui Toti? HB i-a așezat-o cu multă sollicitudine și l-a hrănit cu bucăți de mâncare de la picnic. Între timp ne spune cum a desfășurat lordul claca, bătaia cu biciul și bătaia la tălpi și cum felahul îl poate acum înfrunta pe pașă zicând: „Nu poți să mă biciuiești fiindcă o să le spun englezilor”. Domnul Barrington pare să se îndoiască de asta, însă e foarte amabil și nu-i stă în fire să contradică oamenii – în special oamenii cu opinii ferme. Sper să-ți poți da seama de blândețea (n-aș numi-o chiar slăbiciune) chipului său – și într-adevăr a întregii sale înfățișări –

din desenul meu. Poartă un costum subțire de in și o cravată elegantă de culoarea lavandei. El insistă să separe o parte din mâncarea pentru picnic și i-o dă servitorului său, Sabir, care, după cum m-a asigurat, îi e foarte devotat și loial (și într-adevăr par a avea unul pentru altul un respect pe care nu l-am văzut la alți membri ai Agenției și la servitorii lor) ca să le-o împartă localnicilor care așteaptă. HB trage concluzia că efendi nu sunt cu adevărat egipteni și că de aceea opiniile lor pot fi neglijate fără nici un fel de risc. Însă domnul S merge chiar mai departe: nu există egipteni, declară el: doar coptii pot pretinde că sunt urmașii anticilor, iar aceștia sunt puțini și fără nici o influență. Cât despre mahomedani, aceștia sunt arabi și au ajuns în Egipt în urma unor circumstanțe istorice de dată relativ recentă. Doamna Butcher protestează: vechii egipteni aveau, după părerea ei, un caracter atât de bine definit, de plin de vitalitate, încât nu se poate ca rămășițele acestui caracter să se fi pierdut în întregime la egiptenii de astăzi. Amabilitatea purtărilor doamnei Butcher poate să-i înșele pe cei care nu o cunosc bine, iar domnul S o întrerupe spunând: „Nu s-au pierdut, doamnă, s-au degradat. S-au degradat complet“. E un termen des folosit pentru a descrie caracterul egiptenilor. E susținut de o expunere amănunțită (căreia domnul S începe să-i dea curs) a faptului că au subscriș la sistemul bacșișului, a înclinației lor spre minciună, a capacității lor de a se apleca după cum bate vântul. Chiar și Khedive manifestă aceste trăsături – și de aceea lordul Cromer refuză să poarte tratative cu el. Domnul Rodd sare în apărarea Înălțimii Sale, care, insistă el, fiind educat în Austria și urcând pe tron la vârsta de optsprezece ani, avea idei mărețe, ce îi depășeau rangul și nu-i venea deloc ușor să îndure mâna grea a lordului. Și totuși mă întreb dacă un conducător care a venit la putere prin cucerire poate într-adevăr să înțeleagă caracterul poporului pe care îl conduce. M-am trezit întrebându-mă: de fapt, cât de bine o cunosc pe Emily? Suntem amândouă englezoaice, am fost împreună timp de douăzeci de ani și e liberă să-mi dea un preaviz de o lună și să-și găsească altă slujbă. Și totuși mă uit la ea cum se ține la distanță și se strânge într-un colț al rogojinii și mi-o imaginez undeva, într-o căsuță care e a

ei, cu un venit independent, totuși destul de mic, înconjurată de propriii ei copii, și îmi închipui că o văd înflorind și deschizându-se către o viață mai veselă – dar mă îndeprtez din nou de subiect.

Domnul Y, care e istoric, a exprimat părerea că egiptenii au într-adevăr un caracter național, însă nu sunt conștienți de el. A adus mișcarea lui Urabi Pașa (despre care te-am auzit discutând atât de des) drept dovadă a acelui caracter incipient – însă era o idee cumva mult prea metafizică pentru HB, care a continuat să peroreze cu destul de multă aprindere despre reformele economice pe care le-a realizat lordul Cromer: recoltele de bumbac, salubritatea, trenurile care ajung la timp. Însă am fost distrasă de gândul că hainele sale păreau să devină din ce în ce mai mototolite – prin propria lor acțiune, se vedea, deși nu făcea nimic care să solicite prea mult efort în afară de a-și mânca prânzul. Doamna Butcher – ale cărei haine arătau ca scoase din cutie – a sugerat că, deși progresul material era, firește, demn de laudă, stăpânirii britanice i se putea reproșa că ignorase viața spirituală a localnicilor pe care-i guverna. Acesta a fost un semnal pentru domnul Willcocks, care deplângea faptul că se făceau prea puține pentru educație și spunea că nu credea că intenționam să părăsim Egiptul după ce terminam cu reformele – sau că vom face mai mult pentru a educa oamenii astfel încât să se poată guverna singuri. Vorbea în cunoștință de cauză, deoarece în calitate de inginer e implicat într-o misiune care e în folosul țării și intenționează să plece după ce o duce la bun sfârșit, dar atât HB, cât și domnul S au afirmat că va dura generații întregi până când localnicii vor fi în stare să se guverneze singuri, fiindcă nu aveau nici integritate, nici tărie de caracter, fiind de prea mult timp obișnuiți să fie guvernați de străini – și, dacă destinul lor era să fie guvernați de străini, atunci stăpânirea britanică era cu siguranță preferabilă celei a francezilor sau a germanilor, care ar fi ajuns cu siguranță aici dacă n-am fi fost noi. Cu ultima afirmație, îmi închipui că ai fi de acord. Domnul Y, ținând o felie de șuncă afumată la botul lui Toti, care nu manifesta nici cel mai mic interes pentru ea, a spus cu blândețe că va trebui să plecăm într-o zi și că, dacă nu făceam asta de bunăvoie,

Egiptul o va face în locul nostru. Iar domnul Barrington, întinzându-se pe spate și punându-și pălăria pe față și mâinile sub cap, a spus: „George ar vrea să ne facă să credem că suntem doar un vis: o plăsmuire a imaginației Egiptului“.

Egiptul, leagănul civilizației, visându-se pe sine de-a lungul secolelor. Visându-ne pe noi toți, copiii lui: cei care rămân și lucrează pentru el și se plâng de el și cei care pleacă și tânjesc după el și îl învinovățesc plini de amărăciune că i-a gonit. Iar eu, închisă în camera mea, din nou acasă după ce jumătate din viața mea s-a scurs deja, citesc ce i-a scris Anna socrului ei acum un veac și văd grupul de englezi luând prânzul lângă piramidă și pe servitorii lor egipteni ținându-i la distanță pe cerșetorii egipteni. Notez ce-a scris ea și-mi pregătesc notele explicative pentru Isabel, iar în sufletul meu se dă o luptă. Îmi place domnul Young, îmi închipui că are părul negru și o expresie ușor ironică pe chip și vreau să-i spun: „Dar știam foarte bine că eram egipteni. 'Urabi Basha – în partea de jos a petiției sale în favoarea unui guvern reprezentativ, o petiție care i-a făcut să tremure (nefondat) până într-atât pe posesorii de obligațiuni, de teamă că-și vor pierde banii, că guvernul vostru liberal a considerat potrivit să-i trimită pe sir Beauchamp Seymour cu flota sa și pe sir Garnet Wolseley cu trupele sale ca să «înăbușe o revoltă militară» –, 'Urabi Basha s-a semnat: «Ahmad 'Urabi, egipteanul“.

„A“, ar spune el, „dar a vrut doar să se distingă de turci, care obțineau toate posturile de conducere din armată“. „Nu“, zic, „nu, a solicitat o constituție. Vorbea în numele nostru, al tuturor“. Iar Harry Boyle, mătăhălos, necioplit și categoric, ar spune că vorbesc prostii. „Dumneata, cu manierele dumitale de oraș și cu limbile dumitale străine“, ar spune, „vorbești în numele felahului? Felahului nu-i pasă nici cât negru sub unghie de constituție. Vrea doar să-și cultive în liniște pământul și să-și câștige traiul. Omul de pe stradă vrea o locuință decentă și bani ca să-și hrănească copiii. Are oare asta acum?“

Fiecare săptămână aduce noi vești despre exproprieri de terenuri, despre mari companii naționale industriale și de

servicii vândute investitorilor străini, despre copii irakieni care mor și case demolate din Palestina, vești proaspete despre schimburi de focuri în Egiptul de Sus, despre numele tot mai multor intelectuali din orașe adăugate pe listele de ținte ale Jama'at¹, despre tineri sfidători, stând în cuști și ținând în mâini Corane deschise, despre raiduri și torturi și execuții. Iar la o depărtare de câțiva pași Algeria își varsă zilnic exemplele teribile; și când oameni – oameni ca Isabel – pun toate acestea sub semnul întrebării, le răspundem nu, asta nu poate să se întâmple aici, și, când întreabă de ce, tot ce putem spune e: fiindcă suntem în Egipt.

10 martie

Și acum trebuie să fac o mărturisire ciudată: obișnuiam să stau și să-l ascult pe sir Charles spunând povestea bombardamentului și Ocupației. Obișnuiam să pipăi obiectele pe care le adusesese cu el la întoarcere: suportul cu filigran de argint pentru cești de cafea și ceașca din porțelan alb, aproape transparent, fragmentul de panou ornamental din lemn, fragil și tocit de vreme, șalul alb și moale de catifea, cu franjuri de mătase la capăt – le puteam încă vedea și simți sub degete. Citeam relatările călătorilor; scrisorile lui lady Duff Gordon au stat lângă patul meu câteva luni bune. Și, pe nesimțite, în mintea mea trebuie să fi încolțit convingerea că, dacă o ființă atât de lipsită de importanță ca mine avea într-adevăr un destin, acel destin era, într-un fel, legat de Egipt. Nu pot pretinde că gândul înfiripat în mintea mea era limpede, dar știu că ori de câte ori conversația de la cină sau din salon se îndrepta către această țară, interesul meu era mai viu și ascultam cu mai multă atenție ca de obicei. Iar când, în timpul bolii dragului meu Edward, și fiindcă domnul Winthrop îmi prescrisese să iau aer curat o oră pe zi, pașii mă purtau către muzeul South Kensington și am descoperit picturile acelea minunate de Frederick Lewis, am avut, cred, sentimentul unui plan divin. Fiindcă mi

1. Jama'at – nume general folosit pentru câteva facțiuni ale activiștilor islamiști din Egipt, care cred într-o opoziție armată față de stat.

se părea că picturile acelea fuseseră expuse ca să mă înveselească și să-mi ofere sprijin. De parcă s-ar fi aflat acolo ca să-mi amintească de bunătatea Domnului și să-mi spună că lumea putea fi totuși un loc plin de lumină, viață și culoare. Și când a venit ziua în care s-a considerat nimerit să călătoresc – în speranța că distanța și timpul și priveliștile noi și inedite îmi vor reda sănătatea și pofta de viață fără de care ne e cu neputință să fim sensibili la darul minunat al existenței –, faptul că gândurile mele se îndreptau către Egipt mi s-a părut cel mai firesc lucru din lume.

Și totuși – stau în camera mea de la hotelul Shepherd's stăpânită de straniul sentiment că nu mă aflu încă în Egipt. Am stat pe platoul piramidei și ochii mei s-au plimbat de la albastrul strălucitor al cerului la galbenul pal al deșertului și la verdele închis, promițător al câmpurilor cultivate. M-am minunat de liniile ce despart albastrul de galben și apoi din nou de acelea dintre galben și verde – linii desenate parcă intenționat. Am urcat până în vârful piramidelor și am dansat la balul lui Khedive. Am admirat Bazarul și bisericile și moscheile și am asistat la procesiunile ordinelor religioase și am jucat crochet la clubul din Ghezirah¹. Știu câteva cuvinte în această limbă și pot să însemnez multe străzi după casele oamenilor pe care îi cunosc, însă e ceva miezul lucrurilor care îmi scapă – ceva –, o intimitate pe care am simțit-o în picturile, în conversațiile din Anglia și care acum, când sunt aici, îmi pare foarte îndepărtată, de neatins.

1. Ghezirah (sau Gezira) înseamnă „insulă“. De asemenea, este numele unui cartier din Cairo, construit pe o insulă a Nilului.

10

„Se spunea că cel furat a fost ascuns
Intr-o fortăreață cenușie și puternică,
Se spunea că nopțile erau monștri. Monștri,
Și că pericolul pândea din fiecare ungher.“

Sabreen, 1997

Cairo, mai 1997

După asta în jurnalul mare și verde se așterne tăcerea. Sau, mai precis, următoarea însemnare e din 23 mai 1901. Cu o neliniște crescândă caut prin hârtii, prin scrisori ; nu poate să dispară așa, să dispară din raza privirii mele timp de șaptezeci și patru de zile. Mă întorc la cufăr. Oare mi-a scăpat ceva? Totuși, de ce m-aș aștepta ca povestea să fie completă? Cufărul ăsta a reușit să mă găsească peste un secol și două continente. Nu știam de existența lui. Nu știam, că am o verișoară. Ce știam? Nimic. Doar faptele. Că lady Anna a avut o fiică și că aceasta s-a măritat cu un francez pe nume Chirol. Că acest Chirol nu se omora prea tare după rudele egiptene ale soției sale și că, atunci când Anna și bunica mea, Layla, au murit, cele două ramuri ale familiei noastre s-au înstrăinat. Nici măcar nu știam de existența lui Isabel. Și acum iat-o aici, în Cairo. Și îndrăgostită – deși nu a mărturisit-o – de fratele meu. Când stăm de vorbă pe balconul meu, alinăm – dacă mă las în voia fanteziei – rănilor strămoșilor noștri. Dar tot vreau povestea. Golesc încet, cu grijă, obiect cu obiect cufărul și între hârtia de împachetat, țesături și sticlă descopăr o cărticică albastră. O carte de rugăciuni, mi-am zis, și am întors-o pe o parte. Acum încerc să o scot din învelitoarea de piele, dar nu vrea să iasă. Răbdare, îmi spun, răbdare. La lumina veiozei de birou zăresc gaura cheii, ascunsă cu măiestrie în ornamentul de aur în relief, și mă întind imediat după medalionul așezat pe măsuța de toaletă, apăs pe arc și mama Annei îmi zâmbeste. Desprind cheia de pe capacul concav al medalionului.

12 martie, 5.15 p.m.

Mă gândesc în primul rând la prietenii mei de la Agenție și la felul în care aş putea împiedica vreun cuvânt din acest episod să ajungă la urechile lor. Cât despre conștiința pericolului, pot spune sincer că nu am avut-o nici atunci și că nu o am nici acum. Teama pe care aş putea-o simți e provocată mai mult de fața lordului Cromer pe care mi-o închipui decât de situația concretă în care mă aflu. Știu că îl va muștra pe domnul Barrington cu multă asprime pentru că m-a încurajat în nebunia mea și că probabil va insista să-l dea afară pe bietul Sabir, iar asta îl va face foarte nefericit. Sabir va fi de asemenea lipsit atât de protectorul, cât și de câștigul lui. Sunt hotărâtă să nu las să se-ntâmple una ca asta. Cât despre mine, gândul care mă înspăimântă cel mai mult acum e acela de-a fi cunoscută la Londra ca „lady Anna Winterbourne care a fost răpită de arabi”. Chiar și acum parcă văd câte o mamă aplecându-se spre urechea fiicei ei când trec pe lângă ele în drum spre parc sau spre muzeu, iar copila se oprește din joacă și mă urmărește cu niște ochi mirați...

M-am gândit să încep acest jurnal în împrejurări întru câtva diferite de cele ale zilelor mele obișnuite – în ce măsură, totuși, nu am de unde să știu și nici n-aș putea prevedea...

Am pornit-o astăzi, așa cum am pornit-o de multe ori – planurile mele erau mai ambițioase, e adevărat, însă nu mărimea ambiției a dus la distrugerea lor. Fiindcă nu ne aventuraserăm încă niciodată în deșert, abia dacă am ieșit din zona de cult a cartierului Azhar și ne îndreptaserăm spre nord și spre est, către mormintele mamelucilor, când am fost atacați, dați jos de pe cai, înghesuiți într-o trăsură închisă și aduși încoace la trap.

Scriu „încoace”, însă nu știu unde este acest „încoace”. Știu că ne aflăm cam la douăzeci de minute de mers călare de cartierul vechi, însă n-aș putea spune în ce direcție, fiindcă perdelele erau bine trase și doi tineri egipteni stăteau în fața mea. Nu știu dacă ei ne-au dat jos din șa, fiindcă era multă zarvă și mi se aruncase pe cap un sac de pânză pe care nu mi l-am putut da jos decât când am ajuns la adăpost, în trăsură. Tinerii aceștia nu puteau avea mai mult de douăzeci de ani, probabil

erau chiar mai tineri ; și semănau extraordinar de mult la înfățișare, amândoi aveau o statură zveltă și o piele deschisă la culoare, ochi negri și mustăți aranjate cu grijă. M-am întrebat dacă nu erau cumva frați. Unul părea mai agitat decât celălalt și a ridicat de mai multe ori perdeaua ca să arunce o privire prudentă afară. Sabir, care de la bun început a fost un tovarăș foarte conștiincios, deși ostil – și care a refuzat să mă părăsească fie și pentru o clipă chiar dacă, îmi închipui, tinerii i-au oferit libertatea –, s-a certat tot timpul cu ei și din potopul lui de arabă am prins de câteva ori cuvântul el-Lord, la care aceștia au răspuns cu niște zâmbete sardonice.

Primul lucru pe care l-au făcut, după ce am luat loc în trăsură, a fost să scoată din buzunarele de la piept niște batiste albe și curate și să-și steargă fețele și frunțile. În cele din urmă, unul din ei, cel puțin mai în vârstă și mai calm, mi s-a adresat într-o franceză impecabilă, asigurându-mă că nu erau nici hoși, nici tâlhari, că acțiunile lor erau determinate de motive politice și că persoana mea, bunurile și caii mei erau în siguranță și că îmi vor fi restituite de îndată ce guvernul egiptean le va îndeplini revendicările. Eu, vrând totodată să-mi ascund adevărata identitate – sau cel puțin faptul că eram femeie – și să păstrez demnitatea gentlemanului britanic care mă pretindeam a fi, stăteam dreaptă ca o lumânare, cu privirile ațintite în față, și nu scoteam un cuvânt.

Probabil și-a închipuit că nu-l înțelegeam. Păcat, fiindcă eram foarte curioasă ; la urma urmelor, era prima oară când îmi vorbea un efendi – și înțeleg ce vrea să spună domnul Boyle : tinerii aceștia par a fi destul de diferiți de servitorii arabi și de băieții care mână măgarii cu care ai de-a face de obicei. Seamănă mai mult cu gentlemanii pe care i-am remarcat la balul lui Khedive, însă sunt mai tineri și mai puțin distinși – deși nu știu dacă ar trebui considerați mai puțin egipteni din cauza asta ; vorbeau cu Sabir în araba natală și nu păreau să aibă nici un fel de dificultăți în a se-nțelege unii pe alții. Era mare păcat că nu puteam discuta cu ei ca să aflu care era esența revendicărilor lor și de ce credeau că această acțiune nebunească îi va duce mai aproape de obținerea lor. Să fie oare acest eveniment motivul pentru care simțeam că

destinul mă atrage către Egipt? Cât de ciudat ar fi dacă – prin mine – egiptenii ar obține constituția după care tânjeau atât. Însă nu sunt destul de importantă și această problemă nu va deveni una de proporții, fiindcă îmi închipui că, de îndată ce vor afla că sunt femeie și o simplă turistă, mă vor trimite înapoi, cu scuzele cele mai politicoase.

Mă uit la ultima frază și încerc să-mi dau seama pe ce se bazează această convingere. Cei de la Agenție nu cred cu siguranță că o englezoaică ar trebui să umble neînsoțită. Însă nu am auzit să i se fi întâmplat vreodată ceva vreunei doamne care călătorea singură – și nu-mi pot înăbuși sentimentul că scrisorile lui lady Duff Gordon surprind mult mai bine felul de a gândi al localnicilor decât toate discursurile gentlemenilor de la cancelarie.

Și totuși, mi s-a părut mai sigur să plec de-acasă deghi-zată în bărbat – aveam să atrag cât mai puțin atenția. Am auzit despre o tânără doamnă care s-a îmbrăcat în haine de randaș și a fugit în picioarele goale în fața trăsorii cavaleriei la un bal mascat din Ghezirah. Și cum aceeași doamnă s-a hotărât să traverseze călare deșertul până la Suez și cum lordul Cromer, auzind despre asta și trimițând un grup de oameni din garda de coastă călare pe cămile să o caute, a primit un raport în care se spunea că singura persoană pe care au găsit-o era un tânăr călare. Și, deși nu mi-a trecut prin minte să alerg în picioarele goale pe străzile din Cairo, să mă îmbrac în haine bărbătești ca să plec într-o expediție nu mi s-a părut atât de ciudat – se spune că lady Anne Blunt face des lucrul ăsta și chiar și alte doamne. Și l-am convins pe James Barrington să se despartă de credinciosul său Sabir în favoarea mea pentru câteva zile...

Totuși, în momentul de față, stau pe o bancă de lemn, cu valiza lângă mine și o mică lampă cu spirt drept sursă de lumină. Dacă am putea trăi doar cu grâne și semințe, cred că aș reuși să supraviețuiesc în această cameră boltită o bună parte din acest deceniu.

Am coborât din trăsura într-o curte întinsă, împrejmuită cu ziduri. Am auzit zăngănit și huruit, o ușă mare din perete s-a deschis și am fost împinsă înăuntru de o mână care mă ținea de braț, chiar de deasupra cotului. Am zărit o curte interioară încântătoare deschizându-se în

stânga mea, însă am fost trasă spre dreapta, într-o curte mică și pavată și de acolo în camera asta, care părea să fie una dintre multele încăperi dispuse în jurul acelei curți. Este o cameră nu prea înaltă, construită din piatră, cu ferestre înguste, așezate sus, chiar sub tavanul boltit și cu podea din lespezi de piatră, iar cea mai mare parte din ea e umplută cu grâu și cereale, în saci de cânepă așezați unul peste altul într-o grămadă înaltă de un stat de om.

Cred că probabil ne aflăm într-unul din marile depozite de pe malul fluviului.

7.30 p.m.

I-am spus lui Sabir, care stătea pe podea, lângă ușă, foarte abătut, că ar fi mai bine să-i informeze pe răpitori despre adevărata mea identitate, fiindcă sunt încredințată că în ochii lor asta îmi va da dreptul la unele privilegii – cel puțin la o baie și niște apă caldă și, în cel mai bun caz, la o eliberare rapidă. Cred că vorbește cu ei chiar acum.

9.30 p.m.

Sabir s-a întors clătinând din cap și mormăind și, din câte am înțeles, se pare că dezvăluirile lui nu au făcut decât să înrăutățească lucrurile și să pună capăt oricărei posibilități de a fi eliberați în seara asta. Totuși a căpătat permisiunea să mă conducă într-o nișă mică, unde am găsit un urcior cu apă rece și m-am spălat și m-am aranjat pe cât mi-a stat în putință. Apoi m-a dus în camera asta nouă și mi-a pus în față niște pâine și niște lapte.

Ei bine, nu mi-ar da de mâncare dacă ar intenționa să-mi facă vreun rău. Oh, cât aș vrea să știu unde sunt și cât aș vrea să fie lumină! Fiindcă e o încăpere de proporții impresionante. M-am plimbat prin ea cu mica mea lampă și am descoperit ferestre înalte și divane desfundate, tapiserii bogate și o podea pavată cu dale, care se înalță în trepte elegante spre un havuz nu foarte adânc, și mai degrabă simt, decât văd, prezența culorilor și modelelor. Însă e atât de întuneric și Sabir e atât de nefericit, iar eu îmi dau seama că sunt atât de obosită, încât nu mă mai simt în stare de altceva decât să-mi aleg un divan, să mă întind pe el și să sper că, în cele din urmă, voi cădea într-un somn odihnitor.

E un mare noroc că, deoarece și Emily, și domnul Barrington știu că am intenția să fac o expediție de câteva zile, va mai dura ceva până să se dea alarma. E posibil, dacă suntem eliberați destul de repede, să pot împiedica acest lucru să ajungă la urechile tuturor – și să pot împiedica mânia lordului să se abată asupra domnului Barrington și asupra bietului Sabir, care m-a făcut să vin până la ușă și mi-a spus că are de gând să doarmă pe coridor, întins pe prag, ca să mă apere.

E atât de calmă. Nu mă așteptam ca Anna să fie îndrăzneată. Însă nu există nici urmă de panică aici. Nu mă pot opri să nu mă gândesc că, atunci când a ales să se abată de la drumurile bătute ale vieții de expatriată, Anna trebuie să-și fi dorit în taină să i se întâmple ceva ieșit din comun. Și iată că i se întâmplase. Însă Sabir nu-și dorise deloc asta. Mi-l închipui negru de supărare. Expediția în care fusese silit să plece de la bun început luase o întorsătură extrem de proastă. Efendi de afară refuză să-și bage mințile-n cap și să se teamă de Dumnezeu. Și femeia care se află în grija sa, englezoaica asta, răpită și încuiată într-o magazie, ce face? Se așază și deschide o carte. La început crezuse că încerca să se consoleze citind Biblia. Însă după aceea a început să scrie. *Să scrie!* Era nebună de legat! Cu siguranță erau făcuți din alt aluat...

Anna adoarme într-adevăr. Nu și tinerii, aruncați cum sunt în cea mai teribilă confuzie de descoperirea că tânărul gentleman britanic pe care l-au răpit e femeie. Trebuie să fi deliberat, discutat, să se fi certat. Nu puteau s-o lase să plece, ar fi fost o nebunie, s-ar fi dus direct la Agenție și repercusiunile ar fi fost teribile. Însă nu îndrăznesc să o țină pur și simplu închisă o noapte întreagă. Totuși ce alternativă li se oferă? Ce vor face dimineață – dacă dimineața va mai veni vreodată? Nu pot să facă publică răpirea și să-și trimită revendicările la Ministerul Justiției, așa cum plănuiseră – ostaticul nu mai are acum nici o valoare pentru ei, fiindcă nu vor putea spune niciodată „ținem ostatică o femeie“. În cele din urmă trimit un mesager (călărește repede, dar fără să trezească vreo bănuială) – trimit un mesager la

o casă din cartierul elegant Hilmiyya, iar dacă n-o să-l găsească pe pașă acasă, urmează să se ducă la sora lui, fiindcă s-ar putea să fie acolo. Și nu trebuie să vorbească cu nimeni, *cu nimeni* în afară de pașă sau de *Hanim*¹, sora lui, și să le spună ce s-a întâmplat.

Mesagerul pornește călare, pierzându-se în noapte. Tinerii se plimbă încolo și-ncoace prin încăpere. Sabir își rostește rugăciunile și se întinde pe podea. Anna doarme.

Și acum e timpul să ne întoarcem la o altă povestire : cele șazeci și patru de pagini acoperite cu un scris îngrijit, cu cerneală neagră, în *ruq'a*. Am mai văzut câteva din însemnările în arabă ale bunicii mele : fragmente de versuri, bucăți de articole. I-am citit cuvintele și mi-a plăcut eleganța scrișului și a minții sale. Deschid cu greu volumul gri și pun un prespapier în colțul paginii ca s-o fixează — o pisicuță faraonică de bronz, care îl încânta atât de mult pe fiul meu cel mic și pe care am cumpărat-o împreună într-o după-amiază însoțită de la muzeul din piața Tahrir. Mă apuc să traduc cuvintele bunicii mele pentru Isabel :

CÂND AM VĂZUT-O PRIMA OARĂ, era încă îmbrăcată în haine bărbătești. Am văzut un bărbat întins pe divan, încovrigat, cu pălăria așezată în așa fel încât să-i acopere fața și părul. Și cu toate că îmi spusese întreaga poveste, cum răpiseră un englez și apoi aflaseră că era femeie — cu toate că știam că aceea era esența problemei —, mi se părea totuși ciudat să dau peste un englez adormit în *haramlek*-ul mamei mele și mă simțeam atât de stânjenită, încât m-am întors și am ieșit pe ușă și aproape că m-am izbit de servitorul care trebuie să fi stat în picioare în spatele ei și care acum se îndepărta șchiopătând, cu o figură și mai nenorocită decât cea pe care o avea când am sosit. Am împins ușa și m-am uitat la el.

— Ești sigur ? l-am întrebat.

— Sigur de ce anume, *ya Sett*² *Hanim* ? a răspuns cu ochii ațintiți în pământ, chiar în fața picioarelor mele.

1. Doamnă. (în turcă, în orig.)

2. Doamnă. (în arabă, în orig.)

— Sigur că ceea ce se află înăuntru e o femeie.

— Firește că sunt sigur, *ya Sett Hanim* : o femeie, o englezoaică și totodată o femeie importantă. Englezului meu îi e foarte dragă. Spune că tatăl ei i-a făcut multe favoruri și că familia ei din Anglia e foarte distinsă și acum a dat peste noi nenorocirea asta și cum o să ieșim din ea?

— Domnul să ne aibă în pază, a fost tot ce-am putut spune.

L-am luat cu mine pe terasă, m-am așezat și am arătat spre un punct de pe podea.

— Stai jos, l-am poftit, și spune-mi tot ce știi.

— Jur pe Dumnezeu că nu știu nimic. Pe capul stăpânului nostru...

— Spune-mi ce știi despre ea.

— E englezoaică. Numele ei e lady Anna – *Sett Anna*, adică. A venit aici acum două sau trei luni și englezul meu o cunoaște și îi cunoaște și pe ai ei și mi-a zis : Ai grijă de ea ca de ochii din cap. Am avut grijă de ea – dar o doamnă ca ea, tatăl ei e un om bun și ai ei sunt oameni buni, ce nevoie are să se deghizeze și să facă probleme? Englezul meu mi-a zis : Vrea să vă cunoască țara și pentru o femeie e întotdeauna greu să se miște...

— Deci ai mai făcut asta ?

— De două ori. Numai de două ori, jur pe Dumnezeu. O dată am urcat până la el-Darb el-Ahmar și s-a dus să vadă străvechile moschei și o dată am mers cu tramvaiul la piramide...

— Și nimeni n-a bănuit nimic ?

— Niciodată. Călărește ca un bărbat : măgari, catâri, cai, orice – și le spun oamenilor că e un englez care nu poate să vorbească...

— Nu poate să vorbească ?

— Ce să facem dacă vocea ei, mă iertați, e vocea de femeie ? Le spun că a căzut în cap și și-a pierdut darul vorbirii. Și toată lumea zice : Să-i dea Dumnezeu leac. La fel se întâmplă dacă vede cineva bandajele de sub pălărie...

— Își ascunde părul sub bandaje.

— V-ați luminat.

— Și de data asta unde vă duceați ?

— Voia să meargă la Deir Sant Katrin¹.

— În Sinai?

Nu mi-am putut ascunde uimirea.

— Dar mai întâi voia să intre în cafenele și să asculte povestitorii. I-am zis – englezului meu – ce-o să câștige de pe urma lor? Povești și cântece în arabă când ea nu știe decât – mă iertați – două boabe. Mi-a răspuns : Și-a pus în cap să meargă acolo. Am zis : Îi aducem povestitorii aici. Stă frumos în grădină, așa cum stă regina lor – Domnul să aibă milă de sufletul ei acum – și îi aducem povestitorii și poate să aleagă ce vrea să asculte, poate să asculte *Abuzeid*², să asculte *'Antar*³, să asculte *mawwal*⁴ și să priceapă ce-o putea ; el mi-a răspuns : Nu, vrea să-i asculte într-o cafenea. Și așa am plecat și s-a întâmplat ce s-a întâmplat și ce-o să facem acum, *ya Sett Hanim* ?

Mi-am dat jos pantofii și *habara*⁵ și m-am așezat pe celălalt divan, în partea opusă a încăperii, iar mintea mea întorcea problema pe toate fețele și nu se oprea decât la „Domnul să ne aibă-n pază“. Singura speranță care-mi mai rămăsese era ca fratele meu să se întoarcă la timp în ziua următoare. Plecase s-o ducă pe mama la Tawasi, în Minya, ca să-și vadă pământurile și fratele și la întoarcere avea să găsească două dezastre în loc de unul : pe Husni, soțul meu, în închisoare și pe englezoaica asta în casa tatălui nostru.

Am contemplat silueta adormită : pe întuneric nu am reușit să îmi dau seama decât că avea un trup zvelt și că dormea foarte împăcată ; nici măcar nu și-a mișcat mâinile sau picioarele. M-am dus în camera mamei mele și am

-
1. Mănăstirea Sfânta Ecaterina – una dintre cele mai vechi mănăstiri creștine din lume, aflată la poalele muntelui Sinai, în Egipt. (n. t.)
 2. Baladă epică ce descrie viața și faptele lui Abuzeid al-Hilali.
 3. Baladă epică ce descrie dragostea dintre 'Antar și 'Abla.
 4. Formă tradițională de cântec popular, de regulă narativă, interpretată de un singur cântăreț acompaniat de un instrument cu coarde rudimentar (*rabab*). E aproximativ echivalentă cu balada englezească, dar se bazează în mare măsură pe jocuri de cuvinte, versurile terminându-se adesea cu un calambur.
 5. Mantie purtată de femei. (în arabă, în orig.)

adus un șal de lână pe care l-am întins peste ea. Mi-am zis: Cel mai important e ca atunci când se trezește să se simtă în siguranță și în largul ei până când va veni fratele meu să ne sfătuiască ce e de făcut. Le-am trimis poruncă tinerilor să stea în sanctuar, cu tatăl meu. Nu puteau să rămână în casă, însă nu aveam încredere că nu se vârau în vreo altă prostie dacă-i lăsam să plece. Am pus să mi se aducă niște perne, m-am acoperit cu *habara*, mi-am desfăcut părul și m-am întins, rugându-mă în gând pentru soțul meu și pentru noi toți.

11

„Anii ca niște bivoli mari și negri calcă lumea în picioare
Și Dumnezeu păstorul îi îmboldește din urmă,
Iar eu sunt strivit sub picioarele lor în mișcare.“

W.B. Yeats

Cairo, 29 iunie 1997

Noaptea trecută somnul s-a lăsat așteptat. M-am întors de la seara petrecută în oraș împreună cu Isabel, mi-am scos pantofii, m-am dezbrăcat, am făcut un duș rece și am descoperit că nu aveam nici cea mai vagă dorință să mă duc la culcare. Am deschis televizorul din living și vocea inconfundabilă a lui Umm Kulthum a răsunit în încăperea: iat-o îmbrăcată în negru și alb, cu capul dat pe spate, cu părul prins în cocul acela care devenise deja o marcă înregistrată. Mi-am pregătit o băutură cu multă gheață și am ieșit pe balconul întunecat, ascultând-o. „*Nazra* – o privire pe care o credeam un simplu salut/ce va trece repede...” Puteam zări ce se întâmplă în livingul luminat al vecinilor mei de vizavi: tatăl, mama și copiii mari stăteau în semicerc, iar televizorul ascuns privirilor mele le desena contururile în lumina albastră și tremurătoare. *Nazra. El-Sett* stăruie îndelung pe *n*. Vocea ei se înalță, coboară, tremură și șovăie la această consoană. Când termină în sfârșit cuvântul *nazra*, publicul izbucnește în aplauze. Jos, sub balcon, tinerii stau pe mașini. Un avion traversează leneș cerul. Am recăpătat ceva. Un anume simț al... posibilităților. Îmi privesc mâinile: una din ele o mângâie ușor pe cealaltă.

Orice ar fi, e foarte nesigur și probabil e mai bine să fie lăsat în întuneric o vreme. Poate că va crește. O privire pe care o credeam un simplu salut/ce va trece repede,/Dar în ea erau atâtea promisiuni/și jurăminte/și răni și durere...

Sugând ultima bucată de gheață, închid televizorul și mă îndrept spre dormitor. Mă uit peste ultimele pagini pe care le-am scris și sunt tentată să mă așez și să continui, însă mă dor ochii și știu că ar fi o imprudență. Mă bag în pat și stau

întinsă sub cearșaful de bumbac gândindu-mă la bunica mea – sau mai degrabă urmând un șir de gânduri declanșate de gândul la ea. În noaptea aceea de martie din 1901, când și-a înșfăcat *habara*, s-a suit în trăsură și a intrat în *haramlek*-ul din casa veche și a văzut-o pentru prima oară pe Anna, trebuie să fi avut douăzeci și șapte de ani și era căsătorită cu bunicul meu, Husni al-Ghamrawi, vărul ei pe linie maternă: un tânăr avocat radical, educat în stil francez și un membru cu drepturi depline al „claselor limbute“ ale lordului Cromer. Tatăl meu trebuie să fi avut un an. Urma să ajungă la școala Walida, apoi la Khediwiyya, apoi la Academia Militară, apoi în divizia de cavalerie. A întâlnit-o pe mama, Maryam al-Khalidi, în timpul unei vizite la verii noștri din 'Ein al-Mansi, în Palestina, și s-a căsătorit cu ea în 1935, organizând o nuntă splendidă la Ierusalim. Fratele meu s-a născut în 1942, în casa cea mare a unchiului meu din Ierusalimul de Vest, pe care am văzut-o doar în fotografii, dar știu că e încă în picioare. Când s-a terminat războiul și amenințarea țării mamei mele le-a devenit tuturor evidentă, tatăl meu a demisionat din armată și a condus un batalion de voluntari în Palestina. A luptat la Beersheba, al-Khalil și Betleem. După dezastrul din '48, când familiile și comunitățile s-au risipit pe tot globul, iar mama s-a numărat printre cei treizeci de mii de arabi care și-au pierdut casele în favoarea statului Israel, tatăl meu i-a adus pe ea și pe fiul lui în Egipt, s-a retras din armată și s-a stabilit pe pământurile sale din Tawasi. Eu m-am născut acolo, în casa de la fermă, în anul revoluției lui Nasser. Trebuia să mai am încă doi frați sau două surori, nu știu. Însă mama a pierdut de fiecare dată sarcina, prima în '45 și cealaltă în '47. Mă gândesc uneori la ei. Mă gândeam mai mult la ei când trăia mama – de fapt, în numele ei, întrebându-mă dacă s-ar fi simțit mai bine având mai mulți copii în preajmă după ce a murit tata și a rămas singură cu mine. Pe fratele meu îl trimiseseră în America lui Eisenhower în '56. Puteau să-l trimită și în Rusia, fiindcă muzica de-acolo era la fel de bună – poate chiar mai bună. Însă vorbea engleza, iar America tocmai împiedicase bombardamentul pus la cale de Marea Britanie, Franța și Israel asupra Suezului și Port Saidului,

asa că l-au trimis în America și acolo a rămas. Nu în urma unei hotărâri anume, ci pas cu pas: facultatea, filarmonica, succesul aproape imediat în carieră. Venise din când în când să ne vadă și susținuse un concert în Cairo. Când aveam treisprezece ani, în ultima vizită pe care ne-a făcut-o înainte ca tata să moară, a cântat pentru noi la Hilmiyya, la vechiul pian care se afla dintotdeauna în casă și care era întotdeauna acordat, deși nimeni nu se atingea de el între vizitele fratelui meu. Mi-l amintesc pe tata așezându-se să asculte, cu ochii strălucind de mândrie, însă când m-am uitat la el mai târziu am zărit ceva ca o umbră de regret trecându-i peste chip. M-am întrebat atunci cât de mult îi simțea tatăl meu lipsa și dacă i se părea ciudat că viața fiului lui era puternic ancorată acolo: în New York.

Mama își dorise să se întoarcă acasă. Mi-am dat seama de asta abia spre sfârșit. Vorbise, bineînțeles, despre ea, despre Palestina: despre școala ei, prietenii ei, camera mamei sale decorată cu multe tapiserii, biblioteca tatălui ei, teatrul, parcul de pe strada Jaffa, unde orchestra municipală cânta în fiecare după-amiază, picnicurile și livezile de măslini la vremea culesului, casa plină de mirosul dulce al uleiului abia presat, borcanele umplute cu lichidul acela dens și luminos. Și ascultasem, presupun, la început așa cum fac copiii, reținând imaginile, apoi cu un anumit cinism adolescentin acele povești despre paradisul terestru unde totul era întotdeauna așa cum trebuia să fie. Dar abia în '67, după război, când în lumea noastră răsuna pretutindeni vocea lui Fairuz, deplângând căderea Ierusalimului, „a caselor pline de lumină, floarea tuturor orașelor“ și mama m-a îmbrățișat, izbucnind pe neașteptate în plâns, în timp ce mirosea o bucată de săpun Nabulsi la băcănie, mi-am dat seama că îi era dor de casă.

Mi-am iubit mama și am locuit cu ea douăzeci și doi de ani, însă acum mi se pare că am văzut-o neclar sau parțial. Îmi doresc să fi ascultat cu mai multă atenție. Îmi doresc să-mi fi lăsat ceva; o scrisoare, poate, scrisă într-o noapte liniștită, când eu eram în oraș, iar ea era singură. O scrisoare pe care s-o citesc când voi fi bătrână și când voi putea înțelege mai bine.

Abia mai târziu, mult mai târziu, când am simțit nevoia de-a mă întoarce și am început să tânjesc după salonul mare și răcoros al casei noastre din Tawasi, după mirosul câmpurilor și după noaptea neagră și înstelată de la țară, înainte ca marele baraj să aducă electricitatea în toate satele – să tânjesc după Cairo, după podul Abu el-'Ela, după praveștiștea fructelor stivuite în piramide înalte și simetrice în fața băcăniilor și după pungă de hârtie maro îndoită în care duceai fructele acasă, când am început să tânjesc până și după vânturile *khamaseen*¹ care te fac să-ți acoperi fața ca să te aperi de praf și să te grăbești spre casă cu capul plecat –, abia atunci am înțeles cât de mult poate pune stăpânire pe tine dorul de un anumit loc, încât nu poți face altceva decât să te întorci, așa cum am și făcut, să te întorci și să răcolești întreg orașul, punând cap la cap fărâme din locul pe care-l știai odinioară. Însă ce faci dacă nu te mai poți întoarce niciodată?

Mama a murit. A murit chiar după ce am terminat facultatea. Și am plecat în străinătate.

Iar apoi m-am întors să pun cap la cap ce mai puteam din Cairoul în care copilărisem. O șosea suspendată trece pe deasupra podului Abu el-'Ela, scoțându-l din circulație. Se gândesc chiar să-l vândă la fier vechi. Negustorii stivuiesc încă fructele în grămezi înalte, însă în general ți le dau împachetate într-o pungă albastră de plastic subțire și nu adaugă un fruct în plus „peste ce-ai cumpărat“. Dar magazinul de pește sărat e încă acolo, bătrânul bananier din Zamalek rezistă încă, deși e atât de împresurat de beton, încât nu văd unde ar putea prinde rădăcini viitorii săi lujeri. Am vândut casa din Hilmiyya cu mulți ani înainte și pe locul ei s-a ridicat o mare parcare din beton.

I-am spus lui Isabel:

— Atunci vino cu mine, hai să vedem dacă mai putem să-ți găsim câteva fărâme din Cairoul meu.

După-amiază am mers la Mu'allaqah. L-am ascultat pe un ghid care le povestea copiilor despre arca lui Noe și

1. Vânturi care bat în martie și aduc nisipul din deșert în orașe. (în arabă, în orig.)

despre familia lui. Coloanele care susțin amvonul, a zis, îi reprezintă pe apostoli. Sunt perechi pentru că Hristos i-a trimis în lume să predice Cuvântul câte doi. Iar stâlpul negru din mijloc simbolizează faptul că Cuvântul a ajuns să mântuie și albi, și negri. Iuda Iscarioteanul a deschis calea către corectitudinea politică. Am stat în stranele liniștite, ne-am plimbat prin capele și am încercat, încă o dată, să facem ochii Fecioarei să ne urmărească. Isabel s-a oprit la cristelniță.

— Uite, a zis.

M-am uitat unde mi-a arătat : un șir de linii în formă de valuri.

— Apă, am spus.

— Hieroglifa pentru apă, a zis.

Ne-am uitat una la alta pline de încântare : alt strat.

La căderea serii ne-am plimbat pe Shari' al-Mu'izz ; am mâncat sendvișuri cu miere și smântână groasă de la taraba de lângă moscheea sultanului Qalawun. Am stat în buticul giuvaiergiului și l-am urmărit reparând și finisând o pereche de cercei care stătuseră în cutia de pe măsuța mea de toaletă doi ani. Am traversat Shari' al-Azhar și ne-am afundat în Ghuriyya și chiar mai departe, în Khiyamiyya, am cumpărat o tapiserie mică, verde cu albastru, și am fost servite cu ceai. Ne-am plimbat pe Shari' Muhammad 'Ali și ne-am uitat în vitrinele magazinelor, la lăutele și tamburinele cu incrustații de sîdef și am urmărit sunetele tobelor și strigătele de bucurie până am dat peste o nuntă și am bătut din palme, am cântat și am mâncat laolaltă cu ceilalți, ne-am fotografiat, iar cerceii au devenit un cadou potrivit pentru mireasă, care trebuie să fie chiar acum în pat cu proaspătul ei soț.

Se spune că asta e cea mai călduroasă lună a anului, însă arșița nu m-a deranjat niciodată. Stau întinsă în pat și ventilatorul din tavan zumzăie leneș deasupra capului meu, iar când cearșaful de sub mine se încălzește prea tare, îmi place să întind un picior și să simt o bucată nouă și răcoasă sub piele. Când vor veni copiii – vreau să spun, când vor veni băieții sau măcar unul din ei –, am putea merge la Marea Roșie. Zilele vor fi fierbinți, dar nopțile vor fi minunate. Am putea chiar merge la Tawasi pentru câteva zile și

de acolo cu mașina până pe țărmlu opus. Am făcut asta o dată, împreună cu tatăl lor, acum mult, mult timp. Un timp atât de fericit încât mai târziu, în anii mei spartani, am ajuns să-l privesc aproape cu dezgust, de parcă dulceața sa era excesivă.

Nu am dormit bine, iar în dimineața asta m-am trezit la unsprezece și m-am îndreptat spre living, spre o zi care mi se părea plină de apatie. Am ridicat obloanele și m-am așezat pe brațul canapelei, urmărind particulele minuscule de praf suspendate în fiecare fâșie de lumină ce se strecura printre storuri.

Era aproape după-amiază când m-am întors la masa mea și am deschis din nou jurnalul bunicii mele și pe cel al Annei și, chiar când am așezat pisica de bronz a fiului meu pe colțul paginii, interfonul a început să sune și vocea Tahiyei m-a prevenit că 'Am Abu el-Ma'ati era deja aici și m-a întrebat dacă îl putea conduce sus.

Și iată acea siluetă familiară în „cea mai bună“ *galabiyya*¹ din lână albastru închis și cu eșarfa lui gri în ciuda arșiței din iulie. 'Imma² albă e înfășurată bine în jurul scufiei strâmte din fetru maro, iar ochii – o moștenire de la un senior turc din trecut – îi sunt la fel de uluitor de albaștri și de strălucitori ca-ntotdeauna. Stă în picioare, sprijinindu-se în bastonul lui vechi și gros, puțin gârbovit, dar încă înalt și viguros. Te-ai aștepta să deschidă gura și să rostească profetii. Când îi strâng mâna, parcă apuc o scoarță de copac. În urma lui, Tahiyya scoate unul câte unul din lift coșurile acoperite.

Luăm loc în living și Tahiyya se duce să facă ceai, strecurându-se cu grație printre coșurile așezate pe podeaua bucătăriei.

— Cairo e plin de lumină, zic.

Iar el răspunde ducându-și mâna la inimă.

— E luminat de oamenii lui, *ya Sett Hanım*.

Rămânem tăcuți o vreme, cu ochii ațintiți în podea.

— Un pas prețios, 'Am Abu el-Ma'ati, zic.

-
1. Haină lungă și largă, purtată de țărani din Egipt și de oamenii care respectă tradițiile. (în arabă, în orig.)
 2. Turban. (în arabă, în orig.)

— Domnul să-ți îndrepte pașii spre avuții și mai de preț, *ya Sett Hanim*, răspunde.

'Am Abu el-Ma'ati îmbătrânește. Odată cu trecerea fiecărui an, rețeaua de riduri de pe fața sa oacheșă devine o gravură tot mai amănunțită a vremurilor cărora le-a supraviețuit. Desigur, nu-i știu vârsta, însă a fost prin preajmă dintotdeauna. Tatăl lui era administratorul fermei tatălui meu, iar când mama și cu mine ne-am mutat la Cairo, 'Am Abu el-Ma'ati venea să ne vadă de patru ori pe an. Ne aducea vești, registrele cu socoteli și partea noastră de alimente proaspete: coșuri cu ouă de găină, unt și struguri, mango, curmale, fructele care se coceau în anotimpul respectiv. Și pâine de țară abia scoasă din cuptor. Și când, din timp în timp, mergeam la Minya, venea la gară, așteptându-ne cu umbrela de soare să ne adăpostim în trăsura mică, și ne ducea la Tawasi.

La o lună după ce m-am întors de tot, se afla la ușa mea, iar în jurul lui erau așezate coșurile, arătând întocmai ca acum douăzeci de ani: fiecare plin vârf cu mâncare și acoperit cu un șervet mare și alb, cu dungi albastre la capetele prinse bine pe margini. Când l-am întrebat de unde știuse că mă întorsesem, a zâmbit și a spus :

— Lumea e mică, *ya Sett Hanim*.

Tahiyya aduce ceaiul și o conving să se așeze lângă noi. Satul nostru nu e și al ei, însă la urma urmei tot sat e și când primește vești de acolo se simte fericită.

— Ce mai e nou, 'Am Abu el-Ma'ati? îl întreb.

— Toate sunt bune, Domnul fie lăudat.

— Și familia ce-ți mai face? Toți sunt bine, cu voia lui Dumnezeu?

'Am Abu el-Ma'ati are două fiice și trei fii. A avut patru, însă unul a fost ucis în războiul din '67. Unul din fii era fermier în Irak, dar după Războiul din Golf s-a întors acasă fără nimic, în afară de viața sa – și ea destul de prețioasă. Altul lucrează în Bahrain, cel mai în vârstă e „pe mare“ cu un vas comercial. Văduva, soțiile și copiii mai mici locuiesc cu toții în satul nostru. Cele două fiice ale sale se măritaseră chiar în orașul Minya, însă una a rămas văduvă și s-a întors la Tawasi. Lucrează la clinică.

— Domnul fie lăudat, spune.

Puțin câte puțin, aflu veștile: cine s-a născut, cine a murit, cine a sosit, cine a plecat, cine cu cine s-a certat, cine s-a căsătorit.

După ce-și termină ceaiul și pune paharul jos, zice:

— De ce nu vii la noi pentru un timp, *ya Sett Hanim*?

— Aș vrea, încep și apoi întreb: S-a întâmplat ceva?

— Nu, zice.

Tăcem.

— Doar că ar fi câteva mărunțișuri – ar fi bine dacă ai veni, zice.

— Ce fel de mărunțișuri? îl întreb.

— Păi... Își scoate batista, tușește ușor în ea, o împătorește și o pune la loc. Sunt câteva probleme.

— Ce fel de probleme?

— Școala, zice, au închis-o.

Mustafa Bei al-Ghamrawi, străbunicul meu, era un adept convins al educației. În 1906 fusese primul care donase bani pentru noua Universitate Națională și, împreună cu nepotul lui, Sharif Pașa al-Baroudi, înființase o mică școală într-un sat de pe pământul familiei și îi dăduse spre administrare venitul obținut din zece *faddan*¹. Fiul lui, bunicul meu, Husni al-Ghamrawi, a adăugat o clasă pentru adulți, ca să-i învețe pe felahi să scrie și să citească. Tatăl meu, Ahmad al-Ghamrawi, a adăugat la rândul lui o mică clinică elementară unde lucrau o soră și o moașă – și acum fiica lui 'Am Abu el-Ma'ati. Când Abd el-Nasser a construit o școală primară în sat, școala noastră ținea ore de alfabetizare pentru adulți. Iar în '79 au fost adăugate ore în plus pentru copii, pentru a încerca să compenseze nivelul scăzut al educației pe care o primeau.

— Au închis-o? Cine a închis-o? am întrebat.

Școala funcționează de nouăzeci de ani, deși a trecut prin momente grele. În '63, odată cu reforma agrară a lui Nasser, tatăl meu, deși întristat de pierderea majorității pământurilor sale, a văzut în asta un lucru inevitabil din punct de

1. Măsură pentru suprafață, utilizată în agricultură în Egipt. Echivalentă cu aproximativ un acru. (în arabă, în orig.)

vedere istoric. Mama s-a infuriat : „Ce-o să mai pierdem ? O să ne alunge și din țara asta ?“ „E ceva cu totul diferit“, a zis tata, „pământul e împărțit felahilor care au trăit pe el toată viața – nu străinilor. Și, în afară de asta“, a adăugat, „ce ne-a rămas va fi de-ajuns pentru copiii și nepoții noștri. Ce altceva ne mai trebuie ?“ Eram copil și nu pricepeam cu-adevărat ce se întâmpla. Dar am înțeles două lucruri : că aveam să răspundem întotdeauna de funcționarea școlii și a clinicii și că pământul care ne rămânea îl dețineam în parteneriat cu felahii care îl lucrau. Nu avea să fie vorba de o luare în arendă. Ne revenea o parte din recolta strânsă de pe fiecare proprietate și plăteam partea noastră din banii necesari pentru cumpărarea îngrășămintelor și modernizarea sistemelor de irigații.

— Guvernul, răspunde 'Am Abu el-Ma'ati.

— Dar de ce ? De ce am avea probleme cu guvernul ?

Nu suntem o școală oficială, avem doar două cursuri suplimentare care să îi ajute pe copii la lecții și un curs de alfabetizare pentru femei. Toate cursurile se țin seara, după terminarea zilei de lucru. Iar profesorii sunt de fapt voluntari și primesc o sumă mică pentru munca lor.

— Acum sunt probleme peste tot, *ya Sett Hanim*, probleme între oameni și între popor și guvern. A scris și la ziar : lupte armate, incendierea culturilor de trestie-de-zahăr...

— Trestiei-de-zahăr i s-a dat foc pentru că se ascundeau teroriștii în ea.

— Le zic teroriști...

— Păi, ce sunt atunci ?

— Sunt copiii noștri, *ya Sett Hanim*. Tineri decăzuți și ușor de condus pe căi greșite.

— *Ya 'Am Abu el-Ma'ati*, fiica dumatăle e văduvă din cauza lor...

— Viețile noastre sunt în mâinile Domnului. A fost o luptă, *ya Sett Hanim*, cine știe cine pe cine a omorât ?

— Oricum. Ce legătură are asta cu școala ?

— Au zis că profesorii, voluntarii, erau teroriști și că otrăveau mințile copiilor.

— Și cursul pentru femei ?

— Și el.

— Și clinica ?

— Totul.

— *La hawl illah*¹.

Mă ridic. Nu sunt sigură ce-ar trebui să fac, așa că mă ridic. Mă îndrept spre balcon și îmi fac de lucru deschizând ușile de sticlă pentru a lăsa să intre aerul după-amiezii. A trecut ceva timp de când am fost pusă în fața unei probleme din viața reală. Mă întorc și mă așez.

— Tu ce crezi, 'Am Abu el-Ma'ati? Îi învățau pe copii lucruri greșite?

Își întinde brațele.

— Nu-i învață nimic din ce n-ar învăța și la școlile de stat din oraș. Știi că sunt doar niște cursuri ajutătoare, *ya Sett Hanim*. Copiii se duc acolo după apusul soarelui, își fac lecțiile și învață.

— Copiii nu pot învăța acasă, se amestecă Tahiyya. Acolo e zgomot și mai sunt și cei mici...

— Se strânge prea mult cureaua cu oamenii. Mâna guvernului e grea. Iar acum, fără îndoială, vor fi și mai multe probleme.

— Ce fel de probleme? întreb.

— Din cauza noilor legi.

— Legile agrare?

— Firește.

Un nou pachet de legi va intra în vigoare în septembrie. Acesta pune capăt înghețării arenzilor pe terenuri impuse în '60 și permite proprietarilor de terenuri să pretindă chirie în funcție de valoarea reală a terenului.

— Dar ce legătură are asta cu noi? Oamenii știu că nu voi pune pe nimeni să se mute de pe pământul meu. Iar chiria nu va crește, fiindcă nu percepem nici o chirie. Totul va rămâne la fel.

1. Formă prescurtată a expresiei *la hawla wala quwwata illa b-Allah*, care înseamnă aproximativ „Nu am nici o putere, numai Dumnezeu ne mai poate ajuta“. E folosită atunci când lucrurile depășesc capacitatea ta de a ajuta pe cineva. E aproximativ echivalentă cu „Mă eliberez de orice responsabilitate în această chestiune“. E o expresie de tristețe neputincioasă folosită atunci când cineva vede că lucrurile îi scapă de sub control. E, de asemenea, o expresie de exasperare atunci când un adversar refuză să privească lucrurile rațional. (în arabă, în orig.)

— Să-ți scoată Domnul numai bine în cale, zice Tahiyya.

— Spun că profesorii îi instigă pe copii. Zicându-le că legea e rea și că pământul aparține celor care îl muncesc. Și se duce vorba ; nu rămâne în ținutul nostru. Și știi că regiunile rurale sunt în fierbere...

— Profesoriiăștia sunt islamiști sau comuniști ?

— Vorbesc despre dreptate...

— Dar oamenii știu de legile astea de ceva vreme. Guvernul i-a anunțat acum doi ani. Așteaptă până în ultimul moment...

— *Ya Sett Hanim*, felahul își lucrează pământul și guvernul vorbește în Cairo. Dacă ține seama de fiecare cuvânt pe care îl spune guvernul, înnebunește. Majoritatea sunt vorbenați, nu duc la nimic. Și chiar dacă ar crede că se va da o astfel de lege – ce să facă ? Ce poate face ?

— Să-și ia copiii în cârcă și să-și lase pământul ? întrebă Tahiyya. Unde să se ducă ? Și așa pământul nu e destul pentru toți felahii. Vezi că fiecare e aruncat undeva departe : unul în Cairo, altul în Kuweit, altul în Libia...

— De aceea guvernul le spune oamenilor să practice planificarea familială, zic aruncându-i o privire.

— *Yakhti, ya Daktora*, îmi replică ea clătinând din cap, cei care planifică au tot atâtea neazuri ca și cei care n-o fac. Lumea nu iartă pe nimeni.

— 'Am Abu el-Ma'ati, zic, mai sunt și alte probleme în sat în afară de cele legate de școală ? Legate de reforma agrară ?

— Nu, *ya Sett Hanim*. Toată lumea știe că ești o doamnă milostivă și că păstrezi amintirea strămoșilor dumitale. Dar ar fi bine să vii la noi o vreme.

— Dar ce pot eu să fac în privința școlii ?

— Vino și vezi. Vorbește cu oamenii. Vorbește cu profesorii și judecă singură. Și când te întorci, poți să vorbești cu guvernul.

— Eu, *ya 'Am Abu el-Ma'ati*, eu să vorbesc cu guvernul ?

— Și de ce nu ? De ce să nu vorbești cu ei ? Stai la Cairo și toată lumea știe cine a fost tatăl dumitale – fie binecuvântat. Tatăl dumitale a fost pașă – chiar dacă au desființat titlurile, toată lumea știa că era pașă și că era un om înțeleghător.

— *Ya 'Am Abu el-Ma'ati*. Nu știu pe nimeni din guvern.

Mă și văd apucându-mă să caut „guvernul“. N-aș ști de unde să încep. E o clădire ministerială în Shari' el-Sheikh

Rihan. Mă văd ducându-mă acolo și îmi amintesc brusc de Mansur. Mansur era prietenul meu și era îngrijitor de parcare pe Shari' el-Sheikh Rihan, între Universitatea Americană și ministere. Ani de zile am mers la Universitatea Americană să asist la concerte, să văd filme, să împrumut cărți de la bibliotecă, să mă întâlnesc cu prietenii. Traversând intersecția cu Shari' el-Qasr el-'Ayni, scrutam strada din față și el își făcea apariția, scund și îndesat, tot mai îndesat pe măsură ce treceau anii. Era acolo, cu brațul ridicat, cu fesul lui din lână colorată pe cap.

— Las-o. Las-o, spunea. Nu-ți face griji.

— Ce mai faci, *ya Mansur*?

— Ce mai faci, *ya Sett Hanim*?

Cheile treceau dintr-o mână într-alta. Și mai târziu, când ieșeam, era din nou acolo, cu cheile mele și câteva cuvinte politicoase, arătându-mi unde parcase mașina. Mansur era faimos. Căpătase două ajutoare; însă el ținea întotdeauna cheile. El se afla întotdeauna acolo, până într-o zi când bomba pe care cei din Jama'at o pregătiseră pentru el-Alfi, ministrul de Interne pe care îl urau, l-a găsit în schimb pe Mansur. Iar acum tot ce mai rămăsese din el era o pată maro-deschis pe peretele universității. O pată care nu se ducea.

— Nu știi pe nimeni în guvern, zic iar.

— Dacă dumneata nu poți vorbi cu guvernul, atunci cine să poată? mă întreabă 'Am Abu el-Ma'ati. Eu?

— Te-ai pricepe mai bine decât mine...

— S-a făcut. Mergem de mână. Mergem la ei împreună.

Pe față îi înflorește un zâmbet larg și senin și observ spațiile goale dintre dinții mari.

— Să te lumineze Dumnezeu, strigă Tahiyya. Pe barba Profetului, o să-l conving pe Madani să vină cu voi. Să vă susțină.

Dacă ar fi dus mâna la gură și ar fi cântat o *zaghruda*¹, ar fi arătat ca o scenă din *El-Ard*².

1. Strigăt de bucurie ce sărbătorește un eveniment fericit. Scos doar de femei. (în arabă, în orig.)

2. *El-Ard* („Pământul“) – un film clasic al cinematografului egiptean, produs în 1970 de Yusuf Chahine. Se bazează pe romanul 'Abd

După ce pleacă 'Am Abu el-Ma'ati, Tahiyya și cu mine ne așezăm pe podea, printre coșuri, împărțind mâncarea: o parte pentru familia ei, alta pentru mine, alta pentru bărbații care mânuiesc fiarele grele de călcat în aburul din călcătoria de peste drum, alta pentru polițiștii – de fapt niște puști – care stau toată noaptea sprijiniți în puști în umbra băncii din colț...

— Destul, destul, ai de gând s-o dai pe toată? protestează.

— N-aș termina-o nici într-un an, *ya Tahiyya*, zic. Era o vreme când găteam pentru patru persoane, adesea chiar mai multe. Era o vreme când mă enervam și deveneam arțăgoasă și ziceam „Nu suport faptul că trebuie să mă gândesc la cină în fiecare seară“. Era o vreme când visam la toate lucrurile pe care le-aș fi putut face, toate viețile pe care le-aș fi putut duce dacă n-aș fi fost legată de mâini și de picioare, hărțuită, împresurată. Și era o vreme – mă bucur să spun asta – când strânsoarea unor brațe micuțe în jurul gâtului și atingerea unei fețe fine de a mea îmi poteleau nervii și mă făceau să fiu recunoscătoare și bucuroasă pe moment.

— Măine tinerii Bei vor veni în vizită și vor umple din nou casa, zice Tahiyya citindu-mi gândurile.

— *Inshallah*¹, spun.

— Știi, ar trebui să-i însori pe-aici, îmi propune. Să te bucuri de ei și să stea lângă tine.

— Nimeni nu mai însoară pe nimeni acum, îi răspund.

— Adevărat, zice. Fiecare face cum îl taie capul.

— De ce nu vii cu mine la Minya? o întreb când terminăm. Să respiri aerul de țară.

— Și copiii cui îi las?

— Adu-i și pe ei.

— Și să-l lăsăm pe Madani singur?

— Nu poate să vină și el?

al-Rahman al-Sharqawi și îi arată pe țărani asociindu-se cu un lider religios și un avocat patriot de la oraș pentru a pune în discuție legile nedrepte privind irigațiile. (în arabă, în orig.)

1. Să dea Domnul. (în arabă, în orig.)

— Și imobilul? Îl lăsăm fără portar? O să-l concedieze.

— În orice caz, știi că sunteți cu toții bine-veniți.

— Să-ți dea Dumnezeu zile multe, *ya Daktora*. Poate altă dată.

Isabel, mi-am zis. Pleacă în august. Dar dacă mă duc acolo repede – cum ar trebui –, poate i-ar plăcea să vină cu mine. Să vadă cum e la țară. Să vadă ce-a mai rămas din vechea casă. Mă imaginez deschizând încăperile întunecate, spălând părul din colțul apropiat al grădinii, dormind în vechiul pat al mamei. Mă imaginez mergând pe cărarea veche și familiară ce trece prin livada noastră spre câmpurile deschise și spre sat. Ar fi vreo problemă dacă aș aduce o americană acolo? Nu, e discretă și inteligentă. Și cine aș spune că e? Dacă le spun că e doar o prietenă, oamenii vor deveni bănuitori și vor tăcea mâlc. Dar dacă face parte din familie – putem spune că e logodnica fratelui meu. Asta o s-o amuze. Sar în picioare și mă îndrept spre telefon.

„Să fii întâmpinat cu bunăvoință la venire și iubit
la plecare.“

Veche rugăciune egipteană

Egipt, 6 iulie 1997

— Așadar, i-am spus lui Isabel când am luat-o pe șoseaua ce ducea spre Egiptul de Sus, acolo stăteau; pe 12 martie 1901, dormind pe două divane așezate față în față pe laturile opuse ale salonului din *haramlek*, în marea casă a familiei Baroudi; aceste două femei care aveau să devină bunicii noastre.

— Ți place să spui povești, a zis Isabel.

— Da, am răspuns, cred că da. Îmi place să pun lucrurile cap la cap.

— Fratele tău sigur te cunoaște foarte bine, a zis trăgând în jos parasolarul și aruncând o privire în oglinda mică de pe el ca să-și aranjeze baticul de pe cap.

— Da, cred că da.

Și fratelui meu îi place să pună lucrurile cap la cap, în felul lui. Când mi-a dat telefon din State m-a întrebat:

— Ți-a plăcut cadoul meu?

— E minunat, i-am răspuns. L-ai studiat?

— Foarte puțin. Destul. M-am gândit că ai putea fi interesată.

— O, sunt total absorbită. Cât de bine l-ai studiat?

— Nu cine știe ce.

— Dar destul?

— Destul pentru ce?

— Destul ca să știi despre Isabel.

— Verișoara noastră de mult pierdută. Da, mi-am dat seama.

— Dar nu i-ai spus?

— Ce puteam să fac? Să scot capul din cutie și să anunț: „Iată și niște hârtii ale bunicii mele“? Fii serioasă...

— Ascultă, zic, te-ai uitat la obiecte, la lucruri?

- Nu, nu, am aruncat doar o privire peste hârtii...
- Ei bine, înăuntru e un fel de tapiserie, o fâșie lungă de pânză țesută, și cred că se potrivește cu aceea atârnată în biroul tău.
- Ce e atârnat în biroul meu?
- O țesătură. O tapiserie. Faraonică...
- A, da, da. Știu la ce te referi. Nu, serios? Vrei să spui că sunt pereche?
- Cred că da. Totuși nu sunt sigură. Poți s-o aduci pe-ata data viitoare când vii?
- Dar e o chestie imensă...
- Ei, hai. Poți s-o faci sul. Vreau să le văd pe amândouă împreună.
- Dar e înrămată...
- Scoate-o din ramă. Îl ai pe tipul ăla îndemânatic... cum îl cheamă...
- Aș prefera să-ți plătesc ție biletul și să vii la New York.
- Nu pot. Cufărul ăsta a pus stăpânire pe mine. Locuiesc practic în el. Când citesc jurnalele am senzația că sunt acolo, cu o sută de ani în urmă. Refac întregul tablou, știu tot ce s-a întâmplat și nu a fost scris nicăieri...
- Minunat. *Yalla*¹. Lasă-ți imaginația să zboare împreună cu tine.

Bunica primise un mesaj, simțise pericolul care-l păștea pe soțul ei din cauza evenimentelor din acea zi, își aruncase *habara* pe umeri, se suise în trăsură și se dusesese la casa mamei sale, lăsându-și copilul în urmă – cu o armată de dădace și servitoare, îmi închipui. Însemnarea ei e nedată și cred că a scris întreaga poveste mai târziu, ca o dare de seamă sau o mărturie. Nu și Anna, care scria în jurnalul ei la sfârșitul fiecărei zile, uneori chiar și în mijlocul ei.

13 martie

M-am trezit din ceea ce trebuie să fi fost un somn adânc și liniștit și primul gând care mi-a trecut prin minte la

1. Grăbește-te. (în arabă, în orig.)

trezire a fost că alunecasem într-unul din acele tablouri a căror contemplare îmi oferise clipe atât de rare de seninătate în timpul bolii dragului meu Edward. Deasupra se afla parmalâcul cu ornamente complicate și, dincolo de el, un cer albastru deschis cât se poate de binevoitor. M-am întins și am descoperit că eram învelită cu un șal mare de lână, de un gri discret, pe care erau presărați, într-o broderie delicată, o mie de boboci mici și roz de trandafir. O clipă mai târziu, situația mea și faptul că eram prizonieră mi-au năvălit din nou în minte, scoțându-mă din apatie; m-am ridicat în capul oaselor cu intenția – cred – de-a încerca ușa camerei ca să văd dacă era încuiată. Inșă, când m-am ridicat, perspectiva mea schimbată m-a aruncat din nou în lumea acelor tablouri îndrăgite, fiindcă în partea cealaltă a încăperii, pe un divan asemănător cu al meu, era întinsă o femeie adormită. Nu fusese acolo noaptea trecută, de asta eram sigură, fiindcă cercetasem întreaga încăpere cu lampa în mână și mă asiguraseram că eram singură. Probabil că intrase în timp ce dormeam. Mă întrebam cine era și dacă era proprietara acestei case în care mă aflam. Era egipteancă și doamnă – prima pe care o vedeam fără mantie neagră și vâl. Își trăsesese o cuvertură de mătase neagră până la talie, cămașa de deasupra era de un alb absolut imaculat, părul ei se lua la întrecere cu cuvertura de mătase, fiindcă era de un negru la fel de intens și de lucios. Pielea îi era de culoarea castanelor ușor rumenite, era întinsă pe pernele de un albastru și verde-smarald intens, și întregul tablou era încadrat din nou de grilajul unei mashrabiyya¹. Că avea o legătură cu tinerii care mă aduseseră aici, de asta simțeam că puteam fi sigură. Dar care? Ce legătură avea cu răpirea mea? Fusesem răpită ca bărbat și citisem în povestirile orientale că se întâmplase ca o hurie sau o prințesă să ordone răpirea unui tânăr de care se îndrăgostise. Pusese să fie adus în castelul ei de dincolo de Munții Lunii și acolo îi oferise mâna ei. Și dacă acesta își dădea jos masca și ieșea la iveală că era femeie? Ei bine,

1. Paravan de lemn decorativ, ce protejează intimitatea balcoanelor în casele tradiționale. (în arabă, în orig.)

ar cădea râzând una în brațele alteia și ar deveni surori de cruce de atunci înainte.

Bandajele mi se încurcaseră în păr și eram convinsă că ofeream o priveliște jalnică. Mi-am eliberat pletele și le-am pieptănat cu degetele. Am hotărât că – oricine-ar fi fost această hurie – ea mă învelise pesemne în vreme ce dormeam, iar sentimentul pe care-l avusesem noaptea trecută, că eram pe mâini bune în această casă, mi-a încolțit din nou în inimă și de data asta nu mai părea atât de nebunesc.

AM DESCHIS OCHII și am descoperit-o uitându-se la mine. O europeancă frumoasă, cu părul revărsându-i-se pe umeri în valuri aurii; bandajele cu care fusese prins noaptea trecută zăceau într-o grămadă dezordonată pe podea. Cămașa albă era desfăcută la gât și stătea cu brațele încrucișate în poală, pe pantalonii maro de călărie, cu picioarele bine proptite în podea, încălțate cu cizmele grele de călărie. M-am întors pe o parte, ca să mă așez mai comod, am zâmbit văzându-i chipul serios și i-am urat bună dimineața în arabă. În loc să-mi răspundă, a repetat urarea mea și, când am întrebat-o dacă vorbea araba, a clătinat din cap, zâmbind ușor a scuză. Am arătat spre mine, am spus „engleză” și am clătinat la rândul meu din cap. Ne-am uitat una la alta, apoi am spus „Vorbiți franceza?” și chipul ei s-a luminat într-un zâmbet larg de ușurare.

— Da, da, a spus cu însuflețire. Și dumneavoastră, doamnă?

Și-a înclinat ușor capul într-o parte, așteptându-mi răspunsul.

— Am locuit o vreme la Paris împreună cu soțul meu.

— A, e un adevărat noroc, a exclamat împreună-și mâinile – și astfel ne-am apucat, în situația ciudată în care ne aflam, să încropim o conversație și să țesem începuturile prieteniei noastre.

I-am explicat împrejurările răpirii sale și mi-am cerut iertare pentru situație cu multă însuflețire. I-am spus că mi-aș fi dorit s-o pot elibera chiar în clipa aceea, dar că cei doi tineri nechibzuiți care se plimbau de colo-colo pe-afară – răpitorii ei – erau total împotrivă, că eram incredințată că acum motivul principal era frica și că-i trimiseseam vorbă acasă fratelui meu să vină încoace cât

de repede putea. Am asigurat-o că la sosirea lui această situație va lua sfârșit și i-am promis că nu li se va face nici un rău nici ei, nici servitorului ei.

Ce mi se pare important de consemnat aici e că pe chipul ei nu s-a ivit nici o clipă vreo urmă de teamă. De fapt, am fost surprinsă că redobândirea libertății nu părea a fi o prioritate pentru ea. Înfățișarea și purtările îi erau extrem de firești și părea atât de interesată de răpirea ei – de evenimentele care au dus la aceasta, de casa în care se afla, de părerile mele despre întreaga întâmplare –, că m-am trezit uitând aproape că era o străină. Și încă ce străină: Armata Britanică de Ocupație se afla pe străzi și în cazarmile de la Qasr el-Nil, iar lordul lua micul dejun la Qasr el-Dubara. Din cauza lor unchiul meu fusese surghiunit și tatăl meu silit să se retragă în sanctuarul lui în ultimii optsprezece ani, iar acum soțul meu era la închisoare. Și iată-mă stând aici împreună cu una din femeile lor, îmbrăcată în haine de bărbat, răpită în timpul nopții de prietenii soțului meu și închisă în casa tatălui meu – stând în camera de primire a mamei mele și căutând o cale de apropiere, de parcă ignoranța noastră, a uneia despre cealaltă, ar fi fost singurul lucru din lume care stătea între noi și prietenie.

În timpul acestei prime întâlniri, ea a fost cea mai curioasă dintre noi două, punând mai multe întrebări, așa că era ușor să vorbești cu ea; mintea îi mergea repede, era mereu dispusă să-și arate simpatia. I-am spus poveștile familiei noastre, iar ea a cerut amănunte și am simțit că din fiecare țesea în minte un tablou și până când am auzit, chiar după asfințit, zgomotul roților unei trăsurii și agitația generală care indica sosirea fratelui meu, aflasem la rândul meu despre moartea timpurie a mamei ei, viața tristă a tatălui ei, căsnicia ei și împrejurările în care a ajuns văduvă și despre marele respect pe care îl avea pentru sir Charles, tatăl soțului ei mort, Domnul să-l aibă-n pază. Am aflat despre atracția pe care o simțea pentru Egipt și mi-am format o idee despre viața pe care o dusesese de când venise aici. Felul ei de-a vorbi era simplu și sincer, iar când se întorcea spre fereastră, ochii ei, care păreau ciudat de întunecați pentru părul acela auriu, îți tăiau răsufierea cu violetul lor intens.

Am dat peste – nu, am fost răpită și adusă într-o casă pe care n-o cunoșteam – o întâmplare pe care n-am înțeles-o. Totuși, chiar în acest moment, frumoasa ocupantă a divanului opus s-a trezit și mi-a urat zâmbind bună dimineța în limba ei natală. Curând, după un adevărat spectacol de pantomimă, a ieșit la iveală că vorbea franceza la fel de bine ca mine și, odată stabilit acest lucru, s-a străduit să mă liniștească, vizibil ușurată că nu m-am apucat să leșin sau să țip, dar la drept vorbind nu am simțit nevoia să recurg la asemenea stratageme – care oricum nu-mi stau în fire. Fiindcă mi se părea atât de ciudat că mă aflam pur și simplu acolo – într-unul din tablourile mele îndrăgite, parcă, sau într-una din Noapțile lui Edward Lane¹. Eram la fel de încântată de blânda mea temniceră pe cât aș fi fost de toate acestea : înfățișarea sa, politețea ceremonioasă a gesturilor sale, intonația melodioasă a vocii sale – aveam strania senzație că o mai văzusem undeva. Și părea atât de deplin inconștientă de farmecul ei ; și-a aranjat veșmintele de mătase cu atâta simplitate și și-a strecurat piciorul mic într-un pantof minunat, de brocart aurit, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume. A pus să i se-aducă micul dejun, alcătuit din smântână și miere, și m-a servit cu niște gesturi cuceritoare ; dar apoi povestea pe care mi-a spus-o nu era din Orientul medieval, ci din timpurile noastre. Numele ei e Layla al-Baroudi, e căsătorită de cinci ani cu vărul ei (fiul fratelui mamei ei), un tânăr avocat pe nume Husni al-Ghamrawi (se pare că aici soția nu ia numele soțului ei după căsătorie. Layla nu părea să înțeleagă necesitatea acestui lucru. „De ce să renunț la numele meu ?“ m-a întrebat. „Când mi se pare potrivit, sunt doamna Ghamrawi, dar Layla al-Baroudi sunt întotdeauna.“) și au un fiu de un an, Ahmad. Soțul ei a studiat dreptul la Paris timp de un an, iar ea l-a însoțit și s-a preocupat să învețe franceza. A încercat să-mi explice, în împrejurările în care ne aflam, cauza lor, însă eu puneam atât de multe întrebări, iar ea era o profesoară cu o conștiință atât de trează, încât ne-am pomenit cutreierând prin întreg secolul al XIX-lea, prin

1. Edward Lane (1801-1876) – orientalist, traducător și lexicograf britanic care a tradus în engleză *O mie și una de nopți*. (n. t.)

Turcia, Europa, Japonia și Suez și am înțeles că, în ciuda a tot ce știam deja despre această țară, erau multe lucruri pe care nu le cunoșteam și pe care probabil n-aveam să le aflăm niciodată.

Despre răpitorii mei am aflat că aparțineau unui grup de tineri radicali care voiau să se răzbune pentru arestarea soțului gazdei mele (în timpul unei demonstrații pașnice), luând ostatic un englez, și că ei nu-i plăceau metodele lor și era sigură că atât soțul, cât și fratele ei îi vor împărtăși părerea.

Cred că procesiunea care ne reținuse trăsura în drum spre palatul Abdin și pe care o luasem drept un fel de festivitate era de fapt demonstrația respectivă.

— EI AU UNUL DE-AL NOSTRU, noi avem una de-a lor.

Străbătând în grabă coridorul, am auzit vocea lui Ibrahim, cel mai tânăr dintre cei doi, prefăcându-se că nu-i păsa, prefăcându-se că-i era indiferent.

— Ei au arestat unul de-al nostru, noi am răpit una de-a lor.

Vocea fratelui meu era limpede și repezită. Stăteam după *mashrabiyya* privind în jos, spre holul de la intrare: era îmbrăcat în hainele oficiale ale consiliului și nu-și dăduse încă jos nici măcar *tarbush*-ul. Îmi cunoșteam bine fratele; era furios, dar încerca să fie rezonabil. Ibrahim a vorbit din nou:

— E vreo diferență? Oricum încercăm doar să obținem...

— E o mare diferență. Ei au acționat în cadrul legii, iar voi ați acționat în afara ei. Vreți să obțineți o judecată dreaptă pentru Husni Bei? Vreți să-i asigurați un proces legal corespunzător... încălcând legea?

— *Ya Basha*, legea îi favorizează pe englezi.

— Legea nu favorizează pe nimeni. Legea poate fi manipulată – sau ocolită –, dar dacă vrem ca englezii să respecte legea noastră, nu putem să o lăsăm dintr-odată deoparte și să spunem: De data asta vom acționa fără să ținem cont de ea.

— Ne-au ocupat pământurile cu forța și nu vor pleca decât cu forța...

De data asta fratele meu nu și-a mai ascuns furia. S-a întors cu totul spre bărbatul mai tânăr și a coborât vocea, care avea acum un ton nou și amenințător:

— Ai de gând să ții un discurs patriotic aici, în casa mea, *ya Ibrahim*? Ai uitat cu cine stai de vorbă? Și ce anume aperi? Dacă n-ai fost în stare nici măcar de o răpire? Vrei să răpești pe cineva, răpește un ofițer – sau cel puțin un soldat, nu o femeie care a venit să privească piramidele și să plece!

Ibrahim și celălalt tânăr care era cu el, cel pe care nu-l cunoșteam, priveau în pământ.

— Nu ne-am dat seama, a bolborosit tânărul.

— O greșală pe care trebuie s-o îndreptați. Acum.

— O s-o îndreptăm, *ya Basha*.

— Bine. Ce propuneți să facem?

Cei doi tineri au făcut un scurt schimb de priviri.

— Așteptăm părerea dumatăle, *ya Basha*, a spus cel mai tânăr.

— Părerea mea e că ar trebui să mergeți să vă predați – și s-o luați și pe ea cu voi. Înapoiati-o Agenției și predați-vă poliției.

Cei doi tineri s-au uitat din nou unul la altul.

— *Ya Basha*, ar fi o onoare să mori sau să fii surghiunit pentru cauza țării tale... a ezitat Ibrahim.

— Da? l-a îndemnat fratele meu.

— Dar să fii închis ani de zile pentru o faptă fără urmări, o faptă care nu a schimbat nimic – ce eroism e în asta?

Fratele meu s-a îndepărtat. S-a plimbat în sus și-n jos prin hol, cu șiragul de mătăni atârând din mâinile împreunate ușor la spate. S-a plimbat încolo și-ncoace prin cameră de două, trei, patru ori. Când s-a oprit și a vorbit din nou, vocea îi era mai blândă.

— Ce vreau eu să te fac să înțelegi, a spus, e că a răpi – sau a vătăma în vreun fel – oameni obișnuiți nu e niciodată un act de eroism. E ceva greșit. Și are repercusiuni. Nu asta e calea pe care vrem s-o urmăm. Contrabalansează tot ce am încercat să facem în ultimii optsprezece ani. Britanicii de-abia așteaptă să ne acuze de fanatism. Dacă le dăm motive, noi avem de pierdut.

— Istoria dumatăle e bine-cunoscută, *ya Basha*, au bolborosit Ibrahim și prietenul lui cu niște voci pline de respect.

— Și nu vreau s-o văd pusă în pericol. S-a înțeles? le-a spus fratele meu.

Am așteptat și, nu după multă vreme, Layla – cu ce ușurință prietenească îmi vine deja în minte acest nume – și-a făcut din nou apariția. S-a strecurat în cameră, a închis ușa în urma ei și s-a așezat din nou pe divanul din fața mea.

— Cred că fratele meu va veni în curând, mi-a zis.

Și în câteva clipe s-a auzit un tropăit, ca și când cineva s-ar fi îndepărtat în grabă de ușă. Niște pași hotărâți și apăsați s-au apropiat – și apoi s-au oprit. S-au auzit o tuse seacă și apoi un ciocănit.

Layla a deschis ușa și a spus ceva care se termina cu un cuvânt de bun venit pe care ajunsese să-l recunosc, Itfaddal, și după o nouă pauză el a intrat. S-a aplecat s-o sărute pe sora sa pe frunte și apoi, agățată de brațul lui, aceasta a spus în franceză :

— Anna, acesta e fratele meu, Sharif Pașa al-Baroudi. Abeih¹, și-o prezint pe lady Anna Winterbourne.

— Doamnă, a spus el întorcându-se spre mine cu o înclinare ușoară, vă implor, a spus într-o franceză perfectă, vă implor să acceptați scuzele mele sincere.

Și în acel moment am înțeles de unde venea sentimentul că o mai întâlnisem pe sora lui ; fiindcă al lui era chipul care-mi atrăsese atenția la balul lui Khedive și pe care cred că l-am zărit în treacăt la Costanzi doar cu câteva clipe înainte de-a fi copleșită de muzică. Mândru ca un diavol, mi-am zis...

— Domnule, nu e nevoie să vă cereți scuze, am răspuns, nu dumneavoastră, cu siguranță. În casa dumneavoastră am fost întâmpinată numai cu bunăvoință.

Sunt bucuroasă că am vorbit cu o pretinsă prezență de spirit, dar în realitate, deși ochii lui au zăbovit doar o clipă asupra mea, a fost destul ca să-mi dau seama de stranietatea înfățișării mele, de cămașa și pantalonii mei de călărie, scandaloase în sine și nu prea curate acum, după ce dormisem în ele și le purtasem vreme de două zile – părul meu desfăcut din bandaje, însă răvășit și nepieptănat. Mi-a trecut deodată prin minte că Emily ar fi profund jignită dacă ar fi martoră la această mică scenă, așa că

1. Titlu de respect acordat unui frate mai mare sau unei rude de sex masculin. (în turcă, în orig.)

mi-am așintit ochii în pământ și m-am bizuit pe acel instinct pe care-l observasem la gentlemanii orientali, bănuind că, după prima privire, nu se va mai uita la mine direct.

— *Sora mea mi-a spus întreaga poveste, a continuat. V-a explicat că nu ați fost încă dată dispărută ?*

Era o notă anume în vocea lui – dezaprobare ar fi prea mult spus, însă clar considera escapada mea o adevărată nebunie – că mă aruncasem singură în calea primejdiei, se părea, și într-un fel faptul că nu fusesem încă dată dispărută înrăutățea și mai mult lucrurile. Am avut senzația că ar fi preferat să fi fost dată dispărută. N-am spus nimic.

— *Nu știu care sunt dorințele dumneavoastră, a continuat, în ceea ce privește raportarea acestui incident autorităților. Dacă hotărâți să faceți asta, vă vom confirma, desigur, spusele și vă vom acorda tot sprijinul care ne stă în putere. Însă primul lucru care trebuie făcut este să vă ajutăm să vă întoarceți imediat la hotel. Și pentru a mă asigura că sunteți în siguranță, vă voi însoți eu însumi până acolo. Măine, poate veți dori să vă gândiți la cursul potrivit...*

— *Nu e nevoie de așa ceva, domnule, i-am spus.*

Am ridicat ochii și am surprins privirile uimite ale lui și ale Laylei. Cred că nu e obișnuit să fie întrerupt – sau contrazis.

— *Nu e nevoie, am repetat. Cât despre raportarea acestui incident, nu o doresc deloc, fiindcă înțeleg pe deplin situația și fiindcă nu mi s-a întâmplat nici un rău, ci dimpotrivă, mi s-a dat ocazia să o cunosc pe încântătoarea dumneavoastră soră. Iar acum, dacă sunteți bun să porunciți să ni se înșueze caii, Sabir și cu mine ne putem continua călătoria fără a mai fi nevoiți să profităm de bunătatea dumneavoastră.*

Ce cuvinte pline de curaj ! Atunci de ce, chiar în vreme ce le rosteam, am simțit un fior înghețat străbătându-mi inima și călătoria care mă aștepta mi se părea o întreprindere atât de dificilă ?

— *Cu siguranță nu se poate să vă treacă prin minte să o porniți călare prin deșert acum !*

Layla stătea lângă mine privind-mă serioasă.

— *Ba da, am spus, ba da.*

— Pot să mă așez ? a întrebat el, arătând spre divanul Laylei.

— Itfaddal, am răspuns și am fost răsplătită cu o ridicare ușoară a colțurilor gurii lui și cu un râs înăbușit din partea Laylei.

— Serios acum, Anna, a zis ea când stăteam una lângă alta în fața lui, după toate astea ?

— Nu mă pot întoarce acum, am spus, Emily, servitoarea mea, și domnul Barrington de la Agenție îmi cunosc amândoi intențiile. Unde voi spune că am fost – ce pot povesti despre ultimele două zile ?

— Oamenilor li se poate închide gura, a zis el. Iar servitoarei dumitale poți să-i spui că ți-ai pierdut curajul și te-ai hotărât să te întorci.

— Crede că am plecat împreună cu un grup.

— Nu are nici o importanță ce crede servitoarea, a spus el nerăbdător. Ce contează e siguranța dumitale.

— Aș fi fost destul de în siguranță dacă tinerii dumitale prieteni nu s-ar fi amestecat, am răspuns.

Până și eu am rămas surprinsă. Nu-mi amintesc să-i mai fi vorbit cuiva pe un ton atât de tăios... S-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de perne, și m-a măsurat din cap până-n picioare. Mi-am privit mâinile.

— Iar lui Sabir nu i se poate închide gura, am adăugat. Va fi chestionat în amănunt. Nu va ține.

— Pot să garantez tăcerea lui, a spus el calm.

— Nu. Și nimeni nu va crede că mi-am pierdut curajul. Nu-mi stă... în fire.

S-a lăsat o clipă de tăcere. S-a sprijinit de divan cu ochii la șiragul de mătânii care atârna nemișcat între degetele lui. Apoi a ridicat capul și m-a privit.

— Foarte bine, a zis, înțeleg. Veți merge la Sfânta Ecaterina. Dar nu în seara asta și nu singură.

Am aruncat o privire spre Layla, care se uita concentrată la fratele ei. Ar propune oare ca ea să mă însoțească ?

— Lady Anna are dreptate, i-a spus. Și, în plus, fiindcă noi suntem motivul pentru care călătoria ei a fost întreruptă într-un mod atât de neplăcut, avem obligația... S-a oprit, parcă nerăbdător să-și termine propriul discurs. În tot cazul, îmi veți permite – a zis adresându-mi-se – îmi veți permite să vă însoțesc până în Sinai și înapoi. Sper că poate

vi se va părea mult mai sigur și mai comod să călătoriți împreună cu grupul meu decât cu al dumneavoastră.

— În nici un caz, domnule, am zis. Sunt perfect capabilă să...

— Nu vă voi permite să călătoriți singură.

— Iertați-mă, dar nu cred că trebuie să-mi permiteți dumneavoastră să fac ceva.

— Anna ! am auzit-o pe Layla spunând în șoaptă și am simțit-o apucându-mă de braț, însă am rămas nemișcată și neînduplecată : Cum îndrăznește să-mi dicteze ce să fac ?

— Uitați că vă aflați în casa mea, doamnă, a spus el.

— Și asta ce înseamnă ?

— Că nu veți părăsi casa aceasta singură. Veți fi însoțită de aici și până la hotel. Dacă mergeți direct acolo sau treceți prin Sinai, asta rămâne să hotărâți dumneavoastră.

— Și dacă refuz ?

— Atunci puteți rămâne aici. La urma urmei, nu veți fi dată dispărută.

În privirea lui se ivise acum altceva : un zâmbet.

— Asta e constrângere, domnule, am spus.

— Pentru o cauză dreaptă, mi-a răspuns.

M-am întors spre Layla, care părea să-și revină din uimire.

— E un plan foarte bun, a zis. Și vei vedea totul mai limpede. Știu că nu ți-e frică să călătorești singură, dar crede-mă, imediat ce vei ajunge în deșert, te vei simți mai ușurată că ești însoțită.

Tăceam.

— Bine. Deci așa rămâne, a spus el îndreptându-se de spate. Voi avea nevoie de ziua de mâine ca să organizez treburile și să-l scot pe maestru din închisoare. I-a zâmbit surorii sale. Vom pleca poimâine-dimineață și vom încerca să recuperăm timpul pe care l-ați pierdut.

S-a ridicat, iar Layla s-a ridicat și ea. Și-a pus pantofii și mantia și s-a apucat să-și strângă vâlul. El s-a întors și a început să-i vorbească în arabă. După câteva schimburi de replici Layla s-a îndreptat spre mine și mi-a luat mâinile într-ale ei.

— Nu vreau să-mi las copilul singur încă o noapte. N-o să-ți fie frică singură aici în noaptea asta, nu-i așa ? Te-aș ruga să vii cu mine, dar cel mai bine e să nu știe prea

multă lume despre povestea asta. Mă voi întoarce dimineață și-l voi lua cu mine și pe Ahmad ca să-l vezi.

A zâmbit și m-a sărutat, întâi pe un obraz, apoi pe celălalt, apoi din nou pe primul.

— Sunt foarte fericită că te-am cunoscut, a spus și, când a plecat, el a urmat-o.

M-am așezat pe divan. Cum îndrăznește, mi-am zis, cum îndrăznește să-mi dea ordine? Însă dincolo de acest gând am avut sentimentul ciudat că viața se dilată și se deschide în fața mea. M-am trezit gândindu-mă la sir Charles, întrebându-mă ce părere ar avea despre acest pașă egiptean în casa căruia nimerisem într-un chip atât de ciudat. Și după aceea mi-a trecut prin minte că, în aceleași împrejurări, sir Charles însuși ar fi procedat probabil la fel. Trebuie să fie o treabă neplăcută — nu plănuise să facă o călătorie în deșert. Și dacă lordul Cromer va afla despre asta? Va fi mai rău, în ochii lui, decât dacă aș fi călătorit singură. Deodată mi-a trecut prin minte că Sharif Pașa se expunea la multe neplăceri și dificultăți pentru a-mi oferi această expediție. Am auzit o bătaie în ușă și am răspuns absentă în engleză:

— Intră.

Însă nu a intrat nimeni, așa că m-am ridicat imediat și am deschis ușa. Era pe coridor, la câțiva pași, iar Sabir se ținea pe urmele lui.

— Iertați-mă, m-am gândit că nu vă puteți face comodă. Asta e tot ce pot face pentru dumneavoastră deocamdată.

Mi-a întins ceva, iar eu l-am luat, o haină împăturită cu grijă și mătăsoasă la atingere. Nu reușeam să văd ce culoare avea în lumina slabă.

— Vă va fi mare, desigur, e a mea, dar chiar și așa...

— Mulțumesc, am răspuns înțepată. Sunt sigură că va fi cât se poate de comodă.

— E o problemă că în casă nu se află în seara asta nici o femeie care să se îngrijească de dumneavoastră, dar am... Dacă vreți să faceți baie, într-un sfert de oră veți găsi acolo... lucrurile...

S-a oprit, făcând un gest vag cu mâna, și m-am trezit grăbindu-mă să-l asigur că era foarte amabil.

— Noapte bună, mi-a spus, s-a înclinat cu aceeași gravitate ca și prima oară și s-a îndepărtat.

— O clipă, domnule, i-am zis, iar el s-a oprit. M-am gândit că vă voi crea mari neplăceri. Și...

Acum părea foarte obosit.

— Credeam că ne-am înțeles în privința asta.

— Mă gândesc că, dacă vreun cuvânt despre asta va ajunge la urechile lordului Cromer...

L-am simțit înăsprindu-se.

— Da?

— Va crea probleme, nu-i așa?

— Trebuia să vă gândiți la asta mai devreme. Vă e teamă?

— Nu pentru mine, domnule.

— Ei bine, atunci?

— M-am gândit că v-ar putea crea dumneavoastră neplăceri.

— Mă descurc, a răspuns. Mai e ceva care vă neliniștește?

— Nu, am zis. Nu pe moment.

— Bine, a răspuns. Atunci, noapte bună din nou.

Și, acestea fiind zise, a luat-o de-a lungul coridorului, cu Sabir pe urmele lui.

„Lucrurile“ pe care le-am găsit în baie erau un vas de aramă plin cu apă fierbinte din care ieșeau aburi, o bucată de săpun ce mirosea a ulei de măsline și a trandafiri și un teanc de prosoape încălzite.

M-am așezat pe marginea căzii mari de marmură. Flacăra lămpii cu ulei atârnată pe perete arunca o lumină pâlpâitoare pe plăcile de faianță. Mi-am turnat apă în păr cu cana din email albastru și alb. Gândurile la lordul Cromer au dispărut fără urmă și m-am simțit mulțumită. Iar când, înfășurată în halatul lui din mătase bleumarin, cu mânecile bine suflecate, m-am întors în vârful picioarelor în cameră, cu părul înfășurat într-un prosop, am găsit o tavă mare, rotundă, de alamă așezată pe un suport pliabil în mijlocul încăperii, iar pe ea erau, lângă o lumânare aprinsă, iaurt și brânză, caise și clementine, măsline și pâine caldă învelită într-un șervet de pânză și un pahar înalt cu apă rece ca gheața. M-am așezat pe podea și am mâncat cu poftă, iar mintea mea încețoșată de oboseală s-a lăsat cuprinsă de mulțumire.

Și abia când m-am întins pe divan, cu șalul gri cu boboci roz de trandafir tras până sub bărbie, am început să mă întreb dacă și el mă recunoștea din împrejurările anterioare, fiindcă sunt sigură că ochii noștri s-au întâlnit...

„Și totuși inima are într-adevăr nevoie de o limbă.“

S.T. Coleridge

14 martie 1901

E aproape amiază. Layla al-Baroudi se odihnește pe niște perne cu fețe de pânză, în umbra răcoroasă a terasei *haramlek*-ului. Ține în mâini o haină mică, albă. Se uită la acul care străpunge țesătura, îl împinge cu degetul mijlociu, pe care are un degetar, și când îl trage pe partea cealaltă – simțind firul întinzându-se cu degetul mic –, aude hohotele de râs ale lui Ahmad și ridică privirea: în mijlocul curții fântâna împroașcă vălurile pe faianța ei colorată și Anna ține o mână ridicată și împrăstie stropi de apă strălucitoare pe picioarele plinuțe ale copilului. Layla zâmbește și coboară privirea asupra următoarei împunsături.

Așa cum îi promisesse fratele ei, Husni fusese eliberat pe propria-i răspundere la prima oră a dimineții. A intrat în casă sprinten și vesel, de parcă dăduse o raită pe afară ca să respire aerul proaspăt al dimineții. I-a sărutat pe ea și pe pe Ahmad, s-a spălat, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat în haine curate și a cerut să i se aducă niște ochiuri. La micul dejun i-a povestit cum refuzase să părăsească închisoarea fără tovarășii săi și cum aceștia fuseseră eliberați și ei până la urmă, pe cuvântul lui.

Întotdeauna gata să vadă partea bună a lucrurilor, era bucuros că – precum majoritatea clienților săi – trecuse prin experiența închisorii.

— Și chiar mai bucuros că a durat doar trei nopți, a spus râzând și, în vreme ce ea îi turna ceai, a ridicat privirea și a șoptit: Mi-a fost dor de tine.

Își aștepta cu nerăbdare procesul; acesta îi va da ocazia să prezinte revendicările legitime ale muncitorilor țării. Iar acum se întorsese la birou ca să lucreze, să scrie un articol

pentru *al-Liwa*. Îi fusese extrem de recunoscător cumnatului său pentru intervenția sa și promisese să-i dojenească aspru pe Ibrahim și pe ceilalți pentru acțiunea lor pripită. Cât de aspru, Layla nu putea spune. Nu-l văzuse sau auzise niciodată dojenind aspru pe cineva. El era întotdeauna cel care spunea – așa cum a spus și de data asta – *Hasal Kheir*, s-a terminat cu bine, liniștiți-vă, totul are o soluție.

— Serios acum, a zis ea, trebuie să vorbești cu ei, or să te bage în bucluc – dacă nu de dragul tău, atunci al colegilor lor sau al lor. Fratele meu era pe jumătate hotărât să-i ducă la poliție cu mâna lui...

— *Ya setti hasal kheir*, a răspuns el. Doamna e bine, *al-hamudu-l-Allah*¹, nu-i așa?

Și era într-adevăr *hasal kheir*: fiindcă nimănui nu i se întâmplase nimic rău, iar tânăra aceea încântătoare, care era un oaspete atât de fermecător și de mulțumit de tot ce vedea, se afla acolo – Layla a ridicat privirea, iar Anna, uitându-se în sus chiar în aceeași clipă, i-a zâmbit și ea. S-a ridicat și și-a strâns, pentru a zecea oară, cordonul halatului albastru în jurul taliei. Ahmad era clar îndrăgostit, și-a zis Layla, privind copilul care bolborosea și gângurea spre picioarele albe, spre gambele lungi și albe, mătasea albastră și capul strălucitor de dincolo – un cap care se apleca, se apleca, se apleca până când băiatul era ademenit și întindea mânuțele ca să pipăie uimit plasa lui de aur mătăsos.

Layla a ridicat hăinuța, a scuturat-o și a așezat-o din nou pe genunchi. Anna avea o expresie atât de serioasă când îi spusese numele cusăturii: *'ish el-naml*. „Da, sigur“, spusese, „sigur“, uitându-se cu atenție la pliseurile complicate ale materialului, iar Layla, gândindu-se la denumirea de „mușuroi“, își dăduse pentru prima oară seama cât de potrivită era. Deși nu mergea să împingi imaginea prea departe; a întors din nou haina și s-a gândit dacă să adauge niște galben la alb și albastru.

Păcat că Anna pleca mâine; îi veneau în minte atâtea lucruri pe care le-ar putea face împreună, atâtea lucruri pe

1. Mulțumită lui Dumnezeu. (în arabă, în orig.)

care i le-ar putea arăta acestei femei care traversase Europa și Marea Mediterană ca să găsească Egiptul și care îi mărturisise ieri că simțea că acesta îi scăpa printre degete, că nu reușea să ajungă la el. Layla a înțeles ce voia să spună, fiindcă ce-ar fi putut ea afla despre Franța dacă nu s-ar fi împrietenit cu Juliette Clemenceau? Totuși Anna urma să vadă Sinaiul și Sfânta Ecaterina și avea să călătorească în siguranță și cu tot confortul – împreună cu fratele ei. Layla trebuia să admită că fusese surprinsă ieri, când *Abeih* Sharif facuse acea ofertă – ofertă? Fusese mai mult un ordin, un firman regal: vei merge la Sfânta Ecaterina și vei merge cu mine. Iar Anna se înfuriase și îi răspunsese într-un mod în care nu mai auzise pe nimeni vorbindu-i niciodată. Asta-i era întotdeauna obiceiul: să dea decrete. Dar nu-i stătea în obicei să întreprindă călătorii prin deșert împreună cu necunoscuți – cu femei ciudate, străine: cu o *englezoaică*. Și se întrebese, se întreba încă: se putea oare să – să se fi îndrăgostit de Anna? Layla se obișnuise, cu toții se obișnuiseră, să-l vadă ca pe un burlac, un bărbat care prefera să trăiască singur, încât încetaseră să-l îndemne să se recăsătorească, încetaseră să-i atragă atenția asupra posibilelor mirese, încetaseră să se întrebe cum se descurca. „Fratele tău ia totul atât de în serios“, spusese maică-sa. „A citit cărți și le-a luat în serios, a citit poemele unchiului tău și acestea i-au rămas în inimă. Filozofează pe toate temele și nu te poți certa cu el.“

Layla avea șapte ani la vremea căsătoriei fratelui ei și a scandalului pe care îl provocase când înapoiase mireasa familiei sale după șase luni. Nu înțelesese prea multe, însă întregul eveniment avusese un aer de osândă, fiind umbrit de revoluție și de Ocupație, de surghiunirea unchiului ei, a lui 'Urabi Basha și a prietenilor lor. Sau așa a ajuns să i se pară ulterior. Mai târziu, după ce s-a căsătorit ea însăși și a aflat mai multe despre nevoile bărbaților, i-a pus mamei ei întrebări amănunțite. Zeinab Hanim putuse să-și ușureze inima și să-i vorbească fiicei sale ca de la femeie la femeie. „A făcut cel mai onorabil lucru“, îi spusese chiar în această curte într-o noapte de Ramadan scăldată de razele lunii. „A

luat vina asupra lui. A spus : «Fiica voastră e o prințesă și nu are nici un defect. Doar că nu ne potrivim. Nu pot s-o fac fericită. Va lua pe cineva mai bun decât mine și Domnul îi va da fericirea pe care o merită». A plătit tot ce i s-a cerut, ba chiar mai mult, și într-un an fata era măritată și Domnul a binecuvântat-o cu trei copii. De fapt cred că familia ei a fost fericită când a părăsit-o. Erau și ei oameni, la urma urmei, copila mea : când îl acceptaseră de ginere, tatăl lui era la putere, unchiul lui era conducătorul guvernului – și după aceea, peste noapte, țara fusese înfrântă, Armata de Ocupație era pe străzi și toate speranțele noastre fuseseră distruse. Iar el vine și ține un discurs impresionant și le dă înapoi fiica și un dar generos în bani. Un bun și o binecuvântare. Iar fata nu a rămas însărcinată cu el, așa că puteau să stea retrași o vreme și să spere că lumea avea să uite că fuseseră vreodată rude prin alianță cu familia al-Baroudi. În orice caz, l-am luat deoparte și i-am spus : «Fiule, consolează-mă și liniștește-mă : bărbații au nevoie de acel lucru pe care Domnul li l-a sorocit în mod legiuit. Vreau să știu cum stau lucrurile cu tine». Iar el a plecat capul, s-a gândit și apoi și-a deschis inima în fața mea și a zis : «*Ya Ummi*, nu pot să-mi trăiesc viața alături de o femeie care nu reușește să pătrundă în mintea mea și care nu-mi împărtășește preocupările. Nu poate – nu vrea – să citească nimic. Uită de problemele serioase ale zilei și mă întreabă dacă cred că fața de masă cea nouă e frumoasă. Trăim vremuri grele și nu e destul ca o persoană să fie interesată de casa și de slujba sa – de viața sa personală. Simt nevoia ca soția mea să fie o ființă căreia să-i pot cere ajutorul, la care să fiu sigur că voi găsi înțelegere, pe care să o cred când îmi spune că greșesc, care să-mi dea putere când îmi spune că am dreptate. Vreau să iubesc și să fiu iubit – dar ceea ce văd nu e dragoste sau tovrăășie, ci un fel de tranzacție profitabilă, consfințită de religie și societate, și nu-mi doresc deloc asta». Vezi filozofia? M-am oferit să-i găsesc o femeie sau o fată sau chiar două – nu sclave, fiindcă sclavia tocmai fusese declarată împotriva legii, ci câteva femei de treabă care să trăiască în *haramlek*-ul lui și să vadă de nevoile lui și nu

m-am ales decât cu o altă lungă și stufoasă prelegere despre demnitatea ființelor umane. Avea douăzeci și unu de ani, era înalt, solid și frumos ca Luna. Am zis: «Prea bine, dar atunci spune-mi sincer ce-ai să faci?». A râs, mi-a sărutat mâna și a zis: «Lasă asta în seama mea și fii liniștită – nu se spune că fiul raței nu e un înotător prost?» și se referea cu siguranță la tatăl lui, iar eu, știind ce știam despre nopțile lui petrecute ici și colo, am tăcut.“

Layla se gândește: era atât de obișnuită să-l vadă pe fratele ei ca pe un frate. Capul familiei din '82, când tatăl ei se retrăsese din lume, iar unchiul ei plecase în exil. Fratele mamei ei, Mustafa Bei, tatăl lui Husni, se afla acolo, însă era în Minya, la pământul lui. *Abeih* Sharif fusese întotdeauna capul familiei: administrând moșiile și banii, având grijă de oameni, conducându-și cabinetul de avocatură, făcând parte din consiliu, sprijinind reforma. Menținuse o relație politicoasă, însă distantă cu palatul...

— Mamă! Mamă!

Ahmad se îndreaptă cu pași șovăitori spre ea, drept, cu brațele ridicate, alergând înainte să fie în stare să meargă pe picioarele lui. Layla aruncă lucrul deoparte, se ridică în genunchi, se apleacă în față și prinde silueta mică și iute la piept.

— *Ismallah, ismallah, ya habibi*¹! strigă trecându-și mâna peste părul negru și moale, sărutându-i fruntea ce-i strălucește de sudoare.

Strâns în brațe și mângâiat, Ahmad se luptă să scape; Layla îl întoarce și îl pune jos, în picioare. La câțiva pași depărtare, Anna se lasă la pământ, gata să ia în primire copilul care se întoarce. Un pas, apoi altul, cu o expresie concentrată pe chip, apoi începe dintr-odată să tropăie, iar Anna se ridică în genunchi când Ahmad se aruncă drept în brațele ei. Când înalță capul, dezlipindu-se de gâtul cald și înmiresmat al copilului, Sharif Basha al-Baroudi stă la intrarea în curte, privind-o și încruntându-se.

Se întoarce spre sora lui.

— Am tușit, am bătut – ați asurzit cu toții?

1. Numele Domnului să te apere, iubitele. (în arabă, în orig.)

— Bine ai venit, *ya Abeih*. Layla s-a ridicat și se apropie de el zâmbind. Bună dimineața.

— Bună dimineața, răspunde. Se uită la ea, zâmbește și o mângâie pe obraz. *Khalas, ya Setti*? Soțul tău s-a întors la tine în siguranță?

— Domnul să-ți întoarcă înzecit binele pe care-l faci! Zâmbește, apucă mâna de pe obrazul ei și o sărută ușor. *Itfaddal*, ai luat micul dejun?

— *Al-hamadu-l-Allah*, răspunde așezându-se în scaunul jos de răchită de lângă pernele ei.

Și Anna?

— Când s-a întâmplat? întrebă Anna. Când ți-ai dat seama? Când te-ai îndrăgostit de mine?

E acea perioadă fericită când îndrăgostiții încep să facă cronică pasiunii lor. Când nici o privire, nici o inflexiune a vocii nu e întâmplătoare, ci plină de semnificații. Când fiecare moment, fiecare senzație sunt destăinuie cu grijă, despăturite și așezate în fața celui drag – întoarse pe toate părțile, cercetate, cântărite. Astfel stau unul lângă altul, atingându-se, vorbind, respirând, înșirând clipele petrecute împreună într-un colier splendid și petrecându-l unul pe după gâtul celuilalt, împodobindu-se unul pe altul cu el. Ascuns ochilor tuturor celorlalți, strălucește doar pentru ei, ca un far peste o încăpere ticsită, peste un ocean, peste timp.

— Când mi-am dat seama? Păi, de prima oară – prima oară când te-am văzut stătea în partea cealaltă a camerei, în costumul tău ridicol de călărie, cu părul revărsat pe spate, răpită, întemnițată, nespălată și ai spus cu atâta răceală: „Nu e nevoie de așa ceva, iar acum, dacă sunteți bun să porunciți să mi se înșeueze calul...”

— Nu te-am rugat să-mi înșeuezi calul! Chiar și atunci aveam destulă minte ca să nu fac asta.

— Mi-ai ordonat mai mult sau mai puțin să-ți înșeuez calul. Nici măcar nu-ți trecea prin minte să te temi.

— De ce să mă tem?

— De mine. Nu-ți era teamă de mine? De pașa cel hain care avea să te încuie în *haramlek*-ul lui și să-ți facă tot felul de lucruri îngrozitoare?

- Ce lucruri îngrozitoare ?
- Tu ar trebui să știi. Poveștile englezești sunt pline de lucruri din astea. Să-mi strig eunucii negri să te lege...
- Ai vreunul ?
- Femeie rea – dar la ce te poți aștepta de la o păgână ? Te îmbraci în haine bărbătești, îl sperii de moarte pe Sabir, apoi te arunci de gâtul primului arab pe care-l întâlnești...
- Oricum ai spune, nu ești arab. Nu unul autentic.
- Localnic, atunci.
- Nu ți-ai adus aminte de mine de la balul lui *Khedive* ?
- Nu prea, nu.
- Dar ochii noștri s-au întâlnit... sunt sigură că ochii noștri s-au întâlnit. Stăteai lângă fereastră...
- Erăi doar una din „ele“. Una din femeile alea pe jumătate dezbrăcate...
- Încetează ! Nu te mai purta ca și când n-ai fi pus niciodată piciorul afară din Cairo...
- A, dar asta se petrecea chiar în Cairo, vezi tu. Și iată-te acolo : răsând, dansând...
- Nu am dansat.
- Știu.
- Deci m-ai remarcat ! râde Anna triumfătoare.
- Nu.
- Ba da.
- Ei bine, poate doar puțin.
- Și ?
- Și ?
- Și ce-ai gândit ?
- M-am gândit că te purtai mai bine decât unele dintre celelalte.
- Mulțumesc. Și ?
- Și ce ?
- Și eram frumoasă și rochia mea era pur și simplu încântătoare și...
- Nu. Clatină din cap. Nu. Știi când m-am gândit prima oară că erai într-adevăr frumoasă ?
- Da ?
- Când am intrat în curte și stăteai în genunchi pe pământ, înfășurată în halatul meu vechi, ținându-l pe Ahmad

lângă tine. Când ai ridicat capul și te-ai uitat la mine cu fața scaldată în soare, ți-am zărit ochii, minunații tăi ochi viorii și apoi fața și gâtul ți s-au înroșit și ai coborât privirea, ascunzându-te în spatele copilului, și nu-ți mai vedeam decât părul. Atunci mi-am zis : e frumoasă, cu adevărat frumoasă.

Iar Anna, care l-a ținut pe Ahmad lângă ea și și-a ascuns iarăși capul după gâtul lui, îl lasă să fugă. Acesta își strigă unchiul și, în vreme ce înaintează clătînându-se, ea îl urmează neliniștită, aplecându-se, cu o mână întinsă ca să-l prindă, să-l împiedice să cadă, dacă i s-ar întâmpla cumva. Cu cealaltă mână își ține halatul, strângându-l mai bine în jurul gâtului.

— *Bonjour*, spune apropiindu-se.

El se apleacă în față, desfacând larg brațele :

— Lălu, lălu !

Își cuprinde nepotul cu ele și îl așază pe genunchi.

— *Bonjour*, sper că ați dormit bine.

Nu se uită la ea. E ocupat cu Ahmad, care se cațără, încercând să stea în picioare pe unul din genunchi, sprijinindu-se de pieptul său.

— Foarte bine, mulțumesc.

Anna se așază pe celălalt scaun de răchită de lângă el, puțin în spatele lui. Privirile îi sunt ațintite asupra picioarelor durdulii ale lui Ahmad, care frământă costumul de plimbare gri deschis al unchiului său, haina descheiată lăsând să se vadă lanțul greu, de aur, al ceasului său ridicându-se într-un arc spre buzunarul vestei. Layla s-a apucat din nou de cusut, ridicând privirea ca să spună *Bass, ya Ahmad*¹ când copilul se întinde după *tarbush*-ul unchiului său. Sharif Basha își dă jos *tarbush*-ul și i-l întinde lui Ahmad, ținându-l bine cu brațul îndoit. Cu mâna cealaltă își netezește părul pe spate.

— Mă gândeam, îi spune Laylei, vorbind în franceză ca să-l poată înțelege și Anna, la cum ar trebui să călătorească musafira noastră.

Layla ridică o clipă privirea spre Anna, care nu spune nimic.

1. Încetează, Ahmad. (în arabă, în orig.) (n. t.)

— Anna călărește foarte bine, îi răspunde Layla. Așa spune Sabir și oricum toți englezii călăresc bine, nu-i așa?

— Unde e Sabir? De ce nu era la ușă?

— I-am dat permisiunea să meargă să-și vadă familia. Se va întoarce imediat. Zice că n-a avut cum să le spună că pleacă pentru câteva zile și se teme că se vor îngrijora și vor merge să întrebe de el la Agenție.

— Familia lui? întrebă Anna.

— Soția și copiii lui. A spus că voia să le trimită vorbă, însă n-a găsit prilejul. Părea într-adevăr foarte îngrijorat.

— Nu știam că are soție, spune Anna surprinsă.

— Sunt sigură că nici domnul Barrington al dumitale nu știe, îi răspunde cu răceală Sharif Basha.

— Dar de ce... începe Anna, apoi se oprește.

O vreme se lasă tăcerea.

— Lasă-mă să-ți fac o cafea, *ya Abeih*, spune Layla.

Sharif Basha clatină din cap.

— Hai să-mi arăți fântâna, îi spune în arabă lui Ahmad, luându-l în brațe și ridicându-se.

Merge până în mijlocul curții și, cu spatele la femeii, pune copilul jos, în picioare, cu multă grijă și se ghemuiește lângă el, cuprinzându-l cu brațul. Layla și Anna așteaptă în tăcere întoarcerea sa.

— De ce nu vii cu noi? își întreabă Sharif Basha sora când se așază din nou.

Vocea lui pare indiferentă, dar Layla ridică privirea uimită.

— Nu pot, îi răspunde făcând un ușor semn cu capul înspre zidul curții. Tata nu se simte foarte bine, iar mama nu e aici.

— Da, desigur, desigur, spune el mutând picioarele copilului, ridicându-l puțin și apoi așezându-l iar.

Se răsuțește puțin spre Anna, se uită la ea preț de o clipă, apoi întoarce privirea.

— Nici nu se pune problema să călătoriți cu litiera, nu-i așa?

— Aș prefera mai curând să călăresc, spune Anna.

— Desigur, repetă el, ridicând puțin *tarbush*-ul de pe capul lui Ahmad, ca să i se vadă fața. Atunci va trebui să călătoriți deghizată în bărbat. Intr-un tânăr. Un tinerel. Uitându-se din nou la ea, își îngăduie o strâmbătură. Însă

nu un englez. Va trebui să fiți altceva. Se oprește. Francez. Ați putea fi fiul unui vechi prieten de-al meu din Franța. Vă vom face rost de niște haine și puteți să vă inventați un nume.

— Armand, spune Anna, iar el zâmbește.

— Armand, atunci. Armand Demange. O să vă facem rost de niște acte și de niște haine și vă voi povesti despre tatăl dumneavoastră în timp ce călărim.

— Știarn eu că ai fost atunci la Costanzi și că m-ai văzut...

— De unde?

— Fiindcă ai zâmbit când am ales numele Armand.

— Dar Armand nu era în opera aceea!

— Nu, dar te-a facut să te gândești la operă.

Trei lumânări care pâlpâie în paharele lor nu pot estompa lumina strălucitoare a stelelor care se revarsă pe pernele și carpetele împrăștiate pe acoperișul spațios al casei vechi. Din când în când, Anna simte mireasma florilor de portocal venind dinspre copacii din grădină.

— Anna, o întreabă el, îți lipsește viața aceea?

— Nu, răspunde ea imediat. Sunt aici. N-aș vrea să fiu în altă parte pentru nimic în lume.

Degetele ei sunt cufundate în părul moale și des al capului ce se odihnește pe genunchii ei. Cu mâna cealaltă îi trasează conturul gurii, buza de sus ascunsă sub capătul mustății.

— Te deranjează că trebuie să vorbim în franceză? îl întreabă.

— Îmi place franceza.

— Dar te deranjează că nu poți vorbi cu mine în arabă?

— Nu. Așa suntem amândoi străini. E bine că a trebuit să străbat un drum lung ca să te întâlnesc.

Prinde mâna care se joacă în jurul gurii sale și îi duce vârful degetelor la buze.

— Era atât de trist, spune Anna. Tosca stând pe jos, iar baronul Scarpia la masa din spatele ei, întrebându-se ce făcuse ca să merite așa ceva.

— Da. Erai îmbrăcată în negru.

— Eram încă în doliu. Nu trecuseră decât zece luni.

— Anna?

— Dragul meu ?

— Unde ți-e verigheta ? Verigheta ta cea veche ?

— E într-o poșetă. În dulapul meu, împreună cu a lui și cu jurnalele din vremea aceea.

— Poți să le citești dacă vrei. Nu simt nevoia să am secrete față de tine.

— Nu.

— Serios.

— Nu, draga mea. Nu încă. Poate într-o zi, când o să fim bătrâni...

Cairo

14 martie 1901

Dragă sir Charles,

De data asta am să-ți aduc la cunoștință vești mai interesante (pentru mine, cu siguranță, și sper că și pentru dumneata) decât vreo altă serată muzicală sau altă zi petrecută admirând monumentele. Pentru că, printr-o întâmplare curioasă, am avut ocazia să cunosc o tânără doamnă care se numără printre musulmanii din Egipt. Spun „doamnă“ intenționat, pentru că așa ai considera-o, atât prin naștere, cât și prin purtări. E nepoata lui Mahmoud Sami Pașa al-Baroudi, prim-ministrul din timpul scurtei guvernări a lui Urabi Pașa și tovarășul lui în ghinionista lor „rebeliune“, despre care te-am auzit vorbind cu oarecare simpatie. Acestuia (lui Mahmoud Sami Pașa) i s-a permis să se întoarcă acasă acum optsprezece luni, fiind bătrân și aproape orb, și nu mai are de-a face în nici un fel cu politica, ci își ocupă timpul cu ceea ce se spune că ar fi o vastă colecție de poeme. Mama ei, Zeinab Hanim al-Ghamrawi, provine dintr-o veche și distinsă familie din Minya, din Egiptul de Sus, însă n-am cunoscut-o încă.

Numele noii mele prietene este Layla și, la vremea la care am cunoscut-o, soțul ei, care e avocat, era la închisoare (l-au eliberat curând) pentru că a ajutat niște muncitori să organizeze o demonstrație ca să ceară condiții mai bune. Oamenii aceștia lucrau la companiile de tramvaie și cereau aceleași condiții de angajare ca și muncitorii străini. Revendicările lor și refuzul guvernului de-a le satisface

i-au determinat să facă grevă. Companiile de tramvaie au adus ceea ce în Anglia numim spărgători de grevă pentru a pune capăt grevei și, în febra confruntărilor, soțul ei și un coleg de-al lui s-au întins pe liniile de tramvai pentru a le împiedica pe acestea să circule. Ei și câțiva dintre bărbații mai importanți au fost arestați și trimiși la închisoare – de unde au fost mai târziu eliberați cu ajutorul fratelui prietenei mele, Sharif Pașa al-Baroudi, el însuși avocat și, din câte înțeleg, un om cu multă influență datorită poziției, integrității și patriotismului său și, firește, descendenței sale.

Sunt convinsă că-ți poți imagina toate întrebările pe care i le-am pus noii mele prietene; astfel am aflat că „clasele libere” cer nu numai încetarea Ocupației britanice, ci și ca țara să fie guvernată – ca și a noastră – prin intermediul unui parlament ales și al unei constituții.

Când am întrebat-o care era părerea lui Khedive despre asta, prietena mea mi-a răspuns cu un zâmbet blând că acesta își exprimă față de naționaliști simpatia pentru revendicările lor și spune că tatăl său li le-ar fi acordat când Urabi Pașa i-a cerut asta prima oară în loc să fugă la englezi. Totuși unii cred că încearcă pur și simplu să se folosească de naționaliști în conflictul său cu lordul Cromer, însă nu există nici o garanție că, dacă ar fi lăsat să conducă singur, va îndeplini dorințele poporului și se va transforma într-un monarh constituțional. Aceasta e o dispută care va trebui rezolvată la sfârșitul Ocupației.

Știu că se ridică alte întrebări – unele privind datoria națională, de exemplu, despre care am auzit atât de multe la Agenție, și ce se va întâmpla cu sultanul de la Constantinopol dacă Egiptul ar deveni monarhie constituțională – și chiar intenționez să le pun de îndată ce se ivește ocazia. Însă, pe moment, sunt extrem de încântată de faptul că am făcut această nouă cunoștință și de perspectiva de-a afla mai multe despre ea și astfel, probabil, de-a înțelege ceva din țara asta, care a reprezentat întotdeauna o atracție atât de mare pentru mine.

Nu mi se pare ciudat că nu am întâlnit pe cineva ca ea înairte, în timpul șederii mele destul de lungi aici. Avem tendința să ne întâlnim cu propriii noștri compatrioți și cu membrii altor consulate – și singurii localnici cu care

intrăm în contact sunt cei care ne servesc. Îmi imaginez că, într-un fel, e ca și când ai veni în Anglia, te-ai întâlni cu servitorii și cu vânzătorii și ți-ai face o părere despre societatea engleză pornind de la asta. Nu, e mai rău, pentru că în Anglia societatea se afișează în public, iar străinul, deși nu poate pătrunde în ea, știe că se află acolo. Aici, după câte am reușit să înțeleg, societatea există în spatele ușilor închise – dar nu înseamnă că din această cauză nu mai e societate. Și apoi mai e și problema limbii. Am conversat cu noua mea prietenă în franceză, însă acum sunt într-adevăr hotărâtă să învăț araba și sper să te impresionez în curând semnându-mă în limba aceasta ca a dumitale supusă și iubitoare etc., etc.

Sfârșitul unui început

„**E**xistă o categorie de povești tipic egipteană. Aceste povești se disting prin trei caracteristici : sunt pica-rești, feministe și panteiste.“

Ya'qub Artin, 1905

Și așa se face că cele trei eroine ale noastre – așa cum se întâmplă numai într-o poveste născută dintr-o călătorie, desfășurată și scoasă dintr-un cufăr – au pornit fiecare în călătoria ei. Anna Winterbourne părăsește orașul Cairo, îndreptându-se spre est, către Sinai, în compania lui Sharif al-Baroudi. Amal al-Ghamrawi și Isabel Parkman o iau pe drumul spre Egiptul de Sus, care le va duce la Tawasi, în provincia Minya.

— Ți-am spus că o să lucrez la chestia asta, a râs Isabel.

— Ei bine, chiar ai făcut-o, a spus Amal aruncând o privire la foaia pe care i-o dăduse Isabel.

Încetinind în spatele unei căruțe trase de măgari, netezește foaia pe volan și o cercetează. Citește :

Umm : mamă (de asemenea creștetul capului)

Ummah : națiune, de unde *ammama* : a naționaliza

Amma : a conduce rugăciunile, de unde *Imam* : conducător religios

Un spațiu gol și apoi

Abb : tată

— Asta e tot? întreabă Amal înapoiindu-i foaia și, văzând că drumul e liber, schimbă în viteza a doua și depășește.

— Asta e tot, spune Isabel, doar dacă nu-ți mai vine altceva în minte.

Amal se încruntă, se concentrează și murmură :

— Paternitate, patern. Nu, nu-mi mai vine nimic în minte.

— Deci două concepte extrem de importante, spune Isabel, naționalitate și conducere religioasă, vin de la „mamă“.

Cuvântul pătrunde în politică, religie, economie și chiar anatomie. Atunci se mai poate spune că araba e o limbă patriarhală?

— Sclipitor! Amal se întoarce o clipă și-i aruncă un zâmbet larg. Pe de altă parte, ai putea spune că *abb* rămâne singur pentru că e unic, pentru că nici măcar n-ar trebui să se situeze pe același plan cu vreun alt concept.

— Nu, spune Isabel. Și sunt sigură că *tu* nu crezi așa ceva. Seamănă atât de mult, se gândește Isabel. Nu numai în privința părului negru și a ochilor negri. Aici toată lumea are așa ceva. E mai mult felul de-a fi: zâmbetul acela prietenos și totodată amuzat. Felul lor de a-ți arunca în față complimente despre care nu poți fi sigur că sunt făcute la modul serios. Întrebările neașteptate care-și croiesc imediat drum spre inimă. Însă Amal nu avea scânteia de viață a fratelui ei, vitalitatea sa. Sau mai degrabă părea să-și țină vitalitatea — aura — sub control.

— Hai să ne oprim o clipă, zise Amal.

Erau pe drum de o oră și jumătate. Când s-au dat jos din mașină, aerul care le-a izbit părea să fi ieșit dintr-un cuptor. Se plimbau încolo și-ncoace, dezmoțindu-și picioarele, când Amal a observat fusta lungă a lui Isabel, bluza largă, cu mâneci lungi, baticul legat neglijent peste păr.

— Ce e asta? O schimbare de imagine? a întrebat-o.

Isabel a ridicat din umeri. Și-o elaborase singură. Văzuse grupurile de turiști din orașul vechi, din Bazar, pielea lor dezgolită și roșie ca racul sub arșiță și localnicii fie holbându-se, fie întorcând privirile când treceau pe lângă ei. Iar hainele astea erau oricum mult mai confortabile.

Amal a zâmbit.

— Cu toate astea arăți bine, i-a zis.

Se uitau la o femeie care se îndrepta spre ele. Înaintea ei mergea un măgar, plecând răbdător capul. Pe spinarea sa era legată o sarcină mare de trestie-de-zahăr cu tulpini lungi și galbene și la fiecare pas aceasta se legăna de parcă ceva ar fi stat în balanță — ceva care putea să încline în oricare din părți.

— *Salamu 'aleikum!*

— *Aleikum es-salam!*

Femeia s-a oprit și a început să sporovăiască cu Amal. Încotro te duci? Cine e fata asta ca Luna cu care ești? În timpul ăsta măgarul a profitat de ocazie ca să amușine praful drumului, în căutarea vreunei buruieni verzi.

Isabel se obișnuise s-o vadă pe Amal stând de vorbă cu oamenii din plimbările lor fără țintă prin Cairo: cu proprietarii de buticuri, supraveghetorii de parcări, chiar și cu polițiștii de la circulație. Dar pe măsură ce orașul se retrăsese din ce în ce mai departe în urma lor, Isabel se simțise — nu neliniștită, dar oarecum mai puțin încrezătoare. Aici nu mai putea scăpa. Aici nu erau service-uri, nici telefoane, nu era nimic în afară de șoseaua care străbătea câmpurile, câte un orașel, apoi alte câmpuri. Din când în când mai era câte o pancartă pe care era scris numele unui loc de care nu mai auzise niciodată. Uneori rămâneau blocate în spatele unei căruțe sau al unui camion. Acesta era traficul principal de pe șoseaua spre Egiptul de Sus: camioane, căruțe și dubițe Peugeot prăfuite ce serveau drept taxiuri și în care fiecare persoană își plătea locul. Iar șoseaua trecea chiar prin mijlocul ținuturilor teroriștilor. Sau, cel puțin, asta se spunea în ziare. Își punea încrederea în prietena ei, dar dacă i se întâmpla ceva lui Amal? Dacă leșina din cauza căldurii sau făcea apendicită? Ce avea să facă Isabel? Cât despre Amal, aceasta părea să nu se teamă de nimic, vorbea bucuroasă cu țărancă și chiar și-a ales o tulpină de trestie înainte ca femeia să-și vadă de drumul ei.

Amal a jupuit coaja tare și lucioasă și a tăiat un segment. Isabel l-a mestecat, sugând seva dulce și apoi scuișând discret miezul uscat și alb direct în palmă.

— Ți-a dat-o așa, pur și simplu?

— M-a întrebat dacă o voiam.

— Nu i-ai plătit-o.

— N-a vrut să i-o plătesc. E doar o tulpină de trestie-de-zahăr, a spus Amal urcându-se din nou în mașină.

Prima barieră n-a fost așa de rea. Au văzut-o de departe: butoaiile roșii și albe, ghereta dintr-o parte, ofițerii care le-au făcut semn cu mâna să oprească. Amal a coborât geamul

și tânărul ofițer s-a sprijinit de el. Amal el-Ghamrawi și Isabel Parkman. Americancă. Logodnica fratelui meu. Tawasi în Mny. Satul nostru, pământul nostru. Câteva zile... Soldații stăteau în apropiere cu puștile în mâini; ofițerul s-a retras.

— Ai grijă de ea. Nu vrem vărsare de sânge străin pe-aici.

După a doua barieră, la trei ore de mers de Cairo, mașina s-a stricat. Când a început să scoată fum, au hotărât să se grăbească, însă când fumul s-a întesit, au fost nevoite să oprească. Indicatorul de temperatură era pe roșu. Au tras pe marginea drumului și au deschis capota, iar fumul a năvălit afară, răspândindu-se peste tot. Soarele strălucea în înaltul cerului și era o arșiță cumplită.

— Ce putem face? a întrebat Isabel.

— Nu știu, a spus Amal. Însă nu părea îngrijorată. Așteptăm, presupun.

— Aveți un serviciu de tractare?

— Nu, a răspuns Amal. O, nu. Hai să stăm la umbră și să așteptăm.

A scos un covoraș vârgat din mașină și l-a întins pe pământ. S-au așezat și au mâncat mandarine. Isabel o privea pe Amal frecând coaja între palme și trăgându-i în piept mirosul. O mașină a oprit lângă ele — una din dubițele acelea obosite, în care nu era nimeni în afară de șofer, care a scos capul pe fereastră și le-a întrebat:

— *Kheir*? S-a întâmplat ceva?

— S-a oprit mașina, a răspuns Amal. S-a încins și a început să scoată fum și mi-a fost frică să mai conduc.

— O să arunc o privire, a spus bărbatul.

S-a dat jos din mașină. Era un bărbat oacheș, mic de statură, îmbrăcat în pantaloni maro, o cămașă cu imprimeu și niște pantofi scâlțiați, fără șosete. A scos o cârpă din mașina lui și a deschis radiatorul, care a început să șuiere și să scoată și mai mult fum.

— Nu are apă.

S-a întors la mașina lui și a adus niște apă. A turnat o parte în radiator și au privit-o scurgându-se printre roți.

— Radiatorul e găurit, a spus el.

— Deci ce să facem? l-a întrebat Amal.

Bărbatul a zis ceva și a arătat în depărtare, apoi a adus o sfoară din mașina lui și s-a apucat să lege mașina lor de a sa.

— Ești sigură că e în regulă? a întrebat-o Isabel cu voce scăzută.

— Ce vrei să spui?

— Nu e nici un pericol?

— Spune că prin apropiere e un atelier în care poate fi reparat radiatorul.

— Dar e în regulă? Să mergem cu el?

— Da, bineînțeles, a spus Amal. E absolut în regulă. Apoi s-a întors din nou spre bărbat. Soția fratelui meu, i-a spus, *khawagaya*¹. Ne ducem în satul nostru, Tawasi, în Minya.

— Fiți bine-venită, a zis el trăgând de nod ca să-l încerce.

Le-a remorcat vreo douăzeci de minute; nodul s-a desfăcut de două ori și l-a legat din nou. După aceea au apucat-o pe un drum lăturalnic plin de hârtoape și au ajuns la niște case dărăpănate, o moschee mică și o piață. S-a oprit în fața unei case de ciment lângă care zăceau câteva carcase de mașini. S-a dat jos, a strigat de câteva ori și din spatele clădirii a apărut un bărbat. Era murdar de vaselină neagră din cap până-n picioare și se ștergea pe mâini cu o cârpă zdrențuită. Amal a spus:

— Rămâi în mașină.

Apoi s-a dat jos și s-a îndreptat spre el. Stăteau toți trei în soarele arzător și vorbeau. Fără aer condiționat, în mașină era ca într-o saună, iar Isabel simțea sudoarea șiroindu-i prin păr. Începu s-o doară capul, iar siluetele care stăteau în soare se unduiau în dogoarea ce se ridica din pământ. Mecanicul s-a îndreptat spre mașină și a dispărut sub ea. După aceea s-a ridicat și s-a alăturat celorlalți doi și au mai vorbit un timp. Apoi au ajuns la o înțelegere, fiindcă bărbatul care le remorcuse a ridicat mâna la cap și s-a întors la mașina sa. Amal l-a urmat și i-a întins mâna, iar Isabel a urmărit acea pantomimă deja familiară: bărbatul mergând de-a-ndăratelea și zâmbind, clătinând din cap, cu ochii în pământ, cu mâna pe inimă. S-a urcat în mașină cu spatele, a ridicat din nou mâna și a demarat. Amal s-a întors la Isabel.

1. Străină. (în arabă, în orig.)

— Hai să stăm înăuntru, a spus. E puțin mai răcoare.

Când s-a dat jos, lui Isabel îi zvâcneau tâmplele. Fusta i se lipea de coapse și simțea sudoarea și roindându-i prin păr, pe sub brațe, între sâni, în scobitura genunchilor...

În casă era întuneric, dar nici urmă de răcoare. Mirosea a benzină și era un talmeș-balmeș de piese de mașini, unelte, cauciucuri, toate azvârlite la voia întâmplării. Deși i se învârtea capul, Isabel nu se putea hotărî să se sprijine de peretele murdar. De îndată s-a ivit un băiat, murdar și el. A adus două scaune și le-a pus lângă ușa deschisă. Apoi a adus din spatele prăvăliei un ventilator străvechi, l-a așezat în echilibru pe o mașinărie de culoare neagră, l-a conectat la niște sârme care atârnavă din perete și acesta a început să se rotească. A șters scaunele cu poalele tricoului și a rânjit.

— *Itfaddalu*.

Isabel s-a lăsat să cadă pe scaun, dar a sărit din nou când piciorul acestuia a început să se îndoiaie.

— Nu te teme, a râs băiatul.

Apoi a îndreptat piciorul scaunului și l-a fixat cu o bucățiță de carton. S-a așezat și ventilatorul a început să huruie spre ea. Nu avea nici măcar un grilaj de protecție în partea din față.

— Locul ăsta e o capcană a morții, a zis.

— Nu și dacă te-ai obișnuit cu el, a replicat Amal cu un zâmbet amuzat. Te simți bine? Ești cam palidă.

— Sunt bine.

Au stat tăcute una lângă alta până când băiatul și-a făcut din nou apariția cu două sticle de Seven-Up, desfăcute și cu capacele zimțate puse la loc.

— *Kattar kheirak*¹, a spus Amal.

A luat una și i-a întins-o pe cealaltă lui Isabel. Au scos capacele, au șters gurile sticlelor cu palmele și au băut. Isabel îl privea pe mecanic, care, cu mâinile și picioarele goale, fără mască, fără nimic, mânuia aparatul de sudură. Suflând și bocănind fără nici un fel de echipament de protecție. Iar când s-a băgat sub mașină, băiatul s-a întins lângă el, ținând de fasung un bec mare ca să-i facă lumină,

1. Domnul să-ți dea însutit – expresia este folosită frecvent cu sensul de „mulțumesc”. (în arabă, în orig.)

iar toată electricitatea aceea părea să vină de la niște sârme legate la firele care atârnau din perete.

— Isabel, a spus Amal, iar vocea ei părea să vină de la mare depărtare, mi-e teamă că faci insolație. Mă întorc imediat.

Când s-a întors, ținea în mână o găleată de plastic. Era portocaliu deschis și când a dat cu ochii de ea, Isabel s-a simțit și mai rău.

— Apleacă puțin capul.

Amal i-a dat jos baticul de pe cap și Isabel a simțit ceva răcoros alunecându-i încet într-una din urechi. Apoi în cealaltă.

— Ce e asta? a întrebat-o.

— Glicerină, a spus Amal. O să facă senzația de căldură să dispară. Acum ține asta.

A scos o cârpă care șiroia din găleată, a stors-o și a pus-o, răcoroasă și umedă, în mâinile lui Isabel. I-a așezat o altă cârpă pe după ceafă și o a treia pe frunte și a stat lângă ea, ținându-le în loc cu mâinile.

— Imediat te vei simți mai bine, i-a zis.

— Îmi pare rău, a spus Amal mai târziu, când s-au urcat din nou în mașină. A fost o prostie din partea mea să te iau cu mine. Poate ar trebui să ne întoarcem...

— Nu, s-a împotrivit Isabel. Nu.

Și era hotărâtă. Simțea că trecuse prin ce era mai rău și că o scosese la capăt. Voia să meargă înainte.

— Nu se poate să se strice din nou mașina, nu-i așa?

— Nu. Nu știu. Poate ar trebui să ne întoarcem.

— Dar probabil suntem destul de aproape, nu?

— Mai avem o oră.

— Mă simt bine acum. Serios. Iar în mașină se va face răcoare imediat ce pornim la drum. Nu-ți face griji, te rog. Trucul ăla cu glicerina chiar a funcționat.

— Mi-am amintit din senin: mama îmi făcea așa ceva. O, Doamne! Altă barieră...

Isabel se simțea mai departe decât fusese vreodată de tot ce știa. Se lăsase de bunăvoie pe mâna lui Amal al-Ghamawi, ca și când ar fi fost din nou copil. Când depinsese ultima oară atât de mult de cineva? Nu reușea să-și amintească.

Mai era și limba. Își mai îmbunătățise cunoștințele de arabă și reușea să se descurce în Cairo. Reușea să înțeleagă esențialul dintr-o conversație. Însă aici, unde totul era în dialect, cât avea să-nțeleagă? Totul urma să depindă de Amal. Amal, care doar cu o lună în urmă opunea rezistență când era vorba să iasă să ia cina și care acum părea să nu dea nici o importanță faptului că trebuia să conducă cinci ore printr-o regiune rurală – de fapt, nu era nici măcar o regiune rurală, nu era genul de regiune rurală pe care o cunoștea Isabel. Nu erau moteluri, nici benzinării. Erau doar câmpuri și apoi orașe care reușeau să arate în același timp ca niște dărăpănături și ca niște șantiere. Și oameni, întotdeauna oameni și animale: măgari, cai, câini, bivoli, capre, cămile, toate traversând alene drumul, în larma claxoanelor de camioane. Și barierele. Pe măsură ce înaintau în Sa'id, barierele deveneau tot mai puțin protocolare; uniformele lăsau locul echipamentelor de lucru și, uneori, celor de camuflaj. Ofițerii aveau barbă și părul mai lung. Unul din ei chiar purta pe cap o basma. Încetaseră să mai fie o forță polițienească și se transformaseră într-o armată risipită printr-o junglă ciudată.

— Arată ca și când ar fi fost răpită? a răspuns sarcastic Amal când un ofițer a întrebat-o a treia oară: „De ce o iei cu tine?”.

— Aici nu ne jucăm, i-a replicat el pe un ton tăios. Știi ce se întâmplă când un american pățește ceva.

Un alt ofițer a venit în grabă și a zis:

— Lasă-le să plece, lasă-le să plece.

Și au plecat, însă nu înainte să vadă trei țărani tineri, cu urme de sânge pe *galaleeb* și funii în jurul gâtului și încheieturilor, care erau împinși în ghereta provizorie de pe marginea drumului.

Se făcuse trei și jumătate când, după o serie de drumuri pline de hârtoape și de praf, au intrat pe niște porți verzi, fixate într-un zid alb, și s-au oprit. Lui Isabel priveliștea i-a lăsat impresia unui cadru desprins dintr-un film despre Mexic: o casă albă și scundă, cu acoperiș boltit și deschizături pentru ferestre. Dinăuntru a ieșit o femeie, apoi două

fete și au urmat o groază de îmbrățișări, sărutări și exclamații și în cele din urmă le-a fost prezentată Isabel :

— Isabel, *khatibet akhuya*¹.

— *Ya marhab, Sett Eesa*², a spus femeia și așa i-a rămas numele.

Întors la origini, fără latinescul *bella* – doar numele zeiței acestui pământ. Jonathan s-ar fi amuzat. Lui Isabel îi era din nou dor de tatăl ei.

Îi plăcea foarte mult casa. Când a pășit în sala cea mare din mijloc a crezut că avea aer condiționat, dar răcoarea se datora pereților groși, care nu lăsau arșița să pătrundă înăuntru, tavanului boltit și ferestrelor verandei, care împropătau aerul. Amal alerga de colo-colo, arătându-i camerele, explicându-i cum era clădită casa : cele trei aripi ce dădeau spre verandă împrejmuiiau grădina luxuriantă și umbroasă, *mandarah*³ avea intrare separată, astfel încât bărbații să-și poată primi oaspeții fără să le expună privirilor acestora pe femeile din casă, băile erau spațioase, cu căzi în stil victorian sprijinite pe picioarele lor cu gheare. În clipa aceea, Amal uitase de cei trei tineri de pe drum și era cuprinsă de fericire.

— Știi, dai impresia că te-ai întors acasă, a spus Isabel.

— Chiar așa ? a întrebat-o surprinsă Amal. Ei bine, a spus, cred că... vezi tu, apartamentul l-am cumpărat abia când m-am întors. Din Anglia. Deci cred că aici mă simt *într-adevăr* acasă. Vreau să spun, e tot ce-a mai rămas din lucrurile pe care mi le amintesc din copilărie. Toată mobila și restul.

Și tablourile. Peste tot erau fotografiile alb-negru înrămate și acuarele. Isabel a dat ocol camerelor, cercetându-le.

— E cam aglomerat pe-aici. Cele trei case din Cairo – toate tablourile au sfârșit aici.

Isabel a ghicit imediat ale cui erau acuarelele.

— Sunt ale Annei, a spus. Nu-i așa ?

— Da, așa e. Uite...

Și acolo, în colț, era o semnătură mică, fermă : Anna.

1. Logodnica fratelui meu. (în arabă, în orig.)

2. Fiți bine-venită, doamnă Isa. (în arabă, în orig.)

3. Încăpere separată de casă, destinată primirii oaspeților de sex masculin care nu fac parte din familie. (în arabă, în orig.)

Intr-unul din tablouri era o curte mărginită de o galerie cu portic. În mijloc, o fântână ce curgea peste un mozaic multicolor. Un copil îngenuncheat, aplecat deasupra apei. Într-un altul vedeai prin spațiul gol dintre niște tufe înflorete o peluză vastă și un bărbat aflat în capătul cel mai îndepărtat, stând în picioare, cu spatele la tine, arătând cu degetul, de parcă ar fi indicat un loc în care ceva avea să fie sădit... sau îngropat. În altul, mai întunecat decât celelalte, un bărbat stătea întins pe un divan; prin *mashrabiyya* din spatele lui nu pătrundea nici o lumină. O femeie, ghemuită pe covor, alături de el.

— Avea talent, a spus Isabel.

— Avea o educație englezească adecvată, a zâmbit Amal. Isabel s-a întors spre fotografii.

— Lasă-mă să ghicesc cine e în fiecare. O, ăsta e foarte impresionant...

— E el-Ghazi Mukhtar Pașa, reprezentantul sultanului otoman în Egipt. Era prieten cu Baroudi cel bătrân, Mahmoud Sami...

— Uită-te la barba lui. Și la toate medaliile și decorațiile. Tot bronzul ăla.

Mai era și familia lui Husni al-Ghamrawi, soția și copilul lui. Portretul unui bărbat mai în vârstă, îmbrăcat într-o *'imma* albă tradițională și o pelerină neagră. Avea barbă albă, iar sub sprâncenele negre ochii lui păreau meditativi, chiar îngrijorați.

— Șeicul Muhammad 'Abdu, marele imam, a spus Amal, dar uită-te la ăsta...

Iar în celălalt portret era șeicul, cu barba și mustața cănite, cu fruntea și mai brăzdată de riduri și niște ochi sfidători, mândri. Iar în camera destinată lui Isabel, camera Laylei al-Baroudi, era portretul pe care Isabel fusese extrem de nerăbdătoare să-l vadă: propriul ei străbunic, Sharif Pașa al-Baroudi.

— Auzi, mai bine te-ai întinde puțin să te odihnești, spuse Amal.

S-a apropiat și i-a pus mâna pe frunte.

— Cred că ești în regulă. Te simți bine?

— Da, sigur. Cred că o să mă apuc să desfac bagajele. Pot să folosesc sertarele?

— Folosește ce vrei.

Amal a deschis unul după altul sertarele comodei înalte a bunicii ei.

— Ce-i asta?

A scos din sertarul de jos o legătură moale, de pânză albă. A pus-o pe pat și a desfăcut-o. O stofă verde; odată despăturită, s-a dovedit a fi un steag verde, care avea în mijloc o cruce albă și o semilună împletite.

— Ce e asta? a întrebat-o Isabel stând în picioare lângă pat.

Amal a netezit cutele.

— E steagul unității naționale. Uitasem că l-am pus aici. E din 1919.

A ridicat privirea spre Isabel.

— Revoluția lui Sa'd Zaghoul. Prima dată în istoria Egiptului modern când femeile au ieșit în stradă și au demonstrat. Acesta era steagul pe care îl purtau oamenii. Pentru a le spune britanicilor că întregul Egipt, creștini și musulmani, voia să-i vadă plecați.

— Aveau doar steagul ăsta?

— Isabel! Nu, aveau sute. Probabil că pe ăsta l-a folosit bunica mea.

Îl împăturește la loc și îl vâra sub braț.

— Chiar ar trebui să te odihnești. Eu așa am să fac.

Nici una n-a pomenit nimic despre ceea ce văzuseră pe drum.

Soarele apusese simplu și discret, doar un disc roșu coborând pe un cer senin, care începea să se întunece, spre un orizont de argint.

Pe măsură ce lumina pălea, femeile începeau să sosească: un șir de corturi mici și negre care înaintau tăcute pe drum. Își scoteau pantofii la ușă. Își dădeau jos vălurile negre în hol și încăperea se umplea de culorile vii ale rochiilor lor de satin: rozuri, movuri și nuanțe de verde pline de strălucire în comparație cu mobila întunecată și tapetul alb, simplu. Fiecare adusese ceva cu ea: un fel de mâncare pe care îl

pregătise, un coș cu plăcinte abia scoase din cuptor, câteva ouă, un pepene, care, cu roșul și verdele lui, părea, atunci când era tăiat, un ornament de Crăciun. Unele își luaseră cu ele copiii, care se plimbau prin încăpere, apoi ieșeau pe ușa deschisă spre lumea largă de-afară.

Amal fusese sărutată și îmbrățișată de nenumărate ori.

— Asta e logodnica fratelui meu, spunea ea iar și iar.

Apoi urmau urările de bun venit, binecuvântările, complimentele :

— Numele Domnului să o apere și să o ocrotească !

— A știut să aleagă.

— A adus lumină satului nostru.

— Și vorbește araba ?

— *Shwayya*¹, a încercat Isabel.

— *Khalas*, rămâi aici cu noi și te vom învăța.

— Să o învățați ? Să o învățați limba noastră, a felahilor ?

— Care alta ? Ar trebui s-o învățăm limba care se vorbește la televizor ?

— Și ce are, mă rog, limba felahilor ?

— O să râdă toată lumea de ea când se va întorce la Cairo.

— Poate să ne-nvețe ea engleză. Ce zici ? Ne înveți engleză, *ya Sett Eesa* ?

— Și ce-o să faceți cu engleza, *ya habibti*² ?

— Învățăm. Prindem și noi câteva cuvinte. Poate or să ne fie de folos...

— *Yakhti*, învață araba mai întâi. Încearcă să deprinzi scrierea.

— Nici engleza, nici araba. Au închis școala.

Isabel s-a străduit să pună cap la cap cuvintele pe care le înțelegea, gesturile femeilor, frazele murmurate, traduse la întâmplare de Amal. Tava cu ceai a făcut turul încăperii. La fel și bucățelele de *kunafa*³ și *balah el-Sham*⁴ pe care le aduseseră cu ele de la Cairo și paharele cu apă rece.

1. Puțin. (în arabă, în orig.)

2. Dragele mele. (în arabă, în orig.)

3. Produs dulce de patiserie, din brânză, făină, zahăr, apă și lămâie. (în arabă, în orig.)

4. Produs dulce de patiserie. (în arabă, în orig.)

- Au închis-o, *ya Sett*, și depindeam de ea. Unde or să mai învețe copiii noștri?
- Și dispensarul. Ne era de mare folos.
- Unele dintre noi abia îi convinseserăm pe soții noștri de chestia cu planificarea familială și acum au închis dispensarul. Nu tu sterilete, nu tu prezervative...
- *Yakhti*, aveți puțină rușine, tu și cu ea! Sunteți cam slobode la gură sau ce?
- Am zis ceva nelalocul lui? Suntem între femei. Sau *Sett* e o străină?
- Nu mai străină decât diavolul. Suntem toate rude...
- Ce-o să faci, *ya Sett Amal*?
- Nu știu.
- Atunci cine-ar putea ști? Nu e a dumitale, lăsată de tatăl și, înaintea lui, de bunicul dumitale?
- Da. Dar...
- Vorbește cu guvernul.
- Și e ușor să vorbești cu guvernul?
- Nu, dar ar trebui să aibă puțină înțelegere. Satul n-a făcut nimic.
- Au pus soldați la ușă și nu se poate apropia nimeni.
- Spun că profesorii erau teroriști.
- În satul nostru nu sunt nici un fel de teroriști. Și moașa, e și ea teroristă? Uite-o, e în fața ta. Întreab-o.
- Fiica lui Abu el-Ma'ati, o văduvă plinuță, cu o față netedă și un tatuaj albastru pe bărbie, a zâmbit.
- Ce putem face? Guvernul are mână de fier.
- De fier cu cei slabi.
- Nu vor probleme.
- N-am făcut nici un fel de probleme. Fiecare își vede de treaba lui...
- Pe drum, când veneam, a zis Amal încet, am văzut trei tineri care erau arestați...
- Nimeni nu e mai puternic decât guvernul. Țștia fac ce vor. Închid oamenii, ard trestia-de-zahăr... Spun că se ascund teroriștii în ea și îi dau foc. Oamenii s-au săturat, *ya Sett Amal*, s-au săturat.
- Voi merge mâine să văd școala, a zis Amal.

— Domnul să te lumineze. Însă soldații n-au nici un fel de putere. Nici șeful poliției nu poate face nimic. Totul depinde numai de guvernul din Cairo.

— Să netezească Domnul calea!

— Și fiindcă *Sett Eesa* e aici cu noi... spuneți-i, *ya Sett Amal*, spuneți-i să vorbească cu guvernul ei să ne mai slăbească puțin.

— Zic că tot ce se-ntâmplă e fiindc-așa vrea Amreeka: desființează cooperativele țărănești, așa vrea Amreeka...

— Și când te duci la bancă să-ți dea un împrumut ca să pui în pământ următoarea recoltă, îți zic că trebuie să plătești atâta și-atâta dobândă...

— Ce spun? întrebuse Isabel și Amal îi tradusese.

Femeile voiau să-i traducă.

— Taie subvențiile la zahăr și ulei: așa vrea Amreeka...

— Medicamentele s-au făcut scumpe foc...

— Nu e Amreeka. Amal era pe jumătate stânjenită, pe jumătate amuzată. E, se pare, Banca Mondială și...

— E totuna. Nu e acum Amreeka cea mai puternică țară și tot ce zice ea e luat de bun?

— Dar, dar problema...

— Ce?

— E mai complicată de-atât.

— Complicată sau nu, noi stăm aici, pe pământul ăsta, și lucrăm toată ziua până ne rupem spinările și tot n-avem din ce trăi. Iar tinerii... se duc și învață și dup-ai-a ce fac? Vor să se căsătorească, vor o casă care să-i adăpostească, vor să muncească și să trăiască și ei ca oamenii și viața s-a făcut așa de grea!

Isabel stătuse și ascultase încercând să înțeleagă totul.

Afară, în grădină, copiii se jucau de-a nunta. Un băiețel și o fetiță stăteau pe scări, iar în jurul lor erau așezate ramuri verzi și frunze de palmier pentru a sugera *kosha*, pavilion de nuntă. Fetița avea un vâl pe cap și privea sfioasă în pământ în timp ce băiatul se întindea s-o ia de mână. Două fete cu năframe bine strânse în jurul a ceea ce mai târziu vor fi coapsele dansau în fața lor. Restul copiilor stăteau în cerc la picioarele lor. Unul izbea într-o bucată de placaj, iar ceilalți băteau din palme și cântau:

Tata a spus: O, fată frumoasă și oacheșă,
Allah, Allah,
Nu mai călări pe măgar,
Allah, Allah,
O să-ți cumpăr îndată un avion...
Și vreau niște Pepsi-Cola
Pentru că nu beau ceai,
Du-te și adu-mi Pepsi-Cola
Nu, nu beau ceai.

— Ridică-te, fetițo, tu și cu ea! Ridică-te, meriți o bătaie bună.

— Uită-te la puștii ăștia cum se mai grăbesc.

— Poți să bagi frica-n puștii ăștia, dar nu-i faci să se rușineze.

Tata a spus: Nu, nu ieși,
Allah, Allah,
Poți să te faci neagră și să nu mai fii niciodată albă,
Allah, Allah,
Păstrează-ți pielea albă pentru mirele tău...
Și vreau niște Pepsi-Cola,
Nu, nu beau ceai,
Du-te și adu-mi Pepsi-Cola
Pentru că nu beau ceai.

Isabel nu mai cunoscuse până atunci o astfel de tăcere: o tăcere care nu e pur și simplu absența sunetelor. „Palpabilă“... așa era: o tăcere pe care îți puteai închipui că o atingi, că o apeși cu degetele, așa cum îți poți închipui că apeși norii. Dar aici nu sunt nori. Aruncă așternutul de pe ea și se ridică în patul mare, de metal, cu baldachin, al Laylei al-Ghamrawi. Prin țesătura fină a plasei pentru țânțari poate vedea, pe peretele din față, portretul lui Sharif Pașa al-Baroudi. Acum îl zărește doar ca prin ceață, dar l-a studiat îndelung. Se uită la ea din rama grea, aurită, cu fesul potrivit bine deasupra frunții înalte, cu sprâncenele groase și negre, care se împreunează aproape deasupra nasului drept. Mustața deasă îi acoperă buza de sus; buza de jos e fermă și plină deasupra bărbiei

pătrate. Și toată aroganța feței e concentrată în ochi : trufași, distanți și totuși, dacă îi privești atent, triști. Un om mândru, stăpân pe sine, rezervat. Și pe chipul acela, mai mult decât pe cel al tatălui său din portretul de pe hol, Isabel întrezărește trăsăturile lui 'Omar al-Ghamrawi. Îl vede și tânjește după el. De câte ori se întâlniseră? Revede totul din nou în minte. Cina de la Deborah, restaurantul de pe Sixth Avenue – atunci se îndrăgostise : când îl văzuse traversând încăperea și îndreptându-se spre ea, ridicând scurt mâna, cu un zâmbet abia mijit în ochi. Apoi întâlnirea de la facultate, când se oprea la fiecare trei pași să vorbească cu cineva, întocmai ca Amal pe străzile din Cairo. Acolo, după ce se oprise să discute cu un tânăr student arab cu barbă, îl întrebase :

— Ai legături cu fundamentalistii?

— Care fundamentaliști? întrebă el.

— Nu știu. Hamas sau Hezbollah. Sau cei din Egipt.

— Ar trebui să te hotărăști în privința lor...

— Dar e adevărat?

— Arăt eu a fundamentalist? Mă comport ca un fundamentalist?

— Nu. Dar asta se spune despre tine.

— Nu cu mult timp în urmă, spuneau că Hilary Clinton e comunistă din cauza vederilor ei în privința sistemului de sănătate.

— Deci nu ești?

— Copila mea dragă, nu. Sigur că nu sunt. Uite-o pe Claudia. Ce pălărie minunată...

A patra oară se întâlniseră ca să vadă *Scapin* la Roundabout și ca să ia cina împreună după aceea. N-ar fi putut spune că o scosese în oraș, fiindcă ea îl invitase – dar fusese fericit să se afle acolo. Își amintește momentul din foaier, când și-a dat jos haina și s-a întors spre el, iar el a zâmbit privind-o în ochi.

— Arăți splendid.

Mâna de pe cotul ei, care o conducea spre locul ei. Și când l-a dus cu mașina acasă, mica pauză – oare încerca să se hotărăscă dacă s-o invite înăuntru?

— O să te mai văd înainte să pleci? o întrebase.

— Da, spusese ea. O să te sun.

Era mai bine așa decât să aștepte s-o sune el. Se aplecase spre ea, iar sărutul lui fugar și reținut se sfârșise înainte să-nceapă.

— Noapte bună.

Iar ea îl sunase și îl rugase să vină să-i vadă descoperirea. Gătise niște paste și niște salată, iar el se uitase prin cufăr. Când îi spusese că Anna, femeia care scrisese jurnalul, era străbunica ei, probabil pusese lucrurile cap la cap imediat, dar nu suflase o vorbă. Mai târziu, când luau cafeaua, a zis:

— Știi ce-ar trebui să faci? Să-l iei cu tine la Cairo și să i-l arăți soră-mii. Locuiește acolo. Te poate ajuta să pui lucrurile cap la cap.

— Ce? Să iau cufărul cu totul?

— De ce nu? Il depui la bagaje în aeroport. Găsești pe cineva care să ți-l care.

Iar ea fusese de acord pentru că era vorba de sora lui. Pentru că el o trimitea la sora lui și asta însemna că legătura dintre ei continua.

— Chiar trăiești cu ea? îl întrebase.

— Cu cine? Să trăiesc cu cine?

— Samantha Metcalfe.

— Nu, nu, draga mea. Nu trăiesc cu nimeni. Mi-a ajuns.

— De cât timp ești divorțat?

Încerca să pară dezinteresată, făcându-și de lucru cu turnatul cafelei proaspete.

— De mult timp. Zece ani. De ce?

— Mă întrebam doar.

— Dar tu? Ai fost căsătorită.

— Da. Doi. Doi ani.

— Căsătorită doi ani sau divorțată de doi ani?

— Ambele. I-a zâmbit. Căsătorită doi ani și divorțată de doi ani.

— Și? întrebă el. Ai face-o din nou? Să te căsătorești, vreau să spun.

— Nu știu. S-a uitat la el. Dacă aș găsi bărbatul potrivit.

— E bine să ai copii. Copiii sunt buni. Eu am doi. Mă rog, practic sunt adulți de-acum.

— Știu, spusese ea.

Când s-a ridicat să plece, când și-a pus haina și fularul și stătea deja lângă ușă, s-a repezit în brațele lui. Și-a ridicat fața spre el și, când a sărutat-o, l-a cuprins cu brațele și n-a mai vrut să-i dea drumul. Voia să rămână învăluită pentru totdeauna în pacea și tihna lui, iar sărutul lor devenea tot mai intens și a simțit acel vârtej înmuindu-i stomacul, sânii, brațele, însă apoi el a îndepărtat-o.

— O, Isabel, a zis clătinând din cap

În glasul lui se simțea o notă aproape de regret. Însă mâna lui era încă încurcată în părul ei și i-a tras capul pe spate, astfel încât ea să-l poată privi în timp ce-i spunea :

— Sunt destul de bătrân ca să-ți fiu tată.

— Știu, spusese ea. Nu contează.

— Ba da, a zis el.

Mâna lui îi mângâiase o clipă obrazul, își trecuse degetul mare peste buzele ei.

— Ai grijă de tine, a murmurat și a ieșit pe ușă, lăsând-o cu această durere.

Această durere care nu voia să dispară. Chiar dacă simte încă buzele lui apăsându-le pe-ale ei, chiar dacă în mintea ei poate să-l facă să-i descheie bluza și îndărătul pleoapelor închise îi vede mâinile plimbându-se pe dantela albă a sutienului ei, pipăindu-l, desfăcându-l, chiar dacă se întinde împreună cu el pe podeaua apartamentului ei și simte greutatea trupului lui peste al ei și lemnul tare al podelei sub spatele ei, chiar dacă ajunge la paroxism – când toate acestea se sfârșesc, îi e încă dor de el.

Când ridică din nou capul, Isabel zărește prin plasă, prin grilajul de sârmă de la fereastră, lumea de-afară, inundată de lumina rece și albă a lunii. Dă la o parte pânza baldachinului, deschide ușile cu grilaj, le închide în urma ei și, clătinându-se pe picioare, iese pe verandă.

Toate pernele au fost duse înăuntru din prevedere, fiindcă dimineața se așterne roua, așa că Isabel se așază pe brațul gol al unui fotoliu, cu brațele strânse în jurul corpului și simte aerul blând al nopții pe gât și pe față: o căldură plăcută, întreruptă din când în când de o adiere, care aduce cu ea mireasma iasomiei indiene condimentată cu un iz de lămâie. Aici tăcerea e un fundal pentru țârâitul greierilor

și, uneori, pentru orăcăitul gutural al unei broaște, venind de departe, din adâncurile grădinii.

În jurul ei casa se înalță trainică și senină la cei o sută douăzeci de ani ai săi. O casă care s-a mărit odată cu familia de peste patru generații. În inima ei, holul spațios și *mandarah*-ul ospitalier, aripa de nord cu cele două dormitoare și camera de oaspeți construită de Mustafa Bei al-Ghamrawi, cămărilor, baia și bucătăria în care se afla cuptorul. Apoi veranda, dormitoarele și băile din aripa de sud adăugate de Husni al-Ghamrawi. Generatorul, țevile și noua bucătărie clădite de Ahmad al-Ghamrawi. Și grădina plantată, udată și îngrijită de-a lungul anilor. Pomii ei încărcăți cu pere, lămâi și portocale. Tufele de iasomie și trandafiri care se aplecau de-atâtea flori. Și el, el ce făcuse pentru casa asta? Nimic. Plecase în Amreeka.

Isabel ridică privirea : Amal a ieșit pe verandă. E îmbrăcată într-o cămașă de noapte lungă, deschisă la culoare și are un șal subțire aruncat în jurul umerilor.

— Presimțeam că ești aici, spune. Vrei neapărat să fii singură?

— O, nu, deloc, răspunde Isabel.

Amal se sprijină de balustrada de lemn, privind grădina și respirând adânc.

— Nu-i așa că e minunată? o întreabă.

— Da, spune Isabel.

Amal se întoarce spre ea.

— Te-ai dat cu spray pentru țânțari?

— Nu, zice Isabel.

— Atunci dă-te. Haide.

— Păi, nu sunt țânțari.

— S-ar putea să fie. Unul singur și tot ar fi de-ajuns. Haide. Du-te și adu-l. Unde e? Mă duc să-l aduc eu.

— Mă duc să-l aduc, spune Isabel, ridicându-se.

Se întoarce cu spray-ul și se dau amândouă pe brațe și pe picioare. Își pulverizează spray în palme și se ung pe față.

— Pfuu, se strâmbă Isabel.

— Știu. Dar într-o clipă n-o să-i mai simți mirosul, deși țânțarii or să-l simtă.

- Nue nici o fotografie cu tine atârnată pe perete, spune Isabel.
- Nu.
- Ei bine, ar trebui să fie.
- Pentru ce?
- Pentru continuitate. Tu și băieții tăi.
- Băieții mei n-au de-a face cu toate astea. Și-au facut propriile alegeri.
- Amal încearcă să pară veselă.
- Sunt tineri. Nu știi ce-ar putea face.
- Amal nu spune nimic.
- În orice caz, continuă Isabel, așa ar fi drept. Nu o fotografie. Un portret oficial, ca toate celelalte. Trebuie să-ți facem unul la Cairo.
- Știi ce, spune Amal, hai să ne facem fiecare câte unul. Suntem rude, nu-i așa?
- Mi-ai dat camera asta special? întreabă Isabel.
- Special? De ce?
- Din cauza acestui tablou.
- Sharif Basha?
- Arată exact ca... fratele tău.
- Adevărat? Nu m-am gândit niciodată la asta, spune Amal.
- Când se întorc în cameră, rămân în picioare în fața tabloului.
- Vezi? întreabă Isabel.
- Amal studiază portretul bărbatului de pe perete.
- Da, spune încet. Seamănă mai mult cu el decât cu tatăl nostru, nu-i așa?
- La ochi și la bărbie și... chiar mai mult, spune Isabel, e întregul... energia pe care o degajă. Și aerul de mister. De-a fi mai mult decât lasă să se vadă.
- Isabel?
- Da, spune Isabel. E chiar atât de evident?
- Nu știu dacă e evident...
- Nu mi-l pot scoate din minte. Mă gândesc la el tot timpul. Orice-aș face, e ca un curent care-mi străbate creierul...
- Ușurarea de-a putea vorbi despre asta, de-a se descărca. În sfârșit.

— Și el... el a... tu ai...

— Nu. De fapt nu s-a întâmplat nimic. Nici măcar nu știu dacă-mi împărtășește sentimentele. Cred că îi place să fie cu mine. Am ieșit împreună, atracția există, n-ar putea exista dacă n-ar simți-o și el. Poate crede că diferența de vârstă e o problemă. Are cincizeci și cinci de ani. E greu de crezut. Sună atât de ciudat, dar dacă n-ai ști, ai crede că are patruzeci, patruzeci și cinci, nu-i așa? Vreau să spun că e atât de *tânăr*.

Cele două femei stau una lângă alta pe canapeaua din fața portretului.

— Asta te face nefericită? întrebă Amal.

— Nu, nu sunt nefericită, spune Isabel. Inșă aș vrea ca el să... o, Doamne, îl doresc atât de mult.

— Probabil că îi placi mult. Și că nu vrea să suferi.

— Dacă ar fi îndrăgostit de mine așa cum sunt eu de el, nu i-ar păsa de asta.

— Ei, haide...

— Nu. Ar crede că nu aș suferi. Nici nu i-ar *trece* prin cap că aș putea să sufăr. *Nu* aș suferi.

— Încerci să...

— M-am gândit doar că...

— De ce? Știi că am fost căsătorită.

— M-am gândit că, dacă ai mai trecut prin așa ceva, știi că n-o să dureze o veșnicie. Știu că sună...

— N-am mai simțit niciodată așa ceva... pentru nimeni.

După câteva clipe Isabel întrebă:

— Ți-a spus ceva despre asta?

— Nu. Nu mi-a spus nimic, răspunde Amal.

— Dar trebuie să-și fi dat seama din clipa în care s-a uitat prin cufăr. Trebuie să-și fi dat seama că suntem veri. De-aia mi-a spus să ți-l aduc.

— Da. Totuși mie nu mi-a spus nimic. M-a lăsat să descopăr singură.

— Și să-mi spui.

— Trebuie să-i fi plăcut idea că vom sta împreună aici, cercetând.

— Dar asta n-ar schimba nimic, nu-i așa? Obârșia noastră comună, vreau să zic, n-ar trebui să-l facă să nu... mai țină la mine. Dacă ține.

— Nu. Nu văd de ce-ar trebui.

— Amal, crezi că toate astea au fost sortite să se întâmple? Pare atât de ciudat. Să-l întâlnesc astfel, apoi să găsesc cufărul și apoi să aflu că suntem veri.

— Dar puteați să nu vă întâlniți. Dacă nu te duceai la dineul ăla sau dacă...

— Da, dar chiar ne-am întâlnit.

— Da.

— Amal, e fratele tău. Spune-mi ce să fac.

— *Ya habibti*, e destul de bătrân ca să-ți fie tată.

— Te rog... numai nu spune asta.

— E un lucru absolut evident.

— Dar *nu* contează.

Amal tace.

— O să fac ceva în privința lui, spune Isabel. De data asta. Când am să mă întorc.

— Ai avut succes? întreabă Isabel.

Amal își aruncă papucii la ușă și oftează rămânând în picioarele goale pe dalele răcoroase.

— Nu, spune, nu prea. Doamne, ce cald e afară!

— Vino și stai jos, spune Isabel. Lasă-mă să-ți aduc ceva rece de băut.

Totul i se pare acum atât de firesc, doar la o zi după ce-a sosit aici ea e cea care joacă rolul gazdei, aducând băuturile, având grijă de Amal, retrăgându-se într-un colț mai îndepărtat când oamenii vin să vorbească cu ea.

— N-am reușit să intrăm, spune Amal lipindu-și paharul rece de obraz, apoi de frunte. Au fost cât se poate de politicoși. Dar n-am reușit să intrăm.

— Oricum, ce-ați fi câștigat intrând?

— Nu știu, spune Amal. Dar era un punct de plecare. Se lasă pe spate și ridică fața spre vechiul ventilator de lemn din tavan. Locul pare practic abandonat. Nu vor să-i lase nici măcar să măture curtea.

— Ce ai de gând să faci?

— Nu știu. M-am gândit să mă duc la șeful poliției, dar nu cred să ne fie de vreun folos.

Pe perete, Husni al-Ghamrawi stă în picioare, cu o față plăcută și deschisă, cu mustața tunsă scurt, cu fesul drept pe cap. Mâna i se odihnește pe umărul soției sale, care e așezată. Părul negru al Laylei al-Baroudi e cârlionțat și strâns în vârful capului. Pelerina ei, prinsă cu o broșă splendidă, cade până la podea în jurul scaunului, iar ochii ei întunecați se uită drept în obiectiv. Fiul ei, Ahmad al-Ghamrawi, stă în picioare în spatele ei. Deși încă nu i-a mijit mustața, e la fel de înalt ca tatăl lui. Poartă fesul puțin pe-o parte, iar pe față i se citește încrederea plină de speranță a tinerilor.

— Ce-ar fi făcut tatăl tău? întrebă Isabel.

— Nu știu. S-ar fi dus să-l vadă pe guvernator, presupun.

— Atunci asta trebuie să faci și tu.

— E cineva... fiul unui vechi prieten de-al tatălui meu. Și ei au pământ pe-aici. Am să-i fac o vizită. Să văd ce spune.

Preț de câteva minute cele două femei stau în tăcere pe vechile scaune Assiuti¹. Singura mișcare din încăperea e cea a ventilatorului din tavan, de deasupra lor.

— O să fac un duș și apoi o să mă întind puțin.

Amal își strânge părul lung și negru într-un nod expeditiv și se întoarce spre Isabel.

— Ești bine? Te simți întemnițată aici, nu-i așa?

Isabel zâmbește.

— Sunt foarte bine. Mă simt surprinzător de acasă aici.

— Bine. Mă bucur foarte mult, spune Amal, dar zâmbetul ei e obosit.

— Aflu lucruri îngrozitoare, zice Amal după ce-și încheie siesta. Aflu că arestează pur și simplu oameni în fiecare dimineață. Oameni obișnuiți, care se duc la muncă. Le verifică actele și tot ce mai trebuie, însă îi arestează oricum. Poți să stai și cinci zile la închisoare până când hotărâsc că nu ești cel pe care-l caută. Și nu e deloc o vacanță: îi bat și îi... Aflu că, dacă poliția se duce să ridice pe cineva și nu îl găsește, ia femeile din casă: soția, sora, mama, pe oricare din ele. Și le rețin până când acesta se predă. Iar bărbații

1. Tip special de fotoliu din lemn cu spătar înclinat, fabricat în orașul egiptean Assiut, în Egiptul de Sus.

nu suportă asta și dacă la început e un caz izolat, se ajunge până la urmă la o vendetă între poliție și întregul sat.

Isabel nu spune nimic. Mandate de arestare. Ai dreptul să nu spui nimic – ceea ce știe ea nu ține aici.

— **Lucrurile merg atât de prost, spune Amal. Cineva a jefuit un magazin de bijuterii, iar bijutierul era copt și se spune că militanții islamiști afirmă că e bine să jefuiești un copt ca să finanțezi Jihadul, așa că întreaga afacere se transformă într-o problemă „sectară”. Dar oamenii – oamenii obișnuiți – nu cred că e bine să jefuiești un copt, însă americanii... iartă-mă...**

— **E în regulă, zice Isabel. Spune-mi.**

— **Ei bine, încearcă să convingă Congresul să aprobe un proiect de lege, ceva despre datoria lor de-a proteja minoritatea creștină din Egipt și, desigur, ăsta e jocul pe care l-au făcut britanicii acum o sută de ani, iar oamenii știu asta. Stârnește pur și simplu ostilitatea.**

— **Coptii se simt persecutați?**

— **Chiar dacă se simt, nu vor ca problema asta să fie rezolvată printr-o intervenție străină. Toată lumea știe ce înseamnă asta. Anba Shenuda a scris Congresului și a spus nu, mulțumim...**

— **Cine?**

— **Anba Shenuda e patriarhul, capul Bisericii Copte, Papa Shenuda al III-lea. E într-adevăr impresionant. Știi că a fost exilat de Sadat din '81 până în '85...**

Se aude zgomot de pași, apoi o bătaie în ușă. Isabel deschide și se dă la o parte. Abu el-Ma'ati și alți câțiva bărbați stau în fața ușii. Abu el-Ma'ati are o pușcă pe umăr.

— *Kheir¹, ya' Am Abu el-Ma'ati, itfaddal*, strigă Amal ridicându-se.

Acesta intră, dar ceilalți rămân afară. Amal îl conduce până la canapea.

— *Kheir? Ce se întâmplă?*

— **Au fost ciocniri între oameni și poliție, spune el. Legea asta nouă o să dezbine pe toată lumea. Pământurile din partea cealaltă a satului. Au încercat să-i alunge pe oameni**

1. Sper că aduci vești bune/totul e bine. (în arabă, în orig.)

de-acolo, dar refuză să plece. Bărbații și-au adus armele cu ei și lumea a luat foc.

— *Ya Satir ya Rabb*¹, spune Amal răsuflând precipitat. Și apoi: Ce crezi că o să se-ntâmples, 'Am Abu el-Ma'ati?

— Numai Dumnezeu știe, *ya Sett Hanim*. Inșă vremurile astea sunt schimbătoare și oamenii sunt influențați din toate părțile. Unii proprietari de pământ sunt cu frică de Dumnezeu. Yusuf Bei el-Qommos, directorul școlii de băieți, a spus deja că nu va mări arenzile. Alți doi au fost de acord să se întâlnească cu felahii ca să stabilească o mărire treptată, care să dureze câțiva ani. Dar alții sunt neînduplecați...

— Dar guvernul a zis că o să-i despăgubească pe felahi: că o să le dea alte pământuri.

— Pământuri sterpe, *ya Sett Hanim*. Nu tu apă, nu tu bani cu care să le deștelenești. De unde să ia alte terenuri arabile? O să creeze guvernul – Doamne iartă-mă – ogoare?

Câmpuri, câmpuri nesfârșite de o parte și de alta a șoselei. Din locul în care se află, lumea întreagă pare să fie verde. Dar de mai sus, de pe un deal – dacă ar exista vreun deal în această țară plată – sau de pe o piramidă (una dintre multele înșiruite de-a lungul acestui drum acum două mii de ani, de la Teba la Memphis, din deltă până la cataracte) sau dintr-un avion în ziua de azi, puteai vedea cât de îngustă era fâșia aceea de verde, cât de aproape se ținea de fluviul șerpuitor. Fluviul ca o punte de legătură aruncată peste pustiu, satele și orașele care se țineau de el, strângându-se laolaltă, uitându-se peste umăr la deșertul care se afla întotdeauna în spatele lor. Domolindu-l în cele din urmă doar când au făcut din el sălașul morților lor.

Amal și Isabel, acum prietene de trei luni, se întorc cu mașina la Cairo într-o tăcere afectuoasă. Fiindcă se îndepărtează de Sa'id, la bariere li se face semn să circule doar după o privire superficială aruncată în interiorul mașinii. Conduc fără oprire. Mașina se comportă impecabil.

1. Doamne ferește. (în arabă, în orig.) *Rabb* și *Satir* sunt două nume atribuite lui Allah. *Satir* înseamnă „cel care ocrotește“.

Amal se gândește la sat și la promisiunea ei „de-a vorbi cu guvernul“. Dar și la masa de sub fereastră, la jurnalele Annei. E nerăbdătoare să se întoarcă la Anna, să o însoțească în Sinai.

Isabel intenționează să se întoarcă la New York, să se întâlnească cu 'Omar. Ii povestește în gând despre planul ei de-a face un film după povestea Annei. Se întreabă dacă ar putea filma la Tawasi. Încearcă să recunoască orașul unde a fost reparată mașina, Beni Mazar, și apoi locul în care s-a stricat.

— Omul ăla care ne-a ajutat, spune, chiar a refuzat să-ți ia bani, așa e?

De fiecare dată când mai văzuse pantomima aceea, banii sfârșiseră de fapt prin a trece dintr-o mână într-alta.

— Da.

— De ce?

Amal zâmbește.

— A spus: Ce-o să creadă doamna străină dacă ia bani pentru că a ajutat niște femei rămase în pană pe drum?

— Doamna străină o să creadă că e deștept. Arăta de parcă i-ar fi prins bine niște bani. E o minune că mașina *lui* nu s-a stricat.

— Ei bine, spuse Amal, uneori trebuie să ne încredem în minuni.

„...și a ușurat lepădarea
acestor măști chinuitoare pe care le purtăm.“

John Milton

15 martie 1901

Focul e aprins, iar șaua unuia dintre cai e așezată lângă el, ca Anna să stea pe ea. La câțiva metri depărtare, bărbații se plimbă înapoi și-ncolo adunând animalele, ridicând cortul, pregătind mâncarea. Când se uită la ei, siluete întunecate proiectate pe întunericul nopții, Anna știe care e el.

— Mulțumită acum? Doamna mulțumită acum?

Anna duce un deget la buze în chip de avertisment, uitându-se la fața zâmbitoare a lui Sabir.

— Fără „doamnă“, șoptește clătinând din cap și reamintindu-i.

El scutură degajat dintr-o mână.

— Ei nu engleză, spune, apoi întreabă din nou: Mulțumită acum?

— Sahara, arată Anna, foarte mulțumită.

— Da, spune el. Cort, cămile, foc... Mișcarea largă a brațului său cuprinde întreg universul. Englezii le place cortul, zice. Cortul foarte bun.

— Da, spune Anna.

Arată spre cer.

— Și stelele.

— *Keteer*¹ stea, zice Sabir, stea *yama*². Nu una, două. Mult. Prea mult stea.

Sunt în deșert: în deșertul Sinai. Și nici o lectură din ghiduri sau din relatările călătorilor, nici măcar fâșia de deșert pe care am văzut-o la Gizeh nu m-ar fi putut

1. Mult. (în arabă, în orig.)

2. Grămadă. (în arabă, în orig.)

pregăti pentru așa ceva. Nici măcar nu voi încerca în acest moment să-mi aștern pe hârtie gândurile și sentimentele, pentru că sunt mult prea confuze. E o vastitate cum nu mi-a mai fost dat să cunosc – pământul, marea și cerul, întinzându-se toate laolaltă neîntrerupte și unite. Și micul nostru grup de oameni și animale mergând agale prin toată această vastitate.

Scriu lucrurile astea în cortul care mi-a fost pus la dispoziție cu atâta grijă pentru confortul meu – deși îi invidiez pe bărbații care dorm afară, sub cerul înstelat. L-am întrebat pe Sharif Pașa dacă nu se va face prea frig mai târziu, după ce focul se va stinge, și mi-a arătat mantalele în care se înfășoară noaptea. Sunt din lână, căptușite cu blană maro și mi s-au părut extrem de călduroase. Cât despre mine, mi s-a oferit cu generozitate o frumoasă carpetă persană, o pernă mare de mătase, în dungi, pe care să dorm și niște pături din lână cea mai fină. Am chiar și o lumânare de seu cu abajur, iar desagi și cutia de scris au fost cărate în cort. Un vas de aramă a fost așezat în partea din spate a cortului meu, iar Sabir, care devine din ce în ce mai vesel cu fiecare oră care trece, mi-a dat de înțeles că bucata aceea de deșert din spatele cortului avea să fie considerată domeniul meu personal pe timpul nopții.

În seara asta, când discutam la lumina focului, am remarcat pentru prima oară ce bine arată Sabir. Pielea îi e de un brun întunecat, ars, care înțeleg că e specific nubienilor. Trăsăturile îi sunt delicate, ochii la fel de mari și de catifelați precum cei ai unui căprior, iar întreaga lui înfățișare exprimă gingășie și blândețe. Și-a pregătit culcușul la intrarea cortului meu și, când m-am arătat surprinsă, a spus cu un zâmbet larg: „Când vine lupul, găsește pe mine primul”. Am fost extrem de tentată să ridic pânza cortului, să pășesc peste el și să ies, însă am rezistat ispitei, fiindcă îmi închipui că lucrul ăsta n-ar fi considerat cuviincios. Totuși am aruncat pe furie o privire afară și acolo, departe, departe se întindea un cer de catifea neagră, presărat cu atâtea stele, încât, dacă s-ar mai fi ivit și altele, le-ar fi fost greu să găsească un loc gol. Iar dedesubt totul era întunecat, în afară de licărirea focului ce se stingea. Am deslușit siluetele a patru bărbați adormiți,

pe care doar o bucată de piele de oaie îi despărțea de întregul univers.

Abia dacă îndrăznesc să scriu despre el. Nu știu ce ar trebui să scriu despre el.

Am să încep cu începutul: în curtea casei magice, cu Ahmad pe genunchi, am înțeles că trebuia să mă întâlnesc cu el în clipa în care aveam să pornim spre Sinai. Urma să călătoresc împreună cu unul din oamenii lui – Mutlaq, un bărbat în care are încredere absolută. Și, deși am hotărât că trebuia să străbat Sinaiul deghizată în francez, mai rămânea chestiunea controversată a veșmintelor pe care trebuia să le adopt ca să ajung acolo.

— *Problema e trenul, explică Layla. Dacă te îmbraci ca un englez, vei fi nevoită să călătorești singură, la clasa întâi. Lumea va încerca să te atragă în conversații, iar asta ar fi periculos. Dacă te îmbraci în arab, vei merge la clasa a doua, împreună cu Mutlaq. Însă oamenii vor fi destul de aproape ca să se uite la tine și să-și dea seama că nu ești arab și vor fi curioși. Deci vei lua trenul deghizată în egipteană – sora lui Mutlaq. În felul acesta vei fi în perfectă siguranță. Ajungi la Suez, traversezi canalul și pe partea cealaltă te întâmpină fratele meu. Îți scoți haina de deasupra, îți pui kufiyya¹ și gata: te transformi într-un arab. Acum hai să încercăm hainele.*

— *Ça vous va tres bien, spune Layla. Tot ce îmbraci îți vine atât de bine. Face un pas înapoi și o inspectează pe Anna. Ce să facem cu părul tău?*

— *Să-l prindem?*

— *Da. Așază-te, o să ți-l prind eu.*

Layla perie părul Annei și i-l prinde într-o coadă strânsă la spate.

— *Acum, spune, asta... asta e kufiyya. Poți s-o porți cu sau fără 'uqal², sfoara aceasta, însă ea o fixează pe cap. Las-o să cadă neglijent pe umeri, așa. Acum uită-te.*

Anna se privește în oglindă și un arab tânăr, arătos, cu o expresie uimită îi întoarce privirea.

1. Eșarfă. (în arabă, în orig.)

2. Cercul de sfoară purtat pe creștetul capului, peste kufiyya. (în arabă, în orig.)

Layla îi zâmbește în oglindă.

— Toate fetele se vor îndrăgosti de tine.

— Care fete? întreabă Anna zâmbindu-i la rîndul ei.
Mergem în deșert.

— O, și în deșert sunt fete. Uite: poți să înfășori capetele — unul singur sau pe amândouă — în jurul gâtului, așa. Sau poți să-ți acoperi fața cu ele și să le legi la spate, așa. Asta ca să te ferești de vînt sau de nisip dacă e furtună. Dar dacă stai pur și simplu cu alți oameni, nu trebuie să-ți acoperi niciodată fața, pentru că dai impresia că încerci să te ascunzi. Da?

— Da, spune Anna încercînd diferite stiluri.

— Unii bărbați o aruncă pe spate, spune Layla, așa, sau strîng marginile în vârful capului, așa. Dar să nu faci asta fiindcă, uite...

Anna se privește în oglindă.

— Arăta ca o femeie.

— Da. Cred că probabil cel mai bine e s-o porți înfășurată în jurul gâtului, ca să-l ascunzi; așa nu se vede nici o parte din bărbie.

— Da.

— Și, știi, cred că n-ar trebui să-ți dai jos cizmele de călărie și șosetele. Altfel picioarele te vor trăda.

— Aș vrea să vii și tu.

— Data viitoare, râde Layla, când mai crește Ahmad.

Dintr-odată devine serioasă.

— Nu ești îngrijorată, nu-i așa?

— Îngrijorată?

— Pentru că *Abeih* Sharif n-ar lăsa niciodată să-ți se întîmple nimic rău.

— Știi, Layla. Simt că l-am deranjat... vreau să spun că, în mod normal, ar...

— El s-a oferit să te ducă.

— Da, dar s-a simțit răspunzător și...

— Ascultă, Anna. Vrei să mergi acolo?

— O, da!

— Atunci du-te. Și bucură-te de călătorie. Va fi minunat. Și nu uita: dă-te tot timpul cu cremă pe față și pe mâini. Aerul deșertului e foarte uscat.

Și, chiar dacă și-a lăsat cămășile și pantalonii împăturite pe divanul pe care îl considera acum al ei, chiar dacă într-unul din desagii de pânză Layla i-a îndesat o mică legătură de mătase – „în cazul în care te sature de haine bărbătești“ – Anna șovăie la ușa *haramlek*-ului.

— O să te mai văd?

— Bineînțeles.

Layla zâmbește. Întinde brațele și cele două femei se îmbrățișează.

— Când te vei întoarce, voi fi aici ca să te întâmpin.

O trăsură acoperită a tras în fața ușii și m-am urcat în ea îmbrăcată în haine albe și largi de arab, purtând pe deasupra haina lungă a unei egiptence de la oraș. Fața și capul îmi erau înfășurate aproape în întregime în vâl, iar kufiyya și uqal-ul se aflau în geanta neagră de pânză pe care o căram. Sabir a mers în trăsură împreună cu mine, temându-se că, dacă stătea afară, pe capră, cineva avea să-l vadă și să-l recunoască. S-a urcat în trăsură, ferindu-și privirea, cu capul plecat, murmurând scuze și la hawla wala quwwata illa b-Allah. S-a așezat în colțul cel mai îndepărtat de mine și a murmurat tot drumul până la gară. Însă Layla îmi spune că n-a vrut să meargă înainte cu fratele ei sau să stea să aștepte întoarcerea mea la ei acasă, ci a rămas neclintit, spunând că-i jurase stăpânului său că nu avea să mă scape o clipă din priviri și că avea să-și țină jurământul chiar cu prețul vieții.

În gară am mers puțin în urma bărbaților, așa cum mă instruiseră Layla, dar Mutlaq, ca o mamă, are ochi la ceafă și, dacă mă opream, se oprea și el, iar dacă mergeam, mergea și el, așa că distanța dintre noi a rămas neschimbată, și asta fără să se întoarcă măcar o singură dată și să se uite drept la mine.

Pe când intram în holul mare al gării, am auzit un tren fluierând, pregătindu-se să plece. Am aruncat o privire spre Mutlaq.

— *Iskindiriyya*¹, a spus el încet.

Ușile vagoanelor erau închise cu zgomot, iar oamenii mergeau grăbiți de-a lungul peronului. Am străbătut holul,

1. Alexandria. (în arabă, în orig.)

însă dintr-odată s-a iscat mare agitație, iar noi și alți oameni am fost împinși la o parte de hamalii care se grăbeau să elibereze drumul. Și, pe când Mutlaq întindea o mână ca să mă liniștească, am crezut că am să mor de frică, fiindcă la un pas de mine se aflau lordul și lady Chelsea, lady Wolverton și lady St Oswald, împreună cu sir Hedworth Lambton – cu care cinasem de curând și pe care îi întâlнисem de nenumărate ori la dineurile lui sir Charles. Era o senzație extrem de ciudată; au trecut chiar pe lângă mine, atât de aproape, încât simțeam mirosul apei de colonie cu care se dăduse lady St Oswald, iar dacă întindeam mâna puteam s-o prind de mâneca hainei de călătorie maro. Am simțit în același timp frica de-a fi descoperită și ciudățenia faptului că au trecut pe lângă mine fără să mă recunoască – însă cel mai curios lucru dintre toate a fost acela că dintr-odată mi s-au părut niște ființe exotice, strălucitoare, care mergeau printr-un fel de spațiu magic, oarbe la tot ce se afla în jurul lor; degajate, vorbind între ele de parcă ar fi ieșit la o plimbare prin parc în timp ce oamenii, împinși la o parte, îi priveau și îi așteptau să treacă.

Mai era încă un bărbat cu ei și mai târziu, când am avut timp să mă gândesc, am presupus că trebuia să fie domnul Wilfrid Blunt, fiindcă părul, ochii și înfățișarea lui se potriveau perfect cu felul în care îmi fusese descris. Îmi dorisem atât de mult să-l întâlnesc în aceste cinci luni și acum trecea chiar pe lângă mine, iar eu eram... invizibilă.

Vălul este totuși un lucru care îți oferă o anumită libertate. Cât timp îl purtam, puteam să mă uit încotro voiam și nimeni nu putea să se uite la mine. Nimeni nu putea să descopere cine eram. Eram una dintre femeile îmbrăcate în negru din gară sau din tren, aș fi putut schimba locul cu oricare dintre ele și nimeni nu și-ar fi dat seama.

Am ajuns la Suez și ne-am îndreptat imediat spre canal, pe care l-am traversat într-o barcă foarte comodă. Mutlaq făcând, ca de obicei, toate pregătirile, eu urmându-l timidă și Sabir ținându-se după mine nu chiar așa de timid și, când am pus piciorul pe malul îndepărtat și luntrașul a întors barca, îndreptând-o din nou spre Suez, am auzit tropot de copite și l-am văzut pe Sharif Pașa venind la trap spre noi pe un cal arab maro-roșcat.

— Depechez-vous alors, dacă vreți să vă deghizați, a spus în chip de salut.

A descălecat și cei trei bărbați s-au așezat cu spatele la mine, formând un paravan, iar eu, înșfăcând toate lucrurile de care aveam nevoie, mi-am dat jos haina neagră, femeiască și vâlul, am desfăcut kufiyya și mi-am potrivit-o pe cap, fixând-o cu uqal-ul și când a venit întrebarea aceea scurtă, am reușit să răspund „Da”, împăturind hainele negre. Și, când cei trei bărbați s-au dat la o parte, oricine ar fi putut vedea un al patrulea bărbat îmbrăcat în haine arăbești ieșind dintre ei și aplecându-se peste desagi șei ca să ascundă o mică legătură neagră.

Scriu „l-am văzut pe Sharif Pașa venind la trap...”, dar, de fapt, abia după ce s-a apropiat, a început să vorbească și a descălecat, m-am incredințat că el era. Era îmbrăcat la fel ca mine, în haina și pelerina purtate de arabii din deșert — dar avea și două carabine fixate pe o curea la spate. Veșmintele acelea i se potriveau atât de bine, încât mi-l inchipuiam cu greutate îmbrăcat iarăși în hainele lui europene de oraș, iar el, văzând privirile furioase pe care i le aruncam ca să mă conving că era într-adevăr el, s-a încruntat ușor, fără să spună însă nimic. O împușcătură în aer a făcut să se ivească alți doi bărbați călare pe cămile, care duceau de căpăstru cămile și cai. Au îndemnat patru cămile să ingenuncheze pe nisip și Sharif Pașa m-a rugat să observ cu atenție mișcarea cămillei care se ridica, purtându-l pe Mutlaq în spinare.

— Veți fi în stare să faceți asta? m-a întrebat și, după ce i-am răspuns, m-a rugat să mă îndrept spre o cămilă anume, să pun piciorul în scară și să urc în timp ce el ținea frâiele — și cu un geamăt zgomotos, legănându-se puternic, animalul s-a ridicat mai întâi pe picioarele din față, apoi pe picioarele din spate, fiecare mișcare fiind dusă la bun sfârșit în două părți, ridicându-se prima oară în genunchi și apoi în picioare.

Când s-au încheiat pregătirile și am pornit la drum, eram șase bărbați călare pe șase cămile, altele două încărcate cu provizii și desagi erau duse de căpăstru împreună cu caii arabi, un armăsar maroniu-roșcat și o iapă albă, care nu purtau nici o povară.

Am mers agale, lăsând cămilele să aleagă ritmul care le convenea. Să călărești o cămilă e cu totul altceva decât să călărești un cal, e mai unduitor, dar când deprinzi ritmul e plăcut, iar șaua lată, cu un mâner solid în față, e confortabilă. Am descoperit că Sabir și cu mine eram singurii care călăream cu scări.

Am înaintat în tăcere în cea mai mare parte, dar el (Sharif Pașa) m-a înștiințat totuși că cei doi bărbați care veniseră cu el erau membrii unui trib cu care are legături și că ne vor însoți pe toată durata expediției. Mâine-seară, când vom face tabăra, vom fi oaspeții șefului lor.

Am călărit toată după-amiaza și seara și parcă deșertul aruncase o urjadă de tăcere asupra noastră, a tuturor, oameni și animale. Era ca și când, în această primă zi, doar o problemă de mare importanță ar fi justificat spargerea acelei tăceri imense, o tăcere subliniată de mugetul valurilor mării care se izbeau de țărnul stâncos.

Am călărit fără încetare și ne-am oprit doar de două ori. Când am făcut tabăra pentru noapte. Și puțin mai devreme, când a apus soarele dincolo de golful Suez, făcându-mă să înțeleg în acea clipă de unde venea numele de Marea „Roșie“; fiindcă soarele la apus scotea la iveală roșul și negrul minereului din munți, iar marea îl reflecta. Toate nuanțele de roșu, galben, portocaliu și violet se aflau în acel peisaj minunat, iar când soarele a pălit și culorile din jurul nostru au început să se topească încet-încet și să devină mai calde, m-am gândit că ar trebui să existe un document – o formă legală de recunoaștere a acestei măreții zilnice. Chiar în clipa în care gândul acesta se încheaga în mintea mea, ne-am oprit, ca și cum am fi fost înțeleși. Animalele au ingenuncheat, oamenii s-au dat jos și s-au întors spre sud-est. O voce a strigat: Allahu Akbar și toți s-au rugat împreună în tăcere. M-am strecurat prin spatulele lor și am contemplat marea și întunecarea apelor sale care doar cu câteva clipe înainte fuseseră atât de argintii și presărate cu pete de lumină, și am înălțat și eu o rugăciune – iar rugăciunea care a țâșnit de pe buzele mele tăcute era una pentru odihna minții și a sufletului, pentru că mi se părea, mai mult ca oricând, că acum le puteam afla.

„Îmi pare că lumea-ntreagă e schimbată
De când pașii ușori ai sufletului tău
I-am auzit întâia dată.“

Elizabeth Barrett Browning

12 iulie 1997

Abia aștept să mă întorc în Sinai, în lumea Annei, departe de-a mea. În Cairo toți vorbesc despre „Cultul lui Satan“ – care se va dovedi în cele din urmă a nu fi decât un grup de tineri și tinere în tricouri negre, care ascultă *heavy metal* pe coridoarele lugubre ale palatului abandonat al baronului Empain din Heliopolis. Felahii se revoltă și poliția îi reduce la tăcere. Scrisorile cititorilor din *Al-Ahram* pledează zgomotos în favoarea sau împotriva noilor legi agrare. Am dat câteva telefoane, am reînnoțit vechi prietenii, l-am găsit pe Tareq 'Atiyya, fiul prietenului tatălui meu, și m-am dus să-l văd într-o clădire înaltă, din marmură și sticlă neagră, din Muhandeseen. O secretară drăguță mă conduce înăuntru și, pentru o clipă, am senzația că bărbatul din spatele biroului e 'Atiyya Bei, prietenul tatălui meu. Acesta se ridică să mă întâmpine și-mi ia mâinile într-ale sale.

— Amal! Nu te-ai schimbat deloc!

Ne așezăm în niște fotolii moi de piele și facem schimb de noutăți: ce fac familiile noastre, copiii noștri, ce-am făcut în ultimii douăzeci de ani. Vorbim, ca-ntotdeauna, într-o arabă presărată cu expresii din franceză și engleză. El îmi spune că importă garnituri pentru conductele imense de beton care transportă petrol prin deșert și că are un hotel în Marsa Matruh și altul în Sharm el-Sheikh, în Sinai. Că plănuiește să fie primul operator de telefonie mobilă din Egipt.

— Trebuie să treci pe la noi, spune. Soția și fiicele mele stau în 'Agami peste vară, dar în septembrie vom da un dineu pentru tine.

— Iar tu îți petreci vara aici? îl întreb. În Cairo?

— Mă duc să le văd joi seara și mă întorc duminică dimineața. Drumul e nimica toată : două ore și jumătate.

— Problema e să ieși din Cairo, zic.

— Anul viitor, șoseaua care leagă Muhandeseen de Autostrada Deșertului va fi terminată și se va călători mult mai repede.

S-a schimbat. Nu-mi amintesc să fi arătat prea bine în tinerețe, dar acum e, fără îndoială, un bărbat atrăgător. E înalt și sacoul bej îi scoate în evidență umerii lași. Părul negru e tuns scurt. Ochii căprui îi sunt ageri. E atât de sigur pe sine, de degajat.

— Am nevoie de un sfat, spun.

Îi povestesc despre școală și despre dispensar.

— Nu e nici o problemă, mă asigură. O să vorbesc cu guvernatorul din Minya.

— Adevărat?

— Sigur. Chiar acum, dacă vrei.

Se îndreaptă spre birou, ridică receptorul și o roagă pe secretară să verifice dacă Muhyi Bei se află la Cairo. Aceasta îl anunță că Muhyi Bei e la Cairo, dar că nu poate fi contactat până după ora trei. Tareq se uită la ceas.

— E unu. Lasă-mă să te invit la prânz.

Așezați la o masă din colț, la Rive Gauche, comandăm creveți mediteraneeni și salată și începem să depănăm amintiri despre vacanțele acelea școlare de demult, în care ne jucam împreună la Tawasi, despre anii de facultate când petreceam mult timp împreună la club.

— După aceea ai plecat în străinătate și ai dispărut pur și simplu, spune.

— Da, m-am îndrăgostit și m-am căsătorit, zic.

— Soțul tău e aici, cu tine? Aș putea să vă invit la cină?

— Nu, nu e, e în Anglia, zic.

Doar atât. Apoi îl întreb :

— Ai mai fost în Minya de curând?

Îmi povestește cum i-a cumpărat pe felahii pe care nu-i voia mai demult, cum a modernizat ferma și a păstrat doar oamenii care puteau ține pasul cu ceea ce voia el să facă.

— Aduce un profit rezonabil, spune. Nu ca afacerile, bineînțeles, dar e vorba de istorie și de rădăcini. Și probabil că

ar putea produce și mai mult, cumva. Am de gând să aduc o echipă israeliană dintre cele mai bune, ca să reprojeteze infrastructura. Vom vedea ce va reuși să facă.

— Ce fel de echipă? îl întreb.

— O echipă israeliană, îmi răspunde. Ca să renoveze toată ferma...

Mă opresc din mâncat.

— Dar cum poți să faci așa ceva? Cum poți să aduci israelieni pe pământul tău?

— Au tehnologia și experiența necesare, spune. Pari șocată.

— Chiar *sunt* șocată. Uluită. După toți anii ăștia, toate războaiele astea... și cum rămâne cu cauza palestiniană?

— Palestiniienii fac afaceri cu israelienii.

— Dar, Tareq, cum poți să faci așa ceva? Nu știi că exact asta vor ei? Să pătrundă în Egipt. Să pună stăpânire pe întreaga zonă...

— Știi, cred că ai fost plecată prea mult timp. Vorbești de parcă am fi încă în anii '70. Lucrurile s-au mai schimbat.

— Dar *nu pot* să se schimbe. *Nu trebuie* să se schimbe. Nu atâta timp cât vor să dețină puterea asupra întregii regiuni.

— Depinde numai de noi dacă le dăm sau nu putere. Dacă angajez câțiva israelieni pe pământul meu, dacă mă folosesc de tehnologia lor – cum le dă asta putere? Eu împrumut puterea lor. Crezi că ar fi mai bine dacă am rămâne la vechile noastre metode și dacă ne-am preface că nu există? Asta înseamnă să-ți ascunzi capul în nisip. Ideologiile astea învechite nu mai sunt bune. Totul e determinat de economie.

— Totul?

— Totul.

— Credeam că ești patriot, spun cu amărăciune. Am fost împreună la demonstrații...

— Sunt patriot. Fac mai mult pentru țara mea consolidându-i economia decât aș face dacă aș merge pe vechiul drum, sperând că lucrurile vor lua cumva cursul dorit de mine.

Tăcem amândoi. După câteva clipe, zic:

— Ceea ce-mi spui mă jignește. Mă rănește și chiar...

Îmi zâmbește cu toată căldura vechii noastre prietenii.

— Ești prea emotivă. Iar asta nu e o problemă emoțională, ci una practică.

— S-a făcut, spune punând receptorul jos, după ce ne întoarcem în biroul lui. Dispensarul va fi deschis din nou săptămâna viitoare. Școala nu poate funcționa decât dacă profesorii au aprobarea necesară. Va trebui să faci o listă cu numele lor și, după ce vor fi verificați, școala își va putea relua activitatea.

Firește, Isabel nu înțelege de ce felahii ar avea ceva împotriva să dea o listă de nume autorităților.

— Nu fac nimic rău, zice. Se oferă doar să ajute școala.

Încerc să-i explic: secole întregi de liste folosite pentru a strânge dările de la oameni, pentru a le lua fiii ca să sape canale sau să lucreze pământurile lui *Khedive* sau să-și dea viețile în războaie; secole de neîncredere, întrerupte doar pentru scurt timp de ceea ce felahii numesc acum „vremea bună”: epoca lui 'Abd el-Nasser. Pare nedumerită și încerc să îndrept conversația spre un tărâm mai sigur, unde mă simt în largul meu: spre trecut. Nu e greu.

— Vreau să văd casa lui Sharif Basha, zice Isabel. Cea din poveste – vreau să spun, cea din jurnale. E încă acolo?

— Da. Acum e muzeu, spun. Poți să te duci când vrei.

— Vreau s-o văd împreună cu tine, zice.

Așa că pornim într-acolo. De-a lungul fluviului, apoi spre est, pe străzile late doar cât să treacă o trăsură, dar sufocate acum de mașinile parcate pe fiecare latură. O străduță dă spre un fel de piață și casa se înalță în fața noastră: trei clădiri din piatră de un crem vesel, întrerupt ici și colo de maroul închis al câtorva *mashrabiyya*. Pe latura vestică se află anexa cu micul dom verde. Un grup de femei îmbrăcate în *galaleeb* negre stă afară împreună cu copiii.

Intrăm pe ușa masivă a casei vechi. Din zgomotul, agitația și căldura orașului, pătrundem în acel spațiu răcoros, tăcut, ordonat, iar atingerea și mirosul trecutului mă învăluie din nou – chiar dacă acum casa e goală ca o scoică și ghidul care insistă să ne facă turul ne spune cu mândrie că a fost folosită ca decor pentru un film după Agatha Christie. Dar vedem magazia în care Anna și-a petrecut primele ore, salonul din *haramlek*, cu cele două divane unde au dormit ea și Layla și au legat o nouă prietenie la trezire, curtea unde s-a

jucat cu copilul de un an care avea să devină tatăl meu. Vedem de asemenea încăperea ascunsă sub scândurile podelei din dormitorul principal, în care trebuie să se fi refugiat tatăl lui Sharif Basha după eșecul revoluției. Când lucrurile s-au liniștit, acesta a descoperit că nu putea să trăiască sub Ocupație, însă nu putea lupta împotriva ei și nici nu voia să plece în străinătate. S-a mutat în sanctuarul șeicului Haroun, s-a legat de casă și și-a petrecut acolo ultimii treizeci de ani din viață. Am găsit ușa sanctuarului legată cu un lanț și încuiată cu lacătul. Când l-am întrebat dacă putem intra, ghidul a râs.

— Nu, nu, *ya Sett Hanim*, acum a devenit moschee în toată regula și nu puteți intra din casă. Ușa e afară, în stradă.

Ne-a spus că, atunci când casa a fost transformată în muzeu, s-a stabilit că acesta avea obligația să întrețină moscheea și să-i acorde tot sprijinul șeicului care trăia acolo.

Când ne pregătim să plecăm, Isabel îl întreabă dacă poate reveni cu o cameră de filmat.

— *Ahlan wa sahan*¹, spune ghidul. Dar trebuie să plătiți o taxă de cinci lire.

Casa ne-a vrăjit și ne plimbăm prin cartier, neavând nici cea mai mică dorință să plecăm. Femeile au dispărut și ușa micii moschei e închisă. Dincolo de ea se înalță impunătoare vechea moschee în umbra căreia a fost construită casa, în secolul al XVII-lea. În stânga, unde trebuie să fi fost grădinile, au apărut în ultimii treizeci de ani case mici, magazine și străduțe. Dar într-o piață cu un mic chioșc în mijloc dăm peste un pâlcc de copaci, acum prăfuiți și neîngrijiți. Stăm sub ei. Îi pipăim și le rostim numele. Un *jacaranda*² cu câțiva ciorchini pleoștiți de flori ca niște piramide albastre, un *sarw*³, o *poinciana*⁴ foarte frumoasă, o magnolie neînflorită,

1. Sunteți bine-venită. (în arabă, în orig.)

3. Arbore din familia Bignoniaceae, originar din regiunile tropicale și subtropicale ale Americii Centrale și de Sud. (n. t.)

3. Chiparos. (n. t.)

4. *Delonix regia* – arbore ornamental din familia Fabaceae, cunoscut pentru frunzele sale în formă de ferigă și florile sale viu colorate. (n. t.)

un liliac indian și o *sifsa*¹. Ne așezăm lângă chioșc, pe două lăzi întoarse, bând Pepsi, și Isabel îmi spune că în august se întoarce în Statele Unite.

— Simt nevoia să-l văd. Și vreau s-o văd și pe mama. Știi, vreau s-o întreb atâtea lucruri, însă acum e probabil prea târziu. Nici măcar despre cele mai importante lucruri din viețile noastre n-am discutat niciodată cu adevărat...

— Ți-a povestit vreodată despre bunica ei, despre Anna? am întrebat-o.

— Da.

Isabel se joacă cu o creangă, desenând triunghiuri în praf.

— Obișnuia să spună că Anna a stabilit un tipar pentru femeile din familia noastră: toate se vor căsători cu bărbați străini și vor trăi departe de casă.

Îmi aruncă o privire fugară.

— Mama mea s-a măritat cu un american. Mama ei, Nur, s-a măritat cu un francez. Eu m-am măritat cu cineva din țara mea, din Statele Unite... dar apoi l-am părăsit. Știi, mama n-a fost deloc surprinsă.

Când Isabel s-a hotărât să-l părăsească pe Irving, fără nici un alt motiv în afară de faptul că zilele alături de el deveniseră cenușii, iar nopțile și mai cenușii, și-a dat întâlnire cu Jasmine ca să-i comunice vestea. S-au întâlnit la Metropolitan, pentru că mamei ei îi plăcea muzeul, iar Isabel voia ca măcar decorul să fie de partea ei. Aplecată deasupra unei supe aburinde, drept răspuns la întrebarea nevinovată a mamei sale – Ce mai face Irving? –, Isabel a spus: „Divorțăm“ și a rămas uluită văzând că mama ei dă numai din cap. Jasmine s-a șters la gură cu șervetul și a zis:

— Presupun că o să treceți amândoi peste asta.

— Nu pari deloc surprinsă, a spus Isabel.

— Ei bine, nici unul nu mai e fericit de ceva vreme, nu-i așa? a întrebat-o ea.

— Credeam că o să...

— Că o să fac mare caz?

1. Varietate de salcie. (n. t.)

— Mai mare de-atât, oricum.

— Dacă nu ești fericită, nu ești fericită. Nu aveți copii. Nu aveți într-adevăr nici un motiv să rămâneți împreună.

— Credeam că-ți place Irving.

— Îmi place. E un băiat minunat. Dar asta nu înseamnă că trebuie să rămâi măritată cu el.

— Ei bine, atunci ne-am lămurit, a spus Isabel.

Se simțea ușurată, dar și dezamăgită. Ce anume voia? Să-și pledeze cauza? Să învingă obiecțiile mamei sale? S-o surprindă? De ce era atât de ușor? Pentru că mama ei o cunoștea? Sau pentru că nu-i păsa? Acestea erau întrebările pe care Isabel continua să și le pună.

Când se îndreptau spre ieșire, Jasmine s-a oprit lângă mozaicurile din Pompei și a spus:

— Gândește-te numai, stăteau pur și simplu acolo și luau prânzul sau altceva de genul ăsta și dintr-odată vulcanul erupe și se termină totul. E atât de ușor.

Era periculos să se avânte pe teritoriul ăsta.

— Să mergem, a zis Isabel, conducând-o pe mama sa afară din muzeu.

— Poate intră în remisie, spun, însă imediat îmi dau seama că e o prostie – oamenii nu intră în remisie când au Alzheimer.

— Poate, șoptește la rândul ei Isabel și continuăm să zăbovim sub copaci, deși începe să se întunece.

S-a făcut deja seară. Nu mi se mai poate cere nimic. Îmbrăcată în halatul meu larg și răcoros, cu un pahar înalt cu șerbet de mango în mână, pot să mă așez la masa din camera mea, liberă din nou să mă alătur Annei Winterbourne și lui Sharif al-Baroudi în vreme ce, înveșmântați în albul vaporos al beduinilor, călăresc împreună prin deșertul Sinai.

16 martie 1901

Tocmai m-am întors în cort după o seară de zaiafet și cavalcade și sunt foarte obosită, însă pulsul îmi e atât de accelerat, încât mă plimb încolo și-ncoace prin cort, incapabilă să mă hotărâsc dacă să mă culc sau să scriu în jurnal.

Ce păcat că nu pot să le scriu nici lui sir Charles, nici lui Caroline, fiindcă aş fi atât de încântată să le povestesc întâmplările din ziua asta – sunt incredinţată că multe aspecte le-ar plăcea. Dar cred că plăcerea asta va trebui să aştepte până când mă voi întoarce în Anglia şi îi voi putea convinge prin propria mea prezenţă că aventura mea nu a fost nebunească sau pripită. Deşi mărturisesc că astăzi, ceva mai devreme, mi-a fost greu să mă conving până şi pe mine însămi de lucrul ăsta.

Am călătorit în tăcere cea mai mare parte a zilei – şi am început să mă simt oarecum neliniştită. Câmpia pe care am traversat-o era presărată cu pietre întregi, iar peisajul dezolant. Ştiam din ghidul meu că aveau să vină privelişti splendide în curând, însă mă simţeam copleşită de sentimentul nesăbuiţei mele; fiindcă drumul până la Sfânta Ecaterina şi înapoi avea să dureze aproape paisprezece zile şi nu puteam scăpa de muştrările de conştiinţă că îi smulsesem cu atâta nesocotinţă pe Sharif Paşa şi pe oamenii săi – ca să nu mai vorbim de Sabir – de la grijile şi treburile lor. Cât despre gazda mea, nu-mi pot da seama ce gândeşte, deoarece kufiyya care îi atârnă de o parte şi de alta a feţei îl apără pe cel care-o poartă de privirile întâmplătoare sau furişe, iar în puţinele momente când s-a întors să-mi vorbească, înfăţişarea sa era impasibilă, iar purtările sale, rezervate şi politicoase. Franceza lui ar putea trece drept cea a unui francez veritabil. Nu-mi vine să cred că nu ştie boabă de engleză, dar pare a fi un om care preferă să nu facă deloc un lucru decât să nu-l facă perfect – şi probabil că engleza lui nu e perfectă. Oricum, franceza e de-ajuns pentru puţinele conversaţii pe care le avem. M-a informat că numele meu e Armand Demange, iar tatăl meu nu e altul decât maître Demange, care l-a apărut pe căpitanul Dreyfus în acel proces scandalos de acum trei ani. Se pare că maître e prieten cu Sharif Paşa, care mi-a dat informaţii despre mama mea, proprietăţile noastre şi educaţia mea – deşi nu mă aştept să am nevoie de vreuna dintre ele, fiindcă e destul de puţin probabil să dăm peste vreun trecător curios prin deşert. Când s-a convins că sunt în stare să călăresc la fel de bine ca oricare dintre ei şi că nu obosesc foarte uşor, am

căldrit fără întrerupere, exceptând orele de rugăciune și opririle pe care le făceam ca să mâncăm și să bem la prânz, după-amiaza și seara, și am ajuns să simt că deșertul are ceva anume care descurajează vorbăria inutilă. În plus, dintre oamenii care erau cu noi, doar Sabir și Mutlaq știau adevărul despre mine și probabil îi era teamă că voi ridica vocea și că astfel mă voi trăda. Purțile lui față de mine sunt politicoase, dar în cea mai mare parte a timpului, rezervate și distante. Sunt fericită că e așa, fiindcă, la urma urmei, orice prietenie adevărată între noi e – prin natura lucrurilor – imposibilă, iar aici nu există nici un fel de etichetă care trebuie menținută prin conversații politicoase.

Am fost surprinsă că nu am ridicat tabăra la apusul soarelui. Când s-a lăsat întunericul, am văzut un grup de oameni călare galopând spre noi. I-am aruncat o privire neliniștită, dar el a spus „Prieteni” și, ridicând mâna ca să-i salute, a căldrit în întâmpinarea lor. Erau oameni din tribul 'Alawi, fiindcă intraserăm pe teritoriul lor, și au venit să ne ureze bun venit și să ne însoțească până la așezarea lor, unde am rămas peste noapte ca oaspeți ai căpeteniei lor, șeicul Salim ibn Husayn.

Tabăra lor se află într-un loc încântător, în Wadi Gharandal, prin care curge un râu limpede cu apă dulce, cu atât mai dulce cu cât e primul pe care îl întâlnim în deșert, și sunt mulți arbori acacia, răsfirați și spinoși, ca să reziste cât mai bine climatei aspre. Casele celor din tribul 'Alawi sunt niște corturi negre țesute din păr de capră; oamenii trăiesc de pe urma turmelor de oi și de capre pe care le duc la păscut și a negoșului cu cai de rasă, din care am văzut câteva exemplare minunate la petrecerea dată astă-seară în onoarea noastră.

Și într-adevăr ne-au tratat cu mare cinste, servindu-ne cu carne de oaie la frigare, străchini mari cu orez aromat și o cafea slabă și amară turnată din urcioare alungite, care ar putea fi expuse în muzeul South Kensington.

Bătrâna căpetenie e un bărbat scund, cu mâna la fel de grea ca o piatră din deșert (într-adevăr, toți sunt foarte scunzi și cred că așa și trebuie să fie – precum arborii acacia – ca să poată trăi în deșert). A fost foarte amabil

cu m^âne : m-a așezat în dreapta lui – Sharif Pașa stătea în stânga – și insista să mă servească tot timpul cu bucați de m^âzel, scuzându-se că nu-mi vorbea în franceza mea „nata lă”, și părea foarte mulțumit că eram încântată de petrecerea lor, care e într-adevăr o întrunire minunată, bărbații își demonstrează iscusința la călărit, goi până la brâu, în acompaniamentul strigătelor sălbatice, uralelor și răpăitului tobelor și întreaga scenă e luminată de făclii. În compania aceea Sharif Pașa a părut să renunțe la rezerva sa și s-a lăsat pe spate pe pernă, vorbind și râzând împreună cu bătrâna căpetenie. O clipă l-am bănuț chiar că i-a dezvăluit căpeteniei adevărata mea natură ; nu pot să spun de unde mi-a venit bănuțala asta, însă păreau să fie în relații atât de bune și de sincere, iar căpetenia avea un zămbet foarte larg când mi-a urat noapte bună.

S^ângurul meu regret în seara asta este că n-am putut să petrec nici o clipă în compania femeilor, fiind nevoit să le văd doar așa cum le-ar vedea un bărbat : siluete subțiri, în haine lungi și înzorzonate, trecând grăbite pe lângă noi când le întindeau mâncarea bărbaților care ne serveau, cu mișcări ușoare, cu vălurile lor cu bănuți strălucind în lumina focului, cu ochii lor negri aruncându-mi priviri curioase, ceea ce făcea și mai nostimă situația în care mă aflam. Și, deși nu au luat parte la întreceri, au bătut din palme în ritmul tobelor, iar vocile lor erau atât de înălțătoare, încât strigătul acela prelung de bucurie despre care citisem, dar pe care nu-l auzisem niciodată m-a tulburat adânc. Dacă ar fi să dau crezare ghidului meu, mâine ar trebui să traversăm teritoriile care i-au adus acestui deșert faima măreției sale. Până acum am descoperit că ghidul, ca și prietenii mei de la Agenție, are o viziune mult mai aproape de adevăr despre ținutul acesta decât despre locuitorii săi.

Iar în ghidul Cook pe care îl avea Anna am citit următoarele :

Oamenii care trăiesc în deșert au fost întotdeauna un subiect predilect pentru literatura romantică, însă o foarte scurtă experiență e de-ajuns pentru a risipi aceste iluzii tinerești. Beduinii, cel puțin cei care pot fi întâlniți între Egipt și Palestina, au o fire foarte prozaică ; primitivi,

ignoranți, leneși și lacomi, nu oferă nici un fel de atracție... Arabii de rând sunt lipsiți de asemenea de farmec și tărie; hainele le sunt zdrențuite, picioarele nu le sunt niciodată încălțate în pantofi și doar rareori în sandale grosolane, iar mâinile și fețele lor arată limpede că apa e puțină... sunt ignoranți și nepăsători la binefacerile vieții civilizate; poartă tot timpul arme, dacă pot face rost de ele; un bărbat al cărui veșmânt cel mai bun e o piele de oaie netăbăcită poartă sabie sau săgeată pe umăr o pușcă sau amândouă... Totuși par să fie o rasă veselă și mulțumită, semănând mult cu negrii din America prin simplitatea, nechibzuința și buna lor dispoziție...

Nici unuia nu-i e străin cuvântul *baksheesh*; e primul cuvânt pe care îl învață copiii și ultimul pe care îl rostesc bătrânii.

19 martie 1901

O, cât aș vrea să putem călători fără somn sau să se dubleze orele zilei, ca să am timp să văd și să simt tot ce e de văzut și de simțit, și apoi să-mi mai rămână vreme și să reflectez la asta, să las impresiile să se strecoare prin mintea mea, depunându-se aici și colo în ochiuri mici și strălucitoare sau contopindu-se cu alte gânduri și înaintând spre o concluzie impresionantă! Și apoi să am timp să aștern totul pe hârtie, să notez totul, fiindcă am descoperit că atunci gândurile mi se limpezesc și ceea ce începe ca un șuvoi isteric de impresii se preschimbă într-o priveriște, o imagine la fel de lucidă și de vie ca o pictură.

Nu m-au interesat niciodată picturile care înfățișează deșertul Sinai pe care le-am văzut, preferând în locul lor interioarele complicate, tablourile detaliate ale vieții domestice. Picturile cu ambiții mai mari nu au prins niciodată viață în mintea mea și acum înțeleg de ce. M-am trezit gândindu-mă la tablourile minunate ale lui Turner expuse la Petworth, fiindcă fără îndoială un geniu mai mărginit decât al său nu ar fi putut aprecia cum se cuvine în acuarele măreția acestor peisaje. Iar în uleiuri, dintre toți pictorii care-mi trec prin minte, probabil doar Corot se apropie cel mai mult de posibilitatea de a reda acești munți – și totuși un tablou ar aprecia cum se cuvine doar locul pe care îl zugrăvește, iar privitorul ar greși închipuindu-și

că acum își poate face o părere despre întregul Sinai. Fiindcă fiecare zi ne dezvăluie o altă latură a acestui ținut limitor, această îmbinare a două puternice continente ale lumii antice. Intr-o zi un câmp pustiu, pietros, care se întinde cât vezi cu ochii și apoi ești surprins de un pârâu și de arborii acacia spinoși care sapă adânc în nisip în căutarea apei care îi va ajuta să-și prelungească viața cele-a fost dată; în ziua următoare te trezești în mijlocul unor șiruri uluitoare de stânci masive, unele negre, altele vineții, altele roșii și calci pe același pământ din care vechii egipteni au trudit ca să extragă aramă și turcoază - într-adevăr, poți să vezi încă urmele săpăturilor lor. Apoi ieși într-o câmpie deschisă lângă Marea Roșie și acolo ești înconjurat de stoluri imense de păsări care se opresc să se odihnească peste noapte pe țărnul pe care au ridicat tabăra, iar când soarele răsare, în timp ce bărbații își fac rugăciunile de dimineață, păsările își iau zborul. Se avântă spre înalțuri, se rotesc și se strigă unele pe altele și pornesc într-un nor uriaș și năvalnic deasupra mării, spre locuințele lor de vară din nord. Iar apoi, deschizându-se între stânci la peste o mie de picioare înălțime, o vale secată se întinde înaintea ta și viața e din nou îmbelșugată, cu grădini de tamariscă, livezi de meri și lanuri de grâu și orz. Cum ar putea un tablou măcar să sugereze toate astea?

Astăzi seară am ridicat tabăra la doar o zi de mers călare de mănaștirea Sfânta Ecaterina, în mijlocul priveliștii munților Sinai. Am călărit, Sharif Pașa și cu mine, prin cea mai spectaculoasă trecătoare, numită Nugb Hawa, atât de abruptă și de strâmtă, încât cămilele nu pot trece prin ea, ci trebuie trimise pe drumul mai lat și mai drept, prin Darb el-Sheikh. Sharif Pașa m-a întrebat: aș prefera drumul mai spectaculos sau cel mai ușor? Și, bineînțeles, l-am ales pe primul.

— Nu se poate trece decât călare pe cai. Și fiindcă avem doar doi cai, va trebui să mergem singuri, a spus.

— Va trebui să-l convingeți pe Sabir, am răspuns, iar el a zămbit.

Perztru prima oară Sabir s-a învoit să mă lase singură, iar Sharif Pașa și cu mine ne-am despărțit de însoțitorii noștri și am pornit călare prin strâmta trecătoare Nugb

Hawa. Stâncile de granit de o parte și de alta se înălțau până la o mie cinci sute de picioare și uneori, aplecându-mă ușor într-o parte sau în cealaltă, puteam să ating ambii pereți ai trecătorii cu mâinile. Uneori, ni se părea că ne îndreptăm spre un perete de stâncă masivă, dar când ne apropiam, se ivea ca prin minune o deschizătură și o apucam prin ea. Panta era însă atât de abruptă pe anumite porțiuni, încât doar caii cei mai siguri pe picioare și mai pașnici ar fi urcat-o fără să-și rănească în vreun fel călăreții. Totuși caii noștri erau sprinteni și sânguincioși și am mers mai departe, în cea mai mare parte a timpului unul în spatele celuilalt, cu mine în frunte, dar uneori tovarășul meu de drum se apropia până ajungea lângă mine și dintr-o privire fugară se asigura că totul era bine în ceea ce mă privea.

Într-unul din aceste momente, dându-mi seama că era prima oară când aveam posibilitatea să purtăm o conversație particulară, am început să-i spun cât de recunoscătoare îi eram pentru tot ceea ce făcuse pentru mine și l-am asigurat că îmi dădeam seama foarte bine de neplăcerile pe care trebuie să i le fi provocat toată povestea asta. Dar m-a întrerupt imediat, spunând :

— *C'est rien. Ați fi făcut oricum călătoria.*

— *Aș fi încercat, am spus, dar cred că m-aș fi alăturat unui grup de turiști în Suez și aș fi călătorit împreună cu ei, și n-ar mai fi fost deloc același lucru.*

— *De ce nu ? a întrebat surprins. Ați fi călătorit mai confortabil și n-ar mai fi fost nevoie să vă deghizați.*

— *Aș fi... Nu știam cum să-i explic lucrul ăsta. Aș fi rămas în lumea pe care o cunoșteam. Aș fi văzut lucrurile prin ochii tovarășilor mei de drum, iar mintea mea ar fi fost prea ocupată să se împotrivească impresiilor lor, ca să și le formeze pe-ale sale...*

— *Ați fost întotdeauna așa ? m-a întrebat.*

— *Așa cum ? am spus, surprinsă la rândul meu.*

— *Atât de perseverentă în a hotări totul singură.*

— *Mă faceți să par încăpățânată.*

— *Și nu sunteți ?*

— *Înainte nu mi-am dat frâu liber voinței, am spus.*

Însă atunci trecătoarea s-a îngustat, iar el și-a oprit calul și a rămas în urma mea. Nu spusese că nu era nici

o problemă, nici nu mă asigurase că nu găsește compania mea supărătoare, dar nu eram nemulțumită de discuția noastră – și mă simțeam bucuroasă că îi mulțumisem.

Nugh Hawa s-a terminat la fel de brusc pe cât începuse și dintr-odată am ieșit din întunecimea răcoroasă a trecătorii într-o câmpie deschisă și luminoasă, având în fața ochilor priveliștea maiestuoasă a munților Sinai. Bărbații călare pe cămile ni s-au alăturat din nou, iar Sabir m-a întâmpinat zâmbitor, fără să dea semne că ar fi simțit vreo neliniște. Bănuiesc că acum are încredere că sunt pe mâini bune. Într-adevăr, pe măsură ce zilele trec și înaintăm tot mai adânc în inima deșertului Sinai, mă cuprinde teama (deși n-aș recunoaște pentru nimic în lume lucrul ăsta decât în jurnalul meu), gândindu-mă că am încercat să fac călătoria asta însoțită doar de Sabir. Nu am mințit când i-am spus lui Sharif Pașa că m-am gândit să mă alătur unui grup de turiști ai agenției Cook și să călătoresc împreună cu ei, dar nu prea voiam să mă aflu în compania compatrioților mei aici. De parcă aș fi intuit că discuțiile cu ei, însăși prezența lor m-ar împiedica să pătrund cu adevărat în Sinai. Iar acum nu mai am nici o îndoială că ar fi fost într-adevăr așa. Tăcerea înconjurătoare și liniștea (sau indiferența) însoțitorilor mei i-au lăsat sufletului meu libertatea de a contempla, de a sorbi splendoarea acestui loc. Cât de potrivit este faptul că Moise a trebuit să audă aici cuvântul Domnului! Pentru că aici, unde omul – dacă e să trăiască – trăiește vrând-nevrând atât de aproape de natură și de farmecul său, mă simt mult mai aproape de întregul mister al Creației, încât nu m-ar surprinde deloc dacă aș fi binecuvântată cu o viziune sau o revelație; într-adevăr, dacă o astfel de epifanie ar avea loc, ar părea să fie în ordinea lucrurilor. De fiecare dată când bărbații se opreau pentru rugăciune, m-am trezit înălțând la rândul meu propriile rugăciuni; simple ofrande prin care aduceam laudă Dumnezeului care a modelat toate acestea și care m-a trimis aici ca să le pot vedea. M-am rugat de asemenea ca mila Lui să se pogoare asupra sufletului bietului meu Edward, fiindcă am ajuns să cred uneori că, dacă venea aici ca pelerin în loc să plece în Sudan ca soldat, ar fi fost în viață astăzi și împăcat cu el însuși.

21 martie

E după-amiază și călugării s-au retras pentru rugăciune, iar noi ca să ne facem siesta.

Am fost pe vârful Jebel Moussa și am privit ivirea zorilor în acompaniamentul cântecului melodios al muezinilor care chemau credincioșii la rugăciune.

Aerul e ușor și uscat, având același efect asupra minții ca un pahar de șampanie înainte de cină.

Nu am scris până acum nimic despre această mănăstire unde am primit găzduire. Părintele e foarte binevoitor și – fiindcă oamenii au ridicat tabăra în afara zidurilor – Sharif Pașa i-a spus cine sunt pe motivul că ar fi greșit să acceptăm ospitalitatea sa prin înșelăciune.

Clădirea seamănă mai curând cu un castel medieval și a fost întemeiată în secolul al VI-lea, iar curând după aceea, când armatele musulmane au înaintat spre vest din Peninsula Arabică, cineva a avut prevederea să construiască o mică moschee în curtea ei, ca să o ferească de incendiere sau demolare. În timpul cruciadelor a venit rândul mănăstirii să apere moscheea și așa a străbătut veacurile, fiecare Casă a Domnului luând-o sub aripa sa ocrotitoare pe cealaltă în vreme ce armatele dușmane veneau și plecau.

Aseară era încă devreme când ne-am dus cu toții la culcare, așa că m-am gândit să încerc darul Laylei. E o haină largă, încântătoare, din mătase verde închis și, deși, bineînțeles, nu există nici o oglindă în chilia mea, eram fericită s-o port.

Am ieșit în grădina întunecată. Știam că ne vom trezi devreme, dar nu era foarte târziu și m-am gândit că nu făceam nici un rău dacă mă strecuram afară să iau o gură de aer.

L-am văzut ieșind din capelă. Și el își scosese hainele cu care fusese îmbrăcat în deșert, iar acum purta doar o pereche de pantaloni și un pulover de lână, iar capul îi era descoperit în aerul nopții.

Mi s-a părut că a tresărit când m-a zărit. S-a apropiat de mine și am crezut că va fi mânios că m-am aventurat afară îmbrăcată în haine femeiești, cu kufiyya atârându-mi neglijent pe umeri. Și, într-adevăr, primele lui cuvinte au fost: — Que faites vous ici?

I-am spus că simțisem nevoia să ies la aer, fiindcă în cameră era înăbușitor, iar el a zis:

— *Ar trebui să intrați.*

Dar imediat, fiindcă nu m-am mișcat, a arătat spre locul de lângă mine și, după ce i-am acordat permisiunea, s-a așezat. Puteam să-mi dau seama că era tulburat chiar și fără să-i privesc chipul. Am stat unul lângă altul în tăcere, însă era ceva în ținuta, în înfățișarea lui care trăda o neliniște, o frământare și în cele din urmă am îndrăznit să-l întreb :

— *N-ați reușit să adormiți ?*

— *Nici n-am încercat.*

— *Ați fost la capelă, am spus.*

Iar el a ghicit întrebarea din vocea mea.

— *M-am uitat la călugări. La cei bătrâni. La oase, a spus și vocea îi era tăioasă și plină de amărăciune.*

Stătea aplecat înainte, cu coatele pe genunchi, contemplant întunericul.

Nu-mi trecea prin minte nimic de spus. Intr-adevăr, singurul lucru de care eram conștientă era dorința de-a întinde mâna și de-a atinge brațul acela care se afla atât de aproape de mine, de-a mângâia capul acela plin de frământări – o dorință care a devenit atât de intensă, încât mi-am încrucișat brațele. S-a întors.

— *Vă e frig ?*

— *Nu, am spus.*

— *Dar tremurați.*

— *Nu, nu chiar.*

M-a cercetat o clipă, apoi a întors capul.

— *Ce v-a adus în Egipt, lady Anna ? a întrebat în aerul nopții.*

Era prima oară când îmi rostea numele.

— *Picturile, am răspuns.*

Când s-a întors spre mine, i-am povestit despre tablourile din muzeul South Kensington, despre lumea lor de lumină și culoare. I-am povestit despre raitele mele acolo în timp ce Edward se chinuia cu boala lui. În timp ce el trăgea să moară.

— *Ați fost foarte nefericită, a spus.*

— *Da, am zis. Nu trebuia să moară așa.*

— *Așa cum ?*

— *Tulburat. Neîmpăcat cu el însuși.*

— *Dar a făcut lucrul în care a crezut, fără îndoială. A crezut că trebuie să lupte pentru imperiul lui.*

— *A fost un război nedrept.*

— *Dar nu știa asta.*

— *Cred... sunt sigură că știa. Dar și-a dat seama prea târziu. Iar asta l-a ucis...*

S-a așternut tăcerea. Era prima oară când spuneam asta cuiva. Probabil era prima oară când vedeam eu însămi lucrurile atât de clar. Acum tremuram de-a binelea și, dacă m-ar fi cuprins în brațe, cred că l-aș fi lăsat – însă el s-a ridicat și a spus :

— *Trebuie să intrați.*

— *Nu, am șoptit și s-a îndepărtat cu un fâțâit nerăbdător.*

Am crezut că o să plece, dar s-a plimbat puțin prin grădina, după care s-a întors și, oprindu-se în fața mea, a zis :

— *Ei bine, spuneți-mi ce credeți. Ce e mai bine? Să acționezi și să riști să comiți o greșeală fatală – sau să nu faci nimic și să mori încet oricum?*

M-am gândit. Am încercat să mă gândesc, dar era destul de greu din cauza tremurului care mă cuprinsese și a faptului că stătea în fața mea, împiedicându-mă să văd altceva în afară de el. În cele din urmă am spus :

— *Cred că mai întâi trebuie să te cunoști pe tine însuși – asta mai presus de toate.*

— *Așadar, e la fel de înțeleaptă pe cât e de frumoasă și de încăpățânată.*

Am clătinat din cap fără să ridic privirea din pământ. Era o nuanță de batjocură în vocea sa. Dar – aussi que belle – spusese că sunt frumoasă.

— *Dar dacă te cunoști prea bine? Dar dacă nu-ți place ceea ce știi?*

N-am spus nimic.

În câteva clipe și-a venit în fire :

— *Iertați-mă. E din cauza oaselor și scheletelor din capelă. A călugărilor morți. Așadar – s-a așezat din nou – ați venit să căutați lumea pe care ați văzut-o în picturile din muzeu. Ați găsit-o?*

— *În casa dumneavoastră, monsieur, am spus.*

— *A, sunt multe case ca a mea, a zis alungând gândul acela. Trebuie să aranjăm să le vedeți.*

Nu știam dacă să fiu încântată sau dezamăgită. Mă trimitea undeva – dar mă trimitea departe.

— Ce s-a întâmplat ?

— N-am vrut să vă sperii mai devreme. Iertați-mă.

— Nu m-ați speriat.

— Atunci de ce tremurați ?

— S-a făcut... destul de frig.

— Atunci trebuie să intrați. Acum.

S-a ridicat.

— Veniți sau trebuie să vă iau pe sus ?

— Sunteți un tiran, monsieur, am zis, dar m-am ridicat.

— Da, a răspuns, mi s-a mai spus.

Când am ajuns la ușa camerei i-am întins mâna, iar el a luat-o într-ale sale.

— O să vă fie destul de cald ? m-a întrebat.

— Da, am zis.

— Atunci somn ușor. Somn ușor, lady Anna care nu se teme de nimic, a spus.

Mi-a ridicat mâna și o clipă am simțit pe ea apăsarea buzelor sale. Și, chiar dacă m-am încălzit, nu pot spune că am dormit bine.

„Slăbiciunile noastre sunt invincibile, virtuțile noastre – serbede ; lupta asta crâncenă se dă împotriva noastră până la asfințitul soarelui.“

Robert Louis Stevenson

Cairo, 13 iulie 1997

O poveste veche și *plus ça change* și toate astea. Nici eu n-am dormit prea bine azi-noapte fiindcă am fost în grădina mea fermecată, într-o piață londoneză, într-o noapte răco-roasă de vară, în momentul în care un bărbat pe care îl cunoscusem cu câteva ore înainte m-a luat în brațe și mi-a schimbat cursul vieții. Cum aș fi putut să prevăd la vremea aceea spațiile pustii pe care aveam să le locuim mai târziu? Și întrebarea pe care am evitat-o atâta timp: va mai exista vreodată altul? Va mai fi timp... va mai fi iubire pentru altul? Când am luat prânzul cu Tareq 'Atiyya m-am apropiat mai mult de un bărbat de care m-aș fi putut simți atrasă decât o făcusem de ani de zile. Dar era căsătorit... și se gândea să facă afaceri cu israelienii. Trăiesc într-adevăr într-un timp distorsionat, însă mărturisesc că mi se pare mai ușor să faci față evenimentelor de acum o sută de ani decât împrejurărilor în care ne aflăm astăzi.

Prin urmare, când le dau voie să rătăcească, gândurile mele se întorc la Anna. O văd îmbrăcată în haina ei strălucitoare de mătase, cu părul blond revărsat peste *kufiyya* care-i înfășoară umerii. Rămâne o clipă în picioare, sprijinindu-se pe jumătate de ușa pe care a închis-o în urma ei, simțind încă pe mână urma caldă a sărutului său. Se întinde pe pat și re trăiește scena care abia a avut loc. Și revede o altă țară, unde un bărbat stătuse neajutorat și mut în suferința sa. Un bărbat care nu putea fi consolată. Dar în seara aceasta Sharif Pașa al-Baroudi se eliberase de gândurile sale, se plimbase prin grădină și se întorsese la ea. Se gândeste la cuvintele, la tonul, la înfățișarea sa și la felul în

care a făcut-o să se simtă. Ce femeie s-ar gândi în momentul acela la semne și semnificații? Se întreabă: „Oare – prin aceleași cuvinte – vrem să spunem aceleași lucruri?”. Mă gândesc la Isabel și la strigătul ei încrezător: „Dacă ar ține la mine așa cum țin eu la el, nu aș fi rănită“. Iar Isabel e hotărâtă să facă parte din lumea fratelui meu. Face parte deja din cea americană, iar acum o vrea pe asta. Vrea să-l surprindă când se întoarce cu cunoștințele ei despre realitățile egiptene. Am aranjat să o duc la Atelier. Le-am spus oamenilor – din nou – că e logodnica fratelui meu și că lucrează la un proiect de doctorat despre felul în care oamenii de-aici privesc noul mileniu. Am mințit puțin și le-am spus că militează pentru încetarea suferințelor femeilor și copiilor din Irak.

15 iulie

La Atelier 'am Ghazali, chelnerul, pune cu lingurița zahăr nerafinat în paharele de ceai pe care ni le întinde. Într-un colț al încăperii lungi și joase, cu pereții odată albi îmbăcșiți de fumul miilor de țigări, bătrânul meu profesor, Ramzi Yusuf, înfrânge din nou armata albă a lui Mahgoub al-Tilmisani pe tabla de șah. Deena al-'Ulama stă împreună cu ei, corectând șpalturile unor articole pe subiectul cazului Nasr Abu-Zeid. Cu toții se ridică să ne salute și Mahgoub spune:

— *Khalas, ya Doctor*¹?

— *Mafish khalas*², răspunde Ramzi Yusuf. Joci până la capăt.

— Dar oaspeții?

— Vor aștepta.

Ne arată încăperea cu un gest larg.

— Luați loc și priviți. Experimentați mediul înconjurător.

Îl bat într-o clipă, îi spune lui Isabel. Nu vă deranjează să așteptați, nu-i așa?

Când ne așezăm, Deena își îndeasă hârtiile într-o geantă mare și îl cheamă pe Ghazali să ne ia comanda.

— Așadar vă aflați pentru prima oară în Egipt? o întreabă Deena pe Isabel.

1. Ne oprim, doctore? (în arabă, în orig.)

2. Nici gând să ne oprim. (în arabă, în orig.)

Deena predă matematica la Universitatea din Cairo și face multă muncă voluntară pentru Sindicatul Profesorilor, Organizația Drepturilor Omului, Biroul de Asistență Judiciară și Comitetul pentru Susținerea Poporului Palestinian. Poartă sandale, blugi și o bluză largă, albastru închis. Pare obosită. E o vânzoleală generală – oamenii vin și pleacă sau trec pe-acolo căutând pe cineva. Telefonul sună fără oprire. Sunt deschise două expoziții de pictură: una în galeria de la etaj și una în încăperea mai mică de alături. Unul dintre artiști a fost condamnat la detenție administrativă pentru că a semnat o declarație împotriva reformei agrare. Celălalt se alătură din când în când grupului principal din încăpere.

— *Sallim silahak, ya 'Urabi*¹, spune doctorul Ramzi cu o voce târăgănată.

— *Lessa, ya Bey, lessa*², protestează Mahgoub, mutând vizirul ca să-și aperse regele.

— *Mafish lessa*³, spune doctorul Ramzi triumfător, mutând calul. *Kesh malik!*⁴

— *Lek yom, ya Doctor*⁵! exclamă Mahgoub vesel, strângând piesele și punându-le în cutia lor de lemn.

Își scoate țigările și îi oferă una lui Isabel, care zâmbește și îl refuză.

— Țigări egiptene, spune el. Uitați! Ridică pachetul alb, arătându-i imaginea reginei. Cleopatra. Nu?

Pune pachetul pe masă.

— Nu te-am mai văzut de multă vreme, Amal. Doctorul Ramzi zâmbește. Trebuie să aștepți o americană să vii împreună cu ea?

— Știți cum e, *ya Doctor*, spun poticnindu-mă, împrejurările.

-
1. Măinile sus, 'Urabi. Expresia este folosită pentru un adversar care se află într-o situație imposibilă, asemenea lui 'Urabi la Tel el-Kebir. În terminologia specifică jocului de șah: Weizir – prim-ministru. După terminologia din Occident, corespunde reginei; elefantul corespunde nebunului, iar fortăreața corespunde turei. (în arabă, în orig.)
 2. Nu încă, nu încă. (în arabă, în orig.)
 3. Nici un nu încă. (în arabă, în orig.)
 4. Șah la rege! Avertisment înainte de șah-mat. (în arabă, în orig.)
 5. Va veni și ziua înfrângerii tale, doctore. (în arabă, în orig.)

— Sunteți din New York? o întreabă pe Isabel.

Ramzi Yusuf are în jur de șaptezeci de ani. Părul des și lins, ochii negri și blânzi care făceau cursurile lui de filosofie atât de populare când eram studentă au rămas neschimbate. Dar ochii, deși par mai strălucitori, sunt mai mici și mai adânciți în orbite. Iar părul îi e complet alb. I-au plăcut întotdeauna femeile și acum o privește pe Isabel cu vădită admirație.

— Ah, dacă aș fi cu douăzeci de ani mai tânăr – doar cu douăzeci de ani – v-aș arăta un Egipt...

Clatină din cap cu tristețe.

— Dar dacă ați fi cu douăzeci de ani mai bătrân? îl întreabă Isabel.

— Cu douăzeci de ani? Izbucnește în râs și apoi într-un acces ușor de tuse. V-aș putea arăta cealaltă casă a mea, cea din Imam. Sau din paradis, poate.

— Isabel vrea să știe cum vedem următorul mileniu, *ya Doctor*, spun. Lucrează la un proiect...

— Știu, știu. Flutură nerăbdător dintr-o mână. Nu sunt persoana potrivită să răspundă la o asemenea întrebare. Sunt bătrân – ridică din umeri –, pentru mine e totuna.

— Tânăr e cel care are inima tânără, *ya Doctor*, spune Mahgoub.

Lucrează la o companie aeriană, dar a fost suspendat pentru că a scuipat în paharul unui pasager de la clasa întâi care a pipăit o stewardesă și a făcut-o să plângă.

— Până și inima îmbătrânește, îi răspunde doctorul Ramzi.

Tace, privind în depărtare. Nu pot să-mi dau seama ce vede.

— Dar dumneata ești tânără și nu mă crezi. Cât despre mileniu... totul e întotdeauna la fel, spune. Va fi întotdeauna la fel.

— Cum poate să fie la fel, *ya Doctor*? protestează Mahgoub.

— *Haram aleik*¹, *ya Doctor*, adaugă Deena. *Ya'ni*² că de tot ce facem nu se va alege nimic?

1. E păcat asupra capului tău. Expresia e folosită cu sensul de „Vă rog, nu spuneți asta” sau „N-ar trebui să faceți asta”. (în arabă, în orig.)

2. Literal, sensul este acela de „înseamnă”. E o interjecție și e folosită cu sensul de „știi”, „aproape” sau „așa și așa”. (în arabă, în orig.)

— Ei! ridică doctorul Ramzi din umeri. Faceți ce faceți pentru că sunteți tineri. Tinerii trebuie să lupte. Dacă nu luptă, își închipuie că viața nu are nici un sens. Se simt pierduți. Vedeți, i se adresează lui Isabel, în Norvegia, Suedia... tinerii se sinucid.

— Deci murim oricum, spune Mahgoub. Mulțumesc.

— E prea simplu, fără îndoială, spune Isabel. Lucrurile se schimbă. În țara dumneavoastră au loc mari schimbări...

— Toshki¹, râde Mahgoub. Toshki va rezolva totul...

— Toshki *walla ma*² Toshki, spune doctorul Ramzi. Nu sunt decât – flutură o mână în aer – nu sunt decât vorbe-n vânt.

O femeie șovăie în pragul ușii, apoi face câțiva pași în încăpere. Oamenii se uită la ea. Deena se ridică.

— Arwa! strigă, ducându-se să o întâmpine.

— Cine e? întreabă Isabel.

Arwa Salih, unul dintre liderii mișcării studentești de la începutul anilor '70. Mi-o amintesc din noaptea de la Great Stone Cake din '72, când camarazii noștri au fost arestați în universitate și am pus la cale un protest în piața Tahrir și întregul Cairo a venit să ni se-alăture. Nici de asta nu s-a ales nimic. Am fost înfrânți – sau împrăștiți –, iar ea a preferat să se retragă. A hotărât să lucreze la o agenție de presă, unde traducea știrile financiare. Serile ajută într-o mică galerie de artă din Zamalek. S-a căsătorit de trei ori și n-a avut niciodată copii.

— E uimitoare, spune Isabel când Deena o aduce alături de noi.

— Nu vreau să vă întrerup... începe Arwa, însă apoi mă zărește și ne îmbrățișăm îndelung.

Au trecut mai bine de douăzeci de ani. Mahgoub îi aduce un scaun.

— Uite, *ya Setti*, spune și începe să-i povestească ce vrea Isabel. Iar doctorul Ramzi susține că totul va rămâne neschimbat, încheie el.

1. Amplu proiect de irigație inaugurat în ianuarie 1997, care avea drept scop crearea unui alt braț principal al Nilului la Toshki, la sud-vest de Assuan.

2. Sau nu. Are sens peiorativ, de expediere – „e totuna“, asemenea prefixului *'shm* din ebraică. (în arabă, în orig.)

— Eu n-aș spune asta, zice Arwa luând loc, agățându-și geanta pe spătarul scaunului și așezându-se picior peste picior. Lucrurile se vor înrăutăți. Ne îndreptăm spre o epocă a supremației Israelului în întreaga regiune. Spre un imperiu israelian.

— Bravo! strigă Mahgoub. Arwa atinge fondul problemei.

— Chiar crezi?

Isabel pare uluită, însă n-am discutat niciodată despre asta; m-am gândit că prietenia noastră e prea fragilă.

— Da. Asta încearcă să facă – și America îi susține. O *pax americana* și în ea intră dominația Israelului asupra regiunii pe care le place s-o numească Orientul Mijlociu.

Arwa a surprins întotdeauna oamenii: vorbește mult mai direct decât te-ai aștepta din partea unei femei – o femeie frumoasă, cu un aer timid și șovăitor.

— Cu siguranță e un lucru teribil, spune Isabel.

— Se vorbește deja despre minți israeliene și mâini arabe, zice Deena.

Deena, cu blugii, ochelarii și țigările ei, ar trebui să fie o militantă și chiar e, însă una obosită. Cred că asta e primul lucru pe care-l observi când te uiți la aceste trei femei: Arwa și Deena – cu cearcănele pronunțate de sub ochi, cu umerii ușor lăsați, o anumită lipsă de strălucire a pielii – par istovite. Pe când Isabel – strălucind de sănătate și de un fel de optimism inocent – pare plină de prospețime.

— Uitați-vă la întreaga regiune, spune Mahgoub. Uitați-vă la Algeria. Uitați-vă ce s-a întâmplat cu Libanul. Uitați-vă la palestinieni. La Sudan. La Libia. Uitați-vă la Irak. Următorul mileniu? Viitorul care ni se pregătește e înspăimântător...

— Ce e înspăimântător, zice Deena, e că ne-am asumat rolul de victimă, de „ni se face“. Stăm cu mâinile în sân și spunem „ei plănuiesc pentru noi, ei ne lucrează“ și așteptăm să vedem ce vor mai face „ei“.

— Și ce ne stă în putere să facem?

— E vorba de istorie, spune doctorul Ramzi. De coincidența anumitor condiții. După o sută de ani, istoricii vor spune că ceea ce s-a întâmplat era inevitabil. Dacă ne uităm astăzi la Egiptul de acum o sută de ani, ne dăm seama că ceea ce s-a întâmplat era inevitabil.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Isabel.

— Am făcut parte dintr-un Imperiu Otoman în destrămare. *Khedive* al nostru, Ismail, iubea modernismul și Europa și... *le spectacle*. Îi place proiectul canalului Suez, așa că împrumută bani. Dar nu are grijă de unde-i împrumută. Îi împrumută de la Marea Britanie, de la familia Rotschild și de la Franța. În același timp – vedeți, aici e coincidența. Arătătoarele mâinilor sale se întâlnesc. Europa e puternică și progresează – desface larg brațele –, colonialismul e spiritul epocii. Vechiul său dușman, Imperiul Otoman, e pe cale să se destrame. Așa că se folosește de datoriile lui *Khedive* ca să se extindă în partea noastră de imperiu. În Egipt. Restul e istorie.

— Dar cum rămâne cu mișcarea naționalistă, *ya Doctor*?

— Mișcarea naționalistă n-a contat. Britanicii au pretins că și-au închipuit că le amenința finanțele. Au făcut din asta motivul Ocupației. Dar ar fi venit aici oricum. Ar fi găsit ei o cale.

— Nu cred că e drept. Deena își ridică ochelarii pe nas cu un gest tipic. Britanicii au sosit într-un moment crucial al istoriei noastre. Ne-au stopat dezvoltarea: înaintarea spre democrație, spre educație, industrializare, spre modernitate...

— *Tayyib*¹, *ya Setti*, sunt deja cincizeci – cincizeci și șase de ani de când ne conducem singuri, de când avem un guvern național și ce-am făcut?

— Să ne comparăm, spune Arwa, cu verii noștri de peste graniță. Credeți că dacă britanicii nu i-ar fi ajutat, dacă n-ar fi fost Declarația de la Balfour², Israelul n-ar fi existat astăzi? Ar fi existat. Ei n-ar fi stat cu mâinile în sân spunând: „O, britanicii nu vor să ne ajute, sultanul nu vrea să ne vândă Palestina, arabii nu vor să plece...”

— Dar au fost parte din întreaga mișcare colonială. Au avut spiritul epocii în spate.

1. Foarte bine. (în arabă, în orig.)

2. Declarație dată în 1917 de către guvernul britanic, prin care acesta susținea formarea statului Israel. (n. t.)

Mustafa al-Sharqawi stătea tăcut alături de noi, ascultând. Mahgoub s-a întors spre el.

— De ce ești atât de tăcut, Mustafa? Nu-ți stă în fire. Spune-ne ce crezi.

Mustafa e un om scund și vânjos, cu ochelari demodați cu rame de baga. Dacă ar fi purtat o beretă, ar fi putut sta foarte bine la Deux Magots în anii '50.

— Ce cred eu? Cred că suntem un popor de lași, zice cu amărăciune. Nu-mi place să spun asta, mai ales în fața unui... oaspete. Dar trăim din sloganuri. Ne consolăm cu ele: „Marele popor egiptean“. „Poporul liniștit și răbdător, care atunci când se trezește din somn poate distruge lumea.“ Poate distruge lumea? Spuneți-mi, când s-a revoltat vreodată poporul egiptean în întreaga istorie? Când? Când 'Urabi a vorbit în numele lor, egiptenii l-au vândut. Au fugit și i-au lăsat pe britanici să ne cotopească. În 1919, veți spune, dar în 1919 n-a fost o revoluție. Au fost doar câteva demonstrații care n-au schimbat nimic...

— Ușurel, ușurel, *ya* Mustafa. 1919...

— În '52? Dar atunci n-a fost o revoltă populară, ci o mișcare armată care a amăgit oamenii, pretinzând că e vocea lor. Poporul nu are voce.

— Dar *noi* ce suntem?

— Suntem o adunătură de intelectuali care stau comod la Atelier sau la Grillon și vorbesc între ei. Iar când scriem, scriem unii pentru alții. Nu avem absolut nici o legătură cu poporul. Oamenii nici măcar nu știu că existăm.

— Oamenii știu mai multe decât îți închipui, zic. Se uită la televizor. Până și cei de la sate au antene satelit.

— Bine. Și ce văd la televizor? Văd știri cenzurate. Văd seriale siropoase și lipsite de conținut, pentru că televiziunea trebuie să le vândă stăpânilor noștri din Golf. Nu vă văd pe voi...

— Dar fundamentalistii? Întreabă Isabel. Care e locul lor în toate astea? Ați spune că *ei* sunt vocea poporului?

— Fundamentalistii nu reprezintă nimic, spune doctorul Ramzi. Au nevoie doar de mâncare și de un loc în care să trăiască...

— Ei sunt cei care au pământ, zice Mahgoub. Poate cineva să explice cum au reușit să ocupe spațiul întins pe care îl dețin?

— Toate celelalte partide au fost dizolvate, spune Deena. Am avut parte de cincizeci de ani de absență a democrației...

— Și ei au fost dizolvați la fel ca oricare alt partid, zice Mustafa al-Sharqawi. Au fost siliți să-și continue activitatea în ilegalitate și s-au întors. Liderii lor au fost uciși, dar s-au ridicat alții. Proiectele lor economice s-au dovedit a fi o fraudă, dar credibilitatea lor a supraviețuit. Tinerii lor sunt uciși în fiecare zi, dar recrutează alții noi. Nu se vor da bătăuți. Au adoptat chiar platforma politică – limbajul – stângii: vorbesc despre justiție socială...

— Au o Idee, spune Arwa, iar Ideea lor trezește interesul oamenilor pentru că le întărește identitatea. Le spune, hei, nu e nevoie să deveniți mâna de lucru ieftină a Occidentului. Valorați ceva. Le trezește interesul tuturor acelor mii de tineri și tinere care muncesc din greu pe băncile școlii și ale universității și apoi descoperă că toate drumurile le sunt închise...

— Ați auzit bancul cu lampa? întrebă Mahgoub. Un tânăr e logodit și nu poate găsi un apartament ca să se căsătorească. Iubita îl amenință că-l părăsește și că se mărită cu un arab bogat. Intr-o zi, în timp ce se plimbă abătut pe străzi, zărește lampa lui 'Ala ed-Din zăcând într-un șanț. Nu-i vine să-și creadă ochilor; o ridică de jos și o freacă nerăbdător, iar duhul iese din ea: „*Shobbeik lobbeik, Khaddamak bein eidek*¹, ce dorești?”. „Un apartament, *ya'ni*, doar un apartament: un dormitor, un hol, o baie micuță și o bucătărie.“ Duhul se uită la el dezgustat, apoi spune: „Dacă ar exista un asemenea apartament, crezi că aș mai trăi în blestemata asta de lampă?”.

Toată lumea izbucnește în râs, iar eu – șovăind – îi traduc gluma lui Isabel, care dă din cap și râde.

1. Formulă tradițională de salut a duhului lămpii. *Lobbeik* este o variație pe rădăcina *l/bb/a* – a răspunde. *Shobbeik* este introdus pentru rimă, deși este o variație a întrebării „Ce se întâmplă cu tine?” în dialect levantin. *Khaddamak* – servitor, vine de la rădăcina *kh/d/m*. *Bein* – între. *Eidek* – mâinile tale. În traducere literală formula înseamnă „Servitorul dintre palmele tale e la porunca ta”. (în arabă, în orig.)

Ghazali intră în încăpere, aducând cafeaua pentru doctorul Ramzi.

— Vrea cineva, *ya bahawat*¹, sendvișuri?

— Da. De care aveți? întrebă doctorul Ramzi.

— *Yani* de care are, *ya Doctor?* râde Deena. Cu cașcaval și carne de vită. De treizeci de ani are doar din astea.

'Am Ghazali zâmbește.

— Astăzi avem și cu pui.

— *Tayyib*, atunci vreau unul cu pui. Dar vezi să nu fie stricat.

Îi dăm comenzile, iar Mustafa al-Sharqawi îl întrebă:

— 'Am Ghazali, unde vom fi în anul 2000?

— Vom fi în paza lui Allah, cu voia Sa.

— Așa deci. Vedeți, spune el după ce Ghazali iese, un clișeu. În felul ăsta nu mai e nevoie să gândească.

— În felul ăsta nu mai e nevoie să-ți răspundă, spune doctorul Ramzi.

— ăsta e limbajul pe care îl folosesc cei din Jama'at. Formule pioase confecționate de-a gata, spune Mustafa.

— *Ya akhi*², nu, zice Mahgoub. Nu. Formulele vorbesc *impotriva* asasinatelor și bombardamentelor. Totul revine la economie.

— Șila politica guvernului, spune Deena. Li s-a dat spațiu să se desfășoare. Au fost chiar încurajați. Când a vrut să distrugă mișcările de stânga, Sadat însuși i-a încurajat...

— Și nu numai Sadat, adaugă Arwa, deși îl ura. Cine le-a dat marea impuls de care aveau nevoie în anii '80? Cine i-a finanțat și i-a înarmat în Afganistan?

— Ar ajunge la putere în cazul unor alegeri libere? îndrăznește să întrebe Isabel.

Se așterne tăcerea. O tăcere prelungă. Un bărbat care țipa la telefon se uită în jur surprins și coboară vocea. Apoi Deena spune:

— Probabil că da. Sunt organizați. Sunt finanțați. Și au o mașinărie de publicitate confecționată de-a gata în fiecare moschee.

1. *Bahawat* este pluralul de la *Bey*. (în turcă, în orig.)

2. Fratele meu. (în arabă, în orig.)

— Și atunci ce se va întâmpla ?

— Atunci or să ne spânzure pe toți.

— Ar face într-adevăr așa ceva ?

— Ar fi într-o mare încurcătură. Nu au alt program politic în afară de „Islamul e soluția“. Luați-i la bani mărunți și veți constata imediat că nu au nici un fel de răspunsuri...

— Vă dați seama, spune doctorul Ramzi zâmbind larg, atunci când vorbiți despre un program politic, că programul pe care îl aveți acum e același pe care a încercat să-l impună guvernul lui Mahmoud Sami al-Baroudi acum mai bine de o sută de ani ?

— Adevărat ? întreabă Isabel.

— Da. Da, cu siguranță, spune doctorul Ramzi. Ascultați : încetarea influenței străine, plata datoriilor Egiptului – le numără pe degete –, un parlament ales, o industrie națională, egalitatea tuturor oamenilor în fața legii, reforma educației și permiterea existenței unei prese libere, care să reflecte toate curentele de opinie. Acestea erau cele șapte puncte ale programului lor. Acești tineri – fluturarea mâinii sale cuprinde întreg grupul – încă mai cer lucrurile astea.

Ridică din umeri.

Ghazali ține tava în echilibru pe o mână și începe să așeze pe masă lucrurile de pe ea cu cealaltă.

— Fundamentalistii vor și ei lucrurile astea ?

— Posibil, spune Mahgoub. Dar nu vor dori o presă liberă. Și cu siguranță își vor impune propriile condiții cu privire la cine poate candida pentru parlament...

— Am fost până la Minya acum câteva zile, spun.

— Cine, voi două ? Doar n-ai luat-o pe musafira ta cu tine ?

— Ba da. Am fost în satul nostru. Numărul barierelor de pe drum a fost incredibil. Și la una din ele am văzut trei tineri, niște felahi obișnuiți, care erau arestați. Erau legați cu frânghii. De brațe și de gâturi.

— S-a ajuns la război. În special în Sa'id.

— Dar nu cred că tinerii aceia erau teroriști, cu atât mai puțin islamiști...

— Când lași poliția să se dezlănțuie asupra oamenilor, *khalas*, e în stare de orice.

— Problema e că toată treaba asta s-a amestecat cu reforma agrară, spune Deena. Dacă cineva are relații strânse cu autoritățile și vrea să-i alunge pe oameni de pe pământul lui, se poate folosi de chestiunea „terrorismului“ ca să scape de ei. Noi documentăm cazurile, dar e dificil să convingi un felah să înceapă o acțiune legală. Însă unii o fac.

— Ne-au închis școala, zic. Am rugat pe cineva să vorbească cu guvernatorul, iar acesta a spus că o putem deschide din nou dacă îi trimitem o listă cu oamenii care vor preda acolo. Sunt doar câteva cursuri la care copiii vin să învețe seara...

— Nu-i poți trimite guvernatorului liste cu nume, zice Deena, oricum, nimeni nu-ți va da o astfel de listă.

— Secole de neîncredere, spune doctorul Yusuf. Nu poți să scapi de propria istorie.

— Știu, zic.

— *Ya Doctor*, istoria poate fi schimbată, spune Deena, oamenii sunt cei care fac istoria. Problema e că lăsăm alți oameni să ne scrie propria noastră istorie...

— Dar cei care fac istoria sunt oamenii care dețin puterea, zice Arwa, iar noi n-avem nici o putere. Cel puțin, atunci când existau doar două superputeri în lume puteam să negociem o cale între ele. Acum nu mai e loc.

— Avem putere, zice Deena. Ni se spune că nu avem, dar avem. Însă, ca să o folosim, ne trebuie voință. Și nu ne putem permite să fim dezbinați – bogații împotriva săracilor, copții împotriva musulmanilor...

— Cred că islamistii ar putea fi înlăturați dacă am avea o democrație adevărată, spune Mahgoub. Dacă tuturor, chiar și lor, li s-ar permite să vorbească în public. Să dezbată problemele în fața oamenilor. Să apară la televizor, într-o dezbatere liberă cu intelectualii musulmani, cu șeicul din al-Azhar...

— Oamenii ar închide televizoarele, zice Mustafa. *'Salamu 'aleikum*. Toate astea nu vor duce la nimic. Trebuie să plec.

— Ce grabă ai? îl întreabă Mahgoub. Mai stai cu noi.

— Nu, mă duc. Vă las pe voi să puneți țara la cale.

Și, salutându-ne pe toți cu o fluturare a mâinii, iese din încăpere.

— Guvernul nu va face asta oricum, spune Deena. Optează pentru soluția apărării și încearcă să-i depășească pe islamiști în ceea ce privește mizele religioase : suntem mai musulmani decât voi. Și astfel le face jocul.

— Popularitatea de care se bucură se datorează faptului că oamenii au nevoie de o Idee. Pe timpul lui Nasser – în ciuda tuturor neajunsurilor și greșelilor – exista o Idee. Un proiect național. Dar acum ce avem? Ideea Consumatorului? Încercarea de-a ne ține strâns de poalele Americii...

— De unde să iei un proiect național? întrebă doctorul Ramzi. Crezi că poți să stai aici și să schițezi un proiect național? Și, oricum, la ce a dus proiectul lui Nasser? Care e rezultatul?

— *Ya Doctor*, un proiect național reprezintă întruchiparea voinței poporului, spune Arwa. Proiectul lui Nasser nu a funcționat în cele din urmă din cauză că, pentru ca un popor să aibă voință, are nevoie de un anumit spațiu și de o anumită libertate, libertatea de-a pune totul sub semnul întrebării : religia, politica, sexul...

— Deci *sans-culottes* au avut libertate și spațiu?

— Nu, iar revoluția voastră aici va fi una islamistă radicală. Fiindcă orice altă ideologie e falimentară. Iar capitalismul nu e o ideologie, nu e ceva cu care oamenii pot să trăiască – în cazul nostru, nu face decât să nemulțumească oamenii. Uitați-vă la reclamele de la televizor. Reclame la lucruri pe care oamenii nu le pot cumpăra nici dacă fac economii vreme de zece vieți...

— Sunt pentru cei cu palate în 'Agami, zice Mahgoub. Pentru oameni ca Tareq 'Atiyya, bănuiesc.

— Știți, spune Isabel, avem aceeași problemă în State : prăpastia tot mai mare dintre bogați și săraci. Unii o văd deja ca pe-o amenințare. Am citit un articol care compara viața din America de azi cu aceea din ultimii ani ai Imperiului Roman.

— Capitalism, zâmbește Arwa. Într-un cuvânt.

— Mi se pare, continuă Isabel după o clipă, că oamenii sunt prinși cu desăvârșire în încercarea de-a analiza situația. Dar nimeni nu spune : „*Asta* ar trebui să facem“.

— Nu cred că e cineva care să știe ce-ar trebui să facem, zic.

— Știu câteva lucruri pe care ar trebui să le facem, spune Deena. Ar trebui să protestăm împotriva sancțiunilor din Irak. Ar trebui să stabilim o limită de timp pentru acest așa-zis proces de pace. Ce rost are să stai cu mâinile în sân și să vorbești despre pace când israelienii schimbă neconținut peisajul construind lucruri care vor fi imposibil de demolat?

— Dacă va fi cazul, veți porni la război? întrebă Isabel.

— Dacă vom fi nevoiți. Și eu aș pune capăt acestei șarade a „normalizării“. Cum ar putea fi posibilă o normalizare cu un vecin care continuă să ridice așezări și să alunge oamenii de pe pământurile lor? Care are un arsenal de arme nucleare și țipă ca din gură de șarpe când cineva e bănuit că are câteva rachete? Și e treaba noastră – fiindcă ceea ce li se întâmplă astăzi Palestinei și Irakului ni se va întâmpla nouă mâine.

— Dar dacă America vă taie ajutorul financiar? întrebă Mahgoub aruncând o privire răutăcioasă spre Isabel.

— Ce ajutor? Știți că 70% din ceea ce ne dau se întoarce direct la economia americană? *Direct*, țineți minte. Credeți că ne acordă ajutor financiar fiindcă vor să ne ajute? Oricum, dacă ar fi după mine, aș renunța la el. Aș mobiliza oamenii ca să pun economia pe picioare...

— Ei nu pot să facă asta. Prea mulți oameni puternici au legături cu Occidentul. Legături financiare. Afaceri importante.

— Aici ai dreptate! Deena își încrucișează brațele. Interesele clasei guvernante sunt diferite – sunt practic opuse intereselor majorității oamenilor.

— *Ya Deena, ya 'Ulama!*

Un bărbat care stă lângă telefon flutură receptorul spre Deena. Aceasta sare în picioare.

— E fiul meu, spune. I-am zis că poate să mă sune aici.

— *Khalas, ya Mahgoub*, spune Arwa. Sau dominația Israelului – susținut de America –, sau radicalii islamiști. Alege.

— Nici una, nici alta. Îi vom ține pe amândoi la distanță, zice Mahgoub. Se întoarce spre Isabel. Știți, guvernul dumneavoastră, spune. Toți americanii pe care i-am întâlnit sunt oameni de treabă, dar politica externă a guvernului dumneavoastră e atât de proastă. Nu e bine, înțelegeți, ca o țară să fie urâtă de atâția oameni.

— Ei bine, îi răspunde Isabel, unii oameni sunt de părere că ne aflăm deja în declin. Într-un declin moral.

— Istorie, spune doctorul Ramzi. Toate astea – flutură dintr-o mână – nu înseamnă nimic. Egiptul e aici de-atâta timp. A văzut multe lucruri. În următorul mileniu Egiptul va exista încă.

„Dar noi, ca niște străji, suntem siliți să veghem
În nopțile-nstelate și s-așteptăm ora hotărâtă.“

John Dryden

Nu poate să fie atât de rău. Fără îndoială, nu poate să fie atât de rău. Trebuie să existe o cale, doar că n-o vedem încă. O cale de-a ne crea un spațiu în care să putem da tot ce avem mai bun – doar că n-o putem vedea încă. Dar lucrurile merg înainte și, până când ți-ai conturat poziția, lumea din jurul tău s-a schimbat și alergi – găfâi – ca s-o prinzi din urmă. Cum poți să gândești limpede când alergi? Aceasta e frumusețea trecutului; iată-l întins pe masă: ziare, fotografii, o candelă, câteva cărți de istorie. Îl părăsești și te întorci la el, iar el te așteaptă – neschimbat. Poți să dai filele înapoi și să vezi din nou începutul. Poți să răsfoiești înainte și să afli sfârșitul. Și să spui povestea pe care ei, oamenii care au trăit-o, nu au putut-o spune decât pe fragmente.

3 aprilie 1901

Nici un mesaj. Nici un bilet. Nimic. Ne-am întors de trei zile.

James Barrington știe ceva – destul. Am socotit că cel mai bine e să mă țin cât mai aproape de adevăr. Într-adevăr, acum, după ce m-am întors din călătorie, nu-mi dau seama cât de credibilă ar fi povestea traversării deșertului Sinai doar în compania lui Sabir. Totuși am trecut sub tăcere prima parte a aventurilor noastre și le-am spus tuturor că ne-am întâlnit cu grupul lui Sharif în Deșertul de Est, iar acesta, aflând încotro ne îndreptam și mergând el însuși într-acolo, ne-a luat sub protecția lui.

I-am împărtășit această versiune îmbunătățită lui Sabir, care a prins-o repede, și am călărit împreună spre casa lui James, fiind deja prieteni mai buni – îmi inchipui – decât la început. James a fost înduioșător de ușurat când ne-a văzut, deși n-aș putea spune în ce măsură această

ușurare se datora fricii sale de-a înfrunta muștrările lordului în caz că ni se întâmpla ceva rău. Oricum, și-a uitat de purtări până-ntr-atât încât a cuprins cu brațul umerii lui Sabir și l-a lovit de câteva ori în joacă cu pumnul. După ce m-am schimbat în hainele mele obișnuite (cât de ciudate mi se păreau – atât de pline de dantele, de strâmte și de ceremonioase) și i-am trimis vorbă lui Emily că m-am întors, m-am așezat – fără însoțitoare – și i-am povestit aventurile noastre. Probabil că relatarea mea a lăsat să se-nțeleagă mai mult decât am avut intenția, deoarece, când mă pregăteam să plec, mi-a luat mâinile într-ale sale și mi-a spus: „N-o să lași asta să ți se urce la cap, Anna, nu-i așa?”. Am râs și l-am întrebat: „Ce să las să mi se urce la cap?” „Toată treaba asta cu deșertul și cu stelele”, a spus. „Știi că nu e bine.”

Cât despre înapoierea noastră mai devreme la casa Baroudi, semăna atât de mult cu o întoarcere acasă, încât în ochi mi s-au ivit lacrimi de bucurie. S-a întâmplat ca întoarcerea noastră să coincidă cu festivalul care marchează sfârșitul Pelerinajului și în ce împrejurări diferite am intrat tropotind pe poarta cea mare de data asta! După ce m-am strecurat înăuntru și mi-am dat jos vălurile, Layla a venit în fugă să mă întâmpine. Ne-am îmbrățișat ca niște surori, apoi, ținându-mă de braț, a făcut un pas înapoi și mi-a cercetat înfățișarea. „Ce tânăr chipeș ai devenit... și ce bronzat! Va trebui să te dai cu multă pudră la următoarea petrecere englezească.”

A râs. Iar micul Ahmad m-a strigat pe nume și n-a fost mulțumit până când nu l-am ridicat și nu l-am ținut pe genunchi în timp ce-mi beam șerbetul rece și-i povesteam mamei sale despre călătorie. Însă, când m-am îmbrăcat din nou cu hainele mele de englez, îndesându-mi bine pălăria pe cap, Layla a început să se simtă stingherită.

„Tot eu sunt”, am strigat.

„O, știi, a spus. Totuși...”

Așa că m-am dat puțin în spectacol, am pocnit din călcâie și i-am sărutat vârfulurile degetelor, iar ea mi-a promis că-mi va trimite un bilet; s-a ținut de cuvânt și mâine trebuie să merg împreună cu ea în vizită la niște doamne din cercul ei de cunoștințe.

Poate că mâine voi auzi vești despre el.

Cairo
5 aprilie 1901

Dragă sir Charles,

M-am întors la hotelul Shepherd's acum aproape o săptămână și, deși e destul de plăcut să ai o baie, un pat cu saltea de puf și un dulap plin cu haine, îmi e încă dor de simplitatea și de măreția vieții din deșert. Îmi dau seama că încă nu ți-am povestit totul despre viața aceea de care m-am bucurat aproape două săptămâni, dar era atât de diferită de orice am trăit până acum, libertatea ei era atât de vastă și de colosală, încât mă tem că scrisorile mele nu vor reuși s-o descrie cum se cuvine.

De când m-am întors la Cairo, mi se pare mai greu ca niciodată să stau cu mâinile-n sân și să ascult politețurile rostite cu atâta nepăsare la Agenție – mă tem că devin mult mai înțepată decât îi șade bine unei femei.

Dar iată o veste mult mai fericită: prietenii mi se înmulțesc cu fiecare nouă cunoștință. Ieri am ieșit împreună cu Layla al-Baroudi să vizităm o doamnă care se numește Nur al-Huda Hanim. Le-am auzit pe doamnele de la Agenție spunând că vizitele pe care trebuie să le facă din când în când Înaltului Harem sunt foarte plicticoase și că, după cuvintele de salut, toate doamnele stau tăcute în cerc și sorb din cafele până când vine vremea să plece. Ei bine, nimic n-ar putea fi mai diferit decât întrunirea la care mi s-a îngăduit să iau parte ieri, într-un mic palat ca o bijuterie de pe malul Nilului. Nur al-Huda Hanim (care abia dacă are douăzeci și doi de ani) e mai tânără decât mine și decât Lyala, dar e foarte serioasă și extrem de bine educată. Totuși nu am găsit la ea nimic din acea vioașie a spiritului pe care o prețuiesc atât de mult la Layla. De fapt, mi s-a părut mai degrabă tristă. Am aflat mai târziu că a consimțit de curând să se întoarcă la soțul ei după o despărțire de șapte ani și că a făcut asta împotriva voinței ei, doar pentru că fratele ei (care e mai mare decât ea și pe care îl adoră) s-a legat să nu se căsătorească până când n-o vede „în siguranță în casa soțului ei“.

Am găsit în compania ei două doamne din Franța: o anume madame Richard – văduva unui inginer care lucra

la proiectele de irigație. A hotărât să rămână în Egipt după moartea soțului ei și se pare că de-atunci i-a fost însoțitoare și un fel de îndrumătoare lui Nur al-Huda Hanim. Cealaltă e o doamnă foarte interesantă, se numește Eugenie le Brun și e căsătorită cu un pașă egiptean (mă rog, un pașă turc, de fapt) pe nume Hussein Rushdi. Aici se face o distincție între persoanele înstărite de origine turcă și cele de origine egipteană. Cairo a ajuns să fie căminul ei și înțeleg că a devenit musulmană. Prilejul acestei întruniri a fost vizita unei anume Zeinab Fawwaz, care locuiește în Alexandria. E de origine siriană, dar e foarte bine văzută și a publicat câteva articole despre „problema femeilor” – îmi închipui că te-ai neliniștit imediat, dar te asigur, dragă sir Charles, că le-ai găsi pe aceste doamne foarte plăcute. Ele susțin cu tărie ideea că prima datorie a unei femei este față de familia ei, căutând pur și simplu să demonstreze că aceasta își poate îndeplini mai bine datoria dacă e educată mai bine. Scriu de asemenea articole care pledează împotriva izolării impuse femeilor și scot în evidență faptul că nevestele felahilor au lucrat întotdeauna cot la cot cu bărbații lor și că lucrul ăsta nu a pricinuit nici un rău societății. Madame Fawwaz a publicat o carte care e o colecție de biografii ale unor doamne de vază – se pare că printre ele se află și reginele noastre, Elisabeta și Victoria!

Mărturisesc că, în linii mari, compania și conversația mi s-au părut foarte plăcute și destul de contrare opiniei generale că viața din harem este una de lene și nepăsare.

Mă voi opri acum, pentru că am sentimentul că vorbesc la nesfârșit despre același lucru și că vei începe să crezi că am devenit o „feministă”, deși, în realitate, rămân, ca-ntotdeauna, fiica dumitale iubitoare,

Acum Anna mi se pare schimbată și înviorată. În fiecare dimineață așteaptă ceva nou și bun de la ziua care a început. Acel „ceva din miezul lucrurilor” care o ocolise o invită înăuntru. Ca prietenă a Laylei Hanim al-Baroudi și a lui *madame* Hussein Rushdi e bine-venită în casele și la întâlnirile doamnelor din Cairo. Emily observă schimbarea și e bucuroasă că are o stăpână mai fericită, dar și îngrijorată că nu par să existe

nici un fel de perspective de-a pleca acasă. Intr-adevăr, nu există încă nici un fel de perspective de-a pleca acasă. Pentru că, în timp ce mintea Annei e captivată de toate senzațiile inedite care se îngrămădesc înăuntrul ei, inima ei așteaptă ceva mai mult.

4 aprilie

Astăzi, în trăsură, am profitat de ocazie ca să o întreb pe Layla dacă Sharif Pașa s-a întors cu bine din Sinai și să-i spun că nădăjduiam că munca nu îi fusese afectată de absența sa. Mi-a răspuns că se întorsese într-adevăr și că era sigură că se descurca mulțumitor cu munca lui – în orice caz, nu părea prea îngrijorat din cauza asta. „A spus că ai călărit foarte bine și că n-ai dat nici un semn de oboseală“, mi-a povestit ea. Și asta a fost tot. Inșă am aflat mai târziu că va pleca mâine în Egiptul de Sus ca s-o însoțească pe mama sa în călătoria spre casă. Acum știu că nu există nici o posibilitate de-a primi vești de la el în următoarele patru sau cinci zile.

Dragă sir Charles,

Am primit scrisoarea dumitale din 23 martie și mă bucur că ești sănătos, plin de energie și atât de încrezător în ce privește chestiunea Irlandei, care se află în cea mai bună stare, după cum spui, de la moartea lui Parnell. Nădăjduiesc că asta compensează – puțin –, în ochii dumitale, evenimentele din Africa de Sud. Recunosc că, atunci când veștile ajung până la mine, mă îngrijorează în primul rând efectul pe care știu că-l au asupra dumitale.

Aici a fost furtună de nisip ieri și azi și mi s-a părut mai rea decât ceața din Londra. Pentru că, cel puțin, când e ceață poți să te adăpostești în casă și să uiți de existența ei. Aici, nisipul se strecoară pretutindeni, prin cele mai bine închise ferestre și obloane, printre hârtiile și hainele din toate dulapurile mele. Emily țâțâia în timp ce-mi scotea cu peria nisipul din păr. Mă trezesc gândindu-mă cu nostalgie la Anglia. Fiindcă suntem în aprilie și totul e în floare. Parcă văd verdele liniștitor al pajiștilor, strălucind de umezeală, parcă simt mirosul proaspăt al ierbiilor cosite pentru prima oară. Mă trezesc gândindu-mă mai

ales la magnolii – pentru că înfloresc pentru o perioadă atât de scurtă și am pierdut-o pe un an întreg.

În ultima noastră plimbare am observat un copac înalt și frumos, cu ramuri aproape orizontale. Nu avea frunze, dar ramurile erau acoperite cu flori roșii, mari și solitare. Am întrebat-o pe Layla cum se numește și, spre surprinderea mea, nu știa, dar mi-a zis că în curând florile roșii vor fi înconjurate de frunze. Pe de altă parte, domnul S mi-a spus imediat că arborele e un *Bombax malabricum*, cunoscut și sub numele de arbore roșu de mătase. Nu știa cum se numește în arabă. Ce mi s-a părut cel mai ciudat este că el – și alții – pare să iubească această țară tot atât de mult pe cât îi detestă pe locuitorii săi. În mintea lor există o distincție clară între cele două.

Acum două zile am avut un schimb destul de neprietenos de replici cu domnul S. Ne plimbam de-a lungul străzii *Qasr el-Nil* și am trecut din întâmplare pe lângă o cafenea unde un grup de gentlemen de-ai locului erau prinși într-o discuție despre un articol din ziar: l-am văzut pe unul dintre ei întinzându-i altuia ziarul împăturit de parcă ar fi fost deschis la un anumit articol. Când ne-am apropiat, s-au oprit și s-au uitat la noi, iar după ce-am trecut și-au reluat discuția. Domnul S a profitat de ocazie ca să tute și să fulgere împotriva „naționaliștilor de modă veche”, care sunt văzuți stând în cafenele, dedându-se la „discuții subversive” și „stânjenind orice doamnă europeană care trece pe-acolo” cu „privirile lor îndrăznețe și libidinoase”. I-am spus cu destul de multă blândețe că nu remarcasem nimic nepotrivit în privirile gentlemanilor, iar el mi-a zis – mai mult sau mai puțin – că nu eram în stare să judec „caracterul localnicilor”, norocul meu că nu înțelegeam ce spuneau despre mine chiar atunci, dar sigur că erau cu toții niște ticăloși care nu-și doreau nimic cu mai multă ardore decât să dezonoareze o doamnă europeană – mai ales, presupun, dacă era englezoaică. Nu i-am atras atenția că știa mult mai puțină arabă decât mine, dar l-am întrebat dacă cunoștea personal vreun egiptean și mi-a răspuns cu multă hotărâre că nu cunoștea nici unul „de soiul ăsta”, însă îl știa pe domnul Faris Nimr, editorul ziarului *Al-Muqattam*, care e „un gentleman și un anglofil adevărat” și că își formase părerea asta pornind de la

discuțiile sale cu domnul Nimr. Mărturisesc că, deoarece nu l-am întâlnit pe domnul Nimr, nu știu ce să cred despre asta.

Joi voi merge la operă împreună cu madame Rushdi să o văd pe Sarah Bernhardt în Dama cu camelii. Voi sta într-o lojă rezervată haremului, așa că de-abia aștept, poți fi sigur că-ți voi povesti întreaga seară în amănunt. Până atunci rămân...

10 aprilie

Nimic încă. Doar un mesaj de la Layla în care îmi spune că mama ei s-a întors și că ar fi încântată să mă primească. Așa că le voi face o vizită mâine.

Ieri am luat parte la o serată muzicală la James Barrington și Temple Gairdner a fost în cea mai bună formă. Are un real talent pentru muzică și cântă la pian ca un geniu. Doamna Butcher a remarcat confidențial că are într-adevăr un suflet mare, doar că și-ar dori să se ocupe de lucruri care să fie mai mult spre binele tuturor decât convertirea musulmanilor.

Am avut o discuție curioasă cu James. Dintre toți oamenii de-aici, de el mă simt cel mai apropiată, în parte pentru că deja cunoaște „aventurile“ mele (deși am făgăduit să nu mă mai bag în așa ceva. Nu mi-a fost prea greu să-mi țin făgăduiala, fiindcă n-am mai simțit nevoia să fac așa ceva – de când am cunoscut-o pe Layla am avut mult mai multe ocazii să aflu tot felul de lucruri despre Egipt decât aș fi avut umblând de colo-colo îmbrăcată în haine bărbătești), dar mai ales fiindcă are o mare înțelegere pentru oameni și nu se grăbește să judece și să dea verdicte. Mi-a spus că ar trebui să fiu mai atentă, pentru că le luam din ce în ce mai fățiș apărarea egiptenilor, iar lucrul ăsta n-avea să treacă neobservat. „De pildă, ai fost destul de nepoliticoasă cu domnul S zilele trecute și te-ai oprit doar fiindcă te-am ciupit de braț“, m-a prevenit. I-am răspuns că am fost grozav de tentată să-i spun domnului S că petrecusem șaisprezece nopți sub protecția unuia dintre acei „ticăloși“ despre care vorbea și că nu-mi doream decât să fiu tratată într-o casă din Anglia cu același cavalerism pe care mi-l arătase el. „Nu e bine, Anna“, mi-a zis iar. „Știi că nu e bine. Credeam că ești conștientă de asta.“

Cred că sunt într-adevăr conștientă de asta – doar că în același timp sunt conștientă și de nedreptatea care se face aici și de faptul că există o lume vie pe care oamenii refuză s-o vadă sau de care refuză să audă măcar. Știu că acest sentiment s-a născut din afecțiunea pentru noii mei prieteni, însă nu e mai puțin demn de încredere din cauza asta.

Cairo

13 aprilie 1901

Draga mea Caroline,

M-am gândit mult la tine în seara asta, fiindcă am petrecut-o la Opera din Cairo, urmărind-o pe divina Bernhardt – o experiență memorabilă, care te-ar fi încântat cu siguranță. Am mers acolo la invitația doamnei Hussein Rushdi, o doamnă franțuzoaică măritată cu un pașă egiptean, și am fost amândouă invitatele unei anume „prințese Ingie“ (deși prințesa însăși nu se afla acolo) și astfel am stat într-una din lojile rezervate Haremului Regal, îmbrăcată toată în pluș roșu și catifea roșie, luminată de cele mai delicate lămpi de perete și mascată de un paravan din fier forjat împodobit cu flori aurite care ne ascundea tuturor privirilor, fără să ne împiedice să vedem sala și scena. Să urmăresc piesa și oamenii din această ascunzătoare splendidă a fost – nu reușesc să găsesc cuvintele potrivite, dar a fost încântător. Mi-aș fi dorit mult să poți fi alături de mine.

Apoi am luat cina à deux la madame Rushdi. E foarte inteligentă și vorbește atât araba, cât și turca, așa că am de gând să învăț cât mai multe de la ea. Când serveam cafeaua, un servitor a intrat și i-a șoptit ceva doamnei, după care ea mi-a spus că soțul ei sosise și întreba dacă putea fi primit. Nu-i așa că e încântător? După ce mi-am dat încuviințarea, servitorul a dispărut și la scurt timp a intrat pașa. E destul de în vârstă, dar e foarte fermecător și foarte curtenitor și a fost în mare parte de acord cu planurile mele de-a învăța araba și de-a afla tot ce se putea despre Egipt. Mi-a spus că nu mi-aș fi putut alege o profesoară mai bună decât Layla al-Baroudi. Am râs și i-am mărturisit că nu-mi puteam atribui înțelepciunea alegerii, fiindcă soarta alesese în locul meu, iar el mi-a

răspuns: „Ah! Care alt îndrumător poate fi mai bun decât soarta?” Așa că iată-ne acolo.

Am fost deja de două ori acasă la Layla. E o casă mobilată minunat, în stil franțuzesc, dar, după părerea mea, aceea veche în stil arab e mai frumoasă și mult mai potrivită cu clima de-aici. Am mers acolo acum câteva zile și i-am fost prezentată mamei sale, Zeinab Hanim al-Ghamrawi, o doamnă cu o înfățișare plăcută și demnă, care pare să aibă în jur de șaiszeci de ani. A fost foarte amabilă și primitoare, dar nu am discutat prea mult, fiindcă nu vorbește franceza, iar araba mea se limitează deocamdată la formule de salut și de politețe. Însă a fost o încântare s-o văd stând cu nepotul ei. Layla se plânge că îl răsfăță prea mult, dar nu cred că asta îi strică în vreun fel copilului. I se pare absolut firesc să fie împreună cu adulții și se plimbă de colo-colo după pofta inimii în timp ce doica lui stă într-un colț și îl cheamă din când în când la ea să-i șteargă fața sau să-i îndrepte cămașa sau – cel mai adesea – să-i dea pur și simplu o sărutare. Am observat că îi sufla în ureche și, când am întrebat-o despre asta, Layla mi-a spus: „O, crede că așa alungă duhurile rele!”

Îți vei da seama singură că îmi petrec timpul în cel mai plăcut mod cu putință. Mă întâlnesc încă cu prietenii mei de la Agenție, însă experiența inedită de-a lua parte la viața egipteană mi se pare – pentru moment –, ca să spun așa, mult mai interesantă. Probabil pur și simplu din cauza noutății ei. Mă întreb dacă, călătorind în Anglia, unul din noii mei prieteni ne-ar găsi la fel de interesanți sau la fel de plăcuți.

N-am mai primit de mult nici o scrisoare de la tine. Te rog mult să-mi scrii și să-mi dai vești despre tine, fiindcă mă tem că ai putea s-o uiți pe prietena ta iubitoare,

20 aprilie

Astăzi e prima zi din anul musulman 1319. Nici un cuvânt încă. Știu că e în Cairo, pentru că măcar atâta lucru am reușit să aflu de la sora lui. Ce-aș putea, ce-ar trebui să cred? Revăd în minte discuțiile noastre. Îmi recitesc jurnalul. S-a înfiripat o prietenie – despre asta nu am nici o îndoială. Și, cu siguranță, după discuția din grădina mănăstirii, n-am mai simțit că prezența mea era o povară

pentru el. Nu mi-a căutat tovărășia, e adevărat, dar s-a îngrijit de fericirea mea – însă s-ar fi îngrijit de fericirea oricărui străin aflat în grija lui. N-am mai avut nici o altă discuție ca aceea, dar nu se poate spune deloc că împrejurările ne-au mai oferit un asemenea prilej.

Revăd în minte despărțirea noastră la marginea deșertului pe când – înfășurată din nou în vălurile mele negre – așteptam mica ambarcațiune ce trebuia să mă ducă înapoi la Suez. Stătea pur și simplu tăcut lângă mine. A vorbit cu Sabir și cu Mutlaq, sfătuindu-i, îmi închipui, să fie în continuare prudenți, până când aveam să ajungem la casa lui din Cairo. Apoi, în vreme ce barca se apropia, l-am auzit spunând: „A fost o plăcere să călătoresc împreună cu dumneata, lady Anna“. N-a așteptat răspunsul meu, ci s-a întors, a încălecat și a pornit la galop înapoi spre deșert.

N-am avut nici o îndoială că am să-l revăd. Mi-am închipuit că mă va vizita. Am așteptat un mesaj din partea lui. Layla și Zeinab Hanim sunt foarte primitive și foarte prietenoase, însă nu vorbesc despre el decât în treacăt, așa cum e și firesc.

FRATELE MEU A DUS-O PE ANNA ÎN Sinai. A văzut deșertul, a trăit viața de acolo, a vizitat mănăstirea Sfânta Ecaterina, a urcat pe Jabal Moussa, iar setea ei de aventură s-a potolit și s-a întors teafară la casa tatălui meu din Cairo. Cât de fericită am fost s-o văd – și cât de fericită a fost la rândul ei să mă vadă! Mi-a povestit despre călătoria ei și am simțit din felul în care-i rostea numele și din cuvintele sale de laudă că fratele meu îi făcuse o impresie bună – aproape că aș spune mai mult.

Când l-am întâlnit pe *Abeih Sharif*, după întoarcerea sa, l-am întrebat despre călătorie și mi-a răspuns doar: „S-a terminat cu bine, *alhamdu-l-Allah*“. Am încercat să îndrept discuția spre un alt fâgaș și l-am întrebat: „Lady Anna a fost o călăreață bună?“. „Foarte bună“, mi-a răspuns. „Ți-a făcut vreun fel de neazuri?“ „Nu, nici unul.“ I-am spus că imi povestise despre călătorie și că îl lăudase pentru grija cu care o înconjurase, iar el n-a răspuns. Dar am observat, pe măsură ce zilele treceau, că părea mai distrat și mai neliniștit decât de obicei. Iar mama a observat și ea lucrul ăsta când s-a întors de la Minya.

Odată mi s-a întâmplat să stau împreună cu el și să pomenesc că o dusesem pe Anna în vizită la Nur al-Huda Hanim, că se afla acolo și *madame* Hussein Rushdi, că ne-am simțit foarte bine împreună și că Hussein Basha părea să aibă o căsnicie foarte fericită, iar el s-a uitat tăios la mine și mi-a spus: „*Madame* Hussein Rushdi e franțuzoaică. E o diferență“.

Așa că l-am întrebat cu nevinovăție: „O diferență între ce și ce?“.

„O franțuzoaică și o englezoaică, în situația noastră“, mi-a răspuns.

„Ah, dar ai spus întotdeauna că ar trebui să judecăm oamenii ca indivizi, nu ca exponenți ai unei culturi sau ai unei rase“, am protestat.

„Deci ar trebui să mergem de bunăvoie să căutăm necazuri?“ m-a întrebat.

„Cred că în cazul ăsta necazul a venit să te caute pe tine“, am râs.

„Mulțumesc, surioară“, a fost tot ce mi-a răspuns.

Cairo

21 aprilie 1901

Dragă Caroline,

Am primit cu mare bucurie scrisoarea ta din 7 aprilie. Am auzit de la sir Charles că bietul Bron Herbert și-a pierdut piciorul în Războiul Burilor și acum aflu de la tine că domnișoara Herbert s-a alăturat teozofilor și că a plecat să trăiască în California – ce ciudat că două asemenea lucruri s-au întâmplat într-un timp atât de scurt în aceeași familie! Crezi că unul ar fi putut duce la celălalt? Mi-aș dori să fii aici și să putem sta de vorbă, pentru că am atâtea impresii noi acum, însă sunt atât de vagi, încât nu se lasă așternute ferm pe hârtie. Dar presupun că anul acesta e deja prea târziu ca să mai poți naviga spre Egipt, chiar dacă ai fi dispusă.

Vremea începe să se încălzească tot mai tare, deși n-a ajuns încă la arșița despre care am auzit vorbindu-se. Fac un studiu asupra arborilor și plantelor – zilele trecute am văzut o pupăză zburând de colo-colo pe terenul de polo de la clubul din Ghezirah. Îți trimit desenul pe care l-am făcut pentru tine.

Dragă Caroline,

Tocmai m-am întors de la o reuniune cât se poate de ciudată și am vrut să-ți povestesc imediat despre ea. E un fel de salon literar și politic ținut din când în când de prințesa Nazli Fadhil în palatul ei. E (cred) nepoata lui Muhammad Ali însuși și e într-adevăr (cred) destul de bătrână – ca vârstă, însă nu și ca spirit.

De obicei femeile nu sunt primite în salonul ei, dar am arătat o curiozitate atât de vie când am auzit de el, încât Eugenie (madame Rushdi) l-a convins pe soțul ei să-i ceară prințesei încuviințarea să iau parte și eu. Primind încuviințarea așa cum se cuvine, l-am însoțit pe Hussein Pașa în seara asta.

Erau în jur de zece gentlemen, Hussein Pașa și un anume domn Amin fiind singurii egipteni. Domnul Young al nostru se afla și el acolo (relata din nou o poveste pe care i-o spusese Mabel Caitland. Se pare că în vreme ce își făcea cumpărăturile necesare la Harrods în timpul ultimei sale vizite la Londra, se apucase să discute cu o doamnă, o turistă americană. După o vreme, înțelegând că noua ei cunoștință nu locuia permanent la Londra, doamna a întreat-o de unde era. „Din Egipt“, a răspuns domnișoara Caitland. „O, ce minunat și nu sunteți neagră deloc!“, a exclamat doamna din America), la fel și domnul Barrington, doi francezi, doi italieni, un neamț și un rus. Te văd deja încruntându-te, dar, din moment ce era și prințesa de față, nu era nimic nepotrivit, nu-i așa? E o doamnă extraordinară: purta o bluză și o fustă croite după moda europeană, părul îi era vopsit într-un negru intens, fuma tot timpul și vorbea cu un glas târăgănat și răgușit în franceză, engleză, turcă și italiană (folosea araba doar ca să se adreseze servitorilor). Cred că o amuzam și insista să mi se adreseze cu la petite veuve¹ și la veuvette². Conversația a trecut ușor de la feminism la cinematograf (se pare că există reprezentații cinematografice regulate în Cairo și Alexandria), la naivitatea

1. Mica văduvă. (în fr., în original) (n. t.)

2. Văduvioara. (în fr., în orig.) (n. t.)

americanilor, la Răscoala Boxerilor¹, la interpretarea vise-
lor, la Karl Marx, la descoperirea recentă a mumiiilor
egiptene – și la Dumnezeu mai știe ce altceva. Și în tot
timpul ăsta dopurile de la șampanie pocneau. Dintr-odată
a chemat o servitoare (toate erau îmbrăcate în cele mai
sompțuoase veșminte de mătase), i-a dat o poruncă și pe
dată s-a adunat un mic grup de muzicanți cu felurite
instrumente; dintre acestea singurul care îmi era cât de
cât cunoscut era lăuta, dar cel mai important dintre toate
era un fel de tobă ținută sub braț, la care se cânta cu
degetele și cu palmele de la ambele mâini. A dat o altă
poruncă și una din servitoare – o fată nespus de fru-
moasă – a înaintat până în mijlocul încăperii și a început
să execute un dans oriental. Te voi scuti de descriere, dar
mi s-a părut un amestec foarte fascinant. Gentlemenii
egipteni păreau ușor plictisiți, cei englezi ușor stânjeniți,
dar ceilalți erau foarte entuziaști, iar rusul și neamțul nu
s-au mulțumit doar să bată din palme, ci au simțit nevoia
să se ridice în picioare și să i se alăture fetei. Era o
priveliște minunată să-i vezi pe cei doi bărbați ca niște
urși încercând să imite răsucirile și întoarcerile unduioase
ale dansatoarei îmbrăcate într-un costum cu țechini.

După ce s-a încheiat dansul, s-a dat poruncă să se aducă
din nou șampanie, cești cu cafea turcească și lichioruri
italiene și toată lumea a rămas tăcută o vreme, până când
prințesa a strigat: „Uitați-vă la mica veuvette, ce fericită
pare! Nu se grăbește nici unul din voi, gentlemenii englezi
cu sânge roșu, să pună mâna pe ea înainte să se îndră-
gostească de unul din naționaliștii noștri egipteni, tineri
și arătoși, cu ochi negri și mustață?” Dincolo de râsete,
am simțit o oarecare stânjenală în încăpere. Sunt sigură
că știa ce face, pentru că pe chipul ei era întipărit un
amuzament cât se poate de răutăcios.

Mă îndoiesc că mă voi mai duce vreodată acolo, pentru
că madame Rushdi nu-l poate ruga asta pe soțul ei decât
o singură dată, și nu cred că voi mai găsi pe altcineva
care să mă recomande. Și, în afară de asta, mă îndoiesc

1. Răscoală care a avut loc în China între anii 1899 și 1901 și care se opunea influenței străine în sferă precum comerțul, politica, religia și tehnologia. (n. t.)

că aş putea fi prietenă cu prinţesa – sau, mai degrabă, că ea ar putea fi prietenă cu mine – mă tem că sunt puţin cam prea banală pentru ea. Cât despre tine, dragă Caroline, ar fi cu totul altă poveste...

Cairo

25 aprilie 1901

Dragă sir Charles,

M-am bucurat mult când am primit scrisoarea din 18 aprilie şi când am aflat că prietenii dumitale ți-au vorbit foarte frumos despre mine. Deşi cred că laudele lordului Hedworth Lambton au fost mult mai măgulitoare decât meritam.

Sunt surprinsă să aud că ai discutat îndelung cu el despre Urabi şi că l-a întâlnit acum trei ani în Ceylon. Când am luat cina împreună aici, n-a pomenit nimic despre asta, lucru care nu e ciudat în sine, dar nimeni nu şi-ar fi închipuit că îl cunoştea sau că avea vreun fel de simpatii printre naţionalişti.

Poate că nu e atât de straniu. Mi se pare într-adevăr foarte greu să le vorbesc prietenilor mei englezi de aici despre cei egipteni. Când le-am spus că fusesem la operă împreună cu madame Rushdi, lordul Cromer m-a dezaprobat cu răceală, iar Harry Boyle m-a luat deoparte după aceea şi m-a întrebat: „Ştii că a trecut la mahomedanism?”, de parcă ar fi plasat-o în afara graniţelor societăţii civilizate.

Am încercat – fiindcă par să ştie ceea ce ştiu doar din auzite – să le povestesc despre experienţa mea. Pe moment par să mă asculte, dar apoi îşi reiau discuţia ca şi cum nici n-aş fi deschis gura. Am încercat – când două doamne se compătineau una pe alta pentru plictiseala de-a trebui să meargă din nou în vizită la harem – să le povestesc despre doamnele pe care le-am întâlnit şi au părut pur şi simplu supărate, de parcă femeile de-aici ar fi destul de exasperate că stau în harem şi ar fi încă şi mai exasperate dacă ar căuta o cale să scape de-acolo!

Dragă sir Charles, acum înţeleg mult mai bine lucruri pe care mi le-ai spus adesea. Am început să cred că în realitate negăm faptul că egiptenii au „o conştiinţă proprie” –

într-adevăr, asta spunea domnul Young în timpul scenei aceleia de lângă piramide, pe care ți-am reprodus-o cu mai multe luni în urmă – și că, făcând asta, ne liniștim conștiința în privința dreptului nostru de-a ne afla aici. Atâta vreme cât credem că egiptenii sunt ca niște animale de casă sau ca niște copii mici, putem rămâne aici să-i „îndrumăm“ și să-i ajutăm să se „dezvolte“. Dar dacă vedem că sunt la fel de deplin conștienți de ei înșiși și de locul lor în lume ca și noi, atunci cel mai onorabil lucru este să ne facem bagajele și să plecăm – păstrându-ne probabil un rol de sfătuitoare în probleme economice –, lucru pe care cred că egiptenii înșiși și-l doresc.

Totul e destul de derutant și, dacă nu e derutant, e teribil. Mi-aș dori să fii aici și să-ți pot împărtăși gândurile și experiențele mele fără întârziere, știu că mi-ar fi de mare folos și sunt sigură că ți-ar trezi interesul. Totuși, pentru moment, trebuie să mă mulțumesc să rămân fiica dumitale mult prea îndepărtată,

30 aprilie

Mă simt din ce în ce mai puțin în largul meu în compania prietenilor mei britanici. Domnul M și domnul W au amândoi păreri solidare, într-adevăr, primul a afirmat nu mai departe de ieri că nu facem decât să slăbim clasele egiptene dominante ca să ne asigurăm că vor fi incapabile să conducă. Apoi și-a cerut scuze – nu avusese intenția să folosească cuvinte atât de dure. Doamna Butcher continuă să-mi fie prietenă, însă nici măcar ei nu-i pot vorbi despre ceea ce simt. Cât despre lordul Cromer, am încercat să-l atrag într-o discuție despre ceea ce-și doresc prietenii mei în privința educației femeilor și mi-a spus că, dacă aș cunoaște mai bine Egiptul, aș ști că conducătorii săi religioși n-ar fi niciodată de acord ca femeile să fie încurajate să-și depășească condiția modestă și că nu vrea să mai audă nici un cuvânt despre asta.

Când i-am pomenit numele lordului Cromer, chipul Laylei s-a îndăsprit, iar când am stăruit, mi-a spus: „Lordul Cromer e un mare patriot și își servește țara cu credință. Înțelegem foarte bine lucrul ăsta. Însă n-ar trebui să pretindă că servește Egiptul“.

2 mai

Zilele trec, iar fericirea pe care am simțit-o în deșertul Sinai s-a strâns și s-a comprimat într-un nod de nefericire adăpostit chiar sub inima mea. În fiecare dimineață când mă trezesc, greutatea sa mă doboară și apoi se ivește gândul: nu mi-a scris. Nu a venit să mă vadă. Cred că știu deja că nu o va face.

5 mai

Se spune că arșița verii se va abate curând asupra noastră și mă gândesc să mă întorc în Anglia. Am ajuns s-o iubesc mult pe Layla, la fel și pe Ahmad. Îmi plac și celelalte doamne pe care le-am cunoscut prin intermediul ei. Dar societatea engleză nu-mi mai e la fel de plăcută, în afară de compania lui James, care continuă să-mi fie prieten bun și care m-a îmbărbătat chiar zilele trecute, spunându-mi: „Curaj, fetițo!”. Dar se pare că nu sunt în stare să scap de nefericirea asta care mă urmărește. Mi-am spus că mi-am închipuit un sentiment care n-a existat. Că pentru el nu sunt nimic mai mult decât o englezoaică excentrică cu care a fost obligat să fie curtenitor câtă vreme s-a aflat în grija lui. Că nu se gândește niciodată la mine.

Și totuși nu mă pot împiedica să mă uit după el de fiecare dată când mă aflu pe stradă sau să sper că îl voi vedea de fiecare dată când o vizitez pe sora lui sau să mă aștept să găsesc un bilet de la el de fiecare dată când mă întorc la hotel. Poate că singura cale de-a pune capăt acestui sentiment este aceea de-a pleca departe, în Anglia. De-a mă întoarce acasă.

O bătaie în ușă. I se aduce o scrisoare. Anna rupe sigiliul:

Cairo

5 mai

Madame,

Înțeleg de la sora mea că aveți intenția să călătoriți, să vă întoarceți în Anglia.

Am hotărât, după o îndelungată chibzuință, să vă scriu. Am călătorit împreună și nădăjduiesc că am devenit prieteni

destul de buni ca să – dragă lady Anna, ca să-mi îngăduiți să las deoparte încercările de-a fi spiritual sau discret. Sunt îndrăgostit de dumneata. Iată. Am spus-o. Ani în șir am fost încredințat că mi-a fost dat să nu rostesc cuvintele acestea niciodată. Cu mult timp în urmă am sperat, așa cum speră toți tinerii – nu, mai mult decât atât, am *așteptat* plin de încredere să fiu cuprins de aceste sentimente despre care citisem atât de multe. Nu s-a întâmplat niciodată. Până acum.

Am încercat să mă conving singur că e o iluzie. Nu vă cunosc cu-adevărat – probabil nu voi reuși niciodată să vă cunosc cu-adevărat. Mi-am spus că e doar nebunia unui bărbat care-și vede bătrânețea apropiindu-se și căruia îi este teamă, teamă că a pierdut ceea ce poezii ne fac să credem că este cea mai copleșitoare experiență – că este esența vieții înseși. Însă nu cred că teama sau închipuirea mea s-a agățat pur și simplu de dumneata, e vorba de dumneata. De dumneata însăși, Anna, de ochii dumitale viorii, de încheieturile dumitale subțiri, de felul dumitale de-a sta complet nemișcată, de-a asculta și de-a privi cu capul înălțat, de privirea dumitale sinceră, de întrebările dumitale îndrăznețe, de nuanțele vocii, de grația mișcărilor dumitale – dar iată că am pierdut șirul.

De când ne-am întors din călătorie – probabil că ați observat –, am evitat să vă întâlnesc. Nu vă voi spune cu câtă greutate și cu ce preț. N-a existat nici o clipă în care inima mea să nu-mi șoptească să vă urmez în locurile în care vă aflați: „E în vizită la sora ta, du-te pe la ea; treci pe lângă hotelul Shepherd's, poate că stă pe terasă; e duminică, plimbă-te pe lângă Mu'allaqah“. Am rezistat tentației și aș mai fi rezistat încă, dar sora mea a venit să mă vadă. Și m-a făcut să cred că un cuvânt din partea mea – o scrisoare, ca aceasta – nu va fi primit cu răceală.

Draga mea Anna, pentru că îmi sunteți dragă fie că vreți sau nu, sunt pe deplin conștient – sunt încredințat că știți asta – de toate împrejurările și de toate argumentele care sunt împotriva noastră. Spun „noastră“ chiar înainte de-a primi răspunsul dumitale! Asta vă va confirma tot ceea ce probabil ați auzit despre presupusa mea aroganță. Dar credeți-mă, dragă, dulce Anna, nu m-ați găsi deloc

arogant sau mândru sau nerăbdător dacă m-aș putea numi într-adevăr al dumitale,

Sharif al-Baroudi

P.S. Il voi ruga pe purtătorul acestei scrisori să nu aștepte un răspuns. Asta pentru a vă da timp să chibzuiți bine înainte. Voi aștepta.

Preț de o clipă rămâne tăcută, parcă nereușind să înțeleagă, parcă nevenindu-i să creadă, citește încă o dată scrisoarea în grabă, iar valul de bucurie care îi inundă inima e atât de puternic, încât o face să se cutremure ca și când ar fi fost copleșită de durere, se repede la fereastră, se întoarce:

— Emily, Emily, fugi și vezi dacă mesagerul mai e încă aici.

Însă nu mai e. Credincios poruncilor sale, a plecat deja și nu mai poate face nimic altceva decât să se plimbe încolo și-ncoace prin cameră, așteptând dimineața, să împăturească scrisoarea, apoi să o desfacă din nou și să o citească iarăși și iarăși și iarăși.

— Doamnă, ce s-a întâmplat? Așa mă faceți să vă trag de păr.

— Ajunge, Emily, l-ai periat destul – scutură din cap nerăbdătoare –, acum o să-l leg, iar tu du-te la culcare. O, și, Emily, nu mai împacheta. Să mai așteptăm puțin. Rochia mea de mătase albastră e împachetată?

— Nu încă, doamnă.

— Bine. Aș vrea să mă îmbrac cu ea dimineață. Mulțumesc, Emily. Noapte bună.

O iubește. Imprejurări și argumente – ce sunt acelea? Lumea întreagă dispăre și în mintea ei nu mai e loc decât pentru un singur gând: o iubește. Nu l-a înțeles greșit. Nu e o excentrică și o povară. S-a gândit la ea la fel cum și ea s-a gândit la el. Deasupra patului paletele late ale ventilatorului se învârt ușor; noaptea va trece și dimineața va veni și o iubește.

„Rătăcind între două lumi... una stinsă,
Cealaltă neavând puterea să se nască.“

Matthew Arnold

Stau aici, ținând în mână scrisoarea străunchiului meu. Mi-l închipui așezându-se la biroul său și scriind-o. Stă la fereastra biroului său din casa sa din Hilmiyya – casa care se ridică alături de-a noastră. Ce fel de haine poartă? Nu mi-l pot închipui decât îmbrăcat în haine europene, pentru că astfel îl descriu sora lui și Anna și pentru că așa e îmbrăcat și în portretul atârnat pe perete în Tawasi. În afară de asta, nu i-am văzut niciodată pe tatăl sau pe fratele meu purtând vechiul costum al gentlemanilor egipteni. Pun scrisoarea sa pe masă și mă minunez încă o dată de lucrurile care ne supraviețuiesc. Avea vârsta mea când a scris-o: un bărbat înalt, robust și plin de viață, un bărbat care umplea orice încăpere când intra, care gândea, vorbea, suferea, iubea și... toate acestea au dispărut, iar bucata asta de hârtie a rămas. Hârtia pe care a netezit-o și pe care a scris, grăbit și hotărât, cu un toc cu vârful lat. Cerneala a devenit maronie, dar se pot vedea încă forța și stăpânirea mâinii: literele verticale, trăsăturile ascuțite de condei, cuvintele încadrate fiecare în spațiul lor delimitat. Cred că sunt pe jumătate îndrăgostită de el – de străunchiul meu.

Am auzit povestea lui de la tata, care îl adora mai mult sau mai puțin când era copil, și de la mama, care nu l-a întâlnit niciodată, dar a aflat multe despre el de la verișorii noștri din 'Ein el-Mansi. Trecutul lui se află în Al-Raf'i și Hussein Amin și în alte cronică ale timpului, iar articolele sale au apărut în *al-Ahram*, *al-Liwa* și, mai târziu, în *al-Garidah*. În relatările Laylei despre el îmi regăsesc propriul frate, iar într-ale Annei îl regăsesc pe eroul întunecat și misterios al romanelor de dragoste. Iar acum nu-mi rămâne decât să m-apuc să țes toate aceste fire împreună și să scriu

despre Sharif Basha al-Baroudi – așa cum îmi închipui că trebuie să fi fost.

Străunchiul meu Sharif Basha al-Baroudi a făcut un pas, după cum stă mărturie scrisoarea pe care o am în față, dar nu l-a făcut fără să stea la îndoială. Vreme de cinci săptămâni – nu, șapte (căci cele două săptămâni petrecute în deșertul Sinai ar trebui puse și ele la socoteală) – a rezistat impulsului care îl împingea către Anna. Trecuse atâta timp de când nu se mai lăsase în voia impulsului – o, îi aruncase firimituri răzlețe ca să-l domolească : o achiziție aici, o călătorie în străinătate dincolo, dar în drumul său prin viață, cum se spune, a dat dovadă de o mare stăpânire de sine. Prietenul lui, șeicul Muhammad 'Abdu, facuse același lucru și devenise un bărbat serios și cumpătat, ale cărui declarații dovedeau o înțelepciune influențată oarecum de diplomatie. Ce rămăsese din acel tânăr înfocat de la Al-Azhar, cu ochi negri, care nu se sfiise să se gândească la asasinarea lui Tewfiq pentru cauza libertății Egiptului? Fusesse o vreme când curajul părea să fi fost singurul lucru de care aveai nevoie: credința că ceea ce voiai era al tău de drept și curajul de a-l obține. Fuseseră învățați că lucrul acesta nu era adevărat. Văzuseră atâtea vieți care se sfârșiseră pe eșafod, curmate pe câmpurile de bătălie, distruse de exil și de izolare. Prudența și calculul au devenit o obișnuință.

Dar în Sinai, în grădina mănăstirii Sfânta Ecaterina, Anna și propriile sale sentimente îl luaseră prin surprindere. Și, chiar dacă a doua zi se retrăsese în politețea lui curtenitoare, departe de deșert, când nu se mai afla alături de el, ea prinsese rădăcini în mintea lui și nu mai reușise s-o alunge.

Tawasi, 7 aprilie 1901

Sharif Pașa fărâmițează gânditor în mână pământul negru și bogat. E așezat pe pulpanele hainei și se uită în jur, la pământurile lui. Țipetele copiilor care se joacă lângă canal răzbat până la el din depărtare. Când venise ultima oară acolo, în luna Toubah, trestia-de-zahăr tocmai fusese culeasă și peste tot se aprinseseră focuri ca să fie arse miriștile. Atunci pământul era gol, ars și pustiu. Și totuși acum, la

mai puțin de trei luni, în Baramhat, vechile rădăcini, înfipite viguros în pământ, împing afară noua recoltă. Sharif Pașa se ridică, bate din picioare, se întinde. Aici e departe, departe de gândurile la ea. Își șterge mâinile de pantalonii de bumbac. Dincolo de trestia-de-zahăr, ultimele raze ale soarelui la apus învăluie câmpurile de *kittan*¹ și le fac să strălucească într-o mare violet, albastră și aurie. Cu două, trei, patru sute de ani în urmă, oamenii stăteau întocmai cum stă el acum și se uitau la aceeași priveliște, la aceleași culori, simțeau aceeași adiere ușoară care mângâie corolele florilor și stârnește un val domol ce străbate de la un capăt la altul lanul strălucitor. În mintea lui, magia acestei priveliști o egalează pe cea a deșertului. Poate chiar o întrece. Oare ea ar fi la fel de mișcată de această priveliște ca și el? Știe că are și ea pământ în țara ei. Dar oare pe el sunt ferme sau păduri sau pajiști? Nu are idee. La mică depărtare, o fată dezleagă un bou de la moara de apă, îi scoate legătura de la ochi și amândoi – copila și boul – se îndreaptă agale spre casă. Merge până la moară, își dă jos pantofii și ciorapii și începe să se spele.

În moscheea din sat oamenii îi fac loc în rândul din față și, când se încheie rugăciunile de la apusul soarelui, se plimbă împreună cu *'Umdah*² pe ulițele întunecoase. Stau în *mandarah*, în casa lui *'Umdah*, cu ușa de la stradă deschisă. Bărbații vin și pleacă, tava cu ceai face iarăși și iarăși ocolul încăperii, iar în depărtare continuă să se audă glasurile copiilor care se joacă. Moșierul și *'Umdah* vorbesc despre școala cea nouă pe care Sharif Pașa și unchiul său, Ghamrawi Bei, o construiesc în sat. Bineînțeles, copiii vor trebui să meargă în continuare la *kuttab*³, șeicul nu trebuie să-și facă nici un fel de griji în privința asta. Dar la școala cea nouă vor învăța adunarea și scăderea. Vor învăța geografia întregii lumi și istoria țării lor. Felahii vor fi convinși să-i

1. In. (în arabă, în orig.)

2. Conducătorul unui sat. În 1997 s-a dat o lege prin care femeilor li se permitea să dețină funcția de *'Umdah*. (în arabă, în orig.)

3. Școală elementară tradițională la care se învață cititul, scrisul și Coranul. (în arabă, în orig.)

scutească pe copii (băieți și fete, repetă Sharif Basha) de munca la câmp câte două ore în fiecare zi ca să poată învăța. Nu ca să ajungă *afandiyyah*¹, ci ca să devină niște cetățeni educați, mult mai capabili să se îngrijească de propriile lor interese.

— Aveți dreptate, *ya Basha*, oftează *'Umdah*. Nimeni nu știe ce ne rezervă viitorul.

— Numai lucruri bune, *insha'Allah*, *ya 'Umdah*. Dar trebuie să facem tot ce ne stă în putere.

— În fiecare zi apare câte ceva nou. Întâi a fost vinăria și l-am rugat cu mâna pe inimă pe Dumnezeu să ne apere, dar oamenii au fost cumpătați și, oricum, numai cei răi s-au dus acolo. Acum sunt cămătarii – nu le-a fost de-ajuns că și-au deschis prăvălii la oraș, au trebuit să vină și la sate să încerce să tragă oamenii pe sfoară...

— Am vorbit deja despre asta și ați spus că oamenii trăiesc bine aici.

— Bine, da, *ya Basha*, *al-hamdu-l-Allah*, dar omului i se mai întâmplă să fie la strâmtoare, vrea să-și mărite fiica, apar cheltuieli neprevăzute –, iar ei te încarcă mult la plată. Greci, toți sunt greci...

— Spuneți-le să vină la mine. Să vină la Hasib Efendi, omul meu de încredere. Voi vorbi cu el. Le vom împrumuta bani, în situații de urgență, cu o dobândă de unu la sută și recolta ca garanție.

— Domnul să vă lumineze, *ya Basha*. Oamenii din sat se vor bucura.

— Spuneți-le asta.

— O să le-o spun vineri. O să veniți să vă rugați împreună cu noi?

— Dacă voi fi încă aici.

Ar trebui să înființeze o cooperativă, se gândește Sharif Basha. Dacă fiecare om pune deoparte ceva bani, după recoltă pot să se bizuie pe ei când au nevoie. Alte sate au început deja să facă lucrul ăsta. Hasib Efendi poate să aibă grijă de ei. Să-i depună la bancă pentru ei. Va vorbi cu el – și-i va

1. *Afandiyyah* (de asemenea *effendis*) – pluralul de la *afandi* (*effendi* sau *efendi*): orășean educat (în Occident). (în arabă, în orig.)

promite o mărire de salariu ca să compenseze munca în plus. Sharif Basha merge pe jos din sat până acasă, schimbând saluturi binevoitoare cu bărbații pe care-i întâlnește pe drum. Viața la țară e atât de simplă. Ibrahimiyah¹ le dă apă tot anul și i-a convins pe felahi să nu cultive numai bumbac, așa cum ar vrea lordul Cromer, ca să nu ajungă la mâna unei piețe asupra căreia nu au nici un control. Ceva bumbac mai merge, dar să continue să cultive fasolea și mazărea lor, grâul și orzul lor. Să continue să cultive pepenii lor, care se odihneau fiecare asemenea unei regine pe patul său de flori galbene. Cel mai rău lucru care se poate întâmpla este ca niște ofițeri britanici greșit îndrumați să urmărească o vulpe. Pe pământul lui toate problemele se pot rezolva.

Se spală și se schimbă, apoi se îndreaptă călare spre casa unchiului său, Mustafa Bei al-Ghamrawi, ca să ia cina. Aici orice om poate să uite de Cairo, de Ocupație, de lume. Și totuși, pentru el asta n-a fost niciodată o opțiune. Iubește pământul, dar iubește și orașul: luminile, zgomotul, graba și agitația sa. Viața la țară seamănă prea mult cu pensionarea – cu renunțarea.

Sharif Basha zărește un călăreț galopând spre el dinspre casa unchiului său. Când se apropie, aude o voce familiară salutându-l: „*Ya misa' al-khairat!*”².

Shukri al-'Asali, nepotul soției unchiului său și prietenul lui. Cei doi bărbați descălecă și se îmbrățișează. Prin anii '60 și '70 cele două familii și-au făcut vizite lungi. Copiii își petreceau lunile de iarnă împreună aici, pe pământul din Tawasi, și lunile de vară acolo, pe pământul din 'Ein el-Mansi, între al-Nasirah și Jenin. Încă își mai scriu și, când se vizitează din când în când, descoperă că vechea prietenie a rămas la fel de puternică în inimile lor.

— Când ai venit? îl întreabă Sharif Basha.

— Chiar acum, cu o oră în urmă. Și mi-au spus că ești aici și că te-au invitat la cină. Am face mai bine să mergem. Toată lumea te așteaptă.

1. Canal vast de irigație ce folosește apa Nilului. (în arabă, în orig.)

2. O, tu care aduci multe lucruri bune! (în arabă, în orig.)

— Cum îți merge? îl întreabă Sharif Basha când încalecă amândoi și o pornesc ușor la pas.

— Bine, bine, toate merg bine. În afară de problemele obișnuite. Ar trebui să vii pe la noi. A trecut mult timp.

— E aceeași problemă peste tot.

Shukri Bei al-'Asali are pielea mai deschisă la culoare decât verii săi egipteni. Părul îi e castaniu-deschis și îl poartă puțin mai lung. Dar, la fel ca Sharif Basha și Mustafa Bei, are aerul acela încrezător și îndrăzneț care se trage din faptul că a fost sigur încă de la naștere de dragostea femeilor care l-au înconjurat. Câțiva ani mai târziu – în 1915 – turcii îl vor spânzura pentru că a luat parte la Revolta Arabă¹. Dar acum, în aprilie 1901, stă la masă în casa din Tawasi a mătușii sale și spune:

— Turcii sunt vulnerabili și nu ne pot apăra împotriva Europei. Dar sunt conducătorii noștri și nu ni se dă voie să ne apărăm decât prin ei. Aici nu au putut să apere Egiptul împotriva britanicilor. Cât despre noi, nu ne pot apăra împotriva sioniștilor.

— Dar 'Abd el-Hamid i-a înfruntat până acum, nu-i așa? spune Mustafa Bei al-Ghamrawi luând farfuria pe care Jalila Hanim, soția sa, i-o întinde.

— Dar curtea lui este ispășită cu bani. Sume uriașe. Vor să-l imite pe Cecil Rhodes². Dacă lui i s-a dat dreptul să colonizeze Zambezi, ei l-au rugat pe kaizer să le dea o carte germană ca să colonizeze Palestina.

Shukri Bei se întinde după carafa cu apă. Umple paharul mătușii sale, care șade alături de el, apoi pe al său.

— Dar cum rămâne cu oamenii? întreabă Jalila Hanim. Cu oamenii de pe pământul acela. Ce se întâmplă cu ei?

— Tocmai, spune Shukri Bei, uitându-se la mătușa sa. Și li s-a spus lucrul ăsta sioniștilor. Abraham Shlomo Bei a

1. Revolta Arabă (1916-1918) – revoltă inițiată de Hussein ibn Ali pentru a obține independența Arabiei față de Imperiul Otoman. (n. t.)

2. Cecil John Rhodes (1853-1902) – om de afaceri, magnat al mineritului și politician de origine britanică din Africa de Sud, fondatorul statului Rhodesia. (n. t.)

luat parte la congresul lor și le-a spus, în caz că nu observaseră, că 650 000 de arabi – musulmani, creștini și evrei – trăiesc de secole pe pământul pe care vor să-l colonizeze. Așadar au trimis o comisie specială să cerceteze. Iar comisia s-a întors și le-a spus același lucru, așa că au aruncat raportul într-un sertar și au uitat de el.

— Dar aveți niște restricții acolo, nu-i așa? Pot să vină doar în pelerinaj pentru trei luni, să-și prezinte pașapoartele și tot tacâmul? spune Sharif Basha.

— Da. Avem restricții de douăzeci de ani. Dar le ocolesc. Guvernatorii care le aplică – precum Tevfik Bei – nu rezistă prea mult. Iar marile puteri și Statele Unite își trimit tot timpul ambasadorii să protesteze împotriva acestei „discriminări“...

— Dar coloniștii nu aparțin marilor puteri sau Statelor Unite?

— Nu. Vin din Rusia, România, unii chiar din Germania...

— Atunci care e interesul Statelor Unite în afacerea asta? Shukri Bei ridică din umeri.

— Ca și tine, nu pot să fac decât presupuneri. Presiuni din partea oamenilor influenți. Aversiunea pentru Turcia...

— Trebuie să scăpăm de Turcia. Pentru binele nostru, al tuturor, spune Sharif Basha. Zilele ei de glorie au apus.

Zeinab Hanim își privește fiul cu neliniște. Fratele ei îi zâmbește.

— Nu-ți face griji, surioară. 'Abd el-Hamid nu are nici un spion aici.

— Am de gând să vorbesc cu oamenii din Cairo și din Alexandria, spune Shukri Bei. O să mă întâlnesc cu Rafiq Bei el-'Azm și cu alții care au legături de familie în Palestina. Ca să impulsionez opinia publică. O să scriu și la ziare...

— *Al-Ahram* a publicat deja câteva scrisori, îl întrerupe Mustafa Bei, care descriu cum coloniștii ară pășunile și confiscă toate vitele pe care le găesc pe-acolo...

— Au o grămadă de metode de-a pune mâna pe cât mai mult pământ și de-a le face zile negre felahilor, spune Shukri Bei. Aș putea încerca să mă întâlnesc cu lordul Cromer – știu că-l urăști, dar Marea Britanie e cea mai influentă dintre puteri. Dacă ea dă înapoi, afacerea e ca și terminată.

— Gata. Destul cu politica, intervine Zeinab Hanim înainte ca fiul ei să poată spune ceva. Toată viața vorbim despre politică. Povestește-ne despre oamenii noștri. Despre copiii tăi — Domnul să-i aibă în paza Lui — și despre mama lor. Cum o mai duc?

Cairo, 12 aprilie 1901

Sharif Basha și-a pus hârtiile deoparte.

— S-a dat chemarea la rugăciunea 'Isha? îl întreabă pe Mirghani, iar când acesta îi răspunde că da, îl roagă să înhame caii; o să iasă după rugăciune.

Merge cu trăsura prin Darb el-Gamamiz, apoi prin spațiul deschis din Midan 'Abdin. Aruncă o privire spre palat, dar Efendeena trebuie să fi plecat deja acasă, în Qubba. Rezistă impulsului de-a coti pe Shari' 'Abdin, care l-ar duce în cele din urmă la hotelul Shepheard's. În schimb, o ia în sus pe Shari' al-Bustan.

Clubul Muhammad 'Ali strălucește de-atâtea lumini. Portarul face un pas înainte și îl întâmpină călduros:

— N-ați mai dat pe la noi, *ya* Basha.

— Am fost plecat. Cine e aici în seara asta?

— Toată lumea, *ya* Basha: Mustafa Fahmi Basha, Boutros Basha și Hussein Basha Rushdi. Milton Bei și prințul Gamil Tusun sunt în sufragerie. Prințul Ahmad Fuad și prințul Yusuf Kamal sunt în sala de biliard. Și — coboară vocea — domnul Boyle a sosit acum zece minute.

Sharif Basha intră în încăperea principală, îi salută pe Mustafa Fahmi, pe Boutros Ghali și pe Hussein Rushdi, dar nu se așază. Îl observă pe Harry Boyle stând în apropiere și citind un ziar. Boyle și-a făcut un obicei din a trece pe-acolo pentru jumătate de oră o dată la câteva zile.

În sala de biliard, prințul Ahmad Fuad câștigă. Însă asta nu-l împiedică să afișeze un aer posomorât. Chiar în această încăpere prințul Ahmad Sayf-el-Din l-a împușcat acum câțiva ani și, dacă n-ar fi fost Milton Bei, ar fi murit. Se spune că a fost multă vreme bolnav și că asta nu i-a risipit morocăneala obișnuită. Yusuf Kamal e total opusul lui: repezit și agitat, mereu neliniștit, însă un om cu vederi largi și plin de entuziasm.

Sharif Basha își aprinde o țigară și se instalează comod, așteptând. Vrea să vorbească cu prințul Yusuf despre noua școală de artă. Munca la muzeu decurge mai mult sau mai puțin conform programului. Treaba cu universitatea merge încet – în cea mai mare parte din cauza opoziției lordului Cromer. Proiectul școlii de artă e încă la început. Ei bine, toate astea sunt lucruri bune, de care merită să te ocupi. Dar durează atât de mult. Nu e ușor să strângi banii. Toți din surse particulare. Nu vor primi nici un piastru din banii statului atâta vreme cât lordul Cromer se află la putere. „Bugetul nu permite...“, repetă iarăși și iarăși reprezentantul britanic. Însă bugetul a permis ca mai bine de un milion și jumătate de lire din banii Egiptului să fie cheltuiți pe expediția din Sudan și ca un alt sfert de milion anual să acopere pierderile din Sudan și ce a câștigat Egiptul din asta? Bugetul permite angajarea funcționarilor britanici din Egipt pe un salariu triplu în comparație cu cel al funcționarilor egipteni. Dar nu permite nici un piastru în plus pentru nici un proiect care are vreo legătură cu educația sau cultura. Lordul Cromer înclină spre educația tehnică – școli care să producă funcționari și muncitori. Creiere britanice și mâini arabe e rețeta lui Cromer pentru Egipt. Sharif Basha se ridică, stinge țigara și se apropie de fereastră. Acolo se înalță palatul Qasr el-Dubara, unde chiar acum „el-Lord“ face planuri pentru țara asta. „Haide, haide, fii serios. Probabil că ia cina.“ Un zâmbet ușor îi flutură pe buze când își închipuie ce-ar spune prietenul lui, Ya'qub Artin, dacă i-ar putea auzi gândurile. „Până și Cromer trebuie să se oprească uneori din făcut planuri. Vei descoperi că în clipa asta are oaspeți și că nu se gândesc deloc la Egipt. Discută despre ultimele vești de la Londra...“ Anna. S-ar putea să fie acolo. Stând la masă. Îmbrăcată în hainele ei. Vorbind limba ei. Cu ochii ridicați spre vreun ofițer tânăr – Sharif Basha bagă mâna în buzunar, căutându-și șiragul de mătănie. Stă în picioare la fereastră, cu mâinile strânse la spate, răsucind la nesfârșit măgelele între degetele mâinii drepte. Cum își permite să creadă că ei doi s-ar putea înțelege? Așa ceva e imposibil. În orice caz, trebuie să-l fi uitat

deja până acum. Sau, dacă nu-l uitase, se retrăsese în mintea ei într-o latură exotică – o latură îndepărtată – a călătoriei sale în Egipt. Un soi mai bun de „băştinaş” cu care călătorise prin deşert şi vorbise într-o noapte într-o grădină învăluită în razele lunii. Iar acum s-a întors la lumea căreia îi aparţinea: la clubul din Ghezira, la cursele de măgari şi la vânătorile de hârtii, la balurile cu rochii elegante şi la dineurile de la Agenţie împreună cu compatrioţii ei. Acolo sunt bărbaţi mai tineri decât el, care l-ar împuşca pe Cromer, ar atârna în ştreang pentru asta şi şi-ar considera vieţile bine trăite. Dar ce rost ar avea? Clădirile uriaşe ale palatului Qasr el-Nil sunt chiar aici: la cinci minute de mers pe jos. Britanicii nu vor pleca. Nu vor pleca niciodată de bunăvoie. Singura forţă care îi va face să plece va fi forţa armelor – sau interesul. Şi ei ştiu asta. De aceea au dizolvat forţele de elită ale Egiptului; de aceea au împrăştiat armata, punând câte un ofiţer britanic la comanda fiecărui regiment. Şi în tot timpul ăsta armata britanică de ocupaţie ne costă câte un milion de lire pe an. Un milion de lire care ar putea fi folosit pentru plata datoriilor ţării, pentru a o elibera de dominaţia străină. Iar poporul nu vrea să lupte. Nu poate să lupte. O, a temperat minţile înfierbântate şi a vorbit despre procedurile legale. Țsta era singurul punct asupra căruia era de acord cu Cromer: „procedurile legale”. Cromer voia la rândul lui să pună capăt Capitulărilor¹ prin care orice străin din Egipt era judecat de către consulul său, nu de tribunalele egiptene. Dar Cromer dăduse dovadă de rea-credinţă introducând Legile Speciale pentru a trata problema „localnicilor” care înfruntau personalul britanic. Le adoptase după cazul Gelgel, pe care el, Sharif Basha, îl apăraseră. Înlăturarea Capitulărilor n-ar face decât să dea Egiptul cu totul pe mâna lui Cromer. Ar trebui să le menţină, chiar dacă plasau orice cetăţean străin mai presus de lege. Să-ţi întăreşti sufletul împotriva miilor de umilinţe pe care le-ai

1. Tip special de tratate, contracte unilaterale garantate de un stat, conferind privilegiul jurisdicţiei extraterritoriale înăuntrul graniţelor sale asupra supuşilor altui stat. (n. t.)

suferit ca om manevrat de străini – iar în vremea asta se pierdea atâta timp. Generațiile care ar fi trebuit să fie educate, ramurile industriale care ar fi trebuit introduse, legile care ar fi trebuit reformate și, mai rău, ascensiunea celor care căutau să intre în grațiile britanicilor, cum puteai să scapi de toate astea după plecarea ocupantului? Neîncrederea semănată între musulmani și copti – o mână pe umărul lui și se întoarce...

Prințul Yusuf Kamal e un bărbat zvelt, cu un chip sensibil și inteligent. Are o adevărată pasiune pentru artă și intenționează să finanțeze personal școala în caz că nu se pot găsi alți bani. „Unde s-au dus toate?“, îi place să spună. „Uită-te la statui, uită-te la templele pe care le-au construit bunicii noștri. Uită-te la moscheile fatimizilor, la legăturile cărților și la sticlăria mamelucilor, iar acum? Otomanii sunt în mare parte răspunzători.“ Dar în acest moment, s-ar părea că o altă opoziție prinde putere.

— Poți să crezi că încurajez *kufir*¹? îl întreabă prințul cu tristețe în glas.

— *Kufr*, Înălțimea Voastră?

— Desenul! Sculptura! Uite.... Scoate din buzunar un plic, trage scrisoarea afară și o desface. Citește asta.

Sharif Basha citește:

...și îndoiala nu pătrunde în inimile noastre privind natura elevată a intențiilor și noblețea țelurilor Înălțimii Voastre, dar considerăm că e de datoria noastră să vă reamintim, cu tot respectul cuvenit unui... de interdicția clară împotriva activităților pe care vă propuneți să le stimulați în instituția pe care Înălțimea Voastră intenționează să o înființeze. Această interdicție este exprimată în conținutul *Hadith*²-ului Mesagerului lui Dumnezeu – rugăciunile și pacea lui Dumnezeu fie cu el: „Cei care vor fi supuși la cele mai grele cazne în Ziua Judecării sunt cioplitorii de imagini“. De aceea, vă rugăm să cum-

1. Necredință. *Kafir* – necredincios (în islamism, creștinism și iudaism). (în arabă, în orig.)

2. Discurs. (în arabă, în orig.)

păniți din nou... banii pot fi folosiți mai bine pentru a încuraja și a întări credința noastră, care este zilnic măcinată de prezența pe pământul nostru a Ocupantului nedrept și păgân...

Sharif Basha îi înapoiază scrisoarea.

— Înălțimea Voastră nu poate să ia în serios aceste...

— Sunt nevoit să le iau în serios, spune prințul Yusuf. Ar putea instiga poporul. *Ya* Basha, n-ar trebui decât să spună că lucrez în complicitate cu britanicii ca să aduc în țară arte europene dăunătoare și să-i instruiesc pe tinerii noștri în privința lor...

Harry Boyle se plimbă prin încăpere și Sharif Basha pune mâna pe brațul prietenului său.

— Mergem să mâncăm ceva? îi propune.

În sufragerie cei doi bărbați se opresc să-i salute pe Milton Bei și pe prințul Gamil Tusun. Se așază la o masă din colț și comandă porumbel la grătar și salată. O carafă cu limonadă stă pe suportul ei de argint între ei.

— Ce propuneți să facem? întreabă Sharif Basha.

— Nu știu. Spune-mi părerea dumitale.

— Să organizăm o dezbatere publică. Astfel puteți să dați cu ei de pământ.

— Ce rost ar avea...

— Să-i acuzăm *pe ei* că conspiră cu britanicii pentru a ne împiedica dezvoltarea.

Sharif Basha râde de ideea lui, însă prințul Yusuf e neliniștit.

— Nu poți convinge oamenii prin logică. Trebuie să le vorbești pe limba lor.

Chelnerii aduc mâncarea și cei doi își scutură șervetele. Prințul Yusuf toarnă ulei de măsline și oțet în salată.

— Dacă le vorbești pe limba lor înseamnă că ai consimțit deja să lupți pe terenul lor, spune Sharif Basha luând furculița în mână. Poziția noastră trebuie să fie următoarea: credința e una, iar școlile – instituțiile civile – sunt cu totul altceva.

— Nu vor accepta niciodată asta, obiectează prințul Kamal Yusuf.

— Dar vom avea aceeași problemă cu universitatea, cu educația femeilor, cu tranzacțiile bancare – cu absolut totul. Asta

e problema care trebuie hotărâtă o dată pentru totdeauna : în ce măsură ar trebui să se amestece oamenii ăștia în dezvoltarea practică a țării ? Și observați că intervențiile lor merg întotdeauna într-o direcție negativă – în viziunea lor totul e *haraam*...

— *Ya Sharif Basha*, asta e o dezbatere în care nu ne permitem să intrăm în momentul de față. Cât timp britanicii se află aici, oamenii nu vor spune despre noi: „Bărbații aceștia sunt niște patrioți care gândesc diferit de noi“. Vor spune: „Bărbații aceștia sunt în slujba britanicilor“ și vor conspira și mai mult cu Înalta Poartă ca să ne lege și mai tare de Turcia. Pentru moment, să nu pierdem din vedere ținta noastră, ținta noastră limitată : Școala de Arte Frumoase.

— Lăsați-mă să vorbesc cu șeicul Muhammad 'Abdu, zice nerăbdător Sharif Basha luându-și șervetul de pe genunchi și mototolindu-l pe masă, lângă farfuria lui. Susține școala. Ne poate oferi argumente pentru ea – argumente pe care ei le vor găsi convingătoare.

— Dacă ar declara în mod public că ne susține, spune prințul Yusuf plin de speranță, problema ar fi ca și rezolvată. La urma urmei, el este muftiul și cea mai înaltă autoritate religioasă.

— Voi vorbi cu el, spune Sharif Basha. Apoi, după o clipă : De îndată ce se întoarce de la Istanbul. Iar dacă este pentru și se arată dispus s-o declare în mod public, răspundeți la această scrisoare rugându-i *pe ei* să-i pună întrebarea muftiului. Spuneți-le că veți respecta hotărârea lui. Își împinge scaunul în spate. Dar la urma urmei acestea nu sunt decât niște soluții parțiale.

Nici o problemă care trebuie hotărâtă nu poate fi hotărâtă în clipa de față. Există întotdeauna un motiv pentru a evita confruntarea. Sharif Basha îi poruncește vizitiului său s-o ia încet pe podul Ismail și înapoi înainte de-a se întoarce acasă. Vrea să privească Nilul. I-ar fi plăcut să meargă pe jos până acasă : o plimbare lungă și înviorătoare în aerul răcoros. Dar acum, la ora unu noaptea, asta ar însemna să caute necazurile cu lumânarea. Avea să dea fără îndoială peste niște soldați britanici și, dacă era provocat în vreun

fel, nu era sigur că va reuși să-și păstreze stăpânirea de sine. Sharif Basha se lasă pe spate în trăsură în timp ce caii se întorc și schimbă direcția ca să traverseze din nou podul. În dreapta pot vedea forma joasă și luminile Agenției. Chiar dacă fusese să cineze acolo, până acum se întorsese în camera ei de la hotelul Shepheard's. Și ceva îi spune că nu e fericită. Și-o închipuie plimbându-se prin casă îmbrăcată în haine europene. Se oprește lângă o oglindă și ridică brațele ca să-și scoată acele de la pălărie. Sharif Basha își vede propria imagine în spatele ei în oglindă. Stă atât de aproape, încât îi poate simți căldura trupului, poate simți parfumul ce se ridică din părul ei desfăcut...

A trecut atâta timp de când Sharif Basha nu i-a mai dat ascultare inimii sale, că aceasta a amuțit. Însă acum vorbește din nou. Stă în așteptare și își alege momentul: când intră în casa sa, în care toți servitorii dorm. Când pășește în bibliotecă, Anna lasă perdeaua să cadă, se întoarce de la fereastră și-i zâmbește. „*Tu es en retard. Je commençais à m'inquieter.*” „*Tu!*”, se strâmbă el, deja a început să-i spună „*tu*”. Se uită pe birou ca să vadă dacă a sosit vreun mesaj cât a fost plecat. Găsește un exemplar din *al-Mu'ayyad* și un bilet de la șeicul Ali Yusuf prins de el. Mai e și o invitație mare și bogat ornamentată la deschiderea noii școli a lui Mustafa Kamel din Breem, pe 15 ale lunii. Stinge lampa, iese din încăpere și urcă scările. Mustafa Kamel e un mare patriot, fără îndoială. Instigă oamenii împotriva Ocupației. Înființează școli. Atunci de ce Sharif Basha nu se simte în largul lui în prezența sa? Ștergându-și fața cu prosopul, se încruntă în oglinda din baie. E invidios? Pentru că Mustafa Kamel e tânăr și înfocat și pentru că e un bun orator? Nu. Descoperă ceva la tânărul acesta, o prea mare ambiție și o prea mare dragoste de sine. Și e prea apropiat de sultan. Nu dorește încetarea stăpânirii turcești în Egipt. Și are prea mare încredere în francezi. Își închipuie că, fiind dușmanii tradiționali ai Marii Britanii, vor fi alături de Egipt. Nu a supraviețuit Notei Comune¹, ultimatumurilor. Călătorește

1. Notă comună trimisă de Franța și Marea Britanie pe 8 ianuarie 1882, care susținea primatul autorității lui *Khedive*. (n. t.)

la Paris, iar francezii dau petreceri în onoarea lui, îl răsfățâ și îl numesc Caramel Pașa pe la spate, iar el crede tot ce-i spune *madame Juliette Adams*. Dar dușmănia tradițională nu e de-ajuns. Marea Britanie și Franța sunt amândouă țări europene în tot cazul și, mai devreme sau mai târziu, vor încheia o înțelegere. Se vor uni așa cum au făcut în cazul cruciadelor, al Comisiei Datoriei Publice și al Notei Comune. O alianță între Marea Britanie și Franța e mult mai firească, la urma urmei, decât o alianță între Franța și Egipt. Dar cel puțin Mustafa Kamel a înființat un ziar, pe când el, Sharif al-Baroudi, ce-a făcut? Acum, când avea patruzeci și cinci de ani, care erau realizările din viața lui?

În dormitor își aprinde o țigară, dă perdelele la o parte și iese pe balcon. Luna e în ultimul pătrar. Peste câteva zile, când va privi cerul, nu va mai vedea deloc Luna, doar întunericul. Dar acum, dacă se uită cu mare atenție, Sharif Basha poate desluși forma întregii Luni, partea întunecată pusă în evidență de seceră strălucitoare. Dacă mama lui ar fi aici în clipa asta, ar vorbi cu ea. Ar întreba-o ce părere are. A cunoscut-o, știe lucrul ăsta. Iar Layla i-a spus întreaga poveste – cât știe din ea – și poate și ceea ce a ghicit singură. Frunzele sicomorului din apropierea casei încep dintr-odată să foșnească. Se întreabă dacă grădinarul a tăiat smochinele – o incizie delicată care permite fructului să respire și să crească. Îi va aduce aminte mâine. Poate că ar trebui să vorbească oricum cu mama sa. Îl cunoaște destul de bine ca să fie în stare să judece.

Pe drumul de întoarcere de la Minya fusese foarte tăcut. Pentru că se simțea prost în privința ei – așa cum i se întâmplă întotdeauna –, dar mai ales atunci când trebuie s-o ia acasă după ce a petrecut o vreme la țară. Agitația din casa fratelui ei. Nepoatele care intră și ies. Și, de data asta, vizita lui Shukri. Dumnezeu l-a binecuvântat pe Shukri cu o mare volubilitate. Luminează orice încăpere în care intră și se simte imediat în largul lui cu orice nouă persoană pe care-o întâlnește. Sharif Basha i-a promis să-l prezinte lui Muhammad 'Abdu și proprietarilor celor mai importante ziare și oricui altcuiva cu care dorește să se întâlnească. Cu Cromer va trebui să se descurce singur și să obțină de la el

tot ajutorul posibil. Se abținuse să facă vreo observație în privința dorinței lui Shukri de a se întâlni cu Cromer, deși văzuse că mama lui se aștepta să facă vreo remarcă neplăcută și se grăbise să schimbe subiectul. Plimbându-se împreună cu ea prin grădină mai târziu, îi spusese :

— Nu am nici o problemă cu faptul că Shukri vrea să se întâlnească cu Cromer. Ar fi bine dacă ar putea obține ajutorul său.

Ridicase privirea neliniștită :

— Nu vreau să începi să te cerți cu vărul tău. Nu ne avem decât unii pe alții.

— De ce ești atât de îngrijorată ? Cu cine m-am mai certat ?

— Cu tatăl tău.

— Tata nici măcar nu e aici ca să mă cert cu el.

Să fii închisă într-o casă cu un soț care s-a transformat într-un *mazgub*¹. Sharif Basha aruncă mukul de țigară pe jos și îl strivește cu călcâiul papucului de casă. Când tatăl lui s-a dus să se ascundă în sanctuar, au crezut că va dura câteva săptămâni, cel mult o lună sau două, și că apoi va ieși. Dar lunile treceau. Mahmoud Sami, 'Urabi și ceilalți șase fuseseră exilați. Sulayman Basha Sami fusese spânzurat, iar tatăl lui – probabil de rușine că se ascunsese, în primul rând, deși nu mărturisise asta niciodată – s-a ținut cu ghearele de sanctuarul lui. Nu era nici o rușine, îi spusese; 'Abdallah al-Nadim căzuse la pământ și nu era deloc un laș. Dar nici nu voise să audă – „Când îmi va îngădui Dumnezeu“, fusese singurul său răspuns. În cele din urmă Tewfiq îl chemase în audiență pe el, pe Sharif, și îi spusese de față cu Riyadh și cu Malet : „Știm unde se află tatăl tău. Spune-i că poate să iasă din ascunzătoare. Atâta timp cât va tăcea din gură, nu i se va întâmpla nimic rău. Cât despre tine, tinerețea și exemplul prost dat de unchiul tău intervin în favoarea ta. Dar vom fi cu ochii pe tine, așa că ai grijă“. „Sunt mândru să fiu nepotul lui Mahmoud Sami Basha. Și m-aș simți mai fericit dacă l-aș urma în exil decât să trăiesc

1. Persoană stăpânită de fervoarea religioasă într-o asemenea măsură, încât se detașează de problemele lumești și de partea (lumească) a minții sale. (în arabă, în orig.)

în țara mea sub dominație străină.“ Dar *Khedive* îl concediase pur și simplu cu o fluturare a mâinii, repetând: „Vom fi cu ochii pe tine“. Încă mai simte o durere vie amintindu-și acea întâlnire, chiar și acum, când Tewfiq e mort de aproape douăzeci de ani. Îi povestise asta mamei sale cu lacrimi de mânie și rușine în ochii înflăcărați, iar ea îi spusese: „Ei bine, dacă tot știi unde e, nu facem nici un rău dacă ne mutăm în casa cea veche până când îl convingem să se întoarcă“. Dar refuzase să plece. Cât își dorise, o, cât își dorise să nu fi fost fiul unui asemenea tată! Mama sa plecase în ziua următoare, luând-o pe Layla cu ea și lăsându-l doar cu acea tânără nefericită care trebuia să fie soția lui și care o vizita tot timpul pe mama ei, iar când se întorcea acasă, stătea tăcută într-un colț, cu obrajii brăzdați de urmele lacrimilor, și tresărea de fiecare dată când el intra în încăperea, așa că până la urmă nu s-a putut apropia deloc de ea. Ei bine, îi redase libertatea, iar ea fusese fericită să plece, atunci de ce se gândea s-o ia de la capăt după ce anii cei mai frumoși trecuseră? A, dar ea nu va fi așa. Ar fi pus pariu că, dacă ar fi fost căsătorit cu ea, ea ar fi fost alături de el, poate cu atât mai mult cu cât țara ei era cea care... să presupunem că s-ar fi căsătorit cu o sudaneză și un batalion de soldați egipteni ar fi atacat satul ei și l-ar fi ars din temelii. Oare nu l-ar fi făcut asta să o îndrăgească și mai mult?

Sharif Basha se plimbă până în capătul balconului și înapoi. Femeia asta care îl făcuse să se gândească din nou la dragoste trebuia să fie englezoaică? Îl privește pe furiș în cele mai vulnerabile momente, înălțând capul, iar chipul ei candid e gata să se lumineze de un zâmbet de partea cealaltă a mesei la care iau micul dejun. Cum ar fi să o părăsească, știind că va fi acolo la întoarcere, simțindu-se ca acasă în casa lui și foarte fericită? Cum ar fi dacă ar sta lângă el acum, dacă ar privi împreună spre grădina cufundată în întuneric în timp ce el i-ar povesti despre școala de artă a lui Yusuf Kamal? S-ar implica fără îndoială – ea, care venise în Egipt din cauza unui tablou. Și cum i-ar explica întâmplările de azi? Cum i-ar povesti despre scrisoare? Câte lămuriri ar trebui să-i dea ca să-i explice? Că ar fi nevoie de o *fatwa*

pentru a deschide o școală de arte frumoase? Ar suna ca în Evul Mediu. Putea oare fi sigur că ea ar înțelege?

Sharif Basha își pipăie buzunarul, apoi se întoarce în dormitor ca să-și caute țigările. Acolo tronează patul său impozant, din lemn sculptat, împodobit cu baldachin. Patul pe care nu l-a împărțit cu nimeni vreme de douăzeci de ani. Are aranjamentele sale – în străinătate. Dar aici, în propria lui casă, să facă dragoste cu ea fără să simtă în adâncul sufletului său că face ceva rău, să-i privească ochii încețoșați de dorință, să spere la un copil, să se poarte grijuliu cu ea pe măsură ce îi crește pânțele – se întoarce. Cât din asta e doar poftă trupească? Dacă ar fi întâlnit-o în Italia sau în Franța, ar fi avut o aventură și nu s-ar mai fi gândit deloc la asta? Nu crede. Ea are ceva serios și profund. Vezi cum a vorbit despre soțul ei mort, soțul ei nechibzuit care avea tot ce-și poate dori un bărbat – care o avea pe ea și ducea o viață liberă într-o țară liberă și puternică, guvernată de un parlament pe care îl alesese el, care se plimba pe străzi păzite de oameni de aceeași nație cu el –, care ar fi putut face orice și-ar fi dorit și care a ales să plece, să străbată jumătate de lume și să lupte pentru ca Kitchener să poată pune mâna pe Sudan și să poată crește acolo bumbac ca să-i facă pe industriașii din Manchester și mai bogați decât erau. Oare se întrebese măcar o dată de ce trebuia Marea Britanie să cucerească Sudanul? Se întrebese ce se va alege de tatăl lui? De tânăra lui soție? Ca să fie drept, probabil că nu avusese intenția să se lase omorât – se gândise doar că avea să se ducă acolo, să aibă parte de ceva palpitant, să le dea păgânilor o lecție și să se întoarcă acasă ca să facă impresie bună și să-și povestească faptele de vitejie la clubul din Londra. În orice caz el, Sharif al-Baroudi, ar fi trebuit să fie bucuros că, în cele din urmă, căpitanul Winterbourne murise. Avea să-l deranjeze oare faptul că fusese căsătorită cu un alt bărbat? Avea să-i șteargă amintirea – să-l alunge din trupul și din mintea ei. Nu, nu avea să-l deranjeze. Nu-și va îngădui să-l deranjeze. Cât timp îi mai rămânea? Zece, poate cincisprezece ani – destul ca să facă ceva cu viața lui dacă se concentra asupra acestui lucru și dacă avea grijă să

trăiască simplu. Și totuși, cum putea să trăiască simplu? Cu o englezoaică? Sharif Basha întoarce brusc spatele grădinii. Nu va avea parte de somn în noaptea asta.

20 aprilie 1901

— *Enfin*, care e problema dacă o inventezi? Cu toții ne inventăm unii pe alții într-o anumită măsură.

Ya'qub Artin Basha se apleacă în față, oferindu-i un trabuc. Trupul lui plinuț și îndesat e înfășurat într-un halat de casă din mătase cu un model în nuanțe de maro, roșu și verde. La gât poartă o cravată de un verde intens. De sub pantalonii negri i se zăresc papucii de casă marocani verzi, din piele de căprioară. Sharif Basha alege un trabuc și se lasă pe spate, răsucindu-l între degete înainte de-a se întinde după cuțitaș.

— Poetul nostru, aici de față, îți va confirma asta.

Ya'qub Artin arată înspre Isma'il Sabri. Cei trei prieteni stau pe niște scaune ușoare și adânci, în biblioteca lui Ya'qub Artin. Pe o masă joasă cu tăblie de marmură dintre ei sunt îngrămădite roșii, castraveți, măslina, mai multe feluri de brânză, carne rece și pâine. Ușile duble de sticlă ce dau spre terasă sunt deschise.

— Am un whisky bun, excelent chiar. Uite...

Ya'qub Artin se ridică din nou. Se îndreaptă spre bufetul din colțul îndepărtat al încăperii.

— Și fiindcă prietenul nostru nu bea, ne rămâne nouă mai mult. Toarnă în două pahare. E aproape o crimă să pui apă în el, *mais alors*... Îi întinde un pahar prietenului său. Să bem pentru zorii fericirii tale!

Isma'il Sabri toastează și el cu limonada.

— Ai nevoie de copii, spune. Cu toții avem nevoie de copii.

— Vedeam cum mă inventa ea. Cum pune cap la cap fiecare fragment în vreme ce călătoream.

Sharif Basha apropie un chibrit de vârful trabucului și trage câteva fumuri scurte și viguroase.

— A! Eroul romanelor de aventuri! Piratul! Și de ce nu, prietene? Ești un bărbat arătos...

Deșertul, stelele și vechea mănăstire ce adăpostea o moschee înăuntrul zidurilor sale. Acestea erau decorurile

lui. Acestea și casa veche din tablouri care o adusesese în Egipt de la bun început. Ce-ar înțelege ea din îndoiala și disperarea lui? Din faptul că uneori se ura pe el însuși pentru că reușea să ducă o viață îndestulătoare sub o stăpânire pe care n-o alesese el? „O viață de orășean, cârmuită de un lord străin.“ Oare va reuși ea să-l înțeleagă vreodată? Oare va reuși el s-o înțeleagă vreodată? Sau se vor agăța întotdeauna de ceea ce-și închipuiau unul despre celălalt, astfel încât viața împreună va fi pentru fiecare dintre ei mult mai solitară decât dacă ar fi trăit singuri?

— Nu putem vorbi limba celuilalt. Trebuie să recurgem la franceză.

— Ei bine, reflectează Isma'il Sabri, poate e mai bine așa. Faceți mai multe eforturi, vă asigurați că înțelegeți — și că sunteți înțeleși. Uneori cred că, de vreme ce folosim aceleași cuvinte, presupunem că vrem să spunem aceleași lucruri...

— A! Poetul! strigă Ya'qub Artin. Vezi! Asta e adevărat. Asta e foarte adevărat.

Ridică paharul.

— Am tot vrut să te întreb, spune Sharif Basha. Nu e timpul să scoatem o ediție completă? Trebuie să-ți ții manuscrisele într-un dosar...

— Refuză, spune Ya'qub Artin. E prea multă muncă.

— Dacă o publici, cumpăr cincizeci de exemplare pentru școala din Tawasi.

— Cred că îi e teamă că dacă oamenii vor vedea ce face, va fi atacat...

— Nu mi-e teamă! râde Isma'il Sabri. Pur și simplu nu am toate poeziile...

— Se va spune că distruge poezia.

Ya'qub se apleacă în față ca să le întindă farfuriile cu mâncare prietenilor săi.

— Se spune deja asta, zice Sharif Basha luând o bucățică de lipie, răsucind-o în forma unei lopeți în miniatură și întingând-o în brânza albă frământată.

— Prostii! Nu fac altceva decât să păstrez poezia neschimbată. Nimeni nu mai are timp să citească poemele acelea epice imense, nesfârșite și întortocheate. Dacă poezia urmează

să aibă un loc în viața modernă, poemul trebuie să fie scurt și intens...

— *Comme l'amour*, spune gânditor Ya'qub Artin, scoțând cu delicatețe un sămbure de măslină din gură.

Sharif Basha râde :

— Bătrânul Don Juan nu se oprește niciodată.

Ya'qub Artin ridică din umeri.

— Eh ! Noi pentru ce trăim ? El e norocos... spune arătând spre Isma'il Sabri. E poet. O să trăiască veșnic. Dar tu și cu mine, *mon ami*, astăzi trăim, iar mâine nu mai suntem aici. Uite-așa – își suflă o firimitură imaginară din palmă – doar o adiere și ne-am dus. Tu ai biroul tău de avocatură, cazurile tale. Ce-ți vor aduce ? Bucurie ? Viață eternă ? Du-te. Du-te și însoară-te cu micuța ta englezoaică. *Carpe diem*.

Isma'il Sabri îi întinde lui Sharif Basha o hârtie pe care a scris câteva cuvinte. Sharif Basha le citește cu voce tare :

Bucură-te de priveliștea lunii înainte să apună ;

Zilele despărțirii sunt lungi și mohorâte.

O, inimă, vei fi puternică și mâine ?

Sau te vei ține după urma pașilor ei frânți ?

— Ai scris asta chiar acum ? Își întreabă admirativ prietenul. Isma'il Sabri ridică din umeri. Ya'qub Artin spune :

— Trebuie să promiți că vei scrie un cântec pentru nunta lui.

— Încă îmi place la nebunie melodia aia veche a ta, zice Sharif Basha.

Leapădă-te de sfială și tăgăduire

Și flacăra iubirii mele o adapă,

O clipă petrecută lângă tine

Mai prețioasă e decât întreaga viață...

Vocile celor trei bărbați se înalță ușor când cântă împreună până la ultimul vers :

Pentru tine somnul mi-am abandonat,

Pentru tine toți prietenii mi i-am pierdut

Și de dragul iubirii tale
Cu alte neamuri prietenie am legat.

Câteva clipe se așterne tăcerea, apoi Sharif Basha cască, lăsând capul pe spate.

— Trebuie să plec.

Se ridică de pe scaun.

— Pot să contez pe sprijinul vostru pentru școala de arte frumoase?

— Voi, musulmanii, va trebui să vă luptați între voi, chicotește Ya'qub Artin. Eu sunt doar un biet creștin, ce știi eu? Dar dacă mergeți înainte, da, aveți sprijinul meu – și o parte din banii mei.

Sharif Basha se uită la Isma'il Sabri, care încuviințează din cap.

— Dar hotărârea ta? întrebă Ya'qub Artin.

Sharif Basha își ia *tarbush*-ul.

— Nu ți-e teamă că-l vei nemulțumi pe lord, nu-i așa? întrebă Artin Basha cu un zâmbet răutăcios.

Sharif Basha își așază cu grijă *tarbush*-ul pe cap.

— După cum vezi, tremur de frică, îi răspunde.

27 aprilie 1901

Acesta e locul în care a văzut-o pentru prima oară așa cum se cuvine. Lăsase acolo o ființă sfidătoare, cu părul despletit, îmbrăcată în haine de călărie bărbătești și, când se întorse, se trezise în fața unei femei vesele, cu părul bălai, înfășurată în halatul lui, care se juca împreună cu nepotul lui lângă fântână. În vreme ce călătoreau prin Sinai răsese de sine – spre sfârșitul vieții, să se îndrăgostească de un bărbat. Un *amrad*¹ tânăr și bălai, care călărea cu grație și măiestrie, care se întrecea cu el umăr la umăr – existau momente în care uita că tovarășul lui de călătorie era femeie, atât de bine se armoniza cu bărbații taciturni și cu liniștea deșertului. Iar atunci se uita la ea și își amintea și imaginea ei – înfășurată în mătasea albastră, cu picioarele albe și goale pe dalele din curte – i se ivea din nou în minte.

1. Bărbat spân. (în arabă, în orig.)

Sharif Basha traversează curtea cu pași mari. Intră în micul vestibul de la baza scărilor din spate și deschide ușa ce dă spre sanctuar. Încă o curte, încă o ușă. Se oprește. În încăperea întunecoasă, un bătrân ridică încet capul. Sharif Basha traversează camera.

— *As-salamu 'alaykum.*

— *Alaykumu's-salam wa rahmatu Allahi wa barakatuh*¹.

Sharif Basha se așază pe o bancă de lemn de lângă scaunul tatălui său. Bătrânul își pleacă din nou capul, cu ochii la șiragul de mătănii pe care îl răsuțește încet între degete. Veșmintele și turbanul îi sunt fără pată. Șiragul de mătănii se clatină ușor din cauza tremurului mâinilor sale.

— Cum o mai duci cu sănătatea, tată?

— *Al-hamdu-l-Allah. Al-hamdu-l-Allah.*

Bătrânul dă din cap fără să ridice privirea.

Despre ce-ar putea să-i vorbească? La ce se gândește? Oare gândește vreodată? Tatăl său are șaiszeci și șase de ani. Doar șaiszeci și șase. Muhammad Sharif Basha avea șaptezeci când a murit și uită-te cum arăta – uită-te la Tolstoi. Camera lungă, cu dale de piatră e rece și întunecoasă. Singura lumină vine de la ferestrele mici, așezate în partea de sus a pereților de piatră și de la cele câteva lumânări de lângă mormântul șeicului Haroun care se înalță în celălalt capăt al încăperii, acoperit cu o pânză neagră. De optsprezece ani tatăl lui n-a mai părăsit locul acesta. Noaptea doarme în micuța chilie învecinată. Uneori, iarna, se lasă convins să iasă în curte și să stea la soare chiar lângă ușă.

— Fratele tău, Mahmud Sharif Basha, îți trimite salutări. Întreabă de sănătatea ta.

— *Al-hamdu-l-Allah. Al-hamdu-l-Allah.*

Oare își mai amintește de fratele lui? Sau de 'Urabi? Oare mai știe cine este el? Ar putea foarte bine să fie... Sharif Basha se ridică și se plimbă cu pași mari în lungul încăperii. Tatăl lui rămâne nemișcat. La Sfânta Ecaterina, în osuar, fusese pierdut în gânduri prea amare. Ce se alesese de viața lui? Ce avea să lase în urmă? Unchiul lui se revoltase,

1. Pacea, mila și binecuvântarea Domnului fie cu tine. (în arabă, în orig.)

adusese anumite schimbări. Avea să lase în urma lui un nume cinstit de egipteni de-a lungul întregii istorii, urmași și poezie. Dar el, Sharif al-Baroudi, ce lucru memorabil făcuse? Dusese o viață cât se poate de onorabilă, făcuse bine de câte ori îi stătuse în puteri, dar oare era de-ajuns? Gândurile lui zburaseră, așa cum se întâmpla în cea mai mare parte a timpului, la cum ar fi fost viața fără Ocupație. Dacă Revoluția ar fi fost lăsată să-și urmeze cursul. Dacă Tewfiq ar fi fost silit să cedeze revendicărilor lor. Dacă ar fi fost liberi să-și construiască țara așa cum visaseră că ar fi putut, să dezvolte instituțiile, să îmbunătățească educația, legile, să înființeze fabrici – în schimb, viața lor fusese înghițită de această luptă pas cu pas împotriva britanicilor, de strădaniile de-a înființa un consiliu legislativ, de-a lupta împotriva fiecărei taxe nedrepte pe care britanicii încercau s-o introducă, de-a vota mai mulți bani pentru educație – prinși întotdeauna între sultan, *Khedive* și britanici. Și ce făcuse în privința tuturor acestora? Nu mai era mult până când avea să ajungă asemenea acelor străvechi călugări: o grămăjoară de oase și o tigvă și va fi ca și când n-ar fi trăit niciodată. Ar fi putut foarte bine să fie precum tatăl său, mulțumit să alunece în senilitate la adăpostul sanctuarului unui șeic nebun. Mai era încă timp, își spusese, mai era încă timp. Dar timp pentru ce? Și, gândindu-se la aceste lucruri, ieșise din osuar și dăduse peste ea, stând pe o bancă de lemn din grădină. Dumnezeu sau diavolul îi oferise răspunsul la întrebarea sa. Timp pentru asta. Ia-o pe ea. Pe această femeie frumoasă și curajoasă care se rătăcise prin viața lui și care stătea și privea stelele, devenită din nou femeie într-un veșmânt larg de mătase care strălucea în lumina lunii. Primul lui impuls fusese să o cuprindă în brațe. Să se lepede de toată povara limbajului și să o țină în brațe, să uite de el însuși, îngropat în acel trup alb care îl ademenea de sub mătase. Apoi povestea ei și felul în care o spusese îl mișcaseră în adâncul sufletului. Faptul că încercase din răspuțeri să înțeleagă – să-și ofere ajutorul – și că fusese respinsă atât de des. O, el n-ar respinge-o, el ar lua tot ce-ar avea ea să-i ofere și s-ar considera fericit. Tatăl lui stă jos în tăcere cu șiragul de mătânii tremurându-i în mână.

De câte ori trebuie să fi plâns mama lui în fața sa? De câte ori trebuie să fi încercat să-l aducă înapoi cu blândețe – fără nici un folos? Oare nu se gândea niciodată la el, fiul pe care-l lăsase să-i preia toate responsabilitățile? Fiul care nu-și mai permisesese să se bucure de tinerețea sa, ci fusese silit să-și calculeze fiecare mișcare gândindu-se bine la mama și la sora lui?

— Tată.

Tatăl său nu ridică privirea și Sharif Basha vorbește mai tare:

— Tată.

După ce i-a captat atenția, continuă:

— Mă gândesc să mă căsătoresc.

Un zâmbet blajin trece peste chipul bătrânului, dar nu spune nimic.

— Tată. Ce spui?

— „Căsătoria înseamnă jumătate de religie“, citează tatăl său.

— Cu o englezoaică, spune Sharif Basha.

Zâmbetul dispare îndată de pe chipul tatălui său și acesta pleacă din nou privirea.

— Mă gândesc să mă căsătoresc cu o englezoaică. Ce spui?

Uitându-se în continuare la șiragul lui de mătănii, bătrânul citează aproape în șoaptă:

— „Și v-am creat nații și triburi ca să ajungeți să vă cunoașteți unii pe alții. Cei mai demni de laudă în ochii Domnului sunt cei care se tem cel mai mult de El“.

Sharif Basha își privește tatăl cu tristețe. În cele din urmă spune:

— Atunci voi considera că am binecuvântarea ta.

O găsește pe mama sa în bucătărie împreună cu două servitoare. Alege fructele care vor fi puse în vasele care așteaptă pregătite lângă ea.

— *Ahlan, ya habibi!*¹

Întinde brațele. Îl îmbrățișează, iar el se apleacă să-i sărute fruntea.

1. Bine ai venit, dragul meu! (în arabă, în orig.)

— Ai luat micul dejun ?

— *Al-hamdu-l-Allah*.

— Atunci am să-ți curăț o portocală. Miroase. Îi întinde o portocală netedă și lucioasă. Ultimele din anotimpul ăsta. De la Yafa. Un dar de la Shukri Bei. Îl ia de braț ca să-l conducă afară din bucătărie. Ne așezăm aici ? Nu e încă atât de cald, spune trăgându-l spre logia acoperită unde stătuse în acea primă dimineață cu Anna și cu Layla.

— *Kheir, ya habibi*, spune după ce s-au așezat. Pari obosit și pentru restul lumii e abia dimineață.

— Tocmai am fost să-l văd pe tata. Pare sănătos.

— *Al-hamdu-l-Allah*, oftează ea.

După câteva clipe de tăcere, Sharif Basha spune :

— Oare la ce se gândește toată ziua ?

— Cine știe ? Recită Coranul.

— Te recunoaște ?

— Așa cred. Zâmbește când intru.

Sharif Basha face o mișcare nerăbdătoare, iar mama sa continuă :

— Trebuie să-ți ușurezi inima în ceea ce-l privește. E tatăl tău. Și, dacă a fost nedrept cu cineva, atunci cu el a fost cel mai nedrept.

— De fiecare dată mă gândesc la ce ți-a făcut ție...

— Nu mi-a făcut nimic. A fost bun și blând cu mine douăzeci și șase de ani, iar apoi s-a abătut nenorocirea asta asupra noastră...

— Putea să o rezolve altfel.

Mama sa clatină din cap.

— Ce s-ar fi putut întâmpla ? Am fi putut fi trimiși în exil. Ar fi putut fi (răul să stea departe) omorât. Ar fi putut fi aruncat în închisoare mulți ani. Tu, cu toată filozofia ta, nu-ți dai seama de asta ? Odată ce revoluția a fost înfrântă, întreaga viață trebuia să se schimbe.

— Inima mea nu poate să-l ierte.

— Pentru că simți că te-a făcut de rușine. Fiule, „Dumnezeu nu cere de la nimeni decât ceea ce poate să dea“. Dumnezeu iartă, iar tu nu poți să faci la fel ? Unchiul tău ne-a adus destulă cinste, iar tu, tu ai dus o viață dreaptă. Știu că ți-a

fost greu, dar ai rezistat și ți-ai făcut un nume și o reputație, chiar și în aceste vremuri grele. Nu-i purta pică tatălui tău.

Da, își făcuse un nume și o reputație. Dar simțise întotdeauna că stătuse în așteptare, de parcă ar fi trecut printr-un defileu strâmt săpat într-un munte și avea să vină ziua când un drum larg, nevăzut până atunci, avea să se deschidă dinaintea sa. Și-a privit mama, care arăta bine chiar și la șaizeci de ani, cu pielea netedă și ochi strălucitori și limpezi. Avea patruzeci și doi de ani când tatăl său se retrăsese în izolare.

— Probabil că nu ți-a fost ușor, face o încercare. Erai tânără...

Dintr-odată un zâmbet ștrengăresc luminează ochii lui Zeinab Hanim.

— Ce încerci să spui? Că m-aș fi putut recăsători? Când aveam un fiu care era deja un bărbat înalt și solid? Cu mustață? O, ce rușine! Râde. *Ya Sidi*¹, v-am avut pe Layla și pe tine și familia mea. Am avut tot ce mi-a fost scris pe lumea asta și chiar mai mult. Și dacă tot îți faci atâtea griji în privința mea – uită-te la tine! Ești fericit așa? Nici un fiu care să-ți spună tată, nici o fiică pe care s-o ții pe genunchi? Cine va...

— Mamă...

— Știu, știu, spune ridicând mâinile. E un subiect despre care ne este interzis să vorbim. Dar decât să-ți faci griji pentru mine, e mai potrivit să-ți faci griji pentru tine. Cine o să-ți poarte de grijă când o să îmbătrânești? Toți prietenii tăi sunt căsătoriți...

— Tocmai despre asta voiam să vorbesc cu tine.

— Ce? Zeinab Hanim face ochii mari, se apleacă înainte și pune mâna pe genunchiul fiului ei. Pe barba Profetului? Ai venit să vorbești cu mine despre căsătorie? Ce-ar trebui să fac oare? Să înalț o *zaghruda*? Am și uitat cum sună. Cu cine, *ya habibi*? Spune-mi cu cine vrei să te căsătorești și am să mă duc chiar acum să o cer...

1. Formă prescurtată a termenului *sayyidi* (utilizat în contexte arhaice), care înseamnă „stăpân”. (în arabă, în orig.)

— Ascultă-mă, mamă. Pe măsură ce fericirea mamei sale izbucnea tot mai năvalnic, Sharif Basha părea tot mai îngrijorat. Ascultă-mă bine. Am nevoie de părerea și de sfatul tău. Gândurile mele s-au îndreptat spre cineva... dar treaba asta ridică multe probleme.

— Probleme? Ce fel de probleme? Orice problemă are o soluție.

Zeinab Hanim se lasă pe spate cu ochii încă larg deschiși și cu privirea ațintită la fiul ei.

— E... o cunoști. Mă gândesc la lady Anna.

— Lady Anna? Englezoaica?

Încuviințează din cap, uitându-se la mama sa.

Ea pleacă privirea și respiră adânc. Când o ridică din nou, în ochi i se citește îngrijorarea.

— Nu ai deja destule probleme?

— Ți-am spus.

— E englezoaică.

— Știu.

— Și ea e cea pe care o vrei.

— Așa se pare, spune zâmbind.

— Ai atâtea fete în Egipt de unde să alegi. Oricare dintre ele te-ar vrea de bărbat.

— Da, dar nu le cunosc.

— Ajungi să le cunoști în timpul logodnei și...

— Sunt prea bătrân pentru asta. Și-apoi am mai avut discuția asta de o sută de ori, de o mie de ori...

— Da, *ya habibi*, știi, știi. Dar o englezoaică...

Sharif Basha se ridică și se plimbă cu pași mari până la zidul din apropiere și înapoi.

— Gândurile mele se învârt în același cerc. Mi-aș dori să fie egipteancă, franțuzoaică – orice altceva decât englezoaică. Apoi mă gândesc la ea și sfârșesc prin a-mi spune: foarte bine, așadar e englezoaică, iată cum stau lucrurile, asta înseamnă că e imposibil, că nu poate să meargă? Nu știu. Tot ce știu e că mi-a pătruns în inimă și că nu vrea să plece.

— Ai vorbit cu ea?

— Nu.

Clatină din cap, se așază și se lasă pe spătarul scaunului. Dar probabil că l-ar accepta. Și asta poate din motive greșite.

A văzut rezerva și mândria din purtarea lui și probabil își închipuia că dedesubt se afla ceea ce-și dorea ea. Și era destul de curajoasă și destul de singură ca să se opună cercurilor de la conducere. Poate că avea chiar să-i facă plăcere să-i sfideze...

— *Ya habibi*. Pari atât de obosit.

— N-am nimic.

— Ei bine, atâția ani ai așteptat „dragostea“. Dar a trebuit să te îndrăgostești de o englezoaică.

— Mamă, fie-ți milă. Unde aș fi putut să întâlnesc o egipteancă pentru a mă îndrăgosti de ea? Da, le văd la reuniunile de familie, dar să stau și să vorbesc cu vreuna din ele — lucrul ăsta e posibil? Layla a avut noroc că Husni era vărul ei. Eu n-am fost atât de norocos.

— *Khalas, khalas*. Nu te supăra. O iubești și o dorești. Să dea Domnul să fie bine.

— Să vorbesc cu ea?

— Știi cine sunt părinții ei? Tatăl ei, mama ei...

— Da. Părinții ei sunt morți.

— A mai fost căsătorită.

— Da. E văduvă.

— Și te împaci cu lucrul ăsta?

— Da.

— Atunci vorbește cu ea, cu binecuvântarea lui Dumnezeu.

— Bineînțeles, ar putea să mă refuze și atunci toate problemele s-ar rezolva.

Să-l refuze pe fiul ei, pe Basha? Zeinab Hanim știe că, în ochii mamei sale, maimuța e o gazelă, dar acum nu e vorba de afecțiunea unei mame; lumea întreagă ar fi de acord că fiul ei e un bărbat minunat, un bărbat adevărat și impunător în hainele sale. Dar o englezoaică să se mărite cu un egiptean — chiar cu un pașă ca el? Și nu e adevărat că, dacă nu îl va lua, nu vor fi nici un fel de probleme. Iar acum, că gândurile sale s-au îndreptat spre căsătorie, poate că...

— Stai. Nu pleca încă. Zeinab Hanim îi pune mâna pe braț ca să-l oprească în clipa în care se ridică. Să bem o ceașcă de cafea împreună cât mă gândesc puțin.

Strigă o servitoare și o roagă să facă două cafele, iar apoi stau și așteaptă în tăcere până când acestea le sunt aduse.

— Ascultă, fiule, spune luând prima înghițitură. După cum știi, am întâlnit-o pe lady Anna. Bineînțeles că nu am putut discuta, dar Layla mi-a vorbit la rândul ei despre ea. E frumoasă și pare bună și dreaptă. Dar ea va avea mai multe probleme chiar decât tine.

— Așa crezi?

— Da. Zeinab Hanim încuviințează din cap. Pentru ea întreaga viață se va schimba. Ai ei vor fi furioși pe ea. Iar britanicii de-aici o vor evita. Și chiar dacă se vor înmuia, îi va fi greu, ca soție a ta, să-i viziteze sau să primească vizite din partea lor. Va fi despărțită de oamenii ei. Nu va putea nici măcar să vorbească limba ei...

Sharif Basha își împinge scaunul în spate, dar mama sa se agață de brațul lui.

— Dacă simte pentru tine ceea ce simți tu pentru ea, va renunța la lumea ei și te va urma. Dar dacă te căsătorești cu ea – Zeinab Hanim ține strâns brațul fiului ei cu amândouă mâinile – vei fi totul pentru ea. Dacă o vei face nefericită, la cine se va duce? Nu are nici mamă, nici surori, nici prieteni. Pe nimeni. Asta înseamnă că, dacă te va supăra, va trebui să o ierți. Dacă te vei certa cu ea, va trebui să te împaci. Și, orice vor face englezii, nu o vei împovăra niciodată cu vinovăția țării ei. Nu va fi numai soția ta și mama copiilor tăi – *insha 'Allah* –, ci va fi totodată oaspetele tău și o străină aflată sub protecția ta, iar dacă vei fi nedrept cu ea, Dumnezeu nu te va ierta niciodată.

Ochii lui Sharif Basha sunt umezi când duce mâna mamei sale la buze. Când îi dă drumul, aceasta ridică ceașca lui de cafea și o răstoarnă pe farfurioară, înclinând-o ușor ca să lase lichidul rămas să se scurgă.

— Ai revenit la vechile superstiții? o întreabă zâmbind Sharif Basha.

— Mabrouka! strigă Zeinab Hanim și, când apare bătrâna ei servitoare etiopiană, îi face semn să șadă. Vino și ghi-cește-i lui Basha în cafea!

Mabrouka se așază pe jos cu picioarele încrucișate sub ea. Întoarce ceașca și aruncă o privire înăuntru, apoi o pune la loc.

— Nu e gata încă, spune și ridică fața spre ei zâmbind. A trecut mult timp, *ya* Sharif Basha...

— De data asta am să te las să-mi ghicești, doar de dragul mamei.

Îi întoarce zâmbetul. Mabrouka fusese primită în dar de Al-Ghamrawi Bei, iar el i-o dăduse fiicei sale. Fusese alături de Zeinab Hanim încă de când erau amândouă copile. Fusese căsătorită de două ori, dar nu avusese niciodată copii, iar când se dăduseră legile împotriva sclaviei, le ignorase și rămăsese exact la fel. Își purta toate economiile în aur pe brațe și la gât, iar în vremea copilăriei lui o egalase întotdeauna pe mama sa, piastru cu piastru, la pomenile de Eid¹. Acum a ridicat ceașca și a ținut-o gânditoare în mână.

— *Kheir, ya Mabrouka*, o îndeamnă Zeinab Hanim.

— Văd un drum. Urcă și coboară. E un drum greu. Văd o siluetă – e un bărbat cu un trup zvelt și subțire, poartă o pălărie. Nu un *tarbush* sau o *'imma*, o pălărie. Dar intențiile sale sunt onorabile. Și te așteaptă pe tine, *ya Basha*. Ai ceva pe care îl vrea – Zeinab Hanim îi zâmbește fiului ei și el ridică din sprâncene. Văd drumul terminându-se într-un loc deschis. Un loc deschis cu multă lumină. Allah! Multă lumină și bucurie. Și văd un... copil, un copil care vine spre tine. Uite!

Îi arată ceașca lui Sharif Basha, care se uită la ea în timp ce-și îndreaptă haina și se întinde după *tarbush*.

— Vezi copilul? stăruie Mabrouka.

— Ca să spun drept, nu-l văd, îi răspunde el.

— Uite-l! Întoarce ceașca spre Zeinab Hanim. Uite-l! Un copil care vine spre Basha.

— Și după aceea? întreabă Zeinab Hanim.

— Nu știu, spune Mabrouka. Nu pot să văd după aceea. Totul e alb. Nu ați rotit bine ceașca, *ya Setti*, înainte s-o întoarceți.

1 mai 1901

— *Ya Abeih*, voi fi întotdeauna sora ta mai mică, dar acum îți cer îngăduința să vorbesc deschis.

1. Eid ul-Fitr – sărbătoare islamică ce marchează sfârșitul Ramadanului, luna sfântă de post a islamicilor. Eid-ul începe a doua zi după Ramadan și, în cursul acestei sărbători, musulmanii dau bani săracilor și își îmbracă hainele cele mai frumoase. (n. t.)

Layla stă în picioare în biroul lui. Și-a dat jos pelerina și e îmbrăcată într-un costum frumos, în nuanțe închise de roz și albastru.

— Bine, poți vorbi. Dar trebuie să rămâi așa în picioare în mijlocul camerei? întrebă Sharif Basha arătând spre canapea.

— Nu. Layla clatină din cap. Prefer să stau în picioare. Vreau să-ți vorbesc despre lady Anna.

— Ce e cu lady Anna?

Lady Anna cu care vorbise sub razele lunii așa cum nu mai vorbise niciodată cu vreo altă femeie în afară de mama lui și de Layla. Iar cu ele trebuia să fie atent, fiindcă îl iubeau prea mult ca să-și îngăduie să-l vadă altfel decât puternic și, dacă nu fericit, atunci măcar mulțumit... sau resemnat. Încearcă să-și păstreze un ton vesel :

— A fost răpită din nou?

Layla îl privește cu reproș :

— Pleacă.

— Pleacă?

— Se întoarce acasă. În Anglia.

Sharif Basha se îndepărtează. Se duce la fereastră. Ce crezuse? Că avea să rămână acolo pentru totdeauna? Sigur că avea să se întoarcă în țara ei. Era firesc. Se apropie din nou de Layla.

— Așa deci. Când?

— *Abeih*. A așteptat cinci săptămâni. Un cuvânt din partea ta.

— Ah. De unde știi?

— Știu pentru că sunt femeie. Layla înaintează și pune mâna pe brațul lui. Știu. Din felul în care vorbește despre tine, ca în treacăt. Știu că se gândește la tine. Aș fi spus că e mai bine să se întoarcă acasă, însă știu că și tu te gândești la ea...

— De unde știi asta?

— Mi-am dat seama singură... și mama mi-a spus că ai vorbit cu ea.

— Voi, femeile! Un bob de mazăre nu are timp să se ude în gurile voastre. Sharif Basha se îndepărtează de sora sa. Și mama ți-a spus care sunt obiecțiile ei? Ți-a spus despre

tabloul vieții lui lady Anna – dacă ar trăi aici – pe care l-a zugrăvit?

— Da. Mi-a spus. Fără îndoială că nu-i va fi ușor și, dacă ar fi fost vorba despre altcineva, aș fi spus că n-ar fi fost în stare să facă asta. Dar Anna e altfel. Are o minte deschisă. Iar viața ei n-a fost fericită. Și... o dorești. *Abeih*, pune-ți încrederea în ea și las-o pe ea să hotărască ce vrea. Nu e copil.

— Layla. Sharif Basha se uită în ochii surorii sale. Crezi că pot s-o fac fericită? Crezi că aș reuși să compensez ceea ce va pierde? Nu doar o lună sau două, ci pentru tot restul vieții sale?

— Da, *ya Abeih*. Ochii Laylei strălucesc de lacrimi abia reținute. Da. Știu că o vei face fericită. Iar ea îți va aduce la rândul ei fericire și binecuvântare.

ASTA I-AM SPUS în ziua aceea. Eram sigură de ce spuneam, sigură că făceam ceea ce trebuie, altfel n-aș fi fost nicio dată în stare să-mi adun curajul și să mă duc să-i vorbesc așa. Știu că am privit problema din perspectiva propriei mele căsnicii fericite. Știu de asemenea că nu voiam să pierd această nouă prietenă care mă făcuse să văd cu alți ochi lucrurile obișnuite din viața mea, împărtășindu-i-le. Dar adevăratul și cel mai puternic motiv era dragostea pe care i-o purtam și convingerea că, dacă o va lăsa pe lady Anna să părăsească țara, va rămâne singur pentru tot restul vieții și că singurătatea îi va spori pe zi ce trece amărăciunea. Am vorbit sincer când am spus că eram încredințată că avea s-o facă fericită. Cum ar fi putut să n-o facă fericită acest frate a cărui dragoste și bunătate mi-au însoțit toți anii vieții?

— M-am gândit, în grădina de la Sfânta Ecaterina, că mă plăceai.

— A trebuit să-mi adun toată voința ca să nu te strâng în brațe.

— De aceea ai stat cu mâinile la spate tot timpul?

— Am fost silit. Dacă le-aș fi lăsat libere, s-ar fi întins să te cuprindă – așa.

Înlănțuită de brațele lui, Anna îi așterne trei sărutări pe bărbie.

— Uite ce-am găsit, spune el, un nasture. Încă unul. Iar aici o comoară...

Atingându-i pielea cu degetele, deschide medalionul de la gâtul ei.

— Mama mea.

— Ai putea fi tu. Dacă îți ondulezi părul și ți-l lași liber — atât de frumoasă...

Anna ridică brațele. Le duce la ceafă și desface medalionul. Apoi întinde mâna.

— Ia-l.

— Cum? De ce?

— Fiindcă l-ai admirat. În toate ghidurile se spune că, dacă cineva admiră un lucru, trebuie să i-l dai.

— Nu e adevărat. Se spune că, dacă *tu* admiri un lucru, *ei* trebuie să ți-l dea *ție*...

— Atunci funcționează și invers.

— Nu. Se uită la ea și surprinde amuzamentul din ochii ei viorii. Anna, glumești.

— Te rog, ia-l. Mi-ar plăcea să-l ai. Așa aș putea fi cu tine tot timpul: la muncă și la întrunirile voastre între bărbați...

— Nu pot să-l port, dragostea mea. Și se va pierde dacă îl voi lua tot timpul la mine.

— De ce nu poți să-l porți?

— Fiindcă e din aur și uită-te la lăncșorul lui...

— Atunci am să-l schimb ca să-l poți purta...

— Anna, Anna, nu am nevoie de el. Te am pe *tine*. Uite: asta vreau. Și asta...

Dar Anna îi prinde mâna și nu vrea să-i dea drumul.

— De ce nu ți-ai îngăduit să mă cuprinzi în brațe? Trebuie să-ți fi dat seama că mi-o doream.

— Nu că ți-o doreai. M-am gândit doar că probabil m-ai fi lăsat.

— Atunci de ce n-ai făcut-o?

— Pentru că m-am gândit că n-ar fi drept. Că exista un răspuns pentru tine în Anglia.

— De ce n-ar fi drept? îl întreabă, ținându-l în continuare de mână.

— Deșertul... stelele...

— Crezi că mi-au sucit capul!

— Ei bine, ascultă. Uite la ce m-am gândit... Vrei o țigară? Nu? Îi dă drumul din îmbrățișare. Se întinde după țigări, scoate una din pachet și o aprinde. Dacă ne-am fi întâlnit pe un vapor, să zicem, traversând Mediterana...

— De ce neapărat pe un vapor?

— Încerc să mă gândesc la o situație în care ne-am fi petrecut în mod firesc timpul unul în compania celuilalt. Nu e ușor.

— Foarte bine. Pe un vapor, atunci.

— Sau undeva în Europa, într-un loc care-ți era familiar, la Paris, să zicem, ai mai fi stat în fața mea așa, dorindu-ți să te ating?

— Da. Dacă aș fi ajuns să te cunosc așa cum am făcut-o aici.

— Nu ai fi avut cum.

— Știu. Așa că, vezi, trebuia să fiu aici, *mon amour*, iar deșertul și stelele fac și ele parte din toată povestea.

— *Merci, le desert, merci, les etoiles*. Anna, ridică-te. Așa. Vreau să mă uit la tine. Acum desfă-ți nasturii. Încet.

Mai târziu, odihnindu-și spatele pe pieptul lui, simțindu-i răsuflarea în păr, Anna îl întreabă:

— Crezi că ne-a fost sortit?

— Să ne întâlnim? întreabă el încet, ținând-o strâns, minunându-se că viața se poate schimba atât de mult doar prin prezența acestei singure femei din brațele sale.

— Da. Crezi că soarta a încercat să ne aducă împreună? La Costanzi, la palatul 'Abdin...

— Apoi soarta a ajuns la disperare și a făcut în așa fel încât să fii răpită...

— Și m-a adus în casa ta, ca să fii *nevoit* să-mi dai atenție.

— Mabrouka te-a văzut în ceașca mea de cafea.

Anna aproape că îl aude zâmbind.

— Înseamnă că așa a fost, spune lipindu-se mulțumită de el. Mabrouka știe totul despre soartă.

Începutul unui sfârșit

**„Dar din acestea poate să creeze
Forme mai reale decât orice om care trăiește.“**

P.B. Shelley

Să fie oare mâna sorții ? Sau atracția trecutului ? Oare casa goală și neschimbată e mai plăcută minții decât vocile, punctele de vedere, speranța și disperarea ? Sau e doar o punere în aplicare conștientă a unui proiect ?

O cotitură pe scările întunecate. O fâșie subțire de lumină, trădând o ușă care nu a fost bine închisă.

La două zile după seara de la Atelier, Isabel a plătit cele cinci lire în plus pentru aparatul foto și s-a strecurat pe poarta veche de la intrare în curtea rece, cu ecou. A scăpat de ghid, strecurându-i un mic dar în bani, și a cutreierat casa goală, încercând să și-o imagineze așa cum trebuie să fi fost cu o sută de ani în urmă, cu mărturii ale vieții cotidiene risipite prin toate încăperile ; un ziar împăturit lângă fereastră, o carte deschisă, un pahar cu apă pe jumătate băut, o legătură de chei pe masă, o pereche de papuci de casă lăsați pe podea de către posesoarea lor când se așezase pe divan, strângându-și comod picioarele sub ea. Isabel s-a plimbat prin toată casa. În mintea ei a atârnat perdele la ferestrele goale și le-a privit unduindu-se ușor în bătaia vântului. A fărâmițat tămâie în cătuile suspendate și aerul s-a umplut de mirosul ei dulce. A deschis fântânile și a auzit răpăitul ușor al apei pe dale. Acoperit de țipetele copiilor care se jucau și de glasurile femeilor care strigau la ei când joaca lor devenea prea zgomotoasă. Din bucătăria de dedesubt urcau până în încăpere aroma mirodeniilor puse la foc și mirosul pâinii proaspete. A stat după *mashrabiyya* și l-a privit din nou pe Sharif Pașa străbătând cu pași mari și cu mâinile la spate holul lung de la intrare, i-a privit pe tinerii răpitori abătuți ai Annei așteptând în tăcere ca el să vorbească. A încadrat iarăși și iarăși scena în obiectiv, a reglat

focalizarea astfel încât să prindă holurile goale și a apăsător pe buton. Avea să-l surprindă cu aceste fotografii. Avea să-l surprindă cu cât de multe lucruri știa.

Acum coboară scara întunecoasă, cu trepte abrupte, din spate și, când ajunge jos, vede o fâșie de lumină. Isabel împinge ușa. Aceasta se deschide, iar ea iese în soarele orbitor. Ferindu-și ochii cu mâna, frecându-și pleoapele din cauza luminii, își dă seama că se află într-o altă curte. Două ziduri drepte o împrejmuiesc la dreapta și la stânga. Drept în față este mărginită de o clădire joasă, încununată cu un dom verde și prăfuit. O ușă se deschide și o femeie vine să-și ofere serviciile. Chipul ei primitiv, hainele largi, în nuanțe de albastru și alb, ținuta femeii când întinde brațele au ceva familiar.

— *Marhab!* strigă cu o voce dulce și joasă. Bine ați venit! Vă așteptam.

Stă puțin mai într-o parte ca s-o lase pe Isabel să intre pe ușă. O încăpere răcoroasă, cufundată în umbră. În dreapta, despărțit de încăpere printr-un grilaj de fier forjat, se înalță un mormânt înconjurat de lumânări aprinse; unele ard de-atâta vreme, încât au ajuns doar niște licăriri tremurătoare înecate în băltoace de ceară, altele sunt lungi și drepte, cu valuri de ceară topită de diferite mărimi întărindu-se pe laturi. Flăcările luminează nuanțele bogate de verde, roșu și auriu de pe modelul pânzei care acoperă mormântul și care cade în trei fâșii pe podeaua de marmură. Lângă mormânt se află o ușă deschisă care pare să ducă afară. În stânga se deschide un spațiu larg, despărțit de restul printr-un aranjament de rogojini de paie, în timp ce alte rogojini acoperă porțiuni din podeaua de piatră. Acolo sunt două lavițe acoperite cu perne și o măsuță de lemn pentru cafea. Singura lumină vine de la ferestrele tăiate în zidurile înalte de piatră și de la flăcările lumânărilor din depărtare. Sub una din ferestre se află un război de țesut înalt, din lemn, cu o bucată de țesătură strălucitoare făcută sul dedesubt. Lângă război, Isabel zărește un bătrân stând pe un scaun cu spătarul drept. Poartă o *gibba*¹,

1. *Gibba* (de asemenea *djibbah*) - veșmânt lung tradițional din bumbac satinat, de regulă alb cu dungi negre subțiri, purtat de oamenii religioși pe sub caftan. (în arabă, în orig.)

un caftan și un turban de șeic. Ține capul plecat și pare cufundat în gânduri. Zgomotele străzii sunt slabe și îndepărtate. Isabel se întoarce, însă femeia în albastru nu se mai află lângă ușă.

Isabel face doi pași înainte. Șeicul rămâne nemișcat.

— *As-salamu 'alaykum*, spune cu glas șovăitor.

— *Wa 'alaykum as-salam*, vine răspunsul, și mila Domnului și binecuvântările Sale.

Șeicul înalță capul și se întoarce spre ea. Razele slabe de lumină care se strecoară pe sub ușa din spatele ei cad pe o față deschisă și tinerească.

— Vino mai aproape, spune șeicul.

Isabel înaintează până la o distanță care i se pare rezonabilă și se oprește. Șeicul își ridică privirea spre chipul ei. Îi vorbește și Isabel are impresia că aude înflăcărea meditativă din vocea lui înainte de-a auzi cuvintele:

— Ai venit să te căsătorești cu mine?

— Eu... bolborosește Isabel.

— *Salamu 'aleikum*, răsună o voce în curte și o femeie intră grăbită pe ușă.

E îmbrăcată în hainele negre obișnuite ale femeii din clasa muncitoare și are un trup plinuț și o față rotundă ca o cireașă, înfășurată neglijent într-o *tarha*¹ neagră.

— *Salamu 'aleikum*, *ya Sheikh 'Isa*, strigă din nou îndreptându-se grăbită spre Isabel. *Marhab*, *ya Sett*, bine ai venit! Isabel simte un miros ușor de flori de portocal în timp ce femeia o strânge la pieptul ei cald și generos. Fii bine-venită, fii bine-venită de o sută de ori! strigă iarăși. Ia loc, draga mea, ia loc, doamna tuturor, de ce stai în picioare? N-ar trebui s-o rogi pe doamnă să ia loc, *ya Sheikh 'Isa*? Nu face nimic, draga mea, nu te supăra pe el. Nu primim prea mulți vizitatori. În afară de cei care vin să-l vadă pe *Sidi Haroun* — flutură o mână în direcția mormântului —, vin pe nații. Bineînțeles că nu intră aici, dar ne aduc și nouă lumină, după cum vezi. Însă tu ne-ai adus lumină și cinste. Fii bine-venită, fii bine-venită! Să-ți fac niște ceai sau vrei altceva? Bei ceai, *ya Sheikh 'Isa*?

1. Acoperământ pentru cap din șifon negru purtat de femeile care respectă tradiția. Dacă e purtat în casă, este de culoare albă și e o dovadă de mare evlavie. (în arabă, în orig.)

— Nu, spune șeicul 'Isa. Vreau ceva rece. Vreau un Seven-Up.

— Foarte bine, dragostea mea. Am să-ți aduc o sticlă de Seven-Up. Și doamna? Nu am avut onoarea să aflăm numele dumneavoastră.

— Isabel, spune ea.

— Să dea Domnul ca numele să dăinuiască multă vreme. *Ummu*¹ Aya, servitoarea dumneavoastră. Ei bine, *Sett* Isabel — așa, ia loc, surioară, ia loc și fa-te comodă. Vezi pânza asta — netezește cuvertura de pe lavița cu perne — e plină de *barakah*². Șeicul 'Isa însuși a făcut-o. Vrei ceva cald sau ceva rece, draga mea?

— Ce aveți, murmură Isabel și se așază, punând sacul de voieaj cu aparatul deschis pe banchetă lângă ea.

— Avem de toate, strigă *Umm Aya*, desfăcându-și *tarha* de pe cap ca să scoată la iveală basmaua albă de dedesubt. Strânge *tarha* într-un ghem dezordonat și o îndeasă sub braț. Rece și cald, vin îndată. Uite cum facem: îți aduc mai întâi ceva rece și peste câțva timp ceaiul. Fii bine-venită, fii bine-venită! Vorbește cu musafira ta, *Sheikh 'Isa*. N-o lăsa să stea și să se plictisească.

Iese în grabă și în încăpere se așterne din nou tăcerea. Șeicul se holbează la Isabel.

— Ești străină? o întreabă.

— Da, îi răspunde ea.

— Ai părul blond, spune el.

— Tatăl meu avea părul așa.

— Dar mama ta?

— Părul mamei e... era... închis la culoare, aproape negru.

— Îți iubești mama? o întreabă el.

— Da, îi răspunde Isabel. Îmi iubesc mama.

— Paradisul, spune șeicul, se află la picioarele mamelor. Să nu uiți asta.

1. Mamă. În societatea tradițională o femeie, în loc să fie strigată pe numele ei, e strigată *umm / ummu* și apoi cu numele fiului ei mai mare. În mod similar, un bărbat este strigat *abu* (tatăl lui), urmat de numele fiului lui mai mare. Se consideră că formula aceasta denotă mai mult respect decât folosirea numelui adevărat. (în arabă, în orig.)

2. Binecuvântare sau har. (în arabă, în orig.)

Isabel pipăie țesătura pe care stă. În lumina asta nu poate desluși prea bine culorile, dar zărește fâșii de diferite nuanțe închise și, la intervale regulate, o fâșie strălucitoare de auriu.

— Tu ai țesut-o? îl întreabă.

— Da.

— Ce altceva ai mai țesut?

— O, multe lucruri, spune el cu o voce tristă. Nu pot să lucrez decât când mâinile mele sunt bine, adaugă.

— Ce e cu mâinile tale? îl întreabă Isabel.

— Uneori mă dor, îi răspunde el, uneori sunt rănite.

Întinde mâinile și se uită la ele. În lumina slabă, Isabel deslușește câte o urmă vagă în mijlocul fiecărei mâini înainte ca acestea să fie acoperite de mâinile lungi și albe ale femeii în veșmânt albastru. Aceasta îngenunchează la picioarele lui și, pe chipul ridicat care îl privește pe șeic, Isabel citește o nemărginită tandrețe.

— Te dor? întreabă femeia.

— Nu, răspunde el. Nu.

Femeia pleacă încet capul și depune câte o sărutare în palma fiecărei mâini. Apoi i le împreunează și i le așază în poală.

Umm Aya intră grăbită, ducând două sticle verzi pe o tăviță de alamă.

— *Salamu 'aleikum*, Doamna noastră, spune.

Pune tava pe masă și, când femeia se ridică în picioare, *Umm Aya* îi ia mâna și i-o sărută.

— Nu îi e bine, numele Domnului să-l apere? întreabă îngrijorată.

— Domnul fie lăudat, răspunde cealaltă.

— Și acum, *Sett...* spune ea și se întoarce spre Isabel.

— Isabel, spune aceasta.

— *Sett* Isabel a venit...

— Eu... Poate că n-ar fi trebuit să vin... începe Isabel stânjenită, dar *Umm Aya* o întrerupe:

— De ce nu? „Să intrați în case pe ușile lor“, citează ea. Ai intrat pe ușă, iar noi te-am întâmpinat.

— Totuși poate...

Dă să se ridice, dar femeia în veșmânt albastru se întoarce spre ea cu un zâmbet blând.

— Ești o companie plăcută, spune. Stai liniștită. Casa asta e casa ta.

— Cinstește-ne, spune *Umm Aya*, ștergând gura unei sticle cu mâneca și întinzându-i-o lui Isabel. Isabel o ia, iar *Umm Aya* îi dă cealaltă sticlă șeicului 'Isa. Bea, draga mea, pentru sănătate și fericire, spune.

Femeia în albastru stă lângă ușă.

— Vă las cu bine, spune și dispare în curtea scăldată în razele soarelui.

Umm Aya se așază pe cealaltă laviță.

— Spune-ne acum, draga mea, unde ai învățat araba? o întreabă ea.

Amal s-a hotărât la rândul ei. Când povestea Annei se va sfârși, va închide apartamentul și se va muta la Tawasi. Nu pentru totdeauna, doar pentru o vreme. Dacă are într-adevăr vreo responsabilitate, atunci are o responsabilitate față de pământul ei și de oamenii care trăiesc pe el. Are atâtea de făcut, de dăruit, de învățat. Numai de-ar putea rezolva treaba cu lista; nu le poate cere felahilor o listă de nume și, în același timp, nu poate redeschide școala fără ea. Când ajunge la capătul Podului Universității, statuia lui Nahdet Masr se înalță dinaintea ei: statuia la picioarele căreia se strânseseră în zilele manifestațiilor. Când, după războiul din '67, toți cei din generația lor pâruseră să simtă ce influență avea să aibă acea înfrângere asupra lor și se revărsaseră pe străzi ca să încerce s-o contracareze. În '68, când se păruse că tinerii aveau să cucerească lumea, iar ei, studenții egipteni, aveau să se afle printre ei. O aleseseră pe Nahdet Masr drept simbol: o țărancă, cu o mână pe capul unui sfinx, trezindu-l din somn, iar cu cealaltă dându-și jos vâlul; o statuie în același timp antică și modernă, sculptată în granit roz de Assuan. Concepută de Mahmoud Mukhtar, primul absolvent al Școlii de Arte Frumoase, și finanțată printr-o mare colectă la care contribuiseră atât guvernul, cât și poporul. Ei bine, aceasta stă încă în picioare, iar reînnoirea trebuie să vină cu siguranță. Dacă va reuși să deschidă școala, va vărui pereții în alb și va lipi afișe vesele. Va înregistra cântecele copiilor și va învăța să facă pâine. Va găsi un bătrân

care mai are încă un Aragoz¹ și un Sanduq el-Dunya² – și un povestitor. Trebuie să mai existe povestitori prin împrejurimi...

În vreme ce așteaptă la semafor, își dă seama că cineva se uită la ea și ridică ochii. De la geamul înalt al unei dube de poliție de lângă ea, un tânăr o privește stăruiitor. Are o barbă neagră și deasă, ochii negri îi lucesc, mâinile sale se agață de barele de fier. Amal întoarce privirea și se uită drept înainte. Dar se simte rușinată. Rușinată că e liberă, în mașina ei, liberă să conducă unde îi place, în timp ce tânărul acesta e închis ca un animal. A cui țară e? La asta se reduce totul acum. Semaforul se face verde și Amal accelerează, mergând înainte. Plânsese când îi povestise lui 'Omar la telefon despre bărbații pe care îi văzuse, legați laolaltă și înghesuți în ghereta de pe marginea drumului, când îi spusese ce îi povestiseră felahii.

— Lumea e urâtă, în general, zisese el.

— Dar nu e nevoie să fie așa, spusese ea.

De asta se va agața. Ce înseamnă douăzeci de ani, cincizeci de ani în viața Egiptului? Atâta vreme cât unii dintre noi nu ne dăm bătăuți și facem tot ce putem. Iar ceea ce poate să facă ea e să se ducă și să trăiască pe pământul ei. Nu poate face nimic în privința vânzării industriilor naționale, a afacerilor, a corupției, a situației disperate și a brutalității care-i împing pe tineri să-și lase barbă și să încerce să-și croiască împuşcând și bombardând calea spre un trecut de mult apus. Dar are o bucată de pământ și niște oameni care depind de el. Poate să se țină de asta. Poate să învețe despre pământ și să-i spună poveștile. Și poate că fiii ei vor veni să o vadă. A trecut atât de mult timp de când au fost ultima oară la Minya. Poate că unul din ei va pune mâna pe telefon și va spune: „Mamă, vin să stau cu tine o vreme“. Atunci îi va putea arăta școala și clinica. Îl va putea prezenta oamenilor;

-
1. Teatru de păpuși tradițional. Spectacolul constă într-o succesiune de scene scurte, fiecare descriind interacțiunea dintre cele două personaje, și este executat de un singur păpușar.
 2. *Sanduq el-dunya* înseamnă literal „cutia lumii“. Un cinescop. Vârând capul sub husa neagră și lipindu-ți ochiul de gaură, puteai să vezi cele șapte minuni ale lumii sau tunul Eiffel etc.

„*Masha 'Allah!*”¹ Ce mare a crescut, Domnul să-l aibă în paza Lui“, vor spune aceștia. Poate să stea cu el pe verandă și să-i asculte poveștile. Iar dacă rămâne destulă vreme, poate să-i arate povestea Annei. Și, stând împreună în întuneric, vor simți prezența Annei și a lui Sharif al-Baroudi și a Laylei și a lui Zeinab și a tuturor strămoșilor lor și poate vor desluși – oricât de vag – modelul țesăturii care îi plasează în acest moment al istoriei, pe acest petic de pământ.

— Uită-te la asta, spune *Umm Aya*, și la asta.

Aduce câteva suluri de pânză, desfășurându-le și aruncându-le pe genunchii lui Isabel.

— Sunt minunate, murmură Isabel, ridicându-le în lumina slabă și întrebându-se dacă *Umm Aya* vrea ca ea să cumpere ceva. Are destulă lumină aici ca să poată lucra?

— Mâinile mele nu au nevoie de lumină, spune șeicul 'Isa.

— Inima lui îi dă destulă lumină, numele Domnului să-l binecuvânteze, spune *Umm Aya*. Spune-ne, *Sett Isabel*, stai mult în Egipt?

— Plec mâine, îi răspunde Isabel, punând jos țesătura.

— Dar te vei întoarce.

Isabel nu e sigură dacă a fost o întrebare.

— Da, spune. Dar trebuie să mă întorc acasă să-mi văd mama. Nu se simte bine.

— Domnul să-ți ușureze inima și să te întorci împăcată, *insha' Allah*. Nu ești căsătorită?

— Nu. Am fost căsătorită, dar am divorțat. Nu am copii, adaugă Isabel având destulă minte să anticipeze întrebarea.

— Domnul o să-ți răsplătească răbdarea, *ya habibti*.

— *Insha' Allah*, spune Isabel și trebuie să fi roșit, pentru că *Umm Aya* zice:

— Dar te gândești la cineva.

Iar Isabel îi răspunde fără să se gândească:

— Da.

Iar apoi, spre propria ei surpriză, adaugă:

1. Uite care a fost voia Domnului! Exclamația e utilizată pentru a exprima admirația, fără a fi invidios sau a deochea. (în arabă, în orig.)

— Însă nu-i cunosc sentimentele.

— Sentimentele lui? *Umm Aya* respiră adânc. Care ar putea fi sentimentele lui? Poate cineva să fie dorit de Lună și să spună nu?

Isabel zâmbește și ridică din umeri.

— Fără îndoială că te dorește, dacă e bărbat, continuă *Umm Aya*. Însă s-ar putea să te dorească și să aibă un motiv să nu-ți vorbească despre asta.

— Am de gând să vorbesc eu cu el, spune Isabel. De data asta.

— Vorbele nu ajută la nimic, *ya habibti*. Nu întreba doctorul, întreabă pe cineva cu experiență. Vorbele se vântură dintr-o parte în alta și fiecare înțelege ce vrea.

— Atunci ce să fac?

— Să te îmbraci frumos, să te parfumezi și să-ți petreci timpul cu el într-un chip plăcut... restul îl știi, doar ești femeie...

— El-'Asr, spune șeicul 'Isa când chemarea la rugăciune pătrunde în încăpere.

— Trebuie să plec.

Isabel se apropie de șeic. Acesta întinde mâinile, iar ea le prinde într-ale sale.

— Du-te, fiica mea, spune șeicul ținându-i mâinile într-ale sale, du-te. Domnul să-ți lumineze calea și să-ți dea lucrul după care tânjește inima ta și să-ți răsplătească răbdarea cu mare bunătate.

Isabel se întoarce și o vede pe *Umm Aya* trăgând fermoarul sacului ei de voiaj.

— Să nu-ți uiți lucrurile și lasă-ți inima să te călăuzească, îi spune *Umm Aya*.

Isabel e învăluită din nou de mirosul florilor de portocal.

19

„Crede numai și vei vedea.“

J.S.B. Monsell, 1865

6 mai 1901

Mă voi căsători.

Mă uit la cuvinte și abia dacă sunt în stare să le cred – și totuși e adevărat. Mă voi căsători peste două săptămâni. Dacă ar fi după Sharif Basha, ne-am căsători mâine, dar urea ca șeicul Muhammad 'Abdu, care se află în clipa de față la Istanbul, să officieze ceremonia, așa că vom aștepta întoarcerea sa.

Anna pune tocul jos. Se uită afară pe fereastră, dar bărbații care-și sorb tăria de seară pe terasa hotelului Shepherd's, servitorii egipteni și trecătorii de pe strada de mai încolo nu reflectă nimic din ceea ce se petrece în inima și în mintea ei. Traversează camera și își cercetează chipul în oglindă. Ceva trebuie să se vadă acolo și, într-adevăr, obrații îi sunt ușor îmbujorați, iar ochii par să-i strălucească mai intens. Își duce mâna la față...

Am mers, așa cum mi-a cerut el, la casa mamei sale și, după ce am fost primită, am traversat holul mare de la intrare. Era acolo, îmbrăcat în hainele de oraș în care l-am văzut prima oară, întors cu spatele la mine, cu mâinile împreunate, răsucind șiragul de mătânie între degetele mâinii drepte. Când am intrat pe ușă, s-a întors și fiecare detaliu al înfățișării sale – sprâncenele aproape unite deasupra ochilor întunecați și acum îngrijați, părul negru și des, năpădit de fire albe la tâmple, umerii săi drepti, felul în care-și ținea capul –, fiecare detaliu pe care mi l-am zugrăvit în minte în ultimele săptămâni era adevărat, iar inima a început să-mi bată atât de tare, încât m-am oprit și am rămas ne mișcată în prag. Preț de

o clipă, când s-a întors și m-a văzut, a părut uluit, dar n-a durat decât o clipă, apoi și-a venit imediat în fire și a înaintat spre mine cu pași mari.

— Lady Anna, a spus și mi-a luat mâinile. Iartă-mă, e doar...

A făcut semn din cap spre rochia mea.

Firește, de când fusesem răpită și adusă în casa lui, mă văzuse îmbrăcată doar în haine bărbătești sau în vechiul lui halat sau în haina largă de mătase pe care mi-o dăruise sora lui; niciodată în hainele obișnuite ale unei femei europene. A stat și s-a uitat la mine, ținându-mi încă mâinile într-ale sale, de parcă ar fi simțit nevoia să se încredințeze că eram într-adevăr aceeași persoană pe care și-o amintea el, persoana căreia îi scrisese o scrisoare. Bănuiesc că trebuie să fi părut stânjenită, fiindcă imediat a repetat:

— Iartă-mă. Sunt copleșit de... nu și-a terminat fraza, însă a adăugat. Vino. Stăm jos?

M-am așezat pe un divan, iar el a luat loc lângă mine, dar imediat s-a ridicat din nou și s-a oprit în fața mea. Când am ridicat privirea, l-am văzut uitându-se intens la mine și în ochi i s-a ivit o scîlpire veselă.

— Ești la fel de frumoasă cum îmi aminteam, mi-a spus.

— Dar puțin diferită, i-am răspuns.

A încuviințat ușor din cap.

— Dar ești tot tu, nu-i așa?

— Da, așa e, am răspuns după o clipă de tăcere. Pot găsi pe undeva hainele mele din deșert...

— Nu e nevoie, a zis rîzînd. Trebuie să mă obișnuiesc cu astea. O, Anna — îndepărtându-se cu un gest nerăbdător — vreau să termin odată cu vorbăria. Și-a înfundat mâinile adânc în buzunare. Dar mai avem aranjamente de făcut...

— Aranjamente? am întrebat.

— Pentru nuntă.

Inima mi-a tresărit pe neașteptate, apoi totul a încremenit. Chipul lui s-a întunecat.

— Am... M-a privit pătrunzător. Am înțeles greșit? Am crezut că scrisoarea mea e clară. Și în dimineața asta am primit biletul tău...

— Da, da, am spus.

Și inima a început să-mi bată dintr-odată atât de tare și sângele să-mi curgă prin vine atât de repede, încât am fost convinsă că aveam să leșin.

— Ești atât de palidă.

Glasul lui era liniștit, aș spune chiar tăios. Și am simțit că într-un fel se retrăgea, se îndepărta, deși continua să stea în fața mea. Știam că îl voiam. Îl voiam înapoi lângă mine. Știam că era foarte important să nu mă înțeleagă greșit acum.

— Monsieur, am spus, acoperindu-mi bătăile inimii, imi faci o mare onoare și sunt într-adevăr fericită să accept oferta dumitale.

S-a așternut tăcerea, așa că am vorbit din nou :

— Dacă par atât de uimită e doar pentru că îmi închipuiam că va mai dura ceva timp – câteva zile poate – până când vom aborda subiectul...

Am ridicat privirea : era încă încrunțat. Am întins mâna spre el.

— Sharif Basha, am spus cu blândețe.

Mi-a luat mâna într-ale sale și l-am făcut să se apropie și să se așeze lângă mine.

— Da, am spus uitându-mă la mâinile noastre. Da. Aș fi foarte fericită să mă căsătoresc cu dumneata.

— Trebuie să fii sigură, a zis strângându-mi mai tare mâna într-a lui. Trebuie să fii întru totul, absolut sigură. Vei fi nevoită să renunți la atâtea...

— Sunt sigură, am răspuns.

Eram sigură.

L-am auzit răsuflând ușurat, apoi mi-a atins fața cu mâna cealaltă, urmându-i contururile de parcă ar fi vrut să le învețe. Mi-a mângâiat buclele rebele și totul mi s-a topit din minte în afară de apropierea și atingerea lui. Dar când am crezut că mă va săruta cu siguranță, s-a îndepărtat. Inelele pe care le purtam îmi lăsaseră urme pe degetele abia eliberate din strânsoare. Le-am cercetat în timp ce el se plimba prin încăpere.

— Dacă Muhammad 'Abdu ar fi aici, ne-am putea căsători mâine, a spus nerăbdător.

— Trebuie neapărat să ne căsătorească el ? l-am întrebat și am simțit că roșesc fiindcă nu avusesem de gând să spun ceva atât de nepotrivit și, într-adevăr, i-am văzut chipul – atât de întunecat și de nerăbdător cu o clipă înainte – luminându-se sub impulsul unui zâmbet ștregăresc.

— Așa deci ? Doamna mea voia să abordeze subiectul abia peste câteva zile ? Da. Nimeni altcineva n-ar îndrăzni.

Pe de altă parte, nici n-ar fi drept să ceri asta altcuiva. El are autoritatea necesară...

În clipa aceea, micul Ahmad s-a năpustit în încăpere strigând „Lalu! Lalu!” și unchiul lui s-a întors să-l ridice în brațe.

— Et alors, a spus când Ahmad a terminat cu îmbrățișările, apoi a adăugat ceva în arabă în care mi-am auzit pomenit numele, iar Ahmad, așezat pe podea, a venit să mă sărute și, când l-am luat în brațe, Layla a intrat în încăpere cu o față radioasă și curând m-am trezit îmbrățișată de amândoi – de mamă și de copil.

— Mabrouk, ya Anna, alf mabrouk! a strigat și s-a dus să-și îmbrățișeze fratele. Mabrouk, ya Abeih!

Am zărit lacrimi de bucurie în ochii ei.

— Când? a strigat. Când se va întâmpla?

— Tocmai spuneam... a început Sharif Basha.

Layla a părut să înțeleagă imediat și bucuriei sale i-a luat locul un aer îngrijorat.

— Trebuie să fiți atenți, amândoi, a spus. Foarte atenți. Nimeni nu trebuie să știe până nu vă căsătoriți.

Cred că abia atunci mi-am dat seama cu adevărat cât de important era pasul pe care îl făceam. Însă asta nu m-a făcut să șovăi, nu, nici măcar o clipă. Dar odată cu noua mea fericire, s-a născut o mare tristețe, fiindcă mi-am dat seama că probabil nu mă puteam aștepta ca prietenii să-mi împărtășească bucuria. Sir Charles și Caroline, James Barrington și doamna Butcher – nu pot să cred că voi fi instrăinată de ei pentru totdeauna, totuși, în cel mai bun caz, relațiile noastre vor căpăta o nuanță diferită. M-am gândit la scandalul pe care îl provocase cu trei săptămâni în urmă faptul că o doamnă germană cinase la Shepheard's cu un gentleman care părea să fie egiptean și cum chelnerul – un grec – îi adusese gentlemanului (care s-a dovedit a fi vărul lui Khedive) un fes plin cu salată împreună cu complimentele conducerii. Apoi m-am gândit la lordul Cromer și la Agenție și un fior înghețat de frică mi-a străpuns inima, deși nu mă temeam pentru mine.

— Anna, a spus el, vom urma toate formalitățile convenite. Dar cred că ar trebui să încheiem o căsătorie în stil egiptean mai întâi și apoi să-i confirmăm valabilitatea la Agenție.

— *O căsătorie în stil egiptean mi se pare de-ajuns, am spus.*

— *Lady Anna, a zis el zâmbind, lady Anna căreia nu-i e frică de nimic. Nu, o vom face așa cum trebuie. Dar îmi pare rău – o notă de amărăciune i s-a strecurat în glas – îmi pare rău că între timp nu pot să te scot în oraș și să te curtez cum se cuvine. Nu putem merge nicăieri.*

— *Atunci va trebui să mă curtezi mai târziu, monsieur, am zis. Între timp, voi aștepta.*

Am urcat la etaj, unde Zeinab Hanim m-a sărutat cu multă căldură – într-adevăr, ne-a sărutat pe amândoi cu lacrimile prelingându-i-se pe obraji, iar Mabrouka, servitoarea ei egipteană, a bătut din palme, zdrăngănindu-și brățările grele, dar Sharif Basha a oprit-o să-și lanseze zaghruda cu un „Nu acum. După ce se termină totul” sever. Dar apoi a bătut-o pe umăr și a sărutat-o blând pe frunte, fiindcă înțeleg că a fost ca o a doua mamă pentru el toată viața.

— *Cât despre tatăl meu, a spus, îl vei putea vedea după ce ne vom căsători.*

Ridicând ochii din jurnalul Annei, sunt surprinsă o clipă să mă trezesc în dormitorul meu, cufărul ei așezat frumos lângă perete, cu capacul deschis, așteptându-mă să mă fac mică și să mă cufund în el. Fusesem cu totul absorbită de scena aceea din holul vechii case, din *haramlek*-ul străbunicii mele. Inima mea bătuse odată cu a Annei, buzele mele tânjiseră după sărutul iubitului ei. Mă eliberez de această poveste și mă ridic ca să mă plimb prin apartament, să stau pe balcon, să mă uit la strada de dedesubt și să revin în prezent. Cine altcineva a mai citit acest jurnal? Iar dacă l-a citit, a simțit că îi vorbește? Pentru că sentimentul că Anna îmi vorbește, că așterne totul pe hârtie pentru mine e atât de puternic, încât mă trezesc vorbind cu ea în gând. Noaptea în vis, stăm împreună și vorbim ca niște prietene, ca niște surori.

În bucătărie îmi torn într-un pahar niște apă rece de la frigider și pescuiesc un castravete, din care mușc întorcându-mă în dormitor. Isabel a plecat. Toate lucrurile ei, hainele de care nu avea nevoie, sacul mare de voiaj în care se afla aparatul ei foto și toate lentilele, cărțile și casetele pe

care le-a adunat sunt toate aici, depozitate în camera băieților. Iar ea e undeva deasupra Atlanticului, îndreptându-se spre Jasmine și spre fratele meu. Trebuie să vorbesc cu el. Trebuie să vorbesc deschis cu el. Despre ea. Nu știu ce să înțeleg din povestea despre sanctuarul din casa veche pe care mi-a spus-o ea. Isabel e o femeie practică și inteligentă. Totodată e romantică și sentimentală, dar nu e nebună. Nu vede OZN-uri și n-a fost răpită de extraterestri. Totuși era sigură că împinsese o ușă și intrase în sanctuar. Stătuse acolo bând Seven-Up și, după spusele sale, discutând cu un șeic ciudat, o servitoare veselă și o femeie îmbrăcată precum o madonă dintr-o icoană.

Ne-am dus împreună acolo a doua zi și, bineînțeles, ușa care dădea spre sanctuar era închisă. Închisă, încuiată cu lacătul și acoperită cu pânze de păianjen, întocmai ca înainte. Am ocolit și am intrat prin față. Mormântul era învelit cu obișnuita pânză verde și, da, erau lumânări, însă în multe sanctuare sunt lumânări. În spatele grilajului de fier, restul încăperii era prea întunecat ca să deslușim ceva. L-am chemat pe paznic și i-am spus că voiam să-l vedem pe șeic.

— Iată-l pe șeic, a răspuns arătând spre mormânt.

— Nu, pe celălalt șeic, am zis. Pe cel care locuiește înăuntru.

— A! *El-sheikh el-mestakhabbi*? În clipa de față nu există nici unul, a răspuns el. Cel dinainte a murit și încă n-am adus altul în locul lui.

— Când a murit cel dinainte? l-am întrebat.

— Acum un an, a răspuns el. Era aproape un tinerel. Dar era un om cucernic și vâlul i s-a ridicat de pe ochi. Și tatăl lui a fost aici înaintea lui. Sunt aici de foarte mult timp. De un secol. Dinainte ca locuința să fie luată de guvern și transformată în muzeu.

— Deci de un an de zile nu mai trăiește nici un șeic înăuntru?

— E lucru știut, *ya Sett*. Ca să trăiască aici, un șeic trebuie să fie – înțelegeți – un om al lui Dumnezeu. Să nu-și dorească nimic din lumea asta. Asta e condiția *waqf*-ului¹. Și în zilele noastre nu vei mai găsi un astfel de om.

1. Administrație. (în arabă, în orig.)

Pe când ne întorceam să plecăm, m-am gândit să-i mai pun o întrebare :

— *Umm Aya* mai trăiește pe-aici ?

— Nu știu, *ya Sett*, mi-a răspuns omul. N-am auzit de ea. Isabel e supărată. Vrea să discute cu omul, dar o trag de braț. În mașină izbucnește :

— Nu mai înțeleg nimic. *Erau* aici. I-am văzut. Am vorbit cu ei.

— Isabel, îi spun, uneori mă gândesc la oameni sau la locuri și imaginea e atât de puternică, încât sunt destul de uluită când îmi dau seama că nu existau decât în mintea mea.

— *Erau* acolo, stăruie ea, așa cum tu și cu mine suntem aici.

Mâine, îmi spun, dându-mă cu o cremă de noapte în fața oglinzii, mâine îi voi da telefon. Și lui 'Omar. Nu am linie internațională. Altfel aș fi fost tot timpul tentată să-i sun pe băieți.

Cairo

12 mai 1901

Dragă sir Charles,

Tocmai am primit scrisoarea dumatăle din 8 mai, în care îmi scrii că ducele de Cornwall a promis să intervină pentru 'Urabi Pașa pe lângă sultan și pe lângă Khedive. E într-adevăr o veste bine-venită și – sper – va îndrepta într-un fel răul făcut cu mulți ani în urmă. Cred că ți-am spus deja că Mahmoud Sami Pașa al-Baroudi și-a pierdut vederea în Ceylon – atât de prost s-a împăcat cu clima de-acolo – și că își pune fiicele și nepoții să-i citească, fiindcă s-a apucat să întocmească o culegere de poezie arabă, într-un singur volum, însoțită de notele sale. O sarcină nemaipomenit de grea pentru un domn orb. Ceilalți, bine-înțeleși, sunt morți deja cu toții. Așa că mă rog ca iertarea lui 'Urabi să vindece măcar unele dintre rănilor resimțite încă aici în zilele noastre.

Viața aici este cam aceeași. Săptămâna trecută a avut loc la Shepherd's un mare bal mascat. Sala Maură e foarte mare și foarte potrivită pentru asemenea ocazii. Patru

ofițeri care voiau să ia parte, dar – sosind prea târziu la Cairo – nu aveau costume s-au folosit de niște rochii ținute în debaralele de pe coridoare, în afara camerelor. Au avut mare succes la bal, dar faptul că au neglijat să înapoieze rochiile înainte să se retragă a provocat o mare supărare conducerii în dimineața următoare. Doamnele au fost în cele din urmă calmate și s-a restabilit pacea. Acesta este cursul distracțiilor de aici.

James Barrington mi-a mărturisit că se gândește să se întoarcă acasă. Mama sa a rămas de curând văduvă și, fiind singurul ei copil, e conștient că are anumite responsabilități față de ea. E încredințat că nu ar fi nefericit – și chiar că ar fi de ajutor – dacă s-ar angaja la un ziar londonez. I-am promis că îți voi scrie și că te voi întreba dacă ai cunoștință de vreun post vacant. E un tânăr foarte capabil și cred că ți se va părea foarte simpatic.

Mă întrebi când mă gândesc să mă întorc. Nu am făcut încă nici un fel de planuri în privința asta. Căldura nu mi se pare încă insuportabilă și fac progrese mari la arabă...

Anna se oprește. Se simte prea falsă ca să-i scrie dragului ei sir Charles ceva credibil despre progresele pe care le face la arabă. Pune pagina deoparte și o ia de la capăt. Trebuie să fi copiat primele patru paragrafe, fiindcă scrisoarea continuă pe o pagină diferită.

...și cred că ți se va părea foarte simpatic. Bănuiesc că va ajunge în Anglia înaintea mea, așa că voi apela la serviciile sale ca să-i ducă domnului Winthrop ierburile de leac pe care mi le-a cerut toamna trecută. Dacă poți să-ți trimit ceva de-aici...

Și totuși, adevărul e că în ultimele două săptămâni, pe măsură ce viața ei din Cairo a devenit din ce în ce mai reală, mi s-a părut că sir Charles și Caroline și-au pierdut din importanță în mintea ei. Își face griji pentru sir Charles, dar știe că nu-i stă în putere să-i alunge din suflet cea mai mare durere. Oare se teme că, dacă se va întoarce în Anglia, va fi prinsă din nou în mrejele acelei dureri?

17 mai

Astăzi mi-am scos de pe deget inelul dăruit de Edward și l-am pus – împreună cu cel pe care i l-am dăruit eu – în poșeta de pâslă pe care mi-a croit-o Emily cu mulți ani în urmă. Poate că e mai bine că mi-e dat acest răgaz ca să mă pregătesc pentru marea schimbare care e pe cale să se petreacă în viața mea. Să-mi iau adio de la trecut, atât cât e posibil, și să-l las să se odihnească în pace.

Ar fi trebuit să mă gândesc că îmi voi face griji în privința lui Edward în momentul ăsta. Dar cred că, dacă ar fi în viață, faptul că mă căsătoresc din nou l-ar lăsa indiferent – poate chiar s-ar bucura pentru mine și s-ar simți el însuși ușurat. Dar asta doar... cred că asta s-ar întâmpla doar dacă ar simți că mă căsătoresc cu un bărbat acceptabil în ochii lui. Cât despre căsătoria asta...

Încerc să mi-i închipui pe Edward și pe Sharif Basha (nu sunt încă în stare să-i rostesc numele fără să adaug titlul!). Încerc să mi-i închipui întâlnindu-se, dar nici măcar în mintea mea nu pot să-i fac să-și strângă mâinile. Treptat încep să-mi dau seama de distanța pe care o pun între mine și cei pe care i-am cunoscut și la care am ținut toată viața. Pot să mi-o închipui pe Caroline întâlnindu-se cu Sharif Basha și poate flirtând puțin cu el. Dar dintre bărbați – chiar și pe dragul meu sir Charles – nu pot să mi-l închipui decât pe tata strângându-i călduros mâna. Cred că el ar fi putut să-i fie prieten. Nu aici, în Egipt, nici chiar în Anglia, dar dacă s-ar fi întâlnit în altă țară, mi-i pot închipui discutând amical, deși ar fi fost siliți s-o facă în franceză. Cât despre mama, sunt sigură că ar fi devenit imediat buni prieteni.

Nu l-am văzut în aceste unsprezece zile. Nici nu-l voi vedea, dacă lucrurile merg conform planului, până pe 23. Dar Layla, draga mea prietenă și viitoarea mea soră, îmi transmite mesajele lui și îmi povestește zâmbind cum se enervează și cum nu-și află locul în fiecare zi care trece și în care nu sunt cu el. „Dragă Anna“, strigă ea, „sunt atât de fericită! Am crezut că nu se va întâmpla niciodată. Trebuie să te grăbești și să ne dăruiești o mireasă pentru Ahmad!“ Totuși uneori se uită la mine gânditoare. Iar într-un rând mi-a spus: „Știi că Abeih te va lăsa să mergi în vizită acasă când vei dori“.

„Sunt sigură“, i-am zis.

„Doar că...“, a continuat. „Doar că nu trebuie să te aștepți să te însoțească.“

„Da, mi-am dat seama“, am spus.

„Te-ar putea aștepta în Franța.“

„Layla, sunt bine“, am liniștit-o. „E prea curând ca să începi să-ți faci griji că mă chinuie dorul de casă.“ Și, într-adevăr, nu-mi doream să mă însoțească la Londra și toată lumea să se holbeze la el sau chiar mai rău. Într-o zi poate, când Egiptul își va recâștiga independența, ne vom putea lua copiii și vom putea deschide reședința Horsham în lunile de vară și îl voi putea prezenta tuturor, dar va trebui să mai treacă mult timp până atunci.

Layla mi-a povestit despre aranjamente. Încheierea contractului într-o zi. Confirmarea valabilității sale de către Agenție în ziua următoare – așa încât, contractul fiind în vigoare, lordul Cromer să nu mai poată face nimic ca să împiedice căsătoria. Iar nunta în sine va avea loc în ziua a treia. Am discutat detaliile și i-am spus că mi-aș dori, pe cât posibil, ca evenimentul să fie organizat în stil egiptean, pentru că simțeam că asta avea să-i facă mare plăcere lui Zeinab Hanim, care așteptase atâția ani să se bucure la nunta fiului ei. Totodată cred că asta l-ar face și pe el fericit. Cât despre mine, dacă tot nu mi-era dat să mă căsătoresc în vechea biserică din Horsham, atunci ceremonia putea să fie oricât de diferită. Așa că i-am spus Laylei că mă las în întregime pe mâna ei și că trebuie să aranjeze toate lucrurile așa cum ar face-o pentru sora ei. A fost foarte mulțumită și a început prin a-mi comanda la o croitoreasă franțuzoaică din strada Qasr el-Nil o rochie cu paiete pe care trebuie s-o port la nuntă. Și, de fiecare dată când mă duc la casa veche, le găsesc pe ea, pe Zeinab Hanim și pe servitoare cosând și brodând felurite veșminte pe care mă pun să le încerc, le prind cu ace și le modifică până când le cer îndurare. E mare păcat că Emily nu poate lua parte la toate astea, fiindcă i-ar plăcea la nebunie – doar că nu știu cum va primi vestea acestei căsătorii.

18 mai

Astăzi am rugat-o pe Layla să-l întrebe pe Sharif dacă am putea locui cu mama lui. Nu i-am văzut casa până acum, dar înțeleg că e construită în stil european, ca toate casele noi, de altfel – și am ajuns să îndrăgesc tot mai mult casa cea veche cu fiecare oră petrecută acolo.

„N-am putea locui aici?“ l-am întrebat. „Măcar o vreme. Îmi va fi foarte greu să învăț să țin casa așa cum îți place și aș prefera să învăț lucrul ăsta de la mama ta decât de la servitoare.“ Știu de asemenea că lui Zeinab Hanim i-ar plăcea tare mult ca fiul ei să trăiască sub același acoperiș cu ea, deși nu va îndrăzni să-i propună lucrul ăsta. Și mi-ar plăcea, dacă într-o zi Dumnezeu s-ar îndura să ne dăruiască un copil, să stau împreună cu Layla în logia din capătul curții, brodând hăinuțe pentru copii și privindu-ne odraslele jucându-se lângă fântână, în timp ce ascult tropotul copitelor și zarva de la ușă, care îmi spun că soțul meu a sosit acasă.

„Și lasă-mă să plec și să mă duc la draga mea.“

Edmund Spenser

22 mai 1901

Șeicul Muhammad 'Abdu clatină din cap. Sprâncenele drepte, încă negre, se unesc deasupra ochilor plecați în vreme ce citește scrisoarea adresată prințului Yusuf Kamal. În încăperea mare și austeră, cu divanele și pernele sale acoperite în întregime cu pânză albă, cu rafturile sale pline cu cărți ce se ridică până la tavan, bărbații stau jos în tăcere. Când termină de citit, îi întinde scrisoarea șeicului Muhammad Rashid Rida, care stă lângă el.

— Oamenii ăștia... spune cu tristețe. Nu vom progresa niciodată câtă vreme oamenii gândesc în felul ăsta.

— Oamenii ăștia trebuie educați, iar *Fadilatukum*¹ e în poziția de a-i educa, spune Shukri Bei al-'Asali.

— Un cuvânt din partea ta le-ar închide gura, zice Sharif Basha.

— Lasă-mă să mă mai gândesc la asta, spune Muhammad 'Abdu.

Sharif Basha își compătimentește prietenul. E prima zi după ce s-a întors de la Istanbul și valul prietenilor și solicitanților nu s-a oprit o clipă. Muhammad 'Abdu pare obosit.

— Shukri Bei a mai rămas la Cairo ca să te vadă, îi spune. Dar, dacă te simți obosit acum, putem veni altă dată.

— Nu, nu, spune Muhammad 'Abdu. Îi stau la dispoziție.

1. Formulă de adresare specifică pentru un șeic care deține o funcție religioasă. Sinonimă cu Sfinția Voastră. Literal s-ar traduce prin „Virtutea Voastră“, fiindcă vine de la *fadeelah*, care înseamnă calitate prin care o persoană e preferată (*f/dd/l*) alteia. (în arabă, în orig.)

— Speram că veți trece prin Ierusalim, *ya Sayyidna*¹, începe Shukri Bei.

— Data viitoare, *insha' Allah*. Sper să mă mai rog încă o dată în Aqsa cu voia Domnului.

— Și cum a fost vizita la Înalta Poartă?

— La fel ca de fiecare dată, spune Muhammad 'Abdu cu un zâmbet obosit. Intrigi și conspirații. Am fost urmărit de spionii sultanului oriunde m-am dus...

— Nu are încredere în nimeni.

— Are motivele lui, zice Sharif Basha. Știe că mulți oameni vor să scape de el.

— *Ya Sayyidna*, spune Shukri Bei. Am auzit că sultanul tocmai s-a întâlnit cu doctorul Herzl și cu David Wolfsohn. A apărut ceva nou?

— Înțeleg că au făcut aceleași jocuri, îi răspunde Muhammad 'Abdu. I-au spus că sioniștii sunt loiali Imperiului Otoman. Că nu înființează societăți secrete ca armenii sau bulgarii, nici nu fac apel, ca ei, la ajutorul puterilor străine...

— E o urzeală de minciuni! izbucnește Shukri Bei sărind în picioare exasperat. Refuză naționalitatea otomană tocmai pentru ca – în calitate de cetățeni străini – să poată apela tot timpul la Marile Puteri. Pentru ca, în fiecare dispută cu arabii, să trebuiască să fie judecați de către propriii lor consuli. Cât i-au oferit? întrebă Shukri Bei devenind nepoliticos în exasperarea sa.

Dar Muhammad 'Abdu îi răspunde cu blândețe:

— Nu s-a pomenit nici o sumă exactă. Au spus doar că știu că vistieria sa are nevoie de bani și că prietenii lor controlează o treime din banii din lume. Dacă le dă Palestina și îi lasă să se guverneze singuri acolo, așa cum fac în Samos...

— Samos a fost redat locuitorilor săi. *Propriilor săi locuitori* li s-a permis să se guverneze singuri...

— Acesta a fost modelul de care s-au folosit, spune Muhammad 'Abdu. Vor plăti în schimb o sumă precisă către palat și un tribut anual.

1. Stăpânul nostru. Formulă de adresare folosită pentru un șeic. (în arabă, în orig.)

— Și ? întreabă Shukri Bei așteptând continuarea cu ochii îngustați și ațintiți asupra chipului lui Muhammad 'Abdu.

— 'Abd el-Hamid i-a ascultat, dar nu s-a luat nici o hotărâre. 'Izzat Basha al-'Abid era și el acolo și l-a înspăimântat pe sultan spunându-i că întreaga provincie avea să se revolte dacă vindea pământul de sub picioarele sale.

— De ce încuviințează să se întâlnească cu ei ? întreabă Shukri Bei. Le-a refuzat oferta de-a cumpăra Palestina în '96. Știe că asta urmăresc în continuare.

— 'Abd el-Hamid e foarte șiret, *ya* Shukri Bei. Cred că îl egalează pe doctorul Herzl, dacă nu chiar îl întrece. E presat să consolideze datoriile Turciei – și părerea mea e că a acceptat o întâlnire cu doctorul Herzl ca să scape de amenințările mai mari.

— Herzl e o amenințare, spune Shukri Bei. Administrația Colonială Evreiască pe care o conduce tocmai a cumpărat niște pământ de cea mai bună calitate în Tabariyyah și felahii s-au răzvrătit din cauza asta.

— Herzl i-a spus sultanului că a corespondat regulat cu șeicul Yusuf al-Khalidi...

— Nu a „corespondat regulat“, îl întrerupe disprețuitor Shukri Bei. Al-Khalidi i-a scris unui prieten de-al lui din Paris, Rabbi Zadok Kahn, implorându-l să-și folosească influența ca să abată interesul sioniștilor de la Palestina. Kahn i-a arătat scrisoarea lui Herzl, care a luat asupra lui sarcina de a-i răspunde.

— Deci știți totul despre asta ? spune Muhammad 'Abdu.

— Ai văzut corespondența ? îl întreabă Sharif Basha.

— Da. Al-Khalidi a scris o scrisoare emoționantă, făcând apel la istorie și la Dumnezeu și încheind astfel : *Au nom de Dieu, laissez tranquille la Palestine*¹. Herzl a scris una vicleană, plină de tentații financiare și de amenințări voalate...

— Evreii au trăit dintotdeauna în Palestina, spune Rashid Rida, dar acum...

— Au trăit așa cum au trăit și alții, zice Shukri Bei. Dar acum vin cu miile. Sunt sprijiniți de Administrația Colonială – uitați.

1. Pentru numele lui Dumnezeu, lasă în pace Palestina. (în fr., în orig.) (n. t.)

Scoate din buzunar o tăietură din ziarul *al-Ahram* din 24 aprilie. Acesta citează un articol din cotidianul american *Morning Post*, care informează că sioniștii au ținut o mare întâlnire în Milwaukee și că au început o campanie mondială pentru a colecta contribuții de la evreii din toate țările ca să cumpere Palestina de la sultan.

— Oferă mulți bani pentru pământ, spune Shukri Bei, și unii proprietari – marii proprietari, cei care trăiesc în orașe, își vând proprietățile. Iar felahii, în loc să lucreze câmpurile și să-i dea o parte din recoltă proprietarului, se trezesc că devin muncitori plătiți sau că sunt alungați de pe pământuri. Nu vor să aibă nimic de-a face cu arabii. Copiii lor nu merg la școlile noastre, iar ai noștri nu au voie să meargă la ale lor. Vorbesc limba lor, au afacerile lor, rămân credincioși naționalității lor. Atunci ce caută în mijlocul nostru?

În tăcerea care urmează, Shukri Bei se apropie de fereastră și rămâne acolo o clipă. Când se întoarce, șeicul Muhammad 'Abdu ridică ochii de la șiragul de mătânie.

— Vă înțeleg îngrijorarea, spune. Personal, cred că visul lor e imposibil. Sionul lor e un loc paradiziac și paradisul nu poate fi creat pe pământ. Dar am să vorbesc cu Cattaoui Basha și am să văd ce ne sfătuiește el. Cu siguranță n-ar dori să apară și alte dezbinări între noi.

— Intr-adevăr, suntem deja destul de divizați, zice Șeicul Rashid Rida.

— Asta e destinul nostru, spune Shukri Bei, a fost norocul nostru să ne naștem în vremurile astea.

— Lucrurile păreau să stea cu totul altfel în anii '60 și '70, zice Sharif Basha.

— Poate pentru că eram tineri, spune Muhammad 'Abdu.

— Poate că numai când ești tânăr poți să înfăptuiești anumite lucruri și să faci mari schimbări...

— Dar facem și acum schimbări, protestează Muhammad 'Abdu. Nu unele mari – nu Revoluția Franceză –, ci schimbări mici care se vor aduna în cele din urmă. Iar prețul va fi mai mic.

Sharif Basha zâmbește. Cu douăzeci de ani în urmă Muhammad 'Abdu nu vedea nimic rău în Revoluția Franceză.

Shukri Bei al-'Asali face câțiva pași înainte ca să strângă mâna șeicului.

— Vă mulțumesc, *Fadilatukum*. Acum am să plec și n-am să vă mai deranjez. Dar vă rog să vă amintiți, Al-Khalidi și cu mine nu suntem singurii care se simt neliniștiți de ceea ce se întâmplă în Palestina.

Rashid Rida pleacă împreună cu Shukri Bei, iar Sharif Basha și șeicul Muhammad 'Abdu rămân singuri. Șeicul cascadează și își trece mâinile peste chipul obosit.

— Ce vezi în toate astea? Își întreabă prietenul.

— Cred că e un motiv de îngrijorare. La fel și scrisoarea pe care ți-am dat-o. Și taxa pe firele de țesut pe care încearcă să o introducă Cromer.

Sharif Basha ridică din umeri, apoi se apleacă în față, sprijinindu-și coatele pe genunchi.

— Dar mai e ceva despre care vreau să-ți vorbesc. Vreau să-ți cer o mare favoare.

— *Kheir*? Ochii lui Muhammad 'Abdu devin îndată atenți. Cere-mi-o.

— Măine, spune Sharif Basha, vreau să închei un contract de căsătorie – și văzând fața prietenului său luminându-se de bucurie, adaugă – între mine și o doamnă englezoaică, lady Anna Winterbourne.

Muhammad 'Abdu cercetează chipul prietenului său și întreabă liniștit:

— De ce măine?

Sharif Basha se lasă pe spătarul scaunului.

— Pentru că dacă se află că avem de gând să facem asta, îți poți imagina ce se va întâmpla. Pentru că nu o pot vedea până când nu devine pe de-a-ntregul soția mea. Pentru că te aștept deja de șaptesprezece zile, pentru că îmbătrânesc și pentru că nu mai am timp să aștept. Mai vrei și alte explicații?

Muhammad 'Abdu nu și-a desprins privirea de pe chipul prietenului său. Iar acum un zâmbet îi înflorește pe față până când pune cu totul stăpânire pe ea și șeicul se apleacă înainte să-și îmbrățișeze prietenul.

— *Mabrouk, ya Sharif Basha*. Să dea Domnul să se încheie totul cu bine.

Se trage puțin înapoi ca să se uite la el, îl bate pe umăr și îl îmbrățișează din nou.

Când mi-am pus semnătura pe contract, strigătul de bucurie al Mabroukăi a izbucnit tare și sincer și nimeni nu s-a gândit s-o oprească. Prietenul lui Sharif Basha, șeicul Muhammad 'Abdu, ne-a căsătorit și, dacă există vreun om care să aibă într-adevăr puterea să dea o binecuvântare, atunci acest om sfânt este acela. Contractele au fost scrise în arabă și în franceză...

Și într-adevăr amândouă se află în cufărul Annei, legând-o pe „lady Anna Winterbourne (creștină), fiica lui sir Edmund De Vere (decedat) și a lui lady Aurora De Vere (decedată), văduvă (a răposatului căpitan Edward Winterbourne din Regimentul 21 de Lăncieri al armatei Maiestății Sale britanice), având mintea întreagă și vârsta legală, prin căsătorie cu Sharif Basha al-Baroudi (musulman), proprietar de pământ, persoană de vază, membru al Consiliului Legislativ Consultativ, de profesie avocat“. Contractul menționează că *sidaq*¹-ul dat de Sharif Basha lui lady Anna se ridică la suma de cinci mii de lire egiptene. Făcând niște calcule, îmi dau seama că de banii aceștia s-ar fi putut cumpăra 120 de *faddan* de pământ de cea mai bună calitate. Sharif Basha pune drept gaj alte douăzeci de mii de lire pentru cazul în care divorțează de Anna împotriva voinței ei și îi acordă o autoritate egală de-a solicita divorțul. Este adăugată o clauză în care se menționează că, în eventualitatea în care Sharif Basha se folosește de dreptul său legal de a-și lua o altă soție, atunci divorțul va intra în vigoare și restul *sidaq*-ului va fi plătit din acel moment. Contractele au fost încheiate în prezența martorilor Husni Bei al-Ghamrawi și Shukri Bei al-'Asali și au fost înregistrate în aceeași zi: 23 mai 1901. Ziua în care Anna închide carnetul albastru secret și se întoarce din nou la cel mare, frumos și verde.

...și, deși am protestat în privința anumitor puncte – fiindcă contractele lăsau impresia că nu aveam destulă

-
1. Bani dați ca gaj de căsătorie. De obicei îi sunt dați femeii de către bărbat, o mică parte la semnarea contractului de căsătorie, iar cea mai mare parte sunt păstrați ca o asigurare a femeii împotriva divorțului. (în arabă, în orig.)

încredere în buna sa credință —, Sharif Basha a spus „E mai bine așa“ și așa s-a făcut. Mi-a dat gajul meu de mireasă în monede de aur puse într-o geantă grea pe care l-am implorat s-o păstreze pentru mine, dar e hotărât să le-o trimită bancherilor mei de la Londra.

In capul meu e așa un talmeș-balmeș de sentimente și de impresii. Shukri Bei și Husni Bei au fost foarte politicoși, iar Layla și Zeinab Hanim au fost atât de fericite, încât am fost bucuroasă — pe lângă propria mea fericire — să fiu instrumentul bucuriei lor. Mabrouka repeta întruna: „N-am văzut eu în ceașcă?“ și, deși nu aveam nici cea mai vagă idee ce voia să spună când m-a întrebat asta, am încuviințat.

Dar soțul meu? Mi-a strecurat pe deget o verighetă lată din aur și mi-a sărutat mâna. „Încă două zile și vom fi împreună“, mi-a spus. Și inima mi-a zvâcnit de parcă ar fi sărit din piept și s-ar fi cuibărit la pieptul lui.

Asta va fi ultima mea noapte în această cameră care mi-a ținut loc de casă mai bine de jumătate de an. Am rugat-o pe Emily să-mi împacheteze toate lucrurile, spunându-i că voi pleca dimineață și că voi trimite curând după ea. E surprinsă, dar cred că își închipuie că mă duc în Alexandria și că, după o scurtă ședere acolo, vom pleca în Anglia.

In seara asta trebuie să-i scriu de asemenea lui sir Charles.

24 mai

Asta e ultima noapte în care voi mai dormi singură. Acum o jumătate de oră mi-a fost adus un bilet încântător din partea soțului meu: „Odihnește-te bine, lady Anna. Mâine avem treburi serioase de care trebuie să ne îngrijim“. Și într-adevăr mă voi odihni... sau voi încerca. Dar trebuie să aștern pe hârtie întâmplările acestei zile extraordinare.

Am părăsit hotelul și am găsit trăsura soțului meu așteptând, așa cum stabiliserăm, la colțul străzii Al-Maghrabi cu strada Imad el-Din. Ne-am îndreptat spre Agenție, iar el mi-a ținut mâna într-a lui în tot timpul asta. Îi trimisese deja un mesaj lordului Cromer „pentru a-l scuti de anumite explicații“, a zis el. Când am ajuns la Agenție, ne-a întâmpinat un tânăr gentleman de la biroul de avocatură al soțului meu, care avea să ne servească drept

interpret. Mi-am dat seama că era prima oară când Sharif Basha punea piciorul în Agenție și locul, odată atât de familiar mie, mi s-a părut straniu, văzând consternarea de pe fețele funcționarilor și felul în care îmi evitau privirile când intrau și ieșeau din biroul lordului.

Lordul Cromer s-a ridicat să ne salute și s-a înclinat în fața soțului meu, dar nu s-a oferit să-i strângă mâna și, când ne-am așezat de cealaltă parte a biroului său, a trecut imediat la subiect :

— Înțeleg că vreți să vă căsătoriți ?

Mi s-a adresat mie și a vorbit cu o silă atât de fățișă, încât m-am simțit jignită și i-am răspuns în franceză, pentru ca soțul meu să poată înțelege :

— Suntem deja căsătoriți, lord Cromer. Vrem să înregistrăm căsătoria pentru a fi recunoscută în Marea Britanie.

L-am văzut înroșindu-se la față, dar și-a stăpânit furia și a întrebat când avusese loc ceremonia. Tânărul nostru interpret i-a tradus cuvintele în arabă și soțul meu a răspuns, iar pe toată durata întrevederii lordul Cromer a vorbit în engleză, eu – în franceză, iar Sharif Basha – în arabă. Nu ni s-a oferit ceai sau cafea, nu s-au făcut nici un fel de glume. Soțul meu i-a făcut semn asistentului său, care a scos o copie a contractului de căsătorie în franceză și a așezat-o în fața lordului Cromer. Acesta a cercetat-o rapid și s-a întors spre mine :

— Lady Anna, vă dați seama ce faceți ? m-a întrebat.

Dacă ar fi fost trist sau uluit, m-ar fi mișcat, însă nu-mi arăta decât silă și mânie.

— Sir Charles Winterbourne știe despre asta ? m-a întrebat.

— Le-am scris și lui, și celorlalți prieteni ai mei, i-am răspuns.

— E o absurditate, a spus lordul Cromer. Iar Muhammad 'Abdu ar fi trebuit să chibzuiască mai bine înainte să se vâre în așa ceva.

Soțul meu a rostit câteva cuvinte tăioase.

— Basha spune, a tradus interpretul, că interesul nostru e să înregistrăm căsătoria, nu să aflăm părerea lordului Cromer despre ea.

— Lady Anna, a zis lordul Cromer, cred că ar fi mai bine să discutăm între patru ochi.

Am pus mâna pe brațul lui Sharif Basha și i-am răspuns că nu aveam nimic de spus pe care soțul meu să nu-l poată auzi.

— Draga mea, faci o greșeală, a zis lordul, iar acum glasul îi era plin de tristețe și de nerăbdare. Funcționarii mei pot să-ți povestească despre tinerele care rătăcesc de colo-colo după ce au încheiat astfel de căsătorii. Pot să-ți povestească despre starea în care au ajuns...

Când interpretul a încetat să mai murmure, i-am răspuns că auzisem deja poveștile acelea și avusesem sentimentul că funcționarii săi simțeau o oarecare bucurie spunându-le. Nu credeam că erau potrivite în cazul meu.

— Lord Cromer, a spus rar soțul meu, interpretul reușind astfel să țină pasul cu el în timp ce vorbea, cred că înțeleg oarecum ce simțiți. N-aș fi fost deloc bucuros dacă sora mea ar fi dorit să se căsătorească cu un englez. De fapt, probabil că aș fi făcut tot ce puteam ca s-o împiedic. Oricât de greșite ar fi ideile pe care le avem, păreți să aveți un respect sincer pentru soția mea și credeți că acționați în interesul ei. Asigurările mele – și ale ei – nu vor însemna nimic pentru dumneata acum. Dar...

— Sharif Pașa. Lordul Cromer s-a întors în cele din urmă spre el cu o voce aspră, dar cu o expresie împăciuitoare. Sharif Pașa, nu ne-am întâlnit până acum, dar am auzit multe despre dumneata...

Soțul meu s-a inclinat.

— În ciuda tuturor lucrurilor, a continuat Cromer, știu că sunteți un om integru, un om care cunoaște lumea și sunt sigur că vă dați seama – ca s-o spunem pe șleau – câte are de pierdut lady Anna încheind acest... contract. E o femeie cu un anumit rang și o anumită poziție. Ca om de onoare, cu siguranță...

— Lord Cromer, l-am întrerupt fiindcă m-am temut dintr-odată că aceste cuvinte și-ar putea atinge ținta, iar acum a fost rândul soțului meu să pună mâna pe brațul meu.

Când a terminat de vorbit, interpretul a spus :

— Basha spune că e conștient de marea onoare pe care i-o face doamna. Dacă își pierde poziția socială din cauza acestei căsătorii, asta e numai din vina societății voastre – și pierderea ei. Basha e sigur că cercurile pe care le va frecventa de-acum înainte îi vor arăta toată considerația, atât datorită rangului ei, cât și poziției sale ca soție a sa.

— *Ce cercuri ? a izbucnit de data asta Cromer. Nu voi încuviința această...*

— *Milord, am spus, suntem deja căsătoriți. Dacă această căsătorie nu poate fi înregistrată, atunci va trebui să ne descurcăm și fără asta.*

La auzul acestor vorbe, lordul Cromer a părăsit încăperea. Presupun că trebuie să se fi consultat cu unul dintre gentlemanii săi, fiindcă a lipsit pentru scurtă vreme. La întoarcere și-a reluat poziția în spatele biroului. Dar nu s-a așezat. A rămas în picioare și, uitându-se la Sharif Basha, a spus :

— *Vreau să semnezi un angajament că nu îți vei lua altă soție atâta timp cât vei rămâne căsătorit cu lady Anna.*

Tonul lui ar fi fost nepotrivit până și pentru un negustor pe care îl bănuia că face afaceri murdare. Am simțit că mă aprind de furie. Eram furioasă în numele soțului meu, dar eram furioasă și în numele Angliei – Sharif Basha avea să creadă că eram cu toții prost-crescuți.

— *Lord Cromer, e o insultă... am început.*

— *Lady Anna, mă văd nevoit să insist. E clar că nu aveți nici o idee...*

— *Acest lucru e menționat deja în contract, a spus liniștit soțul meu, ridicându-se. Împreună cu alte clauze peste care ar trebui să aruncați o privire. V-aș fi recunoscutor dacă ați putea ordona ca documentele finale să fie trimise la biroul meu. Cred că v-am răpit destul timp.*

S-a întors spre mine :

— *Madame ?*

Am plecat. Sunt sigură că lordul Cromer a citit contractul. Dar sunt de asemenea sigură că lectura sa nu i-a zdruncinat nici o clipă credința că l-a judecat corect pe soțul meu – fiindcă nu e un om inclinat spre îndoiala de sine. În trăsură am început să-mi cer scuze, dar soțul meu mi-a pus un deget pe buze.

— *Șșșt. Noi suntem cei fericiți, mi-a spus.*

Am avut o întrevedere la fel de îngrozitoare cu Emily, după care am trimis de îndată ce m-am instalat în casa cea veche. Era supărată pe mine, știam, deși nu o arăta decât strângând ușor din buze și întrebându-mă : „Așadar doamna nu va mai avea nevoie de serviciile mele ?”. I-am

spus că voiam cu-adevărat să rămână cu mine, în primul rând ca să se asigure că cele două scrisori pe care i le-am pus în mână aveau să ajungă la doamna Butcher și la James Barrington imediat, iar în ceea ce privea restul, aveam nevoie de ea atât cât dorea să rămână în serviciul meu, însă împrejurările aveau să fie atât de diferite încât nu eram sigură că va fi fericită. Am lăsat-o să stea trei zile la Shepherd's să se gândească și după aceea voi trimite din nou după ea.

E mai bine că n-a rămas aici, pentru că astăzi a fost „Ziua Impodobirii cu Henna” și, deși nu mi s-au făcut desene cu henna pe mâini și pe picioare, așa cum îmi spune Layla că se făcea odată, dar acum nu mai e la modă, am fost frecată, epilată, masată și lustruită, încât simt că numai mâinile și picioarele mele goale ar fi de-ajuns ca să lumineze o cameră întreagă. Servitoarele s-au agitat toată ziua – pe lângă cele care aveau grijă de mine –, Zeinab Hanim era ocupată până peste cap în bucătărie, împreună cu alte femei, să pregătească totul pentru ospățul de mâine, Ahmad se învărtea prin mijlocul tuturor și alți copii pe care nu-i cunosc, care șterpeleau bucăți de fructe și stafide, se cățărău pe sacii cu provizii lăsați în curte, stropind cu apă pe oricine trecea pe lângă fântâni, fiindcă știau că astăzi puteau să facă tot ce poșteau fără să fie pedepsiți. Și în tot acest timp se cânta și se înălțau zaghruda și din când în când Layla venea să-mi arate câte ceva – un ornament din aur, un set de cupe de cristal sau un serviciu de ceai din argint – și să-mi spună că e „un dar de la cutare sau cutare” și apoi îl lua imediat de-acolo; și florile : coșuri peste coșuri sosind toată ziua.

Layla mi-a spus cu oarecare neliniște că aveam să descopăr curând că apartamentele noastre erau destul de goale, fiindcă fratele ei s-a gândit că avea să-mi facă plăcere să le mobilez eu însămi și am asigurat-o că nu se înșela. Nu m-am gândit la asta înainte, dar acum aștept cu mare plăcere să aleg și să aranjez mobilele – pot să contez pe dragul meu Frederick Lewis ca să mă inspire.

În seara asta sunt găzduită într-o micuță cameră de oaspeți care se află aproape de apartamentele lui Zeinab Hanim. Aceasta a trecut deja pe la mine de mai multe ori

ca să se asigure că nu mă simțeam singură sau nefericită în această ambianță ciudată.

Sunt fericită. Inima mi-e plină de o fericire imensă și înălțătoare care simte nevoia să izbucnească într-un cântec grandios și să umple lumea din jurul meu. Nu mă simt deloc singură, dar mi-ar fi plăcut să împart această bucurie cu vechii mei prieteni, cu Caroline poate...

Sharif Basha doarme în casa lui în seara asta.

Și toate îndoielile și întrebările lui s-au risipit. Ea nu mai e „lady Anna, englezoaica“. E „lady Anna, soția lui“. „Anna Hanim, Haram Sharif Basha al-Baroudi.“ Zâmbește în sinea lui, cufundându-se în apa din cadă, apoi plimbându-se înfășurat într-o robă albă de molton prin casa pe care avea s-o părăsească mâine, după atâția ani. E atât de ciudat să te simți fericit, o fericire atât de senină. Chiar și în timpul întrevederii aceleia nenorocite cu Cromer nu găsisese în inima lui puterea să-l urască. Ah, dar cum îl urâse Cromer pe el! Și cum urâse faptul că fusese nevoit să stea acolo cu contractul de căsătorie în față, râde Sharif Basha. Iar ea fusese minunată – nici un cuvânt în engleză, nici o concesie. Fiecare gest al ei îl încântase. Dorința ei care îi dăduse posibilitatea să nu-și mai facă griji în privința singurătății mamei sale. Surprinderea ei auzind clauzele suplimentare pe care le menționase în contract. Mâna ei pe brațul lui în fața lui Cromer. În dormitorul său deschide încă o dată cutiuța de catifea neagră de pe măsuta de toaletă. Mâine-noapte, când o va vedea, aceste safire vor străluci la urechile și la gâtul ei și mâinile sale vor fi cele care le vor desface mai târziu.

„În actul iubirii, fiecărei părți a corpului îi este hărăzită o porție de plăcere : astfel, ochii sunt pentru plăcerea de-a privi, nările sunt pentru a mirosi parfumul dulce. Plăcerea buzelor stă în a săruta, iar a limbii în a sorbi, a suge și a linge. Dinții își găsesc plăcerea în mușcătură, iar penisul în penetrare. Mâinilor le place să atingă și să exploreze. Partea de jos a corpului este pentru atins și pentru mângâiat, iar cea de sus e pentru strâns în brațe și pentru sărutat – cât despre urechi, ele își găsesc plăcerea ascultând cuvintele și suspinele dragostei.“

Al-Imam Jalal al-Din al-Sayuti, Cairo, 1495

5 august 1997

Și-a pus în minte să-l facă pe fratele meu să se culce cu ea.

— Nu pot să mă încurc cu ea, a spus el. Sunt prea bătrân. Prea obișnuit să trăiesc în felul meu. Totul s-a transformat deja într-un număr de jonglerie infernal. Pur și simplu nu mă mai simt în stare să trec din nou prin toate astea...

Operatorul a intervenit pe fir :

— Spuneți-vă la revedere.

— Ți s-a scurs timpul, a zis 'Omar. Am să te sun eu.

— La revedere? a insistat operatorul.

— Ce e cu tine? m-a întrebat fratele meu când m-a sunat.

Nu poți să-ți instalezi o linie internațională?

— Nu vreau.

— Deci preferi să te duci și să stai la coadă în dărăpănăturile alea de centrale telefonice ca să dai un telefon? Sunt absolut deprimante...

— Nu stau la coadă. Nu e aproape nimeni. Majoritatea oamenilor *au* linii internaționale.

— De ce nu-ți instalezi și *tu* una?

— Nu vreau.

— Înțeleg. E o poziție documentată. Ei bine, OK, ce spuneam? Prietena ta...

— Prietena *mea*? Tu ai trimis-o aici.

— Am invitat-o în oraș aseară. M-a sunat. E foarte... Nu pot să neg că sunt atras de ea.

— Nu ți-am telefonat ca să te rog să... te încurci cu ea.

— Nu, dar mi-ai sugerat-o...

— M-am gândit doar că ar trebui să știi că e îndrăgostită lulea.

— Da, bine. Știu asta.

— Câtă modestie, *ya 'Omar!*

— Nu e așa. Uite, haide. Ce-ar trebui să fac? Am cincizeci și șapte de ani. Am trecut prin toate astea. Nu mai suport...

— Ce nu mai suporti?

— S-o iau de la capăt cu explicațiile – o nouă tristețe.

— Trebuie neapărat să fie trist?

— Așa e întotdeauna.

— Bine. *Khalas*. Ești liber.

— Liber? a răs.

Nu i-am povestit despre viziunea ei sau epifania ei, ce-o fi fost, din casa veche. 'Omar n-a avut niciodată răbdare să asculte povești din astea băbești. Mi-l închipui întrerupându-mă chiar înainte să termin: „Vrei să o scot în oraș? Nu, *ya habibti*, nu. Verișor *walla ma* verișor, eu am ieșit din povestea asta“. 'Omar a rămas prieten bun cu toate femeile cu care a avut o relație. Copiii lui îl adoră. Dacă e atras de Isabel, de ce nu „se încurcă cu ea“? Și-apoi mă gândesc că povestea asta nu are destul timp să devină tristă. Un gând trist.

— Spune-mi ce e cu cufărul pe care ți l-am trimis! mă îndeamnă. Cum înaintezi cu povestea ta?

— Foarte bine. Sunt aproape căsătoriți. Mă gândesc să iau totul cu mine și să plec la Tawasi.

— De ce?

— M-am gândit să stau acolo o vreme. Să am grijă de pământ, înțelegi.

— În august? Trebuie să fii nebună. Ascultă, s-ar putea să vin pe-acolo în a doua parte a lunii. Am putea petrece câteva zile împreună.

— Ar fi minunat, spun. Ai să-mi dai de veste?

Nu l-am întrebat de ce avea să vină sau cum. Știam că era posibil – chiar probabil – ca telefonul lui să fie ascultat. Treizeci de ani New Yorkul îi ridicase în slăvi obârșia, îl adorase și se felicitase în privința vederilor sale largi. Închisese ochii la poveștile despre participarea lui la luptele din Amman din '70, la faptul că era membru al Consiliului Național al Palestinei. Iar apoi, când lumea sărbătorea un alt triumf diplomatic, o altă strângere de mână șovăitoare pe peluza din fața Casei Albe, rupsese legăturile cu Consiliul

Național al Palestinei. Devenise fantoma petrecerii, care le spunea tuturor celor care voiau să o asculte că Oslo nu va funcționa, că n-avea cum să funcționeze.

ÎN NOAPTEA ACEEA, NOAPTEA de 6 Safar¹ 1319, arăta ca o regină. Strălucea și sclipea când se mișca printre doamne, iar Domnul pogorâse asupra ei binecuvântarea Sa, astfel încât fiecare cuvânt și fiecare mișcare a ei își găsea locul adevărat în inimile celor care o înconjurau.

La noi era obiceiul ca mireasa să stea în pavilionul de nuntă și ca doamnele să vină s-o salute când soseau și apoi să se așeze sau să se plimbe discutând între ele. Dar Anna n-a reușit să facă asta prea mult timp, curând s-a ridicat și a început să se plimbe printre doamne, discutând cu cele care vorbeau franceza și schimbând zâmbete politicoase cu cele care n-o vorbeau. Și, după câteva clipe de surprindere, doamnele s-au entuziasmat și au luat acest lucru ca pe un semn al lipsei sale de afectare și ca pe o dorință de-a le câștiga bunăvoința și au plăcut-o și mai mult pentru asta.

Drept rochie de mireasă purta rochia aurie pe care i-o croise *madame* Marthe, iar decolteul adânc îi puneă în evidență pieptul și umerii delicați. Pe brațe purta brățările de aur grele pe care i le dăduse mama ca dar de nuntă. La gât și în urechi îi străluceau safirele și diamantele pe care i le trimisese fratele meu în dimineața aceea. Când deschisese cutia, scosese o exclamație uluită și se uitase la mine; razele soarelui îi scaldau chipul și i-am spus: „Au întocmai culoarea ochilor tăi“. Ne-am îmbrăcat și i-am aranjat părul în forma unei coroane aurii în care era prinsă tiara. Nu purta vâl.

Mabrouka a aprins cea mai bună tămâie și ambră și s-a plimbat cu ea prin apartamentele nupțiale, murmurând toată ziua descântece și incantații și, după ce Anna s-a îmbrăcat, a desenat un cerc în jurul ei cu cățuia și a pus-o să pășească peste el de mai multe ori și a rostit

1. Cea de-a doua lună a anului arab. Calendarul arab este format din douăsprezece luni: Muharram, Safar, Rabi' al-awwal, Rabi' al-thani, Jumada al-awwal, Jumada al-thani, Rajab, Sha'aban, Ramadan, Shawwal, Dhu al-Qi'dah și Dhu al-Hijjah. (n. t.)

fiecare descântec și fiecare *aya*¹ pe care le știa pentru a o ocroti de deochi și de ghinion, iar Anna s-a supus cu mare bunăvoință și a răsplătit-o pe Mabrouka cu aur și cu o îmbrățișare încă și mai prețioasă.

Toată ziua tăvile cu șerbet au făcut ocolul casei, iar în noaptea aceea în curte și la intrare au fost aprinse lumini, darurile au fost așezate la vedere, coșurile cu flori de la simpatizanții fratelui meu au umplut încăperile, trăsurile se opreau în fața ușii, bărbații stăteau în curte și în sălile de recepție de jos, în timp ce femeile au urcat în saloanele și pe balcoanele din *haramlek*, iar copiii erau într-un neconținut du-te-vino între cele două etaje.

Din spatele paravanului nu pierdeam o clipă din ochi ce se petrecea jos : fratele meu, îmbrăcat în hainele de gală și flancat de soțul meu și de Shukri Bei, întâmpina oaspeții și primea felicitările lor. Întregul cabinet s-a aflat în casa noastră în noaptea aceea și Azhar și prințul Muhammad 'Ali în numele Efedenei și Mukhtar Basha în numele Înaltei Porți. Unchiul meu, Mahmoud Sami Basha, a fost condus la un scaun și a format un cerc al poezilor împreună cu Ahmad Shawqi, Hafiz Ibrahim, Isma'il Sabri și Ibrahim al-Yaziji. Mustafa Bei al-Ghamrawi stătea în casa noastră împreună cu familia. Mustafa Bei Kamel și Qasim Bei Amin veniseră și ei, dar se evitau. Veniseră Cattaoui Basha și fiul lui, Henry. Anba Kyrollos și Muhammad Bei Farid, șeicul Muhammad 'Abdu, șeicul 'Ali Yusuf și șeicul Rashid Rida și mulți, mulți alții. Într-un cuvânt, întregul Cairo sărbătorea în casa noastră în noaptea aceea. A sosit și un gentleman englez, iar când m-am apropiat de Anna și am tras-o spre paravan, ea mi-a spus : „Acesta e James Barrington, așadar a venit până la urmă“. Doamna Butcher a venit și ea, a luat mâinile Annei într-ale sale, a sărutat-o cu blândețe și i-a urat multă fericire.

Șeicul Yusuf al-Manyalawi trimisese vorbă că avea să cânte pentru noi, așa că a fost instalat *takht*²-ul și ne-a

-
1. Vers din Coran, semn care demonstrează existența lui Dumnezeu, de asemenea prenume feminin. (în arabă, în orig.)
 2. *Takht* desemnează o „platformă ridicată“ și, prin transfer metonimic, ansamblul muzical ce acompaniază cântărețul. Acesta

cântat două piese încântătoare și, chiar când a terminat *B'iftikarak eih yefidak*¹, am auzit zgomot și agitație și glasurile s-au înălțat și mai mult și, când m-am uitat, am văzut că sosise 'Abdu Efendi al-Hamuli, iar șeicul Yusuf stăruia că n-avea să mai cânte, ci să-i cedeze locul lui 'Abdu Efendi și să cânte în spatele lui împreună cu corul. Curând vocea aceea minunată s-a înălțat spre *haramlek* și apoi spre cer, rumoarea și agitația au încetat și îmi amintesc că m-am uitat prin încăpere și le-am văzut pe tinerele femei căzute în extaz de *tarab* și le-am văzut devenind bunici și le-am auzit spunându-le nepoților lor peste mulți ani: „Acea a fost noaptea în care l-am ascultat pe 'Abdu Efendi: la nunta lui Sharif Basha al-Baroudi cu mireasa lui englezoaică“.

Cum să traduc *tarab*? Cum să fac, fără să par ciudată sau exotică, să-i explic lui Isabel starea aceea emoțională, spirituală, chiar fizică, în care intră sufletul când se lasă pătruns de muzica bună orientală? O stare atât de specială, încât are o rădăcină doar pentru ea: t/r/b. Oricine poate fi cântăreț – *mughanni* –, dar ca să fii *mutrib*² ai nevoie de o calitate în plus. Titlul recunoscut al lui 'Abdu Efendi al-Hamuli era cel de „*Mutrib* al Prinților și al Prințeselor“ și, în noaptea aceea, în casa cea veche din Touloun, darul lui a stârnit bucurie și tristețe în inimile publicului său. Ce-a înțeles oare Anna din această muzică stranie? Bănuiesc că și-a deschis inima în fața ei, așa cum și-a deschis-o în fața tuturor lucrurilor din viața ei nouă și diferită.

ERA TRECUT DE MIEZUL NOPTII CÂND am auzit din nou înălțându-se strigătele *zagharid* și răpăitul *tobelor* care ne anunța că fratele meu venea sus să-și revendice mireasa. S-a produs o agitație generală când doamnele și-au reluat locurile, iar unele dintre ele și-au acoperit fețele cu

constă dintr-o lăută, un *qanun* (un fel de mică harpă orizontală), o tamburină și o *tabla* (tobă). Muzicienii stau cu toții pe scaune. (în arabă, în orig.)

1. La ce bun să-ți amintești? (în arabă, în orig.)
2. *Mutrib*: acela care trezește starea de *tarab*. (în arabă, în orig.)

vălurile de mătase, prinzându-le cu agrafe de aur. Anna s-a întors la jilțul ei din pavilionul de nuntă. Sunetul tobelor și strigătele *zagharid* au devenit din ce în ce mai puternice, până când au ajuns în fața ușii, apoi au amuțit și fratele meu a rămas singur în cadru. Niciodată în viața mea nu mi s-a părut mai chipeș ca în clipa aceea. Ochii săi au găsit-o pe Anna și s-au luminat de un zâmbet care și-a găsit perechea lucind într-ai ei. A traversat încet încăperea în timp ce ea stătea dreaptă și nemișcată, așteptându-l.

S-a așezat lângă ea în pavilionul de nuntă și răpăitul tobelor a început să răsune iarăși, acompaniat acum de glasurile femeilor și de muzicanți, în cântecele pentru *zaffa*¹ și, după un timp, mama, care nu-și mai încăpea în piele de fericire și care jurase cu mult timp în urmă că în ziua în care fiul ei avea să se căsătorească avea să danseze la nunta lui, s-a ridicat și a dansat pentru ei dansul lent și sublim al doamnelor. De îndată i s-a alăturat Jalila Hanim, mama lui Husni, fluturând vălul și executând pașii ritmici și demni ai dansului palestinian. *Abeih* a acoperit mâna Annei cu a sa, iar Anna avea lacrimi în ochi când a văzut ce onoare îi făceau aceste două doamne în vârstă.

Mama nu și-a dansat dansul palestinian la nici una din nunțile noastre. Prima căsătorie a lui 'Omar din '66 – la un an după moartea tatei – a fost singura care a avut loc în timpul vieții ei și a fost făcută atât de în grabă, că nici măcar n-am avut timp să mergem la New York să luăm parte la ea. „Domnul să se îndure de tatăl tău“, a zis mama. „Dacă ar mai fi fost cu noi, nu s-ar fi putut întâmpla așa ceva : fratele tău stă în Amreeka și se logodește și se însoară de capul lui, de parcă n-ar avea nici un fel de rude.“ Iar când căsătoria s-a destrămat odată cu războiul din '67, mama a fost și mai uluită că astfel de evenimente importante au loc cu asemenea aparentă nepăsare. Mi-o amintesc stând în salonul vechii noastre case din Hilmiyya și spunând: „Ce bine că nu m-am întâlnit cu rudele fetei; unde mi-aș fi

1. Procesiune de nuntă. (în arabă, în orig.)

ascuns fața acum?". Și îmi amintesc că m-am uitat la ea neputincioasă, căci cum m-aș fi putut apuca să-i spun cât de demodată era? Când 'Omar a venit în vizită după război, l-a certat de parcă mireasa lui americană ar fi fost fiica unui prieten:

— Cum o să fie privită acum? Ce-or să creadă oamenii despre ea?

— A fost o decizie comună, *ya Ummi*, a spus el. E mai bine așa pentru amândoi.

— Dar ce s-a putut întâmpla atât de repede? l-a întrebat ea. Intr-un singur an?

— Războiul, a răspuns el.

— Războiul? Un război îl poate face pe soț să divorțeze de soția lui?

— Am descoperit amândoi că eram arab, a spus el în glumă.

MĂ GÂNDESC LA VREMURILE ACELEA și la cât de deplină era fericirea noastră. Cât despre tatăl meu, ne-am obișnuit cu starea sa și cei mai apropiați dintre oaspeții noștri l-au vizitat și l-au salutat, iar el n-a fost deloc nefericit. Cred că, într-un fel, am fost mai fericită în noaptea aceea decât în noaptea nunții mele. Fiindcă, deși îl iubeam pe Husni ca pe vărul meu, în noaptea aceea de acum șase ani, am știut că, măritându-mă cu el și plecând cu el în Franța, pătrundeam într-o lume necunoscută. Și faptul că-mi lăsam mama singură în casa veche apăsa greu asupra cugetului meu. Dar acum fericirea alături de soțul meu și bucuria pe care mi-o aducea Ahmad erau trainice, fratele meu se căsătorea în sfârșit și se căsătorea cu o femeie pe care o iubea, iar bucuria mamei mele era îndoită fiindcă fiul ei se căsătorea și fiindcă se întorcea să-i umple din nou casa de viață.

Fratele meu s-a ridicat. În fața oaspeților adunați a sărutat mâinile și fruntea mamei noastre și i-a întins mâna Annei. Apoi, la brațul ei, și-a croit încet drum prin strigătele *zagharid*, răpăitul tobelor, prin cântece și prin ploaia de țechini de aur subțiri ca niște gofre aruncați asupra lui și a miresei sale de către noi toți. Și jur că îmi amintesc cu drag că în noaptea aceea n-a fost nici o inimă în încăperea aceea care să nu le dorească binele.

Sharif Basha și-a dus mireasa în noua sa locuință, iar ușa închisă în urma lor n-a reușit să înăbușe zgomotele din casă și de pe strada care răsună de larma petrecerii lor de nuntă și de glasurile oaspeților.

26 mai

Soțul meu a fost nevoit să plece fiindcă niște treburi urgente îl cheamă la birou. Nu știu exact care e natura lor, dar știu că au legătură cu vestea pe care a primit-o aseară – aceea că Khedive l-a iertat pe 'Urabi Pașa. Când mi-a spus asta, l-am informat că auzisem că ducele de Cornwall îl vizitase pe 'Urabi Basha în Ceylon cu vreo două săptămâni în urmă și mi s-a părut că s-a uitat la mine oarecum ciudat. Apoi a spus: „Ei, haide, avem lucruri mai bune de făcut decât să discutăm despre politică“.

Și într-adevăr aveam. Fiindcă am petrecut – așa cum spunea atât de faimos răposata regină cu jumătate de secol în urmă – cea mai uimitoare și mai încântătoare noapte dintre toate. Iar acum, astăzi, mă simt de parcă... nu prea știu cum să descriu, dar e ca și când trupul meu ar fi fost absent și acum e prezent. De parcă aș fi pentru prima oară prezentă în propriul meu trup.

Înainte să plece, m-am dus împreună cu soțul meu să-l cunosc pe noul meu beau-père. E un om foarte bun și pare să fie mult mai bătrân decât cei șaiszeci și șase de ani pe care îi are. Soțul meu i-a sărutat mâna și eu am făcut la fel, iar bătrânul Baroudi Bei a zâmbit și a dat din cap.

Casa e foarte tăcută astăzi și – în afară de o vizită din partea lui Zeinab Hanim și a Mabroukăi, care au venit să ne ureze „o dimineață nupțială fericită“ pe când ne aflăm la micul dejun – am fost lăsată destul de singură. Îmi închipui că Zeinab Hanim și servitorii au nevoie de odihnă după munca din ultimele câteva zile. Iar Layla e fără îndoială ocupată cu oaspeții care stau acasă la ea. Sunt fericită. Sunt fericită pur și simplu că exist. Că pot să-mi fac încet toaleta și să mă întind pe divanul de sub mashrabiyya, privind diamantele de lumină schimbându-și forma pe mâinile și pe hainele mele. Că pot să dorm, să mă trezesc și să aștept întoarcerea lui.

10 august 1997

Isabel îmi telefonează și îmi spune :

— Mi-e dor de tine.

— Și mie mi-e dor de tine, îi răspund. Cum te mai descurci ?

— Mama mea e... cred că e pe moarte. E foarte, foarte slabă și abia dacă mai vorbește.

— Îmi pare rău.

— E destul de liniștită. Nu e nefericită. Dar parcă nici n-ar fi prezentă.

— Ce spun doctorii ?

— Nu cine știe ce. Mă uit tot timpul la ea și-mi doresc să știu mai multe despre viața ei. Nu așa cum am văzut-o eu. Ci așa cum a văzut-o ea.

— E din cauza poveștii ăsteia cu Anna.

— Da. De ce n-am vorbit cu ea... de ce n-am întrebat-o când încă mai puteam ?

— Toți avem tendința să n-o facem, am spus.

— Dumnezeule, pari atât de britanică ! râde ea. „Toți avem tendința să n-o facem“, mă imită dând interpretării ei un accent britanic elegant.

— Ei bine, spun, tu ești americanca. Roag-o să-și împărtășească sentimentele cu tine... sau, și mai bine : să împărtășească sentimentele *tale* cu tine...

— M-am văzut cu 'Omar de câteva ori.

— Și ?

— E foarte... drăguț cu mine. E îngrozitor de ocupat și e întotdeauna pe fugă. Am fost împreună la o expoziție de fotografii despre China la Centrul Internațional de Fotografie și trece pur și simplu valvârtej pe lângă fotografii – le măsoară doar cu privirea în grabă. S-a oprit de câteva ori și a întrebat – de dragul meu – „Mai stăm ?“. Dar când așteaptă de parcă mi-ar lua o groază de timp să înțeleg cum stau lucrurile, nici măcar nu pot să mă gândesc la fotografie, fiindcă mă gândesc că el mă așteaptă. Fac doar turul galeriei împreună cu el în cea mai mare viteză. Dar după aceea m-a invitat la o cină minunată.

— Isabel. Ești bine ? Pari puțin agitată.

— Mda, sigur. Nu. Nu, nu sunt. Vreau să fie îndrăgostit de mine.

— O, Isabel!

— Așa e. Nu mă pot abține. Pe cuvânt. Am încercat. E ca și cum aș ști că ar putea fi minunat. E aproape ca și când — se oprește, căutându-și cuvintele — e aproape ca și când e deja acolo și e deja minunat, doar că el nu se uită. Știu că pare o nebunie.

— Isabel...

— Așa e. Nu pot să cred că el nu simte asta.

— E mai în vârstă. A trecut prin multe.

— Amal...

— Ce?

— Am să-ți spun ceva și mai nebunesc.

— Ce? am întrebat-o din nou.

— Îți amintești povestea aia cu Șeicul Ascuns și cum am hotărât că nu se putea întâmpla? Sau tu ai spus că nu se putea întâmpla?

— Da?

Mi se strânge inima. Mama ei e pe moarte. A construit toată fantasma asta în jurul fratelui meu. Am împins-o la obsesie cu Anna și cu istoria noastră...

— Ei bine, ascultă. Astăzi am deschis geanta cu rufe murdare, abia acum, pentru prima oară de când am fost acolo. În casă. Acolo am pus hainele pe care le-am purtat în ziua aia. Și știi ce-am descoperit?

— Ce?

— Miros a flori de portocal.

— Isabel!

— E adevărat. Îți jur. De unde altundeva să miroasă a flori de portocal?

Nu-mi trece prin minte ce i-aș putea spune.

— Amal?

— Da.

— Ce crezi?

— Ascultă, Isabel, îți dai seama că n-ar trebui să vorbești despre asta cu 'Omar?

— O să mă creadă nebună.

— Da, așa e. O s-o ia la fugă. Și totul se va încheia.

— Știu. Știu că n-ar trebui. E nevoit să plece oricum. Într-o săptămână.

Preț de o clipă sunt gata să-i spun că pornesc într-acolo.
Dar dacă vine 'Omar...

— O să fii bine? o întreb.

— Da, sigur.

— Pari puțin tristă.

— Nu sunt, doar că... O să fiu bine.

— Cum mai stai cu munca?

— Ieri m-am întâlnit cu coordonatoarea proiectului. E destul de mulțumită.

— Ei bine, concentrează-te asupra mamei tale și asupra muncii. O să vină și restul.

— Știu.

— Și sună-mă cât de curând.

— Așa o să fac.

Stau pe marginea patului. Nu cred în deschiderea neașteptată și miraculoasă a ușilor pecetluite, dar am încercat întotdeauna să scap de prejudecăți. După o clipă continui să mă îmbrac. Mă uit la imaginea mea din oglindă cu mai mult interes decât am făcut-o în ultima vreme. Arăt ca mama uneia dintre prietenele mele de la școală. Acceptabilă, hotărâsc. Nu arăt deloc așa cum arătam odată, dar sunt acceptabilă. Când sună interfonul și Tahiyya strigă: „Tareq Bei spune că vă așteaptă în mașină“, sting luminile, îmi iau geanta și ies.

Sorbindu-ne băuturile în barul de sub cerul liber din Ramses Hilton, privim în jos la salbele de lumini înșiruite de-a lungul malurilor Nilului, la podurile și piețele din Cairoul *Khedive*-lui Ismail. Iată podul Qasr el-Nil și în spatele său liniile grațioase ale Ambasadei Britanice și în spatele ei fortăreața Ambasadei Americane în mijlocul orașului-grădină.

— Știi, m-am înșelat în ziua aceea, spune Tareq. Chiar te-ai schimbat.

— Nu mă surprinde deloc.

Zâmbesc.

— Te-ai făcut și mai frumoasă.

Când mă vede strâmbându-mă, Tareq spune:

— Nu, serios acum. Ai fost întotdeauna frumoasă. Dar acum ai și altceva. Ai ceva special.

— Da, îi răspund. Trecutul.

- Ar fi trebuit să te recăsătorești, spune el.
- Sigur, zic. Atunci, în clipa asta ai fi spus altcuiva toate lucrurile astea drăguțe.
- De când ești atât de cinică?
- Eu? Tu te gândești să faci afaceri cu israelienii.
- Lasă-i pe israelieni, spune el. Eu vorbesc în plan personal.
- „Personalul este politic“, citez.
- Bine, atunci, zice el. Spune-mi. Ce faci tu în privința tuturor acelor lucruri la care pretinzi că ții atât de mult?
- O să fac tot ce-mi stă în puteri, spun. O să mă duc să locuiesc în Tawasi și să am eu însămi grijă de pământ...
- Crezi că asta va ajuta Egiptul? Pare sceptic. Faptul că ai grijă de o bucată de pământ și de fericirea felahilor care trăiesc pe el?
- Voi redeschide dispensarul...
- Mai rămâne să-mi spui că îi vei învăța să țeară singuri...
- Și voi pune școala pe roate.
- Ai găsit profesori?
- Nu.
- De ce nu?
- Fiindcă nimeni nu vrea să dea liste cu nume guvernului. Iar prietenul tău Muhyi Bei știe foarte bine lucrul ăsta.
- Atunci ce vei face?
- Nu știu. Voi preda eu însămi.
- Te vei duce acolo în fiecare seară?
- Dacă n-am încotro.
- Prostii! Nu poți să faci asta. Îți voi trimite câțiva tineri de la ferma mea.
- Ce?
- Îți voi trimite câțiva tineri. Voi garanta pentru ei în fața guvernatorului.
- Chiar ai face asta?
- Tocmai am spus că o voi face.
- Egipteni?
- Ei, haide, ya Amal...
- Îmi pare rău. E doar faptul că... de ce? De ce-ai face asta?

— Fiindcă nu vreau să stai acolo. Fiindcă vrei să deschizi școala. Fiindcă e drept să fie deschisă.

— Nu le putem plăti niște salarii prea mari.

— E în regulă. Voi avea eu grijă de asta.

Preia conducerea vieții mele? A trecut atâta timp de când nimeni nu mi-a mai spus ce pot și ce nu pot să fac. Atâta timp de când cineva s-a mai amestecat în viața mea. Dar se gândește să facă afaceri cu Israelul. Și e căsătorit. Dar totodată e prietenul meu, nu-i așa?

— Tareq, zic, ai spus că ideologiile sunt moarte. Există vreo idee în care crezi?

— Dreptatea, îmi răspunde fără să ezite o clipă. Cred în dreptate.

Nu pot să mă iau de asta. Nu îl întreb: „Dar dreptatea pentru palestinieni?”. Am s-o las pe altă dată. Mă gândesc să-i povestesc despre Isabel și despre mirosul ei de flori de portocal. Mă gândesc să-i povestesc despre căsnicia mea și despre sfârșitul ei. Mă uit la fluviu și la luminile de dedesubt și zic:

— Nu e sfâșietor de frumos?

— Nu există în toată lumea ceva asemănător, îmi răspunde.

— Ai zice că merita o guvernare mai bună, spun.

Îi lasă bacșiș cinci lire supraveghetorului din parcare.

— Asta ca să fii mulțumită, spune zâmbind.

În Mercedesul decapotabil, uitându-se drept înainte, mă întrebă:

— Să te răpesc?

— Nu, te rog. Aștept să sosească fratele meu.

18 august 1997

Tahiyya și cu mine trebăluim prin camera de oaspeți. Am dat jos cearșafurile care protejau mobila de praf. Scot cărțile din bibliotecă și le șterg de praf în timp ce ea șterge oglinda de deasupra măsuței de toaletă cu niște ziare vechi și cu apă. Radioul e deschis și astfel ajunge până la noi vestea că milițiile armate din sudul Libanului au deschis focul asupra orașului Saida. Până acum s-au înregistrat șase morți și treizeci de răniți. Toți civili. Tahiyya exclamă „*Ya Sattar, Ya*

Rabb“ și se întreabă dacă crimele astea vor înceta vreodată. Mă gândesc la o perioadă din '63, când tata mai trăia încă și când fuseserăm la verii noștri din Liban pentru o săptămână și dăduserăm o raită prin Saida și Tîr, escaladaserăm ruinele vechilor castele ale cruciaților și priviserăm marea care strălucea în depărtare, spre Africa în stînga, spre Europa în dreapta și drept în față spre albastrul întins al Atlanticului.

Era vreo șase când a sunat telefonul – unsprezece dimineața la New York.

— Tocmai l-am condus pe fratele tău la aeroport, a spus Isabel.

Apoi mi-a povestit ce se întîmplase cu o zi înainte.

Jasmine fusese lucidă, coerentă, dar într-un alt timp și într-o altă limbă : nu vorbise decât în franceză.

— Mama e atît de tristă, spune Jasmine. Iar tata îi amintește tot timpul că, la urma urmei, Anglia e casa ei și îi spune că e doar pentru o vreme, dar ea nu vrea să plece fără el...

Suntem în 1940. Parisul e pe cale să fie cucerit de naziști și Nur e disperată să-l convingă pe Jean-Marie să plece. Se teme că, după ce ea și tînăra Jasmine, în vîrstă de șaisprezece ani, vor ajunge cu bine în Anglia, soțul ei ar putea să rămână și să-și încerce norocul. Nu va lăsa să se întîmple așa ceva.

— Apoi a început să vorbească despre cum s-o scoată afară sănătoasă, continuă Isabel. Și a fost de-a dreptul înfricoșător când mi-am dat seama că vorbea despre mine...

— Am fost bolnavă, foarte bolnavă, spune Jasmine. De asta mă aflu aici de-atîta timp. Nu știu cum se descurcă Jonathan. Chiar nu știu. Nu e în stare să facă nimic singur. Dragul de el ! Și deja iubește la nebunie copilul. Trebuie să mă asigur că o scot din mine sănătoasă...

— De unde știi că e fată ? o întreabă Isabel.

— Ce ? Sigur că e fată. Jonathan o adoră deja. Doar că e prea multă tensiune. Înțelegi ? Prea multă.

— Da. Isabel încuviințează din cap lângă patul mamei sale. Înțeleg.

Afară soarele dogorea deasupra străzilor din Manhattan, dar în cameră perdelele erau trase și aerul condiționat bâzâia ușor.

— Dacă voi reuși s-o scot, va fi sănătoasă. Se va naște puțin mai devreme. Dar va fi sănătoasă. Au doctori buni aici. Cei mai buni doctori din lume sunt chiar aici, la Londra. Nu-i așa, soră? Da, știu că nu trebuie să vorbesc atât de mult. E rău. Rău pentru copil.

Isabel ridică privirea spre asistentă, care a intrat pe nesimțite și acum ridică brațul lui Jasmine, ținând cu grijă încheietura fragilă în vreme ce se uită la cronometru. Isabel se întreabă dacă asistenta vorbește franceza.

— E OK, doamnă Cabot, spune asistenta în engleză. Sunteți foarte bine.

Vorbește franceza? Sau nici măcar nu mai contează ce spune mama ei?

— Soră, nu o mai simt lovind. A devenit foarte liniștită.

— Veți fi bine, doamnă Cabot, foarte bine. Încercați să vă odihniți acum.

— Lovea și se mișca tot timpul. Iar acum e atât de liniștită. Poate că doarme. Poate că se odihnește pentru când va sosi ziua ei.

Jasmine închide ochii. Când îi deschide din nou e în 1944 și tocmai l-a întâlnit pe Jonathan Cabot, tânărul diplomat scripitor atașat pe lângă Eisenhower la Londra.

— Nu te învinovățesc și nici nu te critic, protestează în fața lui Nur. Spun doar că-mi place sinceritatea lui. Totul e simplu cu el. Spune exact ce gândește. Știe ce vrea. E plin de speranță și de energie. Îl iubesc mult pe *papa*, dar nu m-aș fi căsătorit cu el...

Asistenta o întreabă pe Isabel dacă vrea să vorbească cu doctorul ca să o sedeze pe Jasmine.

— Are o cameră, o cameră mare într-o mansardă cu ferestre mari, înclinate spre cer. Și are și un gramofon. Iar podeaua nu e acoperită și e numai bună pentru dans. Apartamentul nostru e atât de încărcat: perdelele imense, candelabrele care sunt tot timpul șterse de praf și lustruite, tablourile

mari și sumbre. Nimic nu are mai puțin de o sută de ani. Poate că îl iubesc pentru goliciunea mansardei lui...

Isabel îi spune s-o lase pe Jasmine în pace. Părul ei odată negru și lucios e ca un nimb orbitor de alb, iar mișcarea – acum de prisos – a mâinii tremurătoare de a-l îndepărta de pe tâmpile îi amintește lui Isabel de o balerină în vârstă care le arată celor tinere cum trebuie facute lucrurile.

— N-am încetat niciodată să-l iubesc. Nu, nici măcar o zi. Chiar și atunci când mă aflam în brațele sale n-am încetat să-l iubesc pe Jonathan. Era ceva diferit. Ceva mă atrăgea spre el. Tinerețea lui. Avea părul negru și ochii întunecați, ca ai mei. Simțeam că în spatele ochilor săi se ascundeau noiiane de griji, dar am fost nevoită să-l las să plece. Știam că n-avea să fie de-ajuns. Am fost nevoită să-l las să plece, deși era ca și cum mi-aș fi smuls câte o părticică din inimă iarăși și iarăși...

— Sunteți sigură? întrebă asistenta.

— Valentine, șoptește Jasmine printre suspine. Val, Valentine...

Se face covrig pe partea ei de pat, ținând perna aproape și ascunzându-și fața în ea ca să-și șteargă ochii înlăcrimați, gura și nasul de ea.

Când s-a terminat, Isabel l-a sunat pe fratele meu :

— Pot să te văd?

— Știi că plec mâine, i-a zis el. Mai am încă multe lucruri de făcut.

— Cât timp vei fi plecat?

— O săptămână, poate zece zile.

— Eu... mama a murit.

— O, Isabel. Îmi pare rău. Vin imediat.

— Nu. Nu vreau să mă întorc în apartament.

— Unde ești?

— Sunt... Sunt într-o cabină publică...

— OK. Ia un taxi și vino înapoi. OK? Acum.

Așa că s-a dus la el și, când a văzut-o stând în cadrul ușii, a luat-o în brațe: un copil frumos, părăsit, orfan. I-a turnat ceva de băut. I-a încălzit mâinile înghețate și i-a suflat în palme. Apoi a luat-o din nou în brațe. Îmi închipui

că s-a agățat de el plângând și el i-a sărutat fața scaldată în lacrimi și gura, iar ea s-a agățat de el ca de viața însăși.

Fratele meu a dus-o pe Isabel în dormitor și a făcut dragoste cu ea, apoi mai târziu, când ea a adormit, a acoperit-o cu cuverturile. Când a terminat de împachetat, s-a întors și s-a întins lângă ea, iar ea s-a trezit și s-a răsucit din nou cu fața spre el. Iar când a început să-i vorbească despre mama ei, a fost ca și cum ar fi răsărit soarele.

20 august 1997

Acum știu unde e fratele meu și de ce. Trebuie să se ducă la Ramallah, unde – se spune la radio – Autoritatea Palestiniană ține o conferință despre unitatea națională.

„Era și timpul“, parcă îl aud spunând.

Sunt neliniștită. Fratele meu urăște să vadă Rezistența transformându-se în Autoritate.

— Primul lucru pe care îl fac, a spus el, *primul* lucru pe care îl fac e să înființeze servicii secrete. *Unsprezece* servicii secrete. Ce-or să facă? Or să se ocupe de treburile murdare ale israelienilor în locul lor?

Fratele meu spune ceea ce gândește și spune lucrurile astea în public – e periculos.

Aranjez un buchet de sângele-voinicului într-o vază nu prea adâncă din camera lui și îmi promit că va fi aici cât vor fi încă înflorite. Suflu asupra petalelor și mă încredințez că fiecare are loc să respire în timp ce ascult știrile la radio și aflu că Washingtonul a criticat conferința ca fiind o tribună pentru islamiști și o melodie mi se învârte insistent prin minte:

Weinha Ramallah? *Weinha* Ramallah?

Spune-mi, o, călătorule, unde e Ramallah?

În ziarul de astăzi lotul de fotografii din teritorii e aproape același ca în fiecare zi: tineri aliniați lângă niște magazine cu obloanele trase pe o stradă pietruită, bătrâni stând în picioare și privind cum le sunt devastate livezile de măslini, femei plângând în timp ce buldozerele le distrug casele – oricare dintre aceste femei ar fi putut fi mama mea. O

fotografie mai deosebită îmi atrage atenția : un copil în jur de trei ani purtat pe umerii bărbatilor la înmormântarea tatălui său. Cară după el o mitralieră și pe cap poartă o eșarfa pe care scrie : „Ne vom întoarce“. Expresia lui e liniștită. E oare drept ca drumul unui copil în viață să fie stabilit cu atâta hotărâre atât de devreme ? Am încercat să nu-i împovărez pe fiii mei cu istoria noastră. Acum încerc să mă bucur că sunt liberi.

Weinha Ramallah? Weinha Ramallah?

Obişnuiam să cântăm cântecul ăsta pe vremea când eram studentă. Era în 1968 și tocmai pierduserăm Ramallah.

„Batista-aceea i-a fost dată mamei.
Demult, de-o vrăjitoare din Egipt.“¹

William Shakespeare

1. *Othello*, actul III, scena IV, traducere de Ion Vinea, *Opere complete*, vol. 6, Editura Univers, București, 1987. (n. t.)

22 august 1997

Îl aștept pe fratele meu. Îi aștept pe fiii mei. O aștept pe Isabel. Aștept vești de la Minya. Ventilatoarele din tavan merg toată ziua și deschid obloanele doar la căderea nopții. Apelul lui Nasr Abu Zaid a fost refuzat, așa că el și soția lui nu pot să facă nimic altceva decât să rămână în Europa, fiindcă statul nostru nu le poate garanta siguranța. Mă gândesc la acest bărbat, cel mai egiptean dintre toți : un bărbat rotofei, vesel, vorbăreț, cu un început de chelie și cu barbă. Și parcă îl văd, înfolit în haina sa, căutându-și drumul pe străzile curate și reci din nord, făurindu-și o nouă viață departe de casă.

27 mai 1901

Emily m-a informat că a luat hotărârea să se întoarcă în Anglia. I-am pus la dispoziție toate cele necesare, iar soțul meu a făcut aranjamentele convenite.

O însemnare succintă. Mă gândesc la sentimentele Annei. Oare e dezamăgită? Mânioasă chiar că, după atâția ani în serviciul ei, Emily a hotărât să se întoarcă? Sau poate se simte ușurată că acum poate să plonjeze în lumea ei nouă fără să aibă alături un supraveghetor din aceea pe care a lăsat-o în urmă? Dar Emily? Nu vreau să-i fac vreo nedreptate, dar – oricât aș încerca – nu reușesc să mi-o închipui altfel decât cu buzele strânse și clătinând din cap în vreme ce povestește la Londra cum a părăsit-o pe doamna.

29 mai

Zeinab Hanim i-a dat unei tinere pe nume Hasna sarcina de-a fi servitoarea mea personală. Are un tatuaj albastru

delicat pe bărbie și o fire blândă și și-a dovedit deja iscusința la pieptănături și la spălatul și călcatul câtorva articole mici de îmbrăcăminte. Oare într-o bună zi mă voi simți la fel de în largul meu vorbind cu ea cum observ că se simte Zeinab Hanim vorbind cu Mabrouka ?

3 iunie

Ne-am hotărât să ne lipsim de luna de miere pentru moment și să mergem în Italia mai târziu în cursul acestui an. Intr-adevăr, nu am nevoie de nici o schimbare, pentru că s-au schimbat destule în viața mea.

Soțul meu mi-a arătat un articol al lui Mustafa Bei Kamel apărut în L'Etendard, care ataca ideea întoarcerii lui 'Urabi Pașa și spunea că ar fi mult mai nimerit să moară în exil, așa cum au făcut cei mai mulți dintre tovarășii săi. Pe soțul meu l-a întristat mult reacția asta, în care a văzut expresia unei scindări în rândurile naționaliștilor, și a fost de părere că 'Urabi e bătrân și că ar trebui tratat cu mai multă considerație. Totuși nu crede că întoarcerea acestuia va aduce prea multe lucruri bune.

7 iunie

Am primit vizita croitoresei, fiindcă mi-am exprimat dorința de-a avea câteva costume în stil egiptean. Am ales câteva în nuanțe de albastru intens și acvamarin, împodobite cu stacojiu și roz pal. Niște culori care ar fi părut destul de demodate la hainele europene, dar care se potrivesc de minune cu stilul hainelor de-aici.

Zilele mele au căpătat o rutină fericită. Ne trezim și luăm micul dejun împreună. Apoi soțul meu pleacă la muncă, iar eu îmi petrec dimineața împreună cu Zeinab Hanim. O însoțesc în bucătărie, în cămări și în camera cu rufărie și mă uit ce face, iar ea mă invită, cu o mișcare ușoară a capului sau a mâinii, să-i arăt cum aș fi făcut eu lucrurile. Sarcina de-a aranja florile mi-a revenit acum mie, cu incuviințarea ei, și am învățat deja să gătesc un fel de mâncare din carne de miel macerată în suc de flori de tamarin. La unsprezece luăm cafeaua în logie. Între noi se înfiripă o prietenie plină de tandrețe, bazată nu pe conversație, ci pe sarcinile împărțite și pe acele dimineți petrecute împreună și în fiecare zi îmi dau seama tot mai

mult de fericirea pe care i-a adus-o aranjamentul nostru. Ce minunat e faptul că o împrejurare care mi-a dăruit atâta bucurie este în același timp un motiv de mulțumire pentru alții!

Când se întoarce soțul meu, luăm prânzul en famille, de obicei în jurul orei două, după care ne retragem în apartamentul nostru pentru „siestă”. După-amiază, când el se întoarce la muncă sau la Hilmiyya (fiindcă nu și-a mutat încă biroul în casa cea veche), e timpul în care merg în vizită sau primesc vizitele altor doamne. În aceste ocazii sunt întotdeauna însoțită de Layla, care îmi călăuzește pașii cu multă delicatețe. Fiindcă acum nu mai sunt doar eu însămi, ci Haram Sharif Basha al-Baroudi și tot ceea ce fac se răsfrânge asupra lui. Dacă nu se anunță vizite, pot să mă plimb prin magazine (întotdeauna într-o trăsură închisă și însoțită de Hasna și de un servitor) ca să aleg materiale și mobilă pentru apartamentul nostru. Împodobesc camerele noastre cu perne brodate, perdele de mătase deschise la culoare și mese cu incrustații de sedef.

Simt fericirea – aș putea să râd când scriu cuvintele astea – la fel de limpede cum aș simți căldura unui foc apropiindu-mă de el din noaptea rece și umedă. Și cel mai ciudat lucru e că am început să-mi îndrăgesc propriile mădulare. Măinile și picioarele care m-au slujit în acești treizeci de ani, părul pe care l-am periat fără să mă gândesc la asta în fiecare seară – acum simt o tandrețe pentru ele de parcă ar fi niște ființe dragi cărora aceste sentimente li se cuvin de drept...

Dar o săptămână mai târziu, scrie cu o mână grăbită și distrată:

15 iunie

Stau singură în camera mea de două ore. Nu pot să cred că bărbatul pe care l-am ales dintre toți ceilalți, bărbatul pentru care am părăsit tot ce mi-a fost drag vreodată... oare să mă fi înșelat atât de tare? Revăd în minte cearta noastră și nu reușesc s-o înțeleg în vreun fel care mi-ar putea aduce alinare.

Când a venit la prânz, am observat că s-a schimbat la față și că a mâncat în tăcere. Am schimbat câteva priviri

cu Zeinab Hanim și, când am rămas singură cu el, l-am întrebat dacă primise niște vești neplăcute, iar el mi-a răspuns întrebându-mă unde fusesem cu o zi înainte. L-am enumerat magazinele la care mă dusesem și m-a întrebat unde altundeva mai fusesem. Mi-am scormonit creierii și i-am spus că mai fusesem și la bancă.

— De ce te-ai dus la bancă? m-a întrebat.

— Păi, pentru că aveam nevoie de niște bani, i-am răspuns surprinsă.

— Nu-ți dai seama că ești căsătorită?

Mi-a spus asta pe un ton foarte rece, pe care nu l-am mai auzit. Eram nedumerită și i-am răspuns că îmi dădeam seama că eram căsătorită, dar că nu înțelegeam ce legătură avea asta cu vizita mea la bancă.

— Ești soția mea și te duci la bancă și retragi bani fără să-mi spui? m-a întrebat.

Mi-a vorbit pe un ton atât de mânios, încât m-am simțit jignită și i-am răspuns că, fiindcă erau banii mei, puteam să-i retrag dacă doream și că eram dezamăgită că-și punea servitorii să urmărească tot ce făceam.

— Se pare, doamnă, că servitorii mei sunt în stare să judece mai bine decât dumneata ce se cade și ce nu.

Apoi a ieșit din încăpere. Îl simțeam mișcându-se prin camera de-alături, dar n-am vrut să mă duc la el și curând l-am auzit plecând.

Nu știu ce să cred. A fost atât de generos cu darurile sale și cu termenii căsătoriei — oare am fost oarbă?

Oare madame Rushdi m-ar fi prevenit? Dar am ținut căsătoria secretă. Însă de-atunci n-am simțit nici un fel de rezerve în bucuria ei pentru mine. O, cât de puține știu într-adevăr despre el! E posibil ca inima mea să se fi înșelat atât de tare?

E posibil să nu fiu nimic altceva pentru el decât o văduvă englezoaică bogată și nesăbuită? O, ce gând dureros, ce gând dureros...

Toată siguranța s-a risipit. Camerele pe care le-a aranjat cu atâta dragoste, compania tăcută a mamei sale, legătura pe care se gândise s-o consolideze; ce are să creadă Anna despre toate astea acum? Imaginile din orele petrecute cu el, în brațele sale, chiar în camera aceasta o fac să roșească

din nou de rușine și de furie și lacrimile i se revarsă iarăși pe obraji.

NU PRETIND CĂ s-au înțeles tot timpul bine. Cum ar fi putut când se îndrăgostiseră peste mări și țări?

Îmi amintesc că odată am trecut pe la Anna în timpul primei lor luni de căsnicie și am aflat de la mama că se petrecuse ceva între ei, dar că nu știa ce anume. Mama era îngrijorată, fiindcă fratele meu plecase încruntat și mânios, cât despre Anna, aceasta rămăsese în camera ei, dar Hasna, servitoarea ei, ne-a spus că plânsese. Anna n-a vrut să-mi vorbească, dar am implorat-o să-mi spună ce se întâmplase. Doar suntem surori, nu-i așa? am întrebat-o. Auzind asta, s-a uitat la mine ciudat, dar în cele din urmă am înțeles că fusese la bancă să retragă niște bani și că fratele meu aflase și o luase la întrebări, iar ei lucrul ăsta i se păruse deplasat. I-am spus că trebuia să se aștepte să fie furios dacă era jignit – și era, fără îndoială –, dacă avea nevoie de bani, de ce nu-i cerea lui? I-am explicat că la noi, când o femeie se căsătorește, banii ei rămân ai ei, iar soțul ei, dacă e un om cu stare, e obligat să-i dea toți banii de care are nevoie pentru cheltuielile ei personale și pentru orice cheltuieți gospodărești care ar putea apărea.

— Dacă folosești banii tăi, Anna, îl acuzi că e neglijent sau că e zgârcit. Sau te expui acuzației de-a avea o cheltuială secretă pe care nu poți să i-o divulgi.

— De ce mă spionează? continuă Anna să se agațe de furia ei o vreme.

— Asta e mai greu de explicat, spune Layla. Dar privește în inima ta: ce gândeai despre el înainte să vin eu? Știți atât de puține unul despre celălalt. E un om cunoscut și, odată cu inima, și-a pus reputația în mâinile tale. Gândește-te că funcționarii băncii se întrebă în șoaptă de ce a venit soția lui Sharif Basha al-Baroudi în persoană să retragă bani din contul ei. Vestea a ajuns deja la Agenție.

În timp ce Layla vorbește, Anna se schimbă la față. Acum se repede la măsuța ei de toaletă.

— Trebuie să-i trimit înapoi imediat, spune.

CU MARE GREUTATE am reușit s-o conving că asta ar putea să înrăutățească lucrurile. Fiindcă avea acea generozitate impulsivă a spiritului care făcea să i se pară absolut necesar să îndrepte de îndată orice greșeală.

O, cât sunt de rea, rea, rea! Cum m-am putut îndoii de el în asemenea măsură? Mi-e rușine de gândurile mele și sunt din cale-afară de fericită că m-am înșelat.

Am scris un bilet pentru doamna Butcher, spunându-i că, în semn de mulțumire pentru fericirea mea actuală, vreau să fac o donație pentru operele ei de caritate pentru copiii orfani. L-am pus în geantă împreună cu banii și am așteptat.

28 iunie

Seara trecută, soțul meu s-a întors devreme, a intrat în camera mea, s-a oprit în fața mea cu o față palidă și obosită și mi-a întins mâna.

— N-am fost în stare să lucrez, mi-a zis. Anna, hai să nu ne mai certăm. Nu pot să cred că ai vrut să mă rănești.

— Îi trimiți mâine banii doamnei Butcher? l-am întrebat. Pentru una din operele sale de caritate?

M-a strâns în brațe.

Noaptea târziu mi-a luat fața în mâini și mi-a spus:

— Modurile noastre de viață sunt atât de diferite. Hai să avem răbdare unul cu celălalt.

5 iulie

S-a făcut cald, iar eu și Ahmad nu avem voie să ieșim în curte în timpul zilei fără pălării. Hasna își face mereu apariția lângă mine, aducându-mi pahare cu apă rece parfumată cu sirop de trandafiri. Îmi dau seama că soțul meu mă privește uneori cu oarecare neliniște, fiindcă tot nu-i vine să creadă că sunt fericită și mulțumită. Continuă să-și închipuie că viața de-aici mi se pare prea închisă, dar în realitate nu e diferită de viața din Londra — exceptând faptul că nu putem face lucruri împreună în afara casei, fiindcă societatea egipteană e segregată și nu este primit în cercurile europenilor. Dar, dacă nu ne putem plimba prin parc, ne plimbăm prin grădina noastră și mi-a făcut rost de niște tufe de trandafiri englezești pe

care le-am plantat într-un loc umbros. L-am prevenit că nu trebuie să tragă nici o concluzie dacă nu se prind.

— *Eu nu sunt un trandafir, i-am spus.*

— *Atunci ce ești ?*

— *Nu știu. Dar știu că am tot ce-mi trebuie.*

— *Atunci spune-mi, mi-a zis trăgându-mă mai aproape.*

Spune-mi de ce ai nevoie acum.

Oare dragostea poate să crească la nesfârșit ? Cu fiecare zi simt dragostea mea pentru el înfigându-și rădăcinile tot mai adânc în sufletul meu. Mă odihnesc în brațele sale, atât de aproape încât îi pot simți bătăile inimii de parcă ar fi ale mele, și mă minunez că acum patru luni nici măcar nu-l cunoscusem.

12 iulie

Am ajuns foarte firesc să învăț araba cu tatăl soțului meu, fiindcă mi-am făcut obiceiul să petrec câteva minute cu el în fiecare zi și, văzând că mă întâmpină cu bucurie, dar că nu vorbim deloc, mi-am luat carnetul cu mine, iar el, urmărind încercările mele, mi-a citit și am repetat după el și așa am început lecțiile. E un om foarte blând, însă izolarea și tristețea pe care a purtat-o în suflet atâta timp l-au făcut fragil și nesigur pe el. Soțul meu este întotdeauna curtenitor cu el, dar simt că e destul de neîngăduitor, nu din cauza slăbiciunii sale de-acum, ci a drumului pe care l-a ales cu douăzeci de ani în urmă. Sunt atât de diferiți, încât ți-e greu să-ți închipui că sunt tată și fiu. Dar obișnuiam să cred asta și despre Edward și despre sir Charles.

Sir Charles îmi scrie încă, însă nu atât de des. După prima scrisoare în care mi-a urat fericire – „deși, draga mea, nu pot spune că mă aștept la asta cu toată încrederea” –, îmi scrie fără să pomenească vreodată despre noua mea situație, așa că mă simt constrânsă să nu-i dau nici un fel de detalii despre viața mea și să mă mărginesc să-i vorbesc despre progresele mele la arabă, despre grădină și despre unele știri de natură politică pe care le aud de la soțul meu. Caroline îmi scrie din când în când ca să-mi dea vești despre prietenii mei și își manifestă curiozitatea față de viața mea, dar descopăr în mine o ciudată lipsă de dorință de a-i face o descriere

amănunțită a „vieții din harem“. Totuși, dacă ar veni în vizită, aș fi bucuroasă s-o am drept oaspete, fiindcă doar atunci, cred, ar reuși să-și facă o imagine adevărată despre viața mea de-aici. Doamna Butcher este singura dintre cunoștințele mele engleze de-aici care continuă să mă viziteze și îmi aduce vești despre James Barrington, care va pleca în curând la Londra. I-am dat un pachet ca să i-l ducă lui James Barrington cu rugămintea să i-l înmâneze lui sir Charles, pentru ca acesta, la rândul lui, să i-l dea domnului Winthrop. Conține camforul și uleiul de la Habbet el-Barakah pe care m-a rugat să i le procur cu multe luni în urmă și va servi totodată drept pretext pentru ca domnul Barrington să facă cunoștință cu sir Charles. Doamna Butcher mi-a promis că o să scrie câteva articole la revista pentru doamne pe care plănuim s-o scoatem. Ideea a fost a lui madame Zeinab Fawwaz și a unei tinere pe nume Malak Hifni Nasif. Plănuiesc să scoată o ediție în arabă și una în franceză și vor să atragă colaboratori din cât mai multe comunități posibile și – de vreme ce ideea e să compare situația și aspirațiile femeii din diferite societăți – nu trebuie să se mărginească la „problema femeilor“, ci să abordeze subiecte de interes mai general și astfel să demonstreze că sunt gata să intre într-o arenă mai largă decât cea la care au fost limitate până acum.

Soțul meu îmi dă de veste că se plănuiește deschiderea unei școli de arte frumoase și îmi spune că vrea să iau parte la punerea la punct a acesteia. Totuși nu se va face nimic până în noiembrie, pentru că toată lumea din Cairo a plecat fie în Europa, fie în Alexandria pe timpul lunilor de vară și, dacă reușim să-l convingem pe socrul meu să călătorească, vom merge și noi la Alexandria și voi fi foarte curioasă să văd – în împrejurări atât de diferite – orașul acela care a fost primul port spre lumea mea cea nouă.

25 august 1997

Fratele meu e incapabil să meargă încet. Se plimbă cu pași mari de-a lungul țărmlui și mă trezesc jucând din nou vechiul meu joc de-a încerca în taină să-mi potrivesc pașii cu ai lui. Izbutesc să țin ritmul vreme de șapte pași lungi,

apoi sunt silită să-mi târșai repede picioarele ca într-un cha-cha-cha ca să-l prind din urmă. Primele amintiri pe care le am cu el sunt de pe această plajă – nu, prima amintire e cea a plecării sale : iată-mă în centrul atenției, îmbrăcată într-o rochie roșie de vară cu funde în loc de cordon, stând pe umerii tatei și făcându-i cu mâna. Mama e pe lângă noi, la oarecare depărtare, dincolo de oamenii care se grăbesc înapoi și-ncolo pe chei, dincolo de fâșia de apă maronie punctată de bărcuțe pline cu alți oameni, fratele meu stă lângă parapetul navei sale, o siluetă ștearsă și subțire, cu părul negru lucind în lumina soarelui. După aceea, amintirile mele despre el sunt de-aici, de pe plaja din 'Agami, unde tata a construit o casă de vacanță modestă după ce a vândut vila imensă pe care bunicul meu și Sharif Basha o ridicaseră în cealaltă parte a Alexandriei pentru ca soțiile lor să poată să se joace și să înoate împreună cu copiii lor ferite de privirile tuturor. Fratele meu se întorcea în vacanțele lungi și se distra cum putea cu o soră care era cu doisprezece ani mai tânără decât el. Construiam castele de nisip, mă învăța să înot și să joc racquetball și făceam plimbări ca aceasta : el mergea pe țărmul mării, împrôscând spuma cu picioarele, în timp ce eu alergam pe lângă el.

L-am luat de braț și l-am ținut strâns, silindu-l să încetinească.

— Trebuie să fie bine, în principiu, să strângi pe toată lumea laolaltă ca să discute, nu-i așa ? zic.

— E doar o strategie, îmi răspunde. Arafat e interesat de strategie și de menținerea credibilității sale. Dar ce anume face ? Are unsprezece servicii secrete. Unsprezece !

Fratele meu vorbește vehement. Nu știu dacă l-am auzit vreodată vorbind altfel decât vehement – subliniind fiecare cuvânt. Uitându-te la el, ți-ai închipui că e un dandy, un diletant cu înfățișarea lui atrăgătoare, hainele lui elegante și atenția lui obsesivă pentru detalii ; apoi intră în acțiune și te trezești prins într-un vârtej. Un vârtej cu metodă.

— Are propriile sale închisori și recurge la tortură și la ruperea oaselor la fel de mult ca și israelienii. Cel puțin la ei există un fel de procedură prin care oamenii pot să cerceze ce se întâmplă în închisorile lor. Dar în cazul lui nu

există nimic. Absolut nimic. Singurii care au ceva de oferit sunt cei din Hamas. Aceștia se bucură de credibilitate pe străzi. Au câștigat-o pe drept. Ei sunt cei care opun rezistență — și suportă pierderile.

— Deci ?

Se eliberează de brațul meu și mă văd nevoită să-mi reiau tropăitul ocazional ca să-l prind din urmă. Marea devine cenușie precum fierul și oamenii își strâng rogojinile de paie și își scutură prosoapele.

— Deci e foarte trist. Și-au făcut apariția când am vorbit și au pus întrebări rezonabile. Sunt inteligenți. Sunt devoțați cauzei lor. Au dreptate pe undeva. Dar nimeni nu poate să fie de acord cu fundamentalistii, oricare ar fi convingerile sale religioase.

— Și conferința ?

— Nimic. Vorbărie goală. Vrea să înceteze cei din Hamas operațiunile. Dar aceștia i-au răspuns că, fără ei, israelienii nu mai au nici un interes să renunțe la nimic.

— Dar tu? Cum au rămas lucrurile între voi ?

Lovește apa cu piciorul, se apleacă și culege ceva, îl șterge de pantaloni și mi-l întinde : o piatră neagră, netedă și lucioasă, un oval perfect, ca un ou, șlefuit de apa mării, de nisip și de soare vreme de cine știe câte sute de ani.

— Păstrează-o, zice. I-am spus că asta era prima întâlnire — prima întâlnire oficială la care luam parte de când demisionasem din Consiliul Național al Palestinei și că avea să fie și ultima. E bine că am pașaport american. Dar mă întorc. Mă duc la Ierusalim. Vreau să văd casa mamei.

— Trebuie să fii foarte atent, îi spun.

E-mailurile de amenințare sunt la ordinea zilei în viața fratelui meu, iar casa lui din New York a fost în două rânduri ținta unor atacuri cu scrisori-bombă.

— Atunci povestește-mi despre ea, despre Isabel, zic în cele din urmă.

În spatele ferestrelor de la Zephyrion, noaptea și marea se contopesc în aceeași întunecime. Suntem în Abu Qir, unde se înalță odată casa bunicului meu ; o vilă spațioasă, cu multe camere și cu o grădină nisipoasă îngrădită în care

creșteau smochini. A fost dărâmată cu mulți ani în urmă și acum pretutindeni sunt căsuțe din ciment pe care familiile care făceau parte odată din clasa de mijloc, dar care acum au sărăcit, le închiriază pe perioada vacanțelor de vară. Din fericire e întuneric și nu le putem vedea. Auzim doar zgomotul monoton al valurilor. Bătrânul soldat britanic care rămăsese aici după război și sunase neîncetat stingerea pe această plajă nu mai e la postul lui. Obişnuiam să stăm în restaurantul ăsta, iar acordurile din *Scotland the Brave* ale oboiului său pluteau până la noi când se apropia și se preschimbau într-un ecou fantomatic când se îndepărta. Îmi închipui că probabil a murit. S-a întins și a murit pe plaja asta, iar oamenii l-au găsit dimineața, l-au ridicat și i-au dat un lințoliu și un mormânt, așa cum îi dăduseră mâncare și adăpost cât fusese în viață.

— Nu vreau să vorbesc despre asta, îmi răspunde. E prea înspăimântător.

— De ce înspăimântător? îl întreb surprinsă.

— Mi-am petrecut ultima noapte în New York cu ea.

— Da, mi-a spus.

— Mama ei tocmai murise. Când spun „tocmai“ mă refer la sensul strict literal.

— E în regulă, nu-i așa? Vreau să spun să lupti împotriva morții agățându-te de viață și alte chestii de genul ăsta.

— Nu, dar problema e că am fost îndrăgostit de ea.

— De cine? De Isabel?

— Nu, nu. Nu de Isabel, de mama ei. Ridică paharul de Gianaclis, ia o înghițitură, se strâmbă și îl pune din nou pe masă. Chestia asta devine tot mai scârboasă cu fiecare an. De ce nu pot produce un vin decent în țara asta? întrebă.

Încerc să înțeleg această nouă întorsătură.

— Când ai fost îndrăgostit de mama lui Isabel? îl întreb. Înainte de-a muri?

Îmi aruncă o privire.

— Da, draga mea. Cu mulți ani înainte de-a muri. Prin '62, mai precis.

— Dar... încep eu, încercând să-mi imaginez situația. Trebuie să fi fost mult mai în vârstă decât tine.

— Era. Dar nu mi se părea așa. Vreau să spun, nu mă gândeam la asta. Eram doar un puști.

— Dar atunci... cum ți-ai dat seama, vreau să spun, când ți-ai dat seama...?

— În acea ultimă noapte petrecută la New York. S-a trezit practic în zori — Isabel, vreau să spun — și, cum nici eu nu dormisem bine, am făcut cafea, iar ea a început să vorbească despre mama ei și dintr-odată mi-am dat seama... E prea îngrozitor. Pe cuvânt.

Pune cuțitul și furculița peste peștele pe jumătate mâncat, împinge farfuria puțin mai departe și se șterge bine la gură cu șervetul.

— Nu ați păstrat legătura? Vreau să spun, cum se face că n-ai știut...?

— Nu, nu. A fost o aventură foarte scurtă. Foarte dramatică. Eram lovit rău de tot. Zâmbește. Literalmente. Eram lovit la cap. Eram la o demonstrație. O nebunie din tinerețe. A ieșit urât, am fost lovit la cap și apoi m-am trezit într-un pat, undeva, cu femeia asta frumoasă aplecată asupra mea.

— Și? îl îmboldesc.

— M-am îndrăgostit de ea. Am stat acasă la ea câteva zile. Ne-am mai întâlnit de vreo două ori după aceea. Și apoi m-a lăsat baltă. Bănuiesc că a hotărât pur și simplu că n-ar merge. Și n-ar fi mers, fără îndoială. Însă atunci nu credeam asta.

— Și asta a fost tot?

— I-am scris de vreo câteva ori. De foarte multe ori, cred. Implorând și protestând, știi despre ce e vorba. Iar ea mi-a scris o singură dată. O scrisoare scurtă. Hotărârea ei era definitivă și chestii din astea. O vreme m-am plimbat de colo-colo cu inima frântă, interesantă chestie. Apoi... *khalas*. Poți să-mi aduci niște apă rece? îl întreabă pe chelner. Și poți să debarasezi masa? Apoi pe mine: Vrei desert? Eu am să-mi iau o cafea.

Cer și eu o cafea și niște apă.

— Când Isabel s-a apucat să vorbească despre mama ei, am început să pun lucrurile cap la cap. Mi s-a părut de la bun început că avea ceva. Ceva familiar, dar nu-mi dădeam seama ce. Însă numele, puștiul mort — fratele ei —, Ambasada Americii din Londra. Toate se potriveau. Mi-a amintit de mama ei.

— I-ai spus? îl întreb.

— Nu, nu. Sigur că nu.

Nu știi ce să cred. Nu reușesc să-mi dau seama ce cred.
Dar după o vreme spun :

— Nu e chiar atât de îngrozitor. Fără îndoială că e un șoc și că te face să-ți aduci aminte tot felul de lucruri, e puțin ciudat, dar nu e... hmm, nu e un dezastru, nu-i așa?

— Ar putea fi. S-a născut în '62, spre sfârșitul anului, iar aventura mea cu Jasmine a avut loc în martie.

— Nu cumva crezi că... Nu poți să crezi că...

— Există o posibilitate îndepărtată, cum se spune.

Chelnerul aduce cafeaua, iar fratele meu bea un pahar înalt cu apă dintr-o sorbitură și se șterge din nou la gură cu șervetul. Rămânem tăcuți. Face parte din familie, bine, dar e o legătură mult prea apropiată. Oare Isabel s-a îndrăgostit de fratele meu fiindcă e tatăl ei? Ridic paharul.

— Nu cred, știi, spun după câteva înghițituri. Aș fi simțit că are ceva familiar. Dar n-am simțit nimic. Nici acum nu simt. Nu are nimic din tine.

— Să sperăm că ai dreptate, zice. Apoi adaugă : De asta am uitat tapiseria ta. Am scos-o din ramă și aveam de gând s-o fac sul și s-o pun în bagaj, dar fiindcă am fost asaltat de toate lucrurile astea, am uitat complet.

Ne urcăm în mașină și străbatem drumul lung înapoi spre Alexandria, apoi ieșim din nou din oraș și ne îndreptăm spre casa noastră de pe plajă.

Treizeci de stele strălucesc
Peste valea chiparoșilor,
Treizeci de stele cad
Peste valea chiparoșilor...

Ascultăm în tăcere caseta cu Sabreen pe care a adus-o de la Ramallah.

Când ajungem acasă, fac ceai și i-l servesc în living. Ne așezăm pe scaunele noastre de nuiele și fratele meu se uită la mine.

— Ești tot mai frumoasă de fiecare dată când te văd, îmi spune.

Surprinsă, îmi trec mâna prin părul încâlcit de aerul sărat al mării.

- E adevărat, îmi spune. Ai pe cineva?
- Clatin hotărâtă din cap. Mă gândesc să-i povestesc despre Tareq 'Attiya.
- Ar trebui, spune el.
- Nu, mulțumesc, zic. Am terminat cu toate astea.
- Ei, haide, spune el. E ridicol. O femeie ca tine?
- Am terminat. Zâmbesc. Asta, bineînțeles, dacă nu găsesc pe cineva ca tine.
- Prostii, zice el. N-ai vrea să ai de-a face cu cineva ca mine.
- Cel puțin știm sigur că nu ești tatăl meu.
- Pentru numele lui Dumnezeu, Amal! Asta nu e un subiect de glumă.
- Nu ești tatăl ei.
- De unde știi?
- Știu.
- De unde știi?
- Sunt deja prea multe coincidențe în toată povestea asta. Găsește cufărul, te întâlnește pe tine și se dovedește că sunteți veri. E destul, nu crezi?
- Ce? Ca un roman prost? Asta vrei să spui?
- Bine. Atunci spune-i și faceți un test ADN.
- Oftează.
- Ți-am spus că nu voiam asta, zice. Ți-am spus că-mi va aduce numai neazuri.

12 septembrie 1901

Nu mi-aș fi închipuit că așa ceva mă va supăra atât de tare. Astăzi m-am întâlnit cu două doamne care îmi erau cunoștințe vagi – spun „m-am întâlnit“, dar nu e tocmai adevărat : m-am dus la bijutierul din strada Qasr el-Nil, le-am găsit acolo și, firește, n-am stat să mă gândesc și le-am salutat, iar ele s-au uitat în altă parte, și-au strâns în grabă poșetele și umbrelele și au ieșit imediat din prăvălie, având grijă să-și păstreze tot timpul o expresie incremenită pe fețe. Acum șase luni ar fi fost flatate dacă le-aș fi recunoscut.

Mi-am văzut de treabă, am cumpărat ce-mi trebuia și am plecat, iar vânzătorul s-a prefăcut că nu observase

*nimic. Dar mi-am simțit mâinile înghețate în tot timpul
ăsta și, preț de câteva clipe, abia dacă am fost în stare să
văd bijuteriile înșirate dinaintea mea. Nu voi spune nimă-
nui despre asta – cu atât mai puțin soțului meu, fiindcă îmi
închipui cât de jignit și de furios va fi în numele meu –,
dar mă văd silită să renunț la orice speranță pe care o
aveam de-a relua într-o zi relațiile cu compatrioții mei
de-aici. Dacă înainte purtarea doamnei Butcher față de
mine mi se părea extraordinară, astăzi mi se pare de
două ori pe-atât și am să mă asigur că îi voi plăti
prietenia cum se cuvine. Nu pun într-adevăr prea mare
preț pe părerea acestor doamne – și totuși mă simt rănită.
Sunt sigură că incidentul ăsta va fi o sursă de mulțumire
la multe dineuri...*

„În câte feluri te iubesc pe tine?“
Elizabeth Barrett Browning

17 decembrie 1901

Pictura este un fel de poezie vizuală, așa cum poezia este un fel de pictură verbală. Dacă mă întrebați despre Tradiția Profetică „Cei care vor fi cel mai aspru pedepsiți vor fi cioplitorii de chipuri“, așa spune că această tradiție vine din zilele idolatriei, când imaginile erau create doar pentru distracție sau cu scopul de-a le pune în altare, de-a le venera și de-a se ruga la ele. Dacă amândouă aceste motive sunt absente și pictura sau sculptura este însoțită de o seriozitate a scopului, atunci reprezentarea formei umane sau animale are același statut cu reprezentarea florilor sau a altor plante pe care le găsim decorând marginile Coranului însuși din timpuri străvechi. În general, așa privi arta serioasă ca un mijloc de-a înălța sentimentele și de-a educa spiritul...

— E ridicol, izbucnește Sharif Basha ținând în mână scrisoarea de la Muhammad 'Abdu, e ridicol faptul că avem nevoie de această... această *declarație* ca să îndrăznim să înființăm o școală. Ce suntem noi? Un popor de țânci?

— *Ya Sidi*, liniștește-te! Cel puțin avem un prieten luminat printre muftii. Aș fi crezut că o să fii fericit să obții sprijinul lui, spune Isma'il Basha Sabri ridicând ironic din sprâncene și uitându-se la prietenul lui.

— Eu însumi i l-am cerut. Sharif Basha se plimbă cu pași mari prin încăpere, cuprins de nerăbdare. Dar mă enervează faptul că orice lucru de bază trebuie spus iar și iar. Arta înălță spiritul. Nu știm asta? După cinci mii de ani? Trebuie să o luăm de fiecare dată de la capăt?

Isma'il Sabri desface brațele într-un gest neputincios.

— Sunt vremuri grele, spune.

Sharif Basha se încruntă.

— Să mergem, spune dintr-odată împăturind scrisoarea și băgând-o în buzunar. Să mergem și să terminăm odată cu asta.

Cei doi bărbați se opresc să-și aranjeze cravatele în oglinda imensă din holul casei lui Isma'il Sabri. Își potrivesc *tarbusk*-urile pe capete și se urcă în trăsura care așteaptă.

— L-ai văzut deja pe 'Urabi de când s-a întors? întrebă Isma'il Sabri.

— Am trecut pe la el. Dar eram singuri și asta se întâmpla înainte de ultimele... evenimente.

— Poate că n-o să fie acolo, spune Isma'il Sabri pe când trăsura se hurducă pe străzile întunecoase, legănându-i într-o parte și-n alta.

— Să sperăm, zice Sharif Basha. Dar cred că nici măcar nu-și dă seama ce influență are și că va veni ziua când mă voi alia cu Mustafa Kamel împotriva lui 'Urabi!

— Ce l-a apucat de-a dat un asemenea interviu? se întrebă Isma'il Sabri. Să spună că e bucuros să-i vadă pe britanici în Egipt? După toți anii ăștia?

— S-a senilizat. S-a transformat într-un alt bătrân nebun. Ar fi trebuit să miroasă capcana din momentul în care l-a abordat *al-Muqattam*.

— N-a fost niciodată prea inteligent, spune Isma'il Sabri. A fost curajos și patriot și a avut prezență de spirit. Dar n-a fost inteligent.

— Ar fi trebuit să tacă din gură. Să se întoarcă acasă, dacă asta voia, dar să tacă din gură.

Ahmad 'Urabi se află într-adevăr acolo. Sharif Basha îl zărește din clipa în care intră în *salamlek*¹-ul lui Wisa Basha Wasif. Încăperea e plină de oameni care au venit să sărbătorească întoarcerea lui Wisa Basha din Europa. Fără să ia seama la fum, la murmurul conversației și la clinchetele paharelor, 'Urabi Pașa stă singur deoparte. Capul lui, care

1. Parte a casei în care bărbații se pot mișca liber (opusă *haramlek*-ului, unde pot intra doar cu permisiunea femeilor). (în arabă, în orig.)

se înalță deasupra capetelor celor mai mulți bărbați din încăpere, e încărunțit acum, iar barba îi e în întregime albă. „Garibaldi al nostru“, își spune Sharif Basha cu amărăciune, chiar dacă simte din nou acel val de afecțiune pe care îl simțise când trecuse pe la bătrânul comandant al tatălui său la întoarcerea sa din exil, la sfârșitul lui septembrie. O afecțiune deja istorică, năpădită de amărăciune. Il enervează faptul că 'Urabi a trădat Revoluția acum, la sfârșit, dar îl doare să-l vadă atât de cumplit de singur. Il caută pe Wisa Basha și îi transmite felicitările sale, apoi se îndreaptă spre colțul în care stă 'Urabi. Vede capetele întorcându-se când îl salută pe bătrân și totuși, după ce îl întreabă de sănătatea lui și a familiei sale, se trezește că nu mai are nimic să-i spună și se simte ușurat când Mustafa Basha Fahmi se îndreaptă într-un sfârșit cu pași mari într-acolo. Ei bine, sunt amândoi prieteni declarați ai britanicilor și pot să discute liber între ei. După câteva clipe, îi lasă împreună – prim-ministrul și revoluționarul ratat – și se îndepărtează. Anna e sus împreună cu femeile. Se întreabă dacă stă lângă parmalâc, dacă se uită la el chiar în clipa asta. Dar, bineînțeles, nu ridică ochii spre *haramlek*.

— Sharif Pașa al-Baroudi ?

Se întoarce. Milton Bei stă în fața lui. Sharif Basha strânge scurt mâna întinsă și face un pas înapoi.

— Cred că nu am fost niciodată prezentați cum se cuvine unul celuilalt, spune Milton Bei.

— Îmi pare rău, Milton Bei, nu vorbesc engleza, îi răspunde Sharif Basha în franceză.

— Ah ! Ce păcat ! Medicul îi aruncă o privire ageră. Vorbesc foarte prost franceza. Avem nevoie de un interpret.

Sharif Basha se înclină ușor și, când Milton Bei e abordat de Ibrahim Bei al-Hilbawi, se scuză și se îndepărtează. Nu are nimic împotriva lui Milton Bei : un doctor care a venit în Egipt, a deschis un spital și face treabă bună, după câte se spune. Ba chiar instruiește câțiva tineri egipteni. Dar n-au mai vorbit niciodată ; de ce a venit atunci să-l salute în public ? Se spune oare despre el că e prieten cu britanicii ? Sharif Basha se încruntă când Qasim Amin pune mâna pe umărul lui.

- Ne aflăm la o nuntă, *ya* Basha, îi spune.
Sharif Basha zâmbește.
- Să dea Domnul să dansăm la a ta, își tachinează prietenul.
- Știi care sunt părerile mele, îi răspunde Qasim Amin.
Dar dacă aș fi norocos ca...
- Mă voi ruga pentru tine.
- Am tot vrut să te felicit. Prințul Muhammad Ibrahim li se alătură. Ai făcut treabă bună în consiliu oprind taxa cea nouă. Tocmai vorbeam cu Mustafa Kamel despre asta.
- Consiliul face și el ce poate, ridică din umeri Sharif Basha. Dar, după cum știi, părerile sunt împărțite.
- Totuși a fost o mutare urâtă, spune Qasim Amin.
- Vor încerca iarăși...
- Mă mir că Cromer are îndrăzneala să facă asta, spune prințul Muhammad Ibrahim. Să încerce să taxeze industria textilă locală. Chiar fibrele! Să reducă industria noastră ca să ofere un avantaj industriei lor?
- Nu mai are nici o rușine, spune Qasim Amin.
- Am oprit-o în consiliu, dar să sperăm că Adunarea Generală n-o aprobă anul următor.
- Va trebui să vorbim cu fiecare din ei, spune prințul Muhammad Ibrahim. Iar Mustafa Kamel va menține cazul în atenția tuturor în *al-Liwa*.
- O trăsură! îi poruncește Sharif Basha portarului.
- Trăsura dumneavoastră e aici, *ya* Basha. Am să-l chem pe vizitiu...
- Nu. Le las trăsura mea doamnelor. Fă-mi rost de o trăsură închiriată.
- I-a ajuns. Nu e în stare să-și stăpânească nervozitatea în seara asta. Scrisoarea de la Muhammad 'Abdu prin care-i dădea ceea ce voia, 'Urabi printre oaspeți... Dacă ar fi în Tawasi sau în deșert, ar călări până ar scăpa de starea aceea. Dacă ar fi în Alexandria sau pe țărmul Mării Roșii, ar intra în apă. Se simte cuprins de o dorință neașteptată — aproape o nevoie — de-a înota. Se imaginează cufundându-se în apa rece, înotând, înotând împotriva curentului puternic care i-ar șterge totul din minte și l-ar lăsa pustiu. Dar se află în Cairo, așa că se urcă în trăsura care îl așteaptă.

— Touloun, îi spune vizitiului.

Nu are nici un rost să se ducă la Club; toată lumea e la recepție. Scoate ceasul din buzunar: mai e cel puțin o oră până se întoarce Anna. Trece pe lângă casa surorii sale din Hilmiyya și apoi pe lângă casa lui cu obloanele închise, calul bătrân tropotește sârguincios, cu capul plecat. Îi spune vizitiului numele străzii.

— Lângă *Beit el-Ingeliziyya*? întreabă bărbatul.

E un individ aspru și necioplit, care stă gârbovit pe capră, plesnind din bici pe lângă urechile calului fără nici un motiv.

— Ce-ai spus?

— Lângă casa englezoaicei? repetă vizitiul.

— Se numește casa Baroudi, *ya hayawan*¹, spune Sharif Basha, nu casa englezoaicei.

— Dar acolo locuiește o englezoaică, stăruie bărbatul. Toată lumea știe: s-a îndrăgostit de Basha și s-a căsătorit cu el. E o poveste cunoscută.

— Și e vreo problemă? mormăie Sharif Basha.

— Nici una. Se spune că e o femeie bună și că nu iese din casă fără vâl, deși Basha n-a obligat-o să se facă musulmană. Dar se spune că e ca Luna: ce piele albă, ce...

— Lasă-mă aici!

— Și-apoi trebuie să-i prindă bine și lui Basha. Oricum englezii ne conduc...

Ce rost ar fi avut să-l biciuiască? Sharif Basha își lasă *tarbush*-ul în hol și își scoate cravata, plimbându-se prin casa tăcută. Omul spunea doar ceea ce probabil că spune toată lumea. Mai întâi Milton Bei îl salută ca pe un prieten și după aceea un *'arbagi*² numește casa sa *beit el-ingeliziyya*...

Hasna se ridică în picioare când ajunge la apartamentul său.

— Du-te la culcare, îi spune.

— Dar, *Setti*...

— Am să-i spun. Du-te.

1. Animalule. (în arabă, în orig.)

2. Vizitiu. (sens peiorativ) (în arabă, în orig.)

E o curiozitate, își spune. Dacă ar fi adus o girafă, oamenii i-ar fi numit casa *Beit el-Zarafa*. Nu are nici o legătură cu faptul că e englezoaică.

În camera Annei, atmosfera creată de ea îl învăluie și îi alină asprimea, ca niște valuri pe un tărâm colțuros. Garderoba spațioasă pe care a convins-o s-o comande e încastrată discret într-unul din pereți, iar tocurile ușilor sale cu oglinzi reiau motivele lemnăriei din care e făcută *mashrabiyya*. Florile de pe mesele joase, incrustate pun în valoare culorile pernelor risipite pe divan. Oglinda de deasupra măsuței de toaletă reflectă bucla grațioasă a plasei pentru țânțari de deasupra patului. Halatul ei de mătase, de un alb delicat îmbinat cu un strop de gri-albăstriu, culoarea porumbeilor, e atârnat pe spătarul unui scaun. Nu trebuie decât să vină aici, chiar și în lipsa ei, pentru ca sufletul ei senin să-i insufle aceeași pace sufletului său. Jurnalul ei se află pe masă. Când a intrat în cameră, Anna a ridicat privirea din paginile sale și l-a întrebat: „Poți să citești în engleză, nu-i așa?”. Și a fost silit să recunoască în cele din urmă că putea. „Puțin“, i-a răspuns. „Jurnalul nu are încuietoare“, a spus ea ținând mâna pe carnetul mare și verde. „Nu am nici un fel de secrete față de tine.“ „Nu, nu“, a zis el. „Sunt mulțumit cu ce-mi spui.“

Își aruncă haina și jiletca pe un scaun, se întoarce jos și intră în bibliotecă. Uneori i se pare că lumea asta pe care ea a creat-o pentru el, care se află chiar alături de a lui, dar e atât de diferită, poate să dispară într-o clipă. Arăta splendid în seara asta când coborâse să-și ia la revedere, strălucind în mătase liliachie, cu părul ca un mănunchi de flori aurii prins în creștet.

— Toate doamnele poartă rochii europene la petreceri, murmurase, scuzându-se pe jumătate, când se uitase la ea.

— Arăți minunat, îi spusese și se aplecase să-i sărute partea de sus a brațului, acolo unde pielea ei lucea între liliachiul rochiei și negrul catifelat al mănুșii lungi.

Acum stă la biroul său și cercetează hărțile întinse în fața lui. Ciorna declarației publice pentru Școala de Arte Frumoase, schița proiectului pentru o universitate egipteană, ciorna dispozițiilor legale pentru înființarea unui sindicat al

muncitorilor, textul discursului ținut de *Khedive* la Wingate în Khartoum: „...e un motiv de mare bucurie pentru mine să văd aici, pe acest pământ vast... steagul britanic și cel egiptean fluturând unul lângă altul...” Un discurs rușinos, care-i fusese scris aproape sigur de Agenție. Cine știe cum s-ar fi dovedit a fi 'Abbas Hilmi în împrejurări diferite? Fusese dornic să facă bine. Ar fi putut ajunge monarh constituțional. Ca să spunem așa, se urcase pe tron și de fiecare dată când făcea o mișcare, Cromer îl amenința cu tunurile sale. Acum toată inteligența sa se preschimbase în șiretenie și toată energia sa se risipea în a complota și a face bani, iar britanicii puteau să-l disprețuiască după pofta inimii, fiindcă aveau dreptate s-o facă.

Sharif Basha își aprinde o țigară și se îndepărtează de birou. Se așază într-un fotoliu, se lasă pe spătar și închide ochii. Se întreabă ce-ar înțelege tatăl său din interviul lui 'Urabi din *al-Muqattam*. E mai bine că nu-l va citi.

Când îi deschide, ochii i se opresc asupra perdelelor vișinii, mari și grele, care ascund ușile de lemn ce în primăvară vor fi din nou deschise spre curtea copilăriei sale. A durat săptămâni întregi să-și mute toate lucrurile din Hilmiyya. Acum cărțile sale sunt aranjate pe rafturile bibliotecii, care acoperă trei pereți. Biroul său e așezat în diagonală în colțul îndepărtat. Ezitase să se mute în ceea ce fusese odată camera preferată a tatălui său, dar mama și sora sa îl îndemnaseră s-o facă, iar bătrânul zâmbise și încuviințase din cap când se dusese să-i ceară permisiunea. Casa din Hilmiyya a fost închisă și n-a mai rămas nimeni acolo în afară de grădinar.

Anna păruse să șovăie când fotoliile cu perne și biroul mare din lemn de trandafir fuseseră aduse înăuntru. „Îmi pare rău, mi-am pierdut obișnuința”, îi spusese. Iar ea roșise, fiindcă îi citise gândurile, apoi își revenise și spusese: „Presupun că poți să fii un egiptean autentic chiar dacă stai la birou”. Când s-a gândit la asta, și-a dat seama că nici măcar în *kuttab*-ul lui *Sheikha* 'Aisha din Tawasi nu reușise niciodată să stea confortabil cu picioarele încrucișate sub el și să lucreze la o masă joasă de lemn. Dar ea a pus să fie îmbrăcate pernele cu *kittan* aspru, într-o singură culoare, de pe câmpurile sale, iar noua mobilă s-a îmbinat mulțumitor cu vechea

încăpere unde stă și reflectează la însemnătatea faptului că l-a moștenit pe tatăl său în vreme ce bătrânul mai e încă în viață.

Stinge țigara și părăsește camera. Iese în curtea rece, apoi trece în cea mică de alături. Deschide ușa spre sanctuar și Mirghani, care doarme pe o bancă de lemn dinăuntru, se ridică.

— Nu s-a întâmplat nimic, îi spune Sharif Basha. Culcă-te.

Încăperea imensă e cufundată în întuneric, în afară de lumânările care luminează mormântul simplu. Sharif Basha ia o lumânare și, ferind-o de curent cu mâna liberă, intră în camera ascunsă și rămâne în picioare, uitându-se la tatăl său. Bătrânul e întins pe spate sub niște pături, sforăind ușor, iar unul din picioarele slabe îi e dezvelit și stă să alunece peste marginea patului jos și strâmt. Câtă vreme a trecut de când Sharif Basha l-a văzut ultima oară fără turban? Pielea albă a capului se zărește prin părul alb și rar. E bătrân. Nu e departe ziua când fiul lui va trebui să-i închidă ochii, să-i lege bărbia cu o fâșie de bumbac, să-i spele trupul slab, să-l învelească și să-l ducă în cavoul familiei. Cât îl iubise! Sharif Basha se așază pe vine și apropie lumânarea de chipul tatălui său, încercând să regăsească fața aceea frumoasă și veselă pe care o adorase pe când era copil și apoi adolescent. Când venise acasă cu rezultatele de la școală, când terminase Facultatea de Drept, când facuse fiecare pas din viața sa, primul lui gând fusese să-l facă pe tatăl său mândru de el. Cât de mândru fusese el văzându-și tatăl îmbrăcat în uniforma armatei sale. Și încă și mai mândru când se alăturase mișcării lui 'Urabi împreună cu fratele lui mai în vârstă, Mahmoud Sami. Uitându-se la fața adormită, Sharif Basha al-Baroudi își imaginează din nou scena petrecută cu douăzeci de ani în urmă: tatăl său și ceilalți ofițeri în spatele lui 'Urabi la 'Abdin, Auckland Colvin alături de *Khedive*, îndemnându-l să tragă, 'Urabi scoțând sabia și Tewfiq șovăind, dar adunându-și furia care-i făcea bărbia să-i tremure:

— Nu sunteți nimic altceva decât robii milei noastre.

Și răspunsul lui 'Urabi, care a ajuns pe buzele întregii țări:

— Nimeni nu ne e stăpân și nu vom fi înrobiți de-acum încolo.

Revede în minte revendicările pe care le-au redactat și pe care întreg poporul le-a învățat pe dinafară – oare oamenii ceruseră prea mult? Putea 'Urabi să știe că reforma pe care i-o solicita lui *Khedive* avea să abată asupra țării apăsarea strivitoare a Imperiului Britanic? Sharif Basha se ridică. Nici unul dintre ei nu era suficient de inteligent. O adunătură de ofițeri de armată, poeți și avocați – chiar și 'Urabi perora mai degrabă despre Byron în loc să discute despre strategie. Patrioți, dar nu politicieni. Și plățiseră scump pentru asta. Pune ușor mâna pe capul aproape pleșuv al tatălui său.

Nu voiam altceva decât să mă întorc acasă la el. Dar Layla și Zeinab Hanim s-au gândit că e mai bine să rămânem până se servește suhur¹-ul și ar fi fost nepoliticos să plec fără ele. Am simțit că e într-o dispoziție întunecată de când m-am dus să-i spun la revedere, înaintea de-a ieși din casă, iar când m-am uitat în jos din haramlek și l-am văzut stând tăcut alături de 'Urabi Basha, inima mi s-a topit, fiindcă știam cât de mult îl tulbură bătrânul domn.

POT SĂ SPUN ÎNTR-ADEVĂR că fratele meu și Anna și-au găsit fericirea și bucuria în căsnicie. Anna a trăit printre noi plină de blândețe și de îngăduință. I-a dăruit compania ei mamei mele, dragostea ei fiului meu și multă bucurie bietului meu tată. Iar pentru mine a devenit o prietenă apropiată, pentru că nu avea nimic din aroganța și răceala pe care ne închipuiam că o aveau toți compatrioții ei, așa că uneori uitam că era englezoaică, mai puțin atunci când se minuna și admira lucruri cu care noi eram atât de obișnuiți, încât nu le mai vedeam sau nu ne mai gândeam la ele, iar asta ne-a făcut să privim din nou lucrurile care ne înconjurau, să le vedem prin ochii ei, să le găsim din nou fascinante.

Era de-ajuns să-i vezi chipul luminându-se când auzeam zgomotele care ne dădeau de veste că fratele meu se

-
1. Masă luată târziu pentru a pregăti credinciosul pentru postul din ziua următoare în timpul Ramadanului. Poate fi servită oricând între ora două dimineața și răsăritul soarelui. (în arabă, în orig.)

întorsese acasă sau să zărești tandrețea care i se ivea lui în ochi când o privea, ca să-ți dai seama cât de adâncă era iubirea care crescuse în acele inimi din două țări diferite. Îmi amintesc că odată fratele meu s-a întors pe când cântam împreună: ea la pianul pe care i-l cumpăraseră el, iar eu la 'oud¹, la care mă învățasem să cânt mama lui Husni. Interpretam o piesă de Debussy, pe care o modificaserăm în așa fel încât să se potrivească și 'oud-ul și nu l-am simțit când a intrat, nici nu ne-am dat seama că se afla acolo până când l-am auzit aplaudând și, când m-am întors, am fost aproape sigură că am zărit lacrimi în ochii săi, iar Anna a roșit, așa cum făcea întotdeauna când era luată prin surprindere, și s-a îndreptat spre el, iar el a cuprins-o în brațe în fața mea și a zis: „Dumnezeule, în viața mea n-am auzit muzică mai dulce decât asta!“.

Dar n-a reușit să-i aducă liniștea sufletească. Era ca și când ar fi fost furios că viața sa particulară fericită exista în împrejurări publice pe care le ura. Sau ca și când și-ar fi dorit ca fericirea lui personală să se întindă și să cuprindă întreg Egiptul. Cu toții i-am simțit nerăbdarea și dorința de schimbare devenind din ce în ce mai arzătoare și a muncit fără odihnă ca să aducă o schimbare în toate domeniile în care era implicat. Iar Anna a început să-l ajute, să-i traducă din ziarele britanice și să-și folosească legăturile din Anglia pentru a-i aduce la cunoștință toate veștile care aveau o însemnătate pentru viața de-aici.

21 decembrie 1901

Ieri soțul meu a invitat câțiva dintre cei mai renumiți lideri ai opiniei publice egiptene la un iftar² de Ramadan. Printre oaspeți s-au numărat șeicul Muhammad 'Abdu, Mustafa Bei Kamel, Qasim Bei Amin, Tal 'at Basha Harb, Ahmad Lutfi al-Sayid, Anton al-Jmayyil și câțiva alții. Ideea lui – speranța lui – era că aveau să reușească, prin discuții amicale și private, să cadă de acord asupra

1. Lăută. (în arabă, în orig.)

2. Sensul literal al termenului este „întreruperea postului“ și este folosit pentru a desemna micul dejun în zilele obișnuite și masa dinainte de răsăritul soarelui în timpul Ramadanului. (în arabă, în orig.)

pozițiilor pe care le-ar putea lua în public în legătură cu anumite chestiuni. În privința unora aveau cu toții aceeași părere, iar prima dintre ele era încetarea Ocupației și plata datoriei externe. În afară de asta, erau de acord în general asupra nevoii de-a moderniza Egiptul. Atunci puteau oare să cadă de acord asupra altor chestiuni de detaliu?

— Știi ce discută? întrebă Layla arătând perdelele.

Anna clatină din cap, ridicând pentru o clipă privirea de la foaia ei și ținând încă creionul în mână.

— Discută despre noi, spune Layla și un zâmbet îi înfloreste pe buze când pleacă din nou capul spre pânza la care coase.

— Cum? Discută despre noi? întrebă Anna curioasă.

— Uite...

Layla se apleacă înainte, frunzărește ziarele și revistele care zac în dezordine pe masa joasă de lângă divan și scoate la iveală o cărțuție cu o copertă într-o singură culoare. O ridică. Anna își pune jos albumul cu schițe și se ridică de pe perne ca s-o ia. Silabisește titlul cu voce tare în timp ce se așază lângă Layla:

— *Al-Mar'ah al-Jadidah*, „Noua femeie“?

— Bravo! strigă Layla bătând din palme. Vezi ce bine a învățat, mamă?

— E ageră la minte, numele Profetului s-o apere.

Mabrouka a intrat, purtând tava cu ceștile de cafea. O pune pe podea și se așază dinaintea ei cu picioarele încrucișate sub ea, iar brățările îi zăngănesc în timp ce se instalează, se foiește și se face comodă. Zeinab Hanim zâmbește cu ochii la catastiful cu socotelile gospodăriei deschis în față.

— Dumnezeu să-i arate calea.

— Deci, spune Layla lansându-se într-o explicație pedagogică încălțită, ce-ar fi dacă în loc să fie așa – schimbă două semne de pe coperta cărții – titlul ar fi așa? Ce cuvânt ar fi?

Anna se uită la cuvânt.

— *Mir'aah*? se aventurează.

— Întocmai, spune Layla. Și ce înseamnă?

— Oglindă?

— Da, încuviințează Layla.

— De ce sunt cele două cuvinte atât de apropiate? întrebă Anna. „Femeie“ și „oglină“?

— Ei bine, „oglină“ trebuie să vină de la *ra'a*: a vedea. Dar nu știu unde intră în scenă „femeie“ – o, așteaptă – *mar'* înseamnă „persoană“, așa că *mar'ah* e feminin. Se poate oare ca *mar'* să aibă legătură cu faptul de-a fi vizibil? Se întoarce spre mama ei. Ce crezi, mamă? *Mar'* vine de la a fi vizibil?

— Doar oamenii sunt vizibili, copilă? Animalele, copacii și toată lumea creată e vizibilă.

— Poate că doar oamenii se văd pe ei înșiși...

— Unii văd cu ochii, alții văd cu inimile. Numele Profetului să te apere și să te păzească.

Mabrouka îi întinde o ceașcă cu cafea lui Zeinab Hanım.

— Va trebui să căutăm în dicționar, spune Layla. Sau să-l întrebăm pe *Abeih*.

— Crezi că „oglină“ vine de la *mir'ah*? întrebă Anna.

— Nu știu, îi răspunde Layla. Cine a avut mai întâi oglinzi?

— Dacă vine de la o rădăcină din arabă, spune Anna, trebuie să-și aibă originea în limba asta.

— Tu va trebui să cauți cuvântul în dicționar, zice Layla.

— Dar ce e cu cartea asta? întrebă Anna. Și de ce spui că vorbesc despre noi?

— Autorul – Layla arată cu degetul numele lui pe carte – se află acolo jos, cu *Abeih*. Asta e a doua lui carte. Când a apărut prima, s-a stârnit un asemenea scandal, că i s-a interzis chiar să mai vină la palat. Susține că femeile n-ar trebui *silite* să poarte vâl și că fetele ar trebui educate întocmai ca băieții... Nu-i așa, mamă?

Îi repetă în arabă.

— Să nu poarte vâl? Vom trăi și vom vedea! exclamă Mabrouka.

— Vălul e o chestie turcească, *ya* Mabrouka, nu arăbească sau egipteană. Femeile de la țară, nevestele felahilor, umblă înfășurate în vâluri?

— Ele au obiceiurile lor, noi – pe-ale noastre. Nici o femeie respectabilă n-ar ieși din casă fără vâl.

— În orice caz, nu propune să se desființeze obiceiul, ci spune doar că femeile nu trebuie *silite* să poarte vâl. Că pot să aleagă...

— Și ce face cu femeile din haremul Lui? Le lasă să aleagă?

— Șeicul Muhammad 'Abdu e de acord cu el.

— Muftiul?

— Da. Ai mai multă judecată decât muftiul?

— Dumnezeu, chiar dacă mi-ar da toată bogăția lui Qaroon¹, n-aș ieși pe stradă cu fața descoperită.

— Și cine crezi c-o să se uite la tine? râde Layla.

— Chiar și așa. Femeia e femeie. Nu-i așa, *ya Sett Zeinab*?

— *Ya Mabrouka*, ți-a cerut cineva să-ți scoți vâlul?

— Chiar și așa. Femeile or să meargă pe stradă cu fața descoperită?

— *Ya Setti*, asta e timpul lor. Pentru mine și pentru tine s-a terminat, nu ne mai putem schimba. Lasă oamenii tineri să hotărască ce vor.

— Toată viața ai fost prea bună...

— În orice caz – Layla se întoarce din nou spre Anna – toată lumea vorbește despre asta, iar presa vuiește. *Al-Liwa* e împotriva cărții: Mustafa Kamel susține educația, dar vrea să păstreze vâlul. Tal'at Harb vrea ca totul să rămână așa cum e. Sunt amândoi jos în clipa asta, la fel și autorul și șeicul Muhammad 'Abdu. Așa că vorbesc fără îndoială despre asta.

— Șeicul Muhammad 'Abdu e un om mare, murmură Zeinab Hanim cu ochii în catastif. Dumnezeu să-l apere pentru binele țării lui.

Mabrouka murmură „Amin“, așa cum face la sfârșitul fiecărei rugăciuni a stăpânei sale, lungă sau scurtă.

— Ce cred femeile? întreabă Anna.

— Părerile lor sunt împărțite de asemenea, după cum vezi, spune Layla făcând semn cu capul spre Mabrouka și zâmbind. Mergem să ascultăm?

— N-ar trebui, nu-i așa?

— Sigur că ar trebui. Mamă, vino cu noi, să mergem să ascultăm.

— Lasă bărbații în pace, *ya Sett Layla*, o previne Mabrouka.

1. Vărul profetului Musa (Moise). (n. t.)

— Nu te teme, mă voi uita doar la soțul meu. Mamă, vino cu noi.

Layla se apropie de ea, îi ia tocul din mână, îl așază pe catastif și o trage de la locul ei. Se întoarce neastâmpărată :

— Vii cu noi ?

— Nu, *ya Setti*. Am să stau cu *Si*¹ Ahmad. E îndeajuns de bărbat pentru mine.

— Adu ceva și învelește-l, îi spune Zeinab Hanim. O să răcească. Nu știu de ce nu vrei să-l lași să meargă la culcare, poți să-l iei dimineață, îi zice Laylei, care dă deja la o parte perdelele grele dinspre paravan ca să le lase să treacă.

Intră în ceea ce Annei i se pare a fi o lojă de operă. În spatele lor, perdelele întunecate se lasă în tăcere. În fața lor se află *mashrabiyya* care are vedere spre *samalek*. Layla pune un deget prevenitor pe buze, își odihnește genunchiul pe banca îngustă de lemn de sub grilaj și deschide cu grijă ferestrele de sticlă groasă. De îndată, zgomotul ceștilor de cafea care zdrăngănesc pe farfurii le ajunge la urechi. Pe întuneric, Anna și Zeinab Hanim înaintează ca să i se alătore Laylei. Cele trei femei îngenunchează pe banca tapițată, cu fețele lipite de parmalăcul de lemn.

Impresia pe care ți-o lasă faptul de-a te afla într-un asemenea spațiu închis e obsedantă. Când am intrat prima oară acolo mi-a amintit doar de loja de operă în care am stat împreună cu madame Hussein Rushdi : perdelele grele de catifea care s-au închis în urma noastră, grilajul din față, întunericul, anticiparea a ceea ce avea să se petreacă dincolo de grilaj, ca într-o ramă, pe scena luminată. Dar apoi impresia pe care ți-o lasă faptul că îngenunchezi pe banchetă – tapițeria e mai tare decât oricare alta pe care am văzut-o aici, în Egipt – mi-a strecurat în suflet un fel de eulavie și mi-am dat seama că era ca și cum te-ai fi aflat într-o biserică. Iar când am văzut fața Laylei lipită de grilajul de lemn, luminată pe bucăți de lumina care venea din încăperea de dedesubt, ei bine, în mintea mea

1. Variantă prescurtată a lui *sidi* (stăpân). (în arabă, în orig.)

s-a ivit ideea că era portretul perfect al unei femei frumoase aflate în confesionalul unei biserici italiene. Într-un confesional adevărat nu e nici o lumină, lumina din tablou ar fi lumina Îndurării și Milei Sale atotcuprinzătoare.

Sharif Basha i-a cedat locul obișnuit prietenului său mai în vârstă, șeicul Muhammad 'Abdu. Marele Imam al Egiptului stă pe divanul din mijloc, cu ochii aprigi și fruntea încruntată împlânzite de barba și mustața tunse cu grijă, stufoase și aproape în întregime albe, în afară de V-ul delicat de sub buza de jos. E îmbrăcat cu o *gibba* din mătase albă cu dungi și un caftan maro închis. Pe cap poartă turbanul său alb și răsucit. Ceilalți bărbați sunt așezați pe divane și pe scaune comode. Șeicul Rashid Rida poartă la rândul lui o *gibba* și un caftan; ceilalți bărbați sunt îmbrăcați toți în costume.

— E destul de clar că arabii alcătuiesc o unitate naturală, spune șeicul Rashid Rida. Iată-ne pe mine, un sirian, și pe Anton Bei, un libanez, trăim în aceeași țară și muncim împreună. Avem aceleași idei. Avem aceleași țeluri...

— Și facem parte din Imperiul Otoman, îl întrerupe Mustafa Kamel. Fără imperiu suntem dezbinați și slabi.

— Imperiul însuși e slab, spune Qasim Amin. E pe moarte. De fiecare dată când Europa face o mișcare, sultanul dă înapoi. Dacă e așa de puternic, cum se face că britanicii se află în Egipt?

— Și ar trebui să ținem seama și de problemele din Palestina, adaugă Anton al-Jmayyil. Sultanul nu e în stare să oprească imigrarea sioniștilor.

— Sunt doar câțiva oameni. Persecutați, oprimați — se înalță în încăpere vocea gravă și sigură pe sine a lui Tal'at Harb, iar imperiul, de la căderea lui al-Andalus, și-a făcut un obicei din a-i primi cu brațele deschise pe evrei.

— Cred că Anton Bei are dreptate, spune cu blândețe șeicul Muhammad 'Abdu.

Anna îl privește pe bărbatul acesta pe care l-a îndrăgit din ziua nunții.

— Or să mai vină multe necazuri din partea asta, continuă. Ați auzit veștile de la cel de-al Cincilea Congres al lor? Cer donații de la comunitățile evreiești din toată lumea.

— Banii aceștia vor fi folosiți pentru a cumpăra pământ în Palestina, zice Anton al-Jmayyil.

Îngenunchind în întineric, femeile își amintesc de Shukri al-'Asali — de cuvintele lui pline de pasiune, de scrisorile pe care le purta cu el...

— Ar trebui să învățăm de la ei, spune Rashid Rida, chiar dacă nu ne place ce fac, ar trebui să învățăm de la ei. Sunt plini de hotărâre și lucrează împreună.

— Și ei sunt dezbinați. Când soțul ei intră în discuție, Anna se mișcă ușor pentru a-l putea vedea mai bine. Câțiva dintre cei mai tineri au rupt legăturile cu ei și au format un nou grup — Facțiunea Sionistă Democrată. Iar apoi mai sunt și rabinii care nu sunt de acord ca iudaismul să devină politic și oamenii cu judecată care spun: „Dar sunt arabi care trăiesc acolo“...

— Rabinii și oamenii cu judecată sunt o minoritate, spune Anton al-Jmayyil.

— Și ce e nou în asta? întrebă zâmbind Muhammad 'Abdu.

— În orice caz, spune nerăbdător Mustafa Kamel, sioniștii sunt una din grijile noastre. Însă există și altele mai urgente. Capitulațiile, de pildă, și legile speciale...

Mirghani strânge în tăcere farfuriile goale din fața bărbaților și le înlocuiește cu unele pline. Face liniștit ocolul încăperii, purtând tava cu suc de hibiscus, tamarin și mere.

— Cromer însuși e nerăbdător să scape de Capitulații, zice Husni Bei. Îi subminează autoritatea...

— Cred că ar trebui să lăsăm Capitulațiile în grija lui, spune Sharif Basha. Ne scad suveranitatea, dar asta e o chestiune teoretică. Fără ele autoritatea lui asupra țării e și mai puternică. Dar legile speciale sunt cu totul altceva...

— Nu vei scăpa niciodată de ele, *ya* Basha, zice Tal'at Harb. Atâta timp cât britanicii mențin Ocupația, vor avea legi speciale care să-i protejeze...

— Cam asta e „egalitatea tuturor oamenilor în fața legii“ a lui Cromer, spune Sharif Basha.

— Industrializarea, zice Tal'at Harb, ar trebui să fie prima noastră grijă în momentul de față. Asta e adevărata bătălie împotriva lui Cromer. Al-Minshawi Basha și alții s-au apucat să investească în industria textilă. Noua taxă pe care o propune Cromer îi va duce la faliment într-un an.

— Ne-am declarat împotriva acestei taxe în consiliu, spune Sharif Basha. Acum trebuie să ne asigurăm că Adunarea se declară și ea împotrivă.

— E o pierdere de timp, zice nerăbdător Mustafa Kamel. Ocupația în sine e problema noastră. La fiecare mișcare ne lovim de ea. Toate eforturile noastre ar trebui să se concentreze pentru a-i pune capăt. Ar trebui să rămânem alături de Înalta Poartă, tot ceea ce îi întărește puterea întărește și puterea noastră. Ar trebui să facem apel la Franța și la Statele Unite; nu au nici un interes să-i vadă pe britanici în Egipt, iar principiile libertății și democrației sunt expuse clar în constituțiile lor.

— Putem face toate acestea, spune Muhammad 'Abdu. Dar între timp nu putem lăsa treburile interne să stagneze.

Qasim Amin ia cuvântul:

— Să luăm problema femeilor, de pildă, zice.

Layla o înghiontește pe Anna.

— Problema femeilor, cu tot respectul – Tal'at Harb se înclină în direcția lui Qasim Amin – e o problemă artificială. Nu există o problemă a femeilor în țara noastră.

— Cu permisiunea lui Tal'at Basha, spune Qasim Amin, cred că există o problemă și că ne expunem la un pericol grav ignorând-o.

Acum Anna își amintește: gentlemanul egiptean din salonul prințesei Nazli. Se întreabă dacă i-a spus soțului ei că o întâlnise deja. E convinsă că nu; Sharif Basha n-a pomenit nimic despre asta.

— Nu putem pretinde că ne dorim o renaștere a Egiptului, continuă Qasim Amin, în timp ce jumătate din populația acestuia trăiește în Evul Mediu. Ca să ne oprim asupra celor mai simple probleme – cum ar putea niște mame ignorante să-și educe copiii și să le insuflă niște concepții corecte? Cum ar putea un bărbat să găsească sprijin și companie într-o soție ignorantă?

— Nu am nimic împotriva educației femeilor, spune Mustafa Kamel. Dar ar trebui să lăsăm vâlul în pace.

— Cred că putem să lăsăm vâlul în pace, zice Sharif Basha făcând-o pe sora sa să se strâmbe. Femeile vor hotărî

singure în privința vălului. Dar dacă putem să ne punem de acord că fetele ar trebui educate...

— *Ya Sidi*, educați băieții mai întâi. Toți băieții au parte de educație?

— Nu. Ahmad Lutfi al-Sayyid ia cuvântul pentru prima oară. Dar dacă e să stimulăm educația în general, dacă e să adoptăm o lege prin care educația să fie obligatorie până la o anumită vârstă, atunci aceasta ar trebui să se aplice atât fetelor, cât și băieților. Trebuie să începem cu dreptul.

— Și când vă veți opri? întrebă Tal'at Harb. După ce le veți permite să muncească? După ce le veți da dreptul să divorțeze? După ce veți schimba legile succesiunii?

Anna îl vede pe soțul ei ridicându-se și pe Muhammad 'Abdu punând mâna pe brațul lui:

— *Ya Sidi*, nimeni nu pune problema schimbării legii. Se vorbește doar dacă să le învățăm pe fete să scrie și să citească...

Nu au reușit să se pună de acord. Mai târziu în seara aceea, soțul meu mi-a spus: „Da, legile ar trebui schimbate. Și, dacă ar fi după mine, ar fi schimbate chiar mâine“.

E foarte fericit în Tawasi, pe pământul lui. Acolo, dacă ia o hotărâre, aceasta devine imediat realitate. Și, dacă nu poate face ceva, asta e pentru că natura însăși nu-i dă voie. I se pare insuportabil să se supună voinței altor oameni. E fericit la Tawasi, așa cum a fost fericit și la Roma. Ca și când acolo ar fi fost liber, liber să fie el însuși, să fie doar el însuși. Eram doi călători necunoscuți care evitau locurile unde se întruneau englezii, care mergeau unde merg toți italienii. Ne plimbam pe străzi, admiram bisericile, mâncam la restaurante retrase. Până și cele mai mici lucruri ne încântau. Noutatea faptului că ne întâlneam într-o piață ascunsă, că puteam să-l țin de braț când ne plimbam pe stradă, că stăteam unul lângă altul la teatru – toate acestea erau niște aventuri inedite pentru noi, iar el era liniștit, fericit și voios. Dar cred că, chiar și fără să iau în considerare familia sa, i-ar fi imposibil să trăiască în străinătate. Ar fi un om fără țel; pentru că țelul său, vocația sa, e Egiptul.

Cairo
30 decembrie 1901

Dragă sir Charles,

Am primit scrisoarea dumitale din 1 decembrie în care îmi povestești despre numirea domnului Barrington în postul de la Tribune. Asta mă bucură foarte mult, pentru că are cunoștințe temeinice despre problemele de-aici și îmbină înțelegerea cu o minte ageră și cu o mare ușurință în exprimare, iar numirea sa nu poate aduce decât lucruri bune. Sunt sigură că apreciază foarte mult bunătatea dumitale și că se va arăta demn de ea. Cred că îți vei face o părere și mai bună despre el dacă îți voi spune că și-a dat toată silința să le găsească locuri bune servitorilor săi înainte de-a pleca și că i-a plasat pe toți la britanici de-aici, fiindcă familiile egiptene nu se grăbesc să ia servitori care au lucrat pentru străini.

Mă tem că anul acesta nu a adus nici o schimbare în privința felului în care e condusă lumea și nu am prea mari speranțe că anul care vine va fi mai bun. Doamna Butcher mi-a povestit că domnul Blunt, auzind că Rosebery s-a propus singur pentru postul de prim-ministru, a spus : „Salisbury e destul de rău, dar alegerea lui Rosebery ar însemna pur și simplu ca guvernul să fie condus de bursa de valori“. O părere cu care îmi închipui că ai fi de acord din toată inima.

Pe-aici s-a vorbit mult despre domnul Blunt în ultimele luni. Niște ofițeri s-au apucat să vâneze o vulpe pe pământurile sale, iar oamenii lui i-au vânat pe ofițeri. Aceștia din urmă au refuzat să plece și s-a iscat o luptă ; egiptenii au fost arestați, judecați de Tribunalul Special și condamnați la închisoare pentru că au atacat niște ofițeri britanici. Se pare că domnul Blunt are de gând să se folosească de întâmplarea asta ca să aducă o schimbare legii, o schimbare susținută de multă lume aici, deoarece treaba asta cu vânatul pe pământurile cultivate – fiindcă fiecare țol de pământ care nu e deșertic e cultivat – pricinuieste multe pagube și atrage neconținut plângeri din partea felahilor și proprietarilor de pământuri.

Mă întrebi dacă am văzut-o pe noua doamnă Cromer și mă văd silită să-ți răspund că nu, fiindcă am încetat

orice fel de legături cu Agenția ; într-adevăr, dintre toți localnicii britanici, mă văd doar cu doamna Butcher, care a fost bunătatea întruchipată și care continuă să mă viziteze, așa cum și eu continui s-o vizitez pe ea.

Mărturisesc că mi-a lipsit Crăciunul nostru englezesc. Poate chiar mai mult anul acesta decât anul trecut. Deși Sharif Basha m-a surprins cu un dar minunat, o cruce etiopiană bătută cu rubine, mi s-a părut ciudat că zilele de 24 și 25 decembrie au trecut în mare ca orice zi obișnuită – și cu atât mai mult anul acesta, când Crăciunul cade în luna Ramadanului. Copșii de-aici sărbătoresc Crăciunul pe 6 ianuarie. Dar nici atunci nu se cântă melodiile cu care m-am obișnuit și care îmi plac atât de mult. Am cântat câteva colinde la pianul pe care mi l-a cumpărat de curând soțul meu, dar n-a fost chiar același lucru – într-adevăr, cred că asta m-a făcut să simt și mai mult lipsa colindelor de la St Martin. Anul trecut am avut o muzică remarcabilă, în cea mai mare parte datorită domnului Temple Gairdner. Dar aud că acum și-a început munca de convertire cu toată seriozitatea și că le predică barcagiilor din Bulaq și mă tem că din asta nu va ieși nimic bun.

Am început să înțeleg într-o câțva complexitatea lucrurilor de-aici și dificultatea situației soțului meu – greutățile pe care le întâmpină toți cei care gândesc asemenea lui și echilibrul delicat pe care sunt siliți să se străduiască tot timpul să-l mențină.

Prezența britanică aici a avut efectul trist de-a dezbină mișcarea națională care era unită sub 'Urabi Pașa, în 1881, în dorința ei de-a porni pe calea democrației și modernizării. Despre motivele intervenției noastre de la vremea aceea te-am auzit vorbind adesea și întotdeauna în silă. Dacă nu am fi intervenit, conflictul dintre popor și Khedive s-ar fi rezolvat într-un mod propriu lor. Legăturile Egiptului cu Turcia au slăbit considerabil în ultimii o sută de ani și e foarte probabil că Khedive singur n-ar fi fost în stare să se opună dorinței poporului.

Acum, deși toți sunt uniți în dorința lor de-a scăpa de britanici, unii cred că lucrul acesta se poate face în momentul de față, alții sunt convinși că se poate face doar treptat, prin întărirea instituțiilor naționale.

Mai sunt și alte neînțelegeri : oameni care ar fi acceptat introducerea educației laice sau dispariția treptată a vălului se împotrivesc acum acestor schimbări pentru că simt nevoia să se agațe de valorile lor tradiționale în fața Ocupației. În timp ce oamenii care continuă să susțină aceste schimbări sunt siliți să se lupte neconținut cu bănuiala că se află în tabăra britanicilor.

Relația Egiptului cu Turcia e o altă problemă. Sunt unii care cred că, pentru a contracara influența britanică, Egiptul ar trebui să încheie o alianță mult mai strânsă cu sultanul musulman din Istanbul. Alții susțin că Imperiul Otoman se află în declin. Aceștia scot în evidență aparenta incapacitate a sultanului de a-și apăra teritoriile de invaziile europenilor și susțin că un califat arab tânăr și viguros ar trebui înființat în Hijaz și că Egiptul ar trebui să se alieze cu acesta. Și mai sunt și alții care simt că Egiptul ar trebui să rămână credincios propriei sale istorii și să se țină pe picioarele sale, un stat laic care să-și accepte cetățenii musulmani și creștini deopotrivă. Și astfel, chiar lucrul care ar trebui să facă Egiptul puternic – bogăția și diversitatea culturii sale – servește la dezbinarea sa și la slăbirea puterii sale. Soțul meu crede că, dacă nu ar fi fost britanicii, sultanul din Istanbul ar fi devenit treptat lipsit de importanță și Egiptul s-ar fi ridicat pe propriile picioare, iar istoria și limba ar fi strâns în mod firesc legăturile sale cu celelalte popoare arabe.

Astfel, prezența noastră – în cel mai bun caz stânjenitoare, iar în cel mai rău caz oprimentă – se face simțită la fiecare pas și acuzația de „Trădător !” puțin lipsește să fie aruncată în obrazul cuiva care nu gândește ca tine chiar și în privința celei mai neînsemnate chestiuni...

Cairo

30 decembrie 1901

Dragă James,

Tocmai am primit de la sir Charles vestea minunată că ai fost numit în post la Tribune. Mă bucur foarte tare pentru tine și sper că vei fi fericit la Londra. Mi se pare ciudat când mă gândesc că putem continua să fim prieteni chiar mai buni acum decât am fi fost dacă ai fi rămas în Cairo.

Am să-l întreb pe soțul meu la ce adresă e cel mai bine să-mi scrii și am să-ți dau de știre.

Nu-ți pot da prea multe vești pentru că, dintre toți prietenii noștri, nu mă văd decât cu doamna Butcher, care este atât de bună să treacă pe la mine din când în când. În afară de ea și de madame Hussein Rushdi, toți prietenii mei de-acum sunt din rândurile egiptenilor. Sunt destul de ocupată cu familia mea și sunt mai fericită în căsnicie decât mi-aș fi închipuit vreodată că e posibil. Sharif Basha e iubitor și atent, iar Layla e cea mai dulce dintre surori. Ahmad, fiul ei, e cel mai adorabil copil din lume. Soacra mea și cu mine am devenit prietene bune și facem schimb de rețete culinare. M-am atașat de asemenea foarte mult de bătrânul Baroudi Bei, care stă toată ziua tăcut în sanctuarul lui, dar ridică privirea și mă ajută cu vreun cuvânt arab când am nevoie.

Încă mai pictez și mai fac schițe, dar noua mea pasiune e țesutul. Soțul meu mi-a cumpărat un război de mărime mijlocie și, după ce l-am întrebat dacă se gândea să lipsească vreo douăzeci de ani, a început să-mi placă foarte mult. Mi se pare că atunci când lucrez la război sunt încă parte din tot ceea ce mă înconjoară. Nu e ca scrisul și cititul, când trebuie să te desprinzi de toate, astfel că e posibil să nu auzi când ți se vorbește – într-adevăr, e posibil să ridici privirea și să fii surprins să te trezești în locul în care te afli, atât de entuziasmat ai fost de cele scrise pe hârtie. Când lucrez la război sunt în continuare parte a lucrurilor și mi se pare că sunetele, mirosurile și oamenii care intră și ies sunt prinși cu toții în țesătură. Parcă te aud spunând: „Ah! Anna devine metafizică!“, dar în realitate sunt foarte practică, fiindcă atunci când lucrez pot să vorbesc cu Ahmad. Când pictez mi-e întotdeauna frică să nu pătez hârtia și pe deasupra trebuie să ajungi într-un anumit punct, altfel lumina se schimbă sau culorile se usucă. Apoi mai e plăcerea faptului că folosești obiectul pe care îl faci – o, dar uite că pierd șirul și încep să ți-l ridic în slăvi. Să ridici în slăvi țesutul, asta e într-adevăr o idee curioasă. Dar, fără glumă, cred că faptul că stau și lucrez la război în curtea sa îi face plăcere bătrânului Baroudi Bei...

17 decembrie 1901

Sharif Basha îndreaptă cuverturile cu care e învelit tatăl lui. Mută cu grijă piciorul bătrânului de pe marginea patului și îl acoperă cu pătura. Apoi iese din încăpere.

Aici, afară din altar, i-a descoperit prima oară pe tatăl lui și pe Anna cufundați în lecțiile lor: capul blond și cel acoperit cu turban aplecate deasupra cărții, degetul tatălui său tremurând ușor și arătând ceva pe carte, Anna ridicând privirea și uitându-se cu ochii ei viorii și zâmbitori la chipul bătrânului. Intră din nou în casă. Mulțumirea ei îl încântă. Asta dacă e mulțumită. Caută pe chipul ei semne de neliniște. Nu l-ar surprinde – Dumnezeu știe că el ar fi neliniștit în situația ei. Are grijă să nu-i lipsească niciodată vopselele și hârtia, îi aduce orice partitură muzicală pe care o poate găsi. Când s-a entuziasmat în fața unei tapiserii, i-a comandat un război de țesut și i-a adus o femeie care s-o învețe cum să-l folosească. A așezat războiul în curtea de lângă ușa tatălui său și s-a obișnuit să stea acolo și să lucreze încet, învățând acest meșteșug nou, în timp ce bătrânul privea gHEMELE DE MĂTASE COLORATĂ MIȘCÂNDU-SE ȘI ROSTOGOLINDU-SE ÎN LUMINA SOARELUI. „Domnul te-a răsplătit din plin pentru răbdarea ta“, i-a spus mama sa și inima i s-a topit văzându-și soția ciudată făcându-și de lucru în jurul casei de parcă acolo și-ar fi dorit întotdeauna să-și petreacă zilele. Apoi inima i s-a umplut de bucurie când s-a strecurat în patul lui de parcă acolo și-ar fi dorit întotdeauna să-și petreacă nopțile.

— I-am spus Hasnei să se ducă la culcare. Nu mai ai nevoie de ea în noaptea asta.

Degetele i se mișcă stângaci, desfăcând copcile rochiei, dezlegându-i cordoanele. Își pierde răbdarea înainte să termine și, strivind mătasea, dantela și trupul care cedează sub el, murmură cu fața lipită de gâtul ei:

— O, Anna! Nu ai idee cât te iubesc.

1 ianuarie 1902

Hubb înseamnă dragoste, 'ishq e dragostea care înlănțuie doi oameni, shaghaf e dragostea care se cuibărește în taințele inimii, hayam e dragostea care cutreieră pământul,

teeh e dragostea în care te pierzi, walah e dragostea care poartă în ea o umbră de tristețe, sababah e dragostea care ți se revarsă prin pori, hawa e dragostea care își împarte numele cu „aerul“ și „căderea“, gharam e dragostea care e gata să plătească prețul.

Am învățat atâtea în anul care a trecut, încât n-aș putea să enumăr toate lucrurile.

„Clipa aceea când am visat că eram în stare să schimbăm fața lumii noastre a fost un lux care generațiilor de mai târziu le-a fost refuzat, dar pentru acea clipă scurtă și năucitoare am plătit scump.“

Arwa Salih, 1997

15 septembrie 1997

Trei atentate sinucigașe cu bombă comise de palestinieni au ucis șapte oameni în Ierusalimul de Vest. O unitate din cadrul armatei israeliene a încercat să se parașuteze în Ansariyyeh, în sudul Libanului, dar atacul a fost respins de oameni și de o unitate Amal care a ucis unsprezece detașamente israeliene. Arafat și Hussein au sosit la Cairo pentru o întâlnire la nivel înalt cu Mubarak. Un soldat israelian a tras la întâmplare în treizeci de palestinieni aflați într-un autobuz în Hebron. O sută șaptezeci palestinieni au fost arestați pe Malul de Vest. Autoritatea Palestiniană a arestat de asemenea treizeci și cinci de membri ai grupării Hamas, iar Israelul a arestat alți șaptezeci de palestinieni. În Algeria, patruzeci și nouă de persoane au fost ucise și șaiszeci rănite în cartierul Beni Sous din capitală, șaiszeci și patru au fost ucise în Beni Musa și o sută treizeci și șapte de presupuși teroriști au fost uciși în Jibal al-Shari'ah. O sută treizeci de algerieni care au fugit din țară au fost uciși când vaporul lor s-a ciocnit cu un altul în apropierea coastei Nigeriei. Organizația Națiunilor Unite a fost silită să împrumute din bugetul de menținere a păcii pentru a-și plăti angajații, iar prințesa Diana a murit și cinci milioane de oameni au asistat la înmormântarea ei. Maica Tereza a murit. Mobutu a murit. Austria a acceptat să ofere o compensație victimelor naziștilor pentru aurul furat. Acestea sunt câteva dintre lucrurile care s-au întâmplat în cele două săptămâni în care fratele meu a stat cu mine. Știu asta pentru că nu rezista nici măcar două ore fără să citească un ziar sau fără să deschidă radioul sau televizorul și să dea pe vreun canal de știri.

S-a săturat de plajă și ne-am întors la Cairo, unde în fiecare dimineață cumpăra șapte ziare arăbești și ultimul lucru pe care îl făceam seara era să mergem la Midan Tal'at Harb ca să și le poată cumpăra pe cele englezești și franțuzești. Mi-a cumpărat un calculator și mi-a făcut conexiunea la internet. I-am spus că am luat legătura cu Tareq 'Atiyya și că acesta avea să mă ajute cu școala din Tawasi. Nu i-am vorbit despre planurile lui Tareq în ceea ce privea pământul lui și nu le-am aranjat nici o întâlnire.

Isabel m-a sunat să-mi spună că avea să rămână la New York o vreme, pentru că trebuia să rezolve problemele legale legate de părinții ei.

— Îți ocup o cameră degeaba, îmi zice.

— E camera ta, îi răspund.

— Poți să-mi muți lucrurile dacă vrei, spune.

— E camera ta, îi repet, toate vor rămâne așa cum le-ai lăsat.

Știu că aștepta ca fratele meu să se întoarcă. Atunci când vorbește cu ea, glasul lui capătă o tonalitate mai joasă și mai sonoră: tonalitatea tandreții sexuale. Dar nu vrea să-și ia nici un angajament. Îi dă înainte cu faptul că are cincizeci și cinci de ani.

— Arăți foarte bine, îi spun, ești la fel de energic ca și când ai avea treizeci de ani.

— Dar nu am, îmi răspunde. Și sunt sătul de explicații. Dacă e să fiu cu o femeie, trebuie să fie cineva care să știe totul. Cineva căreia să nu trebuiască să-i explici nimic.

— Tot ce? îl întreb, deși știu ce vrea să spună.

— Totul.

— Ce? Despre Egipt, Palestina, America, despre copiii tăi, despre muzica ta, trecutul, viitorul? Ei, haide...

— Nu e neapărat nevoie să știe viitorul, râde el.

Vrea să susțină concerte în Gaza, Ierihon și Qana. Trebuie să fie gratuite, așa că l-a rugat pe managerul lui să găsească sponsori. I-am spus că ar trebui să susțină un concert în Sa'id și să vină la Tawasi. În puținele dăți când a ieșit din casă singur, am lucrat la povestea mea despre Anna. N-am vrut să-i arăt manuscrisul meu, dar i-am arătat jurnalele Annei, scrisorile ei, suportul ei de lumânare, șalul

ei alb. I-am arătat steagul mare și verde cu crucea și semiluna și am desfacut încă o dată bucata de tapiserie pe care am găsit-o înfășurată cu grijă într-un colț al cufărului ; cea care e perechea tapiseriei lui.

— Îmi pare rău, mi-a spus din nou. Am s-o aduc data viitoare.

Am prins tapiseria în două agățători și am atârnat-o pe un raft de cărți înalt : Osiris șezând. L-ai recunoaște oricând după fața lui brună, după trupul lui înfășurat într-un giulgiu, după mâinile încrucișate pe piept în care ține sceptra și biciul. Deasupra coroanei sale înalte, țesut cu migală în scrierea încârligată Diwani, cu fiecare semn diacritic așezat minuțios la locul lui, se află un singur cuvânt arab : *al-mayyit*¹.

10 mai 1905

Soțul meu doarme, dar eu sunt atât de agitată din cauza copilului încât nu pot să închid un ochi. De săptămâni întregi nu mai sunt în stare să mă întind, ci sunt silită să dorm sprijinită de perne, ca o invalidă. E un preț destul de mic pe care îl plătesc pentru fericirea pe care acest copil nenăscut ne-a adus-o deja, dar sunt obosită și apatică din cauza nesomnului și toată lumea îmi spune neconținut că trebuie să-mi întăresc puterile pentru naștere.

Mi-e frică de naștere. Nu pot să mă prefac că nu mi-e. Soțul meu a încercat în repetate rânduri să mă convingă să apelez la serviciile unul doctor englez și chiar – o singură dată, iar asta în primele zile de sarcină – a sugerat că mi-aș putea dori să mă întorc „acasă” și să nasc printre „compatrioții mei”. Am refuzat ambele oferte și i-am spus că nu m-aș putea simți mai în siguranță și mai bine îngrijită decât în casa asta. Sunt hotărâtă să nu fac nici un fel de aranjamente care i-ar putea întuneca bucuria în această împrejurare. Are mare nevoie de o bucurie acum, când Antanta și-a întins umbra peste întreg Egiptul și, deși continuă să lupte și să muncească pentru binele țării, în aer plutește o apăsare care prevestește dispariția oricărei speranțe.

1. Morți. (în arabă, în orig.)

SPRE SFÂRȘITUL ANULUI 1904 Anna a rămas grea. Mama mea a înconjurat-o cu toată afecțiunea, cât despre fratele meu, dacă Anna i-ar fi cerut lapte de pasăre, i l-ar fi adus imediat. Am avut un motiv aparte să-i fim recunoscători că a adus această nouă fericire în viețile noastre în vremurile acestea. Pentru că, în luna aprilie a aceluia an, după ce *madame* Juliette Adams a făcut o călătorie în Egipt, a fost găzduită și sărbătorită de toți naționaliștii de vază, iar Efendeena a organizat chiar un banchet în onoarea ei, Franța și Marea Britanie au declarat Antanta Cordială, prin care Franței i se dădea mână liberă împotriva Marocului pentru a-i lăsa în schimb pe britanici să facă ce voiau în Egipt. Șapte luni la rând am organizat o campanie și am făcut demonstrații. N-au dus la nici un rezultat și Antanta a fost declarată validă. Apoi 'Abbas Hilmi ne-a frânt inimile stând împreună cu Cromer sub steagul britanic, în curtea palatului 'Abdin și urmărind armata de Ocupație cu ocazia zilei de naștere a regelui Edward.

Cairo
12 mai 1905

Dragă James,

Am primit scrisoarea ta din 10 martie în care îmi trimiți poza noii tale case din Chelsea. Arată încântător și, dacă venim vreodată în Anglia, poți fi sigur că te vom vizita. Sunt incredințată că mama ta e foarte fericită să te aibă alături.

Noi așteptăm să se nască copilul, pe la începutul lunii iunie, și toată lumea se agită în jurul meu. Totuși nu mi se dă voie să fac sau să cumpăr nimic pentru copil până când nu se naște, fiindcă asta aduce ghinion. Regulile și decretul privind soarta, stelele, faptele care atrag norocul și cele care atrag ghinionul sunt stabilite de Mabrouka, o bătrână servitoare etiopiană care este tovarășa din copilărie a soacrei mele. Până și Sharif Basha ține seama de părerile ei, fiindcă a fost doica lui cât a fost copil.

Ahmad a implinit cinci ani și e un băiețel foarte frumos. Cred că are talent muzical, pentru că petrece fericit mult timp cu mine la pian și e deja în stare să cânte

acceptabil. I-am spus că o să-i dăruiesc o mică verișoară și mă întrebă în fiecare zi ce mai face copilul și dacă n-a scos la iveală vreo parte a corpului ca s-o poată vedea.

Casa noastră e fericită, deși valurile stârnite de Antanta Cordială se fac simțite pretutindeni și nimeni nu știe unde se vor opri. Cât despre Khedive, acesta a abandonat orice speranță de-a deveni într-o zi un cârmuitor adevărat și acum dă frâu liber lăcomiei sale. A încercat să pună la cale o afacere cu pământuri în avantajul lui în Mushtuhur, dar șeicul Muhammad 'Abdu – fiind responsabil pentru Awqaf¹ – i-a pus capăt. De-atunci palatul și ziarele sale au lansat un atac virulent la adresa șeicului și – fiindcă lordul Cromer l-a susținut pe Muhammad 'Abdu în această chestiune – atacul a luat forma publicării unor fotografii scandaloase (și contrafăcute) cu Muhammad 'Abdu bând sau petrecându-și timpul în tovărășia unor femei străine. Asta a avut drept urmare faptul că și-a dat demisia din Consiliul Al-Ahzar și l-a făcut atât de nefericit, încât a devenit un motiv de îngrijorare pentru noi toți.

Am auzit că se vorbește la Londra că Cromer duce tratative cu Eldon Gorst ca să-i înmâneze conducerea Egiptului, cu condiția ca Gorst să i-o înmâneze la rândul lui mai târziu fiului lui Cromer, Errington. Ai crede că e rege aici. Și pare într-adevăr să-și închipuie că asta și e în clipa de față, deși presupun că trebuie să-i mulțumim că a pus capăt proiectului al-'Arish din Sinai. Dar în ultima vreme a călătorit prin provincii într-un fel de tur triumfal care nu e văzut deloc cu ochi buni de oamenii cu sentimente patriotice.

N-am auzit de proiectul al-'Arish. Am apelat din nou la ajutorul fiului meu din Londra și cercetările sale au scos la iveală următoarea poveste. În 1902, Herzl, în căutarea unei patrii, a descoperit că Ciprul și al-'Arish erau posibilități viabile. A câștigat sprijinul lordului Rothschild descriindu-i

1. Forma de plural de la *waqf* – fundație sau administrație. Majoritatea instituțiilor musulmane din Egipt, precum spitalele, școlile, bibliotecile și moscheile, funcționează pe baza fundațiilor sau *awqaf* care se află sub supravegherea ministerului corespunzător. (în arabă, în orig.)

cum noua comunitate de coloniști va apăra Canalul Suez, va sabota proiectul germano-turc al construirii unei autostrăzi și cum va fi în general cu ochii pe Turcia în avantajul Marii Britanii. Cu ajutorul lui Rothschild, l-a abordat pe Joseph Chamberlain, secretarul pe problemele din colonii. Chamberlain i-a spus că nu-i putea da Ciprul, dar i-a fixat o întâlnire cu secretarul pentru afacerile externe, lordul Lansdowne, pentru a discuta despre al-'Arish. Lansdowne l-a trimis în timp util pe un oarecare domn Greenberg, prietenul și omul lui de încredere, să vorbească cu Cromer. Cromer a comandat un studiu de fezabilitate și, în cele din urmă, a hotărât că nu se putea dispensa de cantitatea de apă din Nil necesară pentru colonia agricolă pe care o voia Herzl și că instalarea unor conducte avea să împiedice bunul mers al activității pe canal câteva săptămâni la rând. Așa se face că un rău l-a izgonit pe altul.

Totuși nu putem face nimic altceva decât să continuăm să ne vedem de treburile în care suntem implicați. Lucrez la L'Égyptienne împreună cu celelalte doamne. Am înființat un fond ca să deschidem un spital. Soțul meu și unchiul lui au deschis o școală în Tawasi și ne facem mari speranțe în legătură cu Școala de Arte Frumoase, iar Mustafa Kamel a început deja să ducă o campanie pentru o universitate națională. Soțul meu, după ce a demisionat din Consiliul Legislativ în semn de protest pentru că membrii săi au aprobat ultimul buget fără să crâcnească (într-adevăr, i-au mulțumit guvernului pentru eforturile tuturor ministerelor – un alt efect al Antantei), lucrează mai mult acum cu Mustafa Kamel și, împreună cu Ya'qub Artin Basha, Hussein Rushdi Basha și alți oameni de vază, a început o campanie pentru un Club al Absolvenților care să pregătească mai bine calea spre universitate.

E mare păcat că nu ai văzut noul muzeu, găzduiește obiecte de o frumusețe atât de uluitoare, că el singur ar face o călătorie în Egipt să merite din plin. Îmi amintesc cum mi-ai vorbit despre vechile monumente când am venit prima oară în Egipt și cum ți-ai exprimat regretul că cele mai alese obiecte luaseră calea Europei. De-atunci am descoperit că sentimentele tale, iar lucrul ăsta nu e deloc

surprinzător, sunt împărtășite de mulți egipteni educați, care văd în această strămutare că trecutul le e furat la fel de neîndoielnic ca și prezentul. Faptul că francezii au insistat să se stabilească în cadrul Antantei că păstrează controlul asupra Departamentului de Antichități e un motiv de tristă satisfacție, pentru că astăzi britanicii și americanii reprezintă cea mai gravă amenințare pentru monumente.

Dragă James, am niște vești care cred că te vor face fericit. Nu ți-am spus nimic despre asta, dar când erai gata de plecare și te străduiai să găsești locuri bune pentru servitorii tăi, l-am întrebat pe soțul meu – cunoscând buna părere pe care o aveai despre Sabir și, de asemenea, dându-mi seama de afecțiunea pe care i-o purtam datorită loialității sale în acele împrejurări care au avut urmări atât de însemnate pentru mine – l-am întrebat pe soțul meu dacă nu l-ar putea lua în slujba lui. M-a refuzat și nu am mai stăruit, mai cu seamă că ai reușit să-i găsești un loc într-o casă de englezi. Însă se pare că se simțea nefericit acolo. S-a mutat la alta, dar lucrul ăsta n-a avut urmări mai fericite. Cu puțin timp în urmă, s-a prezentat la biroul soțului meu, iar Sharif Basha a consimțit să-l primească. De atunci a intrat în slujba soțului meu – la birou, nu acasă –, unde este învățat să scrie și să citească și se face util prin cunoștințele sale de engleză și se pare că toată lumea e mulțumită de acest aranjament. Soțul meu îi laudă inteligența și zelul, iar Sabir e fericit. Odată, când a venit să aducă niște documente acasă, am profitat de ocazie și am coborât să-l văd, așa că mi-a spus el însuși lucrul ăsta. A încheiat ducându-și mâna la inimă și rostind o frază minunată: „Ya Sett Hanim, îmi pun gâtul pentru dumneata și pentru Basha“. Și cred că vorbește serios.

Îți trimit două cărți: culegerea de poezii alcătuită de răposatul Mahmoud Sami Basha, Domnul să-l odihnească, și o carte pe care toată lumea de-aici o citește: Hadith 'Isa ibn Hisham de Muhammad al-Muweilhi. Sper să-ți placă. Cel puțin te vor ajuta să-ți mai periezi puțin araba...

CÂND LORDUL CROMER A CĂLĂTORIT în triumf prin provincii în ianuarie 1905, la o lună după moartea unchiului meu,

Mahmoud Sami Basha, cupa amărăciunii noastre părea plină până la buză. Mulți oameni de vază, văzând că în prezent nu exista nici o speranță de-a scăpa de britanici, s-au luat la întrecere să-l găzduiască pe Cromer în timpul turului său triumfal prin Egipt. Au fost unii care au venit la fratele meu și l-au sfătuit să renunțe la o poziție sortită eșecului și să-i spună că, dacă se va afla la Minya la momentul potrivit, astfel încât lordul Cromer să bea ceai în casa lui, o să fie bine de el și asta o să atârne în balanță împotriva trecutului său, vederilor sale bine-cunoscute și a căsătoriei sale. Fratele meu a rămas la Cairo, iar Mustafa Bei el-Ghamrawi s-a mutat la rândul lui la Cairo pe durata turului lordului Cromer. Așa s-a făcut că Tawasi nu a fost vizitat, la fel și pământurile lui al-Minshawi Basha și ale altor oameni de vază care au rămas neclintiți.

Al-Minshawi Basha avea motive personale, pe lângă cele publice, care îl împiedicau să-i ofere ospitalitate lui Cromer: fiindcă politica lordului de-a lupta împotriva oricărei industrii naționale dusesese direct la faliment fabrica de textile pe care o avea Basha. Alți prieteni care investiseră în industria tutunului și în industria zahărului treceau prin dificultăți asemănătoare, dar noi eram norocoși că bunăstarea noastră materială nu putea fi atinsă de Ocupație și că gospodăria noastră – în limitele vieții noastre domestice – era una fericită. Singura noastră îngrijorare, în lunile acelea, era legată de Anna și, deși ne spusese clar că nu-i lipseau motivele de fericire, sensibilitatea noastră ne îndemna neconștient să compensăm absența unei mame sau a unei surori care ar fi stat fără îndoială cu ea la vremea aceasta.

21 mai 1905

Moașa vine să mă vadă des acum, iar de fiecare dată când dau cu ochii de mine, Zeinab Hanim, Layla sau soțul meu îmi spun „hai să ne plimbăm prin grădină” sau „hai să stăm pe acoperiș”, așa că nu m-am mai plimbat și n-am mai urcat în viața mea atâtea trepte ca acum. Zeinab Hanim îmi arată exerciții care se spune că ar ușura nașterea, Hasna mă unge în fiecare zi cu ulei parfumat pe tot corpul, iar pe Mabrouka nu prea o văd, dar o

aud murmurând descântece și legănându-și cățuia cu tămâie. Una dintre camerele de oaspeți a fost transformată în cameră de nașteri și scaunul de nașteri imens – care are anumite trăsături comune cu o comodă – a fost adus înăuntru. Mai e și un pat care va rămâne acolo ca să am unde dormi după lăuzie, până voi putea să mă alătur din nou soțului meu, după patruzeci de zile.

El se uită la mine de parcă n-ar ști ce părere am despre toate astea. Încearcă să se lămurească probabil cât de ciudate mi se par și dacă poate face ceva ca să le găsec mai familiare și mai mângâietoare. Dar sunt într-adevăr atât de ciudate – ciudate într-o atât de mare măsură –, încât nu mai contează. Fiindcă însăși starea mea mi se pare stranie și minunată. Și, pentru că nu am nici un fel de experiență în ceea ce privește nașterea – fie a mea, fie a altcuiva –, sunt mulțumită să le las pe Zeinab Hanim și pe Layla să se ocupe de toate și socotesc că mă aflu pe mâini bune.

E foarte bine că acest copil care e pe drum ne ține ocupați și fericiți, fiindcă atât de multe lucruri s-au abătut asupra noastră în ultimele săptămâni. Prietenul nostru, șeicul Muhammad 'Abdu, e din ce în ce mai bolnav și se vorbește că va pleca în străinătate la tratament. Elevii de la Școala de Inginerie au făcut grevă și mărșăluiesc pe străzi în uniformele lor militare și ne temem că nu va mai dura mult până când va avea loc o confruntare între ei și armată. Tocmai am primit vestea că Shukri Bei și alți oameni de vază din Jaffa, Nazaret și Ierusalim au fost puși sub arest la domiciliu de către autorități pentru că se aflau în posesia pamfletului lui Naguib Azoury, Les Pays arabes aux Arabes. Ca să trecem peste toate astea, ne agățăm de dragostea noastră și de copilul pe care îl așteptăm. Uneori mi se pare că pruncul meu este pus în balanță cu toate relele din lume. Dar până acum vraja nu s-a risipit și soțul meu zâmbește văzând că pântecul mi-a crescut atât de mare și se preface că nu mă mai poate cuprinde în brațe...

Dragă sir Charles,

Aștept să nasc de pe o zi pe alta și, deși mă bucur de o sănătate și o stare de spirit excelente și sunt îngrijită minunat, am un sentiment atât de puternic al iminenței, încât trebuie să mă ierți dacă arăt cumva mai puțină rezervă decât se consideră în general potrivit și dacă îți scriu astăzi despre ceea ce se petrece în sufletul meu.

Sunt atât de fericită aici, încât în fiecare zi sunt recunoscătoare că trăiesc. Și totuși sunt lacomă. Pentru că, dintre toate lucrurile pe care am fost silită să le las în urmă, singura pierdere cu care nu m-am împăcat a fost pierderea dumatăle. Nu putem veni să te vizităm – n-ai vrea să vii dumneata să ne vizitezi?

Dragă sir Charles, mi-ai fost un tată drag și iubitor atâția ani și, de asemenea, mi-ai călăuzit pașii în feluri de care probabil, la vremea aceea, nici unul din noi nu-și dădea seama. Toate ideile pe care le am despre adevăr și dreptate le-am învățat de la dumneata. Nu prin învățatură directă, ci observând pozițiile pe care le adoptai atât în chestiuni publice, cât și private. Interesul pentru Egipt mi-a fost trezit prima oară de dumneata și mai am încă șalul alb și ceașca de cafea cu suport de argint pe care mi le-ai adus în '82.

Antanta a fost într-adevăr o lovitură grea. Mulți dintre naționaliști au socotit Franța un aliat împotriva Ocupației Britanice. Și, deși soțul meu nu s-a numărat niciodată printre cei care și-au pus încrederea în Franța, e de părere că această Antantă anunță o epocă în care Marea Britanie va putea face tot ce va dori în Egipt fără să-și bată capul în legătură cu ceea ce gândește lumea.

Acum nu mai ai încotro să te îndrepti decât către opinia publică britanică. M-am gândit mult la Irlanda și la faptul că, dacă s-a făcut vreun progres în Chestiunea Irlandeză, asta s-a întâmplat fiindcă au existat oameni în Anglia care să susțină cauza Irlandei. A fost norocul lor că au putut s-o susțină în engleză și că, printre cârmuitorii noștri, erau și unii pe care îi puteau socoti prietenii lor. Nu așa stau lucrurile în cazul Egiptului, pentru că – în

afară de dumneata și de domnul Blunt – nu e nimeni care să susțină cauza Egiptului. (Mărturisesc că m-am așteptat ca domnul Rennel Rodd să facă ceva în privința asta.) Totuși am ajuns să cred că însuși faptul că englezii sunt cei care trebuie să vorbească în favoarea Egiptului este privit ca un semn de slăbiciune; pentru că, se întreabă oamenii, cum ar putea egiptenii să se guverneze singuri când nu sunt în stare nici măcar să vorbească în numele lor? Nu pot să vorbească din cauză că nu există o tribună de la care să vorbească și din cauza dificultăților pe care le întâmpină în privința limbii. Și prin asta nu mă refer doar la capacitatea de-a traduce vorbirea arabă în engleză, ci la aceea de-a vorbi așa cum vorbesc englezii înșiși, fiindcă doar atunci dreptatea cuvintelor lor – despuiată de mantia înșelătoare a graiului străin – va fi evidentă pentru cei care o aud.

Ei bine, dacă ar exista cineva, un egiptean, care s-ar putea adresa opiniei britanice într-un fel pe care aceasta l-ar putea înțelege? Cineva care ar putea folosi expresiile corecte, care ar putea găsi imaginea sau citatul potrivite, care ar putea atinge coarda nimerită și ar putea ajunge astfel la inimile și la mințile britanicilor? Și dacă s-ar găsi o tribună pentru o astfel de persoană? Nu ar merita o încercare?

Știi că situația Irlandei este diferită de cea a Egiptului. Dar există aspecte ale acestei diferențe care sunt în favoarea Egiptului; fără îndoială, interesele Marii Britanii în Egipt nu sunt încă atât de încurcate încât să nu poată fi descălcite fără nici un rău. Nu există coloniști britanici care să fi trăit ani de zile pe acest pământ. Numărul funcționarilor oficiali de-aici – deși fără îndoială mult prea mare în opinia egiptenilor – nu e atât de mare încât plecarea lor să constituie o problemă serioasă. Totul e pur și simplu o chestiune de retragere a armatei de ocupație. Și nici un egiptean dintre cei pe care îi cunosc nu e în favoarea reformei economice sau a plătirii datoriilor Egiptului. Ar fi într-adevăr bucuroși să fie călăuziți de Marea Britanie în chestiuni de natură economică și financiară, dacă această călăuzire ar fi cea a unui prieten ales mai curând decât cea a unui gardian impus.

Dragă sir Charles, vrei să mă ajuți?

O, dacă ai putea vedea lanurile înalte de trestie-de-zahăr sau câmpurile presărate cu flori liliachii și albastre de kittan. Dacă ai putea vedea copiii făcându-și marsupii de cangur din galaleeb ca să strângă în ele bumbacul abia cules. Dacă ai putea vedea sălciile bătrâne măturând cu pletele canalele cu apă curgătoare sau dacă i-ai putea vedea pe călugării nestorienii întorcându-se la mănăstirea lor în timp ce chemarea muezinului își desface flamurile în cerul roșiatic! În țara asta Dumnezeu se arată la tot pasul.

Iartă-mă, vorbesc fără șir și încep să obosesc. Prietenul nostru drag, șeicul Muhammad 'Abdu, e grav bolnav și mă tem pentru el. Vino pe la noi după ce nasc în siguranță, fiindcă îmi doresc nespus să-mi ții în brațe copilul...

ANNA A NĂSCUT FĂRĂ NICI UN FEL DE PROBLEME și i-am dat copilului numele Nur al-Hayah, fiindcă ne-a luminat într-adevăr viețile.

Când, la trei săptămâni după naștere, prietenul cel mai drag al fratelui meu, șeicul Muhammad 'Abdu, a murit, Nur al-Hayah a fost cea care a reușit să-i aducă tatălui ei cea mai mare mângâiere. Purta copila în brațe, o plimba încolo și-ncoace când plângea, nu lipsea nicio dată când era îmbăiată și o înfașura cu grijă în prosoapele ei albe și moi. Nur al-Hayah a fost o frumusețe din ziua în care s-a născut. Avea pielea deschisă la culoare a mamei sale, ochii ei viorii și părul negru al fratelui meu. El stătea și se uita la chipul ei și apoi se apleca să-i sărute piciorul micuț. Și, deși Mabrouka și-a făcut datoria și a strecurat în taină primele unghii care i-au fost tăiate copilului în buzunarul jilecii lui *Abeih*, pentru a-i asigura dragostea lui statornică, era limpede că el se îndrăgostise de ea fără ajutorul magiei. De fapt, tatăl meu, Husni și Ahmad s-au îndrăgostit cu toții imediat de micuța Nur și, când mă gândesc la ea acum, văd un copil surâzător, înconjurat din toate părțile de dragostea și atenția noastră.

Octombrie 1905

Sunt mulțumită. Dacă mă uit la mine cu vechii mei ochi, văd o femeie leneșă. O femeie care se simte mulțumită să stea întinsă pe o pernă în grădină, în soarele miraculos de octombrie, privind încremenirea pomilor adormiți și

schimbările luminii. Fiecare lucru care se întâmplă – și se întâmplă multe lucruri; lucruri mici – îmi sporește mulțumirea, astfel încât îmi vine să spun, așa cum se spune pe-aici: Să dea Domnul ca toate să sfârșească cu bine. Aud râsul lui Ahmad răsunând undeva prin casă. Copila mea se trezește din somn pe perna de lângă mine. Imi strecor un deget în mâna ei strânsă și nu mă pot stăpâni să nu-i sărut colțul buzelor. Nur al-Hayah, lumina vieților noastre. Mă gândesc la tatăl ei și parcă din nou mi se înmoaie mâinile și picioarele simțindu-i din nou răsuflarea, mirosul, căldura mâinii sale mângâindu-mă blând. Mă gândesc la sărutările sale și la felul în care se oprește, cu mâna pe fața mea, ca să se uite în ochii mei. Mă privește cu atenție și pe buzele lui se înfiripă un zâmbet. Încep să mă mișc și, fiindcă întreruperea se prelungește, murmur:

— *Te rog?*

— *Ce mă rogi? șoptește el.*

— *Sărută-mă.*

— *De ce?*

Încerc să ridic capul ca să ajung la buzele sale, dar mâna lui e în părul meu și îmi ține capul pe spate. Mi-e cu neputință să ajung la gura lui și simt răsuflările noastre contopindu-se.

Cairo

15 noiembrie 1905

Draga mea Caroline,

A trecut într-adevăr atât de mult timp de când ți-am scris ultima oară? Sunt sigură că da. Și această siguranță mi-a fost întărită de bucuria pe care am simțit-o recunoscându-ți scrisul pe scrisoarea pe care am primit-o astăzi. Primesc cu mare bucurie felicitările pentru nașterea lui Nur și urările tale de bine pentru noi amândoi. Dacă împrejurările ar fi fost diferite, mi-aș fi dorit să fii nașa ei – nu ai putea oare să te consideri așa, într-un fel?

Nu îmi spui prea multe despre tine și despre copii – sunt cu cinci ani mai mari acum decât când i-am văzut ultima oară. Știu de la sir Charles că ești bine, dar aș fi bucuroasă să primesc niște vești concrete.

Nur e cel mai adorabil copil cu puțință și le inspiră cea mai duioasă afecțiune tuturor celor din preajma ei. Cât despre mine, sunt îndrăgostită de fiecare părticică a trupului ei, chiar și de degețelele ei roz de la picioare. Asta nu te va surprinde, având în vedere experiența ta, dar nu mi-am imaginat niciodată că faptul de-a fi mamă ar putea fi o experiență atât de minunată.

Acum zâmbeste și îmi închipui că gânguritul ei e un semn că începe să vorbească. Sharif Basha spune că ar trebui să vorbesc cu ea în engleză. Își imaginează, din câte îmi dau seama, că îmi e dor de limba mea, pentru că – așa cum cred că ți-am scris deja cu mult timp în urmă – toate discuțiile noastre de-aici sunt purtate în franceză, deși araba mea e destul de acceptabilă acum.

Totuși e adevărat că mă folosesc de engleză doar când scriu și – uneori – când cânt. Ar fi o mare plăcere pentru mine s-o folosesc vorbind cu tine, draga mea prietenă...

Cairo

20 noiembrie 1905

Dragă James,

Îți mulțumesc foarte mult pentru Tatler. Am studiat rochiile de seară împreună cu Eugenie și, prin urmare, am hotărât să-i facem o vizită lui madame Marthe cât de curând, cred! Acum port haine egiptene în majoritatea timpului, dar seara, la recepții și la serate, toată lumea trebuie să se îmbrace după ultima modă din Europa și nu mi-am mai făcut nici o rochie de când am rămas însărcinată cu Nur.

Doamna Butcher a sosit în după-amiaza asta, chiar când pleca madame Rushdi, și ne-am simțit foarte bine împreună. Nu se mai putea desprinde de copil, l-a legănat și l-a dezmiertat tot timpul. Mi-a spus o poveste foarte amuzantă despre vechiul nostru prieten, domnul Gairdner, care, după multe strădanii, a reușit – cel puțin așa credea el – să convertească un barcagiu. L-a luat acasă la el, i-a dat o cameră și s-a rugat neconținut împreună cu el, dar după trei zile soția lui a venit să-l caute și s-a dovedit că toată convertirea avusese loc în urma unei certe conjugale! După ce s-a împăcat cu soția, barcagiul și-a cerut iertare

de la domnul Gairdner, i-a mulțumit și a plecat, întorcându-se acasă împreună cu ea. Doamna Butcher spune că domnul Gairdner a fost destul de descurajat, dar că de-atunci și-a recăpătat veselia și e hotărât să-și sporească eforturile în slujba Bisericii.

Soțul meu mă îndeamnă să sărbătoresc Crăciunul la biserică anul acesta, dar nu cred că o voi face. Chiar dacă doamna Butcher – cred – ar fi destul de drăguță încât să mă lase să stau împreună cu ea, ar fi prea stânjenitor. Oare poți să nu vezi capetele care se apleacă unul spre altul, retragerea ostentativă a rochiilor și privirile ațintite drept înaintea? Mi s-ar părea imposibil să ascult slujba sau să mă bucur de cântări. Ar fi mai mult un act de sfidare decât de smerenie și mi se pare greșit să întinez Crăciunul în felul acesta. Totuși am făcut un tort de Crăciun, chiar dacă fără brandy, și vom împodobi un brăduț pentru Nur.

Am devenit destul de pricepută la țesut și am început ceva absolut minunat – sau cel puțin sper că va fi minunat când voi termina. Va fi o tapiserie de șase picioare lățime pe șase picioare lungime, țesută din trei bucăți, pentru că războiul meu nu poate cuprinde decât o lățime de două picioare. Nu voi folosi nimic altceva decât ceea ce ar fi folosit vechii egipteni în materie de in sau mătase sau culori, iar asta va fi contribuția mea la renașterea egipteană, fiindcă tapiseria o va înfățișa pe zeița Isis împreună cu fratele ei consort, zeul Osiris, și pe pruncul Horus între ei, iar deasupra lor un vers din Coran – soțul meu va alege unul potrivit când va veni timpul. Am pregătit deja o schiță, iar drept culori voi folosi nuanțele intense de turcoaz, auriu și cărămiziu folosite de vechii egipteni și verdele intens pe care nu l-am mai văzut nicăieri altundeva decât pe câmpurile Egiptului.

Nur al-Hayah stă în coșul ei și mă privește în timp ce lucrez. Ahmad aleargă după ghebele de mătase și Baroudi Bei – o schimbare față de șiragul lui de mătării – înfășoară și desfășoară firul de mătase pe degete. Mi-aș dori să-i poți vedea. L-am rugat pe sir Charles să ne viziteze, dar mă tem că spatele îl supără atât de tare, încât nu e în stare să călătorească...

Ianuarie 1906

— *Am să plantez niște copaci pentru ea... aici, a spus soțul meu. De îndată ce vom intra în anotimpul potrivit.*

Nu s-a întors când m-am apropiat, ci m-a tras lângă el și a continuat să-și rostească gândurile cu voce tare.

— *Aici, a spus, am să fac o grădină pentru ea, cu umbră și cu o fântână unde poate să se joace când se face cald.*

Chiar și când dorm, visez la el și la Nur al-Hayah.

„Datoria de recunoștință manifestată de o națiune față de binefăcătorii săi străini e aproape la fel de veche ca istoria însăși.“

Lordul Cromer, 1908

Cairo, 18 septembrie 1997

Cât despre mine, visele mele au devenit un talmeș-balmeș de timpuri și locuri. Stau întinsă în curtea vechii case Baroudi – *Beit el-Ingeliziyya*, așa cum a numit-o vizitiul – cu Nur lângă capul meu, trăgând de colierul meu când mă gândesc să-mi privesc copiii adormiți. Cu Nur lipită de coapsă, intru în casă și urc la etaj, în camera băieților din casa noastră din Anglia și îi găsesc întinși acolo: cel mare cu mâinile și picioarele rășchirate, ca o stea de mare, deschis spre lume, cel mic – întins și încordat ca un scufundător în aer.

Și adesea, când dorm, mă trezesc într-o casă pe care n-am văzut-o niciodată aievea. În vis știu că am visat la locul acela și sunt cuprinsă de ușurare fiindcă – în sfârșit – l-am găsit. E întocmai așa cum am visat că va fi: are o curte deschisă și luminoasă, împrejmuată de arcade delicate, cu stâlpi grațioși de un roz pal și în mijloc se află un havuz. Pare să se cufunde tăcută în ruină: tencuiala a început să cadă de pe pereți și grădina a devenit un hățiș. Mă plimb de jur împrejur. Îmi fac planuri cum o voi restaura, observ capitelurile năruite ale coloanelor, fragmentele care lipsesc din mozaicul pardoselii din jurul havuzului, scaunele de nuiele lăsate, cu pernele lor decolorate. Ador locul ăsta. Știu că mama mea se află în camera ei, undeva înăuntru, că e fericită și că nu-i mai e deloc dor de casă. Voi intra curând și mă voi duce la ea, după ce o voi lua pe Nur. Stau în picioare pe marginea havuzului, cu prosoapele pe braț, strigând copilul să iasă. Și mai așteptăm și alții. Știu că fiilor mei le-ar plăcea la nebunie această casă. Îmi închipui sclipirea încântată de recunoaștere din ochii fratelui meu când o va

vedea. Când mă trezesc și încerc să-i surprind imaginea în minte, ceea ce văd sunt frescele din Pompei.

Fratele meu a plecat, iar Isabel nu se întoarce o vreme. Majoritatea oamenilor pe care îi cunosc sunt încă plecați din Cairo pe perioada verii. Îmi împachetez computerul, manuscrisele, hârtiile Annei și ale bunicii mele care au rămas necitite, iar Madani le cară jos, la mașină. Dau jos tapiseria cu Osiris a Annei, o rulez cu grijă și o învelesc din nou în muselină. O rog pe Tahiyya să urce în apartament o dată la trei zile, să ude florile și să-mi telefoneze în Tawasi. Hotărâsc, înainte să pornesc la drum, să mă duc la muzeu. Acum, când știu ce sunt cele două tapiserii, vreau să mă duc și să mă plimb pe-acolo un timp. Poate că voi găsi picturile pe care Anna le-a folosit ca puncte de referință. Dar în scrisoarea adresată lui James pomenește de trei tapiserii. Mă întreb unde o fi a treia.

Traversez podul Qasr el-Nil, fac la dreapta și opresc în apropierea clădirii Mugama'. Când vine supraveghetorul parcării, îl întreb :

— Dacă vă las cheile, încercați să-mi găsiți un loc la umbră ?
Dacă ar mai fi trăit Mansur, aș fi lăsat mașina în grija lui.

— Cât timp veți sta ? mă întreabă bărbatul.

— Câteva ore, îi răspund. Mă duc doar până la muzeu.

— Nu mai e nici un muzeu, îmi spune, muzeul e închis.

— Cum adică e închis ? îl întreb. E abia douăsprezece și se închide la patru.

— Din cauza bombei, îmi răspunde. S-a pus o bombă și au închis muzeul. Uitați.

În cealaltă parte a pieței văd fumul, oamenii fugind și uniformele albe ale polițiștilor.

— Când ? strig. Ce s-a întâmplat ?

— Se spune că cineva a aruncat o bombă și a omorât câțiva turiști...

— *Ya n'har iswid*¹, strig.

Traversez în fugă piața prin stația de autobuz și tot înainte, până când sunt oprită de un polițist.

— E interzis, *ya Sett*, îmi spune.

1. (O, ce) zi neagră. (în arabă, în orig.)

— A explodat o bombă, mă lămurește un bărbat.

O mulțime de oameni stau în picioare de jur împrejur. Un autobuz ars fumegă. Câțiva agenți de poliție strigă în walkie-talkie-uri, iar alții zbiară la mulțime. Un agent de poliție se întoarce spre bărbatul care mi-a vorbit și îl înghiontește în piept.

— Indepărtați-vă. Nu e spectacol.

Bărbatul se îndepărtează câțiva pași și mormăie :

— De ce nu vă faceți treaba cum trebuie în loc să vă dați mari și tari cu noi?

— Ce s-a întâmplat? îl întreb. A fost rănit cineva?

— Da. I-au luat de-aici.

— Se spune că unii dintre ei sunt morți deja, spune un alt bărbat.

— Turiști? îi întreb.

— Americani, se spune.

— Ce dezastru, ce dezastru...

— Sigur că e un dezastru. Nu se vor opri până când nu vor distruge țara asta...

— Erau nemți, spune o femeie. Machiajul îi e năclăit de transpirație sub vâlul pe care îl poartă pe cap. Toți din autobuzul de colo – opt morți. Cu tot cu șofer. Domnul să se îndure de ei. Inima mea e alături de copii și de familiile lor...

Stau în soarele arzător și mă gândesc la turiștii în concediu, la Mansur și la faptul că n-am știut niciodată dacă avea soție și copii și ascult vocile punând întrebări, răspunzând, făcând speculații, implorând îndurare pentru sufletele celor morți.

— Se spune că a fost un singur bărbat. Și că l-au prins.

— Au prins unul. Dar se va întâmpla din nou...

Asfaltul e atât de fierbinte, încât am senzația că e o nalbă sub călcâiele mele pe când traversez din nou piața. Mașina e tot la soare și scaunul îmi frige pielea de pe picioare, iar volanul îmi arde mâinile. Barierele de pe șoseaua din Egiptul de Sus vor fi mai stricte ca oricând astăzi. Undeva, în lumea largă, opt familii nu știu încă ce nenorocire le-a lovit.

Conduc. În Tawasi voi fi departe de toate astea. Voi vedea școala deschisă din nou, grădina mea și pământurile de dincolo de ea. Și voi fi împreună cu Anna.

Cairo
30 aprilie 1906

Dragă sir Charles,

Probabil că ai aflat deja că sultanul a refuzat să părăsească Taba și toată lumea știe că e susținut de kaizerul Wilhelm. Dacă Marea Britanie ar forța lucrurile și ar da un ultimatum, s-ar ajunge fără doar și poate la război. Dar sunt sigură că dumneata și ceilalți prieteni ai noștri din Anglia faceți tot ce vă stă în puteri ca să înfățișați situația în adevărata ei lumină și, în acest scop, îi trimit un articol care precizează poziția legală și internațională în privința Tabei din 1841, când viceregența Egiptului i-a fost acordată lui Muhammad Ali. Poate că Manchester Guardian sau Tribune l-ar putea publica ?

Aici toată lumea e alături de sultan, nu pentru că l-ar iubi prea mult, ci ca o reacție de respingere la faptul că Marea Britanie își va întări încă și mai mult dominația asupra Egiptului. Toată lumea e incredințată că Khedive e alături de sultan, pentru că se sfătuiește în fiecare zi cu Mukhtar Pașa. Dar se știe că a devenit apropiat atât de rege, cât și de prințul de Wales și probabil că e doar o chestiune de timp până când o să ajungă sub călcâiul lui Cromer.

Cromer pare acum mai hotărât ca niciodată să ne arate cine e stăpânul în Egipt. În februarie, studenții de la Facultatea de Drept au intrat în grevă ca să protesteze împotriva noilor regulamente care seamănă foarte mult cu cele care funcționează în școlile primare. Au privit aceste regulamente – instituite de domnul Dunlop, noul secretar al ministerului Educației – ca pe un afront la adresa demnității lor. Guvernul a închis imediat facultatea pentru o săptămână, timp în care au negociat cu studenții, iar aceștia s-au întors la cursuri pe 3 martie. Pe 24 martie, Cromer l-a numit pe domnul Dunlop consilier la Ministerul Educației – de fapt, ministru. Asta a fost cea mai nepopulară și mai sfidătoare numire, cu atât mai mult cu cât în domeniul educației se simt egiptenii cel mai prost serviți de stăpânirea britanică.

Vezi cum politica pune totul în umbră ? La fel e și în Anglia ? Nu-mi amintesc să fi fost așa – doar spre sfârșit,

cu Edward. Dar poate că eram tânără și nu-mi dădeam seama. Aici nimeni nu scapă de umbra ei vătămătoare în afară de bătrânul Baroudi Bei, care s-a retras de multă vreme în lumea sa, și de micuța și prețioasa noastră Nur, care aduce în fiecare zi o nouă bucurie în viețile noastre. Acum a început deja să facă primii pași, atât de nesiguri și de plini de curaj și de primejdii, și e într-adevăr un copil binecuvântat, nimeni nu poate s-o vadă fără s-o îndrăgească imediat, iar ea e foarte generoasă cu afecțiunea ei și se lasă bucuroasă îmbrățișată și sărutată de oricine. Vărul soțului meu, Shukri Bei, a venit în vizită din Nazaret și a cedat pentru prima oară rugăminților noastre stăruitoare de-a nu deschide casa familiei sale și de-a sta cu noi în schimb. Bănuim că asta se datorează faptului că Nur l-a cucerit pe deplin, pentru că e prima persoană de care întreabă când intră în casă și are o răbdare nemărginită cu ea, aducându-i de nenumărate ori mingea din fântână, de unde îi place s-o arunce. Cât despre vărul ei Ahmad, care are șase ani, acesta s-a numit singur ocrotitorul și îndrumătorul său și îi dă voie să-i ia oricând cărțile și tăblița de ardezie. La trei ani va fi deja în stare să citească dacă ar fi după el. Totuși cea mai puternică afecțiune i-o rezervă tatălui ei : se învârte pe lângă genunchii săi cu niște ochi plini de devotament ca ai unui cocker spaniel și, orice treabă ar avea, el trebuie să fie acasă până la ora ei de culcare, altfel nu vrea să doarmă. Ora de culcare este singurul lucru pe care i l-am impus ; pentru că aici copiii li se dă voie să stea trei până îi cuprinde somnul în locul unde se află și nu pot să cred că le face bine. Așa că o culc pe Nur la șapte, în ciuda muștrărilor pe care le primesc în fiecare zi de la Zeinab Hanim și de la Mabrouka. Fetița e foarte bine datorită acestui lucru și îi place foarte mult ritualul de a-și lua la revedere de la toți oamenii ei preferați și de la lucrurile din casă, sfârșind în cele din urmă în brațele tatălui ei pentru un cântec de leagăn și o sărutare înainte ca el să o așeze în pătuțul ei.

Îmi închipui că vorbesc prea mult despre asta, dar, dacă nu vei veni să o vezi cu ochii tăi, va trebui să te resemnezi cu aceste rapoarte amănunțite, pentru că perspectiva de-a putea vreodată să venim noi în Anglia devine tot mai îndepărtată cu fiecare eveniment care are loc. Mustafa

Kamel Paşa va face curând o călătorie în Europa și și-a exprimat dorința de-a te întâlni pe dumneata și de asemenea pe domnul Blunt. Ar fi bine dacă s-ar putea aranja o întâlnire...

În vechea mea cameră din Tawasi, cu ferestrele dinspre verandă deschise ca să pătrundă adierea nopții, îmi amintesc ziua când fiul meu cel mare avea doar trei luni – îl purtam într-un portbebe, lipit de piept – și stăteam la tejgheaua din raionul de delicatose al supermarketului Selfridges. S-a uitat la mine cu acea privire serioasă cu care venise pe lume, iar eu am scos limba. Când a scos la rândul său limba drept răspuns, aproape că am leșinat de încântare. Când au rostit primele cuvinte, când au făcut primii pași, când au îmbrăcat uniforme noi de școală și și-au luat ghiozdanele, în fiecare moment esențial am fost cuprinsă de uimire și mi-am zis: Până acum asta e faza cea mai încântătoare.

În cuvintele Annei descifrez dragostea pentru copila sa și încântarea plină de recunoștință și uimire a lui Sharif Basha. Văd fetița cu părul negru, cu cercei de aur în găurile făcute deja în urechi, cu ochii viorii și serioși, concentrându-se. Face un pas nesigur în havuz și piciorușele ei durdulii stau pe pardoseala răcoroasă și umedă. Are atâtea lucruri dintre care să aleagă: târându-se din nou în mâini și în genunchi, explorează pătratele și triumphiurile, nuanțele de albastru, alb și roșu ale dalelor, apoi, ridicând privirea, surprinde sclipirea soarelui pe stropii de apă și întinde mâna spre ea.

Tatăl ei stă turcește pe marginea havuzului, îmbrăcat în pantalonii grosolani din pânză de in pe care îi poartă când lucrează în grădină. Mâncile cămășii îi sunt suflecate, iar picioarele îi sunt goale. Potrivește mai bine pălăria de soare a copilului, apoi bagă degetele în apă, tulburând-o leneș, iscând și mai multe modele pe care ea să le vadă. Ridică privirea spre fereastra Annei și, din spatele grilajului, ea îi aruncă un zâmbet. Mă gândesc dacă să mă duc la școală, dar hotărâsc să rămân cu Anna. Oamenii lui Tareq 'Atiyya fac treabă bună. Doi tineri cu diplome de studii medii fac cu rândul ca să țină școala deschisă cinci seri pe săptămână. Îi ajută pe copii cu cititul și cu matematica, iar sătenii le sunt

recunoscători și, din când în când, înainte să plece acasă, le ofer mici daruri – ouă, unt și prăjituri. Le pun întrebări voalate despre schimbările de pe pământurile lui 'Atiyya și îmi spun că n-a apărut nimeni străin și nu s-a întâmplat nimic nou. Ar trebui să-l sun pe Tareq sau să-i scriu un bilet ca să-i mulțumesc.

Cairo

15 mai 1906

Dragă James,

Îți mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea din 20 aprilie și pentru toate ziarele. Nu e surprinzător că un om care n-a fost decât o singură dată în străinătate – și atunci în Franța – și care nu vorbește nici o limbă străină se ocupă de afacerile externe ale Marii Britanii? Sunt sigură că mama ta se simte ușurată că ai refuzat oferta de-a pleca în Siria în interesul slujbei tale – ești cumva dezamăgită că nu te afli într-un loc în care să-ți poți folosi mai bine cunoștințele de arabă? Din câte mi-a scris sir Charles, ai spus că nu dorești să te implici în politica externă a Marii Britanii și îmi închipui că evenimentele triste din Natal nu vor face decât să te asigure că ai luat decizia corectă. Cred că poți face mult mai mult bine când ești și rămâi credincios ție însuși.

Slavă Domnului, lucrurile nu stau atât de prost aici ca în Africa de Sud, chiar dacă Cromer preferă să pună frământările politice pe seama fanatismului. Ieri, al-Muqattam s-a întrebat dacă armata egipteană va lupta alături de britanici împotriva Înălțimii Sale, sultanul otoman Abd al-Hamid Khan (fiindcă jumătate din Batalionul al Cincilea a fost trimis în Sinai) sau se va revolta? În realitate, nu știm dacă să fim dezamăgiți că sultanul s-a retras spre Taba sau ușurați că perspectiva războiului a fost îndepărtată. Cei mai mulți erau de partea Turciei și l-am întrebat pe soțul meu dacă faptul că Turcia e o țară musulmană are vreo legătură cu asta; mi-a răspuns că, în '98, oamenii erau de partea lui Marchand în afacerea Fashoda, iar Franța nu e un stat musulman. Nu știu cum va îndrepta Cromer situația, dar nu cred că va minți. Inșă vede lucrurile așa cum vrea el și, dacă guvernul îi acceptă cererea

de-a dubla numărul de soldați din armată, lucrul ăsta va fi foarte prost primit aici. Acum s-a apucat să plimbe armata prin toată țara într-o demonstrație de forță – și doar în urmă cu doi ani declarase că ar putea conduce Egiptul fără nici o armată, fiindcă toată lumea îl socotea un prieten al felahilor!

Ne-ar plăcea tare mult să petrecem mai mult timp în Tawasi, dacă nu ne-ar fi cu neputință să-l convingem pe Baroudi Bei să-și părăsească sanctuarul și dacă nu am șovăi s-o despărțim pe Nur de Zeinab Hanim (și de Ahmad, fiindcă o însoțește pe Nur oriunde s-ar duce), așa că mergem mai departe ca de obicei, iar Nur face tot felul de lucruri noi și ne aduce tot mai multă bucurie în fiecare zi. Lucrez în continuare la tapiserie, dar înaintez foarte încet; acum am ajuns la picioarele lui Isis.

Plantăm o grădină magică pentru Nur, care trebuie să fie gata înainte de prima ei aniversare. Am sădit în ea un chiparos, un arbore de Jacaranda, o poinciana, o magnolie, un liliac persan și o salcie palestiniană și are havuzul ei cu o fântână în mijloc. Zeinab Hanim n-a fost prea încântată de liliacul persan din cauza fructelor sale otrăvitoare, dar soțul meu spune că Nur va învăța că binele și răul pot veni de la același copac.

Îți trimit o acuarelă cu Ahmad și cu ea. Silueta care se odihnește în scaunul comod e Shukri Bei al-'Asali, vărul nostru din Nazaret. E foarte îngrijorat de situația din Țara Sfântă, iar moartea șeicului Muhammad 'Abdu a fost o lovitură amară pentru el, căci conta pe sprijinul său. Însă spune că noul Mutasarrif¹ din Ierusalim, Ali Ekrem Bei, e bine-cunoscut pentru onestitatea sa și că va acționa cinstit în ceea ce privește legile împotriva imigrației. A adus cu el o carte foarte fascinantă și tulburătoare, Le Reveil de la nation Arabe, din care ți-aș trimite un exemplar, însă e interzisă aici și nu vom reuși niciodată să facem rost de unul. Dar e publicată la Paris, așa că trebuie să-ți procuri un exemplar. Aș fi foarte interesată să știu ce părere ai despre ea.

Familia noastră s-a mărit odată cu venirea lui Mahorus, un băiețel de patru ani care e nepotul Mabroukăi. Copilul

1. Guvernator (titlu otoman). (în turcă, în orig.)

a rămas orfan de mamă și, fiindcă tatăl lui s-a căsătorit din nou, Mabrouka a vrut să-l ia la ea. Soțul meu și-a dat incuviințarea cu dragă inimă, fiindcă s-a gândit că a crescut toți copiii din familia asta și că e drept să aibă și ea unul al ei acum. E un băiețel negru cu trăsături perfecte și delicate și un păr unduios și, fiind abia de curând adus din satul lor de lângă Tintah, e încă oarecum timid. Ahmad nu s-a lămurit ce sentimente are față de el, dar sunt încredințată că se vor împrieteni în cele din urmă.

Ne gândim să mergem în Italia în septembrie și poate la Paris. Dacă vom merge, voi încerca să-l conving pe sir Charles să ne întâlnim acolo...

Sharif Basha sapă în grădină când Anna se apropie de el. Sădește „pădurea magică” a lui Nur, acel pâlț de arbori splendizi și murdari care încearcă încă să înflorească în noul cartier sărăcăcios din Touloun, sub care am stat împreună cu Isabel, desenând triunghiuri în praf.

10 iunie 1906

Sapă ritmic împreună cu Fudeil, fiul grădinarului: unul dintre bărbați se ridică, iar cazmaua sa descrie un arc peste umărul lui, pământul se împrăștie din ea ca o jerbă pe movila din spatele său în vreme ce celălalt se apleacă, înfi-gând adânc cazmaua în pământ. În apropierea lor, Abu Fudeil, grădinarul cel bătrân, pregătește puietul de chiparos pentru plantat.

— O să terminăm imediat, spune Sharif Basha.

Abu Fudeil coboară cu grijă chiparosul în groapă și îl ține drept în timp ce Fudeil și stăpânul său aruncă pământ reavăn în jurul lui cu lopata. Când termină, Sharif Basha pune cazmaua pe pământ.

— Acum udă-l bine, spune, apoi se întoarce spre Anna. Ei bine, ce s-a întâmplat? o întreabă.

Îi cuprinde talia cu brațul și, când ei se îndepărtează, Fudeil ingenunchează, bătucind pământul din jurul arbus-tului, în vreme ce tatăl lui aduce găleata cu apă lăsată în apropiere.

— Tocmai am primit asta de la Londra.

Anna îi întinde câteva foi de hârtie. E palidă și foile din mâna ei tremură.

— Ce e ? o întreabă din nou Sharif Basha. Ce s-a întâmplat ?

— James, îi răspunde ea, James mi-a trimis asta. E o scrisoare – o copie a scrisorii – care i-a fost trimisă lui sir Edward Grey. E o traducere. Originalul în arabă a căzut în mâinile lui Cromer la Cairo. Conține un plan pentru o revoltă în august.

— Revoltă ? Ce revoltă ?

S-au oprit amândoi, iar mâinile Annei s-au așezat pe brațul soțului ei, ochii săi căutându-i chipul.

— Sharif ? Mi-ai fi spus ?

— Ce tot vorbești ? Ce revoltă ?

— A naționaliștilor.

— Nu există așa ceva. Haide, citește-mi scrisoarea. O urmează în casă. Vino aici. Și pentru numele lui Dumnezeu, nu mai fi atât de înspăimântată.

Intră în biroul lui Sharif Basha. O ajută pe Anna să se așeze pe un scaun comod și îi toarnă un pahar cu apă.

— Acum tradu-mi. Mai întâi scrisoarea lui Barrington.

— „Dragă Anna, îți scriu în grabă fiindcă scrisoarea asta trebuie să ajungă la tine imediat. Epistola asta a fost înaintată Ministerului Afacerilor Externe drept răspuns la cererea lordului Cromer de a trimite întăriri în Egipt. Se vrea a fi traducerea unei scrisori în arabă care i-a fost înmănată secretarului pe probleme orientale de unul dintre spionii pe care îi are printre localnici. Mie nu mi se pare a fi autentică, dar aş putea să mă înșel. Arată-i-o soțului tău.“

— Acum scrisoarea.

— „Ramurii Frumosului Copac, Ploaia Ușoară a Norului Darnic, Fiul și Fiica Profetului...“

— Ce ?

— „Fiul și Fiica Profetului.“

— E o absurditate.

— Ei bine, a fost tradusă din arabă în engleză, iar acum eu o traduc în franceză...

— Tot o absurditate e.

— Deci nu există nici o revoltă ?

— Anna dragă, cu cine să facem revoltă ? Armata e împrăștiată prin Sudan. Cu oamenii de pe stradă ? Cu felahii ?

Unde e organizarea? Înflăcărarea noastră n-a fost niciodată într-un mai mare declin din '82. Iar Înalta Poartă tocmai a dovedit că nu e în stare să-și apere propriile poziții, ca să nu mai vorbim de ale noastre. Ne crezi nebuni?

— Nu, nu, știu că *tu* nu ești nebun. Dar sunt alții...

— Dă-mi scrisoarea. Am să pun să fie tradusă din nou în arabă.

— Dar, Sharif...

— Nu-ți face griji. N-am să spun nimănui cum am făcut rost de ea. Numele lui Barrington nu va fi pomenit deloc. Tu păstrează scrisoarea lui. Și mulțumește-i din partea mea. Te rog... uite, vino încoace...

O ridică în picioare, o face să se așeze pe divan și ia loc lângă ea. Îi cuprinde bărbia cu mâna și îi înalță capul, astfel încât să se uite în ochii lui.

— Crezi că aș lua parte la vreun plan care ne-ar pune în pericol viețile? Crezi că aș face un astfel de lucru fără să-ți spun?

— Nu, clatină Anna din cap, însă ochii îi sunt plini de lacrimi.

— Atunci ce e? Crezi că așa ceva ar putea fi pus la cale fără știința mea?

— Da.

— Da?

Pare surprins.

— O, Sharif! Lacrimile i se preling pe obraji. Oamenii pot să facă lucruri din astea fără să-ți spună. Nu-i crezi în stare, dar pot. Nu numai britanicii nu te pot suferi. *Khedive* nu te are deloc la inimă, ai refuzat mai multe posturi în guvern, ți-ai dat demisia din consiliu, ai fost prieten cu șeicul Muhammad 'Abdu... Glasul Annei e sugrumat de lacrimi. Turcii știu că vrei independența Egiptului, iar acum ești implicat în campania lui Shukri împotriva imigrărilor din Palestina. Islamiștii te urăsc pentru poziția și educația ta. Știm amândoi că există naționaliști mai radicali care sunt de părere că felul tău de-a rezolva lucrurile e prea prudent și prea încet. Și trebuie să existe oameni care nu cred că poți să fii însurat cu mine și să nu ai nimic de-a face cu britanicii, care te bănuiesc că faci un joc dublu...

— Măi să fie! zâmbește Sharif Basha. Ce figură populară sunt...

— O, dragul meu, oamenii care te cunosc te *adoră*, ar face orice pentru tine, dar trebuie să ții seama și de ceilalți...

— Anna, ascultă-mă. Ascultă-mă, șșștt... Îi sărută fața, îi șterge lacrimile, o ține strâns în brațe și îi mângâie părul, gâtul, spatele. Ascultă-mă, știu că ți-a fost greu...

— Nu e adevărat...

— Ba da, uneori ți-a fost. Știu asta. Și îmi doresc să fi putut fi altfel. Dar am clădit împreună ceva prețios, nu-i așa? Nu voi lăsa nimic să ne răpească lucrul ăsta. Diseară voi afla dacă există vreo urmă de adevăr în scrisoarea asta. Între timp, curaj, lady Anna. Du-te și spală-te pe față și nu le speria pe Nur și pe mama mea. Credeam că nu te temi de nimic.

— Acum da. Mă tem pentru tine.

— Nu e nevoie, crede-mă.

Ya'qub Artin Basha traduce în arabă :

— „Ramurii Frumosului Copac, Ploaia Ușoară a Norului Darnic, Fiul și Fiica Profetului...” Ridică ochii de pe hârtie și îl privește pe deasupra ochelarilor. E o glumă? îl întreabă.

— Citește, citește, prietene, spune Sharif Basha lăsându-se pe spătarul scaunului cu picioarele întinse, gleznele încrucișate și ochii închiși.

— „Sabiei Trase a Dreptei Căi, Seyyid Ahmed el-Sherif...”

— Sayyid Ahmad al-Sharif? Cine e? întreabă Shukri Bei al-'Asali.

Ya'qub Basha ridică din umeri și continuă :

— „Fie ca ochiul divin să te aibă mereu în paza lui – cea mai mare urare și cea mai desăvârșită binecuvântare. Fie ca parfumul acestor urări să te însoțească și binecuvântarea Domnului să se pogoare asupra ta...”

— Parfumul? Sharif Basha deschide ochii. Ce spune? *Parfumul* cui? Al binecuvântărilor?

— „Urărilor”, îi răspunde Shukri Bei.

— Cred că vrea să spună „urările parfumate”, zice Ya'qub Basha uitându-se încruntat la hârtia din mâna sa.

— Ei bine, în cazul ăsta...

Sharif Basha închide din nou ochii.

— „Ceea ce vreau să înțelegeți prin această scrisoare e că purtătorul și lucrul care s-a aflat în mâinile sale au ajuns la noi și că dorința voastră s-a statornicit în înțelegerea noastră ; dar n-am reușit să aflăm prin viu grai de la mesagerul vostru mai mult decât ați spus în scrisoare. Cum putem ajunge la planeta Souad? Pentru a ajunge acolo...” Ce e planeta Souad ?

— „Su’ad mi s-a arătat și astăzi inima mea e plină de bucurie“, citează Sharif Basha.

— Starea ta sufletească e foarte senină astăzi, *ya Basha*, zâmbește Shukri Bei.

— Am lucrat în grădină toată ziua. Am plantat copaci pentru Nur.

Ya’qub Basha își foșnește hârtiile și continuă :

— „Pentru a ajunge acolo trebuie trecute culmile munților și dincolo de ele pânđește moartea. Căci lucrul pe care l-ați pus la cale e foarte greu, iar greutățile sale sunt de neînvins, chiar și pentru cineva care ar putea avea mai multe mijloace decât voi și asta e cu neputință. Problema ridică obstacole ce nu pot fi explicate nici drept, nici pe ocolite. Cel care ar dori să ajungă la ea va descoperi multe lucruri opuse Legii Sfinte, chiar dacă ar ajunge acolo viu și nevătămat. Dimpotrivă, trebuie să se plece și să se ploconească și chiar și așa nu-și va atinge scopul. Dumnezeu este darnic și milostiv. S-au pus întrebări. E dorința lui să sosească noaptea la timpul stabilit sau va sosi în alt moment ? Domnul să-i dea fericire celui care rostește lucrurile limpede și deschis. Unii spun că timpul pomenit în Legea Sfântă e mai puțin neprielnic, așa încât principalul poate deveni secundar. E posibil...”

Shukri Bei începe să râdă. Sharif Basha îi aruncă un zâmbet silit, iar Shukri Bei își lasă capul pe spate și hohotește vesel. Ya’qub Basha se încruntă la el pe deasupra ochelarelor.

— Iartă-l, spune Sharif Basha. E doar un arab nesăbuit care suferă de ușurățate. Nu înțelege cuvintele înțeleptului...

— Asta nu e lucru de răs, îl dojenește Ya’qub Basha.

— Dar chiar... ce tâmpenie ! exclamă Shukri Bei ștergându-și ochii cu batista. Iar ultima chestie despre principal... ați înțeles-o cum trebuie ?

— Haideți să auzim restul, spune Sharif Basha.

Ya'qub Basha își potrivește ochelarii.

— „E posibil ca iubii să se întâlnească noaptea de două ori, dându-le mai întâi întâietate conducătorilor lor și apoi făcându-i pe alții să-i urmeze? Hainele ușoare și mesele frugale sunt un semn al înțelepciunii. A pus deoparte foaia de hârtie ca să-și lumineze pașii până când și-a aruncat chiar și pantofii. Există o zicală (un verset) plină de adevăr : «De ce merg cămilele atât de încet? Cară pietre sau fier? ».“

— A, cămilele... mă așteptam să apară și ele! Sharif Basha se ridică. Trebuiau să fie niște cămile.

— Prostii. Prostii! exclamă Shukri Bei.

— Mai e, zice Ya'qub Baha. Tot în același stil. Parcurge cu privirea restul scrisorii. Stați puțin... „Dacă până la urmă călătoria noastră va avea loc, prin voia puterii divine, ar fi de preferat să aibă loc cel mai curând în luna Rajeb, întoarcerea fiind în acea lună...“ În Rajab. Se va întâmpla ceva în Rajab?

— Ce crezi? întrebă serios Sharif Basha. Despre scrisoare?

— E o absurditate, îi răspunde Ya'qub Basha.

— Nu se poate să fi fost scrisă de un arab, întărește Shukri Bei. Nu are nici o noimă.

— Asta e opera unui englez, spune Ya'qub Artin. A unui englez ignorant care își închipuie că știe cum gândesc arabii.

— A secretarului pe probleme orientale, spune Sharif Basha, domnul Boyle.

— Dar de ce? De ce-ar scrie așa ceva?

— Deoarece Cromer a cerut întăriri pentru armata de ocupație și trebuie să convingă Ministerul de Externe de necesitatea lor. Așadar Boyle scrie scrisoarea asta și o trimite la Londra, pretinzând că au primit-o de la unul din spionii lor.

— Nu cred că Cromer ar face așa ceva, spune Ya'qub Basha.

— Scrisoarea asta a fost trimisă la ministerul de Externe, zice Sharif Basha. Cu intenția de-a dovedi că se pune la cale o revoluție.

— Dar nu poate să dovedească nimic. E un model de absurditate.

— Însă cei de la Ministerul de Externe nu au de unde să știe asta. Vor citi cuvintele „cămile“, „Dumnezeu este darnic“,

„parfumul binecuvântărilor“, vor spune că e vorba de niște „arabi fanatici“ și vor trimite trupele.

— De unde ai scrisoarea asta ? îl întreabă Shukri Bei.

— Nu vă pot spune.

— Dar ce putem face cu ea ?

Preț de o clipă se așterne tăcerea. Apoi Ya'qub Basha spune :

— Nu putem face nimic. Chiar dacă am scrie o... o critică la adresa acestei scrisori, dovedind că nu e scrisă de un arab... N-aș fi crezut niciodată că Cromer ar face așa ceva.

— Probabil că spiritul în care e scrisă e autentic, spune Sharif Basha.

— Dar știe că scrisoarea nu e autentică, zice Shukri Bei. Doar dacă... credeți că e posibil ca domnul Boyle să nu-i fi spus ?

— E cu neputință, spune Ya'qub Basha. Boyle e unealta lui Cromer. Nici nu-i trece prin cap să-l înșele.

— Cred că singurul lucru pe care îl putem face e să găsim pe cineva la Londra care să publice scrisoarea, dacă lucrul ăsta se poate înfăptui fără să dezvăluie cum a ajuns în mâinile sale, zice Sharif Basha. Atunci putem pregăti o replică.

— Ar fi o discuție foarte ezoterică, spune Ya'qub Basha, probleme de limbaj, imagistică. Va trebui să ne închipuim ce-a vrut să spună domnul Boyle în arabă și după aceea să traducem în engleză. Chestiunea e prea subtilă. Probabil ar putea fi prezentată într-un tribunal, dar nu întregii lumi.

— Atunci ce altceva am putea face ? întreabă Shukri Bei.

— Am putea s-o ducem la Agenție și să i-o vărăm lui Cromer pe gât, spune Sharif Basha. Să dăm la iveală revoluția cu câteva luni înainte.

— Dar nu există nici o revoluție, nu-i așa ? întreabă Ya'qub Artin.

— Eu n-am cunoștință de vreuna, îi răspunde Sharif Basha. Dar acum, că armata e în stare de alertă și defilează prin toată țara...

Se oprește.

— Fără îndoială, se poate întâmpla orice, spune Shukri Bei.

— Am vorbit cu câțiva tineri de la biroul meu, zice Sharif Basha, și i-am rugat să afle ce se întâmplă. Dar nu cred că plănuiește cineva ceva. Am fi mirosit dacă ar fi făcut-o.

14 iunie 1906

Soțul meu îmi spune că cercetările sale îi confirmă credința că nici o parte a Mișcării Naționaliste nu pune la cale vreo revoltă. Mustafa Kamel Basha va pleca în curând în Europa, sperând din nou să convingă opinia publică să sprijine independența Egiptului. Soțul meu spune că nu avem nici un motiv să nu ne așteptăm la o vară liniștită. Mă rog la Dumnezeu să aibă dreptate.

Seara trecută, când a urcat, m-a găsit în camera lui Nur. Copila doarme cu spatele arcuit athletic. A privit-o o clipă în lumina slabă a lămpii și – zâmbindu-mi – a zis :

— Uite! Parcă zboară.

'Am Abu el-Ma'ati vine să mă vadă o dată la câteva zile. I-a dat unei femei din sat sarcina să aibă grijă de mine și am întrebat-o dacă își putea aduce o prietenă, fiindcă eu trebuia să lucrez toată ziua și avea să se simtă singură. Așadar, Khadra și Rayyesa vin aici câteva ore pe zi. Sunt amândouă căsătorite de curând și încă nu au copii. Șterg praful, spală și udă grădina. Fiindcă mâncarea pe care mi-o pregătesc stă zile întregi în frigider, au renunțat să mai gătească și îmi aduc castronașe cu mâncarea pe care o mănâncă acasă. Iar 'Am Abu el-Ma'ati vine să vadă dacă am tot ce-mi trebuie, să bea un ceai cu mine pe verandă și să-mi aducă vești despre ce se întâmplă în sat și pe pământurile învecinate. I-am spus că scriu o istorie a strămoșilor mei și și-a amintit de bunica mea, fiindcă era mic la vremea când a murit. A adus Coranul lui de-acasă și mi-a arătat numele lui, al tatălui lui și a șase dintre străbunii lui înscrise, unul după altul, pe prima pagină.

— Curând, îmi spune, data următoare când băiatul meu cel mare se întoarce de pe mare, o să-i scriu numele aici și o să i-l dau lui.

— Să-ți dea Domnul viață lungă, *insha' Allah*, zic.

— Viețile noastre sunt în mâinile Domnului, îmi răspunde. Am trăit destul și i-am îngropat pe alții care erau mai tineri ca mine.

— Domnul să-ți dea sănătate, *ya 'Am Abu el-Ma'ati*, zic.

— Facem ce putem, restul e după cum dă Dumnezeu.

Tușește și își scoate pachetul de țigări Cleopatra. Suntem prieteni atât de buni acum, că îmi oferă o țigară, iar eu accept. Dacă va veni cineva, am s-o strivesc sub scaun și am să împrăștiu fumul. Vorbim despre pământ și despre cum ar trebui administrat. Cei cinci *faddan*, micile ferme înființate mai întâi de Kitchener și apoi de 'Abd el-Nasser nu sunt bune de nimic, îmi spune. La început par bune și omul crede că e independent, dar după aceea se trezește bătând pasul pe loc. Nu reușește să le modernizeze, să aducă utilaje. Și la sfârșit ce poate să le lase copiilor săi? Să împartă cei cinci *faddan* între ei? Până la urmă un om înghite pământul vecinului său și unul sfârșește prin a deveni bogat, iar celălalt ajunge la mila Domnului.

— Atunci ce e de făcut? îl întreb. Să înființăm cooperative?

— Poate. Pare destul de neîncrezător. Dar oamenii se ceartă și fiecare vrea să fie el șeful...

— Deci ce e mai bine să facem?

— Cincizeci de *faddan*. Măcar cincizeci de *faddan* de fiecare proprietar fac un lot rezonabil. Un bun proprietar care trăiește pe pământul lui și lasă oamenii să-i dea o parte din recoltă în schimb.

— Deci ești reacționar, *ya 'Am Abu el-Ma'ati*? îl întreb zâmbind.

— Nici gând, *ya Sett Hanim*, se apără el, dar pământul se află în grija noastră. Trebuie să facem ce e mai bine pentru el.

— Aud, zic încet, aud că firmele israeliene oferă servicii... servicii agricole. Aud că obțin concesiuni de la guvern.

— Am auzit și eu, îmi spune. Dar asta pe pământurile de lângă canal, nu aici.

— Nu i-a adus nimeni aici?

— Nu, nu în guvernoratul nostru.

— Ai lucra pentru ei? Dacă ar fi angajați să exploateze pământul?

— Niciodată. Iar oricine îi aduce aici – ai să mă ierți – e un neghiob. Ori un neghiob, ori un om de încredere de-al lor. Nu așa au luat Palestina? Prefăcându-se că le arată oamenilor cum să cultive pământul? Iar după aceea au fost

deștepți și au pus mâna pe el. Nu. Lucrăm pământul ăsta de mii de ani. Nu avem nevoie de străini ca să ne arate cum să-l cultivăm. Se uită la mine. Doar nu te gândești...

— Nici gând, zic. Doar că am auzit vorbindu-se despre asta la Cairo și voiam să știu părerea ta.

— Și, dacă avem într-adevăr nevoie de străini, spune după câteva clipe, lumea e plină de popoare care au tehnologia necesară. De ce trebuie să fie neapărat israelienii, dacă tot știm că au pus ochii pe noi?

— Fiindcă oferă prețuri mai mici decât oricine altcineva.

— Atunci ar trebui să ne întrebăm de ce.

— Ai dreptate, zic. Mi-aș dori să te poată auzi cei de la Cairo.

— Fiecare face cum îl taie capul, spune ridicându-se. Te las să lucrezi. Nu vrei nimic?

— Vreau să te știu în siguranță, zic.

13 iunie 1906

Stăteam la pian cu Ahmad lângă mine și cu Nur pe genunchi. Nur descoperise ce sunete grozave putea să scoată lovind cu mânuța ei clapele pianului și încercam s-o conving să se limiteze la notele înalte în timp ce vărul ei stătea în mijloc și încerca să cânte după ureche o melodie. Tocmai mă gândeam că băiatul e gata să primească o pregătire mult mai serioasă decât i-aș fi putut oferi eu, când Hasna a intrat agitată și m-a rugat stăruitor să-i dau voie să-l aducă înăuntru pe Mahmoud Abu-Domah, o rudă de-a ei care, sosind de curând la Cairo din satul ei, venise s-o viziteze și să-i aducă vești de la familia ei. I-am dat voie și un tânăr plăcut, cu o față deschisă a intrat în încăpere, Mahrous ținându-l strâns de mână. Era în mod clar stânjenit să se înfățișeze dinaintea mea, deși vederea copiilor l-a făcut să se simtă oarecum în largul lui. Hasna îl trăgea de mânecă și îl îndemna: „Spune-i doamnei, spune-i” și am aflat că, în timp ce aștepta trenul în Tantah, auzise că într-un sat din apropiere avuseseră loc ciocniri între niște ofițeri britanici și felahi. După câte înțelesese, trăgând în porumbelii felahilor, ofițerii ucisese o femeie și puseseră foc hambarelor în

care era păstrat grâul, iar felahii îi atacaseră pe ofițeri cu ciomege.

Hasna era foarte abătută și voia să plece acolo imediat, dar Mahmoud și cu mine am reușit s-o convingem că ar fi o faptă necugetată, mai ales că, slavă Domnului, nu satul ei avea necazuri. L-am rugat pe tânăr să rămână la noi în seara asta, fiindcă i-ar face o mare plăcere lui Mahrous și pe lângă asta voiam ca soțul meu să audă și el povestea. Ce treabă îngrozitoare și necugetată era vânătoreea asta de porumbei și cât îi cobora pe englezi în ochii felahilor!

Shukri Bei urmează să ne părăsească mâine și suntem cu toții triști să-l vedem plecând, fiindcă are o fire atât de plăcută și de veselă încât a fost un oaspete minunat în casa noastră. Stăruie să mergem să-i vizităm familia în Țara Sfântă și, într-adevăr, mi-ar plăcea foarte mult să merg să văd Nazaretul, Ierusalimul și Betleemul, despre care am cântat atâtea cântece, dar pe care nu le-am văzut niciodată. Soțul meu ar vrea și el să meargă, fiindcă are amintiri dragi din copilărie de acolo. Iar dacă Layla, Husni și Ahmad ar putea veni cu noi – de vreme ce Jalila Hanim, mama lui Husni, e din Nazaret – am alcătui într-adevăr un grup foarte plăcut.

Layla e foarte tulburată de poveștile lui Shukri Bei despre coloniști. A început să strângă articole despre activitățile lor și m-a rugat să-i dau ei toate articolele de care pot să fac rost din sursele mele englezești.

14 iunie 1906

În ziarele de astăzi a apărut o relatare a evenimentelor din Denshwai și lucrurile stau mai rău decât ne-am închipuit: unul dintre ofițeri a fost ucis, iar cazul a fost luat din mâinile procurorului districtual și încredințat lui Findlay Basha, care se va ocupa de el în cadrul unui tribunal special. Satul a fost înconjurat de un cordon de polițiști și două sute cincizeci de oameni au fost arestați. Domnul Matchell a dat deja o declarație, lăudându-i pe ofițeri și aruncând toată vina pentru cele întâmplate asupra felahilor, iar asta înainte să se facă vreo anchetă. Cinci felahi sunt răniți și unul a murit.

18 iunie 1906

Asta s-a întâmplat în Denshwai. Un corp al armatei care mărșăluia prin deltă a fost încartiruit lângă Tantah. Câțiva ofițeri au vrut să meargă în sat să vâneze porumbei, așa cum făcuseră cu un an înainte. I-au trimis un mesaj lui Umdah, dar n-au așteptat ca acesta să le acorde permisiunea, așa cum sunt obligați prin lege să facă. Au rechiziționat două căruțe de prin partea locului și au plecat, însoțiți de un jandarm de la poliția din localitate. Au ales Denshwai datorită faptului că avea un număr mai mare de porumbei, care reprezintă o parte esențială a mijloacelor de trai a oamenilor. Când ofițerii au sosit în sat, unul dintre mai-marii de acolo, șeicul Mahfouz, le-a ieșit în întâmpinare și i-a rugat să vâneze departe de gospodăriile țăranilor, fiindcă legea spune că e interzis să vâneze la o distanță mai mică de 200 de metri de o casă. Ofițerii nu l-au băgat în seamă și s-au postat în diferite poziții, toate la mai puțin de 150 de metri de sat. La ora două după-amiaza, au început să tragă în vreme ce oamenii îi priveau cu dușmănie din case și de pe câmpuri.

La scurt timp a izbucnit un foc într-unul din hambarele în care era păstrat grâul. Nu știe nimeni cum. Felahii spun că de la focurile trase de unul dintre ofițeri. Domnul Matchell susține că felahii au dat singuri foc la grâu și că acesta era un semnal dinainte stabilit de-a ataca ofițerii. Dar cum ar fi putut să fie lucrul ăsta dinainte stabilit, dacă nimeni nu știa că ofițerii aveau să vină acolo? Umdah fusese plecat din sat și a sosit într-adevăr în timpul ciocnirii.

Când a izbucnit focul, proprietarul casei (care s-a întâmplat să fie chiar muezinul satului) și soția lui au ieșit în fugă, au început să-i lovească pe cei doi ofițeri aflați în apropierea casei lor și au încercat să-i dezarmeze. Arma căpitanului Porter s-a descărcat și femeia, Ummu Muhammad, s-a prăbușit. Soțul ei și sătenii, crezând-o moartă, i-au atacat pe ofițeri cu ciomege și au încercat să le smulgă puștile din mâini. Auzind vacarmul, ceilalți ofițeri s-au repezit să-și ajute tovarășii și au tras în felahi. Cinci oameni s-au prăbușit, printre care și șeful poliției locale, așa că polițiștii li s-au alăturat sătenilor în lupta lor împotriva ofițerilor. Doi dintre ofițeri au alergat să aducă

întăriri din tabăra lor, aflată la șase kilometri depărtare. Ceilalți au fost dezarmați și luați ostatici de felahi, care, când și-au dat seama că Ummu Muhammad era doar rănită, nu moartă, s-au domolit, iar câțiva dintre mai-marii lor au intervenit, i-au apărut pe ofițeri și i-au ajutat să se întoarcă în siguranță în tabără cu tot cu puștile lor.

Intre timp, dintre cei doi ofițeri care alergaseră să aducă ajutoare, unul, căpitanul Bull, neputând suporta arșița de iunie, s-a prăbușit pe marginea drumului de lângă satul Sirsina, unde se țin târguri. Celălalt a sărit în canalul Baguriyyah și a înotat până la tabără. Un bărbat din Sirsina, pe nume Sayyid Ahmad Sa'd, l-a găsit pe căpitanul Bull zăcând leșinat pe marginea drumului și, cu ajutorul sătenilor și al lui Muhammad Hussein, polițistul târgului, l-au cărat la umbră în mica hală a pieței și i-au dat apă. Când au început să se zărească trupele englezești, sătenii s-au împrăștiat și s-au ascuns. Sayyid Ahmad Sa'd s-a ascuns în moara din apropiere, unde a fost descoperit de soldații britanici. Crezând că el îl adusese pe căpitanul Bull în starea aceea, l-au bătut cu paturile armelor până l-au omorât.

Căpitanul Bull a murit mai târziu în cursul zilei și țărani îi urmau să fie judecați pentru crimă. Însă a fost exhumat și s-a descoperit că murise din cauza insolajiei.

Ancheta s-a încheiat astăzi și întregul Egipt așteaptă cu sufletul la gură să vadă ce se va întâmpla.

Mă tem că incidentul acesta va fi prezentat drept începutul insurecției prevestite de scrisoarea aceea josnică și mincinoasă și că va avea urmări de proporții.

Soțul meu s-a oferit să preia cazul, dar Matchell l-a refuzat.

Hasna se plimbă de colo-colo plângând, iar micul Mahrous e foarte tăcut, deoarece, chiar dacă sunt de loc din Kamshish, au prieteni și rude prin toate satele învecinate și toată regiunea are probleme.

20 iunie 1906

Cromer a plecat ieri spre Anglia în călătoria sa anuală. Însă al-Mu'ayyad a publicat o știre conform căreia spânzurătorile au fost încercate cu o zi înainte în magazia închisorii. Consilierul său, Charles de Mansfeld Findlay,

va acționa în numele său. Mă rog neîncetat ca dreptatea să triumfe la tribunal.

Curtea va fi alcătuită din Boutros Basha Ghali, prim-ministrul; domnul Bond, viceprim-ministru al Curții; domnul Hayter, în calitate de consilier juridic; colonelul Ludlow, consilier al Curții Marțiale a Armatei de Ocupație, și Ahmad Bei Fathi Zaghloul, președintele Curții Localnicilor. Acuzarea va fi reprezentată de Ibrahim Bei al-Hilbawi, iar apărarea de Muhammad Bei Yusuf, Isma'il Bei 'Asim și Ahmad Bei Lutfi al-Sayyid.

Soțul meu spune că Boutros Ghali se află într-o poziție dificilă, fiindcă îl înlocuiește pe ministrul Justiției, care e absent. Alegerea lui al-Hilbawi și a lui Fathi Zaghloul îl surprinde, dar susține că al-Hilbawi n-a fost niciodată de partea nimănui altcuiva în afară de el însuși, iar Zaghloul consideră că a fost prea multă vreme președintele Curții Preliminare și Bond a împiedicat promovarea sa la Curtea de Apel. Și totuși, spune, n-ar fi crezut așa ceva despre ei.

27 iunie 1906

Sentințele au fost pronunțate. Patru bărbați – Hasan Mahfouz, Yusuf Saleem, Sayyid Salim și Muhammad Zahran – urmează să fie spânzurați. Alți doi – Ahmad Mahfuz și Muhammad 'Abd el-Nabi, muezinul – sunt condamnați la închisoare pe viață și la muncă silnică. Șase bărbați sunt condamnați la șapte ani de muncă silnică, iar alți opt la câte cincizeci de lovituri de bici. Sentințele urmează să fie duse la îndeplinire în Denshwai.

28 iunie 1906

În *salamlek*, Ahmad Hilmi își acoperă fața cu mâinile. Umerii îi sunt scuturați de suspine și un hohot înăbușit răzbate din dosul mâinilor sale. Sharif Basha al-Baroudi pune o mână pe umărul lui. Husni Bei al-Ghamrawi stă aplecat înainte, cu coatele pe genunchi, privind țintă podeaua. Isma'il Basha Sabri tace. Deasupra, ascunse după *mashrabyya*, Layla și Anna au îngenuncheat una lângă alta pe bancheta tare. Nu se mai obosesc să ștergă lacrimile care li se preling în tăcere pe obraji.

— Îmi pare rău. Ahmad Hilmi își șterge chipul și își îndreaptă umerii. A fost o barbarie, spune. O barbarie. Spânzurătorile ridicate în sat, cu „mireasa“ lângă ele, oamenii înghesuindu-se să privească. Spânzură un om, îl lasă să se legene acolo, sub privirile familiei sale și ale sătenilor, apoi leagă un altul de „mireasă“ și îl biciuiesc. Iarăși și iarăși...

Se așterne tăcerea.

— Și mai zic că sunt civilizați, adaugă.

Bărbații nu spun nimic.

— Yusuf Saleem avea doar douăzeci și doi de ani, continuă acesta. A urcat pe platformă, s-a întors spre săteni și a strigat : „Blestemul lui Dumnezeu să se abată asupra celor nedreți !“. După aceea l-au spânzurat.

Mâna Laylei o caută pe-a Annei și femeile se agață una de cealaltă. Isma'il Basha Sabri își trece palmele peste față.

— Mi-am prezentat raportul pentru *al-Liwa*, spune Ahmad Hilmi. Am consemnat numai faptele și i-am rugat pe cititori să mă ierte că nu le ofer o descriere mai amănunțită, deoarece cuvintele nu fac decât să insulte evenimentele de astăzi.

Husni Bei al-Ghamrawi se îndreaptă de spate.

— Acesta va fi sfârșitul lui Cromer, zice.

— Trebuie să ne asigurăm că așa va fi, spune Sharif Basha.

— Crezi că e posibil? întrebă Isma'il Basha Sabri.

— Da, îi răspunde Sharif Basha. *L'Egypte* e citit în străinătate. *Manchester Guardian* a preluat și el subiectul. În *Daily Chronicle* din 20, înainte chiar de începerea procesului, a apărut o telegramă în care se spunea că Cromer hotărâse ca oamenii să fie împușcați. Probabil că se va vorbi despre asta și în *Tribune*. Vreau să trimit un om la Denshwai și să pregătesc o relatare completă a cazului. Vom încerca să o publicăm în Anglia. Dacă se va face destulă publicitate în jurul cazului, oamenii vor stărui ca aceste chestiuni să fie discutate în parlament, iar irlandezii ne vor îmbrățișa cauza. Cei din Ministerul de Externe nu au vrut să se ajungă la asta. Vor fi puși în încurcătură. Mustafa Kamel le va scrie prietenilor săi din Franța. Dacă va fi nevoie, îl vom ruga pe prietenul care ne-a procurat scrisoarea aceea contrafăcută să găsească o cale să o facă publică... sau să amenințe că o

va face. Poate că nu vom pune capăt Ocupației, dar vom scăpa de Cromer.

— Și cine o să vină în locul lui? întrebă cu amărăciune Ahmad Hilmi. Kitchener?

— Chitty Bei ar fi foarte nimerit, spune Husni Bei, directorul vămii. S-a născut aici și vorbește araba. Ne cunoaște. E un bancher bun. Am putea colabora cu el.

— Cum rămâne cu ce s-a întâmplat astăzi? întrebă Ahmad Hilmi. Oamenilor nu li s-a dat voie nici măcar să-și îngroape morții. Polițiștii i-au încărcat în căruțe și i-au luat cu ei. Li s-a interzis să-și deschidă casele pentru condoleanțe. Nu au voie nici măcar să-i jelească...

— Vom deschide o casă pentru condoleanțe aici, îi răspunde Sharif Basha.

Ceilalți îl privesc surprinși.

— Voi deschide casa din Hilmiyya vreme de trei nopți și în zilele de joi și în ziua a patruzecoa, continuă el.

— E periculos, *ya* Basha, spune Isma'il Sabri.

— Așa se cuvine, zice Husni Bei.

— Nu e nevoie să dăm nici un anunț, spune Sharif Basha. Vom strecura doar un cuvânt. Nu vom permite nici un fel de discursuri și de demonstrații. Doar citirea Coranului și condoleanțele. Nu pot să împiedice asta.

29 iunie 1906

Aseară, când a urcat în apartamentul nostru, m-a găsit plângând. M-a luat în brațe și am rostit primele cuvinte care mi-au venit pe buze.

— *Mi-e rușine.*

— *Nu, Anna, nu. Iar când mi-am ascuns fața la pieptul lui plângând, m-a ridicat și mi-a spus: Ascultă-mă. Nu trebuie să te simți niciodată așa. Asta nu are nici o legătură cu faptul de-a fi britanic. Al-Hilbawi e egiptean, la fel și Ahmad Fathi Zaghloul. Iar domnul Barrington și domnul Blunt sunt englezi.*

— *Am ascultat, i-am răspuns plângând, am auzit ce-a spus Ahmad Hilmi. Nu pot să îndur așa ceva. Toți oamenii aceia în seara asta în Denshwai, toate mamele, soțiile și surorile...*

— *Șșștt, m-a liniștit. Singura cale de-a îndura asta e să o folosim în favoarea noastră. Să ne încredințăm că nu se va mai întâmpla niciodată. Niciodată. Ne vom strădui să eliberăm prizonierii, prietenii tăi de la Londra ne vor ajuta.*

M-a lipit de el, astfel că puteam să-i simt tremurul din glas, și m-a întrebat :

— *Vrei să vii să dormi cu mine ? Simt nevoia să fim cu desăvârșire uniți în noaptea asta.*

Când i-am privit chipul, am zărit riduri noi și adânci ivite în colțurile gurii și pe fruntea lui.

Vreme de trei zile, apoi în cele cinci joi care au urmat și pe 6 august casa din Hilmiyya și cortul mare ridicat în grădină s-au umplut și s-au golit de bărbați și femei din Cairo, din orașele și satele din deltă și din Sa'id. Sharif Basha al-Baroudi, Husni Bei al-Ghamrawi și alți oameni de vază stăteau în picioare lângă ușă, strângând mâini și primind condoleanțe. Cești de cafea neagră, fără zahăr erau golite cu miile. Și nu se auzea nici un sunet în afară de psalmodierea melodioasă a mesajului coranic de speranță atât pentru vii, cât și pentru morți.

„...unii dintre conducători au fost lași. Ai putea chiar spune că au trădat o țară care a fost cu ei mai darnică decât în visele lor cele mai nebunești. Cât despre mine, voi merge pe drumul acesta până la capăt, fiindcă sunt încredințat că, dacă fructul acestei oblăduiri nu e cules de primul sau de al doilea susținător, va fi fără îndoială cules de un egiptean peste ani...”

Mustafa Kamel, 1898

17 noiembrie 1997

Tawasi

Isabel e însărcinată.

— Ți-am spus că așa a fost scris, mi-a zis seara trecută la telefon. Ne vedem în continuare, dar am rămas însărcinată prima oară. Sunt deja în trei luni. Îmi pare rău că nu ți-am dat vestea mai înainte, dar voiam să fiu absolut sigură. Mi-am promis că îți voi spune când se vor împlini trei luni.

— Isabel, e minunat! am exclamat. Apoi am adăugat: Nu-i așa?

— Da, mi-a răspuns ea. Da, sunt nebună de fericire.

— Și 'Omar? am întrebat.

— Ei bine... A șovăit. De fapt... e cam supărat. Nu m-a întrebat direct dacă vreau să păstrez copilul. Nu a mers până acolo. Dar îl îngrijorează foarte tare faptul că are cincizeci și cinci de ani.

— Mai lasă-i timp, am zis.

— Sigur, a spus ea. Și mult spațiu. N-am sugerat că ar trebui să ne mutăm împreună. Poate s-o ia încet. Aștept să mă sune el... de cele mai multe ori.

Prins în capcană, îmi spun. Trebuie să se simtă pe de o parte prins în capcană, pe de altă parte mândru, probabil se întreabă ce-o să le spună copiilor lui. Copiii lui sunt deja adulți – sunt mai mari decât ai mei. Vor fi amuzați sau supărați? Nu cred să-i fi vorbit lui Isabel despre aventura lui cu Jasmine; mi-ar fi spus. Trebuie să-și fi lăsat deoparte temerile, dacă se întâlnea oricum cu ea. Dar asta le va face să revină. Tată și bunic în același timp – ca Ramses sau Akenaton sau oricare dintre marii faraoni. Nu va aprecia așa ceva. E un om modern: un arab american. Nu e tatăl ei, îmi spun iarăși.

Isabel mă anunță că nu poate face nici un fel de planuri ca să se întoarcă deocamdată. Vrea să mă duc eu acolo. Când o să termin, îi spun. Cred că sunt pe-aproape. Cromer a demisionat și Eldon Gorst a preluat conducerea Egiptului. Noua atmosferă, mai conciliantă, a favorizat apariția a patru partide politice oficiale. Primul, firește, e Partidul Național Liber pro-britanic, care are drept purtător de cuvânt ziarul *al-Muqattam*. Sloganul său e „Siguranța patriei și a națiunii stă în pacea cu ocupanții reformatori“ și e privit cu dispreț de toată lumea. Apoi Ahmad Lufti al-Sayyid și alți oameni de vază și funcționari de stat cu rang înalt au format Hizb al-Ummah, Partidul Poporului. Aceștia și-au ales *al-Garida* drept ziar oficial și reclamă independența treptată față de Marea Britanie, încetarea stăpânirii turcești, investiții în educație și industrie și guvernarea pe baza unei constituții. După aceea Mustafa Kamel a înființat adevăratul Partid Naționalist, al-Hizb al-Watani, a cărui portavoce este *al-Liwa* și care reclamă independența imediată și un guvern constituțional în cadrul statului otoman. În cele din urmă *Khedive*, acționând prin intermediul șicului Ali Yusuf și al ziarului acestuia, *al-Mu'ayyad*, și-a alcătuit propriul partid, Hizb al-Islah. Programul său prevede independența imediată și un guvern constituțional, dar se imblânzește când vine vorba de legăturile cu turcii și avansează ideea unui califat arab condus de *Khedive* în calitate de calif.

Iar soțul meu, desigur, nu se va alătura nici unuia din ele. Palatul și partidele britanice ies din discuție. Îi displace faptul că al-Watani le rămâne credincios otomanilor, fiindcă vede o divergență tot mai mare între interesele Egiptului și cele ale Turciei. Hizb al-Ummah ar fi fost cel mai potrivit pentru el, într-adevăr, câți va dintre prietenii săi sunt membri fondatori, dar alte partide vor susține că interesele membrilor Ummah - printre care se numără cei mai înstăriți oameni de vază și funcționari de stat - sunt apropiate de cele ale britanicii lor și se spune chiar că Cromer i-a dat acestui partid binecuvântarea sa înainte să plece. Dacă n-ar fi faptul că surt soția lui, care îl face să evite probabil cu o grijă exagerată orice zvon în privința

unei legături cu englezii, cred că ar fi intrat în partid. Astfel stând lucrurile, rămâne un om liber și își publică scrierile unde vrea și lucrează la proiectele în privința cărora partidele Watani și Ummah sunt unite.

Suntem foarte aproape de inaugurarea Școlii de Arte Frumoase. Khedive l-a numit pe prințul Ahmad Fouad președinte al Consiliului pentru Universitatea Națională, iar soțul meu și Ya'qub Artin Basha lucrează la statutul acesteia. Cred că, în mare, în 1907 s-au înfăptuit destule lucruri bune, se spune chiar că prizonierilor din Denshwai li se va acorda amnistia până la sfârșitul anului. Mă întreb dacă faptul că violențele comise asupra lor au dus la căderea lui Cromer și au avut ecou în întreaga lume le va aduce vreo alinare văduvelor și orfanilor din acel sat. Cel mai ciudat e că, după câte se spune, Cromer a fost foarte surprins și dezamăgit când s-a întors și a descoperit că toată lumea era unită în aversiunea față de el și a continuat până la sfârșit să pună lucrul ăsta pe seama uneltirilor lui Khedive mai curând decât a propriilor sale acțiuni. Dar destul! Destul cu politica, așa cum zice tot timpul Zeinab Hanim. Sărmana doamnă, viața ei a fost în întregime stăpânită de politică, mai întâi de cea a soțului și apoi de cea a fiului ei. Dar acum e destul de fericită cu trei copii care aleargă prin casă. Mă privește cu bunăvoință și îmi spune: „Uită-te cât de înțelept a fost Dumnezeu, fiica mea, când i te-a trimis din țări îndepărtate fiului meu după atâția ani de singurătate“.

Cât mi-aș dori să pot spune „Destul cu politica“ cu toată sinceritatea și pentru totdeauna. Uneori mă trezesc gândindu-mă la viața din Londra, unde n-ai altă preocupare decât să stabilești meniul zilei, să ai grijă de copii și să faci tot felul de treburi mărunte prin casă. Poate să te plimbi prin parc. Poate să ieși seara la teatru sau să iei cina cu prietenii. Iar acum, în decembrie, mă gândesc la pomii de Crăciun, la lumini și la cum îți întrerupi cumpărăturile ca să iei prânzul cu o prietenă. Dar, când încerc să mă imaginez pe mine însămi în Thurloe Place, o văd pe Nur coborând scările în pași de dans. Când pășesc în foaietul teatrului, brațul soțului meu e cel de care mă sprijin. Când mă duc la Harrods e doar ca să cumpăr cadouri pentru el și pentru Zeinab Hanim. Iar când mă

opresc să iau prânzul, Layla e cea cu care îmi compar cumpărăturile și listele pe deasupra mesei.

DACĂ INTERPRETEZ PREZENȚA ANNEI printre noi ca pe un semn că Dumnezeu a dorit binele casei noastre, atunci cum să interpretez celelalte evenimente de mai târziu? Evenimente care probabil își trag rădăcinile chiar din această prezență. Nu știu. Las lucrul ăsta în grija unor minți mai luminate decât a mea. Ne-am trăit viețile împreună și rareori trecea o zi fără să ne petrecem măcar câteva ore una în compania alteia.

Universitatea, după cum știe oricine, a început să funcționeze în 1326/1908. Ceea ce mulți oameni nu-și mai amintesc este că, în primul an, în zilele de vineri se țineau cursuri speciale pentru doamne. Nabawiyya Musa, Malak Hifni Nasif, Labiba Hashim și cu mine am fost alese să predăm aceste cursuri. Am invitat-o pe Anna să vorbească despre artă și pe *madame* Hussein Rushdi să vorbească despre istoria Europei. Anna a glumit spunând că haremul făcuse din ea o femeie care lucra, fiindcă era tot timpul ocupată să se pregătească pentru cursuri, să scrie articole pentru revistă și să traducă din și în engleză pentru fratele meu. Ea avea informații de la prietenii ei din Marea Britanie, iar el avea o cunoaștere profundă a Egiptului, o minte limpede și un adevărat dar pentru disputele raționale și totuși pline de pasiune. Apoi ea avea un talent pentru stilul englezesc și, astfel, fiecare articol pe care-l publicau avea un răsunset nemaipomenit.

Moartea lui Mustafa Kamel Basha a fost o mare pierdere pentru țară, dar Muhammad Bei Farid părea să-i continue munca. Soțul meu a lucrat împreună cu el la chestiunile legate de statutul muncitorilor și, în cursul anului 1908, am reușit să înființăm patru sindicate. Și, odată cu revoluția CUP¹ din Turcia și cu proclamarea constituției turcești și a parlamentului otoman, părea că schimbarea

1. Comitetul pentru Unitate și Progres. Inițial o societate secretă, înființată în 1889 de câțiva studenți de la Medicină, a devenit în cele din urmă o organizație politică în perioada de dezintegrare a Imperiului Otoman. A deținut puterea între 1908 și 1918. (n. t.)

venea într-adevăr. Guvernul britanic a refuzat să-i permită Egiptului să aibă un reprezentant în parlament și, la parada militară din noiembrie, studenții și oamenii de pe străzi au izbucnit în strigăte spontane de „*Vive l'indépendance !*“.

Viața familiei noastre era fericită. Mama mea era ca o cloșcă înconjurată de pui, tatăl meu se simțea mulțumit stând și privind-o pe Anna lucrând la tapiseria ei vrăjită și, deși nu eram binecuvântate fiecare decât cu un singur copil, pruncii au crescut și, odată cu ei, a crescut afecțiunea profundă pe care ne-o purtau nouă și unul altuia.

Nur stă pe genunchii tatălui ei. I-a scos ceasul de aur din buzunar și se uită curioasă la el. Tatăl ei își privește gânditor fiica. Layla ridică în tăcere ochii din carte și citește gândurile fratelui ei :

— Dumnezeu să te țină sănătos pentru ea, *ya Abeih*, ca s-o poți vedea mireasă. Ai să i-o dai cu mâna ta lui Ahmad. El devine dintr-odată atent.

— De unde știi că sunt făcuți unul pentru altul ? o întreabă zâmbind pe sora sa. Oare n-ar putea să întâlnească alți oameni și să-i prefere ?

— Vezi doar că se adoră deja, îi răspunde Layla. Nu suportă să fie despărțiți nici măcar o zi. Când...

— *Bass*, *ya Sett* Layla, o întrerupe Mabrouka. Numai Dumnezeu cunoaște lucrurile ascunse.

— De unde-ai apărut așa dintr-odată ? o întreabă Layla.

Se aud țipete și plânsete apropiindu-se de casă și o bătaie puternică ce zguduie ușa mă face să mă dezmeticesc imediat din viziunea mea, care se petrece cu nouăzeci de ani în urmă. Străbat holul în fugă și deschid ușa. Afară stau fiica lui 'Am Abu el-Ma'ati, moașa de la dispensar și alte câteva femei, cu un roi de copii în spatele lor. Capetele femeilor sunt descoperite, iar *tarha* neagră le atârnă în jurul gâturilor.

— L-au luat pe tatăl meu, *ya Sett Hanim*, spune plângând fiica lui 'Am Abu el-Ma'ati. Au venit soldații și l-au luat, au luat toți bărbații din sat. Ajută-ne, *ya Sett Hanim !* La cine putem să ne ducem ? Cu cine putem să vorbim ? Dumnezeu o să ne răzbune...

Se așază pe pământ hohotind și bătându-se cu pumnii în cap.

— De ce ? strig alarmată. De ce ? Ce s-a întâmplat ? De ce i-au luat ?

— Din cauza a ceea ce s-a întâmplat în Luxor, *ya Sett*, îmi răspunde moașa. Au strâns bărbații...

— Ce s-a întâmplat în Luxor ?

— Nu știți ce se întâmplă ? Lumea atârnă de un fir de păr...

— *Sett* Amal lucrează toată ziua, îmi ia apărarea Khadra. De unde-ar putea să știe ?

— Au fost omorâți niște turiști. Cincizeci sau o sută, nu știm. La templu. A fost o luptă și s-a tras, iar acum guvernul s-a întors împotriva oamenilor...

— L-au luat pe tata, l-au luat pe tata...

— Ce legătură are satul nostru cu toate astea ?

— S-a întors împotriva întregului Sa'id, nu numai a satului nostru. E război, *ya Sett Hanim*, e război. Au luat șapte-sprezece bărbați din satul nostru. Ce pot să facă oamenii ? Unde pot să mergă ?

— Unde i-au dus ? La secția de poliție ?

— La secția centrală, la *markaz*¹.

— O să mă îmbrac și o să mă duc până acolo.

Intru în grabă în casă și stau în picioare în mijlocul camerei mele, iar inima îmi bate cu putere. Toate lucrurile pe care le-am citit, toate lucrurile pe care le-am auzit despre ceea ce li se întâmplă oamenilor când încap pe mâinile poliției mi se învârt prin cap : cum sunt dezbrăcați, legați la ochi și biciuiți — mă așez pe pat, închid ochii și mă străduiesc să-mi revin. Când îi deschid din nou, mama mea mă privește cu tristețe din portretul de pe perete. Respir adânc și mă îmbrac în hainele de oraș, îmi pun ciorapi și o eșarfă de mătase. Îmi perii părul, mă dau cu ruj și îmi pun cerceii cu perle în urechi. Îmi iau geanta, apoi scot, din impuls, pașaportul britanic din sertarul mesei de toaletă și îi dau drumul în geantă, lângă cartea de identitate egipteană și permisul de conducere.

1. Centru. De asemenea secție centrală de poliție (a regiunii). (în arabă, în orig.)

Toate femeile vor să vină cu mine, dar numai una dintre ele știe drumul până la secția de poliție, așa că o iau pe ea, pe fiica lui Abu el-Ma'ati și pe Khadra. Mâinile îmi tremură, așa că apuc strâns volanul. Simt deja că-mi vine să plâng, dar îmi înăbuș lacrimile și mă țin tare. Când ajungem la marginea spațiului deschis unde se află secția de poliție, soldații se reped la noi cu puștile, silindu-ne să oprim.

— Halt! Opriti! Unde vă duceți? strigă.

— Ne ducem la șeful poliției, le răspund.

— E interzis.

Ne înconjoară. Sunt doar niște puști nervoși și supărați.

— Ce e interzis? Vrem să intrăm în *markaz*.

— V-am spus că e interzis.

Deschid portiera și mă dau jos din mașină.

— Ascultați-mă, voi doi, le spun uimită de autoritatea din glasul meu. Nu e nimic interzis. Asta e o secție de poliție, iar eu mă duc să vorbesc cu șeful. Și dacă nu vă dați la o parte în clipa asta, îl sun pe Muhyi Bei, guvernatorul, pe mobil și vă fac zile fripte. Îl pun să vă trimită la Tokar.

— *Ya Sett Hanim*, avem ordine...

— Ce ordine? Unul din voi să meargă și să-i spună șefului că Amal Hanim al-Ghamrawi vine să-l vadă și eu intru chiar după voi.

— Dar nu au voie să se apropie de *markaz*.

— Am să las mașina aici. Dar dacă i se va întâmpla ceva, toate or să se spargă în capul vostru.

Unul dintre soldați se îndreaptă spre *markaz*, iar eu îl urmez. Femeile deschid portierele mașinii, dar soldații le împing înapoi.

— Fără localnici.

— Localnici? Oamenii ăștia sunt de aceeași nație cu tine.

— E imposibil, spune soldatul. O să fiu împușcat.

— *Ma'alesh*¹, le spun femeilor. Așteptați-mă. Și închideți portierele pe dinăuntru. Să nu se apropie nici unul de ele, le zic soldaților.

Când intru în biroul lui, *Ma'mur*² se ridică să mă salute. E un bărbat solid, în jur de patruzeci de ani, îndesat și cu o

1. Nu face nimic. (în arabă, în orig.)

2. Șeful poliției (al unui *markaz*). (în arabă, în orig.)

mustață neagră. Pare supărat și transpiră din abundență în noaptea rece de noiembrie. Doi bărbați în haine civile stau în fotolii într-o parte a încăperii. Îi strâng mâna, îi spun cum mă cheamă și mă așez.

— Am venit să vorbesc cu Excelența Voastră în legătură cu niște oameni din satul nostru, încep.

— Care sat? întrebă unul din civili.

— Tawasi, îi răspund. Niște soldați au venit astăzi în sat și au ridicat bărbații. Sunt aici ca să văd ce se poate face pentru ei.

— Și ce legătură aveți dumneavoastră cu treaba asta? întrebă bărbatul.

Mă întorc spre el; are niște ochi de un cenușiu pal și mă măsoară din cap până-n picioare. Nu știu ce funcție are, face parte din poliție, din armată sau din serviciile secrete? Îi e superior în grad lui *Ma'mur*? Trebuie să fie, dacă se bagă în discuție în felul ăsta.

— Tawasi e pământul meu, îi răspund, iar felahii sunt responsabilitatea mea. Femeile au venit la mine acasă și mi-au cerut ajutorul.

— Suntem în stare de urgență, spune *Ma'mur*.

— Din cauza evenimentelor din Luxor?

— Da, din cauza lor. Au fost uciși șaiszeci de oameni acolo.

Turiști.

— Și ce legătură are Tawasi cu evenimentele din Luxor? Oamenii ăștia sunt pașnici...

— Trebuie să ridicăm toți suspjecții, îmi răspunde și în glasul lui deslușesc o urmă de dezgust.

— Dar de ce ar fi oamenii din Tawasi suspecți? insist. Oamenii ăștia trăiesc liniștiți și-și văd de munca lor. Îi ridicați din casele lor în toiul nopții...

— Toată lumea e suspectă, vorbește din nou Ochi-Cenușii.

— Așadar îi ridicați pe toți bărbații din Egipt?

Îl văd roșind.

— Și pe femeile din harem dacă e nevoie, îmi răspunde.

— *Ya-fandim*¹ – mă întorc din nou spre *Ma'mur* – a făcut vreunul din oamenii ăștia ceva care să trezească bănuiele? Ați găsit în casele lor vreun...

1. Domnule (forma prescurtată este *ya afandi*). (în arabă, în orig.)

— V-am spus : suntem în stare de urgență.

O clipă nu zic nimic, apoi încerc din nou :

— Cât îi țineți ?

— Nimeni nu știe. Depinde.

Mă întorc cu totul spre *Ma'mur*. Vreau să-l fac să ridice privirea și să se uite în ochii mei.

— Excelența Voastră, zic, printre oamenii pe care i-ați reținut sunt și câțiva oameni bătrâni. Șeici respectabili. Ce-ați putea scoate de la ei ? Lăsați-i să plece și oamenii din sat se vor calma, iar mâine Domnul le va îndrepta pe toate. Și noi vă vom rămâne recunoscători.

— Nu va pleca nimeni în seara asta, spune Ochi-Cenușii. Mâine vor fi interogați și după aceea vom vedea.

Mă uit la *Ma'mur*, însă fața lui e de nepătruns.

— Ați auzit ce-a spus Basha, îmi zice.

Când mă ridic, simt cum îmi dau lacrimile și sunt atât de furioasă, încât arăt cu degetul spre afișul care atârnă deasupra capetelor lor.

— Vedeți ce scrie pe afișul ăsta ? îi întreb. „Poliția în slujba poporului.“ Cred că ar fi mai cinstit să-l dați jos.

Mă urc în mașină și mă îndepărtez de spațiul deschis, însă lacrimile îmi curg pe volan în timp ce conduc. Știu prin ce vor trece bărbații, iar femeile știu și ele. Plâng încet. Văd funia din jurul gâtului lui 'Am Abu el-Ma'ati, sângele prelingându-i-se din colțul gurii în ridurile fine de pe bărbie. Mă înfior văzând lovitura care se abate pe fața sa, pe ceafa sa : „*ya kalb, ya ibn el-kalb*“¹ – trebuie, trebuie să încetez să-mi închipui ce e mai rău...

Când ajungem acasă, Khadra hotărăște să rămână cu mine. E ora zece. Îl sun pe Tareq 'Atiyya și îmi răspunde soția sau una din fiicele sale.

— Bună seara, spun, sunt Amal al-Ghamrawi. Pot să vorbesc cu Tareq Bei ?

Vine la telefon :

— Amal ! Bună ! Ai văzut dezastrul din Luxor ?

— Tareq, zic și încep să plâng. Guvernatorul poate să-i elibereze ? îl întreb când termin cu explicațiile.

1. Câine, pui de cățea. (în arabă, în orig.)

— Da, îmi răspunde. O să-l sun dimineață.

— Dar vor sta acolo *toată noaptea*.

— Ascultă-mă. Știu la ce te gândești, dar nu li se va întâmpla nimic în seara asta. Poliția are de rezolvat alte treburi și ei nu sunt decât plevușcă. Te rog, crede-mă. Îi vom scoate mâine.

O trimit pe Khadra în sat.

— Spune-le femeilor că am vorbit la Cairo și *insha' Allah* mâine totul va fi bine. Rămâi acolo și nu lăsa pe nimeni să facă vreun lucru pripit. Mâine, înainte de răsăritul soarelui, dacă bărbații nu se vor întoarce, voi veni să vă aduc vești.

Cum aș putea să dorm? Cum aș putea să lucrez? Lumea Annei pare la mii de kilometri distanță. Oare? Pierd o grămadă de timp pe internet încercând să strâng amănunte și versiuni diferite despre crimele din Luxor. Îi telefonez Deenei la Cairo, iar ea îmi spune că au aflat că mai multe sate trec prin aceleași suferințe ca și Tawasi.

— Putem să preluăm cazul, zice ea, dar dacă tragem niște sfori merge mai repede. Ține-mă la curent cu ce se întâmplă.

Sper că bărbații dorm. Nenoroșiți și înfrigurați, doar plevușcă, dar adormiți. Îi trimit un e-mail fratelui meu și el îmi telefonează.

— Atiyya o să-i scoată, mă asigură, pare să știe ce face...

— E atât de nedrept, spun.

— Sigur că e, zice el. Dar faci tot ce poți.

— Nu vor să mă asculte, spun. Dacă ai fi fost aici, pe tine te-ar fi ascultat cu siguranță.

— Pot să vin acolo, dacă asta te face fericită, se oferă el.

— Nu, zic, nu.

Ce-ar putea face? Probabil n-ar putea face nici măcar cât face Tareq. A trăit în străinătate toată viața lui. Nu are legăturile necesare.

— Nu, repet. Sunt numai... mă știi doar. Încerc să-mi iau un ton vesel. Povestește-mi ce se întâmplă cu Isabel.

— I-am spus, îmi răspunde.

— Ce? Despre mama ei?

— Da.

— Cum a reacționat?

— Cred că a fost uluită. O credea pe Jasmine prea bătrână, înțelegi. Asta a făcut-o în primul rând să-și dea seama cât de bătrân sunt.

— Nu ești bătrân. Ești mult mai tânăr decât Jasmine.

— Ei bine, da, dar asta m-a plasat în generația ei.

— Te-a întrebat dacă știam?

— Da. I-am spus că nu ți-am mărturisit lucrul ăsta decât de foarte puțin timp. Oricum a tot încercat să se convingă singură. A hotărât că asta e o dovadă în plus că eu și ea eram sortiți să fim împreună.

— Deci e ca și cum te-ai fi înșelat prima oară.

— Da. M-am grăbit. Nu-mi dădeam seama că adevărata mea pereche nu se născuse încă.

Vocea lui are din nou acea vioioșie familiară. Hotărâsc să nu-l întreb dacă mai crede sau nu că ar putea fi tatăl ei.

— Vei veni acasă în curând? îl întreb.

— Cât de curând pot, îmi răspunde. Apoi adaugă: Știi, nu te oprește nimeni să te urci în avion.

Mă plimb prin casa goală. Ies pe veranda unde am stat împreună cu 'Am Abu el-Ma'ati și privesc peste câmpuri, spre sat, din care lipsesc, în seara asta, șaptesprezece oameni. În cele din urmă intru în camera lui Isabel și mă opresc în fața portretului străunchiului meu, Sharif Basha al-Baroudi. „Vezi, vezi, *ya Basha?*” spun și lacrimile mă potopesc iarăși. Ochii lui negri mă privesc la rândul lor și în spatele lor se află el-Tel el-Kebir, Umm Durman și Denshwai și mi se pare că vede într-adevăr și îmi doresc – o, cât îmi doresc, să mă cuibăresc în brațele sale...

18 noiembrie 1997

La unsprezece se aude o bătaie în ușă. Deschid și îl văd pe Tareq Atiyya în cadrul ei.

— Ce e asta? zic. Ai venit personal?

— M-am gândit că ar fi mai bine. Mă duc la *markaz*. Vrei să vii cu mine?

La *markaz* descoperim că mesajul guvernatorului a trecut deja prin cele câteva straturi necesare.

— Vom termina procedurile și oamenii vor fi trimiși acasă, spune *Ma'mur*, părând chiar mai abătut și mai obosit decât în seara trecută. Așadar, nu mai e nevoie să vă reținem.

— Nu ne rețineți deloc, îi răspunde degajat Tareq. Vom bea o cafea cu dumneata până se termină procedurile.

Ma'mur sună să fie adusă cafeaua.

Din mașină numărăm șaptesprezece bărbați urcându-se în duba poliției. Nu au funii în jurul gâturilor, dar sunt îmbrăcați în *galaleeb* sfâșiate și murdare de sânge și își țin capetele plecate. Suspinele și furia îmi scutură trupul pe când urmăm duba poliției în drum spre Tawasi.

— *Khalas*. Nu se mai poate întâmpla nimic acum, spune Tareq și părăsește șoseaua, luând-o pe drumeagul ce duce spre casă.

Mă urmează înăuntru și nici nu apuc să spun „Am să-ți fac un ceai“, că greutatea care îmi apasă pieptul se topește ca prin farmec, mă agăț de un scaun și încep să plâng. Într-o clipă se apropie de mine și mă strânge în brațe și, lipită de pieptul lui, dau frâu liber durerii pe când el mă mângâie pe cap și mă bate ușor pe spate.

— Gata, s-a terminat, îmi spune. *Khalas*. Au ajuns deja acasă și nimeni nu se va mai apropia de ei.

— Dar de ce a trebuit să se întâmple asta? Cum de s-a putut întâmpla?

— Din cauza legilor privind starea de urgență. A evenimentelor din Luxor...

— Dar oamenii ăștia nu au nimic de-a face cu asta...

— Acum sunt acasă.

— Au fost bătuți. Ai văzut cum arătau?

— Acum sunt acasă, *ya Amal*.

— Dar ceilalți oameni?

— Care ceilalți oameni?

— Oamenii din celelalte sate. Cei pe care nu i-a scos nimeni.

— Vrei să îndrepti întreaga lume? Ai făcut tot ce-ai putut.

— N-am făcut decât să te sun *pe tine*. Tu ai făcut totul.

— *Khalas*, s-a terminat.

— Ce m-aș fi făcut fără tine? Dacă nu te-aș fi cunoscut? Dacă n-aș fi putut să te sun...

— Da, dar mă cunoști și poți să mă suni.

— Și ai condus atâta până aici. Probabil că te-ai trezit la cinci...

— La șase.

— *Ya Tareq*, nu știu ce să-ți spun...

— Nimic. Acum lasă-mă să mă uit la fața ta. De ce-ți faci asta? Du-te și stropește-ți fața cu apă rece. Ai niște coniac?

— Coniac?

Încep să râd. Mai întâi fumez cu 'Am Abu el-Ma'ati și apoi beau coniac cu Tareq 'Atiyya. Aici, în Tawasi.

— Ce e așa de amuzant în privința coniacului? mă întrebă el.

— Nimic, murmur și dau fuga în baie, unde, spălându-mă pe față, izbucnesc din nou în plâns.

Mă aud scoțând suspine ușoare, ca un copil. Mă îndrept de spate și respir adânc de mai multe ori. Mă uit pe fereastră. Încerc să mă gândesc la soția lui, care mi-a răspuns la telefon.

Când ies din baie, îmi spune:

— Ești foarte palidă. Nu ai dormit noaptea trecută?

— Nu prea, îi răspund.

Fac ceai și îl duc în hol. Cu ceașca în mână, se uită de jur împrejur.

— Câți ani au trecut de când am fost aici?

— Nici nu încerca să-i numeri, zic.

— N-ai de ce să te temi, spune. Nu vei îmbătrâni niciodată.

Văzând că tac, continuă:

— E adevărat. Ți-am mai spus-o. Te faci tot mai frumoasă de fiecare dată când te văd.

Zâmbește, pune paharul jos și se așază mai comod, lăsându-se pe spătarul scaunului și întinzând picioarele.

— Mi-aș dori să te fi putut vedea aseară la *markaz*, punându-i la locul lor.

— Nu cred, zic. Probabil am fost caraghioasă.

— Probabil ai fost magnifică...

Când mă ridic, se întinde și mă prinde de braț, de deasupra cotului. Mă trage spre el, ochii lui uitându-se întrebător într-ai mei o clipă, apoi gura lui o acoperă pe-a mea și mâna lui mă apucă strâns de păr. Când reușesc să respir, șoptesc:

„Spatele meu“, iar el mă trage în jos până când îngenunchez pe podea și se apleacă asupra mea acoperindu-mi fața cu sărutări, ținându-mi capul între mâinile făcute căuș.

— Amal, șoptește, Amal...

Aud o bătaie în ușă și sar în picioare. Khadra și Rayessa stau în cadrul ușii, cu chipurile lor luminoase, cărând două tăvi mari, acoperite cu șervete albe:

— Ca să luați prânzul împreună.

Zâmbesc amândouă.

— Domnul să vă răsplătească bunătatea, spun. Vom mânca pe verandă, la soare.

Pun mâncarea pe masă, aruncând priviri furișe spre Tareq.

— Toți bărbații sunt bine? le întreb.

— *El-hamdu-l-Allah*, îmi răspunde Khadra. Întreg satul se bucură și vă sărută mâinile cu recunoștință.

Cele două femei își ascund zâmbetele după *tarha* și mă întrebă:

— Aveți nevoie de noi acum?

— Da, mai stați puțin, le răspund și ele dispar în bucătărie.

— Lașo, spune Tareq, iar eu ridic din umeri. Probabil e mai bine așa, continuă el. Suntem în Sa'id la urma urmei. O, e un adevărat ospaț.

La ușă îmi spune:

— Am să rămân acasă în seara asta și am să plec mâine-dimineață la Cairo. Ai numărul meu de mobil?

— Da, îi răspund, încuviințând din cap.

— Primul lucru pe care trebuie să-l faci, chiar acum, este să te odihnești. Înainte să te apuci de lucru sau de mai știu eu ce altceva.

— Da, zic.

— Amal, nu te poți ascunde la Tawasi pentru totdeauna.

Pe când mașina lui se îndepărtează, femeile se apropie și ele de ușă.

— Basha vă soarbe din ochi, *ya Sett* Amal, spune Khadra.

— Abd el-Nasser a abolit titlurile, zic.

Clatină din cap.

— Un Basha e un Basha, cu sau fără titlu. Iar ăsta vă soarbe din ochi.

— Ce tot vorbești? Sunt femeie bătrână, spun.

— Prostii! Sunteți ca Luna și orice bărbat și-ar pierde capul după dumneavoastră.

— Îl știu de-o viață, zic.

— „Cel care îți e aproape e mai merituos decât cel care îți e străin“, spune ea.

— Și e căsătorit, zic.

— Și ce dacă? spune Rayessa. Un bărbat are dreptul la patru neveste.

Privim cum mașina lui se pierde în depărtare.

— Deci ar trebui să mă mărit cu un bărbat căsătorit? întreb.

— De ce nu? Dacă are mijloace să vă întrețină și vă face fericită? E un Basha, *ya Sett Amal*, și vă vrea pe dumneavoastră. Uitați-vă la el – imaginea vie a lui Rushdi Abaza...

— Să despart un bărbat de haremul lui? Să-i distrug viața soției sale?

— De ce să-i distrugeți viața? Ea stă în casa ei și dumneavoastră într-a dumneavoastră. Iar dacă nu-i place, poate să spună și atunci are copiii ei, apartamentul ei și pensia alimentară. El nu pare zgârcit deloc.

— Dacă bărbatul *tău* ar veni și te-ar anunța că și-a luat altă soție, nu ai spune cu totul altceva?

— I-aș tăia beregata și i-aș bea sângele, râde Rayessa.

— O femeie deșteaptă are grijă de soțul ei, zice Khadra, ridică un gard în jurul lui.

— Mulțumesc mult pentru prânz, spun. Să dea Domnul ca mâinile voastre să fie scutite de muncă. Acum mă duc să mă odihnesc și o să vin mai târziu în sat să-i salut pe 'Am Abu el-Ma'ati și pe ceilalți.

— De ce nu așteptați până mâine, *ya Sett Amal*? zice Khadra. Astăzi satul o să fie cu susul în jos...

— Crezi?

— E mai bine, încuviințează Rayessa.

— Bine, zic. Atunci voi veni mâine. Acum mă voi duce să dorm puțin.

— Vise plăcute! îmi strigă chicotind.

Visez că îl strâng în brațe pe Sharif Basha al-Baroudi. Îi sărut fața, ochii, umerii. Mă întind lângă el în patul mare

din camera bunicii mele și plâng de ușurare că l-am găsit în cele din urmă. Mă cuprinde în brațe și mă lasă să-l sărut, oarecum amuzat de pasiunea mea. „Mulțumesc lui Dumnezeu că nu ești tatăl meu“, spun iarăși și iarăși. Lipită de pieptul lui, simt că am ajuns acasă.

Mă trezesc stânjenită. Tristă că sunt singură. Mă plimb prin încăperile din casa pustie. Bărbații din sat sunt la casele lor. Tareq 'Atiyya e acasă la el, la kilometri depărtare. Dar nu pe el îl vreau. Stau în picioare în fața tabloului Annei, pătrund în grădina ei și îl urmăresc pe Sharif Basha, care, cu spatele la mine, sădește o pădure fermecată pentru fiica lui. Mă hotărâsc să mă apuc de lucru și deschid caietele Annei. Anna, prietena mea, care a așternut totul pe hârtie pentru mine și care scrie acum despre Abu el-'Ela, podul meu preferat, podul care este demolat chiar în clipa în care citesc :

Cairo

15 octombrie 1909

Dragă sir Charles,

Astăzi e prima zi de Eid și toată lumea sărbătorește. Tocmai ne-am întors dintr-o plimbare în care am văzut minunatul pod, terminat de curând, de la Bulaq. E o construcție de-a dreptul uluitoare, proiectată de domnul Eiffel, executată la Cairo și apoi transportată aici ca să se arcuiască peste Nil, la celălalt capăt al insulei față de podul Ismail, și să facă legătura între noul cartier Ghezirah și vechea zonă portuară din Bulaq. Se spune că ar fi clădit din 200 de tone de fier, dar e atât de grațios și de frumos lucrat, încât pare un pod dintr-o poveste. Intregul Cairo a ieșit să-l vadă și, așa cum se întâmplă de fiecare dată acum când se strâng mai mulți oameni, câteva voci au strigat „Vive l'indépendance!“ și „Vive l'Égypte!“ și totul a fost foarte emoționant.

Am urmărit știrile despre procesul lui Dingra pentru asasinarea lui sir Curzon Wylie ; ziarele au publicat declarațiile sale de la tribunal și de dinaintea execuției și nimeni de-aici n-a spus un cuvânt împotriva lui. Chiar în dimineața execuției sale, în al-Liwa a apărut un elogiu

care i-a atras deja un avertisment oficial și au început să fie publicate nenumărate poeme excelente sau mediocre despre el. Din asta îți poți da seama de forța aversiunii față de Marea Britanie. Guvernului i s-a părut potrivit să promulge din nou decretul din 1881 ca să reducă presa la tăcere, așa că publicațiile, spectacolele de teatru, recenziile și întâlnirile publice au devenit fără apel supuse dreptului penal. Orice student care ia parte la demonstrații, scrie articole sau furnizează informații presei urmează să fie exmatriculat. Cursurile noastre de vineri pentru doamne au fost suspendate și am aflat că Gorst pregătește un document în alb care să-i permită să deporteze oamenii fără proces. Toate acestea stârnesc o mare agitație și multe proteste publice. Soțul meu a scris un articol despre aceste măsuri pe care i l-am trimis – în engleză – lui James Barrington și te rog să discuți problema asta cu prietenii dumitale din parlament.

Prietenul nostru, Muhammad Farid Bei (succesorul lui Mustafa Kamel în Hizb al-Watani) este foarte încântat de evenimentele de la Congresul Național Egiptean și de întâlnirea sa cu Keir Hardie. Tragem speranțe că laburistii se vor dovedi poate mai înțelegători față de aspirațiile Egiptului decât s-au arătat până acum liberalii. Farid Bei a stârnit un mare scandal dezvăluind în al-Liwa planurile de-a extinde concesiunea pentru Canalul Suez cu încă șaiszeci de ani. Asta întărește bănuiala că guvernul a risipit o mare parte din Fondul de Rezervă și că încearcă să-și recupereze pierderile vânzând concesiunea canalului pentru patru milioane de lire plătibile în patru ani. În casa noastră s-a ținut cu două seri în urmă o întâlnire între mai mulți oameni de vază din Adunare și toți sunt hotărâți să lupte împotriva acestei măsuri.

Săptămâna trecută am avut drept oaspete la Hilmiyya un gentleman american pe nume Benjamin Gordon. A venit în vizită aici cu scopul de-a scrie o carte despre evreii din Egipt și Palestina și avea o scrisoare de recomandare de la vechiul prieten din Paris al lui Sharif Basha, maître Demange. Soțul meu i l-a prezentat separat lui Cattaoui Basha, conducătorul comunității evreiești din Cairo, lui Benzion Bei și altor oameni de vază remarcabili de origine evreiască. Apoi i-am avut pe el și pe soția lui oaspeți la masă la Hilmiyya.

Când am vorbit cu el despre temerile noastre privind Palestina, am descoperit că în principiu Cattaoui Basha și ceilalți manifestaseră aceleași sentimente, temându-se că activitățile coloniștilor au să ducă la o ruptură între evrei pe de o parte și creștini și musulmani pe de altă parte. I-am oferit amănunte despre activitățile domnului Rupin la Biroul Palestinian din Jaffa (care e în realitate un birou colonial ce aranjează vânzările de pământ, care din ziua cumpărării sale nu mai e lăsat să treacă în mâinile neevreilor), despre doctorul Jacobson, care a devenit acum reprezentant permanent al sioniștilor la Istanbul, despre transferul lui Ali Ekrem Bei, Mutasarrif al Ierusalimului, la Beirut și despre multe, multe altele. Totuși nu sunt sigură că în mintea lui face o diferență clară între familiile de evrei care emigrează în Palestina ca să trăiască acolo ca supuși ai statului otoman și coloniștii care își păstrează loialitatea față de țara lor de origine. Îl trimitem la Shukri Bei, în Nazaret, în speranța că ceea ce va vedea acolo, la fața locului, îl va ajuta să se lămurească cum stau lucrurile.

Soțul meu a hotărât că voi putea să-i întâlnesc pe vizitatorii din străinătate, în special pe cei care vorbesc engleza, fiindcă toți cei care vin aici vor să afle care e situația politică și ce gândesc egiptenii; are sentimentul că împreună vom reuși să le oferim o descriere corectă și impresionantă a acestor lucruri și că asta ne va ajuta să informăm opinia publică din țările lor, fiindcă majoritatea sunt oameni cu o oarecare influență. Asta încalcă obiceiul social al segregării, așa că nu facem lucrul ăsta decât pe-ascuns și doar la Hilmiyya, astfel încât casa noastră să nu aibă de suferit. Avem acolo câțiva servitori de încredere care au grijă de toate, iar șeful lor e Sabir, care lucra odată pentru James Barrington și care a devenit ochii și urechile soțului meu în diferite locuri, fiindcă și-a păstrat legăturile de la Agenție și din celelalte case englezești.

Înțeleg că Cromer trage încă sforile la ministerul de Externe în ceea ce privește Egiptul. Poți să-mi spui dacă e adevărat și cât de mare e influența lui? M-a amuzat foarte tare povestea dumitale despre lady Cromer, care a devenit sufragetă cu toată împotrivirea lordului. Merită

fără îndoială o insurecție în propriul său castel. Totuși pare destul de sever ca femeile să fie închise în Anglia pentru părerile lor politice. Vor obține cu siguranță dreptul de vot într-o bună zi, atunci de ce nu li-l oferă guvernul acum cu eleganță și nu scutește pe toată lumea de atâtea neplăceri ?

Tawasi

20 noiembrie 1997

Aștept până după rugăciunile de la apus, apoi merg de-a lungul hotarelor dintre câmpuri, trec podețele de lut ridicate peste canale și intru în sat. Femeile mă salută și mă invită înăuntru din pragul caselor și le răspund cu bunăvoință, dar îmi continui drumul spre casa lui 'Am Abu el-Ma'ati. Stăm unul în fața celuilalt pe lavițele cu speteze înalte din *mandarah* și îi spun :

— Mulțumesc lui Dumnezeu că ești teafăr.

— Grație îndurării dumitale, îmi răspunde ducându-și mâna la inimă.

E spălat și bărbierit și poartă o *galabiyya* din lână maro, șalul gri îi e înfășurat în jurul gâtului și bastonul i se odihnește pe genunchi. 'Imma îi e albă ca zăpada, dar ochii îi sunt întunecați. Nu prea știu ce să-i spun.

— 'Am Abu el-Ma'ati, zic, știu niște oameni din Cairo, o mică organizație de avocați și jurnaliști progresiști. Oameni de treabă. Ei pot să vă susțină cazul.

— Împotriva guvernului? mă întrebă.

— Împotriva poliției. Reținere ilegală, maltratare...

— *Ya Sett Hanim*, lasă asta în mâinile Domnului.

— *Ya 'Am Abu el-Ma'ati*, ce s-a întâmplat a fost nedrept...

— Da, a fost nedrept. Dar prin bunăvoința dumitale s-a terminat.

Se întoarce stânjenit. Vrea să nu mai vorbesc despre asta.

— Dar cum putem garanta că nu se va întâmpla din nou ? îl întreb.

— Nimeni nu poate garanta nimic. Poate cineva să garanteze pentru propria viață ?

— *Ya 'Am Abu el-Ma'ati*, dacă fiecare spune când se duce acasă *al-hamdu-l-Allah* și apoi stă liniștit, cine o să oprească guvernul să-i mai trateze așa pe oameni ?

— Iar dacă nu spun *al-hamdu-l-Allah*, îmi petrec tot restul vieții alergând de la un avocat la altul, iar guvernul ia satul nostru la ochi și atunci totul se transformă într-o război personală. Așa, treaba e încheiată. Și nu suntem nici primul, nici ultimul sat căruia i s-a întâmplat asta. Și nu e nici prima, nici ultima oară când guvernul va teroriza oamenii...

Televizorul din hol vorbește despre atrocitățile de ieri și, când mă îndrept spre ieșire, mă opresc să privesc imaginea cu zecile de sicrie de lemn întinse pe nisip.

Străbat satul în care viața obișnuită e în toi. Micul magazin își aruncă umbra albăstrie peste drumul prăfuit, doi bărbați stau cu narghilele lor în fața tejghelei, copiii se joacă la marginea cercului de lumină. Dar știu că pe undeva pe-acolo sunt bărbați, bărbați tineri, care nu s-au resemnat, care clocotesc de mânie și jură să-și războie satele și oamenii din ele. Când mă gândesc la ei sângele îmi îngheață în vine, strâng pumnii în buzunarele hainei, plec capul și mă grăbesc spre casă.

Când deschid ușa, aud telefonul sunând, așa că mă năpusesc înăuntru și ajung la el înainte să sune a treia oară. Un vechi joc pe care l-am jucat întotdeauna : aud telefonul și în mintea mea încolțește gândul că dacă nu ajung la el înainte să sune a treia oară, or să pățească ceva copiii – și mă reped la el chiar dacă mă cert singură pentru că abat răul asupra lor, pentru că târăsc bunăstarea lor în jocurile mele stupide.

— Alo?

— *Sett Amal*?

— *Am Madani*?

— Ce mai faceți, *ya Sett*? Cum o mai duceți cu sănătatea? Țipă în receptor.

Îndepărtez puțin receptorul de ureche.

— *El-hamdu-l-Allah*. Ce mai faci, *ya 'Am Madani*? Ce mai fac copiii? Dar mama lor?

— E sănătoasă, *el-hamdu-l-Allah*. A adus pe lume o fetiță.

— *Alf mabrouk*¹, *ya 'Am Madani*. Fetele sunt bune.

1. Mii de felicitări. (în arabă, în orig.)

- Fetele sunt simțitoare, au suflete miloase, zice el.
- E lucru știut, încuviințez. Ce nume i-ați dat?
- Hanan, îmi răspunde râzând.
- Fie ca venirea ei pe lume să vă aducă noroc, *insha' Allah*,
îi urez.

„Dumnezeu mi-e martor că i-am făcut numai bine
țării mele.“

Boutros Ghali Basha, 20 februarie 1910

Prin ce întâmplări triste, cumplit de triste, am trecut aici ! Bietul Boutros Ghali Basha a murit și Ibrahim al-Wardani va fi cu siguranță spânzurat pentru asta. Cel mai bun lucru pe care îl poate spera apărarea este să demonstreze că operația făcută de Milton Bei a fost cea care l-a ucis pe prim-ministru mai degrabă decât gloanțele lui Wardani și astfel să obțină comutarea sentinței. Dar șansele sunt foarte slabe. Husni și alți câțiva gentlemeni din al-Hizb al-Watani au fost arestați și eliberați mai târziu. Toate casele le-au fost percheziționate. Dar Wardani este de neclintit și susține că a acționat singur, pentru binele Egiptului. Îl numește pe Boutros Basha trădător și citează faptul că a semnat Convenția din Sudan în '98 și faptul că a prezidat procesele din Denshwai drept probe. Îl învinuiește pentru măsurile asupraitoare ale guvernului din ultimul an și pentru că s-a aflat în spatele planului de extindere a concesiunii canalului Suez. Toate acestea sunt fapte pentru care prim-ministrul a fost într-adevăr responsabil în mod oficial, dar era un om care își pusese viața în slujba națiunii, care lucra pentru un guvern ce întâmpina atâtea piedici și era supus atâtor constrângeri – soțul meu îl cunoștea bine și e de părere că nu era deloc un trădător. Spune că planurile sale pentru reformele privind taxele prezentate în anii '80 rămân o dovadă a unei minți îngăduitoare și inteligente. Dar era un om împăciuitor din fire și intimidat de puterea britanicilor și în fiecare moment dificil era împins de la spate de Cromer și de Gorst, care acum fac din el un martir copt. Totuși Wardani nu a pomenit niciodată nimic despre religie, ci doar despre politică, numai și numai despre politică. E un tânăr inteligent și sincer : un orfan crescut de unchiul lui

și educat la Lausanne și la Londra, iar anul trecut a fost secretarul Congresului Național din Geneva. Are o farmacie lângă secția de poliție din Abdin și a fost foarte activ în cadrul Mișcării Sindicale. E mare păcat – după cum spune soțul meu – că acum țara a rămas fără doi oameni pe care cu greu își putea permite să-i piardă. E cumplit să te gândești la ultimele cuvinte ale lui Boutros Basha – și să-ți dai seama că a fost sincer când le-a rostit.

ÎN FEBRUARIE 1910, DUPĂ asasinarea lui Boutros Basha Ghali, Muhammad Sa'id Basha a fost numit prim-ministru și, la doar câteva zile după aceea, l-a invitat pe fratele meu să treacă pe la el. *Abeih* Sharif l-a refuzat și a sugerat că se puteau întâlni la club sau în casa unuia dintre prietenii comuni. S-au întâlnit în casa lui Isma'il Basha Sabri și prim-ministrul l-a invitat pe fratele meu să facă parte din cabinetul său și i-a oferit funcția de ministru al Justiției. *Abeih* Sharif i-a răspuns că se simțea onorat, dar că, atâta timp cât în cadrul ministerului exista un consilier britanic cu o armată de ocupație care să-l susțină, nu putea accepta o funcție în guvern. Părerea mea la vremea aceea a fost că a luat o decizie corectă refuzând, deși Husni Bei și-a exprimat față de mine îndoiala, spunând că un om care acționează de unul singur, refuzând să facă parte din vreun partid, nu are nici un fel de acoperire. Curând s-a aflat că Muhammad Farid Bei refuzase la rândul lui postul de ministru, iar în anul următor a fost condamnat la șase luni de închisoare pentru că a scris prefața la volumul de versuri al lui al-Ghayati și, după ispășirea sentinței, a fost trimis în exil și nu s-a mai întors niciodată.

Dar în momentul acela, în primele luni ale anului 1910, fratele meu lucra fără odihnă la întărirea hotărârii Adunării împotriva prelungirii contractului de concesiune a canalului Suez și, dacă nu ar fi fost eforturile sale, ale lui Isma'il Basha Abaza și ale lui Muhammad Farid Bei, proiectul ar fi fost aprobat. Așa, Adunarea s-a opus cu fermitate și prelungirea a fost respinsă.

Pretutindeni în Cairo, Alexandria și în provincii au avut loc demonstrații prin care oamenii își exprimau sprijinul față de hotărârea Adunării și am sperat că acest

triumf va da o mai mare greutate eforturilor câtorva oameni de văză copti și musulmani de a întări unitatea națională în ciuda asasinării lui Boutros Basha.

Firește, Eldon Gorst n-a fost deloc încântat de hotărârea Adunării și se zvonea că voia să părăsească Egiptul, însă Grey nu reușea să găsească pe nimeni care să-i ia locul.

Toate astea ne-au dat speranțe și în această atmosferă temător optimistă am aflat despre vizita pe care urma să ne-o facă în curând colonelul Roosevelt, fostul președinte al Statelor Unite ale Americii...

Cairo

22 iunie 1910

Dragă sir Charles,

Nu suntem deloc surprinși de relatarea dumitale despre discursul pe care domnul Roosevelt l-a ținut la Mansion House. Discursul pe care l-a ținut aici în martie a fost asemănător, dar mult mai agresiv, pentru că a fost ținut la invitația noastră și în clădirea universității. Ne-am pus multe speranțe în el, pentru că țara lui apără democrația și libertatea și nu și-a murdărit mâinile (nu încă, în orice caz) cu expansiunea colonială. Totuși, unele remarci pe care se spune că le-ar fi făcut în Khartoum l-au determinat pe prințul Ahmad Fuad Basha, în calitate de președinte al Consiliului Universității, să meargă să-l vadă la hotelul Shepherd's și să-i reamintească politicoasă că regulile universității interziceau discursurile și dezbaterile politice în sălile sale. Domnul Roosevelt l-a asigurat pe prinț că nu avea nici o intenție să discute politică și apoi s-a apucat să spună unei săli pline până la refuz de persoane din elita egipteană că vor trebui să treacă „generații întregi” până când vor învăța să se conducă singuri și să-i admonesteze pentru fanatismul lor religios!

Poți să-ți închipui în ce agitație a aruncat țara discursul lui. Până și Reform și Journal du Caire, ziarele rezidenților străini – fiind neliniștite ca nu cumva Egiptul să nu fie înfățișat ca aflându-se într-o stare de haos din cauză că asta ar fi putut dăuna afacerilor lor – au fost revoltate și au insistat ca acesta să-și ceară scuze. Hizb al-Watani a ținut o ședință de mare amploare chiar în aceeași zi și

ureo mie de oameni au mărșăluit spre hotelul Shepherd's fluturând steagul egiptean și strigând „A bas les hypocrites!” și „Vive la constitution!”, iar în ziua următoare Hizb al-Ummah a ținut o ședință într-o sală mare de cinematograf și Ahmad Bei Lufti el-Sayyid a profitat de ocazie ca să-i reamintească domnului Roosevelt că Egiptul a ajuns la maturitate cu câteva mii de ani înainte ca America să existe! Una peste alta, este foarte trist – nu atât faptul în sine, ci ca o nouă dezamăgire pentru egipteni și o dovadă că țările din Occident prețuiesc foarte mult un sistem de valori pe care li-l refuză celor din Orient. E o lecție grea pentru un popor care, în ultimul secol, i-a citit pe filosofii noștri, a admirat instituțiile noastre și a aspirat la un sistem de guvernare asemănător cu al nostru – și trebuie să fi întărit cu siguranță puterea celor care vor să-i întoarcă de tot spatele Occidentului și să revină la zilele de aur ale califatului. Dumnezeu însuși susține că, în momentul de față, cea mai mare șansă a Egiptului e să rămână alături de Turcia și să speră că aceasta e destul de puternică să opună rezistență planurilor Europei.

Relatarea pe care mi-o faci despre discursul ținut de Grey în Camera Comunelor, drept răspuns la acela al lui Roosevelt, revenind la cei trei ani și jumătate de conciliere și declarând deschis că de-acum înainte în Egipt va fi folosită o politică de constrângere, mă face să îngheț. Și nici un cuvânt în favoarea Egiptului din partea radicalilor. Știu că Gorst e dezamăgit, dar la ce se așteptau cu toții? Cu siguranță singura încheiere posibilă pentru o politică de conciliere ar fi aprobarea unei constituții și a unui guvern reprezentativ. Gorst cunoaște sentimentele oamenilor de-aici și i-a făcut pe unii dintre ei să creadă că le era prieten – că era mult mai plin de înțelegere față de cauza lor decât fusese Cromer. Firește, au format partide politice și presa a vorbit în numele Zor – și ceea ce cere toată lumea este să se pună capăt Ocupației. Iar Gorst și Ministerul de Externe se poartă de parcă ar fi fost trădați – de parcă și-ar fi închipuit că egiptenii vor fi fericiți că guvernul britanic îi tratează de sus și îi lasă să se joace de-a parlamentul și sunt dezamăgiți că vor încă să-i vadă plecați. Asta mă înfurie. N-aș fi surprinsă dacă între Grey și Roosevelt ar exista o înțelegere, dacă discursul

acestui din urmă ar fi fost pus la cale dinadins pentru ca Grey să-și prezinte sistemul lui indian de arestări și deportări pentru Egipt. La urma urmei, așa cum ai spus dumneata mai înainte, Roosevelt e singurul politician străin pe care Grey îl simpatizează, pentru că poate vorbi cu el în engleză.

I-am dat soțului meu recomandarea lui John Dillon, iar el i-a aprobat înțelepciunea și ți-a mulțumit. În seara asta s-a dus să-l vadă pe Isma'il Basha Abaza și să-i propună ca Adunarea să protesteze public împotriva legilor de constrângere, care sunt aprobate peste capul lor. Se spune de asemenea că Khedive e foarte furios din cauza decretelor adoptate în numele lui și că, după moartea regelui, pe care l-a considerat prietenul său, ar putea îmbrățișa cauza națională. Dillon și Keir Hardie sunt acum singurele noastre speranțe în parlament.

Plecăm la Abu Qir, pe coasta de nord, peste vară. Mă tem că soțul meu muncește peste măsură și nu mai petrece prea mult timp cu Nur, iar pe ea o supără îngrozitor lucrul ăsta, chiar dacă îl are pe Ahmad (care a ajuns un băiat minunat de zece ani. A învățat tot Coranul pe dinafară și are un talent evident pentru pian)...

De când citesc această poveste, nu am fost în stare să-mi dau seama că tatăl meu era copilul despre care vorbeau Anna și Layla. Dar acum l-am recunoscut dintr-odată: *A învățat tot Coranul pe dinafară* – și avea obiceiul să recite cu voce scăzută pasaje din el doar pentru plăcerea lui pe când lucra în grădină, aici, în Tawasi. Dar nu l-am văzut niciodată atingându-se de pianul care stătea în salonul din casa noastră din Hilmiyya. Iar acum văd din nou expresia feței sale, mândria și regretul din ochii săi în timp ce 'Omar interpreta ceva la pian pentru noi când venea în vizită din State. Privesc iarăși fotografia lui din hol, în care stă în spatele mamei sale și se uită drept spre aparat. Oare cum își închipuia el atunci că va fi viața sa?

...chiar dacă îi are pe Ahmad și pe Mahrous cu care să se joace. Pe Sharif Basha îl supără și mai tare, fiindcă simte din plin cât de repede trec zilele și nu mai departe de

noaptea trecută mi-a smuls promisiunea că, dacă se va stinge înainte ca Nur să se facă mare și să pornească hotărâtă pe drumul pe care și-l va alege, mă voi întoarce în Anglia și o voi lua cu mine. I-am spus că nu i se poate întâmpla nimic și că Baroudi Bei are deja șaptezeci și cinci de ani și e încă în putere, deși nu e nici pe jumătate la fel de bine făcut ca fiul său. Dar el a vorbit serios și a zis că viața ei avea să fie prea grea aici, dacă el nu îi mai era aproape ca să-i netezească drumul. Nu l-am contrazis, fiindcă era doar o discuție de principiu, dar am hotărât să mergem la casa noastră de vară, departe de politică, de iscoade și de toate neplăcerile din Cairo. Marea, călăria și castelele de nisip construite pe plajă vor risipi fără îndoială supărarea lui Nur.

Connecticut, februarie 1998

Isabel ridică privirea. Dincolo de masă și de fereastră, grădina și copacii sunt cenușii în ceața dimineții. Tremură. Șalul i-a căzut de pe umeri. Bâjbâie cu mâna în spatele ei și trage de faldurile călduroase, acoperindu-și brațele goale și pieptul. Tremură din nou și îl strânge mai bine în jurul trupului. Îl ține lipit de ea cu o mână în timp ce cu cealaltă își scoate ochelarii și-și dă părul de pe față. Pune paharele pe masă și se ridică. De dincolo de fereastră o mișcare pare să-i răspundă : o siluetă cenușie se ivește de pe debarcaderul de lemn, se scutură și se apropie legănându-se încet de ușă.

— E OK, iubitele. Iubitele, iubitele, fredonează Isabel deschizând ușa.

Nu îi e ușor să se aplece acum, dar se ghemuiește și lasă câinele să-și lipească botul umed de mâna ei.

— Micul dejun, micul dejun, șoptește scărpinându-i urechile și trăgându-i capul pe spate.

Se privesc în ochi.

— Da, spune ea, da, și mie mi-e dor de el.

Pe masa din spatele ei stau împrăștiată șapte scrisori de dragoste.

Tawasi, o oră mai târziu.

— Trebuie să vorbesc cu tine, mi-a zis.

— Sunt aici.

— Am luat hârtiile mamei, cele care erau la bancă.

— Da ?

— Scrisorile lui sunt aici. Le-am citit.

— Ale cui ? o întreb, deși îl văd stând de cealaltă parte a mesei de la Zephyrion, îl aud spunând : „Implorând și pledându-mi cauza, cunoști genul ăsta de lucruri...”

— Ale lui 'Omar. Către mama mea.

— O...

— Era îndrăgostit de ea.

— Isabel, știai lucrul ăsta.

— Știu.

Vocea ei e tristă și lipsită de vlagă.

— Și-atunci ? o întreb pe un ton aspru și realist.

— E altceva. După ce citești într-adevăr scrisorile.

— Au fost scrise cu douăzeci și cinci de ani în urmă.

— Ea le-a păstrat. Vorbea despre el înainte să moară.

Slavă Domnului că îi spusese, mă gândesc. Ar fi putut să n-o facă. Iar ea ar fi luat scrisorile...

— Mi se pare înspăimântător să stau aici, în casa *lui*, fără el. Cu scrisorile astea.

— Pleacă. Nu e nevoie să stai acolo. Ce oră e la tine acum ? Dumnezeu ! E cinci dimineața ? De ce te-ai trezit atât de devreme ?

— N-am putut să dorm, le-am primit ieri după-amiază.

— Isabel, nu e bine deloc. Ești gravidă. Ai nevoie de odihnă.

— Știu, știu. Ascultă, ție cum îți mai merge ?

— Arwa Salih a murit, spun înainte să mă pot stăpâni.

— Ce ?

— Arwa Salih, repet. Ți-o amintești ?

— Da. Femeia frumoasă cu care ne-am întâlnit la Atelier.

A murit ?

— S-a sinucis. A publicat o cărticică despre cât de lipsit de speranță e totul. Iar după aceea s-a sinucis.

Sunt încă șocată de vestea asta. De violența și hotărârea faptei sale. A urcat pe acoperișul imobilului ei și s-a aruncat pe trotuar, pe mașinile parcate dedesubt.

— E îngrozitor, spune Isabel.

Nici una nu mai spune nimic și mi se pare că aud cum i se consumă cenții.

— Da, zic. M-am tot gândit, poate dacă ar fi avut copii...

— Da, spune Isabel.

Abu Qir, august 1910

Am devenit din nou copii. Nu mai cumpărăm ziarele, nu mai discutăm politică. Singura problemă care ne preocupă e dacă să ne întoarcem la Cairo pentru Ramadan sau să așteptăm până aproape de Eid. Înotăm și construim castele de nisip, strângem scoici și pietre lustruite. Alergăm după mingi și jucăm cărți. Mahrous se dovedește a fi un jucător de gin rummy excelent, iar Nur joacă destul de bine război și e fascinată în special de șeptarul de caro, e așa de fericită când ajunge la ea, încât ne străduim să-l strecurăm printre cărțile ei pentru plăcerea de a-i auzi râsul triumfător.

Baroudi Bei n-a putut fi convins să se mute și a fost atât de nefericit când Hasna a încercat să-mi împacheteze războiul de țesut, încât i-am spus să-l lase unde era. Poate își închipuie că faptul că războiul rămâne acolo e o garanție a întoarcerii noastre. Școala de Arte Frumoase împlinește acum doi ani de când s-a deschis, iar eu am ajuns la jumătatea celei de-a treia bucăți a tapiseriei.

Layla și Zeinab Hanim vin pe rând la Abu Qir, iar Husni Bei vine când poate, dar Ahmad stă cu noi tot timpul. Am adus un pian mic pentru el și, când Layla e aici, avem parte de cea mai aleasă muzică, soțul meu dovedindu-se a avea o voce minunată de bariton (descopăr asta abia după cinci ani de căsnicie) și o pasiune pentru teatru pe care le ascunde pretinzând că ia totul în râs.

Citim romane, zăbovim să privim apusul și mai târziu, când întreaga casă e adormită și deschidem obloanele ferestrelor ca să intre briza mării, petrecem cele mai frumoase ore ale acestor zile minunate împreună. Iar ziua, când îl privesc ieșind din mare sub soarele dogoritor, cu Nur pe umeri și Ahmad și Mahrous de o parte și de alta, dragostea pe care o simt pentru fiecare părțică a trupului său e atât de mare, încât stă să rupă zăgazurile inimii, devenind aproape dureroasă.

Tawasi, martie 1998

Tareq 'Attiyya se ivește în pragul ușii.

— M-am înșelat, îmi spune. *Poți* să te ascunzi la Tawasi pentru totdeauna. Dar nu face asta, *ya Amal*. E o mare pierdere.

— *Itfaddal*, îi zic. Intră.

Sper să nu se observe cât de încântată sunt să-l văd.

— Citești ziarele pe calculator! Cât de civilizată a devenit Tawasi, zice.

Ii arunc o privire jignită.

— Tawasi a fost întotdeauna civilizată, fi răspund.

— Glumesc, se apără el, glumesc doar. Se uită la ecran și derulează pagina în jos. Deci știi tot ce se întâmplă? A izbucnit o revoltă împotriva ambasadorului american.

— Ei bine, a căutat-o cu lumânarea, zic. Primul lucru pe care l-a spus când a venit aici a fost că restricțiile comerciale împotriva medicamentelor noastre pot să intre în vigoare fără să mai aștepte perioada de grație.

— Nu a fost tocmai...

— După aceea s-a întâlnit cu islamiștii în vreme ce congresul lor ne acuză de discriminare împotriva coștilor și administrația lui plănuiește să bombardeze din nou Irakul...

— De ce ești atât de înverșunată? mă întreabă.

Khadra intră cu ceaiul. Își acoperă repede brațul cu *tarha* înainte de a-i strânge mâna lui Tareq.

— *Marhab, ya Basha*. Ați adus lumină satului nostru.

— Satul e luminat de oamenii lui, *ya Sett Khadra*. Cum o mai duci și cum o mai duc ceilalți oameni?

— *El-hamdu-l-Illah*, vă sărută mâinile și se roagă pentru dumneavoastră.

— Nu vă deranjează nimeni?

Ea râde.

— Nimeni nu mai îndrăznește să se apropie de noi.

— Cum merge școala?

— Merge bine. Iar tinerii pe care i-ați trimis dumneavoastră sunt foarte corecți, mai corecți de-atât nici că se poate.

— Și copiii învață?

— Învață, *ya Basha*.

— Bine. Spune-le să se facă mari și deștepți. Țara are nevoie de oameni care să pună umărul la dezvoltarea ei.

— O să le spunem, *ya* Basha, râde ea. Mai doriți ceva?
— Nu, mulțumesc, îi răspund, dar mai am puțină nevoie de tine.

— Atunci rămân, spune ea.

— Deci, zice Tareq când ea iese din încăpere și eu mă apuc să torn ceaiul, spune-mi. Cât mai ai de gând să stai aici? Acum serios.

— Mai stau până când termin... până când termin ce am de făcut.

— Hârtiile acelea ale bunicii tale?

— Da.

— E o poveste bună?

— Da. Cred că da.

— Cât mai durează?

— Nu știu. Îmi place aici. Mă simt bine.

— De ce?

Îl privesc.

— În Cairo stau în apartament. Și-apoi se întâmplă toate enormitățile astea și simt că ar trebui să fac ceva în privința asta, dar nu sunt în stare. Aici mi-e mai ușor. Hai, spune-mi că sunt naivă.

— O mică oază. O insulă neclintită în oceanul schimbării. Asta crezi?

Se lasă pe spătar și îmi zâmbește.

— Ai fost să-ți vezi pământul? îl întreb.

— Da.

— Și ce vrei să faci cu el?

— Mă mai gândesc.

— Tareq, ai alunga oamenii de pe pământul lor?

— Da, și aș da foc și recoltelor.

— Vorbești serios?

Se ridică supărat.

— Nu, bineînțeles că nu. Însă tu pui totul la suflet. Dar dacă pământul e atât de viabil, atunci trebuie să aducă profit.

— Da, dar nu se poate să aducă doar un profit mic? De ce trebuie să scoată un profit din ce în ce mai mare? Nu înțeleg toată treaba asta cu creșterea economică... fără îndoială creșterea poate să fie nelimitată, nu-i așa?

— Uite, îmi spune, hai să facem o înțelegere. Eu nu-i angajez pe verii noștri israelieni dacă tu vii în Grecia cu mine pentru o săptămână.

— Ce?

Se uită la mine.

— Poți să-ți iei pământul, zic, să-l legi cu o fundă și să li-l dai israelienilor pe degeaba dacă vrei.

— Ești atât de frumoasă, îmi spune.

— Încetează, îl întrerup.

— Nu, serios. Uite, n-am venit aici să mă cert cu tine. N-o să-i angajez, dacă asta înseamnă atât de mult pentru tine. O să găesc pe altcineva. Amal? Privirea lui e nespus de blândă. Am venit să văd cum îți merge și dacă ai nevoie de ceva. Și pentru că mi-a fost dor de tine. Se apleacă înainte și îmi întinde mâna. Deci putem să fim prieteni? Văzându-mă că ezit, continuă: E în regulă. Știu că de data asta Khadra e în bucătărie.

Cairo

1 octombrie 1910

Dragă sir Charles,

*Ne-am întors de la Abu Qir bronzafi, sănătoși și refăcuți. E un loc atât de frumos! Nisipul e alb și apa așa de limpede încât poți vedea liniile care despart nuanțele de culoare, de la cel mai deschis verde în apropierea țăr-
mului la cel mai intens albastru în depărtare.*

Am petrecut întreaga lună de Ramadan acolo și a fost nespus de frumos să ne așezăm la iftar în vreme ce soarele își încheia drumul și cobora în mare. Mi-a venit în minte călătoria pe care am făcut-o – cu atâția ani în urmă – în Sinai, trăind atât de aproape de natură încât orice faci e hotărât de ea și fiecare clipă e mai degrabă simțită decât folosită.

M-am gândit adesea la tine, fiindcă mi s-a părut că liniștea și sănătatea pe care ți-o dau aerul de aici ți-ar fi prins foarte bine. Mi-aș dori să te pot convinge...

Cât de des, mă gândesc, și-a dorit Anna să-i poată strânge pe toți cei pe care-i iubea sub același acoperiș? Se împlinesc

aproape zece ani de când a plonjat în această viață a ei din Egipt, dar în câteva din scrisorile de la început către Caroline Bourke și-a repetat invitația de-a veni la Cairo, iar în scrisorile către sir Charles invitația asta a devenit aproape un refren. Aici, în Tawasi, reflectez la viața mea din Anglia și mă trezesc întrebându-mă dacă nu cumva viața din Egipt a Annei va deveni cu adevărat reală pentru ea numai atunci când va fi unită cu cea veche, adevărită de cineva pe care îl cunoaște și la care ține din fragedă copilărie. Nu spune niciodată asta, nici măcar nu face vreo aluzie în scrisorile sau în jurnalul ei. În Egipt a întâlnit un bărbat pe care îl putea iubi și s-a căsătorit cu el, i-a născut un copil, și-a găsit locul în familia lui. Și-a găsit de asemenea o cauză. Dar nu poate vorbi limba ei, nu se poate întâlni cu compatrioții ei, iar ei nu pot sau nu vor să se întâlnească cu ea. Oare asta aruncă o umbră de îndoială asupra vieții ei, o face să pară provizorie? Oare acesta este în parte motivul pentru care adoptă cauza Egiptului cu un avânt neprecupețit?

Cairo

16 noiembrie 1910

Dragă James,

Cartea domnului Rothstein, pe care tocmai am primit-o, este excelentă și dovedește o înțelegere deplină a felului în care stau lucrurile în Egipt. Aducerea în discuție a faptului că pământul din deltă a fost distrus de irigațiile excesive ar trebui să le taie avântul lingușitorilor care laudă cu atâta înfocare lucrările publice ale lui Cromer. O vom traduce în arabă și, chiar dacă nu conține nimic care să nu le fie deja cunoscut egiptenilor, le va reaminti măcar că nu toți englezii le sunt dușmani. Declarația lui Keir Hardie din Congresul de la Bruxelles privind „Evacuarea și revoluția” ne-a încurajat mult – dar rămâne de văzut dacă va susține cauza Egiptului în parlament.

Shukri Bei al-'Asali e implicat într-o mare campanie în Palestina pentru a împiedica vinderea a 2 400 de acri de teren de cea mai bună calitate care se învecinează cu moșia sa Companiei pentru Dezvoltare Agrară din Palestina. Cel care vinde, Elias Sursuq, un creștin sirian, e prieten

bun cu Mutasarrif-ul din Beirut, care are jurisdicție asupra întregului ținut, și de aceea poliția a descins de mai multe ori la casa lui Shukri Bei.

Descinderile poliției sunt o experiență de care, mulțumesc lui Dumnezeu, am fost scutită. Fiindcă soțul meu a hotărât să nu facă parte din al-Hizb al-Watani, nu suntem supuși descinderilor și arestărilor pe care sunt siliți să le îndure prietenii noștri care sunt membri ai partidului. Orice acțiune împotriva casei noastre ar trebui să fie una legată de profesia soțului meu și, fiindcă Sharif Basha e foarte meticulos și face totul după litera legii, iar legea încă domnește în Egipt, suntem, cred, la adăpost dinspre partea asta.

Dragă James, îmi recitesc scrisoarea și mă minunez de mine și de distanța pe care am străbătut-o de la anii aceia liniștiți din Anglia. Și mă întreb: ce s-ar fi întâmplat dacă Edward n-ar fi plecat în Sudan? Dacă sir Charles n-ar fi venit în Egipt în '82 și nu m-ar fi impresionat atât de mult poveștile sale? În ce măsură este viața noastră îndrumată de viețile și faptele trecute ale altora? Dar nu te voi plictisi cu asemenea gânduri. Sunt mai potrivite pentru o discuție în fața șemineului, iar acesta este un lucru de care nu ne vom bucura probabil multă vreme – deși încă mai sper că toată munca soțului meu și a celorlalți va fi în cele din urmă răsplătită și că, sporindu-ne necontenit eforturile, vom vedea într-adevăr și ziua în care vom respira cu toții un aer mai liber...

Când Anna ridică ochii din scrisoare, o văd pe Mabrouka intrând în *haramlek*.

— O să ajungi oarbă de-a binelea scriind toată ziua, o dojenește Mabrouka. Oarbă, repetă agitând amenințător un deget spre ea. Fie ca răul să stea departe de casa asta. La ce folosește toată învățătura? Dumneata și cu Sett Layla scrieți întruna. Se hrănește cineva sau își potolește setea cu scrisul ăsta? Cresc copii cu el sau aduce cuiva bucurie în suflet?

ÎN ACELAȘI TIMP, îngrijorarea noastră privind situația din Țara Sfântă creștea. Victoria Japoniei asupra Rusiei din 1905 – o victorie de care Egiptul și țările arabe în general

s-au bucurat, fiindcă era dovada că o națiune din Orient putea respinge atacul uneia din Europa – sau mai degrabă înfrângerea Rusiei și persecuțiile care i-au urmat duse-seră la invadarea Palestinei de către un nou val de aproape 100 000 de evrei ruși. Și, deși jumătate din ei pleaseră mai departe, cei 50 000 care rămăseseră aveau nevoie de pământ pe care să se stabilească. După moartea lui Herzl, noii lideri ai sioniștilor erau mai tineri și mai agresivi. Weizmann a declarat că, deși era necesar ca sioniștii să continue să-și pledeze cauza în fața întregii lumi, carta pe care umblau s-o semneze nu avea să aibă nici o valoare dacă nu ocupau deja porțiuni întinse de pământ. Politica lor avea să fie imigrarea, colonizarea și educarea poporului în spiritul idealurilor lor. Prietenii și rudele noastre din Palestina trăiau în mijlocul acestei nebunii. Luptau împotriva fiecărui transfer de pământ, dar decizia era întotdeauna în mâinile guvernului din Istanbul, iar turcii aveau nevoie de bani.

Spre sfârșitul anului 1910, când oamenii din Hauran¹ s-au revoltat împotriva turcilor, plângându-se de Capitulații și de neputința guvernului de a-i apăra de activitățile sioniștilor, și guvernul turc l-a trimis pe Sami Pașa al-Faruqi să-i domolească, vărul nostru, Shukri Bei al-'Asali, i-a scris o scrisoare deschisă lui Sami Pașa, povestindu-i că Oficiul Palestinian pune ochii pe pământ de cea mai bună calitate și aranjează cumpărarea lui în numele coloniștilor cu ajutorul Companiei de Dezvoltare Agrară, banii fiind împrumutați cu un procent de 1% de la Compania Bancară Anglo-Orientală. Că una din condițiile cumpărării este ca pământul să nu poată fi niciodată vândut sau închiriat unui musulman sau unui creștin. Că de fapt coloniștii nu se amestecă niciodată cu localnicii și nu cumpără nici un fel de bunuri de la ei și că în fiecare sat și colonie își înființează propriul comitet central și propria școală. I-a scris că flutură propriul lor steag și că au propria lor stemă și propria lor poștă. Nu devin supuși otomani, ci se adresează propriilor lor consuli

1. Regiune din sud-vestul Siriei de astăzi, care cuprinde gubernoratele Quneitra, As-Suwayda și Daraa. (n. t.)

pentru orice problemă. Își învață copiii să lupte și își umplu casele cu arme și puști Martini. Mai e de mirare atunci că sătenii se tem și că oamenii de vază sunt deranjați?

Am tradus scrisoarea asta și prezentarea pe care i-a făcut-o fratele meu în franceză, iar Anna a tradus-o în engleză și i-am trimis-o domnului James Barrington ca să-și folosească relațiile și s-o publice în Vest.

Tawasi, martie 1998

Computerul mă anunță printr-un semnal sonor că am primit un e-mail de la Isabel.

Bună, Amal,

În legătură cu scrisorile alea: va fi bine. Doamne, probabil păream foarte supărată zilele trecute. Eram foarte confuză. Le-am citit și le-am răscitit și acum mă simt de parcă mi-ar fi fost adresate mie. Nu e doar faptul că m-am obișnuit cu ele. E o senzație mult mai reală. Ți se pare o nebunie? Dacă oamenii pot să-și scrie unii altora prin spațiu, de ce nu și-ar putea scrie și prin timp? La urma urmei era mama mea. Totuși el nu e tatăl meu. Sunt absolut convinsă de asta. *Știu* că Jonathan a fost tatăl meu. I-am propus să facem un test ADN, dar 'Omar n-a vrut. Așa că, din punctul meu de vedere, totul e OK. Amal, mi-e foarte dor de tine și mi-ar plăcea mult să stau din nou cu tine pe balcon și să vorbim așa cum făceam înainte. Ești foarte drăguță și mărinimoasă că-mi ții lucrurile la tine atâta timp. Nu ezita să le muți dacă e nevoie. Dar îmi place ideea că se află acolo, în apartamentul tău din Cairo, așteptându-mă să mă întorc. Ce mai face Anna? Nu, nu-mi spune. Vei putea să-mi povestești totul când vom sta din nou împreună pe balcon la tine, cu băuturile răcoritoare în mâini, în timp ce televizorul vecinilor

tăi pâlپاie în depărtare. Spune-i Deenei că-mi pare foarte rău pentru Arwa Salih.

Cu dragoste, Isabel

18 noiembrie

Tocmai am aflat că a murit Tolstoi. S-a bucurat de o viață lungă și a înfăptuit tot ce poate spera un om să înfăptuiască... Și totuși moartea lui mă întristează. Anna Karenina și Război și pace mi-au oferit mai multă delectare decât orice alt roman pe care l-am citit.

„Două fenomene importante, de aceeași natură și totuși opuse, care nu au atras încă atenția nimă-nui se manifestă în acest moment în Turcia orientală : acestea sunt deșteptarea poporului arab și efortul latent al evreilor de-a reconstitui la o scară foarte largă vechiul regat al Israelului. Aceste două mișcări sunt sortite să se lupte necontenit până când una învinge. De rezultatul final al luptei dintre aceste două popoare reprezentând două principii contrare va depinde soarta întregii lumi.“

Négib Azoury, Paris, 1905

Cairo, 20 octombrie 1911

— Cei din întreaga regiune rezistă împreună sau se prăbușesc împreună, spune Shukri Bei. 'Omar Tusun are dreptate să cheme voluntari care să lupte împotriva italienilor în Libia. Libienii înșiși au cerut lucrul ăsta.

— Kitchener nu le va da voie să plece, zice Ya'qub Artin Basha. Va găsi o cale să-i oprească.

În mijlocul bărbaților o sobă neagră, verticală emană căldură. În orificiile dogoritoare din partea de sus Ya'qub Artin Basha a așezat cu grijă niște castane, fiecare având câte o tăietură precisă pe o parte. Bărbații sunt cu zece ani mai în vârstă decât erau la începutul acestei povești. Ya'qub Artin e mai rotofei, dar la fel de elegant ca întotdeauna. Shukri Bei al-'Asali și Sharif al-Baroudi sunt încă bărbați înalți, lați în umeri, însă părul aproape le-a încărunțit, iar ridurile din jurul gurilor și de pe frunți li s-au adâncit. Dintre cei doi, Shukri Bei e cel mai agitat și mai mânios.

— Sharif Basha, mi se pare mie sau ai tăcut toată seara? își înțeapă prietenul.

— Ya'qub Basha are dreptate, spune Sharif Basha. Totul e aranjat de când cu Antanta.

— Franța ia Marocul, iar prețul italienilor e Libia, zice Ya'qub Artin. Germania și Rusia vor împărți între ele Persia. Marea Britanie deține cel mai mare trofeu – Egiptul, dar îi înarmează de asemenea pe arabii din Sinai...

— Așa că vom încăpea pe mâinile sioniștilor, spune cu amărăciune Shukri Bei.

— Poate că nu. Ya'qub Artin apucă o castană cu cleștele de argint, o cercetează și o întoarce cu grijă pe partea cealaltă. Tocmai ați câștigat o luptă împotriva lor în parlament.

— Am pierdut cazul Sursuq.

— Dar l-ați forțat pe Çavid Pașa să demisioneze.

— A fost o rușine. E un *Donme*¹ și, ca ministru de Finanțe, s-a împrumutat de la sioniști punând drept gaj pământurile Coroanei din Palestina. Guvernul are atâtea datorii către sioniști, încât practic și l-au vârat în buzunar.

— Bani, bani, spune Artin Basha încet, întotdeauna e vorba de bani. Cel puțin 'Abd el-Hamid îi refuza.

— Se spune că trece printr-o perioadă grea în exil, întregul harem l-a părăsit, zâmbește ușor Shukri Bei.

O castană pocnește și Ya'qub Basha o ia de pe sobă cu cleștele de argint și o așază pe o farfurie ca să se răcească. Se întoarce către ceilalți doi.

— 'Abd el-Hamid nu avea așa de mare nevoie de bani, spune Sharif Basha. Turcii sunt asaltați din toate părțile.

— Deci ar trebui să stăm cu mâinile în sân și să-i lăsăm să împartă regiunea? întreabă Shukri Bei.

O clipă se așterne tăcerea.

— Dar cum rămâne cu crimele? continuă Shukri Bei. Cu miile de oameni uciși în Maroc și în Libia? Cu cei alungați de pe pământurile lor din Palestina? Cu atrocitățile francezilor din Algeria?

— Au devenit un lucru obișnuit, spune Sharif Basha. Și vor deveni un lucru și mai obișnuit dacă izbucnește un război între țările din Europa.

— O alianță între ele ar fi și mai rea pentru noi, zice Ya'qub Basha.

Un război e deja rău, o alianță e și mai rea. Însă unul din aceste două rele trebuie să se întâmple. E o cursă pentru dominarea lumii și fiecare țară se folosește de instrumentele pe care le stăpânește cel mai bine: Franța — de forța brută; Italia — de teroare; Marea Britanie — de perfidie, false promisiuni și înșelăciuni; sioniștii — de intrigi de afaceri, șantaj și hoții. Dar Egiptul? În ce anume stă forța Egiptului? În curajul său? În puterea sa de-a absorbi oameni și evenimente prin toți porii ființei sale? E adevărat sau e doar o consolare? Un transfer al responsabilității? Iar dacă e adevărat, cât de

1. Membru al sectei sincretiste iudeo-musulmane. (în arabă, în orig.)

mult poate să absoarbă și să rămână totuși Egipt? Sharif Basha ridică privirea spre copacii lui Nur, mai înalți decât el acum și puternici după doar cinci ani. Fiica lui, lumina ochilor lui. Când îl îmbrățișează, îl mângâie ușor pe spate, de parcă el e cel care ar avea nevoie de consolare. Cât își dorește s-o poată ocroti! Să-i dea drumul să pășească în viață așa cum ar lăsa-o să iasă în grădina asta : liberă, dar vegheată de o privire iubitoare. Și cum rămâne cu Ahmad? Și cu Mahrous? Deja se urcă pe acoperișul școlii să strige „*el-Dustur, ya Efendeena*”¹ către ferestrele palatului 'Abdin. Și ei își vor petrece viața luptând, prinși în vârtoarea unor evenimente de care nu sunt răspunzători? Folosindu-și întreaga energie, întreaga inteligență ca să se asigure că lucrurile *nu* se întâmplă? „Dar, dragostea mea, iarăși vezi lucrurile într-o lumină falsă”, o aude pe Anna spunând. „Uită-te la tot ce s-a înfăptuit : universitatea e gata. Educația femeilor se mișcă repede. Școala de Arte Frumoase are deja un absolvent strălucit : Rodin însuși a acceptat să-l ia pe tânărul Mukhtar în atelierul lui. Uită-te la articolele pe care le-ai scris, la oamenii pe care i-ai apărat. Uită-te la felahii tăi din Tawasi...”

NE-AM FI PUTUT TRĂI viețile ignorând politica? Ocupația a hotărât culturile pe care le-au plantat felahii, s-a împotrivit oricărui proiect industrial, ne-a împiedicat să ne înființăm propriile instituții financiare, ne-a îngărdit dorințele de-a primi o educație, a interzis ceea ce putea fi publicat, ne-a lipsit de o voce în parlamentul otoman, a dictat ce slujbe puteau să aibă bărbații noștri și a frânat emanciparea femeilor noastre. Ne-a făcut pe fiecare dintre noi să ne simțim ca niște copii, dar nu ne-a îngăduit să ne maturizăm. Și cu fiecare an care trecea, ne pierdeam tot mai mult locul în rândul țărilor moderne, iar distanța dintre noi devenea din ce în ce mai mare și mai greu de recuperat. A semănat neîncredere printre egipteni și i-a împins pe cei mai buni dintre ei fie la acțiuni fanatice, fie la disperare. Iar în Palestina am văzut un avertisment clar a ceea ce putea să facă până la urmă proiectul

1. Constituția, Efendeena. (în arabă, în orig.)

colonialist : putea să smulgă pământul de sub picioarele locuitorilor săi.

Am fi putut ignora toate acestea? Atunci cât spațiu ar mai fi rămas pentru viețile noastre? Și ce om care are o fărâma de demnitate ar fi consimțit să se limiteze la acel spațiu și n-ar fi încercat să-i împingă mai departe hotarele? Și ce femeie n-ar fi considerat că e de datoria ei să-l ajute? Fratele meu a încercat să împingă aceste hotare tot mai departe vreme de treizeci de ani, prin toate mijloacele legale de care a dispus. A purtat o adevărată campanie împotriva legilor asupritoare și i-a apărat pe egipteni împotriva lor. Având-o pe Anna alături, s-a întâlnit cu vizitatori străini și a sperat să reușească să-i influențeze. Vocea sa, după moartea lui Mustafa Kamel, a fost singura voce din această parte a lumii care s-a adresat puternicului Occident. Dar în anul acela, primul an al celui de-al doilea deceniu al acestui secol, am simțit că se îndepărta tot mai mult de munca lui – o distanță dictată de sentimente.

Sharif Basha ridică privirea spre *haramlek*. În spatele parmalăcului Annei lumina e aprinsă. Scrie scrisori sau notează impresii în jurnalul ei, așteptându-l. Străbate curtea îndreptându-se spre sanctuarul tatălui său. Și-ar dori să poată sta mai mult timp cu Anna în Tawasi. Săptămânile pe care le-au petrecut acolo și la Abu Qir au fost printre cele mai fericite din viața lor. În Tawasi ești într-adevăr aproape de lucrurile care contează : oamenii și pământul. Ce noroc că are pământul ăsta și că poate să-l lase lui Nur și copiilor ei ca să-și păstreze rădăcinile și legăturile cu lucrurile care contează. Un pământ pe care se pot retrage când lumea devine prea apăsătoare.

Mirghani doarme după ușă, dar tatăl lui nu e în pat. Sharif Basha îl găsește stând lângă mormânt, cu capul sprijinit de marmura rece.

— *Kheir*, tată ?

Nici un răspuns.

— Nu poți să dormi ?

Bătrânul nu răspunde și fiul întreabă din nou :

— Nu poți să dormi ?

— Va veni și timpul pentru somn, spune încet Baroudi Bei. Sharif Basha se așază pe podea lângă tatăl lui și îl ia de mână.

— Te îngrijorează ceva? îl întreabă.

— Domnul e îndurător și milostiv, șoptește bătrânul.

Sharif Basha tace, strângând ușor mâna uscată a tatălui său într-ale lui. Când acesta începe să șoptească din nou, se apleacă spre el ca să-i deslușească mai bine cuvintele.

— Nu era deloc un trădător, spune bătrânul, iar fiul lui își dă seama că vorbește despre 'Urabi.

— Nu, zice. Domnul să aibă milă de el.

— L-au trădat, spune bătrânul. De Lesseps¹ l-a trădat.

— Domnul să aibă milă și de el, zice Sharif Basha, toate astea s-au întâmplat cu mult timp în urmă.

— Dumnezeu nu uită pe nimeni, spune Baroudi Bei. Mila sa e nemărginită. Și nu uită pe nimeni.

— Recită „El este Dumnezeu, singurul Dumnezeu“ și ușurează-ți sufletul. Haide, sprijină-te de mine, am să te ajut să te urci în pat.

Bătrânul își reazemă capul de mormânt și închide ochii.

Se aude un foșnet la ușă și Zeinab Hanim intră grăbită. E în cămașă de noapte și ține în mână o lampă cu spirt.

— Ce se întâmplă? strigă ea, iar Mirghani sare în picioare. De ce stați amândoi așa lângă mormânt?

— Tata nu putea să doarmă, spune Sharif Basha.

Mâna tatălui său o strânge cu putere pe-a lui.

— Ridică-te, *ya* Baroudi Bei. O să răcești cu siguranță stând pe pardoseala rece. Ridică-te și tu, *ya habibi*. Ridică-te.

Sharif Basha își ajută tatăl să se ridice și, în vreme ce mama îi luminează drumul, îl conduce în cămăruța lui, trecând pe lângă Mirghani, care stă buimăcit pe banca lui, și îl culcă pe pat.

— Am s-o pun pe Mabrouka să-ți facă niște ceai din semințe de anason, ca să te ajute să dormi, spune Zeinab Hanim.

1. Ferdinand Marie, viconte de Lesseps (1805-1894) – diplomat și om de afaceri francez, consul la Cairo în 1833. A înființat Compania Internațională a Canalului Suez și între 1859 și 1869 a coordonat lucrările de construcție a acestuia. (n. t.)

— Nu, zice soțul ei cu o voce plângăreață. Nu vreau ceai de anason, vreau ceva rece.

— O să-ți aducem niște tamarin.

Soția lui se întoarce spre Mirghani.

— Niște apă mi-ar fi de-ajuns, spune bătrânul, iar Sharif Basha îi toarnă un pahar din urciorul de pe scrin.

După ce termină de băut, ridică privirea spre soția lui.

— Rămâi cu mine, *ya Zeinab*, nu mă lăsa singur.

— Bine, se învoiește ea. Cum vrei.

— Unde să rămâi cu el? întrebă Sharif Basha aruncând o privire spre patul strămt.

— Lasă-l în grija mea, îi răspunde maică-sa. Du-te la soția ta. E târziu.

Când intră în camera Annei, îi spune :

— M-am uitat la războiul tău de țesut. E gol?

— Am terminat tapiseria. Mi-a luat destul timp.

— Unde e, Anna? Pot s-o văd?

— Mabrouka și Hasna au întins-o ca să coasă ațele de pe dos. După ce voi prinde bucățile laolaltă, o voi expune pentru tine.

— Atunci ce vei face acum?

— Știi ce mi-ar plăcea într-adevăr să fac? îl întrebă Anna petrecându-și brațele pe după gâtul lui.

— Ce, dragostea mea?

— Mi-ar plăcea să te pictez. Dar nu stai niciodată nemișcat destul de mult timp.

— *Khalas, ya Setti*. Voi sta nemișcat.

— Adevărat?

Anna își ridică privirea surprinsă. Nu-și închipuise că avea să fie atât de ușor.

— Da. Voi sta în grădina lui Nur și o voi privi cum se joacă, iar tu mă vei putea picta după pofta inimii.

NU SPUN CĂ își pierduse curajul, mai degrabă reușise să se ridice deasupra pâclei grijilor noastre zilnice și își văzuse harta vieții la adevăratele sale proporții. „Ești tânără și ai destul timp“, mi-a spus. Dar în ceea ce-l privea, voia să încetinească timpul. Ahmad avea

unsprezece ani, iar Nur șase. Mă uitam la ei și mă rugam ca iubirea lor de copii, atât de adânc înrădăcinată, să crească și să înflorească, să dureze toată viața.

— Dacă îți sugi degetul, o să ai dinții ieșiți în afară și n-o să te mai ia nimeni de soție, spune Hasna.

— Ahmad o să mă ia de soție orice-aș face.

Nur scoate degetul din gură doar atât cât să rostească vorbele astea și apoi îl bagă la loc.

— Ce fată încăpățânată, zice Hasna.

— Las-o în pace, îi spune Mabrouka drăgăstos.

Întinde brațele, iar Nur se repede spre ea și se cuibărește, cu degetul în gură, la pieptul ei cald, simțind în nări același parfum de flori de portocal pe care îl respirase și tatăl ei cu un secol în urmă. Măinile Mabroukăi leagănă capul fetei, îi mângâie pletele.

— Numele Profetului să te vegheze și să te ocrotească, șoptește. Să-ți scoată în cale fericirea oriunde te-ai duce.

20 octombrie 1911

...e o binecuvântare fără seamăn și o bucurie să știu că am ușurat povara de pe umerii sofului meu și că în cele mai negre momente din ultimele zece zile a venit la mine și a găsit alinare.

Dacă ar fi cu puțință, i-aș spune că acum îl iubesc chiar mai mult decât la început. E ca și cum inima și sufletul meu ar crește și s-ar umfla ca să facă loc acestei iubiri. Sau ca și cum aș percepe fiecare nou detaliu al înfățișării sale... ca și cum, pe măsură ce el se schimbă, iubirea mea ar crește ca să cuprindă și să păstreze ceea ce văd.

Și totuși nu știu ce să înțeleg din starea care l-a cuprins în ultima vreme, fiindcă am observat de curând anumite semne care mă fac să mă tem că se poate să-și fi pierdut curajul. Continuă să-și pledeze cazurile cu aceeași energie, dar nu mai profită de orice prilej ca să-și susțină propria cauză, cauza Egiptului, în fața întregii lumi. A spus deja în două rânduri că ar vrea să petreacă mai mult timp la Tawasi sau poate să călătorească în străinătate. Dar presupun că nu mi-l pot închipui ducând viața unui gentleman

retras. Pentru că fericirea de a-mi petrece timpul cu el n-ar putea compensa tristețea de-a ști că a renunțat la cel mai important țel al vieții sale...

Tawasi, 15 iulie 1998

Titlurile de pe computerul meu spun : Consiliul de Securitate cere Israelului să renunțe la proiectul „Un Ierusalim mai mare“ ; Parlamentul European respinge raportul privind amenințarea reprezentată de fundamentalismul islamic ; Demonstrațiile de la Beirut cer eliberarea prizonierilor arabi din închisorile israeliene ; Jurnaliștii algerieni organizează demonstrații de protest ; Rezerviștii israelieni refuză confruntarea cu civilii palestinieni ; Foamete în Sudan ; Amenințare cu bombă la Ambasada Americii ; Trei morți în urma unei confruntări a fundamentaliştilor din Egiptul de Sus.

E-mailul de la Isabel spune :

Bună, Amal,

Doctorii zic că nu mai e nici un pericol să călătoresc împreună cu Sharif acum, așa că venim la tine pe 17. E atât de adorabil, încât abia aștept să-l vezi. 'Omar pleacă în turneu, dar spune că s-ar putea să vină la Cairo și că o să ne anunțe. Mă voi duce la apartamentul tău și te voi suna de acolo. Nu-ți face griji pentru mine, sunt sigură că Tahiyya poate să mă ajute să mă instalez.

Cu dragoste,
Isabel

Abia aștept să te văd. 'Omar mi-a dat o tapiserie ca să ți-o aduc. Zice că știi despre ce e vorba.

E-mailul fratelui meu spune :

Draga mea, totul e bine când se termină cu bine. Dar nu s-a terminat încă, nu-i așa? Bebelușul e încântător, iar Isabel e o mamă iubitoare. Are ochii tăi... ochii noștri,

presupun. Poți să te rupi puțin de felahii tăi de dragul meu sau va trebui să vin la Tawasi și să-mi joc rolul de 'umdah? Am să te anunț când vin. Copiii sunt încântați de bebeluș. Ce ușurare.

Multă dragoste, w' mit bosa¹...

Khadra sosește, palidă din cauza grețurilor matinale. Îmi spune că 'Am Abu el-Ma'ati nu se simte bine. Mă voi duce să-l văd diseară. E prima oară când pun piciorul dincolo de *mandarah* și apoi în dormitorul lui, unde îl găsesc stând sprijinit de niște perne într-un pat mare de alamă.

— E nimica toată, o să-mi treacă, îmi spune, dar e silit să se oprească să-și tragă sufletul.

— Ai fost la doctor? îl întreb.

— Da, doctorul a venit și i-a scris să ia niște pastile, le-am cumpărat deja, îmi spune soția lui.

Îmi arată medicamentele: un analgezic și un antibiotic.

— Ce pot să fac? îl întreb.

— Nimic, *ya Sett Amal*, Domnul să te aibă-n pază. Nu mai are dureri și deja respiră mai ușor.

Stau lângă el în tăcere o vreme. La plecare strâng mâna noduroasă care se odihnește pe cuvertura verde din bumbac. Fiul lui insistă să mă conducă acasă.

Cairo

25 octombrie 1911

Dragă James,

Prietenul tău, doctorul Ginsberg, a cinat aseară la Hilmiyya împreună cu Layla și cu Husni. E prima oară când Layla cinează într-o companie mixtă în Egipt, iar fratele și soțul ei își asumă riscuri mari permițându-i lucrul ăsta, dar ne-am înțeles cu toții foarte bine, fiindcă doctorul Ginsberg este într-adevăr un gentleman absolut fermecător și nu ai exagerat întru nimic vastitatea cunoștințelor sale și înțelegerea problemelor de-aici. El și soțul meu, așa cum ai sugerat, vor scrie două articole care să ofere o prezentare

1. O sută de sărutări. (în arabă, în orig.)

a situației politice de astăzi, fiecare din punctul său de vedere. Iar dacă domnul Blunt îl va scrie pe al treilea și dacă articolele vor fi publicate împreună, aceste eforturi comune vor avea fără îndoială un efect asupra conștiinței publice.

Totuși nu s-au discutat numai lucruri serioase, doctorul Ginsberg ne-a spus câteva glume evreiești, iar Husni și soțul meu l-au distrat la rândul lor cu câteva anecdote egiptene și l-am auzit pe Sabir murmurând pe când turna cafeaua: „Să dea Domnul să iasă ceva bun din asta“, fiindcă de obicei nu e atâta veselie la cină.

Soțul meu spune, în familie, că se gândește să întoarcă spatele politicii și afacerilor publice și să ducă o viață retrasă împreună cu mine și cu copiii. Nu cred că așa ceva e posibil. Îmi închipui că se va plictisi și nu-și va mai găsi locul. Și totuși există o anumită justețe în felul său de-a privi lucrurile când afirmă că evenimentele au luat o prea mare amploare și că nimic din ceea ce se poate întâmpla în Egipt, în afară de un alt asasinat, nu va schimba situația de-acum. Ce mică a devenit lumea și cât de strâns legate au ajuns să fie interesele sale!

Fotografia cu mama ta în grădină pe care ne-ai trimis-o e splendidă...

Cairo, 2 august 1998

În Tawasi am stat împreună pe verandă, așa cum făcuserăm cu un an în urmă – prietene vechi acum, surori chiar. Ușile camerei lui Isabel erau deschise și bebelușul ei se odihnea pe patul bunicii mele, înconjurat de perne, apărat de o plasă pentru țânțari și vegheat de Sharif Basha. Îmi înduioșează sufletul. Uitasem cât de pufoase sunt căpșoarele lor, cât de delicate le sunt urechiușele, cât de fină le e pielea. Uitasem mirosul lor.

N-am putut să mă duc la Cairo pentru că 'Am Abu el-Ma'ati a murit chiar în ziua în care a sosit Isabel. S-a stins ușor și împăcat, cu degetele arătătoare întinse, cu toți copiii și nepoții în jurul lui, cu soția la căpătâiul patului, umezindu-i buzele cu o bucată de pânză udă, și cu numele fiului său înscris pe prima pagină a Coranului. Dumnezeu a fost darnic cu el, fiindcă a murit dimineața, așa că a fost spălat, i s-au rostit

rugăciunile și a fost îngropat înainte să apună soarele. Iar seara oamenii din toate satele învecinate au venit la Tawasi să le strângă mâinile fiilor săi, să stea de vorbă cu soția și cu fiicele sale despre viața lui și să se roage ca Domnul să fie milostiv cu el în timp ce versurile din Coran recitate cu glas monoton pluteau pe deasupra caselor, a câmpurilor cultivate și a canalelor încremenite.

Iar Isabel n-a mai avut răbdare să aștepte, fiindcă era vineri și îi spusese că voi fi nevoită să rămân la Tawasi până joia viitoare; așa că am apelat din nou la Tareq 'Atiyya, fiindcă n-o vedeam urcându-se în tren sau înfruntând barierele pe bancheta din spate a unui taxi Peugeot cu copilul în brațe. Tareq i-a trimis o mașină cu șofer, iar eu și Isabel ne-am îmbrățișat îndelung în prag și, chiar dacă oamenii din sat nu erau în stare să se bucure, fiindcă 'Am Abu el-Ma'ati murise doar cu o zi în urmă, femeile ne-au vizitat după-amiază, înainte să se ducă acasă la acesta pentru cea de-a doua zi de doliu, ca să o felicite, să vadă copilul și să-i aducă daruri și toate au întrebat:

— Unde e Basha? Te lasă să călătorești singură cu plodul în brațe?

M-am întrebat de câte ori avea să audă întrebarea asta în anii care vor urma.

— Il vor pune la punct când va veni, nu-i așa? spune Isabel.

E fericită și pare mai senină. Încă e îndrăgostită, dar nu mai suferă. E al ei acum — în parte, în orice caz.

Am stat pe verandă, iar ea mi-a povestit din nou cum a murit Jasmine și am plâns împreună, mai întâi pentru mamele noastre, apoi pentru tații noștri. I-am spus urmarea poveștii Annei, atât cât am aflat până acum, și ne-am mirat cât se înstrăinaseră cele două ramuri ale familiei noastre, având în vedere că Anna și Layla erau ca niște surori și că Nur și Ahmad se iubeau atât de mult. Ea mi-a povestit despre relația ei cu 'Omar și despre faptul că nu-i mărturisise încă niciodată că o iubea, deși totul dovedea că așa era. O însoțise la spital, dar nu se simțise în stare să asiste la naștere, așa că se plimbase prin fața salonului ca un tată nerăbdător dintr-un film vechi. Când intrase, o strânsese cu putere în brațe și îi șoptise: „Mi-a fost atât de teamă pentru tine“.

Dar în clipa în care asistenta îi dăduse copilul, în clipa în care îl ținuse în brațe și se uitase în ochii lui, văzuse o expresie cu totul nouă ivindu-se pe chipul lui și știuse că micul Sharif îl cucerise pentru totdeauna.

Am împachetat computerul și hârtiile Annei. Isabel m-a însoțit la rugăciunea de joi și vineri dimineța am pus totul în mașină. Ne-am înțeles ca ea să stea în spate și să-l țină pe Sharif, pentru că nu aveam încă un scaun pentru copil. Le-am sărutat pe Khadra și pe Rayessa și le-am spus că ne vom întoarce curând și că vom încerca să-l aducem și pe Basha cu noi, iar eu mi-am amintit că nu împachetasem steagul verde al Annei. Așa că am dat fuga în casă și l-am luat, ceea ce a fost foarte bine, fiindcă după cea de-a treia barieră acul indicatorului de temperatură s-a înclinat spre roșu și am hotărât să nu mai așteptăm ca mașina să înceapă să scoată fum, ci să ne oprim și să o lăsăm să se răcească și apoi să umplem radiatorul cu apă din bidonul imens pe care îl căraserăm cu noi, pentru că suntem niște femei care învață din greșelile lor. Am întins din nou covorașul și ne-am așezat pe marginea șoselei, dar de data asta aveam și copilul cu noi. Așa că am scotocit prin mașină până am găsit steagul, apoi am înfipt trei bețe în pământ și am legat steagul de ele, iar bebelușul s-a odihnit pe covoraș între mine și mama lui, având deasupra capului steagul verde al unității naționale.

Pe când stăteam acolo Isabel mi-a spus că voia să se asigure că fratele meu își dădea seama că îi înțelegea munca și ceea ce însemna aceasta pentru el – nu doar muzica, ci și scrisul. Crease pentru el o pagină web și o conectase la câteva site-uri de informații, iar acum articolele sale făceau înconjurul lumii și al cyberspațiului chiar din clipa în care apăreau în ziar.

Cairo, 26 octombrie 1911

„Ca să expunem lucrurile cât mai simplu, Orientul prezintă două atracții pentru Europa :

1. O atracție economică : Europa are nevoie de materie primă pentru industriile sale, piețe de desfacere pentru produsele sale și de slujbe pentru oamenii săi. În țările arabe le-a găsit pe toate trei.

2. O atracție religioasă, istorică și romantică pentru tărâmul Scripturilor, al Anticilor și al Mitului.

Această atracție se naște în sufletul europeanului în timp ce se află încă în țara sa natală. Când vine aici, descoperă că pământul acesta e locuit de oameni pe care nu-i înțelege și care probabil nici nu-i plac prea mult. Ce opțiuni i se oferă? Poate să rămână și să încerce să-i ignore. Poate să încerce să-i schimbe. Poate să plece. Sau poate să încerce să-i înțeleagă.“

E absolut evident, se gândește Sharif Basha punând tocul jos. Atât de evident încât abia dacă mai merită s-o spui. Însă Anna nu e de aceeași părere. Când descoperă o nedreptate, Anna nu-și găsește liniștea până când n-o îndreaptă. În afară de asta, vrea să-l facă fericit. Nu doar acasă, ci întru totul. Știe că visează la ziua când umbra în care și-au trăit viața conjugală se va risipi. Dar are încă încredere în opinia publică; crede că, dacă îi poți face pe oameni să vadă, să înțeleagă, atunci nedreptățile pot fi îndreptate și istoria împinsă spre un alt făgaș.

„Ultimele două opțiuni sunt inofensive, însă nu sunt preferate niciodată, decât poate de indivizi izolați. Primele două, atunci când sunt legate de mișcări de amploare ale maselor, de Proiectul Colonial, sunt nespuse de dăunătoare.

Cât despre prima opțiune, poate e util să sugerăm că, cu cât colonialistul vrea să-i ignore pe locuitori, să le nege existența, cu atât sunt mai puternice legăturile istorice sau religioase pe care pretinde că le are asupra pământului. La asta suntem martori acum cu proiectul colonial sionist din Palestina. Spun sionist mai degrabă decât evreiesc fiindcă sunt mulți evrei care, văzând proiectul sionist în adevărata sa lumină, și-au dat toată osteneala nu numai să se distanțeze de el, ci și să-și avertizeze coreligionarii în privința acestuia. Iar prețul pe care l-au plătit pentru asta nu a fost deloc mic.

Cât despre a doua opțiune, europeanul romantic poate să se preteze fără prea multe muștrări de conștiință la un proiect colonial precum acela cu care trăim în Egipt de treizeci de ani sau acela care ia ființă în Maroc și Libia. Vorbește despre Misiunea Omului Alb, despre datoria lui

de-a ajuta națiunile «primitive» să-și desăvârșească potențialul, despre datoria lui de-a le civiliza. Este îndrăgostit de imaginea sa ca Reformatore – ca Salvator. Se simte drept fiindcă «apără pacea», «susține suveranul legitim», «garantează siguranța minorităților religioase» sau a eropnilor.

Există de asemenea un fel de atașament care se naște din satisfacția imaginii pe care europeanul și-o face despre el însuși în Orient, o imagine diferită de aceea pe care o are despre el în țara lui și printre conaționali săi. Când se află în Orient, acesta lasă să înflorească anumite laturi ale personalității sale care nu se pot dezvolta în țara lui.

Astfel, noile ambiții economice ale Europei în Orient găsesc o bună întrebuințare vechilor sentimente ale Europei față de Orient.

Văzute în această lumină, fiecare întrebare își află răspunsul și toate piesele își găsesc locul : tratatele dintre marile puteri prin care își dau «mână liberă» asupra țărilor din Orient. Agresiunea Franței asupra Marocului și a Italiei asupra Libiei. Cooperarea dintre politică și finanțe în proiectul de strămutare a palestinienilor și de creare, în inima pământurilor arabe, a unui stat care nu se află doar în relații de prietenie cu Europa, ci este european prin substanță și colonial prin ideologie. Europa pur și simplu nu vede locuitorii țărilor pe care vrea să și le alipească, iar când face lucrul acesta, îi vede potrivit definițiilor ei vechi și larg acceptate : oameni înapoiți, lipsiți de capacități raționale și stăpâniți de fanatism religios. Oameni ale căror țări – sfintele și pitoreștile tărâmurile ale Orientului – sunt prea bune pentru ei.

Dar cum rămâne cu noi, orientalii ? Cu răspunderea noastră în toate acestea ? Noi, egiptenii, suntem încă mândri de istoria noastră ; mândri să aparținem pământului care a fost primul leagăn al civilizației. În timp, Egiptul a predat stindardul cărmuirii Greciei și apoi Romei și de-atunci s-a întors printre pământurile Islamului până în secolul al XVII-lea, când Europa a pus stăpânire pe el. În ultimii o sută de ani, am încercat să ne găsim locul în lumea modernă. Însă încercările noastre s-au ciocnit de ceea ce Europa consideră a fi interesele sale.

Unii dintre noi au fost atât de orbiți de forța și magia tehnologică a Europei, încât s-au purtat mai degrabă ca un

om care rămâne pierdut în admirație în fața puștii ce țintește spre el.

Iar mâinile ne-au fost legate de prezența îndelungată în țările noastre a unui stăpânitor imperial: sultanul otoman. Însă tocmai în slăbiciunea turcilor și în dezordinea care a însoțit încercarea fiecărei țări de a se elibera de sub stăpânirea Constantinopolului au văzut puterile europene șansa lor de a pune stăpânire pe pământurile noastre.

Răspunsul colonialiștilor la acest articol, dacă va exista răspuns, va fi să susțină că nu exprimă o părere generală. Că autorul lui este un anglofil sau un francofil sau un admirator al vreunei alte țări, ceea ce îl face să nu fie deloc reprezentativ pentru întregul său popor. Atunci le voi spune că există mulți alții care gândesc și vorbesc la fel. Și că această mulțime de bărbați și femei are aceeași relație cu felahii din Egipt și din țările arabe ca și deputații voștri cu fermierii din Somerset sau cu muncitorii din fabricile din Sheffield pe care îi reprezintă în parlament.

Dacă există în noi elemente ale culturii din Occident, acestea au fost asimilate vizitând țările voastre, învățând în școlile voastre și deschizându-ne în fața culturii voastre. Acolo am fost liberi să alegem elementele care se potriveau cel mai bine cu propria noastră istorie, cu tradițiile și aspirațiile noastre – acesta este comerțul legitim al umanității.

Singura noastră speranță acum – și este una foarte mică – stă într-o unitate a conștiinței tuturor oamenilor din lume pentru care aceste cuvinte ar avea vreun înțeles. E greu să-ți imaginezi mijloacele prin care o astfel de unitate ar putea fi înfăptuită. Însă cuvintele acestea au fost scrise tocmai în sprijinul său.“

Cairo, 2 august 1998

— Internetul, spune Isabel ridicându-l pe micul Sharif, sprijinindu-l de umăr și bătându-l ușor pe spate. Vorbesc serios. Are un potențial incredibil. Uită-te la toate grupurile de acțiune și de informare de pe el. Viteza cu care poți afla o știre. Înlăturarea oricărui control. Ai văzut toate mesajele postate în sprijinul civililor din Irak?

Bebelușul râgâie, iar ea întoarce puțin capul ca să-l sărute pe creștet.

Cairo, 28 octombrie 1991

Sharif Basha pune traducerea Annei în plic și îl sigilează. Mâine acesta va putea pleca spre Barrington. Articolul în arabă va fi publicat în *al-Ahram*, semnat cu propriul său nume, sub forma unei scrisori. Anton el-Jmayyil va avea grijă de asta. Versiunea franceză va apărea în *Le Temps* după ce Ginsberg și Blunt își vor scrie și ei articolele. El și-a terminat treaba. Se scoală, își împinge scaunul în spate și se întinde. Anna ridică privirea din carte.

— *Ça va ?* îl întreabă.

— Da.

Încuviințează din cap.

— Pretinzi că nu știi engleză, dar îmi citești întotdeauna traducerile?

Zâmbește și ridică din umeri.

— Un obicei vechi ; citesc întotdeauna ce va fi tipărit sub numele meu.

— Crezi că te-aș putea pune într-o lumină proastă? îl întreabă cu un zâmbet ștrengăresc.

— Doar cu cele mai bune intenții. Sunt avocat, la urma urmei.

Se așază greoi pe canapea, lângă ea. Ia cartea ei în mână și se uită la copertă.

— Citești din nou *Război și pace*?

— Îmi place să mă întorc la lucrurile pe care le cunosc. Pune cartea deoparte. Descoperi mult mai multe în ele a doua oară.

— Ce păcat că nu putem face asta și cu viața, spune el.

— Ce-ai fi făcut altfel?

Chipul i se întunecă o clipă, apoi îi răspunde vesel:

— M-aș fi apropiat de tine la Costanzi și ți-aș fi spus: „Nu știi încă lucrul ăsta, dar ești îndrăgostită de mine...”

Anna râde și îi ia mâna într-a ei.

— Am fi avut încă paisprezece luni în plus.

— Sau poate ai fi fugit și n-am fi avut ce avem acum.

Eliberează o şuviță de păr blond din agrafele care o țin lipită de cap, o pipăie și o lasă să se răsucescă în voie în inele.

— N-am fi putut niciodată să nu avem ce avem acum, e cu neputință, spune ea. Cum ar fi fost viața atunci? Asta e pentru totdeauna.

- *Ameen*, întărește el privind-o în ochi și zâmbindu-i.
- Mabrouka spune întotdeauna asta, zice Anna lăsându-se pe spate. E un cuvânt arab?
- Da, îi răspunde atingându-i gâtul neted și pielea fină din spatele urechii.
- Când eram copil, mă întrebam întotdeauna ce înseamnă, spune Anna.
- *Amn* înseamnă ocrotire și siguranță, iar *amana* înseamnă a crede – să devii sigur pe credința ta. Când cineva zice ceva, iar tu îi răspunzi *Ameen*, îi transmiți de fapt că crezi în ceea ce a spus și de asemenea că vrei să întărești asta.
- Te iubesc când explici lucrurile atât de serios.
- Nici nu m-ai ascultat.
- Ba da. Dar în același timp mă gândeam ce dulce ești.
- Dulce, da. Așa sunt eu. Anna, ești o femeie tare ușuratică.
- Știi, când e serioasă, Nur arată exact ca tine.
- Eu te văd tot timpul *pe tine* când o privesc. E cel mai frumos copil din lume. Ochii ăștia, Anna, ochii ăștia...
- O trage aproape de el, buzele lui le acoperă pe ale ei și se ivește din nou acel sentiment familiar, miraculos prin statornicia sa, mai întâi precum acordurile unei muzici care se aud în depărtare, apoi se apropie tot mai mult până când Anna își retrage capul și îl întreabă :
- Mergem sus?
- Da, spune el, da. Dar mai întâi trebuie să mă duc să văd ce face tatăl meu. Așteaptă-mă în pat.
- Se ridică, o trage și pe ea după el și, bătând-o ușor pe spate, o îndreaptă spre ușă. Apoi iese în curtea rece.

„De ce, de ce, Doamne,
De ce mă răsplătești astfel?“
Tosca

Cairo, 8 august 1998

Fratele meu dirijează la Sarajevo, în ruinele Bibliotecii Naționale. Am văzut fotografiile ale clădirii: tavanul înalt și toate etajele centrale s-au prăbușit, coloanele de marmură înălțându-se pe marginea abisului ca să susțină arcadele innegrite de fum și crăpate în zigzag, văzduhul încetșosat de fumul care se ridică dintr-un milion de cărți otomane în flăcări. Iar acum, în mijlocul tuturor acestora, îl văd pe fratele meu, înflăcărat și concentrat. Luna și stelele strălucesc deasupra lui și a orchestrei sale. Ține brațele ridicate și bagheta strânsă între degete. O lovitură ușoară, o întindere a brațelor și muzica se înalță ca o voce puternică din inima pământului.

Ar trebui să ajungă aici în câteva săptămâni. I-am copiat articolul lui Sharif Basha. Mă gândesc să-i sugerez ca, după ce-i aduce câteva îmbunătățiri, să-l publice din nou acum, sub numele lui. Îl văd intrând pe ușă și știu cât de tare îl voi strânge în brațe. Mi-l închipui ținându-l pe Sharif în brațe, drăgăstos, melancolic, amuzat. Voi termina oare povestea Annei până atunci? Știu că mă apropii de sfârșit și am început să trag de timp. Nu vreau să se termine.

Fratele meu mi-a trimis prin Isabel bucata lui din tapiseria Annei. Am desfășurat-o și am atârnat-o deasupra bibliotecii: Isis, mama tuturor faraonilor, cu o ținută regească, cu coroana în formă de coarne de vacă ce încadrează discul solar al lui Ra pe cap. Brațul îi e întins, dar mâna îi lipsește. Isabel e încântată că a purtat-o pe tiza ei de la 'Omar la mine.

— Ți-am spus că așa a fost scris, râde ea. Nu e un semn?

— Credeam că ești rațională, îi zic.

— Sunt.

— Dar mileniul tău? o întreb privind-o cum unge cu gel Bonjela gingiile lui Sharif.

— Vor fi două, îmi răspunde. Închipuie-ți. Două în anul 2000.

— Am găsit ceva pentru lucrarea ta, zic. Ascultă:

Dacă am putea reduce populația pământului la un sat cu 100 de locuitori, iar proporțiile raselor umane existente ar rămâne aceleași, acesta ar arăta astfel: ar fi 57 de asiatici, 21 de europeni, 14 americani și 8 africani. 80 ar trăi în case sub standardele normale. 70 nu ar ști să citească. 50 ar suferi de malnutriție. 50% din întreaga bogăție a lumii s-ar afla în mâinile a numai 6 oameni. Și toți 6 ar fi cetățeni ai Statelor Unite.

Isabel strânge bine scutecul curat în jurul taliei lui Sharif.

— Nu se poate! exclamă.

— Ai de gând să termini proiectul? o întreb.

— Sigur că da, îmi răspunde.

— Există vreo limită de timp? o întreb.

— O, Amal... începe ea, apoi se întrerupe. Ți-am cum-părat o carte. Cum de-am putut să uit? Am găsit-o într-o librărie second-hand. E despre domnul Boyle al tău.

Boyle of Cairo (Titus Wilson & Son Ltd., 28 Highgate, Kendal, 1965) reprezintă memoriile Clarei Boyle despre soțul ei. Isabel e încântată de bucuria mea vădită pe când studiem fotografia lui Harry Boyle, care arată exact așa cum mi l-am închipuit – are o mustață lungă și ciufulită și un guler mototolit –, și e chiar și o fotografie cu Toti.

Cairo

31 octombrie 1911

Dragă sir Charles,

Aud de la James Barrington că nu te-ai simțit prea bine. E foarte rău că nu mi-ai spus-o chiar dumneata. Mi-ar plăcea atât de mult să vin să te văd – soțul meu spune că trebuie neapărat s-o fac. Se gândește la o călătorie în Europa, pentru a-i oferi lui Nur primul ei Crăciun ade-vărat. Recunosc că sunt foarte încântată de idee, dar apoi, când mă gândesc mai bine, în mintea mea se naște un fel de neliniște, n-aș ști să-ți explic de ce.

Trebuie să-i spui domnului Winthrop să pregătească o listă cu toate plantele medicinale de care ar putea avea nevoie. Dacă vom veni într-adevăr de Crăciun, le voi putea lua cu mine. Iar dacă nu, voi găsi pe cineva – probabil doamna Butcher sau unul din oaspeții noștri de la Hilmiyya – care să i le aducă.

Al-Ahram a publicat un articol al soțului meu care prezenta cât se poate de simplu natura relațiilor dintre Occident și Orient așa cum le vede el astăzi. Va apărea curând în engleză și în franceză, însoțit de articolele domnului Blunt și ale doctorului Ginsberg, și trag speranță că poate va face totuși o impresie asupra conștiinței publice.

Nur a devenit o fetiță atât de frumoasă, ai îndrăgi-o pe loc. Mi se pare că seamănă mult cu mătușa ei, Layla Hanim. Are vivacitatea, sinceritatea și ușurința ei de-a izbucni în râs. Dar când e gânditoare, seamănă cu tatăl ei...

Cairo, 10 august 1998

Băiatul de la călătorie urcă la etaj încărcat cu rufele noastre în timp ce Tahiyya și doi dintre copiii ei îl urmăresc vigilenți. Când scot portofelul să-i plătesc, copilul cel mare, o fetiță, spune timid :

— Ai tablouri cu faraoni.

Arată spre cele două bucăți de tapiserie ale Annei care atârnă de bibliotecă.

— Da, zic. Știi cine sunt ?

— Isis și Osiris, spune copila, iar mama ei își acoperă gura cu mâna și râde.

— Bravo, zic. Ai învățat asta la școală ?

Copila încuviințează din cap și se ascunde după fustele mamei sale.

— E foarte deșteaptă, spune Tahiyya. Dar e năzdrăvană ca un *djinn*.

— Nu pare năzdrăvană, zic.

— Asta pentru că se sfiește în fața dumitale.

Isabel iese din camera ei cu copilul în brațe.

— Cine e ca un *djinn* ? ne întrebă.

— Domnișoara, îi răspunde Tahiyya facând semn cu capul înspre fetiță. Dați-mi-l mie, *ya Sett Isa*, lăsați-mă să-l țin puțin, spune întinzând mâinile.

— Duci lipsă de copii ? o întreb când Isabel îi pune bebelușul în brațe.

Tahiyya îl leagănă și copilul începe să gângurească și să râdă.

— Am găsit o altă rădăcină pentru tine. O pregătisem deja, dar între timp am uitat: „j/n“.

— Să auzim, spun.

— Ei bine, *jinn* înseamnă spirit, *janeen* – fat și *jinan* – nebunie. Deci, care e tema comună ?

— Hai să-l căutăm în dicționar.

Scot *al-Mu'jam al-Wasit*¹ din biblioteca încadrată de tapiseriile cu Isis și Osiris. Fetița Tahiyyei mă întreabă :

— De ce i-ai pus atât de departe unul de altul ? Nu erau căsătoriți ?

— Mai e o bucată care lipsește, îi răspund. Bucata din mijloc.

— Cea cu copilul lor, spune Tahiyya.

— Da, și ea va întregi *aya*. Vezi, deasupra capului lui Isis scrie : „El este cel care aduce...“. Osiris stă în picioare cu fața spre ea, iar deasupra capului lui scrie : „...morți“. „El este cel care aduce viii dintre morți“, zic. Țsta trebuie să fi fost versetul pe care Sharif Basha l-a ales pentru tapiseria Annei.

— Dar erau necredincioși, spune Tahiyya. Il cunoșteau pe Dumnezeu ?

— *Ya* Tahiyya, e cineva care nu-l cunoaște pe Dumnezeu ?

— Adevărat, zice. Adevărat, adevărat, îngână cuvintele ca pe un cântec în timp ce leagănă copilul.

Mă întorc la dicționar, dar tocmai atunci sună telefonul, așa că Isabel mi-l ia din mână. E Tareq 'Atiyya.

— Ți-ai revenit după călătorie ? mă întreabă.

— Da, da, mulțumesc, îi răspund.

— Cum e să ai un bebeuș în casă ?

— Minunat ! râd. Mai ales că suntem doi oameni care avem grijă de el.

— Întotdeauna e nevoie de doi oameni ca să faci un copil, îmi spune.

— Nu, nu. Două mame. Facem cu rândul ca să ne trezim noaptea.

1. Lexicon al limbii arabe contemporane publicat în două volume în 1960. (n. t.)

— Pari să te simți bine. E grozav să aud că ești atât de fericită.

— Vine și 'Omar săptămâna viitoare. Acum e în Sarajevo. După aceea pleacă pe Malul de Vest și în Amman. Iar apoi vine înapoi.

— Ar trebui să luăm cu toții cina împreună, îmi spune.

— Ar fi minunat, zic.

— Amal? spune.

— Da.

— Când se vor mai liniști lucrurile și când vei fi ceva mai liberă, aș vrea să vin să vorbesc cu tine.

— Despre ce?

— Nu știi?

— Tareq, nu mie îmi lipsește libertatea.

— Trebuie neapărat să vorbesc cu tine. Mai târziu. Acum tocmai... trag o linie.

— Bine, putem sta de vorbă, zic.

Putem sta de vorbă, mă trezesc gândind, dar asta nu va duce la nimic.

Când mă întorc, Isabel îmi spune :

— Tema comună este ascunderea. *Jinn* sunt cei care stau ascunși, iar *janeen* e un diminutiv pentru cea ascunsă.

— Și *jinan* ?

— Vine de la *junna* – intelectul lui a devenit ascuns. Iar *al-Jannah* înseamnă paradis – locul ascuns.

— Bineînțeles, strig. O, Isabel, ascultă : *junaynah*, grădina, e un mic paradis...

— Asta e mult prea simplu, spune Isabel.

— Dar cum stau lucrurile cu *jund* – soldați și cu *janub* – sud? mă întreb.

Sună interfonul și Tahiyya spune :

— Madani vrea să cobor.

Își adună copiii și îmi dă bebelușul.

— Nu vreți nimic?

— Să fii în siguranță, spunem eu și Isabel în același timp.

E mai greu să citesc ultimele pagini ale Annei cu Isabel și cu copilul în casă. E adevărat sau trag doar de timp pentru că nu vreau să ajung la sfârșit?

Cairo, 12 august 1998

Isabel l-a luat pe Sharif să se mândrească cu el în fața lui Ramzi Yusuf și a soției sale, iar eu m-am apucat să răsfoiesc din nou memoriile Clarei Boyle, uitându-mă la fotografii, citind un paragraf de ici și o frază de colo. Dintr-odată o frază pe care am mai întâlnit-o îmi atrage atenția : „Cum poate cineva ajunge la planeta Souad ?“.

O oră mai târziu stau încă cu cartea pe genunchi, iar pe masa din fața mea se află scrisoarea pe care Anna i-a dat-o atât de tulburată soțului ei pe când acesta planta puieții de chiparoși pentru Nur, în 1906. O, cât sunt de furioasă și cât îmi doresc să-i pot spune ! „Dacă oamenii își pot scrie unii altora prin spațiu, de ce nu și-ar putea scrie și prin timp ?“, întrebase mai demult Isabel. Dar cum poți să-i scrii trecutului ? Citesc încă o dată cuvintele pe care Clara Boyle le-a scris în 1965 :

Prin 1906 existaseră niște neînțelegeri între lordul Cromer și Ministerul de Externe legate de anumite puncte ale politicii care avea să fie urmată în Egipt. Lordul Cromer trimisese la Londra un raport care nu avusese nici un efect.

Ca o ultimă soluție, Harry a alcătuit o scrisoare care avea să ofere o imagine reală asupra mecanismelor minții orientale ; se voia traducerea unei scrisori care ajunsese în mâinile sale în taină și în această calitate a fost trimisă Ministerului de Externe. Doar lordul Cromer știa adevărul – că scrisoarea originală fusese scrisă chiar de Harry Boyle. O astfel de scrisoare ar fi putut într-adevăr să ajungă în mâinile sale la vremea aceea, dar cum avea nevoie de ea exact în acel moment psihologic ca să-și impună punctul de vedere, nu a ezitat să-și folosească cunoștințele despre orientali, fiindcă ceea ce voia să spună era în folosul egiptenilor și pentru o mai bună înțelegere.

Scrisoarea originală, bătută cu greutate la mașină de Harry doar cu două degete, se află încă în posesia mea. După cum se va vedea, în ea limba pitorească și plină de înfloritură a orientalilor e transpusă într-o engleză la fel de pitorească...

Această scrisoare trebuia să servească drept avertisment pentru Ministerul de Externe în privința nemulțumirii

oamenilor din popor și a celor de vază din Egipt. Urma să divulge planul secret al unei mari revolte a naționaliștilor, dând toate detaliile asupra timpului, forței numerice și modului în care avea să fie condusă revolta împotriva stăpânirii britanice. Fiecare propoziție, aproape fiecare cuvânt are un dublu sens. Harry trebuie să se fi distrat copios compunând scrisoarea asta. Deși a inventat „traducerea“, nu a inventat spiritul ei, care a servit ca o ilustrare grafică a situației. Lordul Cromer a fost încântat să aibă această scrisoare la îndemână ca să-și ducă planul la îndeplinire și a trimis-o la Ministerul de Externe, informând autoritățile că i-a parvenit printr-unul din spionii secreți ai lui Harry.

Compar din nou scrisoarea citată în carte cu cea de pe masa mea. Se potrivesc cuvânt cu cuvânt. Presupun că mâine mă voi simți triumfătoare datorită descoperirii mele. Însă în clipa asta tot ce-mi doresc este să alerg la el, să-i arăt cartea și să-i spun : „Uite ! Ai avut dreptate“.

Cairo, 15 august 1998

Sharif e agitat, așa că îl țin lipit de pieptul meu și îl plimb încoace și-ncolo. De colo-colo, pe lângă perdea, apoi pe lângă bibliotecă, pe lângă tapiserie și pe lângă bufet, până la oglinda de pe peretele îndepărtat și înapoi. Mă gândesc încă la scrisoarea lui Harry Boyle. La convingerea fermă a soției sale – nu într-un timp de mult uitat, ci în anii '60, în anii '60, când *eu* deja mă născusem – că pusese degetul pe rană și că exprimase într-adevăr „mecanismele minții orientale“ – ale minții mele. Plimb copilul de colo-colo, înainte și înapoi. Greutatea lui care îmi apasă pieptul mă liniștește, răsuflarea lui pe gâtul meu îmi aduce mângâiere. Mă întreb dacă confruntările din Denshwai ar fi avut loc în cazul în care Enoch nu ar fi scris scrisoarea, iar Domnul său n-ar fi trimis-o. Mă întreb dacă ăsta e motivul pentru care a părăsit Cromer Egiptul chiar înainte de proces – verificase spânzurătorile înainte de-a pleca. Toți funcționarii britanici din Cairo trebuie să fi fost convinși că o revoltă era iminentă. Doar Boyle și Cromer cunoșteau adevărul. Așadar Cromer îi lasă pe Matchell, Mansfeld Findlay, Hayter, Bond și Ludlow să se

confrunte cu ceea ce știe că vor lua drept începuturile unei revolte populare. Speră că atunci când vacanța lui se va încheia și se va înapoia la Cairo, frământările care apăruseră de la înființarea Antantei, de la evenimentele din Taba vor fi deja domolite, iar el se va putea întoarce din nou ca „prieten al felahilor“. Dar planul lui nu funcționase și pierduse Egiptul. Asta e motivul pentru care într-o carte în două volume publicată în 1908, în care notează fiecare detaliu al guvernării sale în Egipt, Denshwai nu e pomenit niciodată?

Cât despre egipteni, după proces Fathi Zaghlul a fost promovat subsecretar la Ministerul Justiției, dar era huiduit oriunde se ducea; Ibrahim al-Hilbawi și-a petrecut tot restul zilelor încercând să-și răscumpere greșelile – portretele care i s-au făcut spre sfârșitul vieții sunt portretele unui om chinuit de remușcări. Iar Boutros Ghali a plătit cu viața.

Sharif a adormit lipit de pieptul meu, dar nu vreau să-l las jos. Oare toate astea mai contează acum? După nouăzeci de ani de la scrisoarea lui Boyle și treizeci de ani de la comentariile văduvei sale? Anna ar fi luat foc.

Isabel intră în cameră. E îmbrăcată într-un halat de bumbac și își șterge părul cu un prosop. Își atârnă prosopul pe după gât, își dă părul pe spate și ne vede.

— O! strigă. Vreau să vă fac o poză. Știi că până acum nu i-am făcut nici măcar o singură poză copilului? Mi-am lăsat aparatul aici. Dar arătați așa de bine împreună, tu odihnindu-ți obrazul pe capul lui așa. Plimbă-te, plimbă-te cât mă duc să aduc aparatul.

Fuge în camera ei și se întoarce cu geanta, uitându-se nedumerită la mine.

— Amal, ce e chestia asta? mă întreabă. Uite! Era în geanta mea.

O legătură voluminoasă, lunguiață, înfășurată în muselină atârnă pe jumătate din geanta ei mare. Am mai văzut una la fel. Știu ce e înăuntru înainte s-o desfacem.

Dezleg capetele cu stângăcie, cu o singură mână, ținând copilul adormit lipit de pieptul meu cu cealaltă. Desfășurăm țesătura și o adiere de flori de portocal învăluie încăperea. Sub ochii noștri se ivește copilul Horus, mic și gol, având încă pe umeri un cap de om, pe care se odihnește mâna lui

Isis, mama sa. Deasupra lui sunt scrise două cuvinte : *al-hayy min...* Vii dintre...

5 noiembrie 1911

Sharif Basha ține în mâna dreaptă șiragul de mătănii. Cu stânga frunzărește un vraf de hârtii aflat pe un raft scund de cărți din biroul lui Isma'il Sabri. De fiecare foaie e lipită o fotografie.

— Văd că ești interesat, *ya* Basha.

Isma'il Basha Sabri e așezat într-un fotoliu adânc și comod și o pătură în carouri crem și albastre îi acoperă genunchii.

— Știm atât de puține despre ei, spune Sharif Basha. Cu mult timp în urmă, pe vremea lui Mariete Basha, voiam să fac săpături.

Se întoarce și-i zâmbește prietenului său.

— Poate că o vei face în cele din urmă, zice Isma'il Sabri întorcându-i zâmbetul. Aud că te pregătești să te retragi oarecum din viața publică?

Sharif Basha, care se întorsese din nou spre fotografia, incremenește.

— De unde ai auzit? îl întreabă pe un ton vesel, strângând hârtiile și aranjându-le din nou într-un teanc ordonat.

— Veștile se răspândesc repede, răspunde Isma'il Sabri cu ochii ațintiți asupra spatelui vechiului său prieten. E adevărat?

Sharif Basha se întoarce.

— Poți să mă învinuiești? îl întreabă – și e o întrebare serioasă.

Isma'il Sabri clatină din cap.

— Te-aș fi îndemnat chiar eu să faci asta, dacă n-aș fi fost convins că nu mă vei asculta. M-am gândit că vei zice : „A îmbătrânit și a început să-i fie frică“...

— M-ai fi îndemnat? spune Sharif Basha surprins. De ce?

Isma'il Sabri încuviințează ușor din cap.

— Ai rămas prea singur. Mai ales în ultimii ani. Am simțit-o...

Ușa se deschide și Ya'qub Artin Basha intră grăbit, urmat de un servitor care își cere iertare că n-a avut timp să-l anunțe.

— Uitați-vă! spune Ya'qub Basha fluturând ziarul. Frământări în Balcani, Turcia va avea nevoie de și mai mulți bani ca să le înăbușe...

— Ya'qub Basha! exclamă Isma'il Sabri întinzându-i mâna. Mă ierți că...

— Firește, firește. Iertarea fie cu tine, frate.

Ya'qub Artin apucă mâna lui Isma'il Sabri, care nu s-a ridicat, și o strânge cu putere, apoi înaintează spre Sharif Basha. Servitorul iese pe nesimțite din încăpere, închizând ușa în urma lui.

— Văd că te-ai uitat la strămoșii noștri, spune Ya'qub Basha zărind teancul de fotografii de lângă Sharif Basha. Prietenul nostru poet, aici de față, a insistat pe lângă mine ca istoria faraonilor să fie predată în școli. Ce părere ai?

— E o idee bună, răspunde Sharif Basha.

— Totuși nu știm prea multe despre ei, spune Ya'qub Artin.

— Destul pentru copiii de școală, remarcă Isma'il Sabri.

— Ar fi interesant să aflăm mai multe, spune Sharif Basha.

— A! Magia trecutului! exclamă Ya'qub Artin, așezându-se greoi pe un fotoliu din fața lui Isma'il Sabri. Mult mai fascinant decât prezentul. Își aruncă ziarul pe măsuța lată, cu tăblie de marmură, aflată între el și gazda lui. Turcii vor săvârși și mai multe masacre și vor împrumuta și mai mulți bani de la Europa ca să le finanțeze.

— Ne îndreptăm spre război, spune Sharif Basha din locul său de lângă bibliotecă. Nu e războiul nostru.

— Dar vom avea de suferit, zice Isma'il Sabri.

— Suferim oricum.

— Adevărat, *mon ami*, spune Ya'qub Basha. Dar de când ai devenit atât de fatalist?

Sharif Basha ridică din umeri.

— Am să plec la Tawasi o vreme, în lunile de iarnă, zice. Fotografiile pe care le ai aici... Vreau să văd templele cu ochii mei. Vreau să-mi duc familia la Luxor, în Valea Regilor.

— Mi-aș dori să pot veni cu voi, oftează Isma'il Sabri.

— Vino, spune simplu Sharif Basha. Vom avea grijă de tine.

De ce să nu călătorească? Să ia lucrurile încetul cu încetul. Să se bucure de timpul petrecut împreună. Ahmad poate să

vină cu ei. Și Mahrous, dacă vrea. Le va servi drept educație copiilor. Are cine să aibă grijă de părinții lui – Layla și Husni sunt la Cairo. Iar mama sa poate să vină la Tawasi oricând dorește. Sabir și familia lui se vor muta în casa lui. Sabir îi spune că Kitchener îl agreează și mai puțin decât Cromer, deși nu l-a întâlnit niciodată. Era o vreme când lucrul ăsta i-ar fi adus o oarecare satisfacție. Acum nu-i mai pasă. Muhammad 'Abdu a murit, la fel și Qasim Amin. 'Urabi a murit. Până și tânărul Mustafa Kamel a murit. S-a stins în chinuri groaznice, cancerul devorându-i stomacul. Și pentru ce? O luptă milimetru cu milimetru în timp ce lumea trece în goană pe lângă ei ca un uragan.

Sharif Basha se plimbă prin grădina casei liniștite din Hilmiyya. Și-au făurit o viață, una bună și fericită, chiar dacă umbrită de probleme mai importante. Poate că a venit timpul să elibereze această viață. În vară poate s-o ducă pe Anna în Europa. Și dacă va simți aversiune față de Italia și de Franța, va încerca să nu se gândească la politica dusă de ele. El și Anna pot să se bucure de muzică, de picturi, de mâncare. Pot să meargă în Palestina și să vadă din nou livezile de măslini ale copilăriei sale din 'Ein el-Mansi și să se roage la al-Aqsa : o dată pentru el și o dată pentru Muhammad 'Abdu. Ar putea chiar să meargă în Anglia. De ce să-i răpească plăcerea de-a merge acasă doar din pricina sensibilității lui? Oamenii se vor uita la ei cu ochii mari? N-au decât. Va purta *tarbush*-ul pe cap în parc și le va înfrunța privirile. Să-i ofere plăcerea să-i arate peisajele de la țară, Districtul Lacurilor, muzeul unde se află picturile care au purtat-o până la el. Ar putea să treacă pe la Blunt, să-l viziteze pe Barrington. S-ar putea înțelege bine cu sir Charles. Ea va avea bucuria s-o vadă pe Nur jucându-se în locurile în care s-a jucat și ea când era copil. Nu era nevoie să strice relațiile cu toată lumea. Se oprește sub chiparosul care își întinde ramurile spre balconul dormitorului său. A trăit douăzeci de ani în casa asta. Iar acum ea a devenit ascunzătoarea lor. Locul în care își invită oaspeții străini și întrețin împreună conversația cu ei. Iar când aceștia pleacă și rămân singuri, ea stă alături de el pe balcon, iar el aude foșnetul frunzelor

chiparosului și își aduce aminte de nopțile în care se plimba prin grădină, tânjind după ea, chinuit de temeri.

Intră în casă și străbate coridoarele până la ușa de la stradă, unde îl așteaptă Sabir.

— Mă duc acasă, îi spune.

— Vă însoțesc, *ya* Basha.

Ies din casă și o trăsură trage la scară. Sabir încearcă să ridice coviltirul, dar e înțepenit. Se urcă pe capră, lângă vizitiu.

Sharif Basha se lasă pe spate pe bancheta lui. Va ajunge la timp pentru baia lui Nur. Și pentru o cină liniștită cu Anna. Ei nu-i vine să creadă că va fi fericit ducând o viață retrasă. Însă va fi; după aproape treizeci de ani de luptă, e pregătit. Dar ea? Ea va fi fericită? Adoptase Egiptul și cauza lui. Singura femeie din întreaga lume care îi fusese sortită... și pe care Dumnezeu i-o trimisese. Făcuse în așa fel încât să fie răpită și adusă în casa lui. Sharif Basha zâmbește în sinea lui amintindu-și-o din nou pe Anna, îmbrăcată în cămașă și pantaloni bărbătești, stând – încăpățanată și hotărâtă – în *haramlek*-ul mamei sale. Ce-ar fi s-o ducă din nou în Sinai? Ca să-i arate mărgeanul, de data asta? O lume întreagă ascunsă sub oglinda apei... și tot ce aveai de făcut era să bagi capul în apă și să deschizi ochii. I-ar plăcea. Ar fi fost oare mai fericită în astfel de vremuri? O întrebare fără rost. Pare fericită cu el. Dar ar fi putut să-i ofere mai mult. Nu mai multă grijă și tandrețe, dar mai mult din bucuriile obișnuite ale vieții. Îi plăceau atâtea lucruri: oamenii, copacii, pictura, muzica, gătitul. O femeie întotdeauna ocupată, dar care răspândea întotdeauna o liniște și o pace desăvârșite în jurul ei. Uneori o pătrundea și rămânea pur și simplu culcat deasupra ei, fără să se miște, odihnindu-se doar. Făcuse dragoste cu ea cu bucurie, cu pasiune, cu tandrețe, cu tristețe, cu disperare. Ea era marea în care înota, deșertul prin care galopa, câmpurile pe care le ara...

— Poți să mâni ceva mai repede? îi spune vizitiului.

15 august 1998

E seară și urmăresc știrile la televizor când Isabel intră în living.

— A adormit, spune.

Îi zâmbesc. O nouă criză se întrevade între Irak și Statele Unite. Nu între Irak și Națiunile Unite...

— Amal, spune Isabel.

— Da? zic întorcându-mă pe jumătate spre ea.

— Știu cum a ajuns în geanta mea.

— Cum? întreb.

— Ea a pus-o acolo.

Inima îmi bate mai tare.

— Cine a pus-o acolo? o întreb calmă.

— Femeia din moschee. *Umm Aya*. Ea a pus-o acolo.

Mă uit la ea și simt că mă cuprinde furia. Nu am nici o explicație mai bună, dar totuși sunt furioasă.

— Tot nu crezi, nu-i așa?

— Nu, nu cred.

— Atunci ce crezi că s-a întâmplat?

— Nu știu, nu știu, Isabel. Dar nu pot...

— Ascultă-mă, îmi spune aplecându-se înaintea cu ochii larg deschiși, am recapitulat în minte tot ce-am făcut atunci. Când să plec, era să-mi uit geanta. O pusesem jos undeva, înăuntru. Pe banchetă sau pe podea. Și era deschisă, sunt sigură de asta, pentru că făcusem niște fotografii cu aparatul și nu o închisesem. Când să plec, ea s-a apropiat de mine și mi-a întins-o. Mi-a spus: „Să nu-ți uiți lucrurile“. Apoi mi-a zâmbit și m-a îmbrățișat. Iar când mi-a întins-o, fermoarul era tras.

— Și n-ai simțit geanta mai grea?

— Nu. Tace o clipă. Însă geanta asta mi se pare întotdeauna grea.

— Și n-ai mai deschis-o niciodată?

— Nu, niciodată. Mă pregăteam să plec. N-am mai făcut nici o fotografie. Iar apoi am lăsat-o la tine.

— N-ai de unde să știi, zic, n-ai de unde să știi.

— Ei bine, de unde din altă parte aș fi putut lua legătura aia? mă întreabă. Și de ce aș minți? Aș putea să cred la fel de bine că *tu* ai pus-o acolo. Geanta stă aici de luni de zile.

— N-am pus-o eu acolo, spun.

Stăm una lângă alta în tăcere.

NU VOI ȘTI NICIODATĂ de unde a aflat. Am auzit-o țipând înaintea să aud scârțâitul roților, strigătele, bătăile

puternice în uşă. Eram în curte. Fuseserăm amândouă în camera lui Nur. Anna încă o mai îmbăia seara înainte de culcare, așa cum obișnuiesc englezii. Nur ieșise din cadă, caldă și rozalie. Nu voia să-și pună pijamalele, ci se tot înfășura în prosopul mare de baie. I l-am desfăcut, dar ea s-a înfășurat din nou în el. Iar asta a devenit un joc. Noi trăgeam de capetele prosopului și întrebam : „Ce e asta? Ce-am găsit aici? E o maimuță? E o gazelă?“. Iar ea dădea prosopul la o parte răsând încântată : „E o fată, e o fetiță!“ și apoi se înfășura din nou în el. Iar și iar. Apoi a spus : „Vreau păpușa mea“. Am căutat păpușa și eu mi-am amintit că se jucase cu ea în curte în după-amiaza aceea. Am strigat-o pe Hasna, dar trebuie să fi fost în bucătărie. Așa că m-am dus chiar eu să caut păpușa. De aceea eram în curte. Păpușa era acolo, aruncată lângă havuz și, când am ridicat-o, am auzit țipătul Annei. Un țipăt puternic și prelung care a răsunat în toată casa și care m-a făcut să mă cutremur, iar pe Ahmad să vină în fugă din grădină. „Nu“, a țipat în engleză. Am ridicat privirea și am văzut-o năpustindu-se afară din casă și alergând prin curte împleticindu-se. „Nu... Nu...“ Apoi am auzit zgomotele de-afară. Scârțâitul roților, strigătele, tropăiturile și bătăile în uşă. Am fugit într-acolo și am găsit-o trăgând de uşa grea – fiindcă Fudeil și Mirghani ieșiseră să dea o mână de ajutor – ca s-o deschidă. Apoi am auzit glasurile bărbaților spunând un singur lucru : „El-Basha, el-Basha...“

L-au cărat înăuntru. Pe fratele meu. Trei oameni l-au cărat înăuntru. Un bărbat scund și cocârjat șchiopăta în urma lor, ducând bastonul și *tarbush*-ul fratelui meu în timp ce caii băteau din copite, nechezau și se ridicau speriați în două picioare fiindcă nu-i mai ținea nimeni de frâie.

L-au cărat în *salamlek* în timp ce Anna se agăța de el. Nu mai țipa, dar spunea tot timpul „Nu“, ținându-l de mână și scuturând din cap. Refuza, ținea la distanță, trimitea înapoi nenorocirea care se abătuse asupra noastră.

— Șșșt, am liniștit-o.

Când i-am auzit glasul, picioarele mi s-au înmuiat de uşurare. O criză, un atac de cord, un infarct uşor, orice o

fi fost, era încă în viață. Era viu și vorbea, iar când l-au întins pe divan și ea a îngenunchat lângă el, a ridicat mâna și a așezat-o pe gâtul ei.

La început n-am înțeles ce se întâmplase. Până când oamenii s-au tras înapoi și am văzut petele de pe hainele lor. Atunci m-am repezit spre el, iar Nur a intrat cu pași nesiguri în încăpere, luându-se după țipetele mamei ei — dezbrăcată încă, târâind prosopul după ea —, l-a zărit pe tatăl ei întins pe divan, cu ochii închiși și a alergat spre el. Am văzut pata de sânge de sub el lățindu-se și am prins copila înainte să ajungă la el. Mirghani s-a apropiat de mine și mi-a zis :

— Mă duc să-l chem pe Husni Bei.

— Du-te după doctor, i-a spus Anna. Du-te și cheamă-i pe Milton Bei și pe Sa'd Bei el-Khadim. Repede.

S-a ridicat și s-a apucat să-i descheie cămașa.

— Poți să te întorci, iubirea mea? Poți să te întorci? Nur se zvârcolea în brațele mele.

— Tata e rănit, i-am zis. Tata e rănit...

Iar ea îl săruta pe față și încerca să ajungă la rană :

— Să te pup unde te-ai lovit ca să-ți treacă?

El a deschis ochii.

— Sărută-mă pe obraz, *ya habibti*, și după aceea du-te să-ți pui pijamalele.

Fudeil adusese cutia cu medicamente, iar Anna scotea din ea bandaje, sticlute și vată. Pe când îl întorceau pe o parte, a văzut-o ținând în mână o fâșie lungă de bandaj și i-a zis :

— Ai de gând să-ți înfășori din nou părul cu ele?

Apoi a închis ochii. Ea i-a despiciat cămașa și a vorbit cu el tot timpul cât i-a spălat rana, i-a acoperit-o cu tifon și a ținut mâna apăsată deasupra ei. M-am apropiat și am șoptit :

— *Abeih* ?

El a deschis ochii și a zis :

— Layla? Au făcut-o... câinii...

— Cine, *ya Abeih*? Cine? l-am întrebat.

Iar el mi-a răspuns :

— Sunt destui câini. Nu-ți fie teamă. Trimite după mama. Apoi culc-o pe Nur. Și ai grijă de Sabir.

Sabir fusese rănit în umăr. Se aruncase peste fratele meu când răsunaseră împuşcăturile.

Mama era la nunta fetei celei mici a lui Mustafa Paşa Fahmi. Am trimis după ea. Am culcat-o pe Nur și am lăsat-o pe Hasna să stea cu ea. Nu ne era de nici un folos jos și striga întruna: „*Sidi! Sidi el-Basha!*“.

I-am spus lui Nur că tatăl ei era bine, că mama ei avea grijă de el și că avea doar nevoie de somn. M-am sprijinit de Ahmad ca să cobor din nou, dar inima mi-o luase razna, se poticnea și se lovea de cușca pieptului meu. Respirația îmi era scurtă și întretăiată. Șopteam fără încetare: „*ya Rabb, ya Rabb*“. Am pus apă la fierț și i-am zis lui Ahmad:

— E doar o simplă rană, doar o simplă rană, *Khalu* e puternic și doctorii sunt deja pe drum.

Dar frica îmi strângea pieptul ca în chingi și inima îmi bătea nebunește.

Pe când coboram, am auzit afară tropotul cailor. Caili au galopat toată noaptea dinspre și înspre casa noastră și în clipa în care am intrat în *salamlek*, Milton Bei s-a năpustit înăuntru, deschizându-și deja geanta.

Trei gloanțe. Două în stomac și unul în spate. Milton Bei și Sa'd Bei au spus că trebuiau să le scoată, iar Mirghani a urcat la etaj să aducă apa fiartă. Atunci a venit Husni și au aprins o lampă cu spirt, spunând că nu trebuiau să rămână acolo decât Fudeil, Mirghani și Sabir, iar noi să plecăm. Ahmad nu voia să plece de lângă unchiul lui. Anna și cu mine am ieșit în curte și am rămas în picioare lângă perete. Ne-am rugat îndelung, dar primul lui strigăt înăbușit de durere a făcut-o pe Anna să se arunce în brațele mele și am rămas ghemuite lângă perete, strângându-ne una pe alta, până când Husni a venit și ne-a spus:

— Au făcut tot ce-au putut. Vor aștepta afară dacă vreți să-l vedeți.

Milton Bei și Sa'd Bei au stat cu noi toată noaptea. La început fratele meu n-a fost conștient, dar apoi și-a revenit și a stat de vorbă cu Husni. După aceea a vorbit cu mine și mi-a spus... mi-a spus ceea ce un frate bun și curtenitor îi spune unei surori despre care știe că și-ar da viața pentru el.

Apoi a vorbit cu Anna, care stătea în genunchi pe podea lângă el.

— Anna, ascultă-mă.

— Te iubesc.

— Anna, ascultă-mă. M-ai făcut...

Se întrerupe.

— Te rog, nu vorbi. Te rog, te rog, nu vorbi.

— Taci. Taci și ascultă-mă. Ne-a fost bine împreună, nu-i așa?

— Da, șoptește ea, da. Cuvintele i se opresc în gât. Am fost atât de fericită cu tine. Atât de fericită.

Îi sărută mâinile, lipindu-și fruntea de brațul lui, lipindu-și trupul de al lui.

— Vreau să-ți trăiești viața...

— Te iubesc, te iubesc...

— Știu. Liniștește-te. Trebuie să fii curajoasă acum. Pentru Nur. Adu-ți aminte ce-ai promis.

— Asta e casa mea.

— Asta a fost casa ta. Din cauza mea. Nu vreau să fie nevoită să lupte din greu.

— Vreau să rămân.

— Nu, Anna. Nu va ține. N-a mers decât datorită mie.

— Ești atât de arogant...

Sharif Basha ridică din sprâncene și se uită la ea, iar ea își îngroapă mâinile în părul lui.

— O, te rog, îl imploră, te rog, încearcă...

— S-o crești așa... cum ai crescut tu.

— Dragostea mea, spune ea, oh, dragostea mea, dragostea mea...

MAMA NOASTRĂ A INTRAT ÎN ÎNCĂPERE ȘI EL A ÎNĂLȚAT PRIVIREA SPRE EA.

— Mamă?

Ea s-a aplecat asupra lui și i-a luat mâna într-a ei.

— Sharif. *Habibi. Ibni*¹. Ce s-a întâmplat?

El i-a dus mâna la buze.

— Roagă-te pentru mine, *ya Ummi*.

1. Fiul meu. (în arabă, în orig.)

Suspînul a fost aidoma celui pe care îl scotea cînd stătea în holul de la intrare și își dădea jos cizmele după o lungă plimbare călare într-o zi fierbinte de vară. Mama i-a acoperit ochii cu cealaltă mînă și a rostit *shahada*¹ pentru el, înainte să i se înmoaie picioarele...

Zorii se ivesc și soarele se ridică deasupra unei case pline de femei care bocesc. Glasurile lor se înalță din *salamlek*, strigându-și tare durerea, apoi stingându-se treptat în deznađejde: *ya habibi, ya habibi, ya ibni, ya habibi*, fiul meu, fratele meu, iubitul meu, *ya habibi*.

CÂT DESPRE MINE, mă gîndesc la el de o sută... de o mie de ori pe zi. Tot timpul îmi spun: îl voi întreba asta pe *Abeih* sau *Abeih* va rîde cu lacrimi cînd va auzi asta. Aștept să-i recunosc pașii cînd aud zgomotul roșilor pe pietriș. Cînd rămînem fără cafea, mă gîndesc că mai bine ne-am duce la... și atunci îmi amintesc. Il vîd în felul în care Ahmad întoarce uneori capul, în felul în care a început să mă privească și atunci îmi trag fiul aproape, îl îmbrățișez, îl sîrut și apoi îl trimit de-acolo înainte să mă vadă plîngînd. Moartea unchiului său l-a îndurerat și a acceptat foarte greu plecarea lui Nur, mă întrebă mereu dacă nu poate să meargă să studieze în Anglia.

Anna ne scrie adesea și ne dă vești despre Nur. Nu prea are ce vești să ne dea despre ea, spune, doar despre Nur. Pictează. Și are grijă de bătrâna ei rudă – sir Charles. Și de grădina ei.

Tatăl meu stă în sanctuarul lui. Nu știm dacă își dă seama ce s-a int mplat. Mama a devenit foarte tăcută. Se roagă mult. Dar Ahmad și Mahrous sunt încă în stare s-o facă să r d a.

Mabrouka s-a preschimbat peste noapte într-o femeie bătrână. Stă lângă ușa sanctuarului tatălui meu, acolo unde se afla odată războiul de țesut al Annei. Murmură

-
1. Crezul: „Mărturisesc că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah și că Mahomed este profetul Lui“. De la s/h/d: a fi martor. Acesta e primul dintre cele cinci fundamente ale Islamului și ceea ce spune un musulman în momentul morții. (în arabă, în orig.)

întruna, dar nu știm dacă sunt versete din Coran sau descântece. A doua zi după ce a fost ucis fratele meu, a făcut sul cele trei bucăți din tapiseria Annei și le-a înfășurat în muselină. Una mi-a dat-o mie, „pentru Ahmad și după aceea pentru copiii lui“, a zis. Iar una i-a dat-o Annei pentru Nur. Nu știu ce-a făcut cu a treia. Cât despre războiul de țesut, am fost nevoiți să-l cărăm înăuntrul altarului, pentru că tata nu ne-a lăsat să-l luăm de-acolo. Uneori se așază în fața lui și înfășoară pe ște un ghem de mătase, așa cum a văzut-o pe Anna făcând. Dar nu țese nimic.

Sabir e cumplit de trist și se învinovățește întruna. Dar s-a aruncat peste fratele meu și a fost el însuși împușcat în umăr. Ce-ar fi putut face mai mult?

Husni e foarte drăgăstos și foarte drăguț cu mine. Nu s-a descoperit încă cine a făcut-o. Se spune că ar putea fi fanaticii copti care se răzbună pentru asasinarea lui Boutros Basha. Sau că ar putea fi fanaticii musulmani, furioși din cauza poziției sale privind drepturile femeilor, din cauză că s-a căsătorit cu Anna și că purta la gât un medalion cu portretul ei prins cu un lăntișor... sau ca să arunce vina asupra coptilor. Se spune că ar putea fi agenții britanici care voiau să arunce vina asupra coptilor, să dezbine și mai mult țara și să scape de un lider naționalist. Se spune că ar putea fi mâna lui *Khedive*, care l-ar fi ucis din dușmănie, fără să se teamă de urmări, pentru că lordul Kitchener ar fi fost încântat să-l vadă pe fratele meu mort. Se spune că ar putea fi amestecați oameni mult mai importanți decât aceștia. Se spune... se spune. Mama a încetat să mai asculte. Husni zice că ultimele ordine ale fratelui meu au fost acelea ca nimeni să nu tragă foloase de pe urma asasinării sale.

Husni spune că se va ajunge la război. Și că asta va fi șansa noastră de-a scăpa de Ocupație. Spune că ar trebui să încerc să organizez mai multe cursuri pentru femei la universitate. Spune că ar trebui să înființez o nouă revistă și să o conving pe Anna să scrie pentru ea din Anglia. Și pe Juliette din Franța. Spune că lui *Abeih* i-ar fi plăcut lucrul ăsta. Lui el-Basha i-ar fi plăcut lucrul ăsta, zice.

El-Basha. Fratele meu. Uneori trag perdelele despărțitoare și arunc o privire prin *mashrabiyya* în *salamlek*, de parcă l-aș putea descoperi acolo, de parcă, dacă aș aștepta, dacă aș aștepta îndeajuns de mult, ușile mari s-ar deschide și el ar intra, întinzându-i bastonul și *tarbush*-ul lui Mirghani, cu capul ușor ridicat, pentru a asculta zgomotele vieții, zgomotele noastre, ale femeilor din casă.

Marți, 2 Safar 1332
[adică] 30 decembrie 1913

Un sfârșit

„Așa că întreb întunericul :
Unde ești, iubitul meu ?
De ce-ai plecat de lângă aceea a cărei dragoste
Poate să se țină, pas cu pas, după dorința ta ?“
Cântec, Egipt, 1300 î.Hr.

Așadar moare. Amal, care a știut tot timpul care era sfârșitul și care l-a iubit ca o mamă, ca o soră, ca o soție, îl plânge cu o durere reînnoită. Citește și recitește ultima însemnare a Annei :

Am încercat cât de bine m-am priceput să-i spun. Dar nu poate – sau nu vrea – să înțeleagă și să renunțe la speranță. Îl așteaptă neîncetat.

Cercetează cu grijă pagina și paginile de după ea, dorindu-și ca Anna să mai scrie ceva : să-i scrie din nou. Dar nu mai e nimic. Unde sunt scrisorile Annei către Layla ? Cum rămâne cu Nur ? Cu Ahmad și cu tatăl ei ? Cu Mahrous ? Nu mai e nimic. Amal trebuie să închidă în cele din urmă jurnalele. Netezește fiecare scrisoare și fiecare tăietură și le aranjează cu grijă, în ordine, în dosare. Dar nu are inima să le îngroape din nou în cufăr. Rămân în dormitorul ei, pe masa de lângă fereastră. Fratele ei va dori să le vadă.

Se duce la mausoleul familiei din Orașul Morților¹. O vizită specială pentru Sharif Basha al-Baroudi ; bătrânul șeic de acolo cântă monoton *Suret Yasin*² numai pentru el.

Cairo, 21 august 1998

Se uită drept în ochii lui Amal și mănâncă. Suge cu putere și cu repeziciune din biberon, cu pumnii strânși, încordându-se din când în când din pricina efortului. Fața îi e senină

1. Cimitir din partea estică a orașului Cairo. (n. t.)

2. Cartea lui Yasin – recitată de preferință pentru sufletele morților ; vorbește despre îndurarea lui Dumnezeu și despre Paradis. (în arabă, în orig.)

și deschisă, iar ochii lui se uită țintă într-ai ei. Uneori tetina se turtește din cauza apăsării și i-o scoate ușor din gură, iar el începe să protesteze și să se agite în timp ce aceasta se umple cu aer, apoi gâfâie de nerăbdare când o atinge din nou de buzele sale. Suge de câteva ori și după aceea ține pur și simplu tetina în gură. Apoi o împinge hotărât cu limba și întoarce capul, fascinat din nou de jocul luminilor și umbrelor. Ținându-l lipit de umăr și bătându-l ușor pe spate, Amal se plimbă prin cameră cântându-i încet, până când două răgăituri zgomotoase le dau amândurora de știre că totul e în regulă.

Amal îl lasă mai jos și se uită la el. Copilul o privește la rândul lui cu ochii lui negri, larg deschiși.

— Așa deci? Nu vrei să te culci încă?

Scutură din cap spre el și copilul întinde o mână. Fiul ei mai mare făcea la fel: se trezea la trei dimineața, mânca și apoi se agita până când îl punea în scăunelul lui și se așeza în fața sa, vorbindu-i, cântându-i și jucându-se cu el.

— Hai să mergem să-ți schimbăm scutecul atunci.

Îl ia în brațe și străbate holul lung, trecând în vârful picioarelor pe lângă camera în care doarme Isabel, și apoi intră în dormitorul ei. Îl așază pe pat și îi sărută tălpile moi.

— OK, fiu al lui 'Omar al-Ghamrawi. Să nu îndrăznești să faci pipi în patul meu.

Mai târziu stă în picioare lângă fereastră. Geamul e închis, dar obloanele sunt deschise și Amal pune piciorușele copilului pe masă și îl sprijină de ea, astfel încât să poată privi stelele de-afară. Sunt în ziua de 29 a lunii Rabi' al-Thani și luna nu se zărește nicăieri. Măine o seceră atât de subțire încât va fi aproape de nedeslușit se va înălța din nou pe cer, însă în seara asta totul e cufundat în întuneric. Bebelușul lovește cu piciorușele goale masa, jurnalele Annei, dosarele. Se uită în jos și, urmărindu-i privirea, Amal ridică statueta de bronz. Pisica stă dreaptă în mâna ei: cu picioarele din față lipite, spatele arcuit grațios, din vârfulurile ascuțite ale urechilor spre coada răsucită cu eleganță în jurul labelor.

— E a vărului tău, îi spune. Da, da, nu știi încă, dar ai câțiva veri, un frate și o soră. O mulțime de oameni și toți or să te iubească foarte mult. Pisica e prea grea ca s-o ții în mână, așa că nici măcar nu încerca.

Mută pisica de lângă mâna întinsă a copilului și se apleacă s-o pună sub masă, unde acesta nu poate s-o vadă. Când se ridică, atenția copilului se îndreaptă din nou către masă: către o piatră neagră, ovală și lucioasă.

— Tatăl tău mi-a dat asta, spune ținând-o în palma întinsă în timp ce copilul se află în siguranță înconjurat de brațul ei. Da, așa e, continuă, ne plimbam pe plajă, iar el a găsit piatra asta și mi-a dat-o mie.

Copilul întinde mânuța și pipăie piatra, dar degetele îi alunecă pe suprafața lucioasă când încearcă s-o apuce. Lovește masa cu picioarele și ridică ochii spre Amal.

— Mi-a dat multe lucruri, îi spune ea apropiindu-și fața și frecându-și nasul de al lui. Îl ridică din nou la piept și începe să se plimbe prin cameră. S-a jucat cu mine cât am fost mică și m-a ajutat când m-am făcut mare, a fost cel mai bun prieten al meu și cel mai bun frate – mă rog, *singurul* frate –, iar acum este tatăl tău, e frumos și curajos și cântă – se plimbă prin cameră îngânând o melodie și legănând copilul – minunat...

Leagănă copilul.

Așază bebelușul adormit lângă mama lui și pune o pernă lungă în partea cealaltă. Prin somn, Isabel se mișcă și prinde cu o mână piciorul lui Sharif.

Lumina ce vine de la farmacia deschisă de curând la parter se revarsă pe stradă. Câțiva bărbați descarcă niște cutii de carton și le cară în noul supermarket. Mica băcănie din josul străzii e încă deschisă. Tinerii stau pe mașini, cu mâinile în buzunare, lovind ritmic cu picioarele barele de protecție. Glasul Wardei¹, acompaniat de tobe și castaniete, plutește în jurul lor: „Am încetat să te iubesc/ Să te iubesc,/ Așa că nu mă mai iubi,/ Ia-ți inima înapoi,/ Oh, inima ta/ Și eliberează-mă...”

În living, Amal ridică ziarul pe care n-a avut timp să-l citească. Monica Lewinsky și rochia ei albastră ocupă două pagini. Sudanul n-ar trebui divizat. Clinton jură să se răzbune pe Ben Laden pentru ceea ce s-a întâmplat în America.

1. Warda Al-Jazairia (n. 1940) – cântăreață algeriană. (n. t.)

Albright amenință că va lua măsuri împotriva Irakului. Tortură în închisorile palestiniene... Împătorește ziarul și îl aruncă în coșul mare pentru hârtii. *E foarte greu*, scrisese Anna în jurnalul ei cu un secol în urmă, *să nu te simți prins într-un timp al brutalității și* – Amal sare peste un fragment – *nu putem face nimic altceva decât să așteptăm ca istoria să-și urmeze cursul*. Pune caseta pe care fratele ei i-a adus-o din Ramallah, se întinde pe canapea, sub ventilatorul din tavan, și își aprinde o țigară.

„Am o corabie
În port
Și Dumnezeu ne-a uitat
În port...”

Nu au mai primit nici o veste de la 'Omar de când a plecat din Sarajevo. În lumina blândă a veiozei de pe masă ceaiul de hibiscus cu gheață pare roșu ca sângele. Va sta destul ca să citească povestea? Ca să și-o imagineze pe Anna împreună cu ea? Anna pe vaporul care se întoarce în Anglia: *Copila doarme. Nur al-Hayah: lumina vieții mele... Îl așteaptă neîncetat...* Și pe Layla. Amal plânsese citind ultimele pagini ale Laylei. Îi avea pe soțul și pe fiul ei, dar fratele ei, dragul ei *Abeih Sharif*, fusese smuls de lângă ea. Iar Anna își luase fiica și plecase. Au trăit în Anglia? Cum l-a întâlnit Nur pe francezul ei? Ea și Ahmad nu s-au mai întâlnit niciodată? Anna a hotărât ca Nur să lase Orientul în urma ei pentru totdeauna, să trăiască într-o singură lume... sau războiul a hotărât pentru ea, pentru ei toți? Iar vechea casă Baroudi s-a cufundat din nou în tăcere... Oare 'Omar va dori s-o vadă? Isabel își va dori cu siguranță să-l ducă acolo...

„Cu pipa în mână
Și o blană în spinare,
Plin de argint,
Plin de bani...”

Pe perete, tapiseria Annei, acum întreagă, atârnă de suportul lung de lemn fixat provizoriu pe perete de Madani.

Amal se gândește din nou la bucata din mijloc, cea cu Horus. De unde apăruse? Încearcă să-și alunge întrebarea din minte. Își reamintește scrisoarea lui Harry Boyle – faptul că aceasta fusese o enigmă pentru Sharif Basha și pentru prietenii lui și faptul că ea descoperise din întâmplare răspunsul cu nouăzeci de ani mai târziu. Dar trece din nou în revistă toate posibilitățile. Ea nu pusese bucata de tapiserie în geanta lui Isabel. Măcar de asta era sigură. Dar ar fi putut s-o facă Isabel? Și dacă da, când? Și unde o găsisese? În cufăr, înainte de a i-l aduce lui Amal? Dar când se uitaseră prin cufăr împreună, Isabel i-ar fi spus. I-ar fi zis: „O, mai e una. Am lăsat-o la New York“. Ar fi putut s-o găsească mai târziu, la New York, printre lucrurile mamei sale? I-ar fi spus oricum. De ce-ar fi ascuns-o? Nu. Isabel a fost surprinsă s-o găsească în geanta ei. Amal e convinsă de asta. Oare chiar e convinsă?

„Am o corabie
Și Dumnezeu m-a uitat
În port.
Vino, micuță floare
Vino cu mine...”

Amal are intuiție. Are imaginație. Încă mai crede că fiecare întrebare are un răspuns? Recapitulează din nou în minte cuvintele Laylei: „A doua zi după ce a fost ucis fratele meu, Mabrouka a făcut sul cele trei bucăți din tapiseria Annei și le-a înfășurat în muselină. Una mi-a dat-o mie pentru Ahmad și după aceea pentru copiii lui, a zis. Iar una i-a dat-o Annei pentru Nur. Nu știu ce-a făcut cu a treia“. Layla îi lăsase tapiseria cu Isis lui Ahmad, iar el i-o dăduse lui 'Omar. Anna nu îi lăsase tapiseria cu Osiris lui Nur sau, dacă o facuse, sfârșise oricum pe fundul cufarului ei și ajunsese la Jasmine. Ce făcuse Mabrouka cu a treia bucată?

Nu i-au spus încă lui 'Omar că a apărut. E un lucru mult prea ciudat ca să aduci întâmplător vorba despre el într-o convorbire telefonică. S-au gândit că poate ar trebui să-i facă o surpriză. Să coasă bucățile împreună, să le calce și să le atârne pe perete ca să le vadă.

„Vino, micuță floare,
Vino cu mine,
Îți vreau binele
Și inima mi-e plină...”

Când o să vină? Când o să sune? Isabel nu e îngrijorată, dar nu-l cunoaște de destul timp. Nu își dă seama ce personaj singuratic a devenit acum. Iubit de mulți, urât de mulți, dar în fond singur. Cum ar fi putut să sfârșească – trăind unde trăiește, făcând ce face – decât singur într-un tărâm al nimănui, între Orient și Occident? Cu ea lucrurile au stat altfel. N-a avut o viață publică. Și-a concentrat toată atenția asupra băieților și a tradus romane – sau a făcut tot ce i-a stat în putință ca să le traducă. E atât de greu să traduci într-adevăr dintr-o limbă într-alta, dintr-o cultură într-alta; practic, aproape imposibil. Să luam de pildă conceptul de *tarab*; e nevoie de un întreg paragraf ca să explici ceva atât de simplu ca răsufierea, o înălțare a inimii, *tarab*, *mutrib*, *shabb*, *tareb*¹, *tarabattatta*, *tarabattattee*², Tarooob, Jamal wa Tarooob³: *etmanni mniyyah/am dorit/w'estanni 'alayyah/am așteptat/iddili l'miyyah/am numărat...* Amal se surprinde picotind și se întreabă dacă să se ducă la culcare... sau dacă bebelușul nu se va trezi și nu va fi silită să se ridice imediat. Abia așteaptă să-l vadă pe 'Omar ținându-l în brațe. În ultimii ani s-a obișnuit să-și facă griji în privința fratelui ei. Ea se îngrijorează, dar atunci el îi telefonează. O va suna în curând. Ridică privirea spre tapiserie. Mâine pot să coasă bucățile împreună și s-o dea la călcat. Pot să-l așeze pe micul Sharif în scaunelul lui, să stea sub ea. Se va uita la ea așa cum se uita Nur când era copil, stând la picioarele mamei sale în curte și privind ghebele de mătase sărind încolo și-ncoace. Amal o vede din nou pe Anna stând la soare și lucrând la războiul de țesut, cu bătrânul Baroudi Bei alături, cu ochii pironiți pe șiragul de mătânii și copilul

1. Un cântec vesel, un fir de iarbă crud. (în arabă, în orig.)

2. Tra-la-la. (în arabă, în orig.)

3. Cuplu de cântăreți libanezi în vogă la Cairo, în anii '60. (în arabă, în orig.)

în coș, ascultând zgomotele din casă care ajungeau până în curte. Îl vede pe Sharif Basha intrând pe ușă, oprindu-se o clipă să contemple scena și simțindu-și din nou inima năpădită de iubire. O vede pe Anna scoțând fiecare bucată terminată din războiul de țesut. Mabrouka ține unul din capete și cele două femei rulează cu grijă pânza dintre ele. Îl vede pe Sharif Basha zăcând pe divanul din *salamlek* și niște mâini trăgând o pânză albă peste el și aude suspinele bărbaților și bocetele femeilor. O vede pe Mabrouka în camera ei, înfășurând cele trei suluri în fâșii de muselină, plângând, oprindu-se să-și șteargă lacrimile care îi încețoșează privirea, murmurând, murmurând tot timpul. Amal deslușește câteva cuvinte: „aduce viii dintre morți“, „ramura e tăiată, dar copacul rămâne“. Mabrouka plânge, înfășoară sulurile și murmură: „Cel iubit se duce și cel iubit vine“. Lacrimile se preling de-a valma, năpădind ridurile de pe fața ei bătrână. „Nilul se desparte și se întâlnește iar“, și iar, și iar. „El aduce viii dintre morți“... Plânsetul copilului răsună în toată casa și frica neașteptată care pune stăpânire pe inima lui Amal e atât de puternică, încât sare în picioare de pe canapea.

— 'Omar! strigă tare. Fratele meu...!

Cufărul uzat, prădat de comoara sa, stă lângă perete. Jurnalele vechi, deposedate de secretele lor, zac pe masă. Lângă ele se află paginile așezate cu grijă una peste alta pe care Amal a scris povestea Annei și a lui Sharif al-Baroudi. În camera alăturată, Isabel doarme adânc. Amal îl leagănă din nou pe Sharif, plimbându-se cu el în brațe pe holul lung și întunecos. Îl strânge la piept, bătându-l ușor pe spate. Șoptind.

— Taci, scumpule, murmură ea, taci...

Cuprins

Un început	11
Sfârșitul unui început	173
Începutul unui sfârșit	305
Un sfârșit	529